BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
7
7 M E
38

MAGNI

AVRELII CASSIODORI SENATORIS V.C.

Variarum libri XII. & Chronicon, ad Theodericum Regem.

IORDANI EPISCOPI RAVENNATIS DE origine actibúsque Getarum liber I. quo XII. Caſsiodori libros de eadem hiſtoria complexus eſt.

ENODII TICINENSIS EPISCOPI Panegyricus Theoderico dictus.

G. FORNERII Anteceſſoris Aurel. Notæ in libros Variarum.

Cum indice rerum copioſiſſimo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud Sebaſtianum NIVELLIVM, ſub Ciconiis, via Iacobæa.
M. D. LXXXIII.
Cum Priuilegiis Cæſareæ, & Regiæ Maieſt.

77 E 28

AMPLISSIMO CLARISSIMO'QVE VIRO PHILIPPO HVRALTO VICECOMITI CHEVERNIO, ſummo Galliar. Procancellario, Prouinciæ Aurelianen. Carnutenſ. Blæſen. &c. Proregi, Gulielmus FORNERIVS Anteceſſor Aurelianenſis S. P.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

VT PRIMVM in ampliſſimum virtutique & eruditioni deſponſum honorem te euectum audiuerunt, V. CL. vniuerſi quidem optatiſſimo nuncio præclarum Regis de tua probitate ſapiẽtiáque iudicium comprobarunt. Verùm ego ſingulari quodam præcipuóque animi ſenſu ita ſum cõmotus, vt ad officij ac pietatis in te meæ ſignificationem nulli neque venti neque remi ſufficerent. Cùm verò grauiter ipſe mihi ſuccenſerem, moleſtéque ferrem, nihildum tot ex meis ad ius illuſtrandum ſcriptu, quod primo aditu offerretur, eſſe paratum, puderétque inanem atque immunem accedere: hanc tandem qua propiciarem rationem inij: vt non ingratum, nec hauſtæ proximo è flumine aquæ munus darem, Variarum Libros 12. quibus & tu V. CL. nonnihil oblectareris, & ij qui tibi in comitatu aſſunt lubenter vterentur. Quod dum inſtituo, non id ago, vt CASSIODORVM ſummonitorem à tergo habeas, unde tu Legum, Edictorum, Legationum, Iudiciorum formulas: aut fœderum Pacis, Induciarum conditiones & iura diſcas: aut Magiſtratuum, Iudicum, officia & munera, Militum deſcriptiones comitiuas, quæ tibi omnia domi nata longo rerum vſu excoluiſti: Verùm vt in hoc tam ſerio & accurato ſcriptore tibi ſimili ac penè gemino in virtutes tanquam in ſpeculo intuens tuas, Maiorum tuorum in regenda rep. Gallicana recordere, & CASSIODORI ſanctitatem & doctrinam cum auita HVRALTORVM, qui Regibus à conſiliis fuere, integritate ſermone omnium celebrata conferens, æui quo iſtæ formulæ dictabantur, imaginem, & quandam cum hoc ſeculo ſimilitudinem poſſis agnoſcere. Quamobrem operæ

pretium viſum eſt, grauem hunc ſed ſqualidum anteà ſenem allegare: qui nunc noſtra politior & excultior cura ad aulam adiens non tam meo vnius, quàm publico omnium nomine, publica in cauſa, ciuium noſtrorũ de recenti inauguratione tua læticiam optima ſpe ſuſtentatam teſtaretur ac prædicaret. Nam qui obſcurior adhuc, paucis certè notus delituerat, idẽ hoc demùm tempore, tuíſque potiſsimùm auſpiciis eductus è ſitu prodit fœlicitati Galliarum gratulatum. Adeò rata ſeculorum ſerie occidentiũ renaſcentiúmque rerum viciſsitudo eſt, & ſua quibuſque tempeſtiuitas exſpectanda. Ita peropportunè accidit, vt tu vir ampliſſ. poſt conſumptos in foro, in iudiciis, in regni procuratione annos propè viginti octo, Cancellario BIRAGVIO *tot iam curis laboribúſque defeſſo & honoratam inclinatæ ætati quietem depoſcenti ſuccederes, quaſi Athlas onus Reipu. ſubiens, decurſis omnium honorum gradibus, in iſta tandem principe togatorum ſede locarere. Enimuerò cùm maximæ quæque res ac præclariſſimæ prudentia conſilióque, non armis ac viribus gerantur, non dubium eſt, quin te duce & auctore, & vero* CASSIODORI *imitatore, ampliſsimi huius regni opes ac dignitas, quibus ab initio artibus partæ ſunt, iiſdem poſthàc augeantur atque confirmentur. Quòd ſi imperiorum conditionem & fatum genius quidam comes artium fortunáque ſequitur, quid eſt quod te acerrimo æquitatis cuſtode, & liberalium diſciplinarum vindice de noſtri ſeculi beatitudine retrò-principum gloriam ſuperatura diffidamus? Nam quùm in te vno ſitum ſit legum & iudiciorum præſidium, ciuium ac litterarum ſalus, pro quibus tua ſemper cura excubuit: iam mihi videre videor neſcio quid ſolito auſpicatius ac fœlicius, vt non modò ſtudioſis bonarum partium atque artium ſublatum ſit ad bene ſperandum ſignum, ſed etiam fraus candori, veritati mendacium, leuitas cõſtantiæ, luxuria moderationi, ſapientiæ temeritas, cætera denique virtutibus vitia concedant, & ſe victa eſſe fateantur. Quare quotieſcunque de huius imperij æternitate, quoties de ciuium, quæ à te pendet incolumitate cogitabo, toties tuæ dignitatis veniet in mentem: pro qua ſpontè vota faciam, vt tu ſolida & immortali ſacroſancti magiſtratus laude celebris ac florẽs, perpetua fœlicitate perfruare. Sed ecce pro foribus ſtantem téque conuenire ac ſalutare geſtientem* CASSIODORVM *aſpicio: ſi videtur, acceſſi & admitti iube: vt ipſum iam de ſui inſtituti ratione diſſerentem audiamus. Vale, Aurelianis* XIIII. *Calend. Nouembris,* M. D. LXXVIII.

INDEX CAPITVM PRIMI LIBRI VARIARVM.

PRæfatio.
Anaſtaſio, Imperatori, Theodericus Rex.
Theoni V. S. Theodericus Rex.
Caſſiodoro V. I. atque Patricio, Theod. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Floriano V. S. Theodericus Rex.
Agapito, Præfecto Vrbis, Th. Rex.
Felici V. C. Theodericus Rex.
Amabili, executori, Theodericus Rex.
Euſtorgio, viro venerabili, Mediolanenſi Epiſcopo, Theodericus Rex.
Boëtio V. I. atque Patricio, Theodericus Rex.
Seruato Duci Retiarũ, Theodericus Rex.
Eugeniti V. I. magiſtro officiorum, Theodericus Rex.
Senatui Vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Fauſto, Præpoſito, Theodericus Rex.
Feſto, viro illuſtri atque Patricio, Theod. Rex.
Iuliano, Comiti Patrimonij, Theodericus Rex.
Vniuerſis Gothis & Ro. Dertonæ conſiſtentibus, Theodericus Rex.
Domitiano & Vuiliæ, Theodericus Rex.
Saturnino & Verbuſio VV. SS. Theodericus Rex.
Albino & Albieno VV. II. atque patriciis, Theodericus Rex.
Maximiano V. I. & Andreæ V. S. Theodericus Rex.
Marcello V. S. aduocato fiſci, Theodericus Rex.
Celiano & Agapito VV. II. & patriciis Theodericus Rex.
Vniuerſis Gothis, Theodericus Rex.
Sabiniano V. S. Theodericus Rex.
Fauſto, præpoſito, Theodericus Rex.
Specioſo, Theodericus Rex.
Vniuerſis Gothis & Rom. Theodericus Rex.
Vniuerſis Lucriſtanis, ſuper Sontium conſtitutis, Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Populo Romano, Theodericus Rex.
Agapito V. I. præf. vrb. Theodeiicus Rex.
Agapito V. I. Præfecto vrbis, Theod. Rex.
Fauſto Præpoſito Theodericus Rex.

Fauſto Præpoſito, Theodericus Rex.
Theoriolo V.S. Theodericus Rex.
Criſpiano, Theodericus Rex.
Coioni V.S.Theoderic⁹ Rex.
Feſto V.I.Patricio, Theodericus Rex.
Aſſio V.I.Comiti, Theodericus Rex.
Agapito V.I. Præfecto vrbis, Theod.Rex.
Arthemidoro V.I. Patricio, Theod.Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Boëtio V.I.Patricio, Theodericus Rex.
Gundibado Regi Burgũdionum, Thod.Rex.

SECVNDI LIBRI VARIARVM.

Piiſſimo Anaſtaſio Imperatori, Theodericus Rex.
Felici V. I. Cos. ordinario, Theod.Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Hecditio viro honeſto, Theodericus Rex.
Fauſto, Præpoſito, Theodericus Rex.
Agapito V.I.Patricio, Theodericus Rex.
Suræ V.I.Comiti, Theodericus Rex.
Seuero, viro venerabili Epiſcopo, Theod.Rex.
Fauſto Præpoſito, Theodericus Rex.
Specioſo, viro deuoto Comitiaco, Theodericus Rex.
Prouino V.I.Patricio, Theodericus Rex.
Comiti Siliquatariorum, & portus curas agenti, Theodericus Rex.
Fruinait, Saioni, Theodericus Rex.
Symmacho, Patricio, Theodericus Rex.
Venantio V.I. Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Honoratis Poſſeſſoribus, Defenſoribus, & Curialibus Tridentinæ ciuitatis Theodericus Rex.
Gudilæ, Epiſcopo, Theodericus Rex.
Vniuerſis Gothis & Romanis, & his qui portubus vel clusuris præſunt, Th.Rex.
Vniligis, Saioni, Theodericus Rex.
Ioãni apparitori, Thedericus Rex.
Feſto V.I.Patricio, Theodericus Rex.
Ampelio, Diſpotio, & Theodulo, VVV.SSS.Theodericus Rex.

Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Edictum Theoderici Regis.
Fauſto Præpoſito, Theodericus Rex.
Vniuerſis Iudæis, Genuæ cõſiſtentibus, Theoder. Rex.
Stephano V. S. Comiti Primi Ordinis, ex principe officij noſtri, Theod. Rex.
Adilæ V. S. Comiti, Theodericus Rex.
Fauſto Præpoſito, Theodericus Rex.
Dromanariis, Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Decio V. I. Patricio, Theodericus Rex.
Arthemidoro, Præf. vrbis, Theodericus Rex.
Tancilæ V. S. Theodericus Rex.
Edictum Theoderici Regis.
Fauſto, Præpoſito, Theodericus Rex.
Fauſto, Præpoſito, Theodericus Rex.
Aloiſio, architecto, Theodericus Rex.
Boëtio, Patricio, Theodericus Rex.
Luduin, Regi Francorum, Theodericus Rex.

TERTII LIBRI VARIARVM.

ALarico, Regi Viſigotharum, Theodericus Rex.
Gundibado, Regi Burgũdionum, Theodericus Rex.
Herulorum Regi, Guarnorũ Regi, Thoringorum Regi, Theodericus Rex.
Luduin, Regi Francorum, Theodericus Rex.
Importuno V. I. Patricio, Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Ianuario, viro venerabili, Epiſcopo Salonitano, Theodericus Rex.
Venãtio V. S. Correctori Lucaniæ & Brutiorum, Theodericus Rex.
Poſſeſſoribus, Defenſoribus & Curialibus Æſtunis conſtentibus, Theod. Rex.
Feſto V. I. Patricio, Theodericus Rex.
Argolico V. I. Præfecto vrbis, Theod. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theoricus Rex.
Sunhiuado V. S. Theodericus Rex.
Aurigeni, viro venerabili, Th. Rex.
Theodahado V. S. Theodericus Rex.
Gemello V. S. Theodericus Rex.
Vniuerſis prouincialibus Galliarum, Theod. Rex.

Gemello V. S. Theodericus Rex.
Danieli, Theodericus Rex.
Grimodæ Saioni, & Ferrocincto apparitori, Theodericus Rex.
Fauſto V.I. Theodericus Rex.
Arthemidoro V.I. Theodericus Rex.
Coloſſeo V.I. Comiti, Theoderic. Rex.
Vniuerſis Barbaris & Romanis, per Pannoniam conſtitutis, Theodericus Rex.
Simeoni V. I. Comiti, Theodericus Rex.
Oſuni V.I. Comiti, Theodericus Rex.
Ioanni V. S. Conſulari Campaniæ, Theod. Rex.
Caſſiodoro V.I. Patricio, Th. Rex.
Argolico V.I. Præfecto vrbis, Theod. rex.
Argolico V.I. Pręfecto vrbis, Theod. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Gemello V. S. Theod. Rex.
Argolico V.I. Pręfecto vrbis, Theod. Rex.
Maſſilienſibus, Theodericus Rex.
Romulo, Theodericus Rex.
Arigerno V.I. Comiti, Theodericus Rex.
Petro, Epiſcopo, Theodericus Rex.
Vuandil. Theodericus Rex.
Felici V.I. Comiti, Theodericus Rex.
Vniuerſis prouincialibus in Gallia conſtitutis, Theodericus Rex.
Gemello V.S. Theod. Rex.
Vniuerſis prouincialibus, in Gallia conſtitutis, Theodericus Rex.
Vnigis, ſpatario, Theod. Rex.
Vniuerſis poſſeſſoribus Arelatenſibus, Theoderic. Rex.
Arigerno V.I. Comiti, Theodericus Rex.
Adeodato, Theoderic. Rex.
Fauſto, Præpoſito, Theodericus Rex.
Vniuerſis Gothis & Romanis, circa Verucam caſtellū conſiſtentibus, Theodericus Rex.
Honoratis Poſſeſſoribus, Defenſorib. & Curialib. Catanenſis Ciuitatis, Theo. Rex.
Prouincialibus Noricis, Th. Rex.
Fauſto, Præpoſito, Th. Rex.
Conſulari, viro illuſtri, Theodericus Rex.
Aproniano, viro illuſtri, Comiti Priuatarum, Theodericus Rex.

QVARTI LIBRI VARIARVM.

Herminafrido, regi Thoringorum, Theod. Rex.

Regi

Regi Herulorum, Theodericus Rex.
Senario V.I. Comiti Priuatarum, Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Amabili, viro Deuoto, Comiti, Theodericus Rex.
Symmacho, viro Patricio, Theod. Rex.
Senario V.I. Comiti Priuatarum, Theodericus Rex.
Honoratis poſſeſſoribus, & Curialibus Foroiulienſibus, Theodericus Rex.
Oſuini V. I. Comiti, Theodericus Rex.
Ioanni V.S. Conſuli Campaniæ, Theod. Rex.
Senario V.I. Comiti priuatarum, Theod. Rex.
Marabado V.I. Comiti, & Gemello V. S. Theodericus Rex.
Senario V.I. Comiti priuatar. Theodericus Rex.
Geſilæ, Saioni, Theodericus Rex.
Benenato V. S. Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theod. Rex.
Ibæ V.S. Duci, Theodericus Rex.
Annæ V.S. Comiti, Theodericus Rex.
Gemello V. S. Theod. Rex.
Geberich V.S. Theod. Rex.
Gemello V.S. Theod. Rex.
Argolico V.I. Præfecto vrbis, Theodericus Rex.
Arigerno V.I. Comiti, Theodericus Rex.
Helpidio diacono, Theodericus Rex.
Argolico V.I. Præfecto vrbis, Theodericus Rex.
Maſſilienſibus, Theod. Rex.
Teruthar, Saioni, Theodericus Rex.
Dudæ V.S. Comiti, Theodericus Rex.
Argolico V.I. Præfecto vrbis Theodericus Rex.
Albino V. I. Patricio, Theodericus Rex.
Æmiliano, viro venerabili Epiſcopo, Theoder. Rex.
Dudæ Saioni, Theoder. Rex.
Vniuerſis Iudæis, Genua conſtitutis, Theodericus Rex.
Dudæ, Saioni, Theodericus Rex.
Auctoribus Albini, Theodericus Rex.
Fauſto, Præpoſito, Theodericus Rex.
Theodagundæ, illuſtri fœminæ, Theodericus Rex.
Fauſto, Præpoſito, Theodericus Rex.
Theodahado, viro illuſtri, Theodericus Rex.
Auctoribus Probini, Theod. Rex.
Ioanni, Archiatro, Theoderi-

cus Rex.

Argolico P. V. Theodericus Rex.

Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.

Antonio, viro venerabili, Polenſi Epiſcopo, Theodericus Rex.

Comitibus, Defenſoribus, & Curialibus Ticinenſis Ciuitatis, Theodericus Rex.

Marabado V. I. Theodericus Rex.

Godiſcalco, Saioni, Theodericus Rex.

Euſebio V. I. Theodericus Rex.

Vniuerſis Prouincialibus, & Capillatis, Defenſoribus, & Curialibus, Suauia conſiſtentibus, Theodericus Rex.

Fauſto Præpoſito, Theodericus Rex.

Symmacho, Patricio, Theodericus Rex.

QVINTI LIBRI VARIARVM.

Regi Vuarnorum, Theodericus Rex.

Heſtis, Theodericus Rex.

Honorato V. I. Quæſtori, Theodericus Rex.

Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.

Mannilæ, Saioni, Theoderic. Rex.

Stabulario, Comitiaco, Theodericus Rex.

Ioanni V. C. Arcario, Theodericus Rex.

Anaſtaſio Conſulari, Theodericus Rex.

Poſſeſſoribus Feltrinis, Theodericus Rex.

Verano, Saioni, Theodericus Rex.

Gepidis, ad Gallias deſtinatis, Theodericus Rex.

Theodahado V. I. Theodericus Rex.

Eutropio & Acretio, Theodericus Rex.

Seueriano V. I. Theodericus Rex.

Vniuerſis Poſſeſſoribus, in Suauia conſtitutis, Theodericus Rex.

Abundantio Prępoſito, The. Rex.

Abundantio Præpoſito, The. Rex.

Vuiliæ V. I. Comiti Patrimonij, Theodericus Rex.

Gudinando, Saioni, Theodericus Rex.

Auilfo Saioni, Theodericus Rex.

Capuano V. S. Theodericus Rex.

Senatui vrbis Romæ, Theod. rex.

Abundantio Præpoſito, The. Rex.

Epiphanio V.S.Cōſulari pro-uinciæ Dalmatiæ, Theodericus Rex.
Bacaudæ V. S. Theodericus Rex.
Vniuerſis Gothis, per Picenū & Samnium conſtitutis, Theodericus Rex.
Guduim Saioni, Theodericus Rex.
Carino V.I. Theoderic. Rex.
Neudi V.I. Theodericus Rex.
Gudui, viro ſublimi, Theodericus Rex.
Decorato, viro deuoto, Theodericus Rex.
Brandilæ, Theodericus Rex.
Vuilitancho Duci, Theodericus Rex.
Abundātio Prępoſito, Theodericus Rex.
Luuirit Comiti, & Ampelio, Theodericus Rex.
Starcedio V. S. Theodericus Rex.
Iudæis Mediolanenſibus, Theodericus Rex.
Vniuerſis Poſſeſſoribus, The. Rex.
Ampelio & Liueriæ, Theodericus Rex.
Cypriano, Comiti Sacrarum, Theodericus Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodericus Rex.
Maximo V. I. Theodericus Rex.
Tranſmundo Regi Vandalorum, Theodericus Rex.
Tranſmundo Regi Vandalorum Theodericus Rex.

SEXTI LIBRI VARIARVM.

Formula Conſulatus.
Formula Patriciatus.
Formula Præf. Præt.
Formula Præf. Vrbanæ.
Formula Quæſturæ.
Formula Magiſteriæ Dignitatis.
Formula Comitiuæ Sacrarū Largitionum.
Formula Comitiuæ Priuatarum.
Formula Comitiuę Patrimonij.
Formula qua per Codicillos vacantes Proceres fiunt.
Formula Illuſtratus vacantis.
Formula Comitiuæ Primi Ordinis.
Formula Magiſtri Scrinij, quę danda eſt Comitiaco, quādo permilitat.
Formula de referendis in Senatu.
Formula Vicarij vrbis Romę.
Formula Notariorum.
Formula Referendariorum.
Formula Præfecti annonæ.
Formula Comitis Archiatrorum.
Formula Conſularitatis.

Formula Rectoris prouinciæ.
Formula Comitiuæ Syracuſanæ.
Formula Comitiuæ Neapolitanæ.
Formula Honoratis Poſſeſſoribus & Curialibus ciuitatis Neapolitanæ.
Formula de Comitiua Principis militum.

SEPTIMI LIBRI VARIARVM.

Formula Comitiuæ prouinciæ.
Formula Præſidatus.
Formula Comitiuæ Gothorũ per ſingulas prouincias.
Formula Ducatus Retiarum.
Formula Curæ Palatij.
Formula Comitiuæ formarũ vrbis.
Formula præfecti Vigilũ vrbis Rom.
Formula Præf. Vigilum vrbis Rauennatis.
Formula Comitiuæ portus vrbis Romæ.
Formula Tribuni voluptatũ.
Formula Defenſoris cuiuſlibet ciuitatis.
Formula Curatoris ciuitatis.
Formula Comitiuę Romanę.
Formula Comitiuæ Rauennatis.
Formula ad Præfectũ vrbis, de architecto faciendo.
Formula Comitiuæ inſulæ Curritanæ & Celſinæ.
Formula de Præpoſito calcis.
Formula de armorum factoribus.
Formula ad Præp. de armorũ factorib.
Formula Binorum & Ternorum, ſi per iudicem agãtur.
Formula Binorum & Ternorũ, ſi per officium agantur.
Formula Commonitorij, illi & illi Scriniariis.
Formula Vicarij portus.
Formula principis Dalmatiarum.
Formula ad commendandos Comiti Principes.
Formula Comitiuæ diuerſarũ ciuitatum.
Formula Honoratis Peſſeſſoribus & Curialibus.
Formula Principis militum Comitiuæ.
Formula de cuſtodiẽdis portis ciuitatis.
Formula Tribunatus prouinciarum.
Formula Principatus vrbis Romæ.
Formula qua moneta committitur.
Formula Legatorum gentiũ diuerſarum.
Formula Euocatoria, quam princeps dirigit.
Formula Euocatoria, quæ petenti conceditur.
Formula Commeatalis.

Formula Spectabilitatis.
Formula Clariſſimatus.
Formula Tuitionis.
Formula de matrimonio cõfirmãdo, & liberis legitime iuſtituendis.
Formula ætatis veniæ.
Formula Edicti ad Quæſtorẽ, vt ipſe ſpondere debeat, qui Saionem meretur.
Formula Probatoriæ Chartariorum.
Formula de Competitoribus.
Formula, qua cẽſus releuetur ei, qui vnam cauſam poſſidet prægrauatam.
Formula, qua conſobrina legitima fiat vxor.
Formula ad Præpoſitũ, vt ſub decreto Curiali prædia vendat.

OCTAVI LIBRI VARIARVM.

IVſtiniano Imperatori, Athalar. Rex.
Senatui vrbis Rom. Athalaricus Rex.
Populo Romano, Athalaric⁹ Rex.
Vniuerſis Romanis, per Italiã & Dalmatias conſtitutis, Athalar. Rex.
Vniuerſis Gothis, per Italiã conſtitutis Athalar. Rex.
Liberio, Præpoſito Galliarũ, Athalar. Rex.
Vniuerſis prouincialibus per Galliam conſtitutis, Athalaric. Rex.
Victorino, viro venerabili Epiſcopo, Athalar. Rex.
Tulum viro patricio, Athalar. Rex
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Aratori V.I. Athalar. Rex.
Ambroſio viro Quæſtori, Athalar. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Opilioni Comiti Sacrarum, Athalar. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Felici V.I. Quæſtori, Athalar. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Albieno V.I. Præpoſito, Athalar. Rex.
Cypriano viro patricio, Atha. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Bergantino, viro Comiti Patrimonij, Athal. Rex.
Clero Eccleſiæ Romanæ, Athalar. Rex.
Ioanni V.S. Referendario, Athalar. Rex.

Vniuerſis Reatinis & Nurſinis, Athalaricus Rex.
Dumerit Saioni, & Florētino viro deuoto Comitiaco, Athalaricus Rex.
Inigaſto V. I. Athalaricus Rex.
Honoratis Poſſeſſoribus & Curialibus Parmenſis ciuitatis, Athalar. Rex.
Geneſio viro ſublimi, Athala. Rex.
Seuero viro ſublimi, Athalar. Rex.
Seuero viro ſublimi, Athalar. Rex.
Seuero viro ſublimi, Athalar. Rex.

NONI LIBRI VARIARVM.

Hilderico Regi Vandalorum, Athalaricus Rex.
Edictum Athalarici Regis.
Bergātino viro Comiti patricio, Athalar. Rex.
Abundātio, Præpoſito, Atha. Rex.
Epiſcopis & Honoratis, Atha. Rex.
Primiſcrinio, Athalar. Rex.
Reperato, Præf. vrbis, Athala. Rex.
Oſuni V. I. Comiti, Athalar. Rex.
Vniuerſis Gothis & Romanis, Athalar. Rex.
Vniuerſis Prouincialibus Syracuſanæ ciuitatis, Athalar. Rex.
Gildiæ V. S. Comiti Syracuſanæ ciuitatis. Athalar. Rex.
Victori & Vitigiſclo. VV. SS. Athalaricus Rex.
Viliæ V. I. Comiti Patrimonij, Athalar. Rex.
Gildiæ V. S. Comiti Syracuſanæ ciuitatis, Athalaricus Rex.
Ioanni Papæ, Athalar. Rex.
Saluantio V. I. Præf. vrbis, Athalaricus Rex.
Saluantio V. I. Præf. vrbis, Athalaricus Rex.
Edictum Athalarici Regis.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Ad vniuerſos Iudices prouinciarum, Athalar. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Paulino V. C. Athalar. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.
Senatori P. P. Athala. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Athala. Rex.

DECIMI LIBRI VARIARVM.

Iuſtiniano Imperatori, Amalaſuentha Regina.
Iuſtiniano Imperatori, Theodahadus Rex.
Senatui vrbis Rom. Amalaſuentha Reg.

Senatui vrbis Romæ, Theodah. Rex.
Theodoſio homini ſuo, Thedah. Rex.
Patritio V.I. Quæſtori, Theodah. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodah. Rex.
Iuſtiniano Auguſto, Amalaſuen. Reg.
Iuſtiniano Auguſto, Theodahadus Rex.
Theodoræ Auguſtæ, Amalaſuen. Reg.
Maximo Domeſtico V. I. Theodah. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodah. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodah. Rex.
Populo Romano, Theodahadus Rex.
Iuſtiniano Imperatori, Theo. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodah. Rex.
Populo Romano, Theodah. Rex.
Senatui vrbis Romæ, Theodah. Rex.
Iuſtiniano Imperatori, Theodah. Rex.
Theodoræ Auguſtæ, Gudelina Regina.
Theodoræ Auguſtæ, Gudelina Regina.
Iuſtiniano Imperatori, Gudelina Regina.
Theodoræ Auguſtæ, Gudelina Regina.
Iuſtiniano Imperatori, Theodah. Rex.
Iuſtiniano Imperatori, Theodah. Rex.
Iuſtiniano Imperatori, Theodah. Rex.
Honorio Præfecto, Theoda. Rex.
Senatori P. P. Theodahadus Rex.
Vinſiuado Comiti, Th. Rex.
Honorio Præfecto, Theoda. Rex.
Vniuerſis Gothis, Vitigis Rex.
Iuſtiniano Imperatori, Vitigis Rex.
Magiſtro officiorum, Vitigis Rex.
Epiſcopis ſuis, Vitigis Rex.
Patricio, viro Quæſtori, Vitigis Rex.

VNDECIMI LIBRI VARIARVM.

Præfatio.
Senatui vrbis Rom. Senator P.P.
Ioanni Papæ, Senator P.P.
Vniuerſis Epiſcopis, Senator P.P.
Ambroſio V.I. agenti vices, Senator P.P.
Ambroſio V.I. agenti vices, Senator P.P.
Ioanni Cãcellario, Sena. P.P.
Vniuerſis Iudicibus prouin-

ciarum, Senator P.P.
Edictum per prouincias, Senator P.P.
Iudicibus prouinciarum, Senator P.P.
Beato V.C. Cancellario, Senator P.P.
Edictum de pretiis custodiēdis Rauenna.
Edictum pretiorum per Flaminiam.
Iuſtiniano Auguſto, Senatus vrbis Rom.
Gaudioſo, Cancellario.
Liguribus, Senator P.P.
Liguribus, Senator P.P.
Promotiones officij Prætoriani, quæ natale domini fiunt.
De Corniculario, qui egreditur.
De Corniculario, qui accedit.
De Primiſcrinio, qui egreditur.
De Primiſcrinio, qui accedit.
De Scriniario actorum.
De cura epiſtolarum.
De Scriniario curæ militaris.
De Primicerio Exceptorum.
De Sexto Scholario.
De Prærogatiuario.
De Commentarienſe.
De Regendario.
De Primicerio Deputatorū, & de Primicerio Auguſtalium.
De Primicerio Singulariorū, qui egreditur.
De Primicerio Singulariorū, qui accedit.
De concedendis Delegatoriis.
Antiano ſuggerente dictum eſt.
Delegatoria.
Anatholico, Cancellario prouinciæ Samnij, Senator P.P.
Lucino, nunc Cancellario Campaniæ, Senator P.P.
Ioāni Canonicario Thuſciæ, Senator P.P.
Vitaliano, nunc Cancellario Lucaniæ & Brutiorum, Senator P. P.
Indulgentia.

DVODECIMI LIBRI VARIARVM.

Diuerſis Cancellariis prouinciarum ſingularum, Senator P. P.
Vniuerſis Iudicibus prouinciarum, Senator P.P.
Vniuerſis Saionibus, qui ſunt Cancellariis deputati, Senator P.P.
Canonicario Venetiarum, Senator P.P.
Valeriano V.S. Senator P.P.
Vniuerſis Præfecturæ titulos adminiſtrantibus, Sen. P.P.

Cano-

INDEX.

Canonicario Venetiarũ, Senator P.P.
Cõſulari prouinciæ Liguriæ, Senator P.P.
Paſcaſio, Præfecto annonæ, Senator P.P.
Diuerſis Cancellariis prouinciarum, Senator P.P.
Petro nunc Erogatori obſoniorum, Senator P.P.
Anaſtaſio, Cancellario Lucaniæ & Brutiorum, Senator P.P.
Edictum.
Anaſtaſio, Cancellario Lucaniæ & Brutiorum, Senator P.P.
Maximo V.I. Cancellario Lucaniæ, & Brutiorũ, Sen. P.P.
Canonicaria.
Ioanni, Siliquatario Rauẽnati, Senator P.P.
Cõſtãtiniano, viro experẽtiſſimo, Senator P. P.
Maximo, Vicario vrbis Rom. Senator P.P.
Thomati & Petro VV. CC. Arcariis, Senator P.P.
Deus dedit, ſcribæ Rauennati, Senator P. P.
Prouincialibus Iſtriæ, Senat. P. P.
Laurentio viro expererientiſſimo, Senator P.P.
Tribunis Maritimorum, Senator P.P.
Ambroſio V.I. agenti vices, Senat. P.P.
Paulo, viro ſtrenuo, Senator P.P.
Datio, Epiſcopo Mediolanẽſi, Senator P.P.

FINIS.

***

DE CASSIODORO.

MAGNVS *Aurelius Caſsiodorus, Senator, V.C. nobili genere natus, inter viros ſuo tempore doctiſsimos citra controuerſiam principatum quendam tenuit. Is quod cum inſigni morum facilitate doctrinam ſanè raram, conſtantémque fidem adiunxiſſet, ſummáque experientia vir omnium in ſe animos flexiſſet, ad ſummos honores peruenit, ita curante, promouenteque Theoderico rege, qui Italiam Gothis comitatus occuparat; quo tempore Zeno Bizantij imperabat, de genere, familiáque Caſsiodori nullum habemus monumentum illuſtrius, quam quod profectum conſtat ab ipſo Theoderico principe, quo loci dicit antiquam prolem eſſe Caſsiodororum, laudatum nomen. eos cum togatis claros, inter viros fortes eximios, vt qui membrorum firmitate, & procero corpore floruiſſent. Huius noſtri Caſsiodori patrem ſub Valētiniano geſsiſſe Tribuni & Notarij dignitatem ſumma fide ac dignitate legimus. quem honorem non niſi bene meritis & præſtantibus viris collatum nemo eſt qui neſciat: eo quòd ad arcanum principis nullos alios acciri palam ſit, niſi qui ſint perſpecta virtute & morib⁹ inculpatis. De probitate Caſsiodori, quantæque dignitatis fuerit ad honores prouectus, declarat ipſe Rex in quadam formula: nimirum querulos & rixoſos naturâ Siculos, adeóque rebellantes ſumma prudentia Caſsiodorum conciliaſſe Theoderico: quo maximè tempore omnia plena eſſent tumultuum, vt ferè fit in nouorum principatuum initiis. quod non modò rex idem de ſuo Caſsiodoro teſtatus eſt, ſed, quod omnium vincit admirationem, in ipſo æſtu belli obſeruatorem iuris, & propoſiti tenacem ſe omninò præbuiſſe, vt proprio neglecto cenſu, ſine inuidia lucri morum diuitias retuliſſet. Fuiſſe iudicem alienum ab omni affectu prauo, vt qui neque inuidia quemquam opprimeret, neque aliqua gratia reuocatus ab æqui tramite, indignum quid ſuo nomine faceret, ſed æquabilem ſe omnibus præſtaret. Quæ ſanè pulcerrima viri laudati elogia facilè ſuperāt omnium triumphorum decantatiſsimas laureas. Iis virtutibus eáque fama Caſsiodorus Theoderico notus, nō vno aut altero eſt honore ab eodem donatus, vt exquæſtoris ſacri palatij, exconſu-*

lis,comitis, aliorum, ſed & præfectum prætorio, & Patricium fecerit: princeps qui non niſi digniores fuerit eligere ſolitus. Ergo fatetur eius vnius ſtudio atque opera prouinciis diſciplinam fuiſſe redditam, eáque vixiſſe conſtantia, continentiáque, vt æquitatem verbis inſtillaret, quam ipſam exemplis doceret: adeò vt in dies maior factus, nunquam tamẽ fortunæ blandiẽtis occaſione intumuerit, ſed ſeſe ſemper, vt moderatum decet, ſummiſſius geſſerit. immò quanuis ſumma potuerit adipiſci, iudicaretur tamen ab omnibus multò plura mereri. Præter laudationes, quas ei tributas inuenimus, hæc vna memoratu digna: fuiſſe militibus verendũ, mitem faciléḿque prouincialibus: dandi auidũ: arripiendi faſtidioſum: oſorẽ flagitij omnis: æquitatis amatorem. Et hæc quidem de Caſſiodori genere, probitate, doctrina, dignitate ſatis. Multa eius vulgò terũtur monumenta: quorum bonam partem ſcriptis mandauit, cùm iam vitæ ciuilis &, vt ita loquar, mundanæ pertæſus, ab honoribus & dignitatibus procul eſſe decreuiſſet, vtq; liberius & quietius reliquum æui traduceret, deóque ſe totum traderet, religioſam eſt vitam profeſſus. Sed præter alia ſcripta, laudantur à doctis Libri Variarum: quos editos conſcriptóſque fatetur ipſemet, vt memoriam teſtatam redderet eius gratiæ & beneuolentiæ, quam ſe, cùm honores obtineret, ait aſſecutum à multis magníſque viris: quorũ ipſe laudes variè pro ratione perſonarum dixerat, vt poſteri intelligerent quantis laborum moleſtijs exercitatus, & quàm ſincero planéque candido animo eſſet, qui nollet hominum memoriam, quos laude dignos indicabat, obliuione aliqua deleri. Non deſunt, in tãta iudiciorum varietate, qui ſtylum Caſſiodori non ſatis approbent: quem tamen defectum ipſemet deprecatur initio VARIARVM, *vir ab omni aſſentione, & amore ſui alieniſſimus. Sed id vitium non tam hominis, quàm ſeculi eius in quo floruit, certè barbari & impoliti. quod tamen vitium (ſi tamen cenſendum vitium eſt) ſi cum multis magníſque tum doctrinæ, tum mentis certè præſtantis dotibus, à nobis conferatur, non ita reijciendum ducemus, quin cũ ſapientibus ita ſtatuamus, iniquũ eſſe in re omni accuſanda, prætermiſſis bonis omnibus, malorum enumeratio, vitiorúmque ſelectio. Et hæc quidem de Caſſiodoro hactenus.*

IOANNES TRITENHEMIVS DE SCRIPTORIBVS ECCLESIASTICIS.

CASSIODORVS *Monachus & Abbas Cœnobij apud vrbem Rauennatenſem, vir in diuinis ſcripturis valde doctus, & in ſecularibus litteris omnium ſuo tempore facilè eruditiſſimus, non minus ſanctitate quàm ſcientia clariſſimus effulſit. Hic primùm fuit Cancellarius Theoderici Regis Italiæ, & Senator Rauennæ, ac Romanæ vrbis Conſul: poſtea contemptis vanis honoribus ſeculi pro amore Dei, Monachus factus eſt. Extunc ſtudium litterarum humanitatis ad expoſitionem ſanctarum ſcripturarum conferens, multos elegantiſſimos tractatus compoſuit. De cuius opuſculis ſubiecta feruntur.*

Ex perſona tam ſui quàm Regis Theoderici ſcripſit Epiſtolarum ad diuerſos lib. 12.

De ratione animæ lib. 1. *Cùm iam ſuſcepti.*

In totum Pſalterium lib. 1. *Beatus vir &c. Nimis.*

Inſtitutionem diuinarum lectionum lib. 2. *Cùm ſtudia ſecularium.*

In Cantica Canticorum lib. 1. *Salomon inſpiratusr.*

Inſtitutionem ſecularium litterarum lib. 9. *Intentus nobis eſt.*

Hiſtoriam Tripartitam compilauit lib. 12. *Vtiliter nimis.*

Catalogum Conſulum Romanorum lib. 1.

Sacerdotem prænotatum lib. 1.

Memoriale ſcripturarum lib. 1.

De Etymologiis lib. 1.

De Schematibus & Tropis lib. 1.

De Orthographia lib. 1.

Complexionis in Apocalypſin lib. 1.

In Actus Apoſtolorum lib. 1.

In Epiſtolas Canonicas 7. *lib.* 1.

Alia quoque multa compoſuit quæ ad notitiam noſtræ lectionis non venerunt. Claruit temporibus Iuſtini Senioris vſque ad imperij Iuſtini Iunioris prope finem, annos habens ætatis pluſquàm 95. *anno Domini* 575.

BIBLIOPOLA LECTORI.

CVM pridem Caſſiodori VARIARVM libros viri doctiſſimi quique ſummóque tum iudicio tum vſu rerum præditi efflagitarent, eorum maximè precibus perſuaſus, de iis in lucem emittendis primùm cogitaui, & vt id præſtarem commodiùs ad publicam omniũ vtilitatem, eos potiſſimum in cõſilium adhibui quos ad meæ, quam parabam, editionis tum ornatum,tum perfectionem aliquid adiicere poſſe certò cognoſcerem. Audiebam equidem eſſe multa & varia ſcripta Caſſiodori, ſed in primis arridebant duodecim illi VARIARVM libri, quos ex quatuor manuſcriptis exemplaribus auctos & emẽdatos hominum doctiſſimorum opera edere ſtatuebam:quo tempore inter agendum occurrit GVLIELMVS FORNERIVS, Aurelianenſis Anteceſſor,vir peritiſſimus,déque Repub. bene meritus,qui vltrò Caſſiodori Variar. à ſe reſtitutum exemplar, multíſque in locis emendatum obtulit. Hanc ego nactus occaſionem, ei ſtatim obtuli ea quæ mihi præſtò erant manuſcripta, ſed maximè id exemplar quod ſua manu exſcriptum candidè & amicè præbuit præſtantiſſimus I. C. Cuiacius, in eo variæ lectiones, & menda multa ſublata, quædam completæ lacunæ, plura iudicio ſingulari reſtituta. In quo cùm mihi factum ſatis eſſet, alia etiam ſcripta ſanè multa mihi tradi curarunt viri doctrina graues ſummæque dignitatis, vt eadem omnia vno volumine cõgeſta typis mandarentur. Quod prima mea editione ante triẽnium ſum facilè paſſus:nunc tamen vna cum libris Variarum, nõ omnia quæ Caſſiodori ſunt, ſed ea duntaxat, quæ vel finitimo,vel certè non ita remoto eſſe argumento putantur,edere ſtatui:quo de genere ſunt Chronicon, Iordanus, ſiue is Iornãdes fuerit,de origine,rebúſque geſtis Getarũ, P. Pithœi beneficio & ſtudio emendatus, Enodij Panegyricus. Et hæc ſunt de quibus te monitum volui,lector optime, vt iis meis ad rem litterariam augendam adeóque antiquitatem ipſam illuſtrandam laboribus impenſiùs faueas, per méque vti frui ea commoditate poſſis. Vale. Lutetia Kalend. Maij CIƆ.IƆ. LXXXIII.

SVMMA PRIVILEGII
IMPERATORII.

RVDOLPHI II. Romanorum Imperatoris ſemper Augusti, publico edicto cautum eſt Sebaſtiano Niuellio ciui & Typographo Pariſienſi, & ſancitum, ne quis cuiuſcumque gradus, ordinis, ſtatus, conditionis ac dignitatis, ſiue ſit Bibliopola, ſiue alius quilibet, quacumque Sacri Romani Imperij, & ditionis eius patent fines, hæc CASSIODORI OPERA abſque ipſius Niuellij hæredibúſve eius conſenſu, intra decennium, eadem aut alia minori forma excudat aut excudenda curet, vendat ipſe aut cuiquam diuendenda mandet: aut denique ab aliis excuſa intra eiuſdem Rudolphi & Imperij fines diuendenda importet, ſeu quouis alio modo & prætextu manifeſtè aut occultè diſtrahat. Alioqui ſibi, præter librorum amiſſionem quos per ſe, vel per ſuos, vbicunque locorum nactus fuerit, auctoritate propria ſibi vẽdicare poterit, mulctam X. marcar. auri puri, irrogatã ſciat: quarum dimidia Imperiali fiſco, reſidua verò pars ipſi Niuellio eiúſve heredibus cedet, vt latiùs patet in ipſo diplomate, dato Pragæ vndecima die menſis Februarij, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo.

Subſignat. RVDOLPHVS.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ maieſtatis proprium,

AERSENBERGER.

SVMMA PRIVILEGII REGIS GALLIARVM.

HENRICI III. Galliarum & Poloniæ Regis priuilegio ſancitum eſt, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere audeat ante quinquennium hæc CASSIODORI OPERA, præter Sebaſtianum Niuellium, cuius impenſis & diligentia accuratiſſimè collata fuerũt cum exemplaribus antiquis, multíſque in locis à doctiſſimis erudititiſſimíſque viris illuſtrata & reſtituta. Qui ſecus fecerit, libris & pœna in ſanctione æſtimata mulctabitur, vt fuſiùs regio diplomate continetur: Dato Pariſiis 24. Mart. Anno 1578. ſubſignato per Regem, BRVLART. Poſteáque ſenatuſconſulto Pariſienſi comprobato, 17. Iunij, eodem anno 1578.

DV TILLET.

Magni Aurelij
Cassiodori

Senatoris V. C. et Illustris, exquæstoris Palatij, exconsulis ordinarij, exmagistro off. præf. præt. præpositi, atq. patritij
Variarum Liber I.

Præfatio

Cum disertorum mihi gratiam, aut communibus fabu-
lis, aut gratuitis beneficijs, nullis tamen veris meritis
collegissem, dicta mea, quæ in honoribus sæpe, pro ex-
plicanda negotiorum qualitate, profuderam, in unum
corpus redigere suadebant, ut ventura posteritas, et labo-
rum meorum molestias, quas pro generalitatis commodo
sustinebam, et synceris conscientiæ inemptam dignosceret
actionem, vacuam dilectionem ipsorum mihi potius fore
excusabam, ut quod modo propter desideria supplicanti-
um putabatur acceptum, post ea legentibus videretur in-
sipidum. Addebam, debere illos Flacci dicta recolere,
qui monet, quid periculi vox præcipitata possit incurre-
re. Respondendi celeritatem cunctos videbis exigere, et
creditis me impoenitenda proferre. Dictio semper a-
grestis est, quæ aut sensibus electis per moram non co-
mitur, aut verborum minime proprietatibus explicatur.
Loqui nobis communiter datum est: solus ornatus est, qui
discernit indoctos. Numquam mihi ad scribendum relaxatur
auditoribus; mihi hæc horarum momenta præstantur, mox
ut coepero, clamoribus imminentium et festinatione nimia
ingeritur, ne cautius coepta peragantur. Alter nos fre-
quentia invidiosa interpellationis exaggerat, alter mise-
riarum mole castigat, alij furiosa contentionum seditione

circumdant. Inter haec cur requiritis dictationis eloquium, ubi vix expediam possimus habere sermonem? Ipsas quoque noctes inexplicabilis cura circumvolat, ne desint alimonia civitatibus, quae supra omnia populi acquirunt, studentes ventri, non auribus. Hinc est, quod cogimur animo per cunctas ire provincias, et iniuncta semper inquirere, quia non sufficit agenda militibus imperare, nisi haec iudicis aviditas videatur exigere. Nolite, quaeso, nexilem nos amare. Declinanda est sarcina, quae plus habet periculi, quam decoris. Sed illi me potius tali disceptatione fatigabant. Praefectum se Praetoriana sede omnes noverunt, cui dignitati occupationes publicae, velut pedisequae semper assistunt. Ab hac enim exercituales flagitantur expensae, ab hac victus quaeritur sine temporis consideratione populorum, huic etiam vel solum grave iudiciorum pondus iniunctum est. Cui iudices leges civica sunt immensum onus imponere, dum ad ipsam, sermonis gratia, maluerunt pene omnia pertinere. Quod enim spatium, homini publico labori detrahere? quando in unum pectus confluit, quidquid intra terras generalitatis exposcit. Addimus etiam, quod frequenter Quaestura vicibus ingruens otii tempus adimit crebra cogitatio, et velut mediocribus fascibus insidens, illa sibi de illis hominibus principes videntur imponere, quae propriis iudices nequeunt explicare. Haec autem feci nulla vendendo, sed exemplo propriae genitricis, a sperantibus auxilia solos ipsi labores. Sed petentibus praestando gratis sub continentiae munere cuncta concessi. Regum quin etiam gloriosa colloquia, quae magna diei parte, in bonum publicum te occupare noverunt, ut fastidium sit otiosis expectare, quae continuo labore sustinuisti? Verum hoc magis tibi ad suffragium laudis potest proficere, si inter tanta et talia valueris legenda proferre. Deinde, quod rudes viros, et ad Rempublicam conscia facundia praeparatos, labor tuus sine aliqua offensione poterit edocere: et usum, quem tu inter altercantium pericula iactatus exerces, illos, qui sunt in tran-

quillis ex posito, contingit felicius adipisci. Proinde quod salva fide, qua frueris, dissimulare non poteris, tanta Regum beneficia si pateris ignorari, frustra maluisti benigna festinatione conscribi. Noli, quæsumus, quasi in obscurum silentij conijcere, qui, te dicente, meruerunt illustres dignitates accipere. Tu enim illos assumpsisti vera laude describere, et quodammodo historico colore depingere. Quos si celebrandos posteris tradas, abstulisti consuetudine Maiorum morientibus decenter interitum. Deinde mores pravos corrigis auctoritate Regis, excedentis audaciam frangis, timorem legibus reddis. Et adhuc dubitas edere, quod tantis utilitatibus probas posse congruere? Talis enim est, ut ita dixerim, speculum mentis tuæ, ut in se omnis ætas ventura possit inspicere. Contingit enim dissimilem filium plerumque generare, oratio dispar moribus vix potest inveniri. Est ergo ista valde certior arbitrij proles. Nam quod de arcano pectoris gignitur, auctoris sui posteritas vera eius æstimatur. Dixisti etiam ad commendationem universitatis frequenter Reginis, ac Regibus laudes. Duodecim libris Gothorum historiam defloratis prosperitatibus condidisti. Cum tibi in illis fuerit secundus eventus, quid ambigis et hæc in publico dare, qui iam cognosceris dictandi tyrocinia posuisse? Victus sum fateor in verecundiam meam, nec obsistere tantis prudentibus potui, cum me viderem ex affectione culpari. Nunc ignoscite legentes: et si qua est incauta præsumptio, suadentibus potius imputate, quia mea iudicia cum illis videntur facere, qui me dignoscuntur accusare. Et ideo, quod in Quæsturæ magisterij, ac Præfecturæ dignitatibus a me dictatum, in diversis publicis actibus potui reperire, bisseno librorum ordine comprehendi. Ut quamquam diversitate causarum legentis intentio concitetur, efficacius tamen rapiatur animus, cum venerit ad terminum. Illud autem distinguere aptius

facti non sumus, quod nos frequenter incurrimus in Scriptoribus dandis impolitas et praecipites dictiones, quae sic perveniunt ad subitum, ut vix vel scribi posse videantur. Cunctarum itaque dignitatum sexto et septimo libris formulas comprehendi, ut et mihi, quamvis sero, prospicerem, et sequentibus in angusto tempore subvenirem. Ita quae dixi de praeteritis, convenient et futuris; quia non de personis, sed de ipsis locis, quae apta videbantur, explicui. Librorum vero titulum, operis indicem, causarum praeconem, totius orationis brevissimam vocem Variarum nomine praenotavi; quia necesse nobis fuit stilum non unum sumere, qui personas varias suscepimus admonere. Aliter enim multa lectione satiatis, aliter mediocri gustatione suspensis, aliter a litterarum sapore ieiunis, persuasionis causa loquendum est, ut interdum genus sit ingenii vitare, quod doctis placeat. Proinde Maiorum sollers definitio est, sic apte dicere, ut audientibus possis competenter suadere. Neque enim tria genera dicendi ipsorum frustra nos definivit antiquitas. Humile, quod communione ipsa paene sapere videatur. Medium, quod nec magnitudine tumescit, nec parvitate contrahitur, sed inter utrumque positum, propria venustate ditatum, suis finibus continetur. Tertium genus, quod ad summam apicem disputationis exquisitis sensibus elevatur, videlicet, ut varietas sententiarum congruum sortiretur eloquium, et licet ab uno fonte profluerent, diversis tamen alveis emanarent. Facundus ille eloquentiae obtinet nomen, qui sine ista virtute subitis causis emergentibus civiliter est paratus. Huc accedit, quod modo Regibus, modo Potestatibus aulicis, modo loqui de humanis familiaribus, quibus alia contingit sub festinatione profundere, alia vero licuit cogitata proferre. Ut merito Variarum dicatur, quod tanta diversitate conficitur. Ad haec sicut ista regulis exquisite probamus antiquis, ita et professa resignent merita dictionis. Quapropter humile de

nobis verecunde promittimus. Mediocre non improbi pollicemur. Summum vero quod propter nobilitatem sui est in edito constitutum, nos attigisse non credimus. Volumina tamen sileant praesumptiones illicitas, qui legendi sumimus. In exiguis namque nostras de nobis disputationes inquirimus, qui Bellia Pro[illegible] iudicia sustinemus.

Anastasio Imperatori
Theodericus Rex.

Oportet nos, clementissime Imperator, pacem quaerere, qui causas iracundiae cognoscimur non habere. quando ille moribus obnoxius iam tenetur, qui ad iusta deprehenditur impar esse. Omni quippe Regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in qua et populi proficiunt, et utilitas gentium custoditur. Haec est enim bonarum artium decora mater. Haec mortalium genus reparabili successione multiplicans, facultates protendit, mores excolit: et tantarum rerum ignarus agnoscitur, qui eam minime quaesisse sentitur. Et ideo, piissime Principum, potentiae vestrae convenit et honori, ut concordiam vestram quaerere debeamus, cuius adhuc amore proficimus. Vos enim estis regnorum omnium pulcherrimum decus; vos totius orbis salutare praesidium, quod ceteri dominantes iure suspiciunt, quia in vobis singulare aliquid inesse cognoscunt: et nos maxime, qui divino auxilio in Republica vestra didicimus, quemadmodum Romanis aequabiliter imperare possimus. Regnum nostrum imitatio vestra est, forma boni propositi, unici exemplar imperii; qui, quantum vos sequimur, tantum gentes alias anteimus. Hortamini me frequenter, ut diligam Senatum.

leges Principum gratanter amplectitur, ut cuncta Italiae membra componam. Quemadmodo potestis ad ab augusta-pace admittere, quem non optatis a vestris moribus discre-pare? Additur etiam venerandae Romanae Urbis affe-ctio, a qua segregari nequeunt, qui se nominis unitate iunxerunt. Proinde illum, et illum legationis officio ad serenissimam pietatem vestram credimus destinandos. Ut syncera pacis, quae causis emergentibus cognoscitur fuisse vitiata, detersis contentionibus, in sua Principis firmitate restituta permaneat. Quia pati vos non cre-dimus, inter utrasque Respublicas, quarum semper unum corpus, sub antiquis Principibus fuisse declaratur, aliquid discordiae permanere, quas non solum oportet inter se otiosa dilectione coniungi, verumetiam decet, mutuis viribus adiuvari. Romani Regni unum velle, una semper opinio sit. Quicquid nos possumus, vestris iudi-ciis applicetur. Quapropter salutationis honorificen-tiam praesentes, prona mente deferimus, ne suspen-datis a nobis mansuetudinis vestrae gloriosissimam caritatem quam ego sperare debeo, etiam ab aliis non videatur fosse concedi. Caetera vero per latores praesentium su-blimitati vestrae verbo suggerenda, commisimus, ut nec epistolaris sermo redderetur extensior, et ea quae uti-litatibus nostris profutura esse videremur.

Theonio V. S. Theodericus Rex. 2.

Comitis Stephani insinuatione comperimus, sacrae vestis operam, quam voluimus necessaria festinatione compleri, vestri magis labore pendere, qui eam subtrahendo solen-nia, abominandam potius in hoc cognoscens tarditatem. Credimus enim aliquem provenisse neglectum, ut aut conchae illae lactei [illegible] poculo [illegible], pulcherrima minus obscuritate rubuerint, aut lana non acceperit [illegible] muricis pretiosissimam qualitatem. Quapropter [illegible]

Liber 1^{s}.

Hydrontini maris intrare conchilia solenniter condidimus apto tempore, acervus ille neptunnius, generator florentis semper purpurae, ornator soli; aquarum copia resolutus imbrem Auli aulicum flammeo liquore laxaverat. Color nimio lepore vernans, obscuritas rubens, nigredo sanguinea regnantem discernit, dominum conspicuum facit, et praestat humano generi, ne de aspectu Principis possit errari. Mirum est substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spatia tam longi temporis expudare, qui solet vivis corporibus vulnere sauciatis vix effluere. Nam cum etc.

Nam cum ſex pene menſibus marinæ delitiæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſſimæ. ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hęc† cũ infectá ſemel ſubſtantia perſeuerat, & neſcit ante ſubtrahi, quã veſtis poſſit abſumi. Quod ſi conchiliorum qualitas nõn mutatur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cum albentes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſſimam caſtitatem. quia taliũ rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Hæc ſi omnia conſtiterunt, ſi in nulla parte prætermiſſa videatur eſſe ſolennitas,
» miramur, tua te pericula minime cogitaſſe. dum ſacrilegij ſit
» reatus,† negligentiæ, in tali veſte peccare. Quid enim agunt tot artifices, tòt nautarum cateruæ, tot familiæ ruſticorum? Tu quoque Comitiua ſubuectus tantis iubes, tanta te iſtius nominis præſumptione defendis: vt cum regale opus crederis agere, in multis videaris tuis ciuibus imperare. Hoc ergo remiſſio tua negligit, quod te in prouincia ſubuexerat, & ad conſpectum Principis honorabilem venire faciebat? Quod ſi te facultatis tuæ adhuc cura non deſerit, ſi te ſalutis propriæ tangit affectus, infra illum diem imminente tibi harum portitore, cũ blatta, quam noſtro cubiculo dare annis ſingulis conſueuiſti, venire feſtina. Quia iam non compulſorem ad te mittimus, ſed vltorem, ſi aliqua credideris ludificatione tardandum. Verum talis tantaque res, quàm facili legitur inuẽta compendio? Nam cum fame canis auida in Tyrio litore proiecta conchilia impreſſis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. &
» vt eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile † dare, quod ſubſtãtiam noſcitur habere mediocrem. Eoa Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profecto veſtarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens. Vide ergo, ſi quis te patiatur minus implere, quod nos tam neceſſario cognoſcis expetere.

† hic confecta.

† negligenter.

Tantis, i. tam magnus viris, quibus praes.

Blatta.

Purpuræ inuentio.

† de re.

Confertur Caſſiodoro dignitas Patritiatus.

† nõ deſunt probar:.

CASSIODORO V.I. ATQVE PATRITIO THEOD. REX III.

QVanuis proprio fruatur honote, quod eſt natura laudabile, † nec deſint probatæ conſcientiæ faſces, cum generat animo dignitates: (omnia ſi quidem bona ſuis ſunt coniuncta cum fructibus: nec credi poteſt virtus, quæ ſequeſtratur a præmio) tamen iudicij noſtri culmen excelſum eſt, cum qui a nobis prouehitur † præcipuus & plenus meritis æſtimatur. Nam ſi æquabilis credendus eſt, quem iuſtus elegerit: ſi temperantia præditus, quem moderatus aſciuit: omnium profecto capax poteſt eſſe meritorum, qui iudicem cunctarum meruit habere virtutum. Quid enim maius quæritur, quam hîc inueniſſe laudum teſtimonia, vbi gratificatio non poteſt eſſe ſuſpecta? Regnantis quippe ſententia iudicium de ſolis actibus ſumit, nec blandiri dignatur animus dominij poteſtate munitus. Repetantur certe, quæ te noſtris ſenſibus infuderunt: vt tui laboris fructum capias, cum noſtris animis ſingula ſuauiter inhæſiſſe cognoſcas. In ipſo quippe imperij noſtri deuotus exordio, cũ adhuc fluctuantibus rebus prouinciarum corda vagarentur, & negligi nouum dominum nouitas ipſa pateretur, Siculorum ſuſpicantiũ mentes ab obſtinatione præcipiti deuiaſti, culpam remouens illis, nobis neceſſitatem ſubtrahens vltionis. Egit ſalubris perſuaſio, quod vehemens poterat emendare diſtrictio. Lucratus es damna prouinciæ, quæ meruit ſub deuotione neſcire: vbi ſub procinctu Martio ciuilia iura cuſtodiens, publica priuataque commoda inauarus arbiter æſtimabas. & proprio cenſu neglecto, ſine inuidia lucri, morum diuitias retuliſti, excludens vel querelis auditum, vel derogationibus locum. Et vnde vix ſolet reportari patientiæ ſilentium, voces tibi militauerunt laudantium. Nouimus enim, teſtante Tullio, Siculorum naturam, quam ſit facilis ad querelas, † vbi ſolita conſuetudine poſſint iudices etiam de ſuſpicionibus accuſare. Sed non eo præconiorum fine contenti, Brutiorum & Lucaniæ tibi dedimus mores regendos: ne bonum quod peregrina prouincia meruiſſet, genitalis ſoli fortuna neſciret. At tu conſuetudinẽ deuotionis impendẽs, eo nos obligaſti munere, quo tibi putamus omnia reddidiſſe: inde amplificando debitum, vnde credi poterat abſolutum. Egiſti te per cuncta iudicem

† præcipuis plenus in.

Praclarum à princepe laudari.

Caſſiodori ſumma laus, à ſuo profecta principe.

Siculi querulĩ.

Cic. in Bruto.

† vi.

Brutij.

Lucani.

totius erroris expertem, nec inuidia quemquam deprimens, nec gratia blandiente ſublimans. Quod cũ vbique ſit arduuum, tamen ſit in patria glorioſum: vbi neceſſe eſt, aut gratiam parentela prouocet, aut odium longæ contentiones exaſperent. Oblectat igitur nos actus Præfecturæ recolere, totius Italiæ nouiſſimum bonum. vbi cuncta prouida gubernatione diſponens, oſtendiſti quam leue ſit, ſtipendia ſub iudicis integritate dependere. Nullus enim grauanter obtulit, quod ſub æquitate perſoluit. Quia quicquid ex ordine tribuitur, diſpendium non putatur. Fruere nunc bonis tuis, & vtilitatem propriam, quam reſpectu publico contempſiſti, recipe duplicatã. Hæc eſt enim vitæ glorioſa commoditas, dominos eſſe teſtes, ciues habere laudãtes. His igitur tot ampliſſimis laudib⁹ incitati, Patritiatus tibi apicem iuſta remuneratione conferimus: vt quod aliis eſt præmium, tibi ſit retributio meritorum. Macte, ſumme, vir felicitate laudabili, qui ad hanc vocem dominantis animos impuliſti: vt bonorum tuorum potius fateamur eſſe, quod dedimus. Sint hæc diuino perpetrata auſpicio: vt cum hæc pro remuneratione tribuimus, meliora interim tuis meritis exigamur.

Aequus iudex. *Patritiatus dignitas.*

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODORICVS REX IV.

OPtamus quidem, Patres Conſcripti coronam veſtram diuerſorum faſcium flore depingi. Optamus, vt libertatis genius gratam videat turbam Senatus. Conuentus ſiquidem talium eſt dignitas Imperantium: & quicquid in vobis feſtiua gratulatione cõſpicitur, noſtris vere laudibus applicatur. Illud tamen maxime deſideranter appetimus, vt collegium veſtrum ornent lumina dignitatum: quãdo decenter augmenta patriæ reddunt, qui aulica poteſtate creuerunt. Hos viros noſtra perſcrutatur intentio: iis morum theſauris gaudemus inuentis: in quibus velut figuratis honorum vultibus, clementia veſtræ ſerenitatis exprimitur. Hinc eſt, quod Caſſiodoro illuſtri & magnifico viro, præcipua in Repub. claritate notiſſimo, Patritiatus dedimus pro remuneratione ſuggeſtum: vt per honorẽ magni nominis declarentur merita ſeruientis. qui non fragili felicitate prouectus, Fortunæ ludo ad apicem faſcium repentinis ſucceſſibus euolauit: ſed, vt creſcere virtutes ſolent, ad faſti-

Rom. Senatus dignitas. *Caſſiodori honores.*

† gradus.

gium præconij cōſcendit† gradibus dignitatum. Primus enim, vt ſcitis, adminiſtrationis introitus Comitiuæ Priuatarū mole fundatus eſt. vbi non tyrociniorum infirmitate titubans, nouitatis vitio vel innocenter errauit: ſed abſtinentiæ firmato ve-

Integritas.

ſtigio, imitando vixit exemplo. Qui mox deinde Sacrarum largitionum honore ſuſcepto, creuit tantū conuerſationis laude, quantum profecerat dignitate. Quid prouinciis redditam diſciplinam? quid diuerſo generi hominum momenta iuſtitiæ infuſa, referamus? Vixit enim tanta continentia, vt æquitatem & inſtrueret monitis, & doceret exemplis. Facilis enim recti perſuaſor eſt innocens iudex: ſub cuius prædicabili conuerſatione pudet mores probabiles non habere. Quis enim vereatur ſcelus, cuius in ſuggeſtu gremij complicem videt? Incaſſum perſonam fictæ ſeueritatis inducit, cum auarus pecuniæ

† pereūdum perdendum cenſet.

ambitum diſſuadet, cum legibus † parendum cenſet iniuſtus. Non habet diſtributionis gremium, cui auctoritatem libera conſcientia non miniſtrat. Quoniam exceſſus tunc ſunt in formidine, cum creduntur iudicibus diſplicere. His itaque ſub præcedenti Rege gymnaſiis exercitatus, emeritis laudibus ad palatia noſtra peruenit. Meminiſtis enim, & adhuc vobis recētium rerum memoria miniſtratur, qua moderatione Prætoriano culmine locatus inſederit, & euectus in excelſum, inde magis deſpexerit vitia proſpectorum. Nullo quippe, vt pleriſque moris eſt, elatus fauore Fortunæ, in cothurnum ſe magnæ

† in ſe r. gratioſum.

poteſtatis erexit, ſed æquitate cuncta moderatus, gratiam† noſtram in ſe non reddidit odioſam. Maiora ſibi de ſe fecit optari, dū intra modeſtiæ terminos magna cohibuit. Hic eſt enim probatæ conſcientiæ gratiſſimus fructus, vt quanuis ſumma potuerit adipiſci, iudicetur tamen ab hominibus plus mereri. Iunxit bene cum vniuerſorum gaudiis noſtra compēdia, ærario munificus, & iuſte ſoluentibus gratioſus. Senſit tunc Reſpublica ex illo cœtu Romuleo innocentiæ virum. Qui licet ſe moderando glorioſum fecerit, hoc tamen maius contulit, quod bonæ actionis exemplum ſequentibus dereliquit. Pudet enim eum peccare, qui laudatis viris videtur potuiſſe ſuccedere. Fuit itaque, vt ſcitis, militibus verendus, prouincialibus mitis, dandi auidus, accipiendi faſtidioſus, deteſtator criminis, amator æquitatis. Quid nam fuit illi difficile cuſtodire, qui ſe a

rebus alienis decreuerat abſtinere? Eſt enim indigni animi ſi-
gnum, famæ diligere commodum, & lucra potius odiſſe cau-
ſarum. Verum hæc in illo iure mirentur, qui patris atque aui *Caſsiodororũ*
mores nobiliſſimos neſcierunt. Caſſiodoros ſiquidem præce- *familia.*
dentes fama concelebrat. Quod vocabulum & ſi per alios vi-
deatur currere, proprium tamen eius conſtat eſſe familiæ. An-
tiqua proles, laudata proſapies, cum togatis clari, inter viros
fortes eximij. Quando & valetudine membrorum, & corporis
proceritate, floruerunt. Pater enim candidati ſub Valẽtiniano *Pater.*
principe geſſit Tribuni, & Notarij laudabiliter dignitatẽ. Ho-
» nor, qui tunc dabatur egregiis: dum ad imperiale ſecretum ta-
» les conſtet eligi, in quibus reprehenſionis vitium nequeat in-
ueniri. Sed vt ſe pares animi ſolent ſemper † eligere, patritio † facta diligere.
† Aetio pro iuuanda Repub. magna fuit caritate † ſociatus. Quẽ † à Decio.
tunc Rerum dominus propter ſapientiam ſui, & glorioſos in † deuinctus.
Repub. labores, in omni conſilij parte ſequebatur. Ad Attilã *Legati dotes*
igitur armorum potentem cum ſupradicti filio Carpilione le- *& conſtantia.*
gationis eſt officio non irrite deſtinatus. Vidit intrepidus, quẽ
timebat Imperium: facies illas terribiles & minaces, fretus au-
ctoritate, deſpexit: nec dubitauit eius altercationibus obuiare,
qui furore neſcio quo raptatus, Mundi dominatum videbatur
expetere. Inuenit regem ſuperbum, ſed reliquit placatum: &
calumnioſas eius altercationes tanta virtute deſtruxit, vt vo-
luiſſet gratiam quærere, cui expediebat pacem cum regno di-
tiſſimo non habere. Erigebat conſtantia ſua partes timentes:
nec imbelles ſunt crediti, qui Legatis talibus videbantur ar-
mati. Pacem rettulit deſperatam. Cuius legatio quid profece-
rit, datur intelligi, quæ tantum eſt gratanter excepta, quantum
& videbatur optata. Mox honore illuſtratus, mox reddituum
dona æquus arbiter offerebat. Sed ille potius natiua mo-
deratione ditiſſimus, dignitatem ſuſpiciens ocioſam, in re-
munerationis locum expetiit amœniſſima Brutiorum. Ne-
gare illi non potuit optatam quietem, qui eum reddiderat ab
immani hoſte ſecurum, triſtis ab obſequio ſuo reliquit, quem
ſibi neceſſarium fuiſſe cognouit. Auus enim Caſſiodorus * Il- *Auus.*
luſtratus honore cinctus, qui eius generi non poterat abnega- * *illuſtriſsimatus.*
ri, à Vãdalorum incurſione Siciliam Brutioſque armorum de-
fenſione liberauit: vt merito primatum in illis prouinciis ha-

beret, quas à tam ſæuo & repentino hoſte defendit. Debuit itaque virtutibus eius Reſpub. quod illas prouincias tam vicinas Genſericus non inuaſit, quem poſtea truculentum Roma ſuſtinuit. Hi autem & in partibus Orientis parentum laude viguerunt. Heliodorus enim, qui in illa Rep. nobis videntibus præfecturam bis nouenis annis geſſit eximie, eorum conſanguinitati probatur adiungi. Genus in vtroque Orbe præclarum, quòd gemino Senatui decenter aptatum, tanquam duobus luminibus oculatum, puriſſima claritate radiauit. Quo enim ſe aliquavis nobilitas vltra diſtendit, quam hæc, quæ in vtroque Orbe clara eſſe promeruit? Vixit & ipſe in prouincia honore Iudicis, & ſecuritate priuati, cunctis vel nobilitate potior, omnium ad ſe animos attrahebat: vt qui libertatis iure nõ poterant ſubdi, viderentur magis continuis beneficiis ſuauiter obligari. Tanta quinetiam patrimonij ſui vbertate gloriatus eſt, vt inter reliqua bona equinis gregibus Principes vinceret, & donando ſæpius inuidiam nominis non haberet. Hinc eſt, quod candidatus noſter Gothorum ſemper armat exercitus, & bono inſtituto melior, quod à parentibus accepit, hereditaria † largitate cuſtodit. Quæ ideo per ordinem veſtra * dignatio percurrit, vt vnuſquiſque intelligat, & parentum ſuorũ apud nos laudes poſſe reperare, qui viuere præclaris elegerit inſtitutis. Et ideo Patres Conſcripti, quia vobis eſt commodus honor bonorum, & iudicium noſtrum veſter comitatur aſſenſus, proſpero auſpicio ſuſcipiatur eius prouectus, qui ſibi fecit gratiam patere cunctorum. Eſt enim potius viciſſitudo, quam præmium: vt qui vos probabili actione coluerunt, reciproco fauore gratulentur.

Genſericus. *Opes.* † lego. * oratio.

FLORIANO V.S. THEODERICVS REX.

Iudicatæ rei ſtandum.

IN immenſum trahi non decet finita litigia. Quæ enim dabitur diſcordantibus pax, ſi nec legitimis ſententiis acquieſcitur? Vnus enim inter procellas humanas portus inſtructus eſt, quem ſi homines feruida voluntate prætereunt, in vndoſis iurgiis ſemper errabunt. Et ideo ſpectabilitati tuæ præſentibus affamur oraculis, quatenus ſi ita res ſe habet, vt a præſentibus † ſupplicatur, & in Comitis Annæ iudicio Ma-

† ſuſpicatur.

zenis fundi controuerſia ſtatutis legitimis eſt deciſa, nec aliqua probatur appellatione ſuſpenſa, quæ ſunt decreta, ſeruentur. Quia ſicut nolumus oppreſſis negare iudicium, ita irrationabilibus querelis nō prębemus aſſenſum. Cogi enim debet vt ſit quietus, qui ſuo vitio renuit eſſe pacificus. Nam & medendi peritus inuitum frequenter ſaluat ægrotum: dum voluntas recta in grauibus paſſionibus non eſt, ſed potius illud appetitur, quod a ſalutis Iudice grauare poſſe ſentitur.

Inuito redditur valetudo.

AGAPITO † PRAEFECTO VRBIS THEODERICVS REX VI.

† viro illuſtri Pōtifici.

DEcet principem curare, quæ ad Rempublicam ſpectant augendam: & vere dignum eſt, Regem ædificiis palatia decorare. Abſit enim, vt ornatui cedamus Veterum, qui impares non ſumus beatitudine ſæculorum. Quapropter in Rauennate vrbe baſilicæ Herculi amplum opus aggreſſi, cuius nomini Antiquitas congrue tribuit quicquid in aula prædicabili admiratione fundauit, magnitudini tuæ ſtudioſiſſime delegamus: vt ſecundum † Breue ſubter annexum, de vrbe nobis marmorarios peritiſſimos deſtinetis, qui eximie diuiſa cōiungant, & venis colludentibus illigata naturalem faciem laudabiliter † metiantur: de arte veniat, quod vincat Naturam. diſcolora cruſta marmorum gratiſſima picturarum varietate texantur. Quia illud eſt ſemper in pretium, quod ad decorem fuerit a ſubtilitate exquiſitum. His ſumptus ſubuectioneſque præſtabis: ne quenquam noſtrum grauet imperium, quod ad vtilitatem volumus reſpicere ſingulorum.

† breuem.

† mentiātur.

FELICI V. C. THEODERICVS REX VII.

VEnātij tutoris Plutiani aditione cognouimus in ea te qua nō decuerat actione verſatum: vt eum quem ſumptu proprio iuuare debueras, diſpendio proprietatis affligeres. Affinitatem quippe tuam ſolatia debuerant impenſa teſtari. Quale ergo videtur ſanguine coniunctis, quod criminoſum probaretur extraneis? Atque ideo præſenti iuſſione cēſemus, vt quicquid a Neotherio fratre Plutiani malæ fidei poſſeſſore prodiga voluntate laſciuo, te non tam comparaſſe, quam ſurripuiſſe cognoſcis, incomparanda militi noſtro ſine aliqua dilatione

Reſciſſa rei pupillaris emptio.

reſtituas: ne nos huiuſmodi factum cogas legibus vindicare, qui nunc videmur omnia manſuetudine temperaſſe. Perire enim pupillo non patimur, quæ parentibus ſub noſtra laude dederamus. Grauiſſimũ eſt enim per calumniam ſubtrahi, quod collatum eſt munificentia principali. Reliqua verò, quæ te pro iugalis tuæ aſſeris portione contempto iuſtitiæ tramite diuiſiſſe, ſi tamen appellanda diuiſio eſt, quam ſub vnius celebratã conſtat arbitrio, ad noſtrum Comitatum feſtines occurrere, vt inter vos, quæ iuſtitiæ conueniunt, ordinemus. Iniquum eſt enim, vt de vna ſubſtantia, quibus competit æqua ſucceſſio, alij abundanter affluant, alij paupertatis incommodis ingemiſcant.

Diuiſio inæqualis.

AMABILI EXECVTORI THEOD. REX IIX.

Fauor pro laborantibus.

COrdi nobis eſt, cunctos in cõmune protegere, ſed eos maximè quos ſibi nouimus defuiſſe. Sic enim æquitatis libra ſeruabitur, ſi auxilium largiamur imparibus, & metum noſtri pro paruulis, inſolentibus opponamus. Fortuna minor principem quærit. quia in vituperationem noſtram corruunt, quibus ſe publica vota ſubducunt. Venantij itaque tutoris Plutiani lachrymabili ſuggeſtione comperimus, Neotherium fratrem ſuum, affectum germanitatis oblitum bona paruuli hoſtili furore laceraſſe. Quod nos pro rerum ſuarum acerbitate cõmouit: ne largitas noſtra, quam velut titulum volumus ſtare pietatis, vſurpata præſumptionibus videatur illicitis. Et quia dubiũ nõ eſt, in repetitione minoris maxime ſubmoueri diſpẽdia tarditatis. ideoq; deuotio tua, noſtra iuſſione firmata, ſi nihil eſt, quod rationabiliter a pulſato poſsit opponi, poſtulatas res prædicto tutori facias ſine dilatione reſtitui. Aut ſi quid eſt, quod pro ſuis partibus intentio retentatoris obiiciat, legali† poſitione præcedente, ad noſtrum venite deproperet Comitatum: vt allegationibus cognitis, pro conſuetudine noſtræ iudicemus æquitatis.

† prece ſpõſione.

† RVSTRVGIO.

EVSTORGIO † VIRO VENERABILI MEDIOLANENSI EPISCOPO THEOD. REX IX.

TVta eſt conditio ſubiectorum, vbi viuitur ſub æquitate regnantiũ: nec dubio decet rumore trahi, a quo debent non mutanda

„ mutanda conſtitui. Fidem ſiquidem rerum a ratione colligi- *Epiſcopus Auguſtanæ ciuitatis falſo accuſatus abſoluitur.*
„ mus: quæ nunquam deſiderantibus abſconditur, ſi ſuis veſti-
„ giis perquiratur. Atq; ideo quod beatitudini veſtræ gratiſſimũ eſſe confidimus, præſenti tenore declaramus, Auguſtanæ ciuitatis Epiſcopum, proditionis patriæ falſis criminationibus accuſatum. Qui a nobis honori priſtino reſtitutus, ius habeat epiſcopatus omne quod habuit. Nihil enim in tali honore temeraria cogitatione præſumendum eſt: vbi ſi propoſito credi-
„ tur, etiam tacitus ab exceſſibus excuſatur. Manifeſta proinde *Crimina atrocia vix cadunt in epiſcopum.*
„ crimina in talibus vix capiunt fidem. Quicquid autem ex inuidia dicitur, veritas non putatur. Volumus enim impugnatores eius legitima pœna parcellere: ſed quoniam & ipſi clericatus nomine fungebantur, ad ſanctitatis veſtræ iudicium cuncta tranſmittimus ordinanda, cuius eſt & æquitatem moribus talibu imponere, quam nouimus traditionem Eccleſiaſticam cuſtodire. *Clerici ad epiſcopum remittuntur.*

BOETIO V. I. ATQVE PATRITIO THEOD. REX X.

Licet vniuerſis populis generalis ſit impendenda iuſtitia, quæ ſic nominis ſui obtinet dignitatem, ſi æquabili moderatione per potiores currat & humiles: confidentius tamen illam expetunt, qui a palatij militia non recedunt. Ocioſa enim grauitate præſtatur aliquid munificentia principali. conſuetudo autem quodam debito redditur fideliter obſequenti. Domeſtici patres equitum & peditum, qui noſtræ aulæ videntur iugiter excubare (quod ex magnis fieri doloribus ſolet) vt aduenati nobis ſupplicatione conqueſti ſunt, ab illo Arcario præfectorum, pro emolumentis ſolemnibus, nec integri ponderis Solidos percipere, & in numero grauia ſe diſpendia ſuſtinere. Quapropter prudentia veſtra lectionibus erudita dogmaticis, ſceleſtam falſitatem a cõſortio veritatis eiiciat: ne cui ſit appetibile, aliquid de illa integritate ſubducere. Hæc enim quæ appellatur Arithmetica, inter ambigua Mundi certiſſima ratione conſiſtit. quam cum cœleſtibus æqualiter nouimus. euidens ordo, pulchra diſpoſitio, cognitio ſimplex, immobilis ſcientia: quæ & ſuperna continet, & terrena cuſtodit. Quid eſt enim, quod aut menſuram non habeat, aut pondus excedat? Omnia *Arcarius præfectorum.* *Arithmetica.*

complectitur,cuncta moderatur,& vniuerſa hinc pulchritudinem capiunt,quia ſub modio ipſius eſſe noſcuntur. Iuuat inſpicere,quemadmodum denarius numerus, more Cœli, & in ſe-
Denarius numerus. ipſum reuoluitur,& nunquam deficiens inuenitur: creſcit noua conditione, per ſe redeundo, addita ſibi ſemper ipſa calculatio: vt cum denarius non videatur excedi,ex modicis præualet maiora complecti. Hoc ſæpe repetitũ inflexis manualibus digitis,& erectis,redditur ſemper extenſum; & quãto ad principium ſuum ſupputatio redditur,tanto amplius indubitanter augetur. Quantitate numerabili, arena maris, guttæ pluuiarũ, ſtellæ lucidæ concluduntur. Auctori quippe ſuo omnis creatura ſub numero eſt: & quicquid ad exiſtentiam peruenit,a tali non poteſt conditione dimoueri. Et quoniam delectat nos ſecretiora huius diſciplinæ cum ſcientibus loqui,pecuniæ ipſæ quamuis vſu celeberrimo vtiles eſſe videantur, animaduertendum
Solidus. eſt,quanta tamen à veteribus ratione collectæ ſunt. Sex millia Denariorum Solidum eſſe voluerunt: ſcilicet vt radiantis metalli formata rotunditas ætatem Mũdi,quaſi Sol aureus, conuenienter includeret. Senarium vero, quem non immerito
Senarius numerus. Vncia. perfectum docta Antiquitas definiuit, vnciæ, qui menſuræ primus gradus eſt, appellatione ſignauit: quam duodecies ſimilitudine menſium computatam,in libræ plenitudine ad anni curricula collegerunt. O inuenta prudẽtium, ô prouiſa Maiorum! exquiſita res eſt,quæ & vſui humano neceſſaria diſtingueret,& tot arcana naturæ ſignaliter contineret. Merito ergo
Libra. dicitur libra,quæ tanta rerum eſt cõſideratione trutinata. Talia igitur ſecreta violare, ſic certiſſima velle confundere,nonne veritatis ipſius videtur eſſe crudelis, ac fœda laceratio? Exerceantur negociatores in mercibus: emantur late,quæ vendantur anguſtius: conſtet populis pondus, ac menſura probabilis: quia cuncta turbantur, ſi integritas cum fraudibus miſ-
Pondus & menſura. ceatur. Mutilari certe non debet,quod laborantibus datur: ſed a quo fidelis actus exigitur,compenſatio imminuta præſtetur. Da certe ſolidum,& aufer inde ſi præuales: Trade libram,& aliquid inde,ſi potes,imminue. Cuncta iſta nominibus ipſis cõſtat eſſe prouiſum, aut integra tribuis, aut non ipſa quæ dicuntur exoluis. Non poteſtis omnino, non poteſtis, nomina integritatum dare, & ſceleſtas imminutiones efficere. Prouidete

itaque, vt & arbiter arcæ habeat iuſtas conſuetudines ſuas, & quod benemeritis impendimus, incorrupto munere conſequantur. *Arca arbitri.*

SERVATO DVCI RETIARVM THEOD. REX XI.

DEcet te honorem, quem geris nomine, moribus exhibere: vt per prouinciam,cui præſides,nullam fieri violentiã patiaris:ſed totum cogatur ad iuſtum,vnde noſtrum floret imperium. Quapropter Maniarij ſupplicatione commoti, præſentibus te affamur oraculis: vt ſi re vera mancipia eius Breones irrationabiliter cognoueris abſtuliſſe, qui militaribus officiis aſſueti,ciuilitatem premere dicuntur armati, & ob hoc iuſtitiæ parere deſpiciunt,quoniam ad bella Martia ſemper intẽdunt,dum neſcio quo pacto aſſidue dimicantibus difficile eſt morum cuſtodire menſuram: quapropter omni proteruia remota, quæ de præſumptione poteſt virtutis aſſumi, poſtulata facies ſine intermiſſione reſtitui. Ne per dilationis incommoda,eorum videatur ſupplex odiſſe victoriam. *Militũ mores.*

EVGENIO V.I. MAGISTRO OFFICIORVM THEODER. REX XII.

POmpa meritorum eſt regale iudicium: quia neſcimus iſta, niſi dignis impendere.Et quanquam poteſtati noſtræ,deo fauente,ſubiaceat omne,quod volumus,voluntatem tamẽ noſtram de ratione metimur: vt illud magis æſtimemur elegiſſe, quod cunctos dignum eſt approbare.Hinc eſt,quod te literati dogmatis ſtudia laudabiliter exequentem, pridem ad quæſturæ culmen elegimus, vt honeſti laboris tui fieret præmium dignitas literarum. Quid enim aduocationis officio, ſi per eum impendatur, ornatius? quod peregrinum negociũ ad ſuas moleſtias trahit,vt laboribus ſubueniat alienis. In hoc cãpo exercitatus curſus meritorum, ad palmam noſtri iudicij perueniſti. Nec tamen benignitas noſtra vna remuneratione contenta, honorem geminat, augmenta procurat, & eo ſtudio dona reparat,quaſi debeat omne quod præſtat. Sume igitur Magi- *Literarum dignitas.* *Aduocationis officium.* *Magiſteria dignitas.*

ſteriæ infulas dignitatis, vſurus omnibus priuilegiis, quæ tuos habuiſſe conſtiterit deceſſores. Atque ideo tanto iudicio lætare ſuſcepto, qui pro labore honoris tui, honorem alterum accipere meruiſti. Quid enim de priore ſenſerimus præmio, ſecundæ dignitatis declaramus augmento. Nati ſunt faſces ex faſcibus, & naturam retinentes fœtus arborei pullularunt iterum decenter abſciſi. Verum te hæc remuneratio ſatietate non expleat, nec det laboribus tuis ferias, noſtri laus inuenta iudicij: deſiderabilior quinimo ſit honeſtas cum peruenit ad præmium: & tunc fiat gratius labores anxios fuiſſe perpeſſum, cum te fructum eorũ intelligis inueniſſe. Honores ergo, quos ſumis ex chartis, redde de meritis. Noſti enim bene, quo nobis ſtudio placeatur, qui ab ipſius conſilij penetralibus venis. Meminiſti, quoties apud nos laudati ſint innocentes, quoties bonis actibus reddidimus vicem; ore tuo iudicia noſtra loquebamur. Exemplis talibus incitare. Eſto innocentiæ templum, temperantiæ ſacrarium, ara iuſtitiæ. Abſit a iudiciariis mentibus aliquid profanum. Pio principi ſub quodam ſacerdotio ſeruiatur.

Commendatio candidati, viri meritiſſimi.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XIII.

DIgnitas P. C. dum ad incognitum venit, donum eſt: cum ad expertum, compenſatio meritorum: quorum alter debitor iudicij, alter obnoxius eſt fauori. Hos enim æſtimatione ſubuehimus, alios gratia promouemus, & ad omnes indulgentiæ vias noſtra ſe relaxat humanitas. Sed amoris veſtri intuitu commouemur, quoties in veſtrum cœtum deducitur, qui de glorioſis virtutibus æſtimatur. Quicquid enim Humani generis floris eſt, habere curiam decet: & ſicut arx decus eſt vrbium, ita illa ornamentũ eſt ordinum cæterorum. Atque ideo Eugenitẽ illuſtrẽ virũ literati dogmatis opinione fulgentem, magiſterij honore ſubueximus: vt gereret nomine, quam poſſidebat meritis dignitatẽ. Quis enim tot eius officioſos labores ignoret? quos nõ vilitate mentis exercuit, ſed patrocinij honore ſeruauit. Dedimus itaque perſonam tantis honoribus parẽ, vt alterutro decore fulgẽtes, mutua ſe gratia qualitatis ornarẽt.

Qui ad curiam aggregandi.

Magiſterium.

Hic eſt, qui noſtro pridem lateri veridicus quæſtor adhæſit, quem liuoris nebula nulla fuſcauit, nec maleuolentiæ ſtudio nocendi artes fellitis ſenſibus exquiſiuit: ſyncero pectoris arcano puritati noſtræ paruit,& ad pietatem iuſſionum innocẽtiam ſuam præbuit. Animus enim doloſus non arbitrium ſequitur imperantis,ſed ſuas potius explicat voluntates. Habetis euidẽs noſtrum in hac parte iudicium,vt poſt illius apicis culmen,ad alteram conſcenderet dignitatem: nec paſſi ſumus ocioſum,quem merita non ſinebant eſſe priuatum: ſereni Solis conſuetudinis æſtimandus:qui licet ſuſceptum diem peragat, alterum tamen eadem gratia claritas illuminat. Hunc ergo P. C. tot meritis abſolute relucentem, fauor veſter excipiat. Debetis enim bene gerentibus:vt eos laudis veſtræ comitetur aſſenſus. Nam ſi equorum curſus hominum clamoribus incitatur,& ſonantium manibus agitur, vt a mutis animalibus velocitas appetatur,quantum inde homines ſtimulari poſſe credimus, quos ad laudis auiditatem natos ſingulariter inuenimus?

Quæſtor. Summa laus Eugenitis.

Vir præſtans nõ eſt ocio permittendus.

Optimus quiſque ducitur gloria.

FAVSTO PRÆP. THEOD. REX XIV.

Libenter omnibus modis præbemus aſſenſum, quoties vox leſ iuſta poſcentium: quia nec decet eſſe difficile beneficiũ, quod largitate non patitur detrimentum. Et ideo præcelſa magnificentia tua,quod a Chathalienſibus inferebatur genus Tertiarum,faciat annis ſingulis in tributaria ſumma perſolui: nec poſt ſuper hac parte patiantur ſupplices aliquam queſtionem. Quid enim intereſt,quo nomine poſſeſſor inferat, dummodo ſine imminutione quod debetur exoluat? Ita & illis ſuſpectum Tertiarum nomen auferimus, & a noſtra manſuetudine importunitates competentium ſubmouemus.

Iuſtè petentibus nihil recuſandum.

Tertiæ in pecuniam trib. conuerſa.

FESTO V. I. ATQVE PATRITIO TH. REX XV.

GRatum nobis eſt, quoties de magnitudinis tuæ meritis æſtimatio talis procedit,vt& infirmorum auxilium,& abſentium credaris eſſe tuitio. Nã ideo & Senator prior eſſe meruiſti, vt te ſequentibus pro iuſtitiæ contemplatione præſtares. Vnde fit,vt bona nobis de te creſcat opinio glorioſę actionis exemplo. Nulli enim propria res a diſcedẽte committitur,

niſi de cuius bene conſcientiă iudicatur. Idcirco præſenti iuſſione decernim⁹, vt domus patritij Angelli ad Africam diſcedĕtis, qui regnum petens alterius, noſtris eſt vtilltatibus ſeruiturus, ſaluis legibus tua tuitione valletur: ne violentos cuiuſquam impetus ſubtracta domini defenſione patiatur. Peruiæ » ſunt enim ſemper iniuriis facultates abſentium, & quodam- » modo videtur occaſio homines in delictum trahere, quæ non » poteſt animum peruadentis de reſultatione terrere. Ideoque » celſitudo veſtra, quam votum pium eſt habere vicinam gen- » ti, erigat humiles, eripiat opprimendos: &, quod poteſtatibus rarum eſt, proficiat cunctis, qui vniuerſis celſior inueniris.

Abſentium facultates iniuriis obnoxiæ.

IVLIANO COMITI PATRIMONII THEOD. REX XVI.

ILlud amplius noſtris vtilitatibus applicamus, quod miſericordi humanitate concedimus. Regnantis enim facultas » tunc fit ditior, cum remittit: & acquirit nobiles theſauros fa- » mæ, neglecta vilitate pecuniæ. Hinc eſt, quod conſuetudinis » noſtræ humanitate commoniti, opem feſſis, manum porrigimus oneratis: vt pietatis noſtræ remedio ſurgant, qui fortunæ ſuæ acerbitate corruerant. Dudū ſiquidem conductores Apuli deplorata nobis aditione conqueſti ſunt, frumenta ſibi inimicorum ſurreptionibus concremata: poſtulantes ne cogantur ad integram præſtationem, quibus commerciorum ſunt commoda diminuta. Quod nos pro ingenita humanitate cōſiderandum eſſe iudicamus: vt quotum non poſſumus accuſare deſidiam, releuandam potius æſtimemus fortunam in hac parte eſſe. Inde enim conſtitutas penſiones inferri volumus, vnde conſtat ſubiectos commoda conſecutos. Et ideo hanc cauſam ſublimitatem tuam iubemus diligenter inquirere: vt quantum eos minus vendidiſſe conſtiterit, de reliquis primæ indictionis habita moderatione detrahatis: ita tamen vt nulla fraus noſtris beneficiis † inſeratur. Ne aliqua negligētia reddaris obnoxius, qui ſemper nobis prouida intentione placuiſti. Quia ſicut nos tangunt ſupplicū damna, ita nobis eorum fructuoſa debent eſſe compendia.

Reliquorum condonatio.
Fauendum in neceſſitate poſitis.

† al. inferatur.

Beneficia principum tribuantur ſine fraude.

VNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS DERTONÆ CONSISTENTIBVS THEODERICVS REX XVII.

PVblicæ vtilitatis ratione commoniti (quæ nos cura ſemper libenter onerauit) Caſtrum iuxta vos poſitum, præci„pimus communiri. Quia res præliorum bene diſponitur, quo„ties in pace tractatur. Munitio quippe tunc efficitur prçualida, ſi diutina fuerit excogitatione roborata. Omnia ſubita probãtur incauta: & male conſtructio loci tunc quæritur, quãdo iam pericula formidantur. Adde, quod animus † ipſius non poteſt eſſe in audaciam pronus, qui diuerſa fuerit cura ſolicitus. Hãc merito Expeditionem nominauere Maiores: quia mens deuota præliis, non debet aliis cogitationibus occupari. Quapropter amplectenda res eſt, quæ generalitatis conſideratione præcipitur: nec moram fas eſt incurrere iuſſionem, quæ deuotos maxime noſcitur adiuuare. Et ideo præſenti auctoritate decernimus, vt domos nobis in prædicto caſtello alacriter cõſtruatis, reddẽtes animo noſtro viciſſitudinem rerum: vt ſicut nos veſtris vtilitatibus profutura cenſemus, ita tempora noſtra ornare vos pulcherrimis fabricis ſentiamus. Tunc enim accidit, vt & ſumptus competentes noſtris iam penatibus cõgregare velitis, & habitatio vobis non ſit ingrata, quam propria poteſt commendare conſtructio. Quale eſt rogo in laboribus propriis eſſe, cum duriſſimas manſiones hoſtis cogitur ſuſtinere? Ille imbribus pateat, vos tecta defendãt. illum inedia conſumat, vos copia prouiſa reficiat. Sic vobis tutiſſimè con„ſtitutis, hoſtis veſter ante euentũ certaminis fata patietur per„ditoris. Conſtat enim tempore neceſſitatis illum probari for„tiſſimum virum, qui ſe per multa non diſtrahit. Nam quis eum prouidentiam habuiſſe putet, ſi tunc cœperit fabricis operam dare, aut penum condere, cum oporteat bella tractare?

Muniendi caſtri tempus.

Fortè, eius.

Expeditio.

Occurrendum periculo.

DOMITIANO ET VVILIÆ THEODERICVS REX XVIII.

Reſcriptum ad iudices.

OPortet vos colere & obſeruare iuſtitiam, qui æquitatem populo dicere ſuſcepiſtis: quando non licet delinquere, qui alios creditur ſub çquitatis regula continere: ne fiat exem-

Alieni prædij occupati reſtitutio.

plum prauum, qui electus ad laudabile cognoſcitur inſtitutũ. Et ideo ad interrogationem veſtram curauimus præbere reſponſum: ne per dubitationem poſſitis errare, niſi (quod abſit) velitis excedere. Si Romani prædium (ex quo Deo propitio, Sonti fluenta trãſmiſimus, vbi primum Italiæ nos ſuſcepit imperium) ſine delegatoris cuiuſquã petitione, præſumptor barbarus occupauit, eum priori domino ſubmota dilatione reſtituat. Quod ſi ante deſignatum tempus rem videtur ingreſſus, † aduerſus quam præſcriptio probatur obuiare tricẽnij, petitionem iubemus quieſcere pulſatoris. Illa enim reduci in medium volumus, quæ noſtris temporibus præſumpta damnamus. Quia locus calumniãdi non relinquitur, cum longi temporis obſcuritas præteritur. De percuſſore tantummodo non etiam peremptore fratris, quanquam omnium communi lege damnetur, ſolumque ſit parricidium, quod totius tragœdiam reatus exuperet: tamen humanitas noſtra, quæ ſibi & in ſceleratis locum pietatis inquirit, præſenti auctoritate definit, vt huiuſmodi portenta prouinciæ finibus abigantur. Nam quibus fuit exoſa ſocietas parentum, ciuium non merentur habere conſortium: ne puri corporis iucunda ſerenitas, nebuloſis maculis polluatur.

† quoniam præſc. Præſcriptio triginta annorum. Fratris percuſſor relegatur.

SATVRNINO ET VERBVSIO VV. SS. THEOD. REX XIX.

Fiſci volumus legale cuſtori compendium: quia noſtra clementia rebus propriis videtur eſſe contẽta. Et ſicut nullum grauare cupimus, ita debita nobis perdere non debemus. Indigentiam iuſte fugimus, quæ ſuadet exceſſus: dum pernicioſa res eſt, in imperante tenuitas. Modus vbique laudandus eſt. Nam cur aut vituperabilis negligentia in propriis defluat, aut aliena cupiditas turpis abradat? Et ideo vobis præſenti iuſſione præcipimus, vt Adrianæ ciuitatis curialium inſinuatione ſuſcepta, quicunque Gothorum Fiſcum detrectat implere, eũ ad æquitatem redhibitionis arctetis. Ne tenuis de proprio cogatur exoluere, quod conſtat idoneos indebite detinere. Hac ſcilicet ratione ſeruata, vt ſi quis contumaciæ vitio maluerit noſtra iuſſa tardare, cum multa reddat, quæ debuit etiam nõ compulſus offerre: quatenus proteruo ſpiritu indecenter erecta, im-

Fiſci compendium. Modus in rebus Fiſci. Tenues.

ƈa;impunita iuſtis ſæculis non relinquatur audacia.

ALBINO ET ALBINO. VV. II. ATQ. PATRITIIS THEOD. REX XX.

LIcet inter glorioſas Reipub. curas,& regalium ſolicitudinũ ſalutiferos fructus,pars minima videatur,principẽ de Spectaculis loqui:tamen pro amore Reipub. Romanæ non pigebit,has quoque cogitationes intrare: quia vndecunque præſtare poſſumus,dignum noſtris ſenſibus ęſtimamus:præſertim cum beatitudo ſit temporum lætitia populorum. Illud enim, propitiante Deo,labores noſtros aſſerit, quod ſe ocioſam generalitas eſſe cognoſcit. Partis itaque Praſini † inſinuatione comperimus (quoniam hoc introductum eſt, vt populi de colore vocitentur) ſeditiones turbulentas à quibuſdam ſceleſtiſſimis incitari,& cauſam lætitiæ publicæ ad furoris certamina prorupiſſe. Quod † vtique gaudij decoram non poteſt habere qualitatem,ſi pacem non meruerit poſſidere communem. † Et ideo dignum eſt clementiam noſtram has quoque partes aſpicere,vt vbique poſſit morum probitas elucere. Non enim inania verborum popularium cogitamus, ſed pernitioſæ ſemen ſeditionis excludimus. Quapropter illuſtris magnitudo veſtra præſenti iuſſione cõmonita,patrocinium partis Praſini, quod glorioſæ recordationis pater noſter impendit,dignanter aſſumat. Putari enim non debet iniuria, populos regere ac gubernare Romanos. Nam ſi honorum omnium cauſa penſetur,pro eorum vtilitate delecti ſunt, qui honores glorioſiſſimos accipere meruerunt. † Conuocatis ergo ſpectatoribus de † Helladio & Theodoro,qui lætitiæ publicæ aptior fuerit æſtimatus, populi confuſione ſublata conſtituatur à vobis Praſini Pantomimus:quatenus ſumptum quem pro ſpectaculo ciuitatis impendimus,electis contuliſſe videamur. Hanc partem muſicæ diſciplinæ mutam nominauere Maiores,ſcilicet quæ ore clauſo manibus loquitur,& quibuſdam geſticulationibus facit intelligi,quod vix narrante lingua, aut ſcripturæ textu, poſſit agnoſci.

† inſinuata petitione.
Factiones Praſina, Veneta.
† vbique.
† Cõuocatis ergo ſpect. Helladio & Thorondo.
† Laudio.
Pantominus. Muſica muta, quæ χειραγω-γία.

MAXIMIANO V.I. ET ANDREÆ V.S. THE. REX XXI.

PRouocandi ſumus affectuoſis ciuium ſtudiis ad augmenta ciuitatis. quia nemo poteſt diligere,quod habitatores intel-

ligit non amare. Vnicuiq; patria ſua carior eſt: dum ſupra omnia ſaluum fore quæritur, vbi ab ipſis cunabulis commoratur. Quapropter votis paribus inuitemur ad dona: quatenus quod ſponte tribuimus, duplicata gratia conferamus. Et ideo nulli graue ſit, Romanis fabricis deputatæ pecuniæ reddere rationem, cum pura cõſcientia deſideret ſe probari: quando fructũ laboris ſui capit, dum ad nos proſpera de ſe peruenire cognoſcit. Quocirca præſenti decernimus iuſſione, Romanæ ciuitatis fabricas vos debere diſcutere, ſi labor operis concordat expenſis, †vel apud aliquem conſtet reſidere pecuniam, quæ non ſit fabricis expenſa, deputatæ rei reddat erogandã. Quibus rationibus euidenter expreſſis, ad nos inſtructionem fideliſſimã deſtinate: vt iudicio noſtro reſpondere videamini, qui eſtis ad indaginem veritatis electi. Nullum enim de largitate noſtra fraudari velle credimus, quando in tali negocio & de propriis facultatibus eum impendere poſſe iudicamus. Aues ipſæ per aera vagantes, proprios nidos amant. Erratiles feræ ad cubilia dumoſa feſtinant. Voluptuoſi piſces campos liquidos trãſeuntes, cauernas ſuas ſtudioſa indagatione perquirunt. Cunctaque animalia ibi ſe norunt refugere, vbi longiſſima cupiunt ętate conſtare. Quid iam de Roma debemus dicere, quam fas eſt ab ipſis liberis plus amari?

Charitas patriæ.

De ratiociniis fabricar. & operarum publicarum.

† ſi apud aliquem.

Roma amor.

MARCELLO V.S. ADVOCATO FISCI THEODERICVS REX XXII.

Solida laus eſt Regiæ largitatis, quoties conueniunt indulta iudiciis: nec ſibi audet caſus adſcribere.† qui bonæ diſpoſitionis librat examen. Quia vbi aptantur officia meritis, nil debetur incertis. Non enim de rudibus ſententiam ferimus, ſed de probatiſſimis iudicamus. Poliſti ſiquidem ſtudij forẽſi cote multifarie prædicatus ingenium: nutriſti facundiam exercitatione cauſarum: expertus es, quam ſuaues Fides afferat fructus vt etiam ipſa conciliet corda regnantium. Hæc in te ſpeculator virtutũ noſter ſenſus inſpexit. His apud nos ſuffragiis placere meruiſti, vt dignus exiſteres ad publicas cauſas, qui geſſiſti hactenus ſub integritate priuatas. Sume igitur Fiſci noſtri tuẽda negocia, in vtendis officij tui priuilegiis deceſſorum exempla ſecuturus. Ita ergo per medium iuſtitiæ tramitem moderã-

† quæ, vel quod.

„ tus incede,vt nec calumnia innocentes graues, nec iuſtis petitionibus retẽtatores exoneres.Illa enim vera lucra iudicamus, quæ integritate ſuffragante percipimus. Non ergo quoties ſuperes,ſed quemadmodũ vincas inquiramus. Æquitatem nobis placiturus intende:non quæras de poteſtate noſtra,ſed potius de iure victorias,quãdo laudabilius a parte Fiſci perditur, cum iuſtitia non habetur. Nam ſi dominus vincat, oppreſſionis inuidia eſt.æquitas vero creditur,ſi ſupplicem ſuperare cõtingat. Non ergo paruo periculo cauſas dicimus:quando tunc fama noſtra proficit,cum ſe cõmoditas iniuſta ſubducit. Quapropter fit interdum cauſa mala Fiſci, vt bonus princeps eſſe videatur. Maiori quippe compendio perdimus, quam ſi nobis indebite victoria ſuffragetur.

Ne fiſco nimiũ ſtudeat.

† al. victoriæ.

† CELIANO ET AGAPITO VV. II. ET PATRITIIS THEODERICVS REX XXIII.

† FELICIANO.

DEcet quippe regalis apicis curam, generalitatis cuſtodire cõcordiam: quoniam ad laudem regnantis trahitur,ſi ab omnibus pax ametur. Quid eſt enim quod nos melius prædicet,quam quietus populus, concors ſenatus, totaque reſpub. morum noſtrorum honeſtate veſtita?Hinc eſt, quod præſenti iuſſione decreuimus,vt patritij atque magnifici viri, Feſtus atque Symmachus, contra illuſtrem & patritium Paulinum in iudicio veſtro,quas ſe habere dicunt, exerant actiones. Quibus pro legum ratione ſuſceptis, & ſi iuris ordo patitur definitis, tũc patritius Paulinus,quicquid aduerſum ſupra memoratos magnificos viros ſe habere cauſatur, pari ſorte depromat. Nec tardari volumus in eius quoque parte ſententiã, dum velimus omnia inter eos eſſe deciſa,nihilque aliud relinqui, niſi quod debetur affectui. Videte ergo tanti iudicij arbitros vos electos: videte expectationem noſtram, æquabilem flagitare iuſtitiam,† relaturi gratiæ vberrimum fructũ, ſi præſens diſceptatio,quos dignos credidit,non impares probet eſſe. Debet enim de talibus viris eſſe cura præcipua, qui dare poſſunt minoribus euidenter exempla. Nam qui inter pares ſummos viros litem negligit † abolendam, hoc imitari reliquos ſine dubitatione permittit.

Iudices liti decernendæ dati.

† relaturam.

† vet. abſoluendam.

VNIVERSIS GOTHIS THEODERICVS REX XXIV.

Pugnatu Gothi. INnoteſcenda ſunt magis Gothis, quam ſuadenda certamina, quia bellicoſæ ſtirpi eſt gaudium comprobari. Laborem quippe non refugit, qui virtutis gloriam concupiſcit. Et ideo iuuante Deo, quo auctore omnia proſperantur, pro communi vtilitate exercitum ad Gallias conſtituimus deſtinare. Vt ſimul & vos prouectus occaſionem habere poſſitis, & nos quæ præſtitimus meritis contuliſſe videamur. Latet enim ſub ocio laudabilis fortitudo: & dum ſe probandi non habet ſpatium, occulta eſt lux tota meritorũ. Atque ideo per Naudium Saionem noſtrum admonendum curauimus, vt ad expeditionem, in Dei nomine, more ſolito, armis, equis, rebusque omnibus neceſſariis ſufficienter inſtructi, octauo die Cal. Iuliarum, proxime veniente, modis omnibus, Deo fauente, moueatis: quatenus & parentum veſtrorum in vobis oſtendatis ineſſe virtutem, & noſtram peragatis feliciter iuſſionem. Producite iuuenes veſtros in Martiam diſciplinam. Sub vobis videant, quod poſteris referre contendant. Nam quod in iuuentute non diſcitur, in matura ætate neſcitur. Accipitres ipſi, quorum victus ſemper ex præda eſt, fœtus ſuos nouitate marcentes, nidis perturbent, ne molle ocium conſueſcant: alis verberant immorãtes: cogunt pullos teneros ad volatum, vt tales debeant exiſtere, de quibus poſſit pietas materna præſumere. Vos autem, quos & natura erigit, & amor opinionis exacuit, ſtudete tales filios relinquere, quales vos conſtat patres habuiſſe.

Indicitur expeditionis tempus.

Accipitres.

† al. nidis exturbent.

SABINIANO V.S. THEODERICVS REX XXV.

Vrbis Rom. inſtauratio. NIl prodeſt initia rei ſolidare, ſi valebit præſumptio ordinata deſtruere. Illa ſunt enim robuſta, illa diuturna, quæ prudentia incipit, & cura cuſtodit. Atque ideo non † minor in conſeruandis rebus, quam in inueniendis adhibenda cautela eſt. Quia de initiis prædicatio debetur inuento: de cuſtoditis autem acquiritur laudata perfectio. Dudum ſiquidem propter Romanæ mœnia ciuitatis, vbi ſtudium nobis ſemper impendere, infatigabilis ambitus erit, portum Lucini depu-

† maior.

tatis redditibus reparari iuſſio noſtra cõſtituit: vt viginti quinque millia tegularum annua illatione præſtentur: ſimul etiam portubus iunctis, qui ad illa loca antiquitus pertinebant, & nũc diuerſorum vſurpatiõne ſuggeruntur inuaſi. Cuncta ergo ad ſtatutam præſtationem facies ſine dilatione reuocari. Quia licet noſtra iuſſa pro ſua reuerentia in nullo violanda ſint, ea tamen cuſtodiri volumus maxime, quæ Vrbis faciem vidẽtur ornare. Quis enim dubitet, fabricarum miracula hac prouiſione ſeruata? & pendenti ſaxo formatas cameras tegularum tegmine cuſtoditas? Vt antiqui principes nobis merito debeant ſuas laudes, quorum fabricis dedimus longiſſimam iuuentutem: vt priſtina nouitate reluceant, quæ iam fuerant vetuſtoſa ſenectute fuſcata.

Ornatus vrbis.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD. REX XXVI.

NEfas eſt, apud eos fidem beneficij prioris imminui, quibus » alia conuenit a noſtra ſæpius largitate præſtari. Sed ſicut » quæ ſemel annuimus, reſcindi in perpetuum non merentur: ſic » qui largitatem noſtram moderatis precibus impetrarunt, no- » ſtrorum terminos præſtitorum immodica non debent præſumptione tranſcendere. Vnde quia religioſi ſtudij reuerentia commonemur, vt quæ dudum Eccleſiæ viri venerabilis Verſillæ antiſtitis præſtitimus, valere in perpetuũ cenſeamus: nunc quoque illuſtrem magnificentiam tuam duximus admonendam, quatenus ſuper indictorum onera titulorum, præfata Eccleſia in ea ſumma non ſentiat, quæ vſque, a magnifici viri Caſſiodori patritij, pura nobis fide & integritate comperti, temporibus eſt ſoluta. Ea vero, quæ a tempore beneficij ad Eccleſiam veſtram ab aliquibus eſt tranſlata poſſeſſio, commune cũ » vniuerſis poſſeſſoribus onus ſolutionis agnoſcat: & illius » ſubiaceat functioni, cuius nacta eſt iura dominij. Alioqui » grata nobis augmenta eius eſſe non poſſunt, * qui fiſci damno » proficiunt. Sufficiat poſſeſſori compendium penſionis. Tri- » buta ſunt † purpuræ, non lacernæ. Lucrum cum inuidia peri- » culum eſt. Quanto melius, omnia moderata gerere, quæ nullus audeat accuſare?

Princeps beneficij ſui in data immunitate Eccleſiæ modũ definit.

* quæ fiſci.

† Principis, non militis.

SPECIOSO THEOD.
REX XXVII.

SI exterarum gentium mores ſub lege moderamur, ſi iuri Romano ſeruit, quicquid ſociatur Italiæ: quanto magis decet ipſam ciuilitatis ſedem legum reuerentiam plus habere? vt per moderationis exemplum, luceat gratia dignitatum. Vbi enim quæratur modeſtus animus, ſi fœdent violenta patritios? Populi itaque nobis partis † Praſini petitione ſuggeritur, dum ad noſtrum diſponerent Comitatum venire remedia conſueta poſcentes, ſe truculentas inſidias, à patritio Theodorico, & Importuno viro illuſtri Conſule pertuliſſe: ita vt vnus eorum defleatur extinctus. Quod nos, ſi ita eſt, pro facti ſui acerbitate commouit, vt innoxiam plebem furor perſequeretur armatus, quam fouere ciuicus debuiſſet affectus. Sed quia conditio minorum regnantis æquabiliter implorat auxilium, ſupra memoratos illuſtres viros admoneri præſenti iuſſione cenſemus, vt, ad Cæliani atque Agapiti illuſtrium virorum vel ad æque iudicium inſtructas deſtinare non differant, te inſtante, perſonas: † quatenus legibus examinata cognitio, eorum ſententia terminetur. Sed ne forſitan magnificos viros loquacitas popularis offenderit, præſumptionis huius habenda diſcretio eſt. Teneatur ad culpam quiſquis tranſeunti reuerentiſſimo ſenatori iniuriam proteruus inflixit, ſi male optauit, cum bene loqui debuit. Mores autem graues in Spectaculis quis requirat? Ad Circum neſciunt conuenire Catones. Quicquid illic gaudenti populo dicitur, iniuria non putatur. Locus eſt qui defendit exceſſum. Quorum garrulitas ſi patienter accipitur, ipſos quoque principes ornare monſtratur. Reſpondeant nobis certè, qui talibus ſtudiis occupantur: ſi tranquillos optant aduerſarios ſuos, certe volunt eos eſſe victores: quando ad iniurias tunc proſiliunt, cum ſe ſuperatos turpiter erubeſcunt. Vnde ergo iraſci volunt, quod ſine dubio ſe optaſſe cognoſcunt?

Margin notes: † Praſinæ. *Praſina pars.* — † quibus. — *Laſciuia ſpectaculorum.*

VNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS THEODER. REX XXVIII.

Digna conſtructio ciuitatis, in qua ſe commendet cura regalis: quia laus eſt temporum reparatio vrbium vetuſtarum. In quibus & ornatus pacis acquiritur, & bellorum neceſſitas præcauetur. Ideoque præſenti iuſſione profutura ſancimus: vt ſi quis cuiuſlibet generis ſaxa, in agris ſuis iacentia, muris habuerit profutura, libens animo ſine aliqua dilatione concedat. Qui tunc verius magis poſſidebit, cum hoc ciuitatis ſuæ vtilitati indulſerit. Quid enim gratius, quam videre creſcere publicum decus, vbi omnium vtilitas in generalitate concluditur? Et licet præſtentur vilia, ad auctores ſuos magna ſunt commoditate reditura. Datur enim plerumque, quod maiori vtilitate recipitur. Et frequẽter homo lucra ſua complectitur, cum neceſſario pro temporis qualitate largitur. *Reparatio vrbiu.*

VNIVERSIS LVCRISTANIS SVPER SONTIVM CONSTITVTIS THEOD. REX XXIX.

Non dubium eſt, ad vtilitatem Reipub. curſus cuſtodiam pertinere: per quem noſtris ordinationibus celerrimus præſtatur effectus. Et ideo, velut neceſſariæ rei, maior adhibẽda cautela eſt: vt † qui ad continuos curſus conſtituti ſunt, turpi macie non tabeſcant: ne ieiuna tenuitas laboribus præuenta ſuccumbat: & incipiat iter fieri moroſum, quod ad celeritatem conſtat eſſe inuentum. Quapropter deuotio veſtra, præſenti iuſſione commonita, terrarum ſpatia, quæ veredis antea licuerant mutationibus ſuis, a poſſeſſore vendicata reſtituat. Vt nec illis paruo ſpatio inducantur damna, & iſtis recuperata ſufficiant. *Curſus cuſtodia.* † equi. *Veredi.*

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XXX.

Animum noſtrum, Patres Conſcripti, Reipub. curis calẽtem, & diuerſarũ gentium conſilia perſcrutantẽ, pulſauit *Repreſſa ſpectaculorum licentia.*

ſæpius querela populorum,orta quidem ex cauſis leuibus, ſed graues eructauit exceſſus. Deplorat enim pro Spectaculorum voluptate, ad diſcriminis ſe vltima perueniſſe: vt legum ratione calcata,deſperate perſequeretur innoxios ſeruilis furor armatus: & quod illis humanitas noſtra lętitiæ cauſa præſtitit, in triſtitiam audacia plectenda conuertit. Quod nos clementiæ noſtræ ſolita prouiſione comprimimus: ne paulatim ſinēdo,grauiorem vindicare cogamur offenſam. *Boni principis munus.* Benigni quippe principis eſt,non tam delicta velle punire,quam tollere: ne aut acriter vindicando æſtimetur nimius,aut leuiter agendo,putetur improuidus. Atque ideo præſenti definitione ſancimus: vt ſi cuiuſpiam ſenatoris famulus, in ingenui cæde fuerit fortaſſe verſatus,eum tradat legibus impetitum: vt facti qualitate diſcuſſa,proferatur iure valitura ſententia. Si vero tanti facinoris reum fide mala dominus iudiciis præſentare diſtulerit, nouerit ſe decem librarum auri diſpendio vulnerandum, & noſtræ ingratitudinis,quod multo grauius eſt,pericula ſubiturū. Sed vt honeſtatem omnium par libra componeret, & ciuilitatis gratia reductis moribus conueniret,ad populum quoque præcepta noſtra direximus: *Seditionū amputata ſemina.* quæ vobis referari libenter amplectimur: vt alterutra iuſſione penſata,ſarciatur ciuibus ſciſſa concordia. Proinde nullum a Spectaculorum gaudio remouemus, ſed ſeditionis ſemina radicitus amputamus. Interſit igitur inter ſplendorem veſtrum,moreſque mediocres. refugite tales familiares,qui ſint iniuriarum miniſtri: qui honori veſtro nitātur adſcribere,quod delinquunt: & dum leuitates ſuas afferere cupiunt, veſtram reuerentiam implicare contendunt. *Acclamatio vulgi negligẽda principi.* Vos enim, quos ſemper grauitas decet, nolite truculenter inſequi inania verba populorum. Si quid eſt forte quod pœnam mereatur admiſſum,in Præfecti vrbis notitiam deferatur: vt culpa legibus, *Vltio legitima.* non per præſumptam coërceatur iniuriam. Quid enim diſcrepat a peccante,qui ſe per exceſſum nititur vindicare? Impœnitenda eſt vltio, quæ de legibus venit: & excellenter videtur de pulſato triumphaſſe, qui victor pronuntiatur a iudice. Inter ipſos quoque aduerſarios,vt ſcitis, non erāt prius armata certamina: ſed pugnis ſe quamlibet feruida laceſſebat intentio. *A pugno dicta pugna. Bellum.* Vnde & pugna nomē accepit. Poſtea Belus ferreum gladium primus produxit: a quo & bellum placuit nominari.

Conſilium

Conſilium atrox, crudele præſidium, ferina certatio. Nam & ſi datum illi eſt prius inermem facile vincere, tamen criminí applicandum eſt, quod inde poſteritas potuit interire. Nõ permittatis ergo a famulis veſtris fieri in ciuibus, quod adhuc debet in hoſtibus accuſari.

POPVLO ROMANO THEOD. REX. XXXI.

Spectacula voluptatum, lætitiam volumus eſſe populorum: nec erigere debet motus iratum, quod ad remiſſionem animi conſtat inuentum. Ideo enim tot expenſarum onus ſubimus, vt conuentus veſter non ſit ſeditionis ſtrepitus, ſed pacis ornatus. Mores peregrinos abiicite. Romana ſit vox plebis, quam delectet audiri. Conuitia nec gaudium pariunt, nec de lætitia procreantur. Hoc fuit certe, quod culpabatis in exteros. Nolite modo vitia turbulenta contrahere, quæ videtis alios abieciſſe. Atque ideo edictali programmate definimus, vt ſi atroces iniurias in quempiam Senatorum vox iniuſta præſumpſerit, nouerit ſe a præfecto Vrbis legibus audiendum, vt pro facti qualitate diſcuſſa excipiat promulgatam iure ſententiam. Verum vt omne ſemen diſcordiæ funditus amputetur, præfinitis locis pantomimos artes ſuas exercere præcipimus: quod vos poterit inſtruere ad præfectum Vrbis data præceptio. Tantum eſt, vt animis compoſitis peragatis lætitiam ciuitatis. Nihil eſt enim, quod ſtudioſius vos ſeruare cupimus, quam virorum veterum diſciplinam: vt quod ab antiquis laudabile ſemper habuiſtis, ſub nobis potius augeatis. Soletis enim aëra ipſa mellifluis implere clamoribus, & vno ſono dicere, quod ipſas quoque belluas delectet audire: profertis voces organo dulciores: & ita ſub quadam * armonia cytharæ concauum theatrum per vos reſonat, vt tonos poſſit quilibet credere, quam clamores. Nunquid inter iſta rixæ decent, aut inflammata contentio? Abiicite furores læti, iram gaudẽtes excludite. Taliter enim animi aliorum temperari poſſunt, cum veſtri fautores ſuauiter audiuntur.

Moderatio in ſpectaculis præcipitur.

Præfectus vrbi.

* *Scribe, harmonia citharæ.*

Clamor theatri.

Forte, cãtores al. honores.

AGAPITO VIRO ILLVSTRI PRÆF. VRB. THEOD. REX XXXII.

Prohibentur ſeditiones ſpectaculorum.

EXimiæ vrbis præſulem, pacis conuenit eſſe cuſtodem. Nã a quo melius moderatio debet ſperari, quem cui potuit Roma committi? Illa enim mater omnium dignitatum viros ſibi gaudet præſidere virtutũm. Et ideo honori tuo debes animos exæquare: vt quod noſtris adeptus es beneficiis, tuis meritis inueniſſe credaris. Circunſpicere te decet, no qua in Spectaculis ſeditionum cauſa naſcatur: quia tuum præconium eſt, populus quietus. Sit inſultandi conſuetudo moderata; vt nec libertati pereat honeſta licentia, nec deſit moribus diſciplina. Quocirca ſicut noſtris oraculis & ampliſſimum ordinem docuimus, & plebem decreuimus admoneri, hoc tuam quoque magnitudinem obſeruare cenſemus. Vt ſi a quoquam irrogata fuerit iniuria ſenatori, confeſtim loquax temeritas legum ſeueritate plectatur. Si vero ſenator, ciuilitatis immemor, quenquam ingenuum nefaria fecerit cæde vexari, protinus relatione tranſmiſſa perennitatis noſtræ mulctam perculſus excipiat. Meminerint enim cuncti, ſic Spectaculorum ſtudia parteſque diuidere, vt in patria debeant eſſe concordes: nec ad hoc voluptatum ſibi exhiberi certamina, vt exinde hoſtilis ira ferueſcat. Verum, ne poſthac vlla poſſit iterum furioſa cõtentio prouenire, Helladius de medio, voluptatem populis præſtaturus, introeat: habiturus æqualitatem menſtrui cum cæteris Praſini pãtomimus. Illud etiam, quod crebras inter eos ſeditiones exagitat, præſenti iuſſione definimus, vt amatores Helladij, quẽ de medio ſaltare præcepimus, ſine vtriuſque partis ſtudio, ſpectandi eis vbi delegerint, libera ſit facultas. Si vero eorum lubrica voluntas in vnius coloris fauorem migrauerit, ſtudia ſua populus tam in Circo, quem Theatro habeat pro parte quam diligit: vt is qui præſumpſerit vetita, ipſe iudicetur quæſiſſe diſcordiam.

Partiũ ſtudia.

AGAPITO V.I. PRÆF. VRB. THEOD. REX XXXIII.

NEſcit ſerenitatis noſtræ ſemel prolatum titubare iudiciũ: nec quod prouida diſpoſitione conſtituit, cuiuſquam oc-

caſionis ſurreptione mutauit. Dudum ſiquidem ad Albinum atque Albienum patritios viros præcepta nos dediſſe retinemus, vt pantomimum Praſini partis colligerent, qui præſtantius Spectaculis conueniret. Quod nobis factum ſua relatione reſerarunt. Et ideo nunc præſenti auctoritate decernimus, vt quem a ſupra memoratis magnificis viris electum eſſe conſtiterit, ei ſolitum menſtruum partis Praſini ſine imminutione tribuatis: vt quod noſtra prouiſio, confuſionis tollendæ cauſa, conſtituit, non fiat ſeditionis occaſio, ſed quietis. *Praſini.*

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD.
REX XXXIIII.

COpia frumentorum prouinciæ debet primum prodeſſe, cui naſcitur: quia iuſtius eſt, vt incolis propria fœcunditas ſeruiat, quam peregrinis commerciis ſtudioſæ cupiditatis exhauriat. Alienis ſiquidem partibus debet impendi, quod ſupereſt: & tunc de exteris cogitandum, cum ſe ratio propriæ neceſſitatis expleuerit. Atque ideo illuſtris magnificētia tua per loca ſingula, qui curam videntur habere litorum, faciat commoneri, vt non ante quiſpiam peregrinas naues frumentis oneret, ad aliena litora tranſituras, quam expēſæ publicæ ad optatam poſſint copiam peruenire. *Ne frumentū exportetur.*

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD.
REX XXXV.

CVm ſiccitas præſentis anni, quæ localiter certis ſolet deſeruire temporibus, terrenis viſceribus nimio calore duratis, abortiuos meſſium fœtus non tam edidit, quam imperfecta vbertate proiecit: maiori nunc ſtudio quærenda ſunt, quæ etiam in abundantia expeti conſueuerunt. Et ideo frumenta publica, quæ de Calabro atque Apulo litoribus per Cancellarium veſtrum æſtatis tempore conſueuerant deſtinari, nec autumno veniſſe, modis omnibus permouemur. Cum Solis reflexus auſtralia ſigna diſcurrens, naturæ † ordine modificatus, tumultuoſas procellas aëris permiſtione reſuſcitat: quod ab ipſis quoque menſibus datur intelligi, quando ex numero imbrium futurorum competenter nomina ſuſceperunt. Quæ ergo talis mora, vt in tantis tranquillitatibus velocia nec dum *Aduehantur Romam frumenta publica.* *† ordinem modificat.* *Nomina quatuor poſtremorum menſium ab imbre.*

fuerint deſtinata nauigia? cum ſtellarum non mergentium lucidum ſydus tendi carbaſa feſtinanter inuitet, & aëris ſereni fides properantium nequeat vota terrere. Aut forte incumbēte Auſtro, remigiiſque iuuātibus meatus nauium Echeneis morſus inter vndas liquidas alligauit. Aut Indici maris conchæ ſimili potentia labiis ſuis nauium dorſa fixerunt. Quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quam exagitata poſſint elemēta compellere. Stat pigra ratis tumentibus alata velis, & curſum non habet cui ventus arridet: ſine anchoris figitur, ſine rudentibus alligatur: & tam parua animalia plus reſiſtunt, quam tot auxilia proſperitatis impellunt. Ita cum ſubiecta vnda præcipitet curſum, ſupra maris tergum nauigium ſtare conſtat infixum: miroque modo natantia inconcuſſe retinentur, dum innumeris motibus vnda rapiatur. Sed vt dicamus aliam piſcis naturam, forte nautæ prædictarum nauium Torpedinis tactu ſegniſſime torpuerunt: a qua tantum infigentium dextræ prægrauantur, vt per haſtam qua fuerit vulnerata, ita manum percutientis inficiat, quatenus viuæ ſubſtantiæ pars ſine ſenſu aliquo immobilis obſtupeſcat. Credo talia incurrerunt, qui ſe mouere non poſſunt. Sed Echeneis illis, impedimentoſa venalitas eſt: concharum morſus, inſatiata cupiditas: torpedo, fraudulenta ſimulatio. Ipſi enim ſtudio prauo faciunt moras, vt occaſiones incurrere videantur aduerſas. Quod magnitudo tua, cui ſpecialiter conuenit cogitare de talibus, celerrima faciat emendatione recorrigi: ne inopia non tam a ſterilitate tēporis, quam a negligentia matre nata eſſe videatur.

Echeneis ſeu Remora.

Torpedo.

Inopia non à ſterilitate, ſed mora.

THEORIOLO V. S. THEOD. REX XXXVI.

VTilitas perſonarum bonarum debet ſucceſſione renouari: ne defectu ſeruientium patiatur aliquod res ſuſpenſa diſpendium. Et ideo locum te iubemus quondam Benedicti in † Pedonenſi ciuitate ex noſtra auctoritate ſuſcipere: vt omnia vigilanti ordinatione procurans, noſtræ gratiæ mercaris augmenta. Debes enim aduertere, quam viciſſitudinem reddere ſtudeamus viuis, qui mortuorum fidem non poſſumus obliuiſci. Illud etiam pietatis noſtræ conſuetudine commonemur, vt quoniam deuotorum nobis memoria probata non

Suffectus in locū demortui.

† Pedonēſis.

Commendat filios mortui officialis.

defecit,antefati Benedicti quondam filios, qui ſyncera nobis cognoſcitur deuotione paruiſſe, ciuili facias tuitione vallari: quatenus defenſionis pręſentis commodo ſubleuati,& ſecuritatem ſibi gaudeant paterna ſeruitia contuliſſe. Proſit ergo generi,quod potuit vnius deuotione præſtari. Quia maiora nos decet tribuere,quam videamur a ſeruientibus accepiſſe. Hæc æqualitas æquitas non eſt:ſed pars noſtra iuſtiſſime penſat, cũ reddendo plus fuerit onerata.

CRISPIANO THEODERICVS
REX XXXVII.

QVanuis homicidij facinus primus deteſtetur auditus, & cruentam manum oculi refugiant iudicantum:quia procliuior ad miſericordiam via bonis mentibus ſemper patet:tamen iuſtitiæ conſideratione liberãdum eſt,qua cuique fiat iniuria,nefarium ſcelus, quod † noua infelicitate fortunæ commiſſum eſt:tunc fiat deteſtatio cunctorum,ſi ſe ſeruet innoxiũ. Quis enim ferat hominem ad leges trahere, qui matrimonij niſus eſt iura violare? Feris inſitum eſt, copulam ſuam extrema concertatione defendere. Dum omnibus eſt animantibus inimicum,quod naturali lege damnatur. Videmus tauros, fœminas ſuas cornuali concertatione defendere: arietes pro ſuis ouibus capitaliter inſæuire: equos adiunctas ſibi fœminas colaphis ac morſibus vendicare. Ita pro copulatis ſibi animas ponunt,qui verecundia non mouentur. Homo autem quemadmodum patiatur adulteriũ inultum relinquere, quod ad ęternum ſuum dedecus cognoſcitur commiſiſſe? Et ideo ſi oblatæ petitionis minime † veritate fraudaris,& genialis thori maculã depræhẽſi adulterij ſanguine diluiſti,nec ſub prætextu cruentæ mentis,ſed cauſa pudoris intendis:ab exilio quod tibi conſtat inflictum, te præcipimus alienum. Quoniam pro amore pudicitiæ porrigere ferrum maritis, non eſt leges calcare, ſed condere. Ita tamen,vt ſi legitimus extiterit accuſator, de facti tui qualitate te noueris audiendum: vt ſi innoxios peremiſti, crimen publica diſtrictione reſecetur. Si male † initos complexus adulterorum morte diuiſiſti, æſtimetur potius vindicta, quã culpa. Si quis autem tibi calumniantium damna generauit,& Agnello, vt aſſeris, fideiuſſori tuo a vicario vel eius offi-

Homicidium.

† nouo infelicitatis euentu.

Adulterum occidenti marito parcitur.

† ſis veritate fraudabilis.

† vel iunctos.

† Forte, extortam.

cio † extortam conſtiterit fuiſſe pecuniam, noſtra iuſſione conuentus, ſecundum leges ablata reſtituat. Nolumus enim ea in cuiuſquam prædam cadere, quos noſtra viſa eſt ſententia liberare. Pari modo contra inciuilium impetus Candacis tibi tuitionem ſub æquali defenſione præſtamus: vt nec legibus te ſubtrahat, nec iterum contra iura publica laborare permittat.

† Fauſto viro illuſtri atque patritio.

† BAIONI V. S. THEODERICVS REX XXXVIII.

NOn eſt beneficium, quod præſtatur inuitis: nec cuiquam videtur vtile, quod aduerſa voluntate conceditur. Vnde ſpectabilitas tua † Hilarij adoleſcentis nepotis tui cognoſcat, nos querelis grauibus expetitos: quod res patris eius, non meliorandi cauſa, ſed deteriorandi voto detineas. Quapropter quicquid ex iure memorato te retentare cognoſcis, ſine aliqua dilatione reſtitue: vt res parentum propria voluntate diſponat. Quia & nobis congrua videtur eſſe perſona, qui aſſumpta domini libertate proficiat. Pullos ſuos audaces Aquilæ tã diu procurato cibo nutriunt, donec paulatim a molli pluma recedentes, adulta ętate penneſcant: quibus vt conſtiterit firmus volatus, nouellos vngues in prædam teneram conſueſcunt: nec indigẽt alieno labore viuere, quos poteſt captio propria ſatiare. Sic iuuenes noſtri, qui ad exercitum probãtur idonei, indignum eſt vt ad vitam ſuam diſponendam dicantur infirmi: & putentur domũ ſuam non regere, qui creduntur bella poſſe tractare. Gothis ętatem legitimam virtus facit. Et qui valet hoſtem confodere, ab omni ſe iam debet vitio vindicare.

† Viciliani.

Aquilæ pulli.

Virtus ætatem ſupplet.

† Fauſto.

† FESTO VIRO ILLVSTRI PATRITIO THEOD. REX XXXIX.

RAtionabiles petitiones ſupplicum libenter amplectimur, qui etiam non rogati iuſta cogitamus. Quid eſt enim dignius, quod die noctuque aſſidua deliberatione voluamus, niſi vt Rempub. noſtram ſicut arma protegũt, æquitas quoque inuiolata cuſtodiat? Spectabilis itaque Filagrius in Syracuſana ciuitate conſiſtens, palatij noſtri longa obſeruatione dilatus,

reuerti ſe ad lares proprios ſupplicauit: qui ſtudiorum cauſa fratris filios ad Romanam exhibuit ciuitatem. Quos illuſtris magnificentia tua, ex noſtra continens iuſſione, in ſepradicta Vrbe conſtituat, nec illis liceat ante diſcedere, niſi hoc ſecũda decernamus iterum iuſſione. Ita enim & illis ingenij * prouectus acquiritur, & noſtræ vtilitatis ratio cuſtoditur. Non ergo ſibi impoſitum putet, quod debuit eſſe votiuum. Nulli fit ingrata Roma, quæ dici non poteſt aliena. Illa eloquentiæ fœcunda mater. illa virtutum omnium latiſſimum templum. Sentiatur plane, quod, clarum eſt. Non enim ſine gratia creditur, cui habitatio tãta præſtatur, quibus mora poteſt eſſe proficua: dum interdum expedit patriam negligere, vt ſapientiam quis poſſit acquirere. Vlyſſes † Ithacus niſi hoc feciſſet, in laboribus propriis forſitan latuiſſet. Cuius ſapientiam hinc maxime Homeri nobile carmen aſſeruit, qui multas ciuitates & populos circuiuit. Dum illi prudentiores ſunt ſemper habiti, qui multorum hominum conuerſationibus probantur eruditi. Natura ſiquidem humana ſicut duris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia fatuatur.

Secunda iuſſio.

* leg. profectus.

Roma, eloquẽtiæ parens.

† iratus. *al.* itaque.

Vlyßis prudentia vnde quæſita.

† ASSIO V.I. COMITI THEODERICVS REX XL.

† Agapito.

ORdinatio noſtra nõ debet per moram impediri: ne quod ſalubriter conſtat eſſe diſpoſitum, per tarditatis vitium incurrat obſtaculum. Et ideo ante diſtribuenda ſunt arma, quam poſſit flagitare neceſſitas: vt cum ea tempus exegerit, paratiores ad imperata ſufficiant. Ars enim bellandi, ſi non præluditur, cum neceſſaria fuerit, non habetur. Proinde illuſtris ſublimitas tua Salonitanis militibus, vt cuique ſe expediendi facultas obtulerit, pro noſtra iuſſione arma neceſſaria procurabit: quia fida Reipub. ſalus eſt defenſor armatus. Diſcat miles in otio, quod proficere poſſit in bello. Animos ſubito ad arma non erigunt, niſi qui ſe ad ipſa idoneos, præmiſſa exercitatione, confidunt. Geſtiunt vituli certamina, quæ impleant ætate robuſta. Catuli in nouellis venationibus ludunt. Focos ipſos compræhendere virgultis teneris inchoamus: cæterum ſi robora primis ſcintillis adhibeas, igniculũ opprimis, quem fouere contẽdis. Sic animi hominum, niſi prius leniter fuerint

Exercitatio, rerum magiſtra.

Adſueſcẽdum laboři à teneris.

imbuti,ad hoc quod tędis, idonei nequeunt reperiri. Primordia cuncta pauida ſunt: & aliter timiditas non tollitur, niſi cũ rebus neceſſariis nouitas abrogatur.

AGAPITO V.I. PRÆF. VRB. THEODERICVS REX XLI.

Cõmendatoria candidati.

PRæcipua veſtri Ordinis cura, cautiora nos facit proferre iudicia: & admittendum reuerendo cœtui,examinare cogit ſolicitius honor Senatus:quem non ſolum volumus numero augeri ciuium, ſed ornari maxime luce meritorum. Recipiat alius ordo forte mediocres, Senatus reſpuit eximie non probatos. Quapropter vnde melius nobilitati collegam quærimus,quam de vena nobiliũ,qui ſe promittat abhorrere moribus,quam refugit ſanguine, vilitatem? Atque ideo illuſtris magnificentia tua Fauſto Adulto,filio illuſtris Fauſti,decernat attribui, quæ circa Referendos Curiæ priſcus ordo deſignauit. Hæc enim præcipientes nil imminuimus ſacro ordini de ſolita auctoritate iudicij: quando gloria maior eſt dignitatis, „ ſpectare ſententiam procerum,poſt regale iudicium. Ornatus „ ipſorum eſt,ſi quæ ſolent illi deligere,nos iubemus: & ſi quod ab illis quottidie petitur,nos magno opere poſtulemus.

ARTHEMIDORO V.I. PATRITIO THEODERICVS REX XLII.

Collata vrbis præfectura.

REmuneratio meritorum,iuſtum dominantis prodit imperium:apud quem perire neſcit,quod quempiam laboraſſe contigerit. Nam ſi inopinata tribuimus, quemadmodũ negare poſſumus,quod debemus? In tutum apud nos omnis reponit deuotio,quod meretur:& duplicem fructum metit, qui nobis ſe in aliquo paruiſſe cognoſcit. Olim quidem quod eſſet dignitate pretioſius,à nobis habere meruiſti,vt regio lateri dignus adhæreres. Differri te pertulit noſter affectus:apud amãtem prouectus tui,cauſam tardius impetraſti: vt poſt ſacræ amicitiæ genium ad honores ornatior peruenires. Cũcta ſiquidem,vnde famam captat humanitas,in te geminata ſederunt, patria,genus,inſtituta præclara. Quorum ſi vnum nobilitatem complet,in te collecta plus facient, qui non minus genitalis ſoli fortuna reſplendes,quam gloria ſtemmatis & virtutis ornaris.

naris. Hinc eſt, quod nunc te per indictionem feliciter tertiam ad Præfecturæ Vrbanæ culmen erigimus: tribuentes tibi in ea ciuitate faſces, vbi perpetui ſunt honores. Quod nos, qui munera noſtra verecũdius æſtimamus, certe fatebimur, multum te meruiſſe de noſtro iudicio: vt illi cœtui præſidere poſſis, quã reuerendum humano generi eſſe cognoſcis. Nunquid hoc eſt, palatia regere, & domos proprias ordinare? Plerunque honor ex commẽdatis acquiritur: nec tale eſt, cellam vinariam tuendam ſuſcipere, quale precioſa diademata cuſtodire. Illa, quæ potiora credimus, ad conſeruandum melioribus damus: & in quibus ſuſtinere damna non patimur, fidelioribus profecto mẽtibus applicamus. Roma ſi habet parem, æſtima nos & aliis ſimilia crediſſe: ſi vero ſingulare bonum eſt, iudicem te præcipue rei facimus, quam augere ſemper optamus.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XLIII.

Commendatur candidatus.

SCitis P. C. noſtrum eſſe gremium culmina dignitatum. Scitis vobis proficere, quod nobis contigerit in faſcium honore præſtare. Quod enim ab vno quoque ſuſcipitur, Senatus eſt qui meretur. Quid enim de vobis æſtimemus, agnoſcitis: quando viris longo labore compertis, hoc certe in præmiũ damus, vt veſtri corporis mereantur eſſe participes. Hic eſt enim vir, qui genitalis ſoli relicta dulcedine, nobis maluit inhærere. Et licet eſſet clarus in patria, noſtram tamẽ elegit ſubire fortunã, ſuperans gratiæ magnitudine vim Naturæ, qui principe Zenone, non tam beneuolo, quam affine, gaudebat. Et quid in illa Repub. gratia non potuit obtinere parentis, quæ ſic facillime fauet extraneis? Sed hæc omnia nimius deſpexit affectus. Vt nos ipſi, pro quibus hæc feciſſe cognoſcitur, merito ſtupere videamur, in vnius gratia tot deſiderabilia fuiſſe contempta. Qui ſuper hanc eximiam fidem ſolatia nobis ſuæ confabulationis adiecit: vt aſperas nonnunquam Reipub. curas, quas emergentium rerum neceſſitate ſuſcipimus, ſermonis ſuauitate deliniret. Blandus alloquio, ſupplicantium fidelis patronus, accuſare neſciens, commendare præſumens. Qui tanta ſe animi puritate clarificauit, vt cum apud nos mereretur aulicas dignitates, Spectaculorum ordinatione lætiſſimam ſibi militiam

vēdicaret:quatenus ſub ſpecie voluptatis liberè videretur velle ſeruire. A laboribus quidē temperās, ſed in nulla ſe nobis parte diſſocians. Regalē quinctiā mēſam conuiua † geniatus amauit: ibi ſe nobis ſtudens iungere, vbi certum eſt nos poſſe gaudere. Sed quid vltra de eius moribus eſt dicendum, cui ad perfectam probationem ſufficit, quod amorem noſtrum iugiter habere promeruit? Non eſt maius meritum, quam gratiam inueniſſe regnantium. Nam quibus fas eſt, de cunctis optimos quærere, videntur ſemper meritos elegiſſe. Atque ideo labores eius remuneratione penſantes, Artemidoro illuſtri viro Vrbanæ Præfecturæ faſces indulſimus. Huic ergo P. C. tot ac talibus meritis prælucenti, fauete linguis, fauete † collegiis. Erit veſtræ quoque beneuolentiæ laus, vt cum dignis caritatem impenditis, ad exemplum cæteros incitetis.

† gemmatus ornauit.

† colloquiis.

† SENATVI VRBIS ROMÆ THEODERICVS REX XLIV.

†Melius forte, Populo.

CAritatem veſtram præcipuam nos habere, ex ipſa cura poteſtis agnoſcere: pro quibus ita videmur eſſe ſoliciti, vt nihil admonitionis patiamur omitti. Cautela ſiquidem prodit affectum: & quæ ſtudioſius diligimus, maiori gratia cuſtodimus. Hinc eſt, quod viro illuſtri Artemidoro, diu noſtris obſequiis erudito, Præfecturæ Vrbanæ dedimus faſces regendos. Vt quia quorundam illicitis ſeditionibus ciuilitas turbabatur, haberent innoxij puriſſimum teſtem, & errantes iuſtiſſimū paterentur vltorem. Quod nos, qui delectamur inſontibus, in cunctorum notitiam duximus perferendum, ne quis inopinata diſtrictione ſolite præſumat excedere. Quocirca talia nos præfato viro delegaſſe noueritis, vt ſi quiſpiam inciuilis extiterit, diſtrictionem illico noſtræ iuſſionis incurrat. Et quanquam Præfecturæ Vrbanæ hanc poteſtatem dederint leges, nos tamen ſpecialiter delegauimus: vt confidētius fieret, quod duplex permiſiſſet auctoritas. Audebit ergo ſeditioſos, & a diſciplina publica deuiātes, noſtra auctoritate percellere. Quieſcat concertantium feruor animorum. Bona pacis, quæ Deo propitio, noſtro labore meruiſtis, cur ſeditionibus fœdantur illicitis? Nūquam maiori damno periclitati ſunt mores, quam

Vrbana præfect.

" cum grauitas Romana culpatur. Reparet itaque honeſta ciui-
" tas moderationem ſuam. Pudor eſt degeneraſſe à prioribus: eo præſertim tempore, cum talem principem cognoſcitis vos habere,qui præmia benemeritis, vltionem tribuat inquietis.

BOETIO VIRO ILLVSTRI PATRITIO THEODERICVS REX XLV.

" SPernenda non ſunt,quæ a vicinis Regibus præſumptionis
" gratia poſtulantur:dum plerunque res paruæ plus pręualēt *Dono miſſa*
" præſtare,quam magnæ poſſunt obtinere diuitiæ. Frequenter *horologia.* enim quod arma explere nequeūt,oblectamina ſuauitatis imponūt.Sit ergo pro Repub.& cum ludere videmur.Nam ideo voluptuoſa quærimus,vt per ipſa ſeria compleamus. Burgundionum itaque dominus a nobis magno opere poſtulauit,vt horologium, quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, & quod Solis immenſi compræhenſa illuminatione diſtinguitur,cum magiſtris rerum,ei tranſmittere deberemus. Quatenus impetratis delectationibus perfruendo,quod nobis eſt quottidianum,illis videatur eſſe miraculum.Merito ſiquidem reſpicere cupiunt,quod Legatorum ſuorum relationibus obſtupeſcunt.Hoc te,multa eruditione ſaginatum,ita noſſe didicimus,vt artes quas exercent,vulgariter neſcientes, in ipſo diſciplinarum fonte potaueris.Sic enim Athenienſium ſcholas longe poſitus introiſti.ſic palliatorum choris miſcuiſti togam, vt Græcorum dogmata doctrinam feceris eſſe Romanam.Di- *Toga.* diciſti enim, qua profunditate cum ſuis partibus Speculatiua *Pallium.* cogitetur:qua ratione Actiua cum ſua diuiſione diſcatur: deducens ad Romuleos ſenatores,quicquid Cecropidæ Mundo *Boetij laudes.* fecerant ſingulare.Tranſlationibus enim tuis Pythagoras muſicus,Ptolemæus aſtronomus,leguntur Itali. Nicomachus arithmeticus,geometricus Euclides audiuntur Auſoniis. Plato theologus, Ariſtoteles logicus, Quirinali voce diſceptant. Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidiſti. Et quaſcunque diſciplinas vel artes fœcunda Græcia per ſingulos viros edidit, te vno auctore, patrio ſermone Roma ſuſcepit. Quos tanta verborum luculentia reddidiſti claros,tanta linguæ proprietatē cōſpicuos, vt potuiſſent & illi

opus tuum præferre,ſi vtrunque didiciſſent. Tu artem prædi-
ctam,ex diſciplinis nobilibus natā, per quadrifarias Matheſis
Matheſis. ianuas introiſti. Tu illam in Naturæ penetralibus confidentē,
auctorum libris inuitantibus cordis lumine cognouiſti:cui ar-
dua noſſe vſus miracula, monſtrare propoſitum eſt: molitur
oſtēdere,quod obſtupeſcāt homines eueniſſe. Miroque modo
naturis conuerſis facti detrahit fidem, cum oſtentet ex oculis
viſionē. Facit aquas,ex imo ſurgentes, præcipites cadere: ignē
ponderibus currere:organa extraneis vocibus inſonare:& pe-
regrinis flatibus calamos complet,vt muſica poſſint arte cāta-
re. Videmus per eam defenſiones iam nutantium ciuitatū, ſu-
bito tali firmitate conſurgere: vt machinamentorum auxiliis
ſuperior reddatur,qui deſperatus viribus inuenitur. Madentes
fabricæ in aqua marina ſiccantur:dura cum fuerint,ingenioſa
† lege ſic, Diomedeæ in ære grauius buccinant. diſpoſitione ſoluuntur:metalla mugiunt. † Diomedis in ære
grues buccināt:æneus anguis inſibilat:aues ſimulatę † fritiniūt:
& quæ propriam vocem neſciunt,† ab ære dulcedinē proban-
tur emittere cantilenæ. Parua de illa referimus,cui cœlū imita-
† friciniunt al. ſtrictiniūt. ri fas eſt. Hæc enim fecit ſecundum Solē in Archimedis Sphe-
† habere. ra decurrere:hæc alterum Zodiacum circulum humano cōſi-
lio fabricauit. Hæc lunam defectu ſuo reparabilem artis illu-
minatione monſtrauit:paruamque machinam,grauidam Mū-
Eclipſis. do,Cœlum geſtabile,compendium rerum,ſpeculum Naturæ,
ad ſpeciem ætheris incōprehenſibili mobilitate volutauit. Sic
aſtra,quorum licet curſum ſciamus, fallentibus tamen oculis,
prodire non cernemus. Stans quidā in illis tranſitus eſt:& quæ
velociter currere vera ratione cognoſcis,ſe mouere non reſpi-
cis. Quale eſt hoc homini etiam facere,quod vel intellexiſſe
poteſt eſſe mirabile? Quare cum vos ornet talium rerum præ-
dicanda notitia,horologia nobis,publicis expenſis,ſine veſtro
† index. diſpendio, deſtinate. Primum ſit, vbi ſtilus dici † iudex, per
vmbram exiguam horas conſueuit oſtendere. Radius ita-
Horologium. que immobilis & paruus, peragens quod tam miranda ma-
gnitudo Solis diſcurrit, & fugam Solis æquiparat, quod
motum ſemper ignorat. Inuiderent talibus, ſi aſtra ſenti-
rent., & meatum ſuum fortaſſe deflecterent; ne tali ludi-
brio ſubiacerent. Vbi eſt illud horarum, de lumine venien-
tium, ſingulare miraculum, ſi has & vmbra demonſtrat?

Vbi prædicabilis indefeƈta rotatio,ſi hoc & metalla peragunt, quæ ſitu perpetuo continentur? O artis inæſtimabilis virtus: quæ dum ſe dicit ludere,Naturæ præualet ſecreta vulgare. Secundum ſit, vbi præter Solis radios hora dignoſcitur, noƈtes in partes diuidens: quod vt nihil deberet aſtris, rationem cœli ad aquarum potius fluenta conuertit: quorum motibus oſtendit,quod cœlum voluitur: & audaci præſumptione concepta, ars elementis confert,quod originis conditio denegauit, vniuerſæ diſciplinæ cunƈtus prudentium labor naturæ potentiã, vt tantum poſſint noſſe perquiritur. Mechaniſma ſolum eſt, quod illam ex contrariis appetit imitari: & ſi fas eſt dicere, in quibuſdam etiam nititur velle ſuperare. Hoc enim feciſſe dignoſcitur Dædalum volare. Hoc ferreum Cupidinem in Dianæ templo ſine aliqua alligatione pendere. Hoc hodie facit muta cãtare,inſenſata viuere,immobilia moueri. Mechanicus, ſi fas eſt dicere, pene ſocius eſt Naturæ: occulta reſerans: manifeſta conuertens: miraculis ludens: ita pulchre ſimulans, vt quod compoſitum non ambigitur, veritas æſtimetur. Hæc, quia ſtudioſius te legiſſe comperimus,prædiƈta nobis horologia, quantocius tranſmittere maturabis. Vt te notum in illa » parte mundi facias, vbi aliter peruenire non poteras. Agnoſ- » cant per te exteræ gentes, tales nos habere nobiles, quales le- » guntur auƈtores. Quoties nõ ſunt credituri, qui viderint?quoties hanc veritatem luſoria ſomnia putabunt? & quando fuerint a ſtupore conuerſi,non audebunt ſe æquales nobis dicere, apud quos ſciunt ſapientes talia cogitaſſe.

Dædalus.

Mechanicus.

GVNDIBADO REGI BVRGVNDIONVM
THEOD. REX XLVI.

Fortè, Gundibaldo. *ſic enim legitur in Chronicis ferè.*

Miſſa dono horologia.

AMpleƈtenda ſunt munera, quæ probantur omnimodis expetita: quando non eſt abieƈtum, quod poteſt explere deſiderium. Nam per quaſlibet pretioſas res ad illud tantum tenditur,vt cupientis animus expleatur. Quapropter ſalutantes gratia conſueta, per harum portitores illum & illum obleƈtamenta præſentiæ veſtræ horologia cum ſuis diſpoſitoribus credidimus deſtinanda:vnum,in quo humana ſolertia videtur colligi, quod totius cœli noſcitur ſpatia peruagari: aliud, vbi Solis meatus ſine Sole cognoſcitur, & aquis guttantibus

Laus & vſus horologiorum.

horarum ſpatia terminantur. Habetote in veſtra patria, quod aliquando vidiſtis in ciuitate Romana. Dignum eſt vt bonis noſtris veſtra gratia perfruatur, quæ nobis etiam affinitate cõiungitur. Diſcat ſub vobis Burgundia res ſubtiliſſimas inſpicere, & antiquorum inuenta laudare: per vos propoſitum gẽtile deponit: & dum prudentiam regis ſui reſpicit, iure facta ſapientium concupiſcit: diſtinguat ſpatia diei actibus ſuis: horarum aptiſſime momenta conſtituat. Ordo vitæ confuſus agitur, ſi talis diſcretio ſub veritate neſcitur. Belluarum quippe ritus eſt, ex ventris eſurie horas ſentire, & non habere certum, quod conſtat humanis vſibus attributum.

Explicit liber primus.

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER SECVNDVS.

PIISSIMO ANASTASIO IMPERATORI THEODERICVS REX I.

Conſul Gallus Felix.

ADMONET nos conſuetudo ſolennis, dare Faſtis nomen, ornatum proprium Romæ, terrenam curiæ claritatem: vt per annorum numerum decurrat gratia dignitatum: & beneficiis principum ſacretur memoria ſæculorum. Felix a Conſule ſumat annus auſpicium, portamque dierum tali nomine dicatus annus, tempus introeat: faueatque reliquæ parti fortuna principis. Quid enim nobis credi poſſit optatius, quam vt alumnos proprios ad vbera ſua Roma recolligat, & in venerando nominis cœtu ſenatũ annumeret Gallicanum? Agnoſcat Curia tranſalpini ſanguinis decus, quæ non ſemel coronam ſuam nobilitatis eius flore veſtiuit. Nouit inter reliquos faſces viros inde ſumere conſu-

lares, qui longo ſtemmate ducto per trabeas, lege temporum originarius eſt honorum. Nam quis bonorum indolem neſciat eſſe Felicem, qui primis auſpiciis hinc prodidit meritum, quod ad patriam viſus eſt feſtinare virtutum. Bonum iudiciũ eſt ſecuta proſperitas: creuit cum libertate prouectus: nec paſſi ſumus eum inglorium relinquere, qui ad honorem Reipub. meruit peruenire. Dignus plane largitatibus noſtris, qui in ipſo pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenauit ætatem: &, quod rarum continentiæ bonum eſt, patre priuatus, grauitatis factus eſt filius. Cupiditatem inimicam ſapientiæ ſubiugauit: vitiorum blanda contempſit: ſuperbiæ vana calcauit. Ita ſuperatis excelſibus ante dare viſus eſt de moribus conſulatum. Nos autem qui bonis redimimur inſtitutis, quos probitas inſpecta conciliat, curules infulas præſtitimus candidato: vt virtutũ deſideria poſſimus prouocare per munera. Quia non deficit rei ſtudium, quę præmium largius habet. Atq; ideo nos qui vtriſque Reipub. bonis indiſcreta poteſtis gratia delectari, iungite fauorem, adunate ſententiam. Amborum iudicio dignus eſt eligi, qui tantis faſcibus meretur augeri.

Trabea. *Continentia.* *Curules infulæ.*

FELICI V.I. COS. ORDINARIO THEOD. REX II.

AMamus noſtra beneficia geminare: nec ſemel præſtat largitas collata faſtidium: magiſque nos prouocant ad frequens prę̨mium, qui initia noſtræ gratiæ ſuſcipere meruerunt. Nouis enim iudicium impenditur, fauor autem ſemel placitis exhibetur. Decorum eſt namque, principis arbitria non hærere, quia commendantur priora poſterioribus donis: & firmatur omnis dubitata de repetitione ſententia. Pridem tibi honorum tribuimus gradũ, nunc faſtigiũ concedimus dignitatum, vt anteriora tibi merito contuliſſe videamur, & in ſequentibus conſtantiã tenere noſtra benignitas æſtimetur. Nõ enim relinqui inglorios patimur, qui generis claritate prædicantur. Currat quinimo honorum gratia per parentes. Sub imperio boni principis omnium fortuna proficiat. Nam quis deſperet augmentum, vbi eſt in amore donum & præſtare propoſitum? Huius experimẽta clemẽtiæ tę retines approbaſſe, cũ ſoli genitalis fortuna relicta, velut quodã poſtlimio in antiquã

Collatio conſulatus ordinarÿ Felici. *Faſtigium dignitatum conſulatus.*

patriã cõmeaſſes. Excepit te noſter affectus, impleuit beneficiis manus, fecitque eſſe votum, quod noſtrũ expetiſſes imperium. Sic enim decebat creſcere, qui meliora viſus eſt elegiſſe. Mutatur enim fortuna cum dominis: & in laude regnantis proficit, quod ſubiectus acquirit. At tu patrem te huic indulgẽtiæ præſtitiſti. Illuſtri enim honore ditatus, tanta te maturitate tractabas, vt annos leues patereris eſſe ſub pondere: quem nõ potuit in prima ætate vincere fortiſſima vis naturæ. Paterna enim ſubſtantia locupletatus, quæ ſemper nouos extollit heredes, conſeruaſti diuitias, cum ad eas præter laboris ſtudia perueniſſes. Solet enim facile labi, quod ſine difficultate potuit inueniri. Auxiſti patrimonium † viuacitatis inſtantia. Nam quod ſignũ † bonæ diſpoſitionis magis quæratur, vbi teſtis eſt conſulatus? In tãta facultate meruiſti, ad quod vix euerſis patrimoniis peruenitur. Priuata parcitas liberalitates publicas enutriuit. Tranſiſti gloriam patris diſpoſitione laudabili: & quod ille aſſumere non valuit, de eius opibus effeciſti. Celſos curſus niſi confidentia magna non appetit: dum generoſi eſt animi optare, quod ſummum eſt. Audentes facit homines fiducia ſui: quia ſe non patitur occulere, quem præcipit natura prodire. Redit per te tranſalpinæ familiæ conſulatus: & arentes laurus viridi germine renouaſti. Sacram Vrbem aſpice tuis votis candidatam. Tende igitur ad laudum celſa veſtigia: vt priores tuos, quos honore reparas, virtute tranſcendas. Sume igitur per indictionem quartam conſulatus inſignia: dignumque te tantorũ deſideriis præſenti comproba largitate. Hic profecto locus eſt, vbi præconium meretur effuſio: quando virtutis genus eſt, propriam ſubſtantiam non amare, vbi tantum opinionis acquiritur, quantum facultatibus abrogatur. Reſpice te ſupra omniũ humeros, atque ora volitare: talemque te præbe, vt dignus genere, dignus Vrbe, dignus noſtro iudicio, dignus trabeis æſtimeris.

Frugi adoleſcentia.

† vicinitatis. † magis bonæ diſpenſationis.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX III.

Candidati cõmendatio.

GAudete P. C. vobis rediiſſe ſtipendia dignitatum: gaudete prouincias longa ætate deſuetas, viros vobis pendere conſulares, & de tali auſpicio maiora promittite. Solent enim initia

initia portendere meliora, dum a paruis inchoant, quæ in ſequentibus magna ſe admiratione ſublimant. Iacebat nobilis origo ſub Gallicano iuſtitio, & honoribus ſuis priuata, peregrinabatur in patria. Tandem preſſos diuina leuauerunt, Romam recepere cum gloria, & auorum antiquas laurus ab ornata Curiæ ſylua legerũt. Nam quis poſſit negare generi munus, cuius habeatis velut in arce depoſitum? In ore quippe rumoris eſt, quondam Felicis adhuc viuere conſulatum, quia bona durare norunt poſt hominem: & quod glorioſe geritur, fine temporis non tenetur. Cuius vt antiquam proſapiam, ſatiati veterum copia, tranſeamus, eſt adhuc in oculis omnium candidati nobiliſſimus pater: qui prudentiæ facibus ita præluxit in Curia, vt haberetur merito clarus inter tot lumina dignitatum. *Nobilitas.* Literarum quippe ſtudiis dedicatus, perpetuam doctiſſimis diſciplinis mãcipauit ætatem. Non primis, vt aiunt, labris eloquentiam conſecutus, toto ſe Aonij fonte ſatiauit. Vehemens diſputator in libris, amœnus declamator in fabulis, verborum nouellus ſator: æquiparauerat prorſus meritis, quos lectitarat auctores. *Diſciplina.* Commendauit etiam ſtudiorum bona per benignitatis inſignia: ſciens imperitiam magis inflari aura ſuperbiæ, quæ leuibus † fabris exponitur: quia virtutum radicibus non tenetur. *† Forte legẽd. flabris.* Fuit quidam noſtrorum temporũ Cato, qui abſtinendo vitiis, alios formaret exemplis. Rerum quoque naturalium cauſas ſubtiliſſime perſcrutatus, Cecropij dogmatis Attico ſe melle ſaginauit. *Græca litera.* Digna plane ſcientia, in qua mens honeſtiſſima conquieſcat: quæ animo ſemper aliquid ſalutare complectitur: cui accidere nulla poſſunt ingrata, dum ſibi commẽdat omnia mundanarum rerum: ſola cui labilis Fortuna non imperat. Cætera de ipſo meminiſſe vos ſufficit, qnando bona explicare tanti viri non vacat ocio patris. *Paternæ laudis æmulus.* Nunc ad candidatum ora conuertite: vt paternarum laudum in hunc recognoſcatis eſſe veſtigium; nec tantum pater imaginem dediſſe corporis, quam ſigna iudicetur transfudiſſe virtutis. Vixit enim inter vos, vt ſcitis, nõ conſuetudine peregrina, ſed grauitate Romana. Ab ipſis quippe primordiis honoribus aggregatus, pueritiam ſuam, quod eſt certiſſimæ probitatis indicium, glorioſiſſimis viris æmula ſemper grauitate ſociauit: vt poſt domeſticæ virtutis exempla ſumeret de publica auctoritate † conſtãtiam: *† ſententiã.*

quanquam omnium gratiam indiſcreta fuerit electione ſectatus, quod de magnis raro eligi poteſt, tantum ſe ornauit Patritij Paulini affectu, vt hinc daret mirabilis conſcientiæ ſignum, quod ad virum viſus eſt feſtinare præcipuum. Præſtat enim decus amicitia deſiderata potiorum, quam ſocietas bonorum morum callet infundere, dum affectione concordi parem ſibi ſtudet eſſe, quem diligit. Huic ergo P.C. auitis bonis cum ſuis meritis relucenti, veſtræ gratiæ præſtate fulgorem. Non impar ad Curialium inſignia venit, qui de ſpecioſa ſtirpe deſcendit. Legit enim Roma frequenter faſces de mœnibus Gallicanis: ne aut in damno ſuo præcipua contemneret, aut probata virtus † inhonora ceſſaret. Impleatur igitur nobilis Curia prouincialibus bonis: cuius eſt proprium, quodcunque videtur eſſe præcipuum. Ipſe quoque annus, temporum pater, quadrifaria ſe diuerſitate componit: nec deſiderium caperet, ſi nouitatis gratiam non haberet. Fauete ergo P. C. augmẽto veſtro, noſtro iudicio. Nam ſi candidatus ornabitur, iam vobis proficiet, quod meretur.

Paulinus.

Romani è Gallia magiſtratus.

† inhonoraſſet.

Viciſsitudo grata.

BENEDICTO VIRO HONESTO THEOD. REX IV.

Delectamur vetuſtatis inuento, & ſequi regulas conſtitutas libenter amplectimur: quia locus ſurreptionibus non relinquitur, quoties rationabiliter conſtituta ſeruantur. Et ideo ſupplicationum tuarum tenore comperto, præſenti auctoritate definimus, vt quicquid ad Antiochum, Siliquatici vel Monopolij titulos exercentem, noſtra iuſſione pertinuit, ad te ratione ſimili transferatur: contra omnium calumniantium inſidias ſalua æquitate, præſenti auctoritate munitum: habiturũ etiam adminicula Saionis, quæ pro vendicandis titulis antefatis noſtra tibi ſolenniter auctoritas deputauit: ita tamen, vt priuatis minime negociis miſceatur defenſio tua. Nam quod ad auxilium dedimus, contrarium nullo modo iuſtitiæ ſentiatur. Quia rationabiliter aliena culpa te reſpicit, ſi quem tibi petis prodeſſe, per te ſibi alter ſentiat obfuiſſe.

Siliquaticum & Monopolium.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD. REX V.

CVm noſtra humanitas locum munificentiæ videatur exquirere, & interdum perſonis minus neceſſariis, amore clementiæ, ſua deſideria largiatur: quanto magis in vtilitate Reipub. delectamur expendere, vbi quicquid tribuitur, donātis vtilitas duplicatur? Quapropter illuſtrem magnificentiam tuam, præſenti auctoritate, præcipimus, ſexaginta militibus in Auguſtanis clauſuris iugiter cōſtitutis, annonas, ſicut aliis quoque decretæ ſunt, ſine aliqua dubitatione præſtare. Vt vtilitas Reipub. grato animo compleatur, quæ emolumentorum cōmoditatibus adiuuatur. Decet enim cogitare de militis tranſactione, qui pro generali quiete finalibus locis noſcitur inſudare, & quaſi a quadam porta prouinciæ gētiles introitus probatur excludere. In procinctu ſemper erit, qui barbaros prohibere contendit. Quia ſolus metus cohibet, quos fides promiſſa non retinet.

AGAPITO V.I. PATRITIO THEOD. REX VI.

DEliberationis noſtræ conſilium virorum prudentium requirit obſequium: vt vtilitatis publicæ ratio, ſapientium miniſterio compleatur. Et ideo illuſtris magnitudo tua, Deo auxiliante, cognoſcat, Legationem nos ad Orientem deliberaſſe tranſmittere: cui te idoneum iudicātes, iuſſis præſentibus euocamus: vt & tibi de æſtimatione noſtra creſcat ornatus, & noſtris iuſſionibus per te procuretur effectus. Sed licet omnis Legatio virum ſapientem requirat, cui prouinciarum vtilitas, totiuſque regni ſtatus committitur vindicandus: nunc tamen neceſſe eſt prudentiſſimum eligere, qui poſſit contra ſubtiliſſimos diſputare, & in conuentu doctorum ſic agere, ne ſuſceptam cauſam tot erudita poſſint ingenia ſuperare. Magna ars eſt, contra artifices loqui, & apud illos aliquid agere, qui ſe putant omnia præuidere. Lætare igitur tanto iudicio: quando ante ſuſcipis electionis donum, quam iure potuiſſes probare ingenium. *Legati munus.*

† SVNÆ, al. SYMÆ.

SVRÆ V.I. COMITI THEOD. REX VII.

Marmor ruinarum.

SIne vſu iacere non debet, quod poteſt ad decorem creſcere ciuitatis: quia non eſt ſapientiæ, profutura contemnere. Et ideo illuſtris magnificentia tua marmorum quadratos, qui paſſim diruti negligũtur, quibus hoc opus videtur iniunctum, in fabricam murorum faciat deputari. Vt redeat in decorem publicum priſca conſtructio, & ornent aliquid ſaxa iacentia poſt ruinas: ita tamen, vt metalla ipſa de locis publicis corruiſſe, apud te manifeſta ratione doceatur. Quia ſicut nolumus ornatum Vrbis cuiuſquam præſumptione temeraria violari, ita priuatis compendiis calumniam deteſtamur inferri.

† SEVERINO.

† SEVERO VIRO VENERABILI EPISCOPO THEOD. REX VIII.

Damnum ab exercitu datũ ſarcitur.

QVis melius ad æquitatis iura deligitur, quam qui ſacerdotio decoratur? qui amore iuſtitiæ perſonaliter neſciat iudicare, & diligens cunctos in commune, locum non relinquat inuidiæ. Proinde aptam conſiderantes veſtris meritis actionẽ, ſignificamus nos per Mõtanarium ſanctitati veſtræ mille quingentos ſolidos deſtinaſſe, quos prouincialibus, prout quemque præſenti anno, exercitu noſtro trãſeunte, diſpendium pertuliſſe cognoueris, habita læſionis æſtimatione, diſtribuas. Vt nullus a noſtra munificentia reddatur alienus, quem ſua damna grauauerunt. Nolumus enim ſub confuſione largiri, quod decet ſub ratione diſtribui. Ne quod neceſſario nos tranſmiſiſſe conſtat afflictis, ſuperfluo tribuatur illæſis.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD. REX IX.

INclinari precibus noſtra nouit humanitas, nec pro affectu pietatis fines poteſt iuſtitiæ cuſtodire. Benigni quippe principis eſt, ad clementiæ commodum, tranſilire terminos æquitatis: quando ſola eſt miſericordia, cui omnes virtutes cedere honorabiliter nõ recuſant. Dudum ſiquidem æſtimatis meritis, Sabino aurigæ vnum ſolidum dari menſtruum feceramus.

Solidi menſtrui aurigæ dãtur.

Nunc autem, quæ in Iſtrio honeſta nos ſupplicatione permouit, aſſerens vt qui lætitiæ publicæ miniſter exiſtit, mendicitate triſtiſſima nō debeat ingrauari: & ideo præſenti iuſſione decernimus, vt alterum ſolidum per menſem ſupra memoratus equorum moderator accipiat, quod publicis debeat rationibus imputari. „ Gaudemus quoties expenſarum paginæ his titulis onerantur. Quia magnum nobis eſt commodum, quando nonnulla pauperibus in qualibet conuerſatione largimur.

SPETIOSO VIRO DEVOTO COMITIACO THEOD. REX X.

PRopoſitum regale eſt, grauatis per iniuriam ſubuenire: vt „ † cohertio praui, iuſtitiam faciat plus amari. Nec diſſimu- *† correctio, vel coërcitio.* « lari poteſt, ſalua communione qua viuitur, vt ſollicitatores publicos habeat genialis thori reuerenda ſocietas, & illud Humani generis procreabile ſacramentum, ſcelerata temeritate profanetur. *Abducta uxor aliena. Coniugij pudor.* Agapitæ igitur ſpectabilis fœminæ ſupplicatione commoti (quæ ab vniuerſis tentatum aſſerit ſuum ſecretum, vt etiam promitterent de nece mariti, a quo iuſte potius mererentur extingui) præſenti iuſſione decreuimus, vt a tempore, quo iugalem copulam animo vitiata dereliquit, omni contractu, qui leuitatis errore firmus eſſe non poteſt, legum ratione *Errore contracto reſciſſio.* caſſato, quicquid a retentatoribus cōſtiterit poſſideri, ſine vlla „ facias dilatione reſtitui. Ne ſcelerati ad illuſionē iuſtitiæ fraudum ſuarum valeant compendia vendicare. „ Nimis enim abſurdum eſt, vt quos pœna meruit conſumere, etiam lucrum ſibi valeant vendicare.

PROVINO V.I. PATRITIO THEOD. REX XI.

INter cætera Humani generis pondere coniugalis affectus *Affectus coniugalis.* curam ſibi præcipuam vendicauit. Non immerito, quia in „ honore eſſe meretur, vnde reparatio poſteritatis acquiritur. „ Omne facinus † auctores ſolos inſequitur. *† actores ſuos.* Horror matris tran„ ſit ad filios: & nouo infelicitatis euentu, fit dedecus proprium, „ ſcelus alienum. Ideo enim iura vel diuina vel publica nexum coniugij tanta cautela præcipiunt cuſtodiri, vt crimen ſit ma-

gnum conſcientiæ, alienos affectus in reuerentiam non habe-re. Baſilius ſiquidem vir ſpectabilis datis precibus intimauit, Agapitam coniugem ſuam de propriis penatibus a quibuſdã, vitio ſollicitationis, abductam, dum ſexus ille fœmineus ad mutabilitatis vitia patet. Quod etiam oblata nobis ſupra memoratæ coniugis ſuæ petitione firmauit. Adiiciens, eam cum in ſacroſanctæ eccleſiæ ſepta refugiſſet, ignorante marito, magnitudini tuæ caſam Arecinatinam ratione poſtpoſita contuliſſe. Vnde nunc † reſpiciens deplorat ingeſtam ſibimet grauiſſimam nuditatem, factum ſuum ipſa cõdemnans. Quippe vt pauper diuiti, caſto lubrica, prudenti viro donaret inſipiens. Nunc abiicite lucra, quæ honeſtam non videntur commendare perſonam. Quia illud vos potius decet acquirere, quod & famam veſtram poſſit augere. Hinc etiam prius præcepta dederamus: & nunc iterata iuſſione, repetimus, vt ſupraſcriptã rem ſine aliqua dubitatione reddatis. Alienatio enim rerum ſolidum deſiderat habere iudicium. Et certe in his verſata rebus, firmum docetur perdidiſſe conſilium. « Quid enim facere potuit probum, quæ nullis culpis extantibus reliquit « maritum?

Abducta aliena vxor.

Leuitas mulierum.

Aſylum Eccleſiæ.

† reſipiſcẽs, al. reſipiens.

Secunda iuſſio lib. 1. epiſt. 39.

COMITI SILIQVATARIORVM ET PORTVS CVRAS AGENTI THEODERICVS REX XII.

SI deſideriis noſtris commercia peregrina famulantur: ſi prolato auro acquiritur externa deuotio, quanto magis ſuis bonis abundare debet Italia, cum nulla in parendo probetur ſentire detrimenta? Et ideo ſpeciem laridi nullatenus iubemus ad peregrina tranſmitti, ſed in vſus noſtros propitia diuinitate ſeruetur: Ne quod in noſtris partibus conficitur, noxia negligentia deeſſe videatur. Cauete itaque, ne culpis quanuis parua præbeatur occaſio: ſciẽtes periculum grauiſſimum fore, ſi ſtudeatis vel leuiter iniuſſa committere. In qualitate eſt, non in quantitate peccatum: ſi quidem mẽſuram non quærit iniuria. Imperium, ſi in paruo contemnitur, in omni parte violatur.

Laridi ſpecies.

Indiuidua dignitas.

† FRVINAIL SAIONI THEOD. REX XIII.

† FRVINARIT. al. Furnartæ Saioni, al. Brumarchio Saioni.

COmmouemur quidem pietatis ſtudio querela ſupplicum: ſed ea maxime, quæ verſatur in diſpendiis innocẽtum: vt

quibus non fuerint in exigendo compendia, grauem ſubeant in reddendo iacturam. Quod noſtri temporis manifeſtum eſt, non decere iuſtitiam, vt alterius deſpectus alterum grauet, & reatus ſit innoxiis de contemptibus alienis. Vlpianus ſiquidē flebili petitione ſuggeſſit, adminiſtrationis ſuæ tempore debitorem publicum in quadringentis ſolidis, Venantio poſtulanti, fideiuſſionis ſe vinculo tradidiſſe. Quo ſponſionem ſuam præſumptione truculentium ruſticorum deſpiciente, complere ſupplicem memoratus ſolidorum numerus onerauit. Ideoque prędictum Venantium, quem frequenter multorum ſcelerum pulſat inuidia, notum ſolummodo querelis aſſiduis, in præſenti negocio decernimus cōueniri: vt legaliter conuictus,
» ea quę promiſiſſe ſuggeritur, ſine aliqua mora tergiuerſationis
» adimpleat. Quia melius ſemper legum pondere preſſa curatur
» audacia: & dum metus talibus imponitur, peccandi licentia non præbetur.

SYMMACHO PATRITIO THEODORICVS REX XIV.

QVis poſſit accuſare iam reliqua, ſi pietatis nomina probātur eſſe crudelia? Negligitur leuis reatus, cum tragœdia *Patrem violare, nefas.* criminis magna † tonuerit, nec aliquis nititur, quod paruum eſt vindicare, ſi delicta ſumma reſpiciantur euadere. Inimi- *† vet. tenuerit.* cum trucem ratio ipſa profeſſionis oſtendit: † iratum plerunq; *† hoſtem.* poteris inuenire collegam: inobedientem vero filium declinare pœnas, non permittit humanitas. Vbi eſt illa naturæ vis, quę amplexu copulæ deſtinatur ad poſteros? Ferarū catuli ſequuntur parentes: a ceſpite ſuo virgulta non diſcrepant: propago vi- *Filij obſequātur parentib.*
» tis propriæ ſeruit origini, & diſcrepat homo a ſuo fuſus initio!
» Quid dicamus illa beneficia, quæ vel extraneam poſſunt obli-
» gare perſonam? Nutriuntur a paruulis, ipſis laboratur, ipſis di-
» uitiæ conquiruntur: & cum ſibi vnuſquiſque credat abundare
» quod poſſidet, cum a patribus adhuc quæritur, pro altera po-
» tius ætate peccatur. Proh dolor, non mærebimus eorum affectum, pro quibus ſubire non recuſamus exitium? Maria ipſa, ſæuis tempeſtatibus excitata, genitoris cura non refugit: vt peregrinis mercibus acquirat, quod propriæ ſoboli derelinquat. Aues ipſæ, quarum vita ſemper in eſcis eſt, naturam ſuam

Ciconiæ pietas. extranea ſorde non maculant. Ciconia, redeuntis anni iugiter nuntiatrix, eiiciens triſtitiam hyemis, lætitiam verni temporis introducens, magnũ pietatis tradit exemplum. nam cum parentes eorum pennas ſenio coquente laxauerint, nec ad proprios cibos quærendos idonei potuerint inueniri, plumis ſuis genitorum membra frigida refouentes, eſcis corpora laſſa reficiunt: & donec in priſtinum vigorem alis grandæua redierit, pia viciſſitudine iuuenes reddunt, quod a parentibus paruuli ſuſceperunt. Et ideo non immerito longa vita ſeruantur, qui pietatis officia non relinquunt. *Perdicis natura.* Perdicibus etiam mos eſt, oua perdita per alterius matris damna ſarcire: vt adoptione alienæ ſobolis incommoda ſuæ reparent orbitatis, ſed mox, vt nati fiduciam habere cœperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice: qui vt fuerint materna voce commoniti, ouorum ſuorum potius genitricem petunt, quanuis ab aliis, furtiuis fœtibus, educentur. Quid ergo homines facere debebunt, quando & hanc pietatem auibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaque, qui facti ſui acerbitate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire iudiciũ: & ſi eum patri ſuo Martino manus inieciſſe conſtiterit, protinus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideo elegimus mores veſtros, quia crudelibus parcere nõ *Genus pietatis impios punire.* poteſtis. Quando genus pietatis eſt, in illos diſtringere, qui cõtra naturæ ordinem ſceleratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.

VENANTIO VIRO ILLVSTRI THEODERICVS REX XV.

Laudatio præclari ortus. PRouidentiæ noſtræ ratio eſt, in tenera ætate merita futura tractare, & ex parentum virtutibus prolis iudicare ſucceſſus. Quia bona certa ſunt, quæ fidem ab exordio trahunt, dum origo neſcit deficere, quæ conſueuit radicitus pullulare. Fertur etiam curſu perenni fontium vena vitalis, & hanc conditionẽ ſuſtinent cuncta manantia, vt ſapor, qui conceſſus eſt origini, niſi per accidentia fuerit forte vitiatus, neſciat riuulis abnegari. Hinc eſt, quod te magnifici patris meritis æſtimatum Co- *Comitiua collata Venantio.* mitiuæ Domeſticorum Vacantis honore prouehimus. Vt qui es clarus ſtemmate, ſplendeas dignitate. Quis enim vitæ, quanuis futura, tamen certa non teneat, dum glorioſi patris recolat

officioſos

officioſos labores? qui prudentiæ ratione flammatus, ſic fuit ad repentina ſolicitus, quaſi per moram crederetur inſtructus. Præfecturam enim, ſolicitudinum omnium nobiliſſimum põdus, quod vel ſolum fuiſſet expedire laudabile, iuncta exercitus noſtri cura diſpoſuit: vt nec prouinciis ordinatio deeſſet, nec exercitui ſe prouida ſolicitudo ſubtraheret. Superauit cuncta infatigabilis & expedita prudentia, traxit mores barbaros ad quietem, in votum noſtrum cuncta moderatus eſt, vt ſic accipientibus ſatisfaceret, ne dantes locum querimoniis inueniret. Verum vt de plurimis pauca ſufficiant, probauit de ſe tãta, vt eligeretur eius inexplorata poſteritas. Inter hæc tamen generis ornaméta, quod maximum pulcherrimæ nobilitatis indicium eſt, nec tuorum indiges ſuffragiis meritorum. Literarũ ſiquidem ſtudia, quæ cunctis honoribus ſuo ſunt digna ſuffragio, ſedulus perſcrutator aſſequeris, addens claritati generis ingenium ſuauiter eloquentis. Incumbe ergo talibus ſtudiis, ama quæ in te remunerata cognoſcis: vt noſtra quoque iudicia cum tuis prouectibus tendas. Tantum enim a nobis exigis, quantum te bonis actibus imminere cognoſcis.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODERICVS REX XVI.

STudij noſtri eſt P. C. remunerationem recto conferre propoſito, & bonæ indolis viros ad inſtituta meliora fructu impenſæ benignitatis accendere. Nutriunt enim præmiorum exempla virtutes: nec quiſquam eſt, qui non ad morum ſumma nitatur aſcendere, quando irremuneratum non relinquitur, quod conſcientia teſte laudatur. Hinc eſt, quod illuſtrẽ Venantium, tam ſuis quam paternis meritis elucentem, Comitiuæ Domeſticorum Vacantis dignitate ſubueximus: vt natalium ſplendor inſitus ornatior collatis redderetur honoribus. Retinetis enim P. C. patritium Liberium & in aduerſitate noſtra fuiſſe laudabilem, qui ſic Odouacris integerrimis parebat obſequiis, vt noſtra poſt fuerit electione digniſſimus, contra quos multa feciſſe videbatur inimicus. Non enim ad nos viliſſima transfugæ † conditione migrauit: nec proprij domini finxit odium, vt alterius ſibi procuraret affectum. Expectauit integer diuina iudicia, nec paſſus eſt ſibi Regem quærere,

Cãdidati commendatio.

Honos alit artes.

Comitiua collata.

Liberius. *Odouacer.*

† cognitione. al. cogitatione.

niſi primitus perdidiſſet. Vnde ſic factum eſt, vt ei libenter daremus præmium, quia noſtrum fideliter iuuit inimicum: qui caſu patrocinante contrario tantum nobis reddebatur acceptus, quanto tunc cognoſci poterat indeuotus. Flexo iam domino pene nullis eſt terroribus inclinatus: ſuſtinuit immobilis ruinam principis ſui, nec nouitas illum turbare potuit, quem etiam ferocitas gentilis expauit. Prudenter eſt ſecutus communes caſus: vt cum diuina iudicia fixe ſuſtineret, humanam gratiam commendatior inueniret. Probauimus hominis fidẽ: triſtis ad iura noſtra tranſiuit, qui ſuperatus animum conuertit, non autem vt vinceretur effecit. Cui mox vt Præfecturæ

Præfectus pretorio.

Prætorianæ conceſſimus dignitatem, credita ſibi tanta integritate diſpoſuit, vt miraretur aliquis ſic ſimpliciter deuotum, quem tam calide nouerat fuiſſe contrarium. His igitur infatigabili cura, quod difficillimum virtutis eſt genus, ſub generalitatis gratia publica videatur procuraſſe compendia, cenſum non addendo, ſed conſeruando protendẽs, dum illa quæ conſueuerant male diſpergi, bene induſtria prouidente collegit.

Etiam creſcente fiſco priuata commoda nullum paſſa detrimentum.

Senſimus auctas illationes, vos addita tributa neſcitis. Ita vtrũque ſub admiratione perfectum eſt, vt & fiſcus creſceret, & priuata vtilitas nulla damna perferret. Iuuat nos referre, quẽadmodum in Tertiarum deputatione Gothorum, Romanorumque poſſeſſiones iunxerit & animos. Nam cum ſe homi-

Communio.

nes ſoleant de vicinitate collidere, iſtis prædiorum communio " cauſam noſcitur præſtitiſſe concordiæ. Sic enim contigit, vt " vtraque natio dum communiter viuit, ad vnum velle conuenit. " Et factum nouum, & omnino laudabile: gratia dominorũ

Ceſpitis diuiſio.

de ceſpitis diuiſione coniuncta eſt: amicitiæ populis per dãna creuere, & ex parte agri defenſor acquiſitus eſt, vt ſubſtantiæ ſecuritas integra ſeruaretur. Vna lex illos, & æquabilis diſciplina cõplectitur. Neceſſe eſt enim, vt inter eos ſuauis creſcat affectus, qui ſeruãt iugiter terminos cõſtitutos. Debet enim Romana Reſpublica, & memorato Liberio tranquillitatẽ ſuam, qui nationibus tam præclaris tradidit ſtudia caritatis. Perpendite Patres Conſcripti, ſi hanc ſobolem irremuneratam relinquere debuimus, cuius auctorẽ tot eximia feciſſe retinemus. Faueãt ſuperna diſpoſitis: vt ſicut nos virtutes, collatis beneficiis, inuitamus: ita creuiſſe meritis honoratas cõſcientias approbemus.

HONORATIS POSSESSORIBVS, DEFENSORIBVS ET CVRIALIBVS TRIDENTINÆ CIVITATIS THEODERICVS REX XVII.

" MVnificentiam noſtram nulli volumus extare damnoſam: ne quod alteri tribuitur, alterius diſpendiis applicetur. *Principis munificentia nemini debet eſſe fraudi.*
" Et ideo præſenti auctoritate cognoſcite, pro ſorte, quam Butiliano presbytero noſtra largitate contulimus, nullam debere ſoluere fiſcalis calculi functionem: ſed in ea præſtatione quanti ſe Solidi comprehendunt, de Tertiarum illationibus vobis noueritis eſſe releuandos. *Tertiarum immunitas.* Nec inferri a quoquam volumus, quod alteri noſtra humanitate remiſimus: ne, quod dictu ne-
" fas eſt, benemeriti munus innocentis contingat eſſe diſpen-
" dium.

GVDILÆ EPISCOPO THEODORICVS REX XVIII.

PRiſcarum legum reuerenda dictat auctoritas, vt naſcendo Curialis nullo modo poſſit ab originis ſuæ muniis diſcrepare, nec in aliud Reipub. officium trahi, qui tali præuentus fuerit ſorte naſcendi. *Conditio Curialis.* Quod ſi eos vel ad honores tranſire iura vetuerunt, quam videtur eſſe contrarium, Curialem Reipub. amiſſa turpiter libertate ſeruire? & vſque ad conditionem perueniſſe poſtremam, quem vocauit Antiquitas Minorem Senatum? Nouerit itaque reuerentia veſtra, † Sarſenates municipes collegas ſuos aſſeruiſſe, Eccleſiam veſtram irrationabiliter ſibi velle defendere. *† Farcinates.* Vnde prouidentia veſtra, pro integritatis ſuæ propoſito examinata veritate, diſcutiat quæ veniunt in querelam: & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt, pro implendis muniis eos ad Curiam ſuam remeare permittat. Si vero clero veſtro creditis in eis aliquid rationabiliter ſuffragari, ad noſtrū Comitatum inſtructam perſonam modis omnibus deſtinate, quæ aduerſariorum debeat intentionibus obuiare. Quod ſi de negocij qualitate dubitatis, conuenit ſacerdotalibus inſtitutis, vt ante controuerſiam iuſtitiam magis ipſe cognoſcas, quam de iudicio victus ab-

ſcedas. Talem ſiquidem non oportet publice ſuperari, quem amatorem æquitatis conuenit inueniri.

† CLAVSVRIS.

VNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS ET HIS QVI PORTVBVS VEL † CLVSVRIS PRÆSVNT THEODERICVS REX XIX.

Seruorum qui dominos occiderint, pœna.

† lege aſperis.

Pietas in auibus.

† pectore.

† quo.

Inſepultum.

CVncta quidem iure deteſtamur ſcelera,& omne quod iniquum eſt clemens execratur auditus:ſed ea maxime,quæ humani ſanguinis effuſione,polluta, noſtram contra ſe incitauere cenſuram.Quis enim ferat,in domeſticis prçſidiis locum fuiſſe periculis?& ibi inuentum dulcis vitæ exitum,vnde naſci debuerat defenſionis auxilium? Et ideo præſenti iuſſione mãdamus,vt in famulos,qui Stephanum dominum ſuum plectibili ſcelere trucidantes,inhumatam quoque reuerentiam eius funeris abiecerunt,legum diſtrictione reſecetis.Quatenus qui exemplis prouocantur peſſimis, pœnis arceantur † aſpectis. »
Proh dolor,pietas in auibus inuenitur, quæ ab humana con- »
ditione deſeritur.Vultur ipſe,cui vita eſt cadauer alienum,tantæ magnitudinis corpus nec exiguis alitibus probatur infeſtus,ſed magis accipitrem , vitam plumigerum auium perſequentem,alis cædit,ore dilaniat, totoque ſuo † pondere periclitantibus nititur ſubuenire. Et homines parcere nequeunt, cuius ſe genus eſſe cognoſcunt?Ille non vult extinguere,† quos poterat veſci:ſerui maluerunt occidere, qui eos ſuperſtes conſueuerat enutrire.Fiat ergo paſtus pij vulturis , qui necem potuit crudeliter deſiderare paſtoris. Tali potius ſepulcro recipiatur,qui dominum reddidit inſepultum.

† VVLGI. SAIONI. al. SYDIGI. al. VILLICIS.

† VNILIGIS SAIONI THEODERICVS REX XX.

Theodericus frumenta iubet in aulam comportari.

OMnes decet gratanter impendere, quod publicas vident »
vtilitates poſſe reſpicere:quãdo neceſſe eſt hæc membra »
ſentire,quod corporis ſumma ſentitur. Atque ideo præſenti »
decernimus iuſſione, vt quantas in Rauennati vrbe falcatorias potueris reperire,frumentis fiſcalibus oneratas, ad nos vſque perducas.Quatenus alimonia publica tali prouiſione releuata, neceſſitatem inopiæ nõ debeat ſuſtinere.Reddat Rauenna co-

piam Liguriæ, quā ex ipſa cōſueuit accipere. Nam quæ præſentiam noſtram ſuſtinet, multorum debet ſolatia reperire. Trahit obſeruantium cateruas Comitatus noſter: & dum ad beneficia præſtanda curritur, neceſſario populis copia poſtulatur.

IOANNI APPARITORI THEODER. REX XXI.

Emphyteuſis à negligente reuocata.

» GRaue nimium eſt, vt fructu laboris ſui fraudetur indu-
» ſtrius: & cui adhibetur pro ſedulitate conferri præmium,
» diſpendium patiatur iniuſtum: in ea præſertim re, quæ ad noſtram reſpicit largitatem: cui nihil debet licere negligentiæ, ne videamur minus profutura ſanxiſſe. Dudum ſiquidem Spei & Domitio, ſpectabilibus viris, loca in Spoletino territorio, cœnoſis fluentibus inutiliter occupata, largitas noſtra conceſſerat, vbi aquarum vaſta profunditas terrenam gratiam in nullos vſus profuturam abſorbuerat. Iacebat tellus naufraga, paluſtri † tempore confuſa, & ſub vtroque iactata diſpendio: nec aquarum puros liquores meruerat, & decus terrenæ ſoliditatis amiſerat. Hoc nos, quibus cordi eſt, in melius cuncta mutare, ſupra memoratis tali conditione conceſſimus, vt ſi eorum opera vel labore turpis deſiccaretur illuuies, ipſis liberata rura proficerent. Sed quantum actorum Spei loquitur ingeſta petitio, Domitij viri ſpectabilis vitio, dum immemor iuſſionis tenaciter parcit expenſis, † ad initium reuocatus eſt labor operantium, cum iam in Soli faciem paulatim mollicies ſiccata dureſceret, cælatamque longa voracitate tellurem Sol inſuetus afflaret. Quod nos nequaquam negligi poſſe patiemur, vt bene accepta inuida deſtruantur ignauia. Proinde deuotio tua præfatum Domitium moderata executione conueniat, vt acceptæ rei ſedulus operator immineat, aut ſi hoc ſibi ſumptuoſum eſſe crediderit, propriam cedat ſupplicantibus portionem. Oportet enim, vt ſi opera poſtulata nequit efficere, conſortem beneficij, gloriam noſtri temporis, permittat implere.

† corpore.

† ad irritum vel inritum.

† FESTO V.I. PATRITIO THEOD. REX XXII.

† FAVSTO.

» AEquum eſt, vt commodet ſe regalis pietas Fati vulnere
» ſauciatis: quia erigi plus merentur, quos ſortis ſuæ aduer-

ſa preſſerunt. Atque ideo magnificentiæ tuæ præſenti auctoritate declaramus, vt Heeditij filios, quod in Vrbe primitus reſidere cenſuimus, ad patriam cum genitoris ſui funere, votiuo quidem reditu, ſed acerbo caſu, remeare iubeatis. Ne eorum deſideriis abnegatis, vulnus geminetur afflictis: & quod nefas dictu eſt, qui dolorũ nubila, noſtra ſemper ſerenitate, detergimus, nunc miſeris pias lacrymas denegare videamur. Inſatiabilis quippe fletus eſt, qui humandis non finitur corporibus intereſſe: dum ſemper ſe reum iudicat, qui cineribus iuſta non præſtat. Priamus quanto pretio ſepeliendum Hectorem redemit? rogauit furentem, ſupplicauit armato, vitamque ſuam exponere maluit, vt cadaueri debita non negaret Et quoniam in his perſonis mutua ſunt officia pietatis, iniquum eſt, filium genitori gratuito non impendere, quod patrem magnis talentis conſtitit effeciſſe.

Sepulturæ cura.

AMPELIO, DISPOSITIO ET THEODVLO VVV. SSS. THEOD. REX XXIII.

Figulinarum conceſſio.

DEcet noſtri temporis diſciplinam, vt qui publicis vtilitatibus ſeruiunt, ſuperfluis oneribus non grauentur. Nec dignum eſt, vt cuiuſquam lædat inuidia, noſtris moribus ordinata. Quapropter figulinis regia vobis auctoritate conceſſis, operam † nauanter impendite. Nec vereamini ad alias vos actiones poſſe traduci, a quibus iniũcta præſentia vix credimus explicari. Ceſſauit ergo † contra vos improborum nefanda præſumptio, & obſcuris dolis effectum noſtra tollit auctoritas. Incaſſum enim odit, cui ſe principalis clementia obiecerit.

† ouãter. al. ornanter.

† circa.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XXIV.

Ornamentum Rom. nominis, à Senatu.

COnſtat, Senatum populis viuendi regulam præſtitiſſe. Nã quod ornat nomẽ Romanum, a vobis legitur inſtitutum. Ad hoc Patres in illo principio nominati, vt quaſi filiorum per vos poſſit vita componi. Vos enim deuotionem prouinciis, vos priuatis iura decreuiſtis, & ad omnes iuſtitiæ partes ſubditos parere libenter docuiſtis. Et ideo non decet inde ſignum reſultationis exire, vnde exemplum potuit moderationis ef-

Nepotentiores onera illationũ in tenuiores transferant.

fulgere. Quod noſtra clementia, cui cordi eſt, rerum omnium tenere menſuram, in veſtram notitiam credidit perferendum. Ne magis ignorantia nutriatur exceſſus, ſub quorum conſcientia error non poteſt eſſe perpetuus. Igitur prouincialium iudicum relatione, ad magnificum virum Præfectum prætorij directa, comperimus, ſic primæ tranſmiſſionis tempus exceptum, vt nihil aut parum a Senatoriis domibus conſtet illatũ. Allegantes, per hãc difficultatem tenues deprimi, quos magis decuerat ſubleuari. Fiet enim, vt exactorum nimietas, dum a potentibus contemnitur, in tenues conuerſa graſſetur, & ille potius ſoluat aliena, qui eſt deuotus ad propria: præterea multo acerbiora iungentes, quod pro ſua quiſque voluntate aliquid exigentibus dignetur obiicere. Quæ tamen omnia detrimenta Curialibus dicuntur infligi: vt qui in vſus publicos fuerant noſtra prouiſione reparati, contumacibus, diſtrahantur iniuriis. Atque ideo P. C. qui parem nobiſcum Reipub. debetis anniſũ, ſic æquabiliter ordinate, vt quicquid vnaquæque domus Senatoria profitetur, deſtinatis procuratoribus per prouincias trina illatione perſoluat. Aut certe, quod in locum beneficij ſolebatis expetere, arcæ Vicarianæ ſedis, ſi id diligitis, vniuerſa complete: ne neceſſe ſit curiali per multiplicẽ & inefficacem conuentionis laborem in exiguis veſtris illationibus ſua potius damna ſuſcipere, eueniatque deteſtabilis caſus: vt qui functionem propriam vix poterat ſuſtinere deuotus, alienis oneribus prematur infirmus. Quod nos, ſalua ciuilitate, diſſimulare non poſſumus, vt ſine acerbitate belli rebus ſuis exuantur oppreſſi, & illi magis pereant, qui Reipub. parere feſtinant. Hoc etiam nos edictali programmate in cunctorum noueritis prouincialium notitiã pertuliſſe, vt libere prorumpat in publicum, qui ſe alienæ functionis pondere nouit oppreſſum, relaturi a nobis iuſtitiæ fructũ, qui feſſis nouimus dare præſidium.

Exactores.

Arca Vicariana ſedis.

EDICTVM THEODERICI REGIS
XXV.

„ QVanuis ſit querula vox doloris, nec ſe contineant immu-
„ niti, & læſus animus vociferatione paſcatur: tamen libe-
„ rior ſermo promitur, ſi noſtra auctoritate laxatur. Deteſtamur

Dolorem tegere, difficile.

enim,miſeros premi: commouemur & non querētium malis: velociuſque ad nos peruenit, quod diſſimulatio patientis abſcondit. Merito,quando cunctorum nos reſpiciunt auido ore læſiones. Dum illud pietati noſtræ perire credimus, quod per mediocrium damna ſentimus. Nuper itaque prouincialium iudicum relatione comperimus, domos quaſdam præpotentium ſuas non implere per ordinem functiones. Hinc fieri, vt dum illationis quantitas procurari queritur a tenuibus, ſumma potior exigatur. Superbia deinde conductorum canonicos Solidos non ordine traditos, ſed ſub iniquo pondere imminentibus fuiſſe proiectos: nec vniuerſam ſiliquam, quam reddere conſueuerant,ſolenniter intuliſſe. Proinde factum eſt, vt Curiales,quibus nos volumus eſſe proſpectum,imminentiū ſolicitudine coacti,grauia damna ſentirēt,&,ſi dici fas eſt,cum alienis debitis ſub truculentis compulſionibus vrgerētur, poſſeſſionum quoque ſuarum amiſſione priuati ſunt. Quod ſcelus vt debeat amputari,ad reuerētiſſimum quoque Senatum præcepta tranſmiſimus, & nunc edictali programmate definimus, vt quiſquis Poſſeſſorum ſiue Curialium grauatum ſe ſenſerit in aliena calculi functione, ad noſtræ ſerenitatis audientiam venire deproperet, ſciturus, nobis priores exceſſus omnino diſplicuiſſe,cum viderit profutura ſuccedere. Patuit ergo vobis arbitrium iuſti principis, quanuis multis ſemper declaretur † iudiciis. Nunc autem ſub ſilentio patientiā doloris abducite,aut ſub iuſtitia iter vocis aperite. Iā in vobis erit huius ſummæ conſilij, quibus adiacet eligere, quod vobis proſpicitis expedire.

Canonici Solidi.

† Iudiciis.

† FAVSTO PRÆPOSITO THEOD. REX XXVI.

† Feſto.

NVllius compendiis delectamur iniuſtis: nec ad animum noſtræ pietatis perueniunt, quæ probitatis gratia deſerūtur. Reſpub. ſiquidem iure ſemper æquitatis augetur: & cum temperantia diligitur, velociter profutura ſuccedunt. Atque ideo illuſtrem magnificentiam tuam, Negociatorum Apuliæ ſiue Calabriæ ſupplicatione permoti, duximus inſtruendam, vt frumēta quæ per ſupradictos negociatores publico cōparātur,non iterum ab eiſdem interpretij nomine Solidorum quā-

Compendia iniuſta.

titas exigatur. Nam ſi coëmptam ſpeciem expenſis publicis neceſſariam non habetis, ab officio veſtro ſuſcepta moderatio fideliter diſtrahatur, euentum rei ratio fiſcalis habitura eſt, quę iniuſte videtur impoſuiſſe quod reſpuit. Nimis enim iniquum eſt, vt ille patiatur diſpẽdium, qui imperium fecit alienum: pari conditione cenſentes de ſextario quoque, quem negociator eius prouinciæ videtur inferre; ne quis audeat damnata ſemper pretia proteruus exigere: & vt validius retundamus exceſſus, pœnam triginta librarum auri ſedis noſtræ præfectis imponimus, ſi quis contra hæc ſaluberrima conſtituta auſu temerario venire tẽtauerit. Officium verò decem librarum auri diſpendioſe nouerit eſſe feriẽdum, ſi inhibitas præſumpſerit exequi iuſſiones. In illa quoque parte feſſis clemẽtia noſtra ſe porrigit, vt ſi penſionem huius tituli Siliquario praſtat, monopolium quoque negociator exerceat. Si vero Siliquarius hunc titulum negociatoribus indicat abrogandum, nullam ab eis exigat pẽſionem. Quia ſatis abſurdum eſt, vt affligatur damnis, qui commoda non habet actionis. In aurariis denique priſcus ordo ſeruetur, & ad eos tantum functio ipſa reſpiciat, quos huic titulo ſeruire voluit antiquitatis auctoritas. Quapropter beneficia noſtra erga negociatores, qui noſtris titulis neceſſarij comprobantur, omnibus modis facite cuſtodiri: ne genus hominum, quod viuit lucris, ad necem poſſit peruenire diſpendiis.

Interpretium. *Sextarius.* *Mulcta in exigentem iniuſta pretia.* *Qui ſentit onus, debet & commodũ ſentire.* *Lucro viuunt negociatores.*

VNIVERSIS IVDÆIS GENVÆ CONSISTENTIBVS THEOD. REX XXVII.

SIcut exorati iuſtum cupimus præbere conſenſum, ita per noſtra beneficia fraudes fieri legibus non amamus: in ea parte præcipue, in qua diuinæ reuerentiæ credimus intereſſe. Ne ergo inſultare videantur elati, diuinitatis gratia deſtituti. Quapropter tegumen tantum vetuſtis parietibus ſuperimponere Synagogæ veſtræ, præſenti vos auctoritate cenſemus, petitionibus veſtris eatenus licentiam commodantes, quatenus conſtituta diualia permiſerunt. Nec aliquid ornatus fas ſit adiicere, vel in ampliandis ædibus euagari. † Noueritis vos ſeueritatem minime diffugere veteris ſanctionis, ſi rebus non abſtineatis illicitis. In ipſis vero parietibus cooperiendis, vel † refi-

Neque legere neque augere Iudæis templa licere. † Et noueritis. † fulciẽdis.

Praeſcriptio tricennalis. ciendis tantum licentiam damus, ſi vobis tricennalis non poteſt obeſſe præſcriptio. Quid appetitis, quæ refugere deberetis? Damus ſiquidem permiſſum, ſed errantiam votum laudabiliter improbamus. Religionem imperare non poſſumus: quia nemo cogitur, vt credat inuitus. *Religio non imperatur.*

†FAVSTO. † off. fiſci.

† STEPHANO V.S. COMITI PRIMI ORDINIS EX PRINCIPE † OFFICII NOSTRI THEOD. REX XXIIX.

Praemiis digni qui. TRibuenda eſt iuſtis laboribus compenſatio præmiorum: quia exprobrata militia creditur, quæ irremunerata tranſitur. Athletam populis palma deſignat eſſe victorem. Sudores bellicos Ciuica corona teſtatur. Expectant etiam equos præmia ſua: & tanta iuſtitiæ vis eſt, vt nec illis tardius detur laboris pretium, qui ſentire non poterant denegatum. Quod ſi ita eſt, dignum hoc, homini reddere, qui per honeſta cognoſcitur obſequia placuiſſe. Per tot enim actionum lubricos caſus fixum tenuiſti militiæ probatæ veſtigium: &, quod raro in ſeruiente prouenit, permutatio iudicum nunquam circa te variauit affectum. Nec erat in te alieni iudicij quiſquam inuidus, cum etiam deceſſorum ſuorum ordinationibus redderetur aduerſus. Placere ſiquidem meruiſti cunctis, cum ſemper diligẽda cuſtodis, ſilentium in ſecretis, in actionibus efficaciam, in obſeruationis labore frequentiam: & quod rarum eſt continentiæ bonum, crebra hominũ vitia fecerunt, cum multis præberes officia, nulli tuam operam venditabas. Vocabulum principis nulla ſorde maculaſti, ſeruans dignitatem nominis exercitatione virtutis. Hinc eſt, quod Spectabilitatis honorem, quẽ militiæ ſudore deterſis iuſta deputauit Antiquitas, præſenti tibi auctoritate conferimus: vt laboris tui tandem finitas excubias, remuneratione Comitiuæ Primi Ordinis, iam ſecurus intelligas. Et quia gratiam Principis dignitas nuda non afferit, nec beneficium dici poteſt, quod nulla vtilitate ſentitur: priuilegia tibi quoque, quæ tribui ſcholæ tuæ Ex principibus diualia conſtituta voluerunt, ſimili munificentia condonamus. Neque quicquam in his debes metuere, quæ forſitan nouella vſurpatione tentantur. Ab omni ergo damno oneribuſq; ſordidis ius te muniuit antiquum. Sed quanquam præſenti remu-

Laus fidei & conſtantiæ animi. *Spectabilitas.* *Ex principibus.*

neratione digna ſoluamus, futuris tamē votis ſpem maximam pollicemur. Sed quoniam anguſta ſunt beneficia, quæ non etiā de futuris aliquid pollicentur, aderit prouidentia principalis: vt quos dignos fauore noſtro credimus, eos quoque maiori honore cumulemus. Verum quia celari non decet regum impetrata, præſentia ad prouincialis iudicis facito notitiam peruenire. Quatenus ſpectabilitatem tuam decoratam noſtro teſtimonio vniuerſitatis corda cognoſcant: tibique vtpote militiæ munere perſoluto, cultus competens pro noſtrorum temporum laude ſeruetur.

ADILÆ V. S. COMITI THEOD.
REX XXIX.

„ QVanuis nullos velimus grauamen aliquod ſuſtinere, quos
„ videtur pietas noſtra protegere (quia regnantis eſt gloria,
„ ſubiectorum ocioſa tranquillitas) tamen ſpecialiter Eccleſias ab omni iniuria reddi cupimus alienas: quibus dum æquabilia præſtantur, miſericordia diuinitatis acquiritur. Et ideo batiſſimi viri Euſtorgij Epiſcopi ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ petitione permoti, præſentibus te affatibus admonemus, vt prædiis vel honoribus illius Eccleſiæ intra Siciliam cōſtitutis, tuitionem ſtudeas ſalua ciuilitate præſtare. Nec a quoquam, cuiuſlibet nationis homine, contra fas patiaris opprimi, quos decet diuinitatis intuitu ſubleuari. Ita tamen, vt cauſis publicis & priuatis, quæ contra eos rationabiliter proponuntur, reſpondere non differant. Quia ſicut nolumus, eos ab aliquo prægrauari, ita † exemptos a tramite iuſtitiæ non patimur inueniri.

Tuitio prædiorum & hominum Eccleſiæ.

Eccleſiaſtici viri tuendi cur & quatenus.

† exceptos.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD.
REX XXX.

„ NOn præiudicat iuri publico perſonalis exceptio: quia be-
„ neficialem eſſe principem licet, nec intra regulas conſti-
„ tuti poteſt munificētia regalis arctari. Ita leuis coërceatur gra-
„ uiſſimis inſtitutis: impatiens ambitio iure frenetur. clementia
„ non habet legem, nec debet ſub anguſtis terminis benigna ſe-
„ qui, quem decet ſine fine laudari. Defenſores itaque ſacroſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ pro expenſis pauperum, quæ ſub lucri exaggeratione funduntur, vnum ſibi ex negociatoribus

vrbis ſuæ deſiderant oportere præſtari: qui pro emptoris functus officio, exceptis negociationis oneribus debeat implere, quod ſuſcipit. Hæc enim nos & Rauennati Eccleſiæ commemorant, motos rationabili allegatione, tribuiſſe: quod pietatis exemplum, ad ſuum quoque commodum ſupplicant trãsferendum. Ideo illuſtris & præcelſa magnificentia tua (ſalua in aliis negociationibus commoditate publica, quæ ab vniuerſo corpore conſueuit inferri) vnum eis, quem ſibi viſi fuerint eligere, deputabit, qui ita commercium negociationis exerceat, quatenus nec Monopolij, nec Siliquatici, nec Aurariæ aliquid penſionis impendat, vel quodlibet grauamen ex permiſſa nũdinatione ſuſtineat. Cur enim illud tardemus annuere, vnde nulla poſſumus damna ſentire?

Monopolium. Siliquaticum. Auraria penſio.

DROMANARIIS THEODERICVS REX XXXI.

Suo debet quiſque muneri reſpondere.

PVblicis debent vtilitatibus inſudare, qui nomẽ dedere militiæ. Quid enim agat homo, ſi profeſſio deſit obſequio, vt nec commoda priuata reperiat, nec gloriam ſtrenuitatis acquirat? Et ideo Comiti Sacrarum largitionũ noſtra præcepit auctoritas, vt in Hoſtilienſi loco conſtitui debeatis. quatenus fiſcali humanitate recreati, excurſus cum veredariis per alueum Padi more ſolito faciatis: vt diuiſio labore equis publicis debeat ſubueniri. Quando curſus veſter nõ atteritur, qui per vias liquidas expeditur. Non enim vobis nimio labore claudicare contingit, qui manibus ambulatis. Vehiculum veſtrum non ſentit iniuriam, nec defectum patitur, quod vnda potius currente portatur.

Veredarij.

Impenſa circa vſus publicos.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XXXII.

GRata nobis eſt P.C. circa vtilitates publicas impenſa deuotio, quia dum ciuium laudabiles animos comprobamus, locum iuſtis beneficiis reperimus: Quid eſt enim tam ſenatorium, quam ſi vtilitatibus publicis impendat affectum? vt poſſit prodeſſe patriæ, cui natus eſt? Vir itaque magnificus atque patritius Decius, glorioſo circa Rempub. amore deuinctus, vltro poſtulauit voto mirabili, quod vix potuiſſet ſub cõ-

ſilio noſtræ pietatis imponi: paludem Decennonij, in hoſtis modum vicina vaſtantem, fouearum ore patefacto promiſit abſorbere: illam famoſam ſæculi vaſtitatem, quam ſub diuturnitate licentiæ quondam mare paludeſtre poſſedit, cultiſque locis inimicum ſuperfundens vnda diluuium, terrenam gratiam ſylueſtri pariter horrore confudit, nihil vtile nutriẽs, ſub liquore ſpoliatum fructibus eſt ſolum, poſtquam obnoxium cœpit eſſe paludibus. Ideo miramur priſcæ confidentiæ virũ: vt quod diu virtus publica refugit, manus priuata ſuſceperit. Hunc ergo audacem laborem aggreſſurum ſe laudabili perfectione pollicitus eſt: vt pereunte damnoſo gurgite, quæ fuerãt amiſſa, vlterius non perirent. Vnde noſtræ ſuper hac parte ſerenitatis poſtulat iuſſiones: vt auctoritate publica ſubeat opus eximium, quod erit cunctis viantibus profuturum. Sed vos P. C. quibus cordi eſt bonum deſiderium iuuare auxiliatoribus conſtitutis, præſentibus decretis annuimus, vt ad loca ipſa Decennonij duos ex veſtro corpore dirigatis: quibus arbitrantibus quantum ſpatij reſtagnatis incurſibus paludeſtris illuuies occupauit, fixis terminis annotetur. Vt cum ad perfectionem promiſſam peruenerit, liberatori ſuo reddita terra proficiat, nec quiſquam inde aliquid præſumat attingere, quod tam diu inuadentibus aquis non potuit vendicare.

Siccata paludes.

Definiendi à duob. ſenatorib. ſpatium.

Non cedet occupanti.

DECIO V. I. PATRITIO THEODERICVS REX XXXIII.

IVſtitiæ ratio eſt, vt laudabile deſiderium ſequatur proſperitas actionum: & quod bona voluntate ſuſcipitur, regalibus quoq; ordinationibus impleatur. Vobis itaque deſideria iuſta poſcentibus, præſenti auctoritate concedimus, vt ſtagnis Decennonij paludibuſque ſiccatis, ſine fiſco poſſideas in ſolum rura reuocata, nec vllam metuas liberatis rebus exhibere culturam, quas ſub generalitatis teſtimonio abſoluimus. Hinc etiam ad ampliſſimum Senatũ præcepta tranſmiſimus, vt definito nunc ſpatio ad tuum pulchre tranſeat dominium, quod
„ eſt a fœdis gurgitibus vendicatum. Æquum eſt enim, vt vni-
„ cuique proficiat labor ſuus: & ſicut expendendo cognoſcit in-
„ commoda, ita rebus perfectis conſequatur augmenta. Illud
„ etiam, qui ſtudio Reipub. ſemper inuigilamus, aſpeximus, vt ſi

Reſtitutum paludis exſiccatæ dominium.

Sumptus & labor.

quis hũc laborem iũcta tecũ ſocietate ſubire delegerit, habita corporis æſtimatione, habeat iuris proprij ſpatia pro parte, quam ſuſcipit. Vt nec ſolus immenſis oneribus prægraueris,& animoſi⁹ peragatur, quod ſub collegij adiuuatione ſuſcipitur. Ita fiat,vt &,quæ reb⁹ maximis eſt amica,moleſtá careatur inuidia. Quapropter glorioſis deſiderii† nauãter inſiſte, ne opinioni tuæ graue ſit in aſſumptis conatibus marcuiſſe. Intuere quippe,omnium ora atque oculos in te eſſe conuerſos:reſpice ſerenitatis noſtræ ſuſpenſa iudicia ad†effectum operis inſtituti. Quanta vales animoſitate feſtina, vt dignus tanta re emerſiſſe iudiceris,qui iam nunc omnium admiratione laudaris.

Socius operis. — † gratanter. — † affectum.

ARTHEMIDORO PRÆFECTO VRBIS THEODERICVS REX XXXIV.

Præfecti vrbis commendatio.

GAudemus,in te noſtra floruiſſe iudicia:lætamur, dignum præſulem te Romanis arcibus extitiſſe,qui generoſis animis amicum fraudibus non paſſus es velare ſecretum, ne vos aut delicta complices facerent,aut ſecuritas ad maiora potius incitaret. Atque ideo vniuerſa pecunia,quæ fuerat fabricis deputata Romanis, & nunc magnitudinis tuæ diſcuſſione conſtitit abiuratam, cum nec reddita ſuo tempore nec docetur expenſa,ſine aliqua dilatione reſumatur:&vobis ordinantibus iterum Romanis mœnibus applicetur. Nefas eſt enim, vt in alios vſus tranſeant, quæ ſibi ſubtracta non immerito Roma ſuſpirat. Deberemus itaque cælatores deputatæ pecuniæ† in non modica pœna percellere,qui in tali cauſa noſtram munificentiam fraudauerũt. Sed affuit moderatrix,ſemper quæ nobis eſt iuncta,clementia:ne indecore facta plectamus grauiter incitante iuſtitia. Sufficiat nobis, cupiditatem non impleſſe, quod voluit. Nec maior poteſt prouenire vindicta,quãdo velut propria videtur perdere, qui ſe ſuppreſſa turpiter vendicauerat poſſidere.

Pecunia fabricis deputata. — †non immodica.

† TANCILÆ V.S. THEODERICVS REX XXXV.

† TANTILLIAL. THATILAE.

Ornatus vrbis augendus.

ACerbum nimis eſt,noſtris temporibus antiquorum facta decreſcere, qui ornatum vrbium quotidie deſideramus augere. Quocirca præſentibus te iuſſionibus admonemus, vt

de Comenſi ciuitate æneam ſtatuam, quæ periiſſe ſuggeritur, omni animoſitate perquiras. Spondens etiam centum aureos, ſi quis hæc ſacrilega prodere furta maluerit. Quatenus promiſſio noſtræ ſerenitatis trepidos ad ſpem cõfeſſionis inuitet, que etiam, ad te deſtinata, edicta proloquantur. Sed cum hæc tamen iuſſa promulgaueris, ſi adhuc facinus ſecreto velauerint, poſt diem venerabilem locorum artifices facias congregati, a quibus ſub terrore perquire, quo miniſtro fuerit perpetratum. Ab imperitis enim harum rerum ſtatuæ facilis euerſio non fuiſſet, niſi eam tentaſſet mouere loco magiſtra præſumptio. *Statua requirenda.*

EDICTVM THEODERICI
REGIS XXXVI.

" QVanuis ad proditionem ſceleris relaxata nimis pœna ſufficiat, nec parum ſit munus audaciæ, ſupplicij declinaſſe terrorem: addimus tamen præmium, quod habere innocentia ſolet. Non quia commiſſa placuerunt, ſed delectat nos munificos eſſe in amore vindictæ. Quapropter præſentis edicti vnuſquiſque auctoritate cognoſcat, centum ſe aureos largitate noſtra promereri, ſi prodat, qůi ſtatuam de Comenſi ciuitate rapuerit, & de ſuo facto quod maxime nocens requirit, indulgentiam ſe nouerit habiturum. Damus in æneo compendio aureum munus: & metalla, quæ inuenire poſſumus pretioſiora, largimur. Illud poti⁹ hac liberalitate redimentes, ne trãſeat in vſum, quod conſtat eſſe prohibitum. Quis ergo tanta ſtultitiæ cæcitate damnetur, vt dubitet erumpere, quando & ſecuritatem reperit, & præmium confeſſionis acquirit? Si quis autem diſſimulandum† forte crediderit, eumque aliquo veritatis indicio ſerenitas noſtra detexerit, vltimo ſe nouerit diſcrimine rapiendum. Indignũ eſt enim, vt qui reſpuunt indulgentiam noſtram, detectis poſtea ſuffragetur humanitas. *Sontibus præmia propoſita cur.* *Indicis præmium.* † foré.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD.
REX XXXVII.

PRouentum regni noſtri benignitas debet ęmulari: vt tantũ humanitas relaxet dona, quantum Reſpublica ſuſcepit *Princeps, naturæ imitator.*

augmenta. Non enim aliter laudatum modum poſſumus cuſtodire, niſi ad cõſiderationem rerum noſtrum debeamus excitare popoſitum. Inter tot enim quotidie, Deo propitiante, ſucceſſus, tenacitatis eſſet vitium anguſta largitate cõtentum. Atque ideo illuſtris magnificentia tua preſenti auctoritate co-
† à Spoleranis. gnoſcat, † Spoletinis ciuibus ad exhibitionem Thermarum ſu-
Iuſtum indultum Principis. pra conſuetudinem aliam millenam eſſe deputandam. Cupimus enim libenter impendere, quæ ad ſalubritatẽ ciuium nouimus pertinere. Quia laudes ſunt noſtrorum temporum, celebrata gaudia populorum.

† Arthemidoro Theo.r.

† FAVSTO PRÆPOSITO THEO. REX XXXVIII.

Induciæ debitoribus data.

OPes noſtras cupimus theſauro pietatis augeri, execrantes commoda, quæ nobis vexatorum fuerint calamitatibus „ acquiſita. Moleſta eſt illatio noſtræ clementiæ, quæ defletur. „ Quia quicquid ſub lætitia penditur, accipientis laudibus applicatur. Vrbis itaque Sipontinæ negociatores hoſtium ſe aſſerunt depopulatione vaſtatos. Et quia egentium leuamina noſtras potius diuitias æſtimamus, illuſtris magnificentia tua, per hoc iuge biennium nuncupatos, nullus faciat coëmptione vexari. Sed quoniã lapſos nihil releuaſſe [pr]oficit, ſi onus aliud ſolutionis accedit: qui memoratis negociatoribus noſcuntur mutuaſſe pecuniam: celſitudo tua faciat admoneri, ne in hoc biennij ſpatio quicquam de credita ſumma æſtiment poſtulãdum. Quatenus ſub induciis ſupradictis, & datam poſſint reparare pecuniam, & aliquatenus debitorum valeat reſpirare ſubſtantia. Quid enim proficit creditorem ſe vrgere, quando
* *leg.* exſurgere. incaſſum nititur nudatos * exigere? quibus magis proſpicimus, ſi ad mutuata ſuſtinendo peruenire faciamus.

ALOISIO ARCHITECTO THEODERICVS REX XXXIX.

SI audita veterum miracula ad laudem noſtræ clementiæ volumus continere (quoniam augmẽta regalis gloriæ ſunt,
Principis gloria. cum ſub nobis nulla decreſcunt) quo ſtudio conuenit reparari, quod & noſtris oculis frequenter conſtat offerri? Delectat
Aponus fons. enim ſalutiferi Aponi meminiſſe potentiam: vt intelligas quo

desiderio

deſiderio cupim' reficere,quod de memoria noſtra neſcit exi-
re. Cæruleum fontem vidimus,in formam dolij concauis hia-
tibus æſtuantem, & fornaces anhelantium aquarum circun-
ducto tentilatio, Naturæ probabili diſpoſitione, coronatas:
quæ licet,more calidæ,nebuloſos vapores exhalent, hanc ta-
men iucundam perſpicuitatem aſpectibus humanis aperiunt:
vt quiuis hominum illam gratiam deſideret contingere,etiam
cũ nõ ignoret ardere. Ore pleniſſimo, in ſphæræ ſimilitudine,
ſupra terminos ſuos aquarum dorſa turgeſcunt:vnde latex tã-
ta quiete defluit,tanta quaſi ſtabilitate decurrit,vt cum nõ pu-
tes creſcere,niſi quia inde aliquid rauco murmure ſentis exire.
Veniunt aquæ per algentes meatus tali feruore ſuccenſæ, vt
poſt recurua ſpatia, quæ arte facta ſunt longiora, in calores *Aquarũ calidarum vſus.*
ſint † maxime rediture. O magiſtri mirandum ſemper inge- † maximos
nium,vt naturę furentis ardores ita ad vtilitatem humani cor- reddituræ.
poris temperaret,vt quod in origine dare poterat mortem,do-
ctiſſime moderatũ,& delectationem tribueret & ſalutem. Iu-
uat videre ſecretum,latices vapores igneos exhalantes, amicũ
vndis indeſinenter ardorem,& calorẽ venire decurſu riui, vn-
de vſualiter ſolebat extingui. Merito dicunt Philoſophi, Ele-
menta ſibi mutuis complexionibus illigari,& mirabili coniũ- *Elementorum ſocietas.*
gi fœderatione,quæ inter ſe contraria intelliguntur varietate
pugnare. Ecce madentem ſubſtantiã vapores producere con-
ſtat ignitos,quæ mox ad thermarum ædificia decora peruene-
runt,illis a cautibus vnda deſcendens,& aëra ſua qualitate ſuc-
cendit,& tactu fit habilis,cum recepta fuerit in lauacris: vnde
non tantũ delitioſa voluptas acquiritur,quantum blanda me-
dicina confertur. Scilicet,ſine tormento cura,ſine horrore re-
media,ſanitas impunita,balnea contra diuerſos dolos corpo-
ris attributa. Quæ ideo Aponum,Græca lingua, beneficialis *Aponi fontis*
nominauit Antiquitas, vt cauſam tanti remedij æger cognoſ- *miracula.*
ceret,cum de tali nomine dubium non haberet. Sed inter alia
loci ipſius bona, illud quoque ſtupendum eſſe didicimus,
quod vna fluenrorum natura diuerſis miniſteriis videatur ac-
cõmoda. Nam protinus ſaxo ſuſcipiente colliſa inhalat primæ
cellulæ ſudatoriam qualitatẽ:deinde in ſolum mitigata deſcẽ-
dẽs,minaci ardore depoſito,ſuaui tẽperatione molleſcit: mox
in vicinũ producta,cũ aliqua dilatione torpuerit, multo blan-

Neronis piſcina. dius intepeſcit: poſtremo ipſo quoque tepore derelicto, in piſcinam Neronianam frigida tantum efficitur, quantum prius ferbuiſſe ſentitur: non immerito auctoris ſui participans nomen collega eſt cum viriditate gemmarum, vt ipſa quoque vitrei elementi colore perſpicua quaſdam tremens vndas quieta commoueat. Sed vt ipſum quoque lauacrum mundius redderetur, ſtupenda quadam continentiæ diſciplina, in vndam, qua viri recreantur, ſi mulier deſcendat, incēditur: propterea quod ipſis altera exhibitio decora collata eſt: ſcilicet, ne ardentium aquarum fœcundiſſimum locum non crederent habuiſſe, vnde plurima largiretur, ſi vterque ſexus vno munere communiter vteretur. Hæc perennitas aquarum intelligendi præſtat in-*Aqua perennis.*dicium, per igneas terræ venas occultis meatibus, influens deintus, in auras erumpere excocti fontis irriguam puritatem. Nam ſi Naturæ fuiſſet illud incendium, ſine interitu ſubſtantię *Vis aquæ ſulfureæ.* non fuiſſet amiſſum. Sed aquæ materia ſenſibilis, ſicut peregrinum contraxit ignem, ſic iterum natiuum facile recepit algorem. Prępſtat & aliud adiutorij genus vis illa medicabilis: nam iuxta caput fontis ſcintilloſi, quendam ſibi meatum prouida Natura formauit. Hinc deſuper ſella compoſita, quæ humanis neceſſitatibus in abſidis ſpeciem perforatur, ęgros ſuſcepit interno humore defluentes: vbi dum feſſi nimio langore conſederint, vaporis illius delectatione recreati, & laſſa viſcera reficiunt, & humores noxia infuſione laxatos, vitali ariditate conſtringunt: vt quaſi aliquo deſiderabili cibo refecti, valentiores queant protinus inueniri. Sic medicabili ſubſtātiæ venit a ſulphure, quod calet, a ſalſedine, quæ deſiccat. Talia poſteris non *Ædificia collapſa inſtauranda.* tradere, hoc eſt grauiter in longa ætate peccare. Quapropter antiqua illic ædificiorum ſoliditas innouetur: vt ſiue in thermis, ſiue in cuniculis fuerit aliquid reparandum, te debeat imminente reconſtrui. Virgulta quoque noxia importunitate naſcentia, euulſis ceſpitibus auferantur: ne radicum quidam capilli paulatim turgentes, fabricarum viſceribus inſerantur, & more vipereo prolem ſibi fœcunditate cōtraria nutriat, vnde ſe compago caſura diſrumpat. Palatium quoque, longa ſenectute quaſſatum, reparatione aſſidua corrobora. Spatium, quod inter ædem publicam, & caput igniti fontis interiacet, ſylueſtri aſperitate depurga. Rideat florenti gramine facies decora

cora campeſtris, quæ etiam ardentis aquæ fertilitate lætatur: miroque modo dum proxime ſalem generet ſterilem, nutriat pariter & virores. Sed non his tantum beneficiis Antenorea terra fœcunda eſt. Infert & alia, quæ multo grandius obſtupeſcas. Corda illa (vt ita dixerim) montium, in vicē ſecretarij, negocia contentioſa diſtinguunt. Nam ſi quis forte pecus furatū pilis natiuis ſolito more ſpoliare præſumpſerit, vndis ardentibus frequenter immerſum, neceſſe eſt, vt antea decoquat, quā emundare prævaleat. O vere ſecretarium, iure reuerendum! quando in his aquis non ſolum ſenſum, ſed etiam verum conſtat eſſe iudicium: & quod humana nequit † altercatione diſſolui, fontium datum eſt ęquitate definiri. Loquitur illic tacita Natura, dum iudicat, & ſententiam quodammodo dicit, quæ perfidiam negantis excludit. Sed quis iſta conſeruare negligat, quanuis plurima tenacitate ſordeſcat? Siquidem ornat regnū, quod fuerit ſingulariter toto orbe nominatum. Et ideo pecunia, quæ tibi nata eſt, ſi opus non poterit implere ſuſceptum, quantum adhuc expendendum eſſe credideris, miſſis nobis breuibus, indicabis. Quia non grauamur expendere, vt tanta videamur ruris amœna cuſtodire.

† altercatione. *Natura tacita, loquitur.* *Breuia miſſa, pro epiſtola.* *Expenſa Rege digna.* † moenia.

BOETIO PATRITIO THEODERICVS REX XL.

CVm Rex Francorum, conuiuij noſtri fama pellectus, a nobis citharœdum magnis precibus expetiſſet, ſola ratione complēdum eſſe promiſimus, quod te eruditionis Muſicæ peritum eſſe noueramus. Adiacet enim vobis, doctum eligere, qui diſciplinam ipſam in arduo collocatam, potuiſtis attingere. Quid enim illa præſtantius, quæ Cœli machinam ſonora dulcedine modulatur, & Naturæ conuenientiam, vbique diſperſam, virtutis ſuæ gratia compræhendit? Quicquid enim in conceptum alicuius modificationis exiſtit, ab harmoniæ continentia non recedit. Per hanc competenter cogitamus, pulchre loquimur, conuenienter mouemur: quæ quoties ad aures noſtras diſciplinæ ſuæ lege peruenerit, imperat cantum, mutat animos: artifex auditus, & perofa delectatio. Hæc cum de ſecreto Naturæ, tanquam ſenſuum Regina, tropis ſuis ornata, proceſſerit, reliquæ cogitationes exiliūt: omnia

Muſicæ laus. *Muſicæ vis quanta.*

que facit eiici, vt ipſam ſolummodo delectet audiri. Triſtitiam noxiam iucundat: tumidos furores attenuat: cruentam ſæuitiā efficit blandam: excitat †ignauiam, ſoporantemque lāguorem: vigilantibus reddit ſaluberrimam quietem: viciatam turpi amore, ad honeſtum ſtudium reuocat caſtitatem: ſanat mentis tædium, bonis cogitationibus ſemper aduerſum: pernicioſa odia conuertit ad auxiliatricem gratiam: & quod beatum genus curationis eſt, per dulciſſimas voluptates expellit animi paſſiones. Incorpoream animam corporaliter mulcet, & ſolo auditu, ad quod vult deducit: quam tenere non præualet verbo tacito manibus clamat, ſine ore loquitur, & per inſenſibilium obſequium præualet ſenſuū exercere dominatum. Hoc totum inter homines quinque tonis agitur, qui ſinguli prouinciarum, vbi reperti ſunt, nominibus vocitantur. Miſeratio quippe diuina localiter ſparſit gratiam, dum omnia ſua valde fecit eſſe laudanda. Dorius pudicitiæ largitor, & caſtitatis effector eſt. Phrygius pugnas excitat, & votum furoris inflammat. Æolius animi tempeſtates tranquillat, ſomnumque iam placatis attribuit. Iaſtius intellectum obtuſis acuit, & terreno deſiderio grauatis cœleſtium appetentiam bonorū operator indulget. Lydius contra nimias curas, animæque tædia repertus, remiſſione reparat, & oblectatione correborat. Hæc ad ſolutiones corruptibile ſæculum flectens, honeſtum remedium turpe fecit eſſe commentum. Hic vero numerus quinarius trina diuiſione conſiſtit. Omnis enim tonus habet ſummum & imum. Hæc autem dicuntur ad medium. Et quoniam ſine ſe eſſe nō poſſunt, quæ alterna ſibi viciſſitudine referūtur, vtiliter inuentum eſt, artificialem Muſicam, id eſt, auctorū operationibus diuerſis organis exquiſitam, modis quindecim cōtineri. His rebus aliquid maius adiiciens humana ſolertia, terris quandam armoniam doctiſſima inquiſitione collegit, quæ Diapaſon nominatur, ex omnibus ſcilicet congregata: vt virtutes, quas vniuerſum melos habere potuiſſet, hæc adunatio mirabilis contineret. Hinc Orpheus mutis animalibus efficaciter imperauit, vagoſque greges contemptis paſcuis ad audiendi epulas potius inuitauit. Illo cantante amauerunt ſiccas Tritones terras: Galatæa luſit in ſolidis: deſeruerunt vrſi amabiles ſyluas: leones domeſtica tandem.

Marginalia: †ignauia ſoporantem. — Toni quinque. — Dorius. Phrygius. Æolius. Iaſtius. Lydius. — Modi quindecim. — Diapaſon. — Orpheus.

canneta reliquerunt: iuxta prædonem ſuum præda gaudebat. In vnum conuentum contraria vota collecta ſunt, & fidem dicente lyra omnia ſibi aduerſa crediderunt. Amphion quoque *Amphion.* Dircæus, canendo chordis, Thebanos muros dicitur condidiſſe: vt cum homines labore marcidos ad ſtudium perfectionis erigeret, ſaxa ipſa crederẽtur relictis rupibus aduenisse. Muſæum etiam, & artis Orphei filium & Naturæ, Maronis præpotens lingua concelebrat, dicẽs apud Inferos in ſumma beatitudine conſtitutum, quod per Elyſios campos felices animas *Muſæus.* ſeptem chordarum pulſibus amœnabat: ſignificans ſummo præmio perfrui, cui diſciplinæ huius contigerit ſuauitatibus epulari. Sed hæc omnia humano ſtudio per manualem muſicã *Manualis muſica.* videntur effecta. Naturalis autem rythmus animatæ voci cognoſcitur attributus, qui tunc pulchre melos cuſtodit, ſi apte *Naturalis muſica.* taceat, congruenter loquatur, & per accentus viam muſicis pedibus compoſita voce gradiatur. Inuenta eſt quoque ad permouendos animos Oratorum fortis ac ſuauis oratio: vt criminoſis iraſcantur iudices, miſereantur errãtibus: & quicquid poteſt eloquens efficere, ad huius diſciplinæ non eſt dubium pertinere gloriam. Poëtis etiam, Terentiano teſtante, duo primum metra principalia ſunt attributa, id eſt, Heroicum & Iam- *Duo præcipua metrorũ genera.* bicum: vnum quod erigeret, alterum quod placaret. Ex quibus ad oblectandos animos audiẽtium diuerſa progenita ſunt. Et vt in organis toni, ita in humana voce varias animi affectiones grauida metra pepererunt. Sirenas in miraculum cantaſſe, *Sirenum cãtus.* curioſa prodit Antiquitas: & quanuis nauigantes fluctus abduceret, carbaſa ventus inflaret, eligebãt ſuauiter decepti ſcopulos incurrere, ne tantam paterentur dulcedinem præterire. Quibus ſolus Ithacus euaſit, qui nautis ſolicitatorem protinus *Vlyſsis prudẽtia.* obſtruxit auditum contra noxiam dulcedinem. Cogitauit vir prudentiſſimus feliciſſimam ſurditatem, & quam vincere intelligendo non poterat, melius non aduertendo ſuperabat. Se vero ſoliditati arboris conſtrictis nexibus illigauit, vt & famoſos cantus liberis auribus probare potuiſſet, & pericula dulciſonæ vocis vnda rapiente vinctus euaderet. Verum vt & nos *Pſalterij Dauidis.* talia exemplo ſapientis Ithaci tranſeamus, loquamur de illo lapſo e cœlo Pſalterio, quod vir toto orbe cantabilis ita modulatum pro animæ ſoſpitate compoſuit, vt his hymnis & mẽtis

vulnera ſanarentur, & diuinitatis ſingularis gratia conquiratur. En quod ſæculum miretur & credat: repulit Dauitica lyra diabolum, ſonus ſpiritibus imperauit: & canente cithara in libertatem rediit, quem internus inimicus turpiter poſſidebat. Nam licet huius delectationis organa multa fuerint exquiſita, nihil tamen efficacius eſt inuentum ad promouendos animos, quam concauæ citharæ blanda reſultatio. Hinc etiam appellatam exiſtimamus chordam, quod facile corda moueat. Vbi tanta vocum collecta eſt ſub diuerſitate concordia, vt vicina corda pulſata alteram faciat ſponte contremiſcere, quam nullum contigit attigiſſe. Tanta enim vis eſt conuenientiæ, vt rē inſenſualem ſponte ſe mouere faciat, quia eius ſociam conſtat agitatā. Hinc diuerſæ veniūt ſine lingua voces: hinc variis ſonis efficitur quidā ſuauiſſimus chorus, illa acuta nimia tēſione, iſta grauis aliqua laxitate, hæc media tergo blādiſſime tēperato. Vt homines ſe ad tantā perducere nō pręualeant vnitatem, in quantam ad ſocialem conuenientiam ratione carentia peruenerunt. Ibi enim quicquid excellenter, quicquid ponderatim, quicquid rauce, quicquid puriſſime, aliaſque diſtantias ſonat, quaſi in vnum ornatum conſtat eſſe collectum. Et vt diadema oculis, varia luce gemmarum, ſic cithara diuerſitate ſoni, blanditur auditui. Muſarum tela loquax, ſtamina verboſa, fila canentia, in quibus arguto plectro tegitur, quod dulciter audiatur. Hanc igitur ad imitationem variæ teſtudinis, Mercurius dicitur inueniſſe. Quam tanta † vtillima procurantem Aſtronomi inter ſtellas requirendam eſſe putauerunt, perſuadentes, cœleſtem eſſe muſicam, quādo lyræ formam comprehendere potuerunt inter ſydera collocatam. Harmonia vero cœli humano ſermone idonee nō poteſt explicari: quam Ratio tantum animo dedit, ſed auribus Natura non prodidit. Dicunt enim debere credi: vt beatitudo cœleſtis illius oblectationibus perfruatur, quæ nec ſine deficit, nec aliqua intermiſſione marceſcit. In ipſo quippe intellectu habitare referunt ſuperna, ipſis delitiis cæleſtia perfrui, & talibus contemplationibus inhærentia beatis iugiter delectationibus contineri. Bene quidem arbitrati, ſi cauſam cæleſtis beatitudinis non in ſonis, ſed in creatore poſuiſſent: vbi veraciter ſine fine gaudium eſt, ſine aliquo tædio manens ſemper æternitas: & inſpectio ſola

Dauidis lyra Saülem à dæmone vexatū pacauit.

Chorda muſicæ vnde ſortita nomen.

Harmoniæ vis.

Cithara.

Teſtudo.

Mercurius, inuentor lyræ.

† vtiliſsima.

Cæli harmonia.

Opinio reprehenſa de harmonia cæleſti.

diuinitatis efficit,vt beatius eſſe nil poſſit. Hæc veraciter perẽnitatem præſtat: hæc iucunditates accumulat. & ſicut præter ipſam creatura non extat,ita ſine ipſa incommutabilem lætitiã habere non præualet. Sed quoniam nobis facta eſt voluptuoſa digreſſio (quia ſemper gratum eſt de doctrina colloqui cum peritis) citharœdum,quem a nobis diximus poſtulatũ,ſapientia veſtra eligat præſenti tempore meliorem: facturus aliquid Orphei,cum dulci ſono gentiliũ fera corda domuerit. Et quãtæ nobis gratiæ fuerint actæ,tãtæ vobis ex noſtra æquabili cõpenſatione referentur, qui & imperio noſtro paretis, & quod vos clarificare poſſit, efficitis.

† LVDVIN REGI FRANCORVM THEOD. REX XLI.

† LVDOVICO.

GLorioſa quidẽ veſtræ virtutis affinitate gratulamur,quod gentem Francorum priſca ætate reſidem, feliciter in noua prælia concitaſtis: & Alamannicos populos, cauſis fortioribus inclinatos,victrici dextra ſubdidiſtis. Sed quoniam ſemper in auctoribus perfidiæ reſecabilis videtur exceſſus(quia exprimariorum plectibilis culpa omnium debet eſſe vindicta) motus veſtros in feſſas reliquias tẽperate: quia iure gratiæ merentur euadere,quos ad parentum veſtrorum defenſionem reſpicitis confugiſſe. Eſtote illis † remiſſi, qui noſtris finibus celantur † exterriti. Memorabilis triumphus eſt,Alamanum acerrimum ſic expauiſſe, vt tibi eum cogas de vitæ munere ſupplicare. Sufficiat,illum Regem cum gẽtis ſuæ ſuperbia cecidiſſe. Sufficiat,innumerabilem nationem partim ferro, partim ſeruitio ſubiugatam. Nam ſi cum reliquis confligis, adhuc cunctos ſuperaſſe non crederis. In talibus cauſis accipe frequenter expertum. Illa mihi fœliciter bella prouenerunt, quæ moderato fine peracta ſunt. Is enim vincit aſſidue, qui nouit omnia temperare: dum iucunda proſperitas illis potius blanditur,qui auſteritate nimia non rigeſcunt. Cede itaque ſuauiter genio noſtro,quod ſibi gentilitas communi remittere cõſueuit exẽplo. Sic enim fit, vt & meis petitionibus ſatisfeciſſe videamini, nec ſitis ſoliciti ex illa parte, quã ad nos cognoſcitis pertinere. Quocirca ſalutantes gratia,honore,& affectione,qua dignum eſt, † illum & illum Legatos noſtros ad excellentiã ve-

Legatio pro victis Alamãnis.

† Alemanicos.

† remiſſus.

† externi. al. extriti.

Supplices.

Parere principi victori, cõmune gẽtium omnium exemplũ.

† illos & illos.

ſtrā conſueta caritate direximus: per quos & ſoſpitatis veſtræ indicium, & ſperatæ petitionis conſequamur effectum. Quædam vero, quæ ad nos pro veſtris vtilitatibus peruenerunt, per harum portitores verbo vobis inſinuāda commiſimus: vt cautiores effecti, optata poſſitis victoria conſtanter expleri. Veſtra ſiquidem ſalus, noſtra gloria eſt: & toties regnum Italiæ proficere iudicamus, quoties de vobis læta cognoſcimus. Citharœdum etiam, arte ſua doctum, pariter deſtinauimus expetitū, qui ore manibuſque conſona voce cantando, gloriam veſtræ poteſtatis oblectet. Quem ideo fore credimus gratum, quia ad vos eum iudicaſtis magno opere dirigendum.

Populi ſalus, & gloria principum.

Regnum Italiæ.

Citharœdus dono datus.

Explicit liber ſecundus.

MAGNI AVRELII
CASSIODORI VARIARVM LIBER TERTIVS.

ALARICO REGI VISIGOTHARVM THEODERICVS REX I.

Legatio, ne bellū ſuſcipiatur.

Attila potens.

† ferorum.

QVANVIS fortitudini veſtræ confidentiam tribuat parentum veſtrorum innumerabilis multitudo: quanuis Attilam potentem reminiſcamini Viſigotharum viribus inclinatū: tamen quia populorum † ferocia corda longa pace molleſcunt, cauete ſubito in aleam mittere, quos conſtat tantis temporibus exercitia non habere. "
Terribilis eſt hominibus conflictus, ſi non ſit aſſiduus: & niſi vſu præſumatur, concertandi ſubito fiducia non habetur. Abſit, vt vobis aliquid indignatio cœca ſurripiat. Moderatio prouida

uida eſt,quæ gentes ſeruat. Furor autem inſtantia plerunque præcipitat,& tunc vtile ſolum eſt ad arma concurrere,cum locum apud aduerſarium iuſtitia non poteſt inuenire. Quapropter ſuſtinete, donec ad Francorum Regem Legatos noſtros dirigere debeamus: vt litem veſtram amicorum debeant amputare iudicia. Inter duos enim nobis affinitate coniunctos, non optamus aliquid tale fieri, vnde vnum minorem contingat forſitan inueniri.Non vos parentum fuſus ſanguis inflammat:non grauiter vrit occupata prouincia: adhuc de verbis parua contentio eſt. Faciliime tranſigitis, ſi non per arma veſtros animos irritetis. Obiiciamus,quanuis cognato, cum noſtris coniuratis eximias gentes. Iuſtitia, quæ Reges efficit fortiores,cito conuertit animos,qui cōtra ſe tales ſentit armatos. Et ideo ſalutationis honorificentiam prælocuti, Legatos noſtros illum & illum ad vos credimus eſſe dirigendos: qui vobis & mandata noſtra ſufficienter inſinuent, & vſque ad fratrem noſtrum Gundibadum,vel alios Reges, cum veſtra voluntate deproperent. Ne videamini eorum immiſſione laborare, qui maligne gaudent alieno certamine. Auertant enim diuina, vt ſupra vos iniquitas illa præualeat.Commune malum,veſtrum iudicamus inimicum. Nam ille me iure ſuſtinebit aduerſum, qui vobis nititur eſſe contrarius.

GVNDIBADO REGI BVRGVNDIONVM
THEOD. REX II.

GRaue malum eſt inter curas regiaſque perſonas, voluntates ſibimet videre contrarias, & diſſimulando ſpectare, vt de vno aliquid dolendum poſſit emergere.Non ſine inuidia noſtra geritur,ſi nobis patientibus affinium clade dimicetur. Habetis omnes per me pignora magnæ gratiæ:non eſt vnus ab alio ſegregatus : ſi quid in vobis delinquitis, meo grauiter dolore peccatis. Noſtrum eſt, regios iuuenes obiecta ratione moderari: quia illud in vobis vere ſentiunt diſplicere,qui dum male cupiunt, audaciam ſuæ voluntatis retinere non poſſunt. Vereantur ſenes, quanuis ſint florida ætate feruentes: ſciant, nos aduerſarios eſſe contrarietatibus ſuis: & illud velle perſequi,ne ab vtriſque poſſit excedi. Decet enim nos aſpera verba dicere, ne affines noſtri ad extremum debeant peruenire. Et

Principum diſcidia, graue malum.

Diſſuaſio belli.

ideo illum & illum Legatos ad fraternitatem tuam credimus deſtinãdos: vt ſi filio noſtro Alarico viſum fuerit, ad regẽ Francorum cum coniuratis nobis gẽtibus dirigere debeamus: quatenus cauſa, quæ inter eos vertitur, amicis mediis rationabiliter abſcindatur. Conuenit enim, tales tãtoſque Reges non inter ſe lamentabiles rixas quærere, vt de ſuis & nos poſſint caſibus ſauciare. Quapropter fraternitas veſtra, † adhibito mecum ſtudio, eorum nitatur reparare concordiam: quia nemo poteſt credere, ſine noſtro voto illos ad hæc prælia perueniſſe, niſi omnino clareat, ne ad conflictum veniant, noſtra potius eſſe certamina. Aliqua vero a præſentium gerulis literarum ſermone vobis commiſimus intimanda: Vt ſic prudentia veſtra cuncta componat, quemadmodum conſueuit, Deo iuuante, perficere, vnde ſolet diligentiſſime cogitare.

† habito.

Mandata legat.

HERVLORVM REGI, GVARNORVM REGI, THORINGORVM REGI THEOD. REX III.

SVperbiam, diuinitati ſemper exoſam, perſequi debet generalitatis aſſenſus. Nam qui vult † opinabilem gentem volũtaria iniquitate ſubuertere, non diſponit cæteris iuſta ſeruare. Peſſima conſuetudo eſt, deſpicere veritatem. Credit ſibi omnia cedere, ſi elatum contigerit in abominabili certamine ſuperare. Et ideo vos, quos conſcientiæ virtus erigit, & conſideratio deteſtabilis præſumptionis accendit, Legatos veſtros, vna cum meis & fratris noſtri Gundibadi regis ad Francorum regem † Ludouicũ deſtinate: Vt aut ſe de Viſigotharum conflictu conſiderata æquitate ſuſpendat, & leges gẽtium quærat: omnium patiatur incurſum, qui tantorum arbitrium iudicat eſſe temnendum. Quid quærit vltra, cui offertur abſoluta iuſtitia? Dicam plane, quod ſentio: qui ſine lege vult agere, cunctorum diſponit regna quaſſare. Sed melius eſt, vt inter initia pernicioſa reprimatur aſſumptio: vt ſine labore perficiatur omnium, quod certamen eſſe poterat ſingulorum. Recolite nanque Henrici ſenioris affectum, quantis vos iuuit ſemper muneribus, quoties a vobis proximarum gentium imminentia bella ſuſpendit. Reddite filio eius gratiam, quam tantum agnoſcitis veſtris vtilitatibus attributam. Nam ſi tanto

† vet. inopinabil.

† Cludeviũ.

Studet conciliare diſcordes Reges inter ſe.

Principiis obſtandum.

regno aliquid præualuerit, vos aggredi ſine dubitatione præſumet. Quapropter excellentiam veſtram epiſtolari ſermone ſalutãtes, per Legatos noſtros, illum & illum, præſentium portitores, verbo vobis aliqua dicenda commiſimus: Vt vos qui noſtrum ſequimini, deo iuuante, diſpoſitum, vnus vos complectatur aſſenſus: & foris hoc agatis, ne in veſtris prouinciis dimicare poſſitis.

Mandata legat.

Pacis ſuaſio.

† LVDVIN REGI FRANCORVM THEOD. REX IV.

† LVDOVICO.

ADeo inter Reges affinitatis iura, diuina coaleſcere voluerunt, vt per eorum placabilem animum proueniat quies optata populorum. Hoc enim ſacrum eſt, quod nulla permittitur commotione violari. Nam quibus obſidibus habeatur fides, ſi non credatur affectibus? Sociantur proximitate domini, vt nationes diuiſæ ſimili debeant voluntate gloriari, & quaſi per alueos quoſdam concordiæ adunata ſe poſſint gentium vota contingere. Quæ cum ita ſint, miramur animos veſtros ſic cauſis mediocribus excitatos, vt cum filio noſtro Alarico Rege duriſſimum velitis ſubire conflictum: vt multi qui vos metuunt de veſtra concertatione lætẽtur. Ambo eſtis ſummarum gentium Reges, ambo ætate florentes. Non leuiter regna veſtra quaſſatis, ſi data partibus libertate confligitis. Virtus veſtra patriæ non fiat inopinata calamitas. Quia grandis inuidia eſt regum in cauſis leuibus grauis ruina populorũ. Dicã libere, dicam affectuoſe, quod ſentio. Impatiens ſenſus eſt, ad primã legationem protinus arma mouere. A parentibus, quod quæritur, electis iudicibus, expetatur. Nam inter tales viros, & illos gradum eſt dare, quos medios volueritis efficere. Quid de nobis vos ipſi æſtimare poteritis, ſi nos intentiones veſtras reliquiſſe cognoſcitis? Abſit ille conflictus, vbi vnus ex vobis deleri poterit inclinatus. Abiicite ferrum, qui in meum pugnare vultis opprobrium. Iure patris vobis interminor & amantis. Ille nos & amicos noſtros patietur aduerſos, qui talia monita (quod non opinamur) crediderit eſſe temnenda. Quapropter ad excellentiam veſtram illum & illum, Legatos noſtros magno opere credidimus dirigendos, per quos etiam ad fratrem veſtrum, filium noſtrum, Regem Alaricum ſcripta noſtra

Adhortatio ad pacem.

Ex Regũ diſſidiis, ruina populorum.

Electi iudices.

direximus: vt nullatenus inter vos, ſcandala ſeminet aliena malignitas: ſed in pace perſeuerantes, quæ ſunt inter vos, mediis amicis, placabiliter finire debeatis. Per eos etiam & verbo vobis aliqua dicenda mandauimus. Vt gentes, quæ ſub parentibus veſtris longa pace floruerunt, ſubita non debeant concuſſione vaſtari. Illi enim credere debetis, quem veſtris vtilitatibus arridere cognoſcitis. Quoniam qui vult alium in præcipites caſus mittere, eum certum eſt fideliter non monere.

Medÿ amici.

IMPORTVNO V.I. PATRITIO THEOD. REX V.

Collatus patritiatus.

SI te aut nobilitas ſola decoraret, aut meritorum tantum laude polleres, conferendas forſitan dignitates dilatione probabili libraremus: ne magna vileſcerent, cum ſimul omnia funderentur. Nunc autem cum te vniuerſa facto agmine comitentur, nec deſit vni, quod prædicatur in pluribus: conuenit iuſtitiæ noſtræ, vt cum tu copioſa bona protuleris, vberrime te repleat munificentia principalis. Non enim creſcendi vobis hic ordo, qui multis eſt. paulatim prouehi, mediocris probatur eſſe virtutis: dum moroſius agnoſcitur, quod ſub leuitate præparatur. Saltu quodam ſe tendit veſtra proſperitas, ſolaque perfectio a vobis quæritur, cum vobiſcum multa naſcantur. Elaboratæ ſunt enim longa ætate veſtri generis dignitates, quæ notiſſimo quodam habitaculo Lares in veſtra poſuere familia. Nam, vt priſca ſæcula tranſeamus, quæ affatim viros ſunt viſa proferre præcipuos, gemino radias patris ac patrui decore conſpicuus, qui non ſolum ornamentum familiæ ſuæ, ſed ipſi decus Senatui præſtitere. modernis ſæculis moribus ornabantur antiquis: bonitate prædití, conſtantia glorioſi, in amicitia proni, ad odia ſumenda difficiles. Ita, quod maximum felicitatis genus eſt, cum multæ probarentur eſſe potentiæ, inuidiam illos perſequentium contigit non habere. Pendebãt quinimo circa eos anxia vota ciuitatis, creſcens ſupra priuatos publicus amor eorum. Senatus animum eorum ſequebatur, turba propoſitum. Eo neceſſe erat Romam velle, quod cuncti videbantur optare, miroque proſperitatis euentu firmum circa eos cuſtodiebat arbitrium voluntas vaga populorum: quod inter cæteras dignitates munus iudicamus eſſe præcipuum. Nam ſi paucorum amor iuſte iam gloria eſt, tantæ

E'egia glorioſa.
Felicitas ſine inuidia.

ciuitatis affectus quod poteſt habere præconium? Proinde ſicut omnia ingrata videtur obſcura, ſic generaliter dilecta præclara ſunt. Tot igitur parentum laude decoratus, tot etiam morum luce conſpicuus, ſume poſt conſulares faſces emeritos, Patritiatus inſignia, tuarum munus plenarium dignitatum: & cani honoris infulis adultam cinge cæſariem, qui meritorum laude ætatis præiudicia ſuperaſti. Cur enim tardo euenirent præmia, cui tot generis ſuffragabantur exempla? Eligitur quippe in te naſcendi laus, viuendi gloria: & cum multa trahas ab Antiquis, meruiſti placere de propriis. Ab ipſo quippe vitæ principio, quod inter adulantium greges rarum ſolet eſſe, nobilibus ſtuduiſti fidem virtutibus exhibere. Atque ideo inſtituti tui firma veſtigium: vt qui primæuus gloriam conſecutus es, florentibus annis glorioſis honoribus augeatis. Inſpice denique, quanta tuorum laude præcipua decoreris. Culpæ genus eſt, non te feciſſe, quod † ſummum eſt. De maturitate quippe tua multo debent venire meliora, qui in ætate tenera te nouimus feciſſe prædicanda. Côfidimus enim nec tui generis inſtitutum, nec noſtrum circa te errare poſſe iudicium.

Inſignia patritiatus.

† firmũ eſt.

Commendatio patritij.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODERICVS REX VI.

GRatum quidem nobis eſt, P.C. perſonas nouas ad honorũ celſa producere. Delectat, peregrini germinis viros gremio libertatis inſerere. Vt variis frondeſcat ſenatus aula virtutibus. Ornat enim talis multitudo conuentum, & lætam reddit faciem publicam honorata frequentia. Sed multo nobis probatur acceptius, quoties dignitatibus reddimus, qui de ipſa Curiæ claritate naſcuntur. Quia non ſunt de vobis examina noſtra ſolicita, dum præiudicata bona transfunditis, qui merita cum luce pręſtatis. Origo ipſa iam gloria eſt: laus nobilitati connaſcitur. Idem vobis eſt dignitatis, quod vitæ principium. Senatus enim honor ampliſſimus vobiſcum gignitur, ad quem vix maturis ætatibus peruenitur. Hæc licet de vobis omnibus veraciter iudicemus, vt † ordinis genium complectatur gratia Senatorum, maxime ſerenitatis noſtræ luminibus Deciorum ſanguis irradiat. Qui tot annis continuis ſimul ſplendet clari-

Noui homines perducti ad honores.

Senatoria dignitas.

† omnis ordo.

tate virtutis. Et quanuis rara ſit gloria, non agnoſcitur in tam longo ſtemmate variata. Sæculis ſuis producit nobilis vena primarios: neſcit inde aliquid naſci mediocre: tot probati, quot geniti: & quod difficile prouenit, electa frequentia. En pullulat ex vno germine quadrifarium decus, honor ciuium, gloria generis, augmentum Senatus: Qui quanuis fulgeant communione meritorum, inuenies tamen quem poſſis laudare de propriis. Reſpicite certe iuuenem, per formæ gratiã mẽtis pulchritudine plus placentem. Refert facie ſanguinis decus, proditur animi natura per vultum, & ſerenitate corporis nubila quoque mentis abſtergit. Verum hæc Naturæ bona literarum decorauit inſignibus: vt † cote magiſtrarum artium deterſis mentis penetralibus, plus luceret. In libris Veterũ Decios cognouit antiquos, nobilemque progeniem, glorioſæ mortis beneficio viuentem. Feliciſſimus profecto ſtudiorum labor, cui priſcorum carmen contigit diſcere per parentes, & de auita laude primordia teneri pectoris erudire. Libet referre, quam magno tunc ſpectaculo totius Scholæ in eum cõuertebatur aſpectus: qua cum audiret parentem illa mox intendebat hæredem quærens: vt quæ auctorem cognouerat dicere, per huius poſſet ſimilitudines approbare. Nam ſicut indigna poſteritas laudes antiqui generis abnegat, ita præclara de patribus egregie † dona confirmat. Creditum eſt de his omne quod legitur: dum præconia Veterũ præſens docuit vena virtutum: in auditorij officina ingeniorum flamma recalente, his quidem formabatur exemplis, ſed domeſticis felicius producebatur imperiis. Subtracto enim ſolatio maritali, onus regendi mater glorioſa ſuſcepit. Quam nec ampla patrimonij cura, nec tot filiorum potuit turbare cuſtodia. Aluit nutrimẽtis, auxit patrimoniis, ornauit moribus, & quot ædidit familiæ iuuenes, tot reddidit Curiæ conſulares. Hæc igitur, rimator morũ, „ noſter ſenſus inſpexit, qui etiam bonũ domeſticæ virtutis in- „ quirit: vt inter priuata laudatis publica debeat ornamenta largiri. Atque ideo P.C. illuſtri & magnifico viro Importuno Patritiatus culmen indulſimus: Vt veſter cœtus ſicut pullulat ſorte naſcendi, ita & faſcibus poſſit augeri. Impendite parẽti gratiam: adunate ſentẽtias. Veſtra eſt indoles, quã probamus. Habetis certe, quod vobis ingenioſa laude tribuatis, ſi amore ne-

Formæ dignitas.

† pote magnarum Decij.

† vet. dicta.

ceſſitudinum publicum faciatis eſſe iudicium:& quod pro naturæ caritate dependitur, collatum noſtris iuſſionibus æſtimetur.

IANVARIO VIRO VENERABILI EPISCOPO SALONITANO THEOD. REX VII.

" OMnes quidem iuſtitiam colere & obſeruare præcipimus, *Iuſtitia colēda omnibus, ſed maximè ſacerdotibus.*
" ſed eos maxime, qui diuinis honoribus eriguntur: vt ſu-
" pernæ gratiæ fiant proximi, dum a terrena fuerint cupiditate
" longinqui. Ioannes itaque flebili nos allegatione pulſauit, ſanctitatem veſtram a ſe ſexaginta orcas olei, ad implenda luminaria, ſuſcepiſſe: quarum pretium ſibi poſtulat oportere reſtitui. *Orca olei.* Bonum quidem votum, ſi tamen non ibi aliquid miſceatur aduerſum. Nam licet vbique deceat iuſtitiam cuſtodiri, in illis rebus maxime neceſſaria eſt, quæ diuinis obtutibus offeruntur. Ne putemus ignorare Deum, vnde accipiat, ſi fraudatis oblationibus acquieſcat. Et ideo, ſi veram querimoniam cognoſcitis ſupplicantis, conſideratione iuſtitiæ, quam ſancta lege prædicatis, facite quæ iuſte debentur ſine tarditate reſtitui. Quatenus nullus ingemiſcat, illata ſibi per vos fuiſſe diſpēdia, quos decet potius præſtare iuuamina. Quapropter ſtudete, vt qui non ſoletis pro magnis rebus excedere, nunc videamini (quod abſit) in paruitate peccare.

VENANTIO † V.S. CORRECTORI LVCANIÆ ET BRVTIORVM THEODORICVS REX IIX.

† viro ſublimi.

IVſtitiæ ratio perſuadet, ab vno quoque poſtulari, quod ei conſtat iniungi:& pecunias publicas inſtanter quærere, ne debitorem neglectus debeat ingrauare. Nam ſi remiſſio in admonitionibus veniat, cunctos neceſſe eſt vt cōtemptus inuoluat. Et quodam modo naſcitur de pietate crudelitas, ſi quem negligis admonere, poſtea cogaris exigere. Vtilis eſt ergo cura prædicere, quando & occaſio ſubtrahitur delictis, & locus non datur illicitis. Quapropter illuſtris viri Comitis Sacrarū largitionum ſuggeſtione cōperimus, pridē tibi, ſecundū morem veterē, exactionem Binorum & Ternorū fuiſſe delegatā. *Exactio Binorum & Ternorum.*

Vnde te præſentibus commonemus affatibus, vt ſecundum Canonicariæ fidem tempora debeas conſtituta complere. Ne quicquid diſpendij aſſis publicus ſuſtinuerit, de proprio exoluere tu cogaris, a quo nec tantæ iuſſioni eſt habita reuerentia, nec fides ſuæ promiſſionis impleta.

Canonicaria fides.

POSSESSORIBVS, DEFENSORIBVS ET CVRIALIBVS † ÆSTVNIS CONSISTENTIBVS THEODERICVS REX IX.

†ÆSTIVIS. AL. ESTANIS.

PRopoſiti quidem noſtri eſt, noua conſtruere, ſed amplius vetuſta ſeruare. Quia non minorem laudem de inuentis, quam de rebus poſſumus acquirere cuſtoditis. Proinde moderna ſine priorum imminutione deſideramus erigere. Quicquid enim per alienum venit incommodum, noſtræ iuſtitiæ non probatur acceptum. In municipio itaque veſtro ſine víſu iacere comperimus columnas, & lapides, vetuſtatis inuidia demolitos. Et quia indecore iacentia ſeruare nil proficit, ad ornatum debent ſurgere rediuiuum, antequam dolorem monſtrare ex memoria præcedẽtium ſæculorum. Atque ideo præſenti auctoritate decernimus, vt ſi vera fides eſt ſuggerẽtium, nec aliquid publico nunc ornatui probatur accommodum, ſupra memoratas platonias vel columnas ad Rauennatem ciuitatem † contrahat modis omnibus deuehendas: vt collapſis metallis obliterata facies reddatur iterum de arte pulcherrima: & quæ ſitu fuerant obſcura, antiqui nitoris poſſint recipere qualitatem.

Publicus ornatus.

† cõtradar.

† FESTO V.I. PATRITIO THEOD. REX X.

† FAVSTO.

DEcet prudentiam veſtram in augendis fabricis regalibus obtemperare diſpoſitis, quia nobiliſſimi ciuis eſt, patriæ ſuæ augmenta cogitare: maxime cum ſit ſtudij noſtri, illa decernere, quibus cunctos notum eſt ſine ſuis diſpendiis obedire. Atque ideo magnitudini tuæ, præſenti admonitione declaramus, vt marmora, quæ de domo Pinciniana conſtat eſſe depoſita, ad Rauennatem vrbem per Catabolenſes veſtra ordinatione dirigantur. Subuectum vero direximus de præſenti: ne aut

ne aut mora noſtris ordinationibus proueniret, aut laborantes aliqua detrimenta ſentirent.

ARGOLICO V. I. PRÆFECTO VRBIS THEOD. REX XI.

OPtamus, cunctum diem plenum beneficiis noſtris excurrere. Optamus, vbique præſtita noſtra radiare. Quia in quũ viuit, quod munificentia principalis indulſerit. Quid enim tam egregium, quam feciſſe felicem? & eo vſque præſtare, quo ſe erectus ſtupeat attigiſſe? Beneficia ſiquidem ſunt, quæ regna ſublimant: & libertatis dominus iugiter poteſt creſcere, ſi ſibi ſubiectos ſtudeat ampliare. Hoc manſuetudinis noſtræ glorioſo propoſito, quem gratia generalitatis patrio fouemus affectu, per indictionem quartam Præfecturæ Vrbanæ infulas tibi copioſa liberalitate largimur: vt paternis honoribus ſucceſſio clara lætetur: & ſub nobis poſſit proficere, quicquid meruit ad noſtra ſecula peruenire. Circũſpice itaque quã magnũ ſit, primordiis tuis canam Romã potuiſſe committi: vt in illo ampliſſimo cœtu iudicis videaris eminere ſuggeſtu, vbi eſt arduum, vel ipſum obtinere collegium. Stude ergo, vt a meritis tuis exigere poſſis, quod nos præſtitiſſe cognoſcis. Auara fuge, iuſta ſequere, modeſta dilige, iracũda contemne. Quid erit ſuauius, quam in illa turba ſummorum nobile protuliſſe iudicium, vbi tot Patritiorum corda prouocantur ad gratiam? vbi bonum factum cebretur ore ſapientum? Nũquam maiore laude virtus agitur, quam ſi recte Roma tractetur. Quas diuitias æſtimes aptiores, quam in oculis Senatus conſcientiæ precioſam gerere puritatem? & ante ipſum libertatis gremium nullis vitiis eſſe captiuum? Videmus, reliqui faſces qua gloria cẽſeantur. Vrbanus præſul dignitas eſt honorum. Non patitur claritas illa committere quod poſſit nobilis turba neſcire. Locatus in medium cunctorum ad ſe trahit aſpectum: & totius vitæ iudicium promulgat fama populorum. Hæc te & animo concipere, & rebus euidentibus explicare, credibile apud nos faciũt ſtudia literarum: vbi cognouiſti omne quod deceat, & ad vſum vitæ glorioſæ animum, doctorum nimirum inſtitutione, formaſti. Fugiat ergo doctrina delictum. Indocilis eſt animi, ad vitia trahi. Ædificatus libris, locum non relinquit iniu-

Præfectura urb. data.

Præfectum vrbis informat.

riis:vbi in teneris annis acquiritur, quod matura ętate ſeruetur. Ad tramitem recti hortentur te tuorum facta ſeniorũ, admoneat lectionis auctoritas, deinde iudicij noſtri electio glorioſa. Vt maiora de nobis ſumere poſſis, cum te ea, quæ cõmiſimus, implere cognoueris.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XII.

Commendatio candidati.

Cõponitur orbis Regis ad exemplũ, Claudian.

AMamus P. C. dignitates eximias de noſtra benignitate naſcentes. Publici enim decoris mater eſt mens regentis: & quale fuerit dominantis arbitrium, talem parit libertatis aſpectum. Facilius eſt quippe, ſi dicere fas eſt, errare Naturam, quam diſſimilem ſui princeps poſſit formare Rempub. Hinc eſt, quod cupim⁹, vt perpetuis honoribus fulgeatis: quia quicquid de vobis fama loquitur, noſtris inſtitutionibus applicatur. Nam cum omnia celſa mereamini, noſtram inuidiam tangit, ſi quid vobis fortaſſe defuerit. Proinde, quod felicibus ſanciatur auſpiciis, illuſtrem Argolicum Præfecturæ Vrbanæ dignitate promouemus: vt & ille augeatur faſcibus, & vobis tanti iudicis minime ſubtrahatur ornatus. Scitis enim, ſępe ex hac familia viros enituiſſe præcipuos. Recordamini prouecti auũ perfecti dogmatis honore ditatum, cuius † maximam facundiam Fora mirata ſunt. Studuit vero, cum abundaret eloquio, ſciens, dicendi peritum debere eſſe puritate conſpicuum. His meritis ad honorum celſa perductus, Largitiones Sacras fida protexit cuſtodia, implens etiam doctrina, quam ſuſceperat. Magiſterij dignitatem, ita in vtroque laudatus, vt in ſingulis crederetur eſſe præcipuus. Accedit etiam prouecti nobiliſſim⁹ pater, qui Comitiuæ Priuatarum infulas nullius acerbitate calumniæ profanauit, qui affectans famæ commoda, pecuniæ neglexit augmenta: &, quod rarum virtutis exemplum eſt, his egit ſe temporibus continentem, quibus crimen auaritia non habebat. Principis enim propoſitum facit, aut negligere iudices, aut amare virtutes. Tot igitur originis documenta promittens, reddamus bona de nobili: quia laudabilis vena ſeruat originem, & fideliter poſteris tradit, quæ in ſe glorioſa tranſmiſſione promeruit. Fauete ergo P. C. veſtris dignitatibus cõ-

† vet. innoxiam.

Largitiones ſacræ.

Magiſterij dignitas.

Comitiua Priuatarum.

ſecrato: vt ad maiora virtutum deſideria concitetis, quos nos † munerum prouocamus exemplis.

† nimirum.

† SVNHIVADO V.S. THEODERICVS REX XIII.

† IAVVARIO. *al.* Fauſto præpoſito. *al.* Iunæ. *Iudex datus.*

LAborum tuorum longa ſeruitia, & exploratæ fidei multa documenta, hoc nobis iudicium tradunt, vt qui tuos animos moderatus es, nunc alienis moribus præferaris, & præſtes prouinciæ diſciplinam, qui priuatus amaſti continentiam. Is enim poteſt alios bene regere, qui ſe ſtuduit ſub decore tractare. Sannitarũ itaque ſupplicatione permoti, hoc remedio credimus laborantibus ſubueniri, ſi ſpectabilitatem tuam iuberemus ad † finienda iurgia proficiſci. Vnde nunc enitere, vt tam bono iudicio laudabili reſpondeas inſtituto: aptumque te noſtris præbe mandatis, qui hactenus propria ſponte placuiſti. Intra itaque prouinciam Sannij. Si quod negocium Romano cum Gothis eſt, aut Gotho emerſerit aliquod cum Romanis, legum conſideratione definies: nec permittimus indiſcreto iure viuere, quos vno voto volumus vendicare. Cenſebis ergo in commune quæ ſunt amica iuſtitiæ. Quia neſcit perſonas reſpicere, qui meram cogitat æquitatem.

† ſumenda negocia.

AVRIGENI VIRO VENERABILI THEOD. REX XIV.

† EPISCOPO.

QVanuis iudicio veſtro credamus omnia facinora diſplicere, maxime a vobis confidimus execrandum, quod matrimonij genialis impugnat affectum. Quibus enim animis a continentibus accipitur, quod etiam laicorum deteſtatione damnatur. Iulianus itaque nobis lachrymabili aditione conqueſtus eſt, vxorem ſuam vel res a veſtris hominibus iniuſta vſurpatione peruaſas. Vnde ſi veram petitionem ſupplicantis agnoſcitis, nec ſe rationabiliter pulſatus abſoluit, in † auctorẽ facti ſine tarditate aliqua reſecate. Malum enim cum perſeuerat augetur, & remediabile bonum eſt in peccatum, accelerata correctio.

Matrimonij affectus genialis.

† actorem.

† THEOBALDO, Thurigeni venerabili Epiſcopo. al. Thedano.

Iuſtitiam qui violat, Principi facit iniuriam.

† THEODAHADO V.S. THEODERICVS REX XV.

INiuria quidem noſtra eſt,læſa iuſtitia:quia violationes earũ rerũ merito ad nos trahimus,quas amamus. Vnde illud maxime inultum eſſe non patimur,quod in contemptum noſtræ iuſſionis conſtat admiſſum. Quæ enim præſumptio plectenda non audeat,ſi ſacræ iuſſionis reuerenda contemnat? Ideoque illum,quem dudum ad viri illuſtris Sonæ iudicium decreuim' conuenire',.qui ſe inueterata calliditate ſubtraxit, examini veſtro committimus audiendum:vt finem detis iurgio, plectibili machinatione dilato. Præſtate itaque audientiæ curam, vt iuſtitiæ vobis creſcat opinio. Quando pro remedio cauſantium committuntur vobis ambigua iurgiorum.

GEMELLO V.S. THEODERICVS REX XVI.

Vicarius præfect.

Variis actionibus adprobatus.

FIrmum eſt iudicium, cuius tenetur exemplum: nec locus ambiguitati relinquitur, vbi experimenta probabilia ſuffragantur. Explorauimus efficaciam tuam per diuerſos induſtriæ gradus. Sed non imparem meruiſti gratiam, variis actionibus æqualiter approbatus. Hinc eſt, quod præſenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante ſubiectas, Vicarium te Præfectorum noſtra mittit auctoritas. Vnde perpende, qualia de te videamur habere iudicia, quando ad illos populos mitteris corrigendos, quos noſtris laudibus ſpecialiter credimus acquiſitos. Cara eſt principi gloria: & neceſſe eſt de illis amplius eſſe ſolicitum,vnde ſibi triumphorũ veniſſe ſentit augmentum. Age igitur mãdata,ſi cupis in te proficere noſtra iudicia:turbulenta non ames,auara declina:vt talem te iudicẽ Prouincia feſſa ſuſcipiat,qualem Romanum principem tranſmiſiſſe cognoſcat. Deſiderat viros egregios coacta cladibus ſuis. Effice,vt victã fuiſſe delectet. Nihil tale ſentiat, quale patiebatur,cum Romam quæreret. Abſcedat omnis de calamitate triſtitia. Serenetur tãdem nubilus vultus. Nunc illam gaudere conuenit,cum ad ſua vota peruenerit.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS GALLIARVM
THEODER. REX XVII.

LIbenter parendum eſt Romanæ cõſuetudini, cui eſtis poſt
longa tempora reſtituti. quia gratus ibi regreſſus eſt, vbi
prouectum veſtros conſtat habuiſſe Maiores. Atque ideo in
antiquam libertatem Deo præſtante reuocati, veſtimini mori- *Togati mores.*
» bus togatis: exuite barbariem: abiicite mẽtium crudelitatem:
» quia ſub æquitate noſtri temporis non vos decet viuere mori-
» bus alienis. Proinde de neceſſitatibus veſtris innata nobis mã-
ſuetudine cogitantes, quod feliciter dictum ſit, ſpectabilem
virum Gemellum, Vicarium Præfectorum, fide nobis & indu-
ſtria comprobatum ad componendam Prouinciam credidi-
mus dirigendum: ſperãtes, in nullo eum poſſe delinquere, qui
nobis peccantes grauiter intelligit diſplicere. Quapropter or-
dinationibus eius ex noſtris iuſſionibus obedite: quia eum cre-
dimus vobis profutura decernere. Reſpicite paulatim † iuri- † veridicos.
» dicos mores. Non ſit nouitas moleſta, quæ proba eſt. Quid e-
» nim poteſt eſſe felicius, quam homines de ſolis legibus confi-
» dere, & caſus reliquos non timere? Iura publica certiſſima ſunt *Iura pub.*
» humanæ vitæ ſolatia, infirmorum auxilia, potentum frena. A-
» mate, vnde & ſecuritas venit, & conſcientia proficit. Gentili-
tas enim viuit ad libitum: vbi magis reperit mortem propriã,
qui poteſt habere quod placeat. Vos iam ſecuri oſtentate diui-
tias parentũ. Bona, longo ſitu recõdita, prodantur in lucem:
» Quia tantum quis nobilior erit, quantum & moribus probis,
» & luculenta facultate reluxerit. Ideo enim vobis Præfecturæ *Præfectura*
Vicarium direximus, vt cum tanta dignitate & ciuilem videa- *Vicarius.*
mur regulam deſtinaſſe. Fruamini quod tantum audiebatis.
Intelligite homines non tam corporea vi, quam ratione præ-
ferri: & illos merito creſcere, qui poſſunt aliis iuſta præ-
ſtare.

GEMELLO V.S. THEOD.
REX XIIX.

MErentur bona, qui noſtram viſi ſunt elegiſſe clemẽtiam: *Reſtitutio bo-*
vt eos veraciter iudicaſſe, per augmenta propria poſſi- *nor. abſentia*
mus oſtendere. Quod ſi talibus publica decet proſpici largita- *amiſſorum.*

te, quanto magis eos ſua dignum eſt poſſidere, quod commune munus probatur eſſe iuſtitiæ? Spectabilis itaque Magnus, hoſtium conuerſatione damnata, quod natus eſt reminiſcens, ad Romanum repatriauit imperium: cuius abſentia contigiſſe dicitur, vt eius potuiſſet perire ſubſtantia. Atque ideo præſenti iuſſione ſancimus, quatenus tam in agris, quam mancipiis vrbanis, aut ruſticis, vel quicquid ſibi cõpetens quolibet modo nunc amiſſum poterit probare, ſine aliqua tarditate recuperet, retinens ex noſtra auctoritate dominij ius omne quod habuit: nec quæſtionem eum de rebus ſibi antiqua poſſeſſione competẽtibus volumus ſufficere, cui propoſiti noſtri eſt etiam noua præſtare.

† Commonitorium Danieli.

† DANIELI THEODERICVS REX XIX.

DEcet, vt palatio noſtro ſeruientibus iuſtis commodis cõſulamus: quia fructuoſus debet eſſe labor publicus: vt quãuis obſequia nobis gratuita iure debeantur, ſeruitia tamen per moderata compendia prouocemus. Et ideo artis tuæ peritia delectati, quam in excauandis atque ornandis marmoribus diligenter exerces, præſenti auctoritate concedimus, vt te rationabiliter ordinãte diſpenſentur Arcæ, quæ in Rauennati vrbe ad recondenda funera diſtrahuntur, quarum beneficio cadauera in ſupernis humata ſunt lugentium non parua cõſolatio: quoniam animæ tantum de mundi conuerſatione diſcedunt, corpora vero dulces quondam ſuperſtites non relinquunt. Hinc quibuſdam veniunt ad pretium dolores, & miſerabili ſorte votorum creſcit mercantibus de humana morte compendium: ita tamen, vt non ſit iniquitas, ſub hac occaſione taxata. Ne cogantur miſeri, inter acerba luctuum, grauia plorare diſpendia facultatum: & nefanda deuotione conſtricti, aut vrgeantur patrimonia pro mortuis prodere, aut dilecta corpora viliſſimis foueis potius dolentes abiicere. Sit modus in voluntate poſcentium, quando ipſa † moderatio promerentibus facit. Nam minus debet lædi, cui amplius pro pietatis officio videtur imponi.

Marmorarij ars.

Arcæ marmoreæ ſepeliendi cauſa.

† miſeratio pro emẽtibus.

† GRIMODÆ SAIONI ET FERROCINCTO APPARITORI THEOD. REX XX. † Triuulæ.

INter glorioſas Reipub.curas,quas perpeti cogitatione,Deo auxiliante,reuoluimus,cordi noſtro eſt leuamen humilium: vt contra potentiam ſuperborum noſtræ pietatis † erigamus obſtaculum,nec liceat quicquam apud nos audaciæ, cuius eſt propoſiti,ſuperba calcare. Caſtorij igitur flebili calamitate permoti,quem exitialis hactenus diuerſorum preſſit inuidia,occaſionem præbuit ſalutaribus inſtitutis: vt plus valeret noſtræ pietatis auxilium, quam iniqua calliditas improborum. Atq; ideo præſenti auctoritate decernimus, vt ſi præfectus vir magnificus Fauſtus ea,quæ Caſtorius poſſidebat,vel titulis ingrauauit,vel priuata vſurpatione detinuit, mox ei prædium, cum alio eiuſdem meriti, vobis imminentibus a peruaſore reddatur:vt crudelibus damnis afflicto pietatis noſtræ remedio cõſulamus. Si quis autẽ in hac præſumptione medius inuenitur, vt ad ea,quæ iuſſa ſunt,idoneus nequeat inueniri,ad nos reducite vinculis illigatum: vt pœna poſſit ſatisfieri, cuius facinoris facultas non ſufficit vltioni. Tali igitur confuſione iam iniquę mentis impetus conquieſcat: ne non tam Caſtorium, quam noſtrum votum perſecutus eſſe videatur.Quod ſi poſthac qualibet occaſione ſæpe memoratum Caſtorium notus ille artifex nocere tentauerit,quinquaginta librarum auri mulcta protinus feriatur.Sitque maior cruciatibus pœna, reſpicere illæſum,quem videre deſiderauit afflictum. En factum,quod cunctas protinus temperet ac corrigat poteſtates, Prætorij Præfectus bacchari non eſt in humilis læſione permiſſus: & cui a nobis aſſurgitur,officiendi poteſtas miſeris abrogatur. Hinc omnes intelligant,quo amore delectamur æquitatis: vt & potentiam noſtrorum iudicum velimus imminuere, quatenus bona conſcientiæ poſſimus augere.

Peruaſoris pauci.

† opponatur.

„ *Qui non habet in ære, &c.*

Pretorij præfectus.

FAVSTO V.I. THEOD. REX XXI.

HVmanæ conſuetudinis mos eſt, vt variata plus capiant: & quanuis in vſum habeantur eximia, faſtidium præſtet

Commeatus quadrimeſtris.

omne, quod ſatiat. Proinde ſacris mœnibus iugiter immoranti diſponendæ vtilitatis propriæ cauſa inducias tibi poſtulas debere concedi: non quod habitatio tam clara pertædeat, ſed quod dulcior fiat renouata regreſſio. Atque ideo illuſtri magnitudini tuæ ſecedendi ad prouinciam, quattuor mẽſium inducias pietas noſtra largitur: ita vt expletis eiſdem, ad penates

† Romarã. proprios redire feſtines: quatenus habitatio † Romæ, quam multiplici volumus denſare conuentu, ſubtractis incolis, terrarum opinatiſſima non rareſcat. Hoc etiam & vobis aptiſſimum iudicamus: quando Senator Romanus alibi poſsit dolere tar-

Rõma habitare. datus. Vbi eſt illa gratia parentum, vbi tanta mœnium poſsit reſpici pulchritudo? Piaculi genus eſt, abſentem ſibi Romam diutius facere, qui in ea poſſunt conſtitutis laribus habitare.

ARTHEMIDORO V. I. THEOD. REX XXII.

Principis comitatus ex quibus hominibus cõſtatus. CONgruit, Comitatum noſtrum viris nos decorare nobilibus: vt & illorum expleatur votum, & obſequium noſtrũ ornent merita perſonarum. Proinde magnitudinem tuam ad cõſpectus noſtros, quos tibi non ambigimus eſſe gratiſsimos, his oraculis euocamus. Vt qui longa nobiſcum ætate verſatus es, præſentiæ noſtræ dulcedine capiaris. Feſtinat enim ad principem, qui vel ſolum poteſt videre propitium. Nam

Colloquium Imperatoris. cuilibet habere noſtra colloquia, munera credit eſſe diuina. Quapropter non tardamus deſiderium, cuius optamus aſpectum. Venire te gaudentem credimus, quem alacriter ſuſtinemus.

COLOSSEO V. I. COMITI THEODER. REX XXIII.

IVuat, probatis ordinanda mandare: ſiquidem & de talibus iudicium gaudet eligentis, & eorum ſecura ſubſtantia eſt, quæ committitur approbatis. Nam vt optamus eſſe, quod placeat ita curamus, vt qui placuerit, eniteſcat. Proinde proſperis

Pannonia Sirmienſ. initiatus auſpiciis ad Sirmienſem Pannoniam, quondam ſedẽ Gothorum, proficiſcere, illuſtris cinguli dignitate præcinctus: commiſſamque tibi prouinciam armis protege, iure cõpone:

vt

vt antiquos defenſores recipere læta poſſit, quæ ſe noſtris parentibus feliciter paruiſſe cognoſcit. Noſti qua te nobis conuerſationis ſynceritate commendes. Sola tibi placendi via eſt, ſi quæ gerimus imiteris. Æquitati faue: innocentiam animi virtute defende. Vt inter nationum cõſuetudinem peruerſam, Gothorum poſſis demonſtrare iuſtitiam: qui ſic ſemper fuerunt in laudis medio conſtituti, vt & Romanorum prudentiã caperent, & virtutem gentium poſſiderunt. Remoue conſuetudines abominanter † inolitas. verbis ibi potius non armis cauſa tractetur. non ſit conuicium negocium perdere, cum proprie abiurator alieni furtum non animam reddat. Ne plus intentio ciuilis rapiat, quam bella conſumant. Scuta in hoſtes erigant, non in parentes. Et ne quem forte ad mortem videatur præcipitare paupertas, redde pro talibus glorioſum plane damnum: Lecturus a nobis gratiæ vberrimum fructum, ſi ciuile ibi potueris plantare propoſitum: & noſtris vere iudiciis dignum, ſi diſpendium iudex ſubeat, vt vitam periturus acquirat. Quapropter conſuetudo noſtra feris mentibus inſeratur, donec truculentus animus velle viuere conſueſcat.

Gothorum iuſtitia.

† inoblitas. al. inditas. Leg. quàm armis.

VNIVERSIS † BARBARIS ET ROMANIS PER PANNONIAM CONSTITVTIS THEOD. REX XXIV.

† Gothis.

INſtitutum ſuũ prouidentia noſtra non deſerit, cum ſubiectis ſemper intenta, profutura diſponit: vt ad maiorem deuotionem † concitentur, qui ſui curam nos habuiſſe cognoſcunt. Hinc eſt, quod Coloſſeo viro illuſtri, nomine viribuſque † potenti, gubernationem veſtram, defenſionemque commiſimus: vt quia ſuæ hactenus multa dedit experimenta virtutis, augeatur potius in futurum. Atque ideo patientiam veſtram ſæpius approbatam, nunc quoque eodem præſente monſtrate. Quatenus in his quæ pro regni noſtri vtilitate rationabiliter agenda præceperit, deuotione probabili complcantur. Quia fidem conſtantia probat: & ille integritatem propriæ aſſerit mentis, qui iugibus perſiſtit obſequiis. Illud præterea vos credimus admonẽdos, vt non in vos, ſed in hoſtem ſæuire cupiatis. Res parua non vos ducat ad extrema diſcrimina. Acquieſcite iuſtitiæ, qua mũdus lætatur. Cur ad monomachiam

† conferantur.

† præpotẽti.

Iuſtitia.

recurritis,qui venalem iudicem non habetis? Deponite ferrũ, „
qui non habetis inimicum. Peſſime contra parentes erigitis „
Iure, non vi decernendum. brachiũ,pro quibus conſtat glorioſe moriendum. Quid opus „
eſt homini lingua, ſi cauſam manus agat armata? aut vnde pax eſſe creditur, ſi ſub ciuilitate pugnetur? Imitamini certe Gothos noſtros,qui foris prælia,intus norunt exercere modeſtiã. Sic vos volumus viuere, quemadmodum parentes noſtros, præſtante domino,cernitis floruiſſe.

SIMEONI V.I. COMITI THEOD.
REX XXV.

Amamus,publicis actionibus perſonas inſerere morũ probitate conſpicuas: vt per obſequia fidelium nobis creſcat vtilitatis augmentum.Proinde ſynceritatem animi tui, per præclara documenta noſcentes,Siliquatici titulum,quam fide dominicatus iure dederamus diſcuſſione indictionis primæ, ſecundæ,vel tertiæ,per prouinciam Dalmatiam, ordinatio tibi noſtra committit. Vt quolibet damnum fraudis veſtigio publicum te fuerit explorante repertum, proculdubio noſtris ærariis inferatur.Quia non tantum lucra quærimus, quantum mores ſubiectorum depræhendere feſtinamus. Præterea ferrarias prædictæ Dalmatiæ cuniculo te veritatis iubemus inquirere, vbi rigorem ferri parturit terrena mollicies, & igne decoquitur,vt in duritiem transferatur. Hinc,auxiliante Deo, defenſio patriæ venit: hinc agrorum vtilitas procuratur, & in vſus humanæ vitæ multiplici commoditate porrigitur. Auro ipſi imperat, & ſeruire cogit locupletes pauperibus conſtanter armatis. Conuenit itaque,hanc ſpeciem diligenti indagatione rimari,per quam & nobis lucra generantur,& hoſtibus procurantur exitia.Eſto ergo de anteſata diſcuſſione ſolicitus, & in publicis vtilitatibus temperatus:vt noſtrum rationabile compendium creſcendi tibi poſſit procurare augmentum.

Siliquatici titulus. *Ferraria vena.* *Ferri vſus.* *Laus ferri.*

† OSVNI V.I. COMITI THEOD.
REX XXVI.

† Oſij. al. Ouioni.

Qvanuis prudentiæ tuæ ſit,vtilitati publicæ deputatis ferre præſidium: tamen admonitio noſtra ſe cumulat, vt ſecurius fiat, vbi ſe reuerentia noſtræ iuſſionis accommodat.

Simeonem itaque, virum clariſsimum, cuius fides olim nobis eſt cognita, vel deuotio comprobata, ad ordinatione͂ Siliquatici, nec non Ferrariarum, ad prouinciam Dalmatiam noſtra ordinatione direximus. Cui expetita ſolatia non negetis: vt ſublimitas tua nobis commendatior fiat, cum actibus ſe publicis præbere feſtinat. *Siliquatici ordinatio.* *Ferrariæ.*

IOANNI V.S. CONSVLARI CAMPANIÆ THEODER. REX XXVII.

PRopoſitum eſt pietatis regiæ, locum iniuſtis odiis amputare: & poteſtatis armatæ ſupercilium cohibere reuerentia iuſsionum. Infeſta eſt ſiquidem humilibus ſuperioris offenſa, cum ad laudem trahitur, ſi vindicta de mediocribus acquiratur. Proinde diu & varia perſecutione iactatus, ad pietatis noſtræ remedia haud irrite conuolaſti, aſſerens eminentiſsimam præfecturam tibimet eſſe terrori, ne priuata in te odia † ſocientur per publicam diſciplinam. Sed nos qui donatas dignitates iuſtitiæ parere cupimus, non dolori, contra illicitas præſumptiones noſtra te tuitione vallamus. Vt regiæ maieſtatis obiectu feruentium furor animorum in ſuis cautibus elidatur: & de ſe magis ſumat pœnas proteruia, dum cohibetur innoxia. Tam diu enim iudex dicitur, quam diu & iuſtus putatur: quia nomen quod ab æquitate ſumitur, per ſuperbiam non tenetur. Reſtat nunc, vt aſſumptum impleas Conſularitatis officium, & te vtilitatibus publicis, quas egiſſe tuos conſtiterit deceſſores, ſedulus ac deuotus impendas: quantumque a nobis protegeris, tantum modeſtiæ parere feſtines. Nam ſi gaudio perfrueris, quod a læſione tua præfectos Prætorij remotos eſſe cognoſcis, qui ſub illo eſſe monſtraris, quid te male agentem paſſuru͂ eſſe cognoſcis? *Tuitio ac ſecuritas.* † *ſatiarentur.*

CASSIODORO V.I. PATRITIO THEODER. REX XXIIX.

GRatus eſt nobis coru͂ ſemper aſpectus, qui noſtris animis, glorioſis actionibus, inſederunt. Quoniam perpetuum obſide͂ dederunt amoris ſui, qui apud nos probati ſunt ſtudere virtuti. Proinde magnitudine͂ tua͂, glorioſo nobis ſeruitio co͂probata͂, ad Comitatu͂ iuſsis præſe͂tibus euocam⁹. Vt & ornatus *Quorum aſpectus Principi gratus.* *Caſſiodori laudes.*

ad te regalibus creſcat obſequiis,& tu noſtris conſpectibus augearis. Conuenit enim etiam te requiri, qui noſtra feciſti eximie tempora prædicari. Ornaſti † conſcientiæ integritate palatia: dediſti populis altam quietem. Hinc omnibus factus notior: † quia multi te poſitum in poteſtate neſciunt, præſentati autem tribunalibus iudicem ſine aliquo damni terrore viderunt: precioſior factus cunctis, quia nullo præmio vēdebaris. Quis talem non deſideret videre, cui nos publice cōſtat gratiam cōtuliſſe? Nam qui alterum reprimere conati ſumus, te etiam, Palatio teſte, laudauimus. Tende gradus, accelera feſtinus aduentum. Alacrem venire conuenit, qui ſe a principe ſuſtineri poſſe cognoſcit.

† De conſcientiæ.

† quia qui noluit, in poteſtate te poſitum neſciuit.

ARGOLIGO V.I. PRÆFECTO VRBIS THEOD. REX XXIX.

Donatum Paulino horreum.

QVis neſciat, noſtrum eſſe commodum, ſupplicantis ad quæſtum? & illud bonis principibus creſcere, quod benigna poſſunt largitate præſtare? Hæc ſunt enim regia dona, quod ſemina: ſparſa, in ſegetem coaleſcunt: in vnum coacta, depereunt. Optamus ergo munera multis collata diuidere, vt poſſint vbique noſtra beneficia pullulare. Atque ideo illuſtris & magnifici viri Patritij Paulini, actorum ſupplicatione ſuſcepta, quæ habetur in ſubditis horrea longi temporis vetuſtate deſtructa (quibus atque illud vocabulum præfixit Antiquitas) ſi nunc vſui publicò minime neceſſaria eſſe monſtrantur, nec aliqua ibidem eſt ſpecies, quæ ad fiſcum pertinet congregata, præfato viro cum omnibus ad ſe pertinentibus, abſoluta liberalitate concedimus. Vt ædificandi, & ad poſteros tranſmittēdi aſſumpta licentia, ſuis vtilitatibus profutura diſponat. Quia confert magnum Reipub. munus, quiſquis diruta maluerit ſuſcipere reparanda, in ea præſertim vrbe, vbi cuncta dignum eſt constructa relucere: ne inter tot decora mœnium deformis appareat ruina ſaxorum. In aliis quippe ciuitatibus minus nitentia ſuſtinentur. In ea vero, nec mediocre aliquid patimur, quæ Mundi principaliter ore laudatur.

Ornatus vrbis.

ARGOLICO V. I. PRÆFECTO VRBIS THEODERICVS REX XXX.

ROmanæ ciuitatis cura noſtris ſenſibus ſemper inuigilat. Quid eſt enim dignius, quod tractare debeamus, quã eius reparationem erigere, quam ornatum conſtat noſtræ Reipub. continere? Proinde illuſtris ſublimitas tua ſpectabilem virum Ioannem nos direxiſſe cognoſcat, propter ſplendidas Romanæ ciuitatis cloacas. Quæ tantum viſentibus conferunt ſtuporem, vt aliarum ciuitatum poſſint miracula ſuperare. Videas illic fluuios, quaſi montibus concauis clauſos, per ingentia †ſigna decurrere. Videas ſtructis nauibus per aquas rapidas non minima ſolicitudine nauigari, ne præcipitato torrenti marina poſſint naufragia ſuſtinere. Hinc Roma ſingularis, quanta in te ſit poteſt colligi magnitudo. Quæ enim vrbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua poſſunt ſimilitudinem reperire? Et ideo ſupradicto Ioanni officij noſtri ſolatia vos præbere cenſemus. Quoniam ordinationes noſtras publicas volumus implere perſonas, priuatas manus amouẽtes, quæ audacius merguntur illicitis.

Cloacæ vrbis.

† ſtagna.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XXXI.

QVanuis vniuerſæ Reipub. noſtræ infatigabilem curã deſideremus impendere, & Deo fauente, ad ſtatum priſtinũ ſtudeamus cuncta reuocare: tamen Romanæ ciuitatis ſolicitiora nos augmenta conſtringunt. Vbi quicquid decoris impenditur, generalibus gaudiis exhibetur. Peruenit itaque ad noſtram conſcientiam, ſuggeſtione multorum, quæ †parua nõ poteſt diſſimulare commiſſa, plura in præiudicio vrbis Romanæ deteſtabiles præſumptores aſſumere: vt cui nos ſummum deſideramus adhibere ſtudium, dolum patiatur iniuſtũ. Quapropter ordinationes noſtras ad veſtram facimus notitiã peruenire, quibus amplius credimus ciuitatis noſtræ diſpẽdia diſplicere. Dicitur ergo, commodi cura priuati, aquam formarũ, quam ſummo deceret ſtudio communiri, ad aquę molas exercendas, vel hortos irrigandos fuiſſe deriuatam. Turpe hoc & miſerabile in illa vrbe fieri, quod per agros vix deceret aſſumi.

Romanæ vrbis augmenta curat Theoderic.

† leg. praua.

Et quia non poſſumus admiſſi qualitatem vltra iura corrigere (ne dum fabricis prodeſſe volumus, legum culmina deſtruamus) ſi huius nefandiſſimæ rei dominis Tricennij † præſumptione munitur, accepto pretio competenti ſuum vendat errorem. Vt quod læſionem publicis præſtat fabricis, non præſumatur vlterius: ne quod nunc ſub largitate corrigimus, poſtea ſeueriſſime vindicemus. Si vero tale aliquid moderna præſumptione tentatum eſt, ſine dubitatione tollatur. Vnius enim deſiderio prauo generalis debet vtilitas anteferri, cui vel in cauſis iuſtis raro poterit obuiari. Mancipia vero, formarum ſeruitio principum prouiſione deputata, in priuatorum cognouimus tranſiſſe dominium. † Aes præterea, non minimum pondus, & quod facillimum direptioni eſt molliſſimum plumbũ, de ornatu mœnium referuntur eſſe ſublata, quæ auctores ſuos ſæculis conſecrarunt. Æs enim, Ionos Theſſaliæ rex, plumbũ Midas regnator Phrygiæ, reppererunt. Et quam miſerum eſt, vt vnde famam prouidentiæ alij ſuſceperunt, nos opinionem negligentiæ incurriſſe videamur? Templa etiam & loca publica, quæ petentibus multis ad reparationem contulimus, ſubuerſioni potius fuiſſe mancipata. Et quoniam malarum rerum emendatio nos delectat, ne conceſſa videatur ex taciturnitate licentia, Ioãnem virum ſpectabilem electum noſtra iuſtitia ad hæc quæ ſupra memorauimus, direximus inquirẽda: vt cũcta ſuo ordine diſcuſſa, nobis relationis obſequio lucidẽtur. Quatenus quid de ſingulis rebus, aut de præſumptoribus carũ fieri oporteat, more noſtræ iuſtitiæ cenſeamus. Adhibete nunc ſtudia, præſtate ſolatia: vt inquiſitionem, quam debueratis petere, grata videamini mente complere.

† leg. præſcriptione.

Tricennalis præſcriptio.

† Aeois.

Aeris ac plũbi repertores.

GEMELLO V.S. THEODERICVS REX XXII.

CONſtat apud nos fidelium non perire ſeruitia, ſed in triſtibus impenſa recipere, in meliore fortuna. Arelatenſibus itaque, qui noſtris partibus perdurantem glorioſæ obſidionis penuriam pertulerunt, per indictionem quartam fiſcalia tributa noſtra relaxat humanitas: ita, vt futuro tempore ad ſolitam redeant functionem. Quatenus & nos bene meritis viciſſitudinem reddidiſſe videamur, & ab illis, cum res popoſcerit, ſo-

Indulgentia tributorum.

Quibus opitulandum.

lita deuotio non negetur. Satientur in libertate, qui pro nobis in anguſtiis eſurire maluerunt. Sint læti, qui triſtitiam fideliter pertulerunt. Non decet ſtatim de tributis eſſe ſolicitũ, qui pro noſtra fidelitate caſum vix potuit declinare poſtremũ. A quietis iſta, non obſeſſis inquirimus. Quid enim a domino agri exiga, quem eum non coluiſſe cognoſcas? Pretioſum vectigal iã nobis dederunt ſuæ fidei. Iniuſtum eſt, vt viles pecunias † exigamus ab illis, qui glorioſas conſcientias obtulerunt.

A quibus nihil exigẽdum.

† exigantur.

ARGOLICO V. I. PRÆF. VRB. THEODERICVS REX XXXIII.

GRatum nobis eſt, vota noſtra circa Sacri Ordinis augmẽta proficere. Lætamur, tales viros emergere, qui Senatoria mereantur luce radiare: vt laude conſpicuis deferatur gratia dignitatis. Curia namque diſciplinis Veterum patet: nec † ei iudicari poteſt extraneus, qui bonarum artium eſt alumnus. Atque ideo illuſtris magnificentia tua in clariſſimo Armentario, atque Superbo eius filio ea faciat exhiberi, quæ circa referendos Curiæ, cana dictat Antiquitas. Hic eſt enim præfatus Armentarius, qui & parentum bono, & ſuo nobis commẽdatur ingenio, exigens meritis, quam ſperat precibus dignitatẽ. Nam quid dignius, ſi & Senatorio veſtiatur honore togata profeſſio? Vt in illa turba doctorum, audeat turba liberam proferre ſententiam: nec frenetur imperitiæ terrore, quem hortãtur ad vocem iura facundiæ. Glorioſa eſt denique ſcientia literarum: quia, quod primum eſt in homine, mores purgat: quod ſecundum, verborum gratiam ſubminiſtrat: ita vtroque beneficio mirabiliter ornat & tacitos & loquentes. Ducantur ergo ad penetralia libertatis laudati merito ſuo, ornati iudicio noſtro: habituri ſine dubio gratiſſimum ſenatum, quorum ars eſt, facere de irato beneuolum, de ſuſpecto placatum, de auſtero mitem, de aduerſante propitium. Quid ergo patribus imponere non poſſit, qui flectere animum iudicantis eualuit?

Senatorij ordinis laus.

† curiæ.

Laus doctrinæ litterarum.

Eloquẽtia vis.

MASSILIENSIBVS THEODORICVS REX XXXIV.

PRopoſiti noſtri eſt, probatas fortitudine & moderatione perſonas ad ordinationẽ veſtram defenſionem dirigere: vt

& prouincialiũ ratio ſubleuetur,& vtilitas publica bonis præſidentibus augeatur. Proinde Comitem† Maradũ, nobis ęquitate compertum, ad Maſſilienſem ciuitatem credidimus dirigendum: vt quicquid ad ſecuritatem veſtram vel vtilitatem petinet, Deo iuuante, perficiat, memorque gratiæ noſtræ curã poſſit habere iuſtitiæ: minoribus ſolatium ferat: inſolentibus ſeueritatem ſuæ diſtrictionis obiiciat: nullum denique opprimi iniqua præſumptione patiatur, ſed omnes cogat ad iuſtum, vnde ſemper floret imperium. Quapropter deſignato viro in his, quæ vobis pro publica vtilitate præceperit, libentibus animis obedite: vt fides veſtra, quæ iam prioribus monſtratur exemplis, ſubſequẽtibus quoque declaretur iudiciis. Quia gratius eſt obſequium, quod deuotione perpeti cuſtoditur. Nos autem reddere cogitamus locum viciſſitudini, qui impẽſa ſeruitia non poſſumus obliuiſci.

† Marabaudum.

ROMVLO THEODERICVS REX XXXV.

Principis votũ incõcuſſum eſſe debet.

Liberalitatem noſtram, firmam decet tenere conſtantiam: quia inconcuſſum debet eſſe principis votum, nec pro ſtudio malignorum conuelli, quod noſtra noſcitur præceptione firmari. Atque ideo præſenti iuſſione cẽſemus, vt quicquid ex noſtra ordinatione patritium Liberium tibi matrique tuæ per Pictatium conſtiterit deputaſſe, in ſuo robore debeat permanere. Nec a quoquam metuas irrationabilem quęſtionem, qui noſtri beneficij poſſides firmitatem.

† ARIGERNO V.I. COMITI THEOD. REX XXXVI.

† Airiherio. al. Arigenio.

Audiendi ſupplices.

Pulſatus i. reus. ὁ ἐγκαλούμενος.

Suſpecta potentia.

Pietatis noſtræ propoſitum eſt, miſerandis fletibus audientiam non negare, maxime cum moris noſtri ſit, ad leges cuncta remittere: vt & conquerens mereatur effectum, & pulſatus nullum ſe queratur ſuſtinuiſſe præiudicium. Proinde Firmius contra magnificum virum patritium Venantium ſe dicit habere negocium, & frequẽter ab eo eius propoſitiones fuiſſe contemptas. Et quia in cauſis ſemper eſt ſuſpecta potentia, dũ velle creditur quod poſſe iudicatur, antefatum ſeruata reuerentia a te præcipimus admoneri, vt ſub ſpõſione legitima inſtructam

ſtructam perſonam ad Comitatum noſtrum dirigere ſe promittat, qui apud delegatos motus noſtro iudicio eius intẽtionibus valeat præbere reſponſum. Auctor hic pœnam ſuæ recepturus audaciæ, ſi contra magnificum virum habuerit falſitatis euentum.

PETRO EPISCOPO THEODERICVS REX XXXVII.

Adhortatio ad Eccleſiaſticos alieneræ detentores.

SI in alienis cauſis beatitudinem veſtram conuenit adhiberi, vt per vos iurgantium ſtrepitus conquieſcat: quanto magis ad vos remitti debet, quod vos ſpectat actores? Atque ideo ſanctitas veſtra a Germano nos aditos flebili allegatione cognoſcat, qui ſe filium legitimum aſſerit quondam Thomatis, dicens partem facultatis patris ſui a vobis detineri, ſibimet legibus competentem. Quæ petitio, ſi veritate fulcitur, & genitoris eius ſubſtantiam probatis ſibi iure competere, ſupplicãti, conſiderata iuſtitia, quam monetis, ſine obſeruationis longæ „ diſpendio, debita tribuantur. Quoniam cauſarum veſtrarum „ qualitas vobis debet iudicibus terminari, a quo eſt † ſpectanda magis quã imponenda iuſtitia. Quod ſi hanc cauſam ſub ęquitate veſtrum minime definit arbitriũ, noueritis ſupplicis querelam ad noſtram audientiam perducendam. Vos enim docetis, voces pauperum non debere negligi, quas poteſt iuſtitia comitari.

Iudicium de ſacerdotibus nemo niſi ſacerdos ſuſtinet.

† forte leg. exſpectãda.

VVANDIL THEOD. REX XXXIIX.

Initia principatus decet eſſe moderata.

QVanuis pietatis noſtræ conſtet eſſe votum, vt vbique ciuilia, vbique moderata peragantur, maxime tamen bene agere optamus in regionibus Gallicanis: vbi & recens vaſtatio non portat iniuriam, & ipſa initia bene plantare debẽt noſtri nominis famam. Principis ſiquidem opinionem longe lateque diſſeminat ſubiectorum cuſtodita ſecuritas, & vbi exercitus dirigitur, non grauandi, ſed defendendi cauſa potius ęſtimetur. Atque ideo præſenti auctoritate delegamus, vt in Auinione, quam regis, nullam fieri violentiam patiaris. Viuat noſter exercitus ciuiliter cũ Romanis. Proſit eis deſtinata defenſio. Nec aliquid illos a noſtris ſinatis pati, quos ab hoſtili nitimur oppreſſione liberari.

Auenio.

GEMELLO V.S. THEODERICVS REX XLI.

» TOlerabile fit omne, quod æquabili ordinatione diſponi- *Tritici demtio.*
» tur. Quia diuiſum onus ſub communione, ſubiectos certũ
» eſt non grauare. Pars enim extrema ad vnumquenque redit, cum ſumma vniuerſos incluſerit. Tritici itaque ſpeciem, quam ob exercituales expenſas, noſtra prouidentia de Italia deſtinauit, ne fatigata Prouincia huiuſmodi præbitione læderetur, ad caſtella ſupra Druentiam conſtituta de Maſſilienſibus horreis conſtat eſſe portandam. Quapropter iubemus, vt ſtudium deuehendi ſupradictæ ſpeciei communiter ſubeatur: *Druentia.* quatenus celeriter poſſit fieri, quod vniuerſitatis ſtudio † videtur aſſumi. *† decet.*

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS IN GALLIA CONSTITVTIS THEODERICVS REX XLII.

NOn occurritur ſub principe benigno, remedia poſtulare ſubiectos. Quoniam ſupplicationem præcedit humanitas: & miro modo poſteriora fiunt vota, quam præſtita. Nuper ſiquidem, moti iuſtitia, iuſſeramus vt pars aliqua illæſa Pro-
» uinciæ Gothis noſtris alimonia reperta præſtaret. Sed quia li- *Fortè, decet.*
» cet principem ſemper humaniora cenſere (dum varietatis nõ habet vitium, quod pro beneficio fuerit immutatum) ſed vt nec minima poſſeſſores illatione grauarentur, ex Italia deſtinauimus exercituales expenſas, vt ad defenſionem veſtram directus exercitus noſtris humanitatibus aleretur, ſolumque auxilium Prouinciæ de tam magna congregatione ſentirēt. Ducibus etiam ac Præpoſitis ſufficientem tranſmiſimus pecuniæ quantitatem: vt eorum præbendæ, quæ non potuerunt conuehi, ibi debuiſſent ſine alicuius diſpendio comparari. Quia delectui noſtro nec illa volumus imponere, quæ vos potuiſtis (vt arbitramur) offerre. *Exercituales expenſæ.* *Prebenda.*

† VNIGIS SPATARIO THEOD. REX XLIII.

» DElectamur iure Romano viuere, quos armis cupimus vē- *† Vignitis ſpectario.*
» dicare: nec minor nobis cura eſt rerũ moraliũ, quã poteſt

Morum cura & legum. eſſe bellorum. Quid enim proficit, Barbaros remouiſſe confuſos, niſi viuatur ex legibus? Quapropter cum, Deo propitio, *Fugitiui dominis reſtituuntur.* Gallias exercitus noſter intrauerit, ſi qua mancipia ſeruitium declinantia, ad alios ſe, quam quibus debebantur competere, contulerunt, prioribus dominis iubemus ſine aliqua † dubietate reſtitui. Quia confundi non debent iura, imperante iuſtitia. Nec poteſt abiecto fauere ſeruitio libertatis defenſor. Aliorum forte Regum prælia captarum ciuitatum aut prædas *Quam ſibi victoriam proponat Theoderic.* appetunt, aut ruinas: nobis propoſitum eſt, Deo iuuãte, ſic vincere, vt ſubiecti ſe doleant, noſtrum dominium tardius acquiſiſſe.

† diminutione.

VNIVERSIS POSSESSORIBVS ARELATENSIB. THEODERICVS REX XLIV.

De ſubſidio afflictorum. QVanuis primum ſit, læſos incolas refouere, & in hominibus magis ſignum pietatis oſtendere: tamen vtrũque humanitas noſtra coniungit: vt & largitatis remedio ciuibus cõſulamus, & ad cultum reducere antiqua mœnia feſtinemus. Sic enim fiet, vt fortuna vrbis, quæ in ciuibus erigitur, fabricarum quoque decore monſtretur. *Reſtauratio murorum Arelatenſ.* Pro reparatione itaque murorum Arelatenſium, vel turrium vetuſtarum, certam pecuniæ direximus quantitatem. Victualia quoque quæ veſtras releuare videantur expenſas, fecimus præparari: vt vobis deſtinetur, cum tempus nauigationis arriſerit. Releuate nunc animos, & de noſtra prouiſione recreati, futuræ copiæ ſpem tenentes, diuino fauore, habetote fiduciam. Quia non minus eſt, quod noſtris verbis, quam quod horreis continetur.

† ARIGERNO V.I. COMITI THEODERICVS REX XLV.

† Fauſto præpoſito Theod. r. al. Boëtio patritio Achaiæ.

IVſtitiæ noſtræ conuenit, vt de indultis beneficiis calumnias fieri non ſinamus, & quicquid praua interpretatione tegitur, fugata mendacij nube reuelemus. Defenſores itaque ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ conquæſti ſunt, beatæ recordationis quondam Simplicium domum in ſacratiſſima Vrbe poſitam ab Eufraſio acolyto inſtrumentis factis ſolenniter cõparaſſe. Quam per annorum longa curricula Eccleſiã Romanã

quieto iure ſuggerunt poſſediſſe, & in vſus alienos tranſtuliſſe ſecuritate dominij. Nunc autem exiſtere † Samareæ ſuperſtitionis populum improba fronte duratum. Qui Synagogã ibidem fuiſſe, iniquis conatibus mentiatur: cum ad † humanos vſus habitacula longe aliter formata doceantur, quam poteſt eſſe memorata conſtructio. Quapropter magnitudo tua, cõſcientiæ ſuæ probata iuſtitia, cauſam diligenti examinatione diſcutiat. Et ſi vera cognouerit, quæ veniunt in querelam, cõſiderata æquitate definiat. Nam ſi humanis actibus ſunt calũniæ ſummouendæ, quanto magis credimus emendanda, quæ contumeliam diuinitatis tangere iudicamus?

† ſi amaræ ſuperſt.

Iudæorum ſynagoga.

† hos.

ADEODATO THEODERICVS REX XLVI.

MAteria eſt gloriæ principalis, delinquentis reatus: quia niſi culparum occaſiones emergerent, locũ † pietatis nõ haberet. Quid enim ſalubris ordinatio gerat, ſi morũ probitas cũcta cõponat? Arida ſiccitas madẽtis pluuiæ beneficiũ exoptat. Salutiferis medẽtiũ manibus niſi infirma valetudo nõ indiget. Sic dum imbecillitati ſuccumbitur, conuenienter remedia tribuuntur. Quapropter caſibus aſperis præſtandum eſt ſub iuſtitiæ laude moderamen: vt nec vindictam ſinamus ſuperare peccata, nec culpam inſultare patiamur legibus impunitã. Datis itaque precibus allegaſti, viri ſpectabilis Venantij, Lucaniæ & Brutiorum præſulis, odiorũ te acerbitate compreſſum, cuſtodiæ longo ſitu latentem, in confeſſionem raptus adultæ puellæ † Valerianæ fuiſſe compulſum: vt gratius tibi fuerit, ſpẽ citæ mortis expetere, quam tormentorum crudelia ſuſtinere.
" Inter ſupremas enim anhelantis anguſtias votum eſt potius
" perire, quam viuere. Quia deteſtabilis ſenſus pœnarum exclu-
" dit dulciſſimæ ſalutis affectum. Illud etiam, quod minime iuſtitia pateretur, adiiciens, defenſorum tibi patrocinia ſæpius poſtulanti fuiſſe ſubtracta, cum aduerſarij florentes ingenio etiam innocentem te poſſent legum laqueis obligare. Quæ ſupplicatio cum efficaciter animum noſtræ pietatis intraret, paulatimque ad miſericordiæ iura deflecteret, occurrit Brutiorum præſulis miſſa relatio, quæ priuatam allegationem tragœdiæ ſuæ voce compreſſit, negando credi contra fidem publicam

Clementia principem decet.

† pietas.

† Valeana.

Contra tormenta.

fallaciter ſupplicanti. Ideoque aſperitatem pœnæ noſtra lenitate mollimus: ſtatuentes, vt ex die prolati oraculi, ſex menſiũ patiaris exilium. Ita vt nulli poſt conſtituta noſtra ſub qualibet interpretatione tibi liceat obiicere crimen infamiæ.

Famæ reſtitutio. Quando fas eſt principi, maculoſas notas vitiatæ opinionis abſtergere. Sed hoc exacto tempore patrię rebuſque omnibus deformato, ius tibi ſit liberum omne quod primitus. Quia

† probati. nulla te ingemiſcere † probri aduſtione cenſemus, quem temporali volumus exilio detineri. Pœnam trium librarum auri nihilominus comminantes, ſi quis aut obuiando, aut aliter in-

Ne ſua cuique proficiat ignorantia. telligendo, præſens noſtrum violare tentauerit conſtitutũ. Sed quoniam hæc ſtatuta ad innocentes volumus vſque protendi, « ne ſua cuique minime videatur ignorantia profuiſſe, præſenti « auctoritate eos a formidine liberamus, quos vtpote neſciẽtes, « in eadem cauſa quolibet loco vel tempore interfuiſſe conſtiterit. Similis enim videtur abſentis, qui conſcientiam criminoſi non habet.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD. REX XLVII.

Cædis inconſultæ pœna. IN partem pietatis recidit mitigata diſtrictio: & ſub beneficio præſtat, qui pœnam debitam moderatione conſiderata palpauerit. Iouinum Curialem, quem Corrector Lucaniæ Brutiorumq; humani nobis ſuggerit ſanguinis effuſione pollutum, ob hoc quod mutuę contentionis ardoribus excitatus, rixam verborum vſque ad nefarium collegæ deduxit interitũ:

Aſylum Eccleſiæ. ſed conſcius facti ſui intra Eccleſiæ ſepta refugiens, declinare ſe credidit præſcriptam legibus vltionẽ, Vulcaniæ inſulæ per-

Reuerentia tẽplo debetur. petua relegatione damnamus. Vt & ſancto templo reuerentiã habuiſſe videamur, nec vindictam crimino ſus euadat in totũ,

Siciliæ ardẽtis ratio. qui innocenti non credidit eſſe parcendum. Careat proinde patrio foro, cum exitiabili victurus incendio: vbi viſcera terræ non deficiunt, cum tot ſæculis iugiter conſumantur. Flamma ſiquidem iſta terrena, quæ alicuius corporis imminutione nutritur, ſi non abſumit, extinguitur: ardet continue inter vndas medias montis quantitas indefecta. Nec imminuit, quod reſolui poſſe ſentitur: ſcilicet quia naturæ inextricabilis potentia tantum crementi cautibus reponit, quantum illi vorax

ignis ademerit. Nam quemadmodum ſaxa incolumia permanerent, ſi ſemper ignis àdunata decoqueret? Potentia ſiquidē diuina ſic de cōtrariis rebus miraculum facit eſſe perpetuum: vt palam conſumpta occultiſſimis inſtauret augmentis, quæ vult temporibus ſtare diuturnis. Verum cum & alij montes motibus vaporatis exæſtuent, nullus ſimili appellatione cenſetur æſtimandus: quia grauius ſuccenditur, qui Vulcani nomine nuncupatur. Mittatur ergo reus capitis in locum prædictum viuus. Careat quo vtimur mundo, de quo alterum crudeli fugauit exitio: quando ſuperſtes recipit, quod euentu mortis inflixit. Salamandræ ſecuturus exemplum, quæ plerunque degit in ignibus. tanto enim naturali frigore conſtringitur, vt flāmis ardentibus temperetur: Subtile ac paruum animal, lumbricis aſſocium, flauo colore veſtitum. Vitam præſtat ſoli, qui mortalia cuncta conſumit. Memorant autem æui priſtini ſeruatores, hanc inſulam ante aliquot annos, vndarum rupto terrore, ignitus erupiſſe, cum Hannibal apud Pruſiam Bithyniæ Regem veneno ſecum ipſe pugnauit, ne tantus dux ad Romanorum ludibria perueniret: plus inde mirabile, vt mons tanta flammarum congregatione ſuccenſus, marinis fluctibus haberetur abſconditus, & ardor ibi indeſinenter viueret, quem tanta vnda videbatur obruere.

Vulcani mōs. *Salamandra.* *Annibal.*

VNIVERSIS GOTHIS ET ROMANIS CIRCA VERVCAM CASTELLVM CONSISTENTIBVS THEOD. REX XLIIX.

LÆtitia debet eſſe cunctorum prouida iuſſio dominātium: quando illud, quod vos debuiſtis expetere, nos videtis offerre. Quid eſt enim gratius, quam humanis rebus cautelā ſemper adhibere: quæ aut ſit neceſſaria, aut non grauat eſſe ſuperfluam? Et ideo Leodifrido Saioni noſtro, præſenti delegauimus iuſſione, vt eius inſtantia in Veruca caſtello vobis domicilia conſtruatis. Quod a poſitione ſui congruum nomē accepit. eſt enim in mediis campis tumulus ſaxeus in rotunditate conſurgēs, qui proceris lateribus ſyluis eraſus, totus mōs quaſi vna turris efficitur: cuius ima graciliora ſunt, quam cacumina: & in molliſſimi fungi modo ſuperius extēditur, cum inferiori

Cautio vel neceſſaria, vel nō ſuperflua. *Veruca.*

parte tenuetur. Agger ſub pugna, obſeſſio ſecura: vbi nec aduerſarius quicquam præſumat, nec incluſus aliquid expaueſcat. Hunc Atheſis, inter fluuios honorus, amœni gurgitis puritate præterfluit, cauſam præſtans muniminis & decoris: caſtrum pene in mundo ſingulare, tenens clauſtra prouinciæ: quod ideo probatur magis eſſe præcipuum, quia feris gẽtibus conſtat obiectum. Hoc opinabile munimen, mirabilem ſecuritatem, cui deſiderium non ſit habitare, quam vel externos delectat inuiſere? Et quanquam, Deo iuuante, noſtris temporibus prouinciam ſecuram credamus, tamen prudentiæ nihilominus eſt cauere, etiam quæ non putantur emergere. Munitio tractanda eſt ſemper in ocio. Quia tunc male quæritur, quando neceſſaria iudicatur. Mergi, quibus nomen eſt ex facto, cohabitatores piſcium, aquatiles volucres, futuras tempeſtates naturaliter præuidentes, ſicca petũt, ſtagna derelinquũt. Delphini fluctus pelagi metuentes, vadoſis litoribus immorãtur. Echini, qui ſunt mella carnalia, coſtatilis teneritudo, croceæ delitię diuitis maris, dum futuras tempeſtates agnouerint, loca mutare cupiẽtes (qui illis pro leuitate corporis nãndi nulla fiducia eſt) lapillos quibus pares poſſint eſſe complexi, quadam ancorarum ponderatione librati, ſcopulos petunt, quos fluctibus vexandos eſſe non credant. Aues ipſæ, aduentu hyemis, patrias mutant. Feræ pro qualitate temporis cubilia quærunt. Hominum ſolicitudo non debet prouidere, quod poteſt in aduerſitate requirere? Non eſt in mundo, vndis humanæ res mutabilitate quatiuntur: & ideo prouidentia dicitur, vt quæ ſunt futura tractentur.

Atheſis. *Munitio in ocio fiat.* *Mergi.* *Delphini.* *Echini.* *Prouidentia.*

HONORATIS POSSESSORIBVS, DEFENSORIBVS ET CVRIALIBVS CATANENSIS CIVITATIS THEOD.
REX XLIX.

OPtabilis nobis eſt & grata deuotio, quæ bonam præceſſerit iuſſionem: & merito acceptum redditur, ſi † id quod poſſumus imperare, poſcatur. Felicitas enim regnantis eſt, famulantes amare quod expedit. Quando nobis labor cogitationis aufertur, dum ſubditi ſibi profutura diſponunt. Atque ideo ſuggeſtionis veſtræ tenore comperto, quam caritate ciuica in

† quicquid. *Felicitas principis, ſubditi morigeri ſint.*

ca in communiendis mœnibus ſuſcepiſtis, abſolutam huius rei vobis cenſemus eſſe licentiam: nec quicquam de hac re vereamini, vndę gratiæ noſtræ expectare præmia mox debetis. Veſtra enim munitio noſtra eſt nihilominus fortitudo: & quicquid vos ab incerto eripit, famam noſtræ defenſionis extẽdit. Saxa ergo, quę ſuggeritis de Amphitheatro lõga vetuſtate collapſa, nec aliquid ornatui publico iam prodeſſe, niſi ſolas turpes ruinas oſtendere, licentiam vobis eorum in vſus duntaxat publicos damus: vt in murorum faciem ſurgat, quod non poteſt prodeſſe, ſi iaceat. Quocirca perficite cõfidenter, quicquid cautio ad munimen, quicquid ornatus expetit ad decorem: tantum nobis ſcituri gratum fore, quod facitis, quantum exinde gratia ſe veſtræ ciuitatis extulerit.

Ex amphitheatri ruinis refecti muri.

PROVINCIALIBVS NORICIS THEOD. REX L.

GRate ſuſcipienda eſt ordinatio, quæ dantem iuuat, & accipientem pro temporis neceſſitate lætificat. Nam quis putare poſſit onus, vbi maius meretur in commutatione compendium? Et ideo præſentibus decreuimus inſtitutis, vt Alamannorum boues, qui videntur pretioſiores propter corporis granditatem, ſed itineris longinquitate defecti ſunt, commutari vobiſcum liceat, minores quidem membris, ſed idoneos ad labores: vt & illorum profectio ſanioribus animalibus adiuuetur, & veſtri agri armentis grandioribus inſtruantur. Itaque fit, vt illi acquirãt viribus robuſtos, vos forma cõſpicuos: & quod raro ſolet emergere, in vna mercatione vtrique videamini deſiderata compendia percepiſſe.

Ordinatio, grata quæ.

Boum commutatio.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD. REX LI.

QVantum hiſtrionibus rara conſtantia, honeſtumque votum, tanto precioſior eſt, cum in eis probabilis monſtratur affectus. Carum eſt enim homini reperiſſe, vbi aliquid ſe laudabile non putauerat inuenire. Dudum ſiquidem Thomati aurigæ, ex Orientis partibus aduenienti, annonas rationabiles conſideratio noſtra largita eſt, donec eius artem probaremus & animum. Sed quoniam in hoc agone primatum noſcitur

Hiſtriones.

obtinere, eiuſque voluntas, patria derelicta, noſtri ſedes fouere delegit imperij, menſtrua eum duximus largitate ſolidandum. Ne adhuc ambiguum redderemus, quem Italiæ dominatum elegiſſe cognouimus. Is enim frequenter victor per diuerſorũ ora volitauit: plus vectus fauore, quam curribus. Suſcepit partem populi protinus inclinatam: & quos ipſe fecerat triſtes, laborauit iterum reddere lætiores: modo agitatores arte ſuperans, modo equorum velocitate tranſcendens: frequentia palmarum eum dici faciebat maleficum, inter quos magnum præconium videtur eſſe ad talia crimina peruenire. Neceſſe eſt enim ad peruerſitatem magicam referri, quãdo victoria equorum meritis nec poteſt applicari. Spectaculum expellens grauiſſimos mores, inuitans leuiſſimas contentiones, euacuator honeſtatis, fons irriguus iurgiorum, quod vetuſtas quidem habuit ſacrum, ſed contentioſa poſteritas fecit eſſe ludibrium. Primus enim hoc apud Helidem Aſiæ ciuitatem † Ænomaus fertur edidiſſe: quod poſtea Romulus in raptu Sabinarum, necdum fundatis ædificiis ruraliter oſtentauit Italiæ. Sed Mundi dominus ad potentiam ſuam opus extollens, mirandam etiam Romanis fabricam in vallem Martiam tetendit Auguſtus: vt immenſa moles firmiter præcincta montibus cõtineret, vbi magnarũ rerum indicia clauderetur. Biſſena quippe hoſtia ad duodecim ſigna poſuerunt. Hæc ab hermulis funibus demiſſis ſubita æqualitate panduntur, docẽtes totum illic, vt putabatur conſilio geri, vbi imago capitis cognoſcitur operari. Colores autẽ in vicem temporũ quadrifaria diuiſione funduntur: praſinus virenti verno, venetus nubilæ hyemi, roſeus æſtati flammeæ, albus pruinoſo autumno dicatus eſt. Vt quaſi per duodecim ſigna digrediẽs annus integer ſignaretur. Sic factum, vt Naturæ † miniſteria Spectaculorum compoſita imaginatione luderentur. Biga quaſi Lunæ, Quadriga Solis imitatione reperta eſt. Equi deſultatorij, per quos Circenſium miniſtri miſſos denunciãt exituros, Luciferi præcurſorias velocitates imitantur. Sic accidit, vt dum ſe colere aſtra putarẽt, religionem ſuam ludicra ſimilitudine profanarent. Alba linea non lõge ab hoſtiis in vtrumque podium, quaſi regula directa, producitur: vt quadrigis progredientibus, inde certamẽ oriretur: ne dũ ſemper propere conãtur elidere, ſpectãdi voluptatẽ

Auriga menſtruum.

Magia. Spectaculi vituperatio.

† *al.* Monomagus *al.* Innomagus.

Colores quatuor factionũ.

† myſteria.
Biga.
Quadriga.

Alba linea.

viderentur populis abrogare. Septem metis certamen omne peragitur,in ſimilitudinem hebdomadis reciprocæ. Ipſę vero metæ ſecundum zodiacos decanos ternas obtinent ſummitates:quas ad inſtar Solis quadrigæ celeres peruagantur. Rotæ Orientis & Occidentis terminos deſignant. Euripus maris vitrei reddit imaginem,vnde illuc delphini equorei aquas interfluunt.Obeliſcorum quoque prolixitates ad cœli altitudinem ſubleuantur: ſed potior Soli, inferior Lunæ dicatus eſt. Vbi ſacra priſcorum Chaldaïcis ſignis, quaſi literis, indicantur. *Nota Chaldaica.* Spina infelicium captiuorum ſortem deſignat: vbi duces Romanorum ſupra dorſa hoſtium ambulantes laborum ſuorum gaudia perceperunt. † Mappa vero, quæ ſignum dare videtur Circenſibus,tali caſu fluxit in morem:cum Nero prandiū protenderet,& celeritatem,vt aſſolet, auidus ſpectādi populus flagitaret, ille mappam, qua tergendis manibus vtebatur, iuſſit abiici per feneſtram: vt libertatem daret certaminis poſtulandi. Hinc tractum eſt, vt oſtenſa mappa certa videatur eſſe promiſſio Circenſium futurorum. Circus,a circuitu dicitur. Circēſes,quaſi circuenſes:propterea quod apud Antiquitatem rudē,quæ nec dū Spectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enſes & flumina locis virentibus agerentur. Nec vacat, quod viginti quatuor † menſibus conditio huius certaminis expeditur:vt diei noctiſque horæ tali numero clauderentur. Nec illud putetur irritum,quod metarum circuitus ouorū erectionibus exprimatur:quando actus ipſe, multis ſuperſtitionibus grauibus,oui exemplo,geniturum ſe aliqua profitetur. Et ideo datur intelligi, volitantes atque inconſtantiſſimos inde mores naſci,quos auium matribus aptauerunt. Cætera Circi Romani longum eſt ſermone decurrere, dum omnia videantur ad cauſas ſingulas pertinere. Hoc tantum dicimus omnimodis ſtupendum,quod illic,ſupra cætera Spectacula, feruor animorum inconſulta grauitate rapiatur. Trāſit praſinus,pars populi mæret: præcedit venetus, & potior turba ciuitatis affligitur: nihil proficientes,feruenter inſultant: nihil patientes, grauiter vulnerantur: & ad inanes contentiones ſic deſcenditur, tanquam de ſtatu periclitātis patriæ laboretur. Quod merito creditur dicatum numeroſæ ſuperſtitioni, vbi ab honeſtis moribus ſic conſtat excidi. Hæc nos fouemus neceſſitate

† Nappa. *Circus.* *† miſsibus.* *Meta.* *Factiones Praſinorum & Venetorum.*

populorum imminentium, quibus votum eſt ad talia conueni-

Voluptatib. populi obſequendum.

re, dum cogitationes ſerias delectantur abiicere. Paucos enim ratio capit, & raros probabilis oblectat intentio, & ad illud potius turba ducitur, quod ad curarum remiſſionem conſtat inuẽtum. Nam quicquid æſtimat voluptuoſum, hoc & ad beatitudinem temporum iudicat applicandum. Quapropter largiamur expenſas: non ſemper ex iudicio demus. Expedit interdum deſipere, vt populi poſſimus deſiderata gaudia continere.

CONSVLARI VIRO ILLVSTRI THEOD. REX LII.

De finib. litib.

SIcut inuidioſa nimis interpellantium ſuggeſtione comperimus, inter Leontiùm atque Paſcaſium ſpectabiles viros, finalis orta contentio eſt: ita vt terminos caſarum ſuarum non legibus, ſed viribus crederent vindicandos. Vnde miramur tãta animoſitate fuiſſe litigatum, quod aut terminis teſtibus, aut iugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis conſtructis, aliiſque ſignis euidentibus conſtat eſſe definitum. Quid iſti facerent, ſi in Ægyptiacis partibus poſſiderent? vbi Nili fluminis

i diluuiũ.

ſuperueniente diluuio, indicia finium vaſtiſſimus gurges abradit, & indiſcreta terræ facies redditur, vbi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuiſſent, ſi excitata lis nulla ſatisfactione ſuperata diſcederet. Hoc enim per geometricas formas, & grammaticam diſciplinam, ita diligenter agnoſcitur, quemadmodum literis omnis

Geometria a Chaldæis.

ſermo concluſus eſt. Geometriam quippe, vt eſt hominum genus nimis acutiſsimum atque ſolicitum, Chaldæi primum inueniſſe memorantur. Qui ratione ipſius diſciplinæ generaliter colligẽtes, & in aſtronomicis rebus, & in muſicis, & in me-

† logicam.

chanicis, & in architecticis, & in medicinam, & ad artem † logiſticam, vel quicquid poteſt formis generalibus contineri, aptam eſſe docuerunt. Vt ſine ea nihil horum poſsit ad agni-

† præuenire.

tionem veriſsimam † prouenire. Hanc poſt Ægyptij, non diſ-

Nili augmẽta.

ſimiliter animi feruore calentes, propter augmenta Nilotica, quæ ſingulis annis votiua inundatione patiuntur, ad dimenſionem terræ & recuperandas formas finium tranſtulerunt: vt fieret arte diſtinctum, quod litigioſæ confuſioni videbatur ob-

noxium. Quapropter agrimenſorem peritiſſimum, cui ab arte nomē eſt, veſtra nihilomin⁹ adhibeat magnitudo: vt iam omnia, quæ manifeſta ratione diſtincta ſunt, per euidentia debeat documenta monſtrare. Nam ſi hoc egit illa diſciplina mirabilis, vt indeterminatos agros ratione certa diſtingueret, quanto magis iſte monſtrare debet omnia, quæ iam probantur ſuis finibus terminata? Auguſti ſiquidem temporibus Orbis Romanus agris diuiſus, cenſuque deſcriptus eſt, vt poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſoluenda. Hoc auctor Hyrummetricus redegit ad dogma conſcriptum: quatenus ſtudioſus legendo poſſit agnoſcere, quod deberet oculis abſolute monſtrare. Videant artis huius periti, quid de ipſis publica ſentit auctoritas. Nā diſciplinæ illæ, toto Orbe celebratæ, non habent hūc honorem. Arithmeticam dicas auditoriis vacat. Geometria, cum tantum de cœleſtibus diſputat, tantum ſtudioſis exponitur. Aſtronomia & Muſica diſcuntur ad ſcientiam ſolam. Agrimenſori vero finiū lis orta committitur, vt contentionum proteruitas abſcindatur. Iudex eſt vtique artis ſuæ, forum ipſius agri deſerti ſunt: † fanaticum credis, quem tortuoſis ſemitis ambulare conſpexeris. Indicia ſiquidem rerum inter ſyluas aſperas & dumeta perquirit, nō ambulat iure cōmuni: via illi eſt ſua lectio: oſtendit, quod dicit: probat, quod didicit: greſſibus ſuis concertantium iura diſcernit: & more vaſtiſſimi fluminis, aliis ſpatia tollit, aliis rura concedit. Quapropter auctoritate noſtra ſuffulti talem eligite, poſt quem partes erubeſcant impudenti fronte litigare. Quatenus poſſeſſorum iura confuſa eſſe non debeant, quibus eſt neceſſarium rebus propriis adhibere culturam.

Geometria vſus. *Orbis diuiſus ſub Auguſto.* *Hyrummetricus.* *Cenſus ſub Auguſto.* *Fortè, vacare.* *Agrimenſoris vtilitas.* † *fanaſticū.* *Geometra eligendus.*

APRONIANO VIRO ILLVSTRI COMITI PRIVATARVM THEODERICVS REX LIII.

MAgnitudinis veſtræ relatione comperimus, Aquilegium Romam veniſſe de partibus Africanis: vbi ars ipſa pro locorum ſiccitate magno ſtudio ſemper excolitur, qui aridis locis aquas poſſit dare vernatiles, vt beneficio ſuo habitari faciat loca, nimia ſterilitate ſiccata. Hoc nobis fuiſſe gratum cognoſce: quaten⁹ induſtria illa maiorum libris expoſita, noſtris

Aquar. indagandar. ratio.

temporibus venerit approbanda. Signis quippe virentium herbarum ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter vndarum. Terris enim, quibus dulcis humor non longe ſubeſt, vbertas quorundam germinum ſemper arridet: vt eſt iuncus aquatilis, canna leuis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quæ tamen vltra naturam ſuā felici proceritate luxuriant. Sunt & alia huius artis indicia, cum nocte adueniente lana ſicca in terram ponitur iam prouiſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi quæ proximitas arriſerit, mane humida reperitur. Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & vbi ſupra terram minutiſſimarum volitare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum, tunc promittunt læti facile quod quæritur inueniri. Addunt etiam, in columnæ ſpeciem conſpici quēdam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt. Vt hoc ſit mirabile, quod per hæc aliaque ſigna diuerſa menſura definita prædicitur, quanta profunditate quæſita monſtretur. Prædicuntur ĕtiam ſapores aquarum, vt nec aſpera diſpendioſo labore debeat quæri, nec dulcis neceſſariaque in honore contemni. Hanc ſcientiam ſequentibus pulchre tradiderunt apud Græcos ille, apud Latinos Marcellus. Qui non ſolum de ſubterraneis fluentis, ſed de ipſo quoque ore fontium ſolicite tractauerunt. Dicunt enim aquas, quæ ad Orientem Auſtrumque prorumpunt, dulces atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſaluberrimas inueniri: in Septentrionem vero atque Occidentem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ grauitatis incommodas. Atque ideo, ſi viderit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & vſu rerum, quæ ſunt prædicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem eius inopiamque releuabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nā quanuis Romana ciuitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formarum inundatione ditiſſima: reperiuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videantur deſiderare peritiam. Et merito continetur, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino iungendus eſt: vt vndas, quas iſte reperit, ille leuet, & arte ſubire faciat, quod

Marcell⁹ ſcripſit de aquis & fluminibus.

Aquaeductus Rom. & fontes.

Hydraulæ.

aſcendere non præualet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quod ſub nobis nō potuerit Romana ciuitas continere.

Explicit liber tertius.

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER QVARTVS.

HERMINAFRIDO REGI † THORINGORVM THEODERICVS REX I.

† Vvandalorum.

DEſiderantes, vos noſtris aggregare parentibus, neptis caro pignori, propitia diuinitate, ſociamus. Vt qui de regia ſtirpe deſcēditis, nunc etiam longius claritate imperialis ſanguinis fulgeatis. Mittimus ad vos ornatū aulicæ domus, augmēta generis, ſolatia fidelis conſilij, dulcedinem ſuauiſſimā coniugalem: quæ & dominatum iure vobiſcum impleat, & nationē veſtram meliore inſtitutione componat. Habebit felix Thoringia, quod nutriuit Italia: literis doctam, moribus eruditam, decoram non ſolum genere, quantum & fœminea dignitate. Vt non minus patria veſtra iſtius ſplendeat moribus, quam ſuis triumphis. Quapropter ſalutantes vos gratia competenti, indicamus nos venientibus Legatis veſtris impretiabilis quidem rei, ſed more gentiū ſuſcepiſſe pretia deſtintaa, equos argēteo colore veſtitos, quales decuit eſſe nuptiales. Quorū pectora vel crura ſphæris carneis decēter ornantur: coſtæ in quandā latitudinē porrigūtur: aluus in breuitate conſtringitur: caput ceruinā reddit effigiem, imitantes velocitatem, cuius videntur habere ſimilitudinem. Hi ſunt ſub pinguedine nimia manſueti, magna mole celerrimi, aſpectibus iucundi, vſibus gratiores: incedunt enim molliter, ſeſſores ſuos inſanis feſtinationibus non fatigant:

Regi Thoringorum miſſa ſponſa.

Equorum deſcriptio.

quieſcitur potius in ipſis, quam laboretur: & compoſiti delectabili moderatione, agilitate norunt continua perdurare. Verum hunc, quanuis nobiliſſimum gregem, beluaſque morigeras, vel alia quæ direxiſtis eximia, victa cognoſcitis, quando omnia iure ſuperat, quæ decus regiæ poteſtatis exornat. Deſtinauimus & nos quidem, quæ principalis ordo poſcebat: ſed nil maius perſoluimus, quam quod vos tantæ fœminæ decori copulauimus. Adſint veſtro diuina coniugio, vt ſicut nos cauſa iunxit affectionis, ita & poſteros noſtros obliget gratia parentalis.

REGI HERVLORVM THEODERICVS REX. II.

Filius per arma poteſt adoptari.

PEr arma fieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent. Quando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt, vt prius ſe velint mori, quam aliquid aſperum patribus videantur infligi. Et ideo more gẽtium, & conditione virili, filium te præſenti munere procreamus: vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris. Damus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omnimodis fortiora, largimur tibi noſtra iudicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theoderici ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibique profutura. Ille a te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit: probat tuũ animum, & opus non habebit obſequium. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum, Deo iuuante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autẽ olim virtutum pignora præſtiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio ſermone mandamus, qui vobis literas noſtras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam quæ ſunt dicẽda ſubiungant.

Adoptio per arma.

Probari à principe, magnum.

SENARIO V.I. COMITI PRIVATAR. THEOD. REX III.

» ADornatum Palatij credimus pertinere, aptas dignitati- *Princeps quos*
» bus perſonas eligere. Quia de claritate ſeruientium creſ- *prouehere de-*
» cit fama dominorum. Tales enim prouehere principem de- *beat.*
» cet, vt quoties proceres ſuum fuerit dignatus aſpicere, toties *Comitiua pa-*
ſe cognoſcat recta iudicia habuiſſe. Moribus enim debet eſſe *trimonij.*
conſpicuus, qui datur imitandus. Facile eſt qualencunque ſibi deligere: multis autem electum, videre decet. Cape igitur per indictionem quartam illuſtris Comitiuæ noſtri Patrimonij dignitatem, quam tibi non immerito tribuit regalis auctoritas. *Legatus.*
Diu nanque noſtris ordinationibus geminum mutuatus obſequium, & conſilij particeps eras, & diſpoſita laudabili aſſum- *Laus fortitudinis in Comite.*
ptione complebas. Subiſti ſæpe arduæ legationis officium. Reſtitiſti Regibus non impar aſſertor, coactus iuſtitiam noſtram & illis oſtendere, qui rationem vix poterant cruda obſtinatione ſentire. Non te terruit contentionibus inflammata regalis auctoritas: ſubiugaſti quinimmo audaciam veritati, & obſequutus ordinationibus noſtris in cõſcientiam ſuam Barbaros perculiſti. Quid ſtudium tuum longa lucubratione ſolicitum, *Studium.*
& continui laboris inculpabile referamus obſequium? Vſus es *Eloquentia.*
ſub exceptionis officio eloquentis ingenio: fauebat ipſe ſui delectatus auditor, dum meliora faceres cum recitare cœpiſſes. Pronuntiatio tua noſtrum delectabat arbitrium: quia tantum dictantium reficiebas animum, quantum ſe laſſare poterat cura cogitantium. Fuit quoque in te pars altera vitæ laudabilis, *Arcana prin-*
quod arcana noſtra morum probitate claudebas, multorum *cipum celanda.*
conſcius, nec tamen cum plura noſſes elatus. Collegis gratia, ſuperioribus humilitate placuiſti. Sic omnium pro te factus eſt vnus animus ex magna diuerſitate ſociatus. Carpes certe probatæ inſtitutionis gratiſſimũ fructum: quando prouectus tuus ita potuit omnes lætos efficere, vt vniuerſi in te iudicent ſua deſideria profeciſſe. Tuere igitur hanc virtutum amabilem præclaramque conſtantiam, noſtræque domus auctoritate ſubnixus, tanto ſtudioſius gratiam quære, quantum te locum beneficiis reſpicis inueniſſe. Tende itaque adhuc bonis actibus tuos ad potiora ſucceſſus, ſciens gratiam noſtram

in illo ſemper augeri, qui ſe dignum adepto culmini deſiderat inueniri.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX IV.

Candidati commendatio.

GLorioſum quidem nobis eſt P.C. honores paſſim impendere, ſed laudabilius benemeritis digna præſtare. Quicquid enim talibus tribuimus, pro generali potius vtilitate largimur. Cunctis ſiquidem proficit recti tenax prouectus: nec locus relinquitur iniuriæ, cum ad bonos peruenit regula diſciplinæ. Hoc itaque præclaro deſiderio illuſtrem virum Senariũ Comitiuæ Patrimonij dignitate ſubueximus: qui venalitatis obſcura, animi claritate refugiat: qui calumnia non lætetur, nec patrimonij auctoritate ſuffultus, de noſtro ſibi faciat terrore compendium: ſed ius æquabile poſſit tenere cum cæteris, vnde nobis placere reſpicit ſeruientes. Hæc de illo futura promittere, præteritorum facit temporum fides. In ipſo quippe adoleſcentiæ flore palatia noſtra meritis maturus intrauit: & quod robuſtas quoque fatigat ętates, nullo deceptus nouitatis errore, ad imperantis conuerſus arbitrium, effectum bonarum præſtitit iuſſionum: nunc ad colloquia dignus, nunc ad exceptiones aptiſſimus, frequenter & in legationis honorem electus: cuius multiplex meritum incertum apud nos reddebat officium. Non enim vnius loci vir debet dici, a quo multa videntur impleri. Sed hæc amplius commendabat humilitas, quæ tam clara quam rara eſt. Nouũ eſt enim, ſub amore principis cuſtodire modeſtiam: quia gaudia ſemper animos inquietant. modus enim raro lætis rebus imponitur, qui magis in triſtibus inuenitur. Verũ inter hæc ſtupenda meritorũ, originis quoque ſimili claritate reſplendet, vt habeas qua parte ſit ditior, cum copioſius vtraque poſſideat. Habent ergo ſigillatim diſtributa præconium, iuncta miraculum. Quapropter P. C. aſſurgat primæuis introeuntibus cana libertas. Nihil de genio veſtro ſubtrahitur, quando venientium nouitas honorabiliter inuitatur. Parentes publici de clemẽtia nominati, duplex vos ratio benignitatis inuitet: incipiens mereatur gratiã, prouectus fauorem.

Modum vix non capiunt læta.

AMABILI VIRO DEVOTO COMITI THEOD. REX V.

NVllum decet, noſtras grauanter ſuſcipere iuſſiones, quæ magis vtilitates noſcuntur extollere deuotorum. In Gallicana igitur regione victualium cognouimus caritatem: ad quam negociatio ſemper prompta feſtinat, vt empta largius anguſtiore pretio diſtrahatur. Sic euenit, vt & vẽditoribus ſatis fiat, & illis prouiſio noſtra ſubueniat. Atque ideo deuotio tua præſenti auctoritate cognoſcat, omnes nauicularios Campaniæ, Lucaniæ, ſiue Thuſciæ, fideiuſſoribus idoneis ſe debere committere, vt cum victualibus ſpeciebus tantum proficiſcantur ad Gallias, habituri licentiam diſtrahendi, ſicut inter emptorem venditoremque conuenerit. Grande commodum eſt, cum indigentibus paciſci: quando fames totum ſolet contemnere, vt ſuam neceſſitatem poſſit expellere. Nam cum ambitioni ſuæ ſeruiat, propemodum donare videtur, qui vendit rogatus. Ad ſaturatos cum mercibus ire certamen eſt: ſuo autem pretium poſcit arbitrio, qui victualia poteſt ferre ieiunis.

Principis iuſſiones.

Neceſſitas caritas omnia emit.

SYMMACHO VIRO PATRITIO THEODERICVS REX VI.

RAtionabiles petitiones ſupplicum libenter amplectimur, qui etiam non rogati iuſta cogitamus. Quid eſt enim dignius, quod die noctuque aſſidua deliberatione voluamus, niſi vt Rempub. noſtram ſicut arma protegunt, æquitas quoque inuiolata cuſtodiat? Spectabilis itaque Valerianus in Syracuſana ciuitate conſiſtens, reuerti ſe ad Lares proprios ſupplicauit, qui ſtudiorum cauſa liberos ſuos ad Romanam ciuitatẽ deduxit. Quos illuſtris magnificentia tua, ex noſtra continens iuſſione, in ſupradicta vrbe faciat commorari: nec illis liceat ante diſcedere, niſi hoc noſter proloquatur affatus. Ita enim & illis ſtudiorum * profectus acquiritur, & noſtræ iuſſionis reuerentia cuſtoditur. Non ergo ſibi putet impoſitum, quod debuit eſſe votiuum. Nulli ſit ingrata Roma, quæ dici non poteſt aliena. Illa eloquentiæ fœcunda mater,

Arma & æquitas, Reip. cuſtodes.

Romæ ſtudiorum cauſa agere.

** al. profectus.*

Romanæ vrbis elogium præclarum.

illa virtutum omnium latiſſimum templum. Sentiatur plane, quod clarum eſt.nō ſine gratia eſſe creditur,cui habitatio tanta præſtatur.

SENARIO V.I. COMITI PRIVATAR. THEOD. REX VII.

Naufrago ſuccurſum.

Proſequutores frumentorum.

PRopoſitum noſtræ pietatis eſt, iniuſte periclitantium ſubleuare fortunas. Quia quod aliena vi conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, vt hominis vitio deputetur,quod eius voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, vnde raro datur euadere. Atque ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum,qui de Sicilia fuerāt ad Gallias deſtinati,lachrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promouiſſent in pelagus aduerſis flatibus fuiſſe ſuſceptum : vbi fatiſcente compage trabium,omnia vis vndarum abſorbuit:nec quicquam miſeris de aquarum nimietate,niſi ſolas lacrymas reſtitiſſe. Vnde illuſtris ſublimitas tua, præſenti auctoritate commonita, modiationem tritici, quam ſub hac ſorte periſſe probauerint, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus eſt, vltra naufragium velle deſæuire: "
& illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur "
immania pericula ceſſiſſe.

HONORATIS POSSESSORIBVS ET CVRIALIBVS *FOROIVLIENSIBVS THEODERICVS REX IIX.

* Foroliuenſib.

Boni Principis imperium graue non eſt.

Trabes vendit.

GRaue videri non debet,quod noſtra ordinatione cēſetur: quia nouimus ęſtimare,quod vos oportet implere. A nobis quippe poteſtis rationabiliter cuſtodiri, quibus proſpicitis non grauati. Proinde deuotioni veſtræ præſenti auctoritate decernimus,vt accepto pretio competenti, de locis veſtris ad Alſuanum trabes ſine aliqua dilatione deuehatis: quatenus & noſtra ordinatio ſortiri poſſit effectum, & perceptis mercedibus nec vos videamini ſuſtinere diſpendium.

OSVNI V.I. COMITI THEOD.
REX IX.

INnocentiæ profeſſio eſt, noſtram elegiſſe præſentiam: vbi nec violentiæ locus datur, nec auaritiæ vitia formidantur. Maurentius atque Paula, patris auxilio nudati, multorum ſe iniuriis teſtantur exponi: quorum adoleſcentia peruia videtur incommodis, cum facile poſſit ſurripi vel iuuenibus deſtitutis. „ Et ideo noſtrum merentur præſidium, a quibus ſe calliditas nõ „ abſtinet improborum. Proinde ſublimitas veſtra, tenore præſentis iuſſionis agnoſcẽs, ſupra memoratos adultos, ſi quis iurgantium pulſare maluerit, ad noſtrum Comitatum nouerit dirigendos: vbi & innocentia perfugium, & calumniatores ius poſſunt inuenire diſtrictum.

Minoris cauſa ad comitatum euocatio.

Circumſcriptio adoleſ.

IOANNI V.S. CONSVLI CAMPANIÆ
THEODER. REX X.

FOedum eſt, inter iura publica priuatis odiis licentiam dare; nec ad arbitrium proprium iudicandus eſt inconſultus feruor animorum. Iniquum quippe nimis eſt, quod delectat „ iratum. Furentes iuſta non ſentiunt: quia dum commoti ani„ mo in vindictam ſæuiunt, rerum temperantiam non requirũt. „ Hinc eſt, quod legum reperta eſt ſacra reuerentia: vt nihil ma„ nu, nihil proprio ageretur impulſu. Quid enim a bellica con„ fuſione pax tranquilla diſtabit, ſi per vim litigia terminentur: „ Prouincialium igitur Cãpaniæ atque Samnij ſuggeſtione comperimus nonnullos neglecta temporum diſciplina, ad pignorandi ſe ſtudia tranſtuliſſe, & quaſi edicto miſſo, per vulgus licentiam creuiſſe vitiorum. His multo acerbiora iungẽtes, alienis debitis ad ſolutionem alios trahi, ſolamque cauſam probabilem videri, ſi aliqua debitori potuit in ciuitate coniungi. O iniquum perſuaſionis errorem! Diuiduntur cauſæ germanis: filius obligationibus paternis, ſi nõ ſit hæres, exuitur: vxor maritalibus debitis, niſi per ſucceſſionis vincula, non tenetur: & audacia ad ſolutionem trahit extraneos, cum abſoluant iura coniunctos. Hoc hactenus fieri noſtri ignorantia fortaſſe pertulerit. Nunc neceſſe eſt remedium de legibus habeat, quod noſtram potuit intrare notitiam. Proinde edictalis programa-

Pignorationes ſeu repreſaliæ prohibentur.

Nemo alterius debitum exſoluere cogendus.

tis tenore comperto, ſpectabilitas veſtra ad cunctorum faciat notitiã peruenire: vt quiſquis quod repetere debuiſſet pignorãdi ſtudio fortaſſis inuaſerit, voce iuris amittat: nec liceat cuiquam ſua ſponte, niſi obligatum forſitan, pignus auferre. Si vero alterum pro altero, quod nefas dictu eſt, pignorare maluerit, in duplũ cui vim fecit, direpta reſtituat: quia ſcelera dãna plus cohibent, & ſola detrimenta cogitant, qui pudoris fecere iacturam. Quem vero ab hac † redimitione fœdum patrocinium tenuitatis excuſat, pro amiſſi qualitate facinoris in eũ fuſtuario ſupplicio vindicetur. Nõ enim patimur impunitum, quod nolumus eſſe permiſſum.

† redhibitione.

Fuſtuarium.

SENARIO V.I. COMITI PRIVATAR. THEOD. REX XI.

Mandata iuriſdictio.

SPes eſt certa remedij, vota ſupplicum ad prudentis remiſiſſe iudicium: vt per ordinationis beneficium confuſionis abrogetur incertum. Proinde magnitudo tua, cuius ordinationi videtur ſubiacere prouincia, inter poſſeſſores Volienſes atq; Curiales cauſam diligenti examinatione diſcutiat, quatenus inter eos ſopiatur querela, a vobis patefacta iuſtitia. Non enim decet, poſt audientiam veſtram negocium trahi, a quo poſt alios iudices debuiſſet audiri.

MARABADO V.I. COMITI ET GEMELLO V.S. THEOD. REX XII.

Armis & legibus prouincia defenſa.

† v. princeps.

Auiæ pietas in nepotes maior.

Mulier, relicto marito ad ſecundas nuptias conuolãs.

PRopoſiti noſtri eſt, vt prouincias nobis, Deo auxiliante, ſubiectas, ſicut armis defendimus, ita legibus ordinemus: quia ſemper auget † princeps obſeruata iuſtitia. Et quantum probabili inſtitutione viuitur, tantum ſummis adhuc prouectibus aggregatur. Archotonia itaque illuſtris fœmina, flebiliter ingemiſcens nepotis ſui calamitatem tali conqueſtione deplorauit (dum ſemper auiæ cura tenerior eſt ſuorum) aſſerens Ætheriam nurum ſuam, mariti poſtpoſita dilectione, cuidã ſe Liberio iugali fœdere ſociaſſe: & cum ornatior cupit nouis thalamis apparere, ſtuduerit prioris viri facultates euertere, allegans, ditatam filiorum ſpoliis, quibus magis decuit cõgregari. Ideoque nos, qui deſideria ſupplicantum cõſueuimus remittere ad ſtatuta diualium ſanctionum; vt nec inſinuationẽ

ſupplicum renuamus, nec aduerſarij negocium credula facilitate damnemus, ſublimitatis veſtræ iudicio hanc cauſam legibus committimus audiendam : vt omni inciuilitate ſummota, mediis ſacroſanctis Euangeliis cum tribus Honoratis, quos partium conſenſus elegerit, qui legum poſſint habere notitiam, quicquid priſci iuris forma conſtituit, inter eos conſiderata diſciplina noſtri temporis proferatis. Quia non decet per vim eos aliquid agere, qui ad noſtra meruerunt regimina peruenire. *Mandata iuriſdictio.*

SENARIO V.I. COMITI PRIVATAR. THEOD. REX XIII.

EMolumenta deeſſe laborantibus non oportet: vt & bonæ ſpei aditus aperiatur, & deſudantium querela iuſta cōpenſatione claudatur. Atque ideo prouidentiam noſtram, quæ omnes Reipub. partes, ſub cœleſti fauore circunſpicit, ordinaſſe cognoſce, vt Coloſſeo viro illuſtri pro laboribus & meritis ad Syrmienſem Pannoniam deſtinato, iuxta conſuetudinē veterem victualia præbeantur. Quatenus dum memorato viro neceſſaria fuerint præparata, locus iniuſtis præſumptionibus abrogetur. Diſciplinam ſiquidem non poteſt ſeruare ieiunus exercitus, dum quod deeſt, ſemper præſumit armatus. Habeat quod emat, ne cogatur cogitare, quod auferat. Neceſſitas moderamen nō diligit: nec poteſt imperari multis, quod nequeāt cuſtodire pauciſſimi. *Victus præbeatur militib.* *Neceſſitas.*

† GESILÆ SAIONI THEOD. REX XIV. *† Beſilæ.*

MAgni peccati genus eſt, alienis debitis alterum prægrauare: vt quod poteſt exigi, non mereatur audiri. Sua † quique damna reſpiciant, & is ſoluat tributum, qui poſſeſſionis noſcitur habere compēdium. Atque ideo præſenti tibi auctoritate delegamus, vt Gothi per Picenum ſiue Thuſcias vtraſque reſidentes, te imminente cogantur exoluere debitas functiones. In ipſis enim initiis comprimendus exceſſus eſt, ne fœda imitatio, quaſi turpis ſcabies, paulatim reliquos comprehendat. Si quis ergo iuſſa noſtra agreſti ſpiritu reſupinatus abiecerit, caſas eius appoſitis titulis fiſci noſtri iurib⁹ vindicabis: vt q̧ iuſte noluit parua ſoluere, rationabiliter videatur *v. quenque.* *Tituli appoſiti.*

Commoda donatiui. maxima perdidiſſe. Qui enim debent ad fiſcum celerius eſſe deuoti, niſi qui capiunt commoda donatiui? Quando amplius de noſtra humanitate recipiunt, quam ſtipendij iure præſtetur. Nam ſi liberalitatis noſtræ cauſa tractetur, nos potius volũtaria tributa ſoluimus, qui fortunas omnium ſubleuamus.

† Benedicto.

BENENATO V. S. THEOD. REX XV.

Dromanarij reparati. ILluſtris & magnifici viri comitis Patrimonij ſuggeſtione comperimus, Dromanarios viginti & vnum de conſtituto numero mortis incommodo fuiſſe ſubtractos. Vnde prouidẽtiam noſtram, cuius eſt proprium, quod caſu ſubducitur reparare conſilio, hoc ſtatuiſſe cognoſce, vt ſupradictos Dromanarios probare ſine aliqua dubitatione feſtines, qui tamẽ ad hoc opus poſſint idonei reperiri. Remigum enim labor operoſus valentes animo & viribus quærit, vt confidentia mentis *Remiges.* procellis obuiare poſſit vndoſis. Quid enim audentius, quam illud infidum ac vaſtiſſimũ mare intrare paruo nauigio, quod eluctari facit deſperationis ſola præſumptio? Quapropter iuſſis te noſtris hanc cautelam conuenit adhibere, vt querelã de † fidelibus. congregatis † debilibus non facias, cũ nec robuſtiſſimos quæſiſſe cognoſcas.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX XVI.

VTilitatis publicæ cauſa, quam noſter animus ſemper ſpectat, virum illuſtrem Comitem Arigernum, ciuem pene veſtrum, dudum ad Gallias æſtimauimus dirigendum: vt eius *Nouis prouinciis qui magiſtratus præficiendi.* maturitate conſilij titubantium potuiſſent corda firmari. Nouitatem quippe ſolicitam prudentes cõuenit habere rectores: vt quemadmodum fuerit vitæ formatus ordo, ſic currat inſtituta deuotio. His rebus ad noſtra vota compoſitis, & gloriam ciuilitatis rettulit, & quod inter vos didicit diligenter oſtendẽs bellorum inſignia reportauit, quem deſideratũ ſicut putamus cœtui veſtro reddidimus: vt qui vobis lõga ætate placuit, nũc gratior fiat, cum eum adiecta bona commendant. Quapropter diſciplinæ ſe præfati viri Romanus ordo reſtituat, vt quod quietis amore præcipitur, deuotis animis impleatur. Quatenus &

& exceſſibus tollatur licentia,& quod optamus maxime, locũ nequeat inuenire vindicta. Si qua etiam per eius abſentiam culpa prouenerit, inter vos iuſtitiæ conſideratione corrigite: ſicut nobilitati veſtræ conuenit agere,cui ſemper probitas placet. Quoniam nos ſpecialiter iniunxiſſe cognoſcite, vt error, qui ab actoribus ſuis minime fuerit emendatus, legum diſtrictione reſecetur. Pareatur ergo P. C. viro multis temporibus iam probato,cuius neceſſe eſt prædicanda ſequi, qui ſe hactenus ſub veſtra omnium laude tractauit, & in tanta frequentia nullius reperit aduerſa iudicia.

IBÆ V.S. DVCI THEOD.
REX XVII.

DEfinitam rem ab antiquo Rege, quam tamen conſtat rationabiliter eſſe decretam, nulla volumus ambiguitate * titubare. Quia decet firmum eſſe,quod commendatur probabili iuſſione. Cur enim priora quaſſemus, vbi nihil eſt, quod corrigere debeamus?Atque ideo præſenti tibi auctoritate præcipimus,vt poſſeſſiones Narbonenſis Eccleſiæ,ſecundum pręcelſæ recordationis Alarici præcepta,a quibuſlibet peruaſoribus occupatæ teneantur, æquitatis facias contemplatione reſtitui. Quoniam verſari nolumus in Eccleſiæ diſpendio præſumptiones illicitas, dum noſtra deceat tempora, ſedare confuſa.Eſto contra talia omnino ſolicitus: vt qui es bello clarus, ciuilitate quoquę reddaris eximius.Sic & arma tua,Deo iuuãte,corroboras,ſi iuſtitiam mediocribus ſeruare cõtendas.Improbis enim potuiſſe reſiſtere,non præuales excuſare: quando omnes tibi libenter cedunt,quem glorioſum in bellorum certamine cognouerunt. Ignauus forte audacibus iubere nil poſſit:nemo plus præſumentibus imperat, quam quem ſua facta commendant.

* Fortè, turbare.

Ablatarum Eccleſiæ poſſeſſ. reſtitutio.

ANNÆ V.S. COMITI THEOD.
REX XIIX.

COnſuetudo eſt noſtræ clementiæ, probatæ nobis fidei agenda committere: vt cum iudices delegamus prædictos tractatu maturo,locum praua nequeat inuenire ſurreptio. Dudũ ſiquidẽ ad nos multorum ſuggeſtione peruenit, Laurẽtium

Inuentus à ſacerdote theſaurus in ſepulcro.

presbyterum effoſſis cineribus funeſtas diuitias inter hominũ cadauera perſcrutatum: concuſſionemque mortuis intuliſſe, quem oportet viuentibus quietã prædicare. Non abſtinuiſſe perhibetur tam crudeli contagio piis dicatas cõſecrationibus manus, aurum execrabili quæſiſſe fertur affectu, quem ſuã decuiſſet egentibus dare ſubſtantiam, vel ſub æquitate collectam. Quod te diligenti examinatione præcipimus indagare. Vt ſi veritati dicta perſpexeris conuenire, hominis ambitum eo tãtum fine concludas, ne poſſit ſupprimere, quod eum non licuit inuenire. Scelus enim, quod nos pro ſacerdotali honore relinquimus impunitum, maiori pondere credimus vindicandum.

Sepulcrorũ oſſa eruere, nefas.

Honor ſacerdotalis.

GEMELLO V. S. THEOD.
REX XIX.

Decet principalem prouidentiam feſſa refouere: vt aſperitatem caſuum mitiget lenitas iuſſionum. Non enim ſentitur incommodum, ſi quod per aduerſitatem conſtat oppreſſum, conceſſa proſperitas oſtenderit ſubleuatum. Siliquatici nanque præſtationem, quam rebus omnibus nundinãdis prouida definiuit Antiquitas, in frumentis vino & oleo dari præſenti tempore non iubemus: vt hæc remiſſio ſolutionis copiã poſſit pręſtare prouinciis, & reſpirent aliquatenus feſſi præſentis ſalubritate decreti. Quis enim ad vendendum non incitetur largius, cui ſolita diſpendia ſubtrahuntur. Portus noſtros nauis veniens non paueſcat. Vt certum nautis poſsit eſſe refugium, ſi manus non incurrerint exigentium, quos frequenter plus affligunt damna, quam ſolent nudare naufragia. Sit hoc forſitan ſub quiete tolerandum: nunc autem, dum prouincialibus præſtare cupimus, mercium dominis interim conſulamus.

Lenia iuſſa principis.

Siliquatici præſtatio.

GEBERICH V. S. THEOD.
REX XX.

Si deſideramus locum beneficiis inuenire, vt titulos poſsimus noſtræ pietatis erigere: quanto magis aliena beneficia intacta volumus defendi, qui propria cupimus ſponte largiri? Maxime quando & illud conſcientiæ noſtræ reponitur, quod de fiſco ſub antiqua ſolennitate præſtatur. Proinde viri vene-

Confirmatio beneficij.

rabilis Epiſcopi Conſtantij ſupplicatione comperimus, ſacroſanctæ Eccleſiæ ipſius vnum iugum, veterum principum pietate collatum,& nunc quorundam vſurpatione violenta retineri. Sed quia nos vti nullum volumus fraudibus ſuis, præſertim cum in diſpendio pauperum deteſtabili mente verſetur, præſenti auctoritate decernimus, vt ea quæ retro principum conſtiterint humanitate deputata, ſupra memorata Eccleſia ſine aliqua imminutione percipiat, manente pœna etiam perſuaſori, qui & veterum dona, & Eccleſiæ probatur violaſſe compendia.

GEMELLO V.S. THEOD. REX XXI.

Qvanuis efficaciam tuam inſiſtere credamus iniunctis, & ſtudioſe deflectere quæ nobis cognoueris diſplicere: tamē ſolicitū admonitio noſtra nō deſerit: vt inſtructior reddaris, dum infraſcriptis Breuibus definita ſuſceperis. Proinde ordinatio noſtra nulli videri debet ingrata, cum neceſsitas temporis excuſet onera iuſsionis. Eſto itaque ad iniuncta ſolicitus. Quia licet ſit ſemper adhibenda, maxime tamē vtilis eſt in neceſsitate, cuſtodia. Parebis ergo commonitus: vt ſic poſsis cū prouincialibus agere, quemadmodum nos eis reſpicis velle præſtare: quatenus ſecurus de noſtra gratia conſequaris, quicquid ſolicitus de prauo ſtudio habere contempſeris. *Neceſsitas.*

ARGOLICO V.I. PRÆF. VRB. THEOD. REX XXII.

INtolerabilis exceſſus eſt, qui ſupernæ maieſtatis affectat iniuriam, & oblitus pietatis * crudelia ſectatur erroris. Quem enim ſperauit veniæ locum, qui reuerendum contempſit auctorem? Abſcedat ritus de medio iam profanus. Conticeſcat pœnale murmur animarum. Verſari non licet in magicis artibus temporibus Chriſtianis. Magnitudinis itaque tuæ † relatione comperimus, Baſilium atque † Prætextatum, artis ſiniſtræ iam diu contagione pollutos, in accuſationem tui examinis perſonarum intentione deductos. Super qua re noſtram te aſſeris ſpectare ſententiam: vt confidentius fiat, quod pietatis noſtræ mandat auctoritas. Sed nos, quæ neſcimus a legibus

Iudices in magos dati.
* al. credula.
† reuelatione.
† Prætaxatū.

diſcrepare, quorum cordi eſt in omnibus moderatam tenere iuſtitiam, præſenti auctoritate decernimus, vt quinque Senatoribus, id eſt, magnificis, & patritiis viris, Symmacho, Decio, Voluſiano, atque Cæliano, necnon illuſtri viro Maximiano, hanc cauſam legitima examinatione penſetis. Et per omnia iuris ordine cuſtodito, ſi crimen, quod intenditur, fuerit comprobatum, ipſarum quoque legum diſtrictione plectatur: vt rei, abditi atque ſecreti, per hoc vindictæ genus a culpis talibus arceantur, quos ad leges trahere non poteſt incerta notitia. De qua re illuſtri viro Comiti Arigerno præcepta direximus: vt omnium violenta defenſione ſummota, ſi ſe occulunt, ad iudicium protrahat imperitos, & vobiſcum in hac cauſa reſidens, nec opprimi faciat innoxios, nec leges ſinat euadere criminoſos.

Magorũ quæſtiones quibus tributa magiſtratibus.

ARIGERNO V.I. COMITI THEODER. REX XXIII.

QVanuis oporteat commiſſam tibi diſciplinam Romanæ ciuitatis in omnibus cuſtodiri, tamen in eis maxime ſtudioſior eſſe debes, quæ noſtra tibi auctoritate delegata cognoſcis: vt circa te augeat gratiam cuſtodita iuſtitia, & augmenta ſumas noſtri iudicij, qui nobis hactenus de integritate placuiſti. Præfectus igitur vrbis ſua nobis relatione declarauit, Baſilium atque Prætextatum magicis artibus inuolutos, impeti accuſatione multorum: quos elapſos intimat mentis alienatione cuſtodum. Eos te præcipimus vbicunque repertos ad iudicium Quinqueuirale ducere, quod in præſenti negocio noſtra delegauit auctoritas: vbi te reſidere cenſemus: vt violenta omnium defenſione ſummota, hanc cauſam diſcuti facias legibus, & finiri. Et ſi rei criminis, cuius impetuntur, fuerint approbati, ſententiam ſubeant, quam iuris definita ſanxerunt. Si vero innocentia eorum deteſtabili pulſatur inuidia, opprimi eos nulla ratione patiaris. Quia in omnibus cauſis, conſideratione diuina, illud fieri volumus, quod opinionem noſtræ pietatis accumulet.

Mandata quæſtio magorum.

Iudiciũ quinqueuirale.

HELPIDO DIACONO THEODERICVS REX XXIV.

IN lucrum cedunt, quæ benemeritis conferuntur. Et de ipſo muneremagis acquiritur, cum optimis digna præſtantur. Petitionis tuæ proinde tenore comperimus, loca in Spoletina ciuitate, quæ iam longo ſitu ſqualor vetuſtatis obruerat, ſplendorem reparationis expetere: vt rebus antiquitate cõfuſis nouitatis facies adulta reddatur, & beneficio tuo rediuiua conſurgant, quæ annoſitate inclinata corruerant. Quod nos, reſpectu meritorum tuorum, & impenſi longa ſedulitate ſeruitij, libenti animo duximus annuendum: vt & votis iuſta poſcentiũ tribuatur effectus, & ciuitati reparationis creſcat ornatus. Atque ideo petitioni tuæ robur præſenti humanitate largimur: vt porticum cum areola poſiturus poſt Curaſi thermas, ſi tamen publico vſui non deſeruit, abſoluta liberalitate potiaris: quia in licẽtiam reparationis accipiuntur potius præmia, quã donantur. Hac igitur auctoritate ſuffultus, in ſupradictis locis ædificãdi ſume fiduciam, nec aliquam in poſterum metuas quæſtionem, cum te & ciuitatis tuetur vtilitas, & principis reuerenda voluntas.

Ædificandi ius conceſſum.

Ornatus ciuitatis.

ARGOLICO V. I. PRÆF. VRB. THEOD. REX XXV.

COnſtat, eum de ſe præſumere, qui ad Sacri Ordinis cupit faſtigia peruenire. Merita enim ſuggerunt bonæ † apparẽtiæ niſus, & in qualitate deſiderij poteſt mens honeſta cognoſci. Quis enim paleſtricæ artis ignarus in ſtadium luctaturus introeat? Aut quis certamini miſceatur, quod virtutis conſcientia non ſuadet? In ipſis conatibus ægra langueſcunt, quæ meritorum præſumptionibus non iuuantur. Præconiorum ergo profeſſio eſt, collegium deſideraſſe ſummorum: bonumque de ſe iudicium † tradit, qui celſæ gradus expetit dignitatis. His ergo deſideriis pietas ſe noſtra libenter indulget, qui etiam in ſpem erigimus vota marcentia: vt dum prouectus quæritur, probitatis ſtudia plus amentur. Proinde illuſtris magnificentia tua Petrum, parentum luce conſpicuum, ſuaque grauitate iam Senatorem, in album Sacri Ordinis ſecundum priſcam

Senatoriæ dignitatis codicilli.

† v. appetentiæ.

† trahit.

conſuetudinem curet referri: vt & tanto cœtui proficiat numerus, & candidato de Sacro Ordine creſcat ornatus.

† vniuerſis Maſſiliæ conſtitutis.

† MASSILIENSIBVS THEODERICVS REX. XXVI.

Data cenſus immunitas.

LIbenti animo antiqua circa vos beneficia cuſtodimus, cũ noua vtilitatibus veſtris præſtare cupiamus. Seruare quippe terminos ignorat humanitas, & nouellis decet blandiri beneficiis, poſt longa tempora reſtitutis. Proinde immunitatem vobis, quam regionem veſtram conſtat principum priuilegio conſecutam, hac auctoritate largimur. Nec vobis aliquid nouæ * præſumptionis patiemur imponi, quos ab omni volumus grauamine vendicari. Cenſum præterea præſentis anni relaxat vobis munificentia principalis: vt & illa poſſitis accipere, quæ vos non contigit poſtulaſſe. Ipſa eſt enim perfecta pietas, quæ antequam flectatur precibus, nouit conſiderare fatigatos.

* penſionis.

† Tezutzat.

† TERVTHAR. SALONI. THEODERICVS REX. XXVII.

Iudicium de pecunia extorta ac vulnere.

DEteſtabilis eſt quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittitur, iuſta execratione damnatur: ſed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta ſuſcipere, vnde credebantur auxilia prouenire. Exaggerat enim culpam in contrarium verſa crudelitas, & maius reatui pondus eſt, inopina deceptio. Vir ſpectabilis itaque Petrus admirãda nobis ſorte conqueſtus eſt, Salonis Amaræ tuitionem, quam ei contra violentos indulſimus, in ſe potius fuiſſe graſſatam: ita vt ictum gladij in ſe demerſum, † aliquos poſt vim retardaret obiectio: ſubiecta eſt vulneri manus, quæ vt in totum truncata non caderet, iantarum percuſſa robora præſtiterunt: vbi laſſato impetu coruſca ferri acies corporis extrema perſtrinxit. O execrabilem caſum! impugnauit hominem auxilium ſuum, vt ſolatij proſperitate ſubtracta creuit ex defenſione neceſſitas. His multo acerbiora ſubiungens, vt quaſi læſio veniret ad pretium, ita ſcelus proprium enormi exactione taxatum eſt. Atque ideò iuſte in illos pietatis noſtræ ira conſurgit, qui be-

† aliquatenus poſt eum.

nigna iuſſa in truculenta miniſteria mutauerunt. Nam quæ erunt refugia ſupplicantibus, ſi & noſtra beneficia vulnerabunt? Proinde præſenti iuſſione cenſemus, vt quicquid ſupraſcriptus Amara commodi nomine de cauſis memorati ſupplicantis accepit, quaſi oppugnator ingratus a te conſtrictus, in duplo ei cogatur exoluere. Quia ſub pœna reſtitui dignum eſt, quod improba temeritate conſtat extortum. De plaga vero, quam educto gladio temerarius præſumptor inflixit, ad iudicium Comitis Dudæ ſæpe dictus Saio te compellente veniat audiendus: vt ſecundum edictorum ſeriem, quæ male commiſſa claruerint, ſine aliqua dilatione componat. Tuitionem vero poſtulanti contra † ciuiles impetus ex noſtra iuſſione ſalua ciuilitate præſtabis, non exemplo accuſati, ſed conſideratione decenter † electi. *Dupli pœna.* *Tuitio Princi.* † inciuiles. † elati.

DVDÆ V.S. COMITI THEODERICVS REX XXIIX.

CONſcientiam probamus, cui iudicanda committimus. Quia dignus eſt inter alios ſequenda decernere, qui ſibi modum viſus eſt legitimæ conuerſationis imponere. Petrus itaque vir ſpectabilis Amaram Saionem noſtrum, qui contrario omine pro eius tuitione directus eſt, educto gladio ſe aſſerit vulneraſſe, defenſoremque feciſſe, quod vix inimicus, potuiſſet audere. Hoc te & legitima volumus diſceptatione cognoſcere, & probabili ſententia terminare: quatenus nullus tentare auſus ſit, quod nobis diſplicere cognoſcit. *Iudicum religio.* *Criminis notio delegata.*

ARGOLICO V.I. PRÆFECTO VRBIS THEOD. REX XXIX.

» SI loci veſtri cogitaretur auctoritas, ſi reuerentiæ cura Romanæ, vltro debueratis expetere, in quib⁹ arguimini. Quid enim præſenti tempore potuiſtis culmini vrbano tam proprium, quam Senatus crementa, cogitare? quando famæ præſulis proficit, quod Ordo Sacer acquirit. Sed quantum viri clariſſimi Armentarij teſtatur miſſa ſuggeſtio, in contrarium fœdo ambitu de mora quæritis commoda, cuius vos optare debuiſſe conſtat augmenta. Quid enim amplius eſſe poſſit *Culmen vrbanum.* *Mora.*

incongruum, quam noſtris iuſſionibus expeditis ſupplicantiũ vota ſuſpendere? & poſt ſacræ præceptionis affatum, ſi dici fas eſt, adhuc regium ſuſpendiſſe iudicium? Sed nos, quibus cordi eſt poſt primam culpam non ſtatim deſiderare vindictam, ad admonitionem potius iuſſa conuertimus: ne ſit noſtra diſtrictio nimia, quam lenis patientia non præcedat. Ideoque præſenti auctoritate decernimus, vt iuſſionibus noſtris nulla dilationis calliditas afferatur: quia non habet veniæ locũ, qui delinquit admonitus.

Admonitio pœnas præeat.

Liceat ſemel impunè peccaſſe.

ALBINO V.I. PATRITIO THEODERICVS REX XXX.

DEcet quidem cunctos, patriæ ſuæ augmenta cogitare: ſed eos maxime, quos Reſpub. ſibi ſummis honoribus obligauit. Quia ratio rerum eſt, vt eum neceſſe ſit plus debere, qui viſus eſt maiora ſuſcipere. Porrecta itaque ſupplicatione teſtatus es, Curię porticus, quæ iuxta domum Palmatam poſita, forum in modum areæ decenter includit, ſuper imponendis fabricis licentiam † condonari: vt & priuatarum ædium habitatio protendatur, & antiquis mœnibus nouitatis creſcat aſpectus. Ita fit, vt quod per incuriam poterat labi, manentium videatur diligentia ſuſtineri. Quia facilis eſt ædificiorum ruina, incolarum ſubtracta cuſtodia: & cito vetuſtatis decoctione reſoluitur, quod hominum præſentia non tuetur. Vnde nos, qui vrbem nitore cupimus fabricatum ſurgentium componi, facultatem concedimus poſtulatam: ita tamen, ſi res petita aut vtilitati publicæ non officit, aut decori. Quapropter rebus ſperatis ſecurus innitere: vt dignus Romanis fabricis habitator appareas, perfectumque opus ſuum laudet auctorem. Nulla enim res eſt, per quam melius poſſit agnoſci & prudentis ingenium, & largitatis effectus.

Facultas ædificandi.

† cõmodari.

Ædificia incolis reſtaurãtur.

ÆMILIANO VIRO VENERABILI EPISCOPO THEODORICVS REX XXXI.

AD finem debet perducere, quæ prudentum intentio viſa eſt ſuſcepiſſe. Quia ſicut perfectam laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deſeruntur.

ſeruntur. Defectus enim rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. Quapropter ſanctitas veſtra a tali oblocutione refugiens, quæ in aquæ ductu reficiendo probabili cura ex noſtra auctoritate ſuſcepit, celeriter ad effectum faciat peruenire. Nam quid aptius, quam vt ſitiẽti plebi prouideat aquas ſanctiſſimus ille ſacerdos? & humana prouidentia ſatiet, quos etiam miraculis paſcere debuiſſet? Imitaris enim antiquiſſimũ Moſen, qui Iſraëlitico populo longa ariditate ſiccato, de ſaxi ſterilitate copioſos latices eduxit, & ad implendum miraculũ, inde fecit currere humidos liquores, vbi erat ſicca durities. Tu autem ſi fontes irriguos ſaxorum conſtitutione deducis, hoc labore tuo præſtas populis, quod ille miraculis.

Aquæductus.

Moſis miraculum.

DVDÆ SAIONI THEODERICVS REX XXXII.

CVm in omnibus cauſis velimus iuſtitiam cuſtodiri (quia regni decus eſt æquitatis affectus) in eis maxime, quæ fiſci noſtri nomine proponũtur, ne quemquam deteſtabilis calumnia in inuidiam regnantis affligat. Patimur enim ſuperari ſalua æquitate per leges, vt inter arma ſemper poſſimus eſſe victores. Nam quem licenter ſubiectus ſuperat, non debellat aduerſus. Marini itaque relaxatione comperimus, res Ruphæ apud Ioannem quondam ſub emiſſione chirographi fuiſſe depoſitas. Et quia nobis competere manifeſtum eſt, quod ad proſcriptum poterat pertinere, ideo præſenti auctoritate pręcipimus, vt vxorem ſupradicti Ioannis filiumque eius Ianuarium moderata executione conuenias. Qui ſi intentata iniuſte ſe retinere cognoſcunt, æquitatis conſideratione reſtituant: minusve, competenti ſponſione præmiſſa, ad conſularem Campaniæ veniant legibus audiendi. Vt coram partibus poſitis, te imminẽte, quod forma continet ſanctionum Diualium, cenſeatur. Ita tamen, vt nullo præiudicio, nulla iniuria, nullo damno, innocentia prægrauetur: ne alienæ accuſationis inuidiam, tuam facere videaris offenſam.

Fiſci cõpendia.

Depoſitum ſub chirographo.

Proſcriptorum bona fiſco applicantur.

VNIVERSIS IVDÆIS GENVÆ CONSTITVTIS THEODORICVS REX XXXIII.

Priuilegia Iudæorum.

CVſtodia legum,ciuilitatis indicium,& reuerentia priorum principum, noſtræ quoque teſtatur deuotionis exemplũ. Quid enim melius, quam plebem ſub præcepto degere velle iuſtitiæ?vt conuentus multorum diſciplinabilium ſit adunatio voluntatũ.Hæc enim populos ab agreſti vita in humanæ conuerſationis regulam congregauit. Hæc ratio a feritate diuiſit: ne arbitrio caſuali vagarentur, quos regi conſilio diuina voluerunt.Oblata itaque ſupplicatione depoſcitis,priuilegia vobis debere ſeruari, quæ Iudaicis inſtitutis legum prouida decreuit Antiquitas:quod nos libenter annuimus, qui iura veterum ad noſtram cupimus reuerentiam cuſtodiri. Atque ideo præſenti auctoritate cenſemus, vt quæcunque legum ſtatuta monuerunt,circa vos illibata ſeruentur:quatenus quod ad ciuilitatis vſum conſtat eſſe repertum, perpeti deuotione teneatur.

Quatenus Iudæis permittat Theodericus.

DVDÆ SAIONI THEODERICVS REX XXXIV.

Theſauri inueſtigandi ius conceſſum.
† v. linquũtur.

PRudentiæ mos eſt, in humanos vſus terrîs abdita talenta reuocare,commertiumque viuentium nõ dicere mortuorum: quia & nobis in foſſa pereunt, & illis in nulla parte profutura † locantur.Metallorum quippe ambitus ſolatia ſunt hominum. Nam diuitiis auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi iaceat:vſu,creſcit ad pretium:quãdo & apud viuos ſepulta ſunt, quæ tenacium manibus includuntur. Atque ideo moderata iuſſione decernimus, vt ad illum locum,in quo latere plurima ſuggeruntur,ſub publica teſtificatione conuenias:& ſi aurum, vt dicitur,vel argentum fuerit tua indagatione detectum, cõpendio publico fideliter vindicabis:ita tamen, vt abſtineatis manus a cineribus mortuorum. Quia nolumus lucra quæri, quæ per funeſta poſſunt ſcelera reperiri.Ædificia tegant cineres,columnæ vel marmora ornent ſepulchra, talenta non teneant,qui viuendi commertia reliquerũt. Aurum enim ſepulcris iuſte detrahitur, vbi dominus nõ habetur:immo culpę ge-

Apud auaros ſepulta pecunia.

Non attrectãdi cineres mortuorum.

nus eſt, inutiliter abditis relinquere mortuorum, vnde ſe vita poteſt ſuſtentare viuentium. Non eſt enim cupiditas eripere, quæ nullus ſe dominus ingemiſcat amiſiſſe. Primi enim dicuntur aurum Eacus, argentum Indus rex Sythiæ repetiſſe, & humano vſui ſumma laude tradidiſſe. Quod nos in contrariũ negligere non debemus: Ne ſicut latentia cum laude ſunt prodita, ita inuenta cum vituperatione videantur eſſe neglecta.

Auri & argenti repertores.

ACTORIBVS ALBINI THEOD.
REX. XXXV.

Formula reſtituti minoris.

COnſulto prouida decreuit Antiquitas, minores contractus liberos non habere, vt & inſidiantium laquei fruſtrarentur, & lapſis ætas lubrica ſubueniret. Obrueretur quippe innocentia, ſi relaxaretur audacia; eſſetque cunctis fallendi ſtudium, ſi fraus ſubreptitium lucraretur effectum. Et ideo priſcæ conſuetudinis ſupplicatione porrecta ſuggeritis, patronũ veſtrum in annis minoribus conſtitutum, in facultatibus ſuis potius aggregaſſe diſpendia, dum ignara pueritia cõtraria gerit, quæ profutura putauerit: & nunc ad tempus ætatis agere, quo lapſis poſſimus per ignorantiam ſubuenire, allegantes, vt quod iura tribuerunt, noſtra quoque beneficia largiantur. Atque ideo, ſi petitio veſtra a veritate non deuiat, & intra annorũ ſpatia deget, quibus hoc beneficium leges ſacratiſſimæ præſtiterunt, nihilque eſt, quod iure contra referatur, patronum veſtrum ſolenniter cauſa cognita, in integrũ reſtitui noſtra quoque permittit auctoritas. Ita tamen, vt omnia ſecundum iuſtitiã legeſque peragantur. Quia ſic ſupplicantibus conſulere volumus, vt eorum aduerſarios per iuſtitiam non grauemus.

Tempora reſtitutionis petendæ.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD.
REX XXXVI.

PRouidẽtiſſimi principis eſt, grauiter imminutis relinquere tributariam functionem: vt rediuiuis ſtudiis ad implẽda ſolẽnia recreentur, qui preſſi damnorũ acerbitate defecerãt. Nã ſi feſſis minime releuetur onus, neceſſitate cernitur iacere proſtratus. Melius eſt enim præſentia damna cõtemnere, quã exiguo quæſtu perpetua cõmoda nõ habere. Atque ideo illuſtris

magnificentia tua prouincialibus Alpium Cottiarum aſſem publicum per tertiam indictionem nos relaxaſſe cognoſcat: quos tranſiens noſter exercitus more fluminis, dum irrigat, oppreſſit. Nam licet pro generali ſecuritate frementi adunatione proruperit, præteriens tamen iſtorũ culta vaſtauit. Radit enim ſemper fluuius alueum ſuum, & licet molliter egrediens vicina fœcundet, illud tamen reddit ſterile, quo collectus influxerit. Vnde neceſſe fuit, ciuica vaſtatione† deuictis porrigere dextram ſalutarem, nec ingrati dicant ſe periſſe ſolos pro defenſione cunctorum: miſceantur potius lætitiæ, qui viam Italiæ defenſoribus præſtiterunt. Tributa enim non debent triſtes exigi, per quos tributarios feliciter acquiſiui. Dicat pro illis noſter animus, quod Regi nō poteſt imputare ſubiectus. Emimus noſtro diſpendio proſperitatem Gothorum: nos neceſſaria præbuimus, vt hoſtis vinceretur illæſus.

Fortè, deiectis. melius depreſſis.

Tributare remiſſa.

THEODAGVNDÆ ILLVSTRI FOEMINÆ THEODERICVS REX XXXVII.

Regis munus in ſubditos.

DEcet prudentiæ noſtræ curam, ſubiectorum negociis adhibere cuſtodiam: quia nobis ordinantibus illa fieri debent, quæ regiam poſſunt demonſtrare præſentiam. Sic enim credimus, quia memor natalium tuorum a te abiicias omne vicioſum: & illa ſola diligere poſſis, quæ & nos amare cognoſcis. Proauorum forſitan obliuiſceremur exempla, ſi longi generis minus facta recolantur: ſimiles autem filij patrum præconia mox ſequuntur. Renatus itaque flebili nobis aditione conqueſtus eſt, nobis delegantibus cognitores, iudicatum ſe contra Inquilinam nomine, poſt lōga temporis interualla meruiſſe, & excubiis damniſque confecto, veſtram tandem perſpexiſſe iuſtitiam, nec tamen litigatoris improbam ceſſare calumniam: dum rediuiuis litibus tenuitatem inſequitur ſupplicantis, vt non tam vincendi votum, quam aduerſarij videatur quæſiſſe detrimentum. Quapropter ſi nobis iubentibus iudicata cognoſcitis, nec conſtat aduerſarium prouocaſſe legaliter, finitum iure negocium in ſua facias firmitate manere. Ne longa quæſtio litigantium non tam augeat patrimonia, quam euertat: & quod fit ambitu lucri, cauſa videatur eſſe diſpendij,

Rediuiuæ lites.

Votum victoriæ.

Rei iudicatæ ſtandum.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD.
REX XXXIIX.

CVm omnes Reipublicæ noſtræ partes æquabiliter deſideremus augeri, cremēta tamen fiſcalium tributorum iuſtiſſimo ſunt penſanda iudicio: quia ſeruientium imminutio eſt huius illationis acceſſio, quantumque pars illa proficit, tantum ſe hæc a firmitate ſubducit. Sed a nobis, qui fiſci vtilitatem ſtabili volumus diuturnitate conſiſtere, excludenda eſt diſpēdioſa ſemper enormitas. Ne augmento ſuo tumens ſumma deficiat, incipiatq; magis deeſſe, quia immaniter viſa eſt accreuiſſe. Proinde illuſtris magnitudo tua Grauaſianos atque Pontonates nobis ſupplicaſſe cognoſcat, a Ianuario ſed & Probo diſcuſſoribus, iniquis ſe oneribus ingrauatos: cum ſterilitas ieiuna locorum nulla ſibi augmenta fieri patiatur. Repugnāte ſiquidem natura, quælibet cedit induſtria, nec prodeſt ſtudium laboris impendere, quem vbertas loci non cognoſcitur adiuuare. Ibi poteſt cenſus addi, vbi cultura profecerit. Inde & varia tributa, quia non eſt agrorum vna fœcunditas. Atque ideo conſuetudinem eis priſtinam cenſemus eſſe reuocandam: vt ſicut Odouacris tempore tributa ſoluerunt, ita & nunc ab eis publicis vtilitatibus ſeruiatur: & ſi quid amplius probatur adiectum, conſideratione defectarum virium ſubmouemus. Nolumus enim tale aliquid indici, quod ſit neceſſe remoueri.

Indictionum tributa.

Ob ſterilitat. remiſſio.

THEOBALDO VIRO ILLVSTRI THEOD.
REX XXXIX.

INter cæteras, quibus humanū genus ſolicitatur, illecebras, præcipue vitanda eſt alienarum rerum turpis ambitio: quia in immenſum iactata rapitur, ſi iuſtitiæ ponderibus non prematur. Auaritiam ſiquidem radicem eſſe omnium malorum, & lectio Diuina teſtatur: quæ tali ſorte punita eſt, vt cum multa rapiat, ſemper egeat. Quam propter vicinitatem generis noſtri ſic in animis veſtris coaleſcere volumus, vt illi nec initia concedamus. Quid enim faciunt ſordes animorum in ſplendore natalium? Illud te potius decet eligere, quod nos poſſit ornare. Hamalis ſanguinis virum non decet vulgare deſideriū:

Auaritia.

quia genus ſuum conſpicit eſſe purpuratum. Corrigamus itaque te per incitamenta præconij,in quo adhuc non debemus eſſe diſtricti. Domitius itaque vir ſpectabilis data nobis ſupplicatione conqueſtus eſt,poſſeſſiones iuris ſui, id eſt illam atque illam, ab hominibus veſtris neglectis legibus fuiſſe peruaſas, dum ciuiliter oportuerit recipi, ſi † ire videatur expoſci. Sed quia de vobis non patimur diutius obſcura iactari, qui generis claritate fulgetis, præſenti auctoritate cenſemus, vt imminente Guda Saione noſtro, ſi momenti tempora ſuffragantur, occupata nuper cum omnibus quæ direpta ſunt, ſupplicanti faciatis ſine aliqua dilatione reſtitui. Et ſi quid partibus veſtris de legibus creditis poſſe competere, inſtructam perſonam ad noſtrum Comitatum deſtinare vos conuenit. Vt intentionibus partium ſub æquitate diſcuſſis, feratur ſententia, quam iuris dictat auctoritas. Generoſos quippe viros omnia conuenit ſub moderata ciuilitate peragere: quia tantum potentibus læſionis creſcit inuidia, quantum præmij poſſe creditur, qui fortuna inferior comprobatur.

† iure.

Interdictum unde v.

ACTORIBVS PROBINI THEOD. REX XL.

DIſtrictius aliqua iubere compellimur amore iuſtitiæ, dum circa minores fortunas clementiora ſunt noſtri pectoris inſtituta. Trahit enim ad miſericordiam, qui potuit ſubdi: & hoc habet beneficium mediocritatis ſuæ, vt probatione ſalua interim moueat ad dolorem: quia credulitas ſubleuat humiles premit inuidia potiores. Datis itaque precibus allegatis, Baſilium virum ſpectabilem, noſtra dudum præcepta meruiſſe, vt poſſeſſio Arcinatina, quam patronus veſter a coniuge eius Agapita iuris fuerat ſolennitate mercatus, poſtpoſita dilatione cum documentis omnibus prædicto coniugi redderetur, dum a ſuis penetralibus ſollicitatam lachrymabili quæſtione quereretur vxorem: addẽtes more noſtræ iuſtitiæ poſtea fuiſſe præceptum, vt ſi patroni veſtri de cauſæ qualitatẽ præſumerent, ad noſtrum Comitatum ſocios deſtinarent: vt quæ ratione conuenire poterant, velut a iuſtitiæ fontibus emanarent. Quapropter ſi nullo mendacio vitiantur aſſerta, per officium noſtræ ſedis Baſilium decernimus admoneri, vt ſi nihil eſt, quod

Ad comitatũ in remiſſa.

Credulitas.

Preces veritate nitantur.

pro ſuis partibus poſſit opponere, quo minus in hac cauſa pulſetur, veſtris intentionibus reſponſurus occurrat, ſeu ad Comitatum venire, ſeu in competenti foro iurgare maluerit: quia nullis neceſſitatem lõginquitatis imponimus, niſi qui ſuis hoc commodis expedire cognoſcunt. In locum ſiquidem beneficij noſtram præſentiam damus: & ideo non decet inuitis imponi, quod meretur optari.

IOANNI ARCHIATRO THEOD. REX XLI.

" PRopoſitum regale eſt, preſſis labe fortunæ, pietatis reme- *Sententiã paſſi*
" dio ſubuenire, & acerbos caſus iniuriæ meliore ſorte muta- *reſtitutio.*
" re. Data ſiquidem ſupplicatione conquereris, virum ſpectabilem Viuianum legum artificio, quo callet elatum, perſonam tuam obiectis criminationibus inſecutum, & euſque peruentum, vt indefenſus contra iuris ordinem Vicarij vrbis Romæ ſententia dãnareris. Nunc autẽ religioſæ mentis affectu, odia mũdana dãnaſſe, auctoriq; ſuo tuũ diſplicuiſſe periculũ. Et ideo ſi nullis impugnationibus eneruãtur aſſerta, læſionẽ nõ patimur miſeris inhærere, quam ſuis conſtiterit machinatoribus diſplicere. Quapropter inabolitum miſſa ſententia, quæ a Vicario vrbis Romæ ſuper hac parte noſcitur promulgata, patriæ te rebuſque omnibus noſtra reddit auctoritas. Nec vllo tempore calumniam ſuper hac parte formides. Sed ne cuiuſquam forſitan plectenda † temeritas in te impetus † reparare poſſit audacia, Patritij Albini, ſaluis legibus, tuitio te deputata communiet. Quia nihil fieri volumus inciuile, cuius quotidianus labor eſt, pro generali quiete tractare.

Præfectus vrbi ſacra vice iudicabat.

† ſerenitas.
† temperare poſsit audaciæ.

ARGOLICO V.P. THEODERICVS REX XLII.

" BEne principalis clementia ſuſcipit, quos pietas paterna de- *Princeps pater*
" ſtituit: quia ſub parente publico genitoris minime ſentiri *publicus.*
" debet amiſſio. Ad nos ſiquidem iure recurrit infantia deſtituta quibus vniuerſorum hominum proficiunt incrementa. Clariſſimorũ igitur adultorum, Marciani atque Maximi nos querela pulſauit, cum paſchalibus diebus paterni luctus eſſent vulnere

Occupati loci reſtitutio.

ſauciati, & in ipſo lætitiæ tempore ſoli cogerentur triſtitiã ſuſtinere, vtilitatem ſuam pio neglexiſſe contemptu, cum vel firmæ ætati inter lacrymas iſta cogitare, genus videretur inſaniæ. Ceſſat enim lucri ambitus, cum vacatur ad planctus, nec mens quodlibet aliud capit, cum eam qualitas pietatis impleuerit. Hac crudeli ſurreptione captata turrem Circi, atque locum Amphitheatri illuſtris recordationis patris eorum deteſtabili ambitu a veſtris ſuggerunt faſcibus expetitum. Quorũ inſidiatorem non humanitatis vllus reuocauit affectus, non ſimilis terruit caſus: grauauit infantiam, cui non ſubuenire, merito pudoris æſtimatur eſſe iactura. Sed nos qui regulas Veterum, qui ſeruamus momenta pietatis, ſalubri ordinatione cenſemus: vt ſi quondam patritius atque magnificus vir Voluſianus pater ſupplicum commemorata loca cõmuni iure poſſedit, filiis perire non debeant. Præſertim cum germen ſenatorium nouis cupiamus beneficiis enutrire, non inter ipſa initia ſpem adultæ ætatis aliqua læſione cõprimere. Atque ideo illuſtris magnificentia tua, ſi quid tale factum eſſe meminit, illico nouerit corrigendum: ne venerandum examen Senatorij ordinis iniqua præſumptione temeretur.

Locus in circo.

Senatorũ filij.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODERIC. REX XLIII.

Iudæorũ querela de cremata ſynagoga.

VRbis Romanæ celebris opinio ſuo cõſeruanda eſt nihilominus inſtituto: nec vitia peregrina capit, quæ ſẽper ſe de morum probitate iactauit. Leuitates quippe ſeditionũ, & ambire propriæ ciuitatis incendium, non eſt velle Romanum. Ideoque in actoribus facti legum eſt ſeruanda diſtrictio: ne deteſtabilis aſpectus incendij ad imitationem nefandam vulgi pectora comprehendat. Viri illuſtris itaque Comitis Arigerni ſuggeſtione comperimus, Iudæorum querela ſe fuiſſe pulſatum, quod in dominorum cæde proruperit ſeruilis audacia: in quibus cum fuiſſet pro diſtrictione publica reſecatum, ſtatim plebis inflammata contentio Synagogam temerario duxere incendio concremandam, culpas hominum fabricarum excidio vindicantes: dum ſi quis Iudæorum probaretur excedere, ipſe debuiſſet iniuriæ ſubiacere: nunc autem iuſtum fuit ad ſeditionum fœda concurri, aut ad fabricarum incendia feſtinari.

ri. Sed nos quibus, Deo propitiante, cordi eſt perperam commiſſa dirigere, vt cunctis poſſit placatis moribus conuenire, præſenti auctoritate decernimus, vt cauſam ſupra memoratã legitima diſcuſſioné noſcatis, & in † auctoribus paucis, quos potueritis † huius incendij repetire, habita diſtrictione reſecetis: quia nolumus aliquid deteſtabile fieri, vnde Romana grauitas debeat accuſari: illud pari ratione cenſentes, vt ſi aliquid ſibi contra Iudęos rationabiliter quiſpiam crediderit ſuffragari, ad veſtrum iudicium veniat audiendus: vt quem reatus inuoluerit, cenſura condemnat. Hoc enim nobis vehementer diſplicuiſſe cognoſce, vt intentiones vaniſſimę populorum vſque ad euerſiones peruenerint fabricarum, vbi totum pulchre volumus eſſe compoſitum.

† auctores paucos.
† huius reos incendij potueritis reperire.

ANTONIO VIRO VENERABILI POLENSI EPISCOPO THEOD.
REX XLIV.

INuidioſa eſt contra eum querela, cui ſunt reuerentiæ iura ſeruanda: quia neſcio quid admiſſum graue creditur, vbi contra tales ſilentium non tenetur. Stephanus ſiquidem flebili aditione conqueſtus eſt, † cauſam ſui iuris ante deceſſoré prædeceſſoremque noſtrum longa ætate poſſeſſam, ante hos fere nouem menſes ab hominibus Eccleſiæ, cui præſidetis, deſpecto ciuilitatis ordine fuiſſe peruaſam. Quod ſi ita factum eſſe cognoſcitis, eam iuſtitiæ conſideratione momẽti iure reſtitui-
» te ſupplicanti. Decet enim a vobis corrigi, quod a veſtris fami-
» liaribus non debuiſſet admitti. Veruntamen ſi partibus veſtris in tam momentaria vel principali iuſtitiam adeſſe cognoſcitis, tractato prius diligenter inſpectoque negocio (quia ſacerdoté non decet protendere improbam litem) inſtructam legibus ad Comitatum noſtrum deſtinate perſonam: vbi qualitas negocij agnoſci debeat & finiri. Quapropter ſanctitatis veſtræ animus non grauetur, nec ſe fallacibus verbis doleat accuſatũ: multo maior eſt opinio purgata, quam ſi deſinentibus querelis non fuerit impetita.

Inuidioſum de eo queri quem par eſt venerari.
† cauſam.
Sacerdos ne improbe litiget.

COMITIBVS DEFENSORIBVS ET CVRIALIBVS TICINENSIS CIVITATIS THEOD. REX XLV.

Nauis ſubuectio præbita.

AD Comitatum ſupplices Herulos, auctore Deo, noſtris venire iuſſimus conſtitutis, quibus nauis eſt præbenda ſubuectio: ne in patria noſtra adhuc prouinciæ ſuæ laborare videantur inopia. Itaque præſenti iuſſione commoniti, & nauis eis vſum, vſque ad Rauennatem vrbem, & annonas dierũ quinque ſine aliqua dilatione præſtate: nec aliquid eis neceſſarium deeſſe faciatis. Quatenus prouinciam ſe deſeruiſſe ieiunam de copiæ inuentione cognoſcãt: ſitque illis vberior peregrina terra, quam patria.

MIRABANDO V.I. THEODE. REX XLVI.

Supplicũ vota.

COnuenit, pietatem noſtram petitiones ſupplicum ſalubri ordinatione diſponere: quia ſubiectorum animi releuantur, quoties mærentium querela componitur. Vir ſpectabilis itaque Liberius dolenda nobis aditione ſuggeſſit, coniugem ſuam in veſtro iudicio contra iuris ordinem prægrauatam.

Arbitri.

Quod ſi ita eſt, remotis præiudiciis, apud arbitros, quos partium conſenſus elegerit, te imminente, cauſa legibus audiatur.

Comitatus iuſtitia.

Quod ſi illic finis negocij nequiuerit inueniri, per inſtructas perſonas, ſi tamen ipſæ venire non eligunt, noſtro Comitatui concurrendi licentiam partibus non negamus: vbi nec redemptio ſit forte ſuſpecta, nec inuidioſa poſſit nocere calumnia.

CHODISCALCO SAIONI THEOD. REX XLVII.

Veredi.

† Quæ ad modum ſubuecti.

ASſidua ſolicitudine refouenda ſunt, quæ continuis exercitiis ſubiacere noſcuntur. † Quemadmodum enim ſubiecti veredorum neceſſario ſufficiant labori, ſi permittatur excedi? Incitamentum ſiquidem improbæ præſumptionis eſt, neglecta cuſtodia.

Curſuales equi publicis vſib. non priuatis inſeruiant.

Legatorum itaque noſtrorum ſuggeſtione comperimus, Curſuales equos frequenti vſurpatione fatigari: & quos nos neceſſitatibus publicis cupimus cuſtodiri, in vſum

cognouimus priuatæ voluntatis aſſumi. Atque ideo in vrbe Romana ordinatione Præfecti prætorio & Magiſtri officiorũ quouſque vtilitas publica ſuaſerit te reſidere cenſemus: vt nullum Gothorum vel Romanorum exinde egredi patiaris, niſi quos prædictarum dignitatum Vices Agentes forte dimiſerint. Et quod nobis frequenter vſurpatum eſſe ſuggeritur, ſi quis inuitis his, quibus hæc cura mandata eſt, veredos præſumere fortaſſis aſſumpſerit, cuiuſlibet nationis fuerit vel honoris, per vnum equum centum ſolidos mulctæ nomine cogatur inferre. Non quod tanti eſt vnius æſtimanda iumenti læſio, ſed quia grandi damno reprimenda eſt importuna præſumptio. Nullum præterea Saionum diſcurſus facere patiaris: ſed ad cauſam, quam directus fuerit, vno tãtum itinere permittatur accedere, vel redire. Quibus in ſuperiorem mulctam cadat interdicta frequentia † parhipporum. Quinetiam onera centũ librarum nullus excedat. Expeditos enim properare mittendarios volumus, non migrare cenſemus. Inertiam ſuam prodit, quiſquis ſecum multa portauerit, nec cogitat de celeritate, qui delicata ſe maluerit conuerſatione tractare. Grues deniq; pelagus tranſituræ, paruos lapillos vncis pedibus amplectuntur: vt nec eorum leuitas nimio vento rapiatur, nec natiua celeritas iniquis ponderibus ingraue tur. Hoc imitari nequeunt, qui ſe ad publicas neceſſitates electos eſſe cognoſcunt? Et ideo quinquaginta ſolidorum mulctam iam non veredarius, ſed catabulenſis incurrat, quiſquis vltra centum libras parhippum crediderit onerandum. His autem, qui ſupraſcriptarum dignitatum vicibus in Vrbe præſunt, te obſeruare præcipimus: quatenus exceſſus, qui ab illis detectus fuerit, executione tua ſupradicta condemnatione puniatur. Si quos autem intemperans culpa pertulerit, collectam quantitatem per Vices Agentes mancipibus mutationum volumus applicari: vt curſualis tractus inde habeat remedium, vnde hactenus ſumpſit incommodum.
» Mundanis ſiquidem rebus frequenter naſcitur de ad-
» uerſitate proſperitas, & homines cum lædere cupiunt, benefi-
» cia frequenter impertiunt. Sed omnia ſic efficaciter et diligẽter implebis, vt prouocati bonis actibus deuotioni tuæ maiora committere debeamus.

† Parhipporum quinetiam.

Grues.

Veredarius.

Mancipes mutationum.

Aduerſis è rebus proſpera ſæpe naſci.

EVSEBIO V. S. THEOD. REX XLIIX.

Induciæ ſeceſſus ab vrbe in octo menſes.

POſt tumultuoſæ vrbis ſolicitudines tædioſas, & obſeruationum moleſtias ingrauantes, magnitudo tua prouinciali deſiderat amœnitate recreari: aſſerẽs, occupationum tibi cauſas præſentibus emerſiſſe temporibus, quibus expeditis rurali deſideras ſuauitate gaudere. Et quia vera illa ſecuritas eſt, quæ noſtris iuſſionibus datur, cum tempus tibi fuerit occupationis emenſum, octo menſium inducias in Lucaniæ dulces receſſus noſtra auctoritate concedimus: vt ex illo tempore ſupputentur, cum te egredi ex Vrbe diuino fauore contigerit. Quibus peractis multorum deſiderio ad Romanas ſedes venire feſtina, conuentui nobilium, & digna tuis moribus conuerſatione reddendus.

Lucania.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS ET CAPILLATIS DEFENSORIBVS ET CVRIALIBVS SVAVIA CONSISTENTIBVS THE. REX XLIX.

Comminatio.

DIſtrictio ſemper ſubtrahi non decet regiæ iuſſionis: vt & audaces metus comprimat, & laceratos ſpes futura refoueat. Plerumque enim denũtiata comminatio plus efficit, quã pœna componit. Et ideo, Deo auſpice, † Fridiladum locis veſtris præeſſe cenſuimus, qui abactores animalium legitima ſeueritate coërceat, homicidia reſecet, furta condemnet, quietoſque vos a ſceleratis auſibus reddat, quos nunc præſumptio iniqua dilacerat. Viuite bonis moribus inſtituti, nullum natio, nullum promeritus honor excuſet. Neceſſe eſt, vindictæ ſubiaceat, qui prauis moribus obſecundat.

† Fridabãdũ.

Abigei.

Pœna delictorum vltrix.

FAVSTO PRÆPOSITO THEOD. REX L.

Remiſſa ob calamitatem tributa.

CAmpani, Veſuuij montis hoſtilitate vaſtati, clementiæ noſtræ ſupplices lachrymas profuderunt: vt agrorum fructibus enudati, ſubleuẽntur onere tributariȩ functionis. Quod fieri debere noſtra merito pietas acquieſcit. Sed quia nobis

dubia eſt vniuſcuiuſque indiſcuſſa calamitas, magnitudinem veſtram ad Nolanum ſiue Neapolitanum territorium probatæ fidei virum præcipimus deſtinare: vbi neceſſitas ipſa domeſtica quadam læſione graſſatur: vt agris ibidem diligenter inſpectis, in quantum poſſeſſoris laborauit vtilitas ſubleuetur: quatenus menſurata conferatur quantitas beneficij, dum modus integer cognoſcitur læſionis. Laborat enim hoc vno malo terris deflorata prouincia: quę ne perfecta beatitudine frueretur, huius timoris frequenter acerbitate concutitur. Sed nō in totum durus eſt euentus ille terribilis: præmittit ſigna grauia, vt tolerabilius ſuſtineantur aduerſa. Tantis enim molibus natura rixante montis illius hiatus immurmurat, vt excitatus quidam ſpiritus grandiſono fremitu vicina terrificet. Fuſcantur enim aëra loci illius exalatione teterrima, & per totam pene Italiam cognoſcitur, quando illa indignatio commouetur. Volat per mare magnum cinis decoctus, & terrenis nubibus excitatis, tranſmarinas quoque prouincias puluereis guttis compluit. Et quid Campania pati poſſit agnoſcitur, quando malū eius in Orbis alia parte ſentitur. Videas illic quaſi quoſdā fluuios ire puluereos, & arenam ſterilem impetu feruente velut liquida fluenta decurrere. Stupeas ſubito, vſque ad arborū cacumina dorſa intumuiſſe camporum, & luctuoſo ſubito calore vaſtata, quæ lætiſſima fuerant viriditate depicta. Vomit fornax illa perpetua puniceas quidem, ſed fertiles arenas. Quę licet diuturna fuerint aduſtione ſiccatæ, in varios fœtus ſuſcepta germina mox producunt, & magna quadam celeritate reparant, quæ paulo ante vaſtauerat. Quæ eſt iſta ſingularis exceptio? vnum montem ſic infremere, vt tot mundi partes probetur aëris permutatione terrere, & ſic ſuam ſubſtantiam vbique diſpergere, vt non videatur damna ſentire: longe lateque pulueres rorat: vicinis autem quaſdam moles eructat, & tot ſæculis mons habetur, qui erogationibus tantis expēditur. Quis credat, tam ingentes glebas vſque in plana deductas, de tam profundis hiatibus ebuliſſe? & ſpiritu quodam efflante montis ore conſputas, quaſi leues paleas fuiſſe proiectas? Alibi cacumina magna terrarum localiter videntur ardere, huius incendia pene mundo datum eſt poſſe cognoſcere. Quemadmodū ergo non credamus incolis, quod teſtimonio poteſt vniuerſi-

Veſuuij montis exarſuri ſigna.

Arena ſterilis.

Fertiles arenæ.

tatis agnoſci? Quapropter, vt dictum eſt, talẽ eligat veſtra prudentia, qui & remedia læſis conferat, & locum ſurreptionibus non relinquat.

SYMMACHO PATRITIO THEOD. REX LI.

Ornatus ædiũ Patricij. CVm priuatis fabricis ita ſtudueris, vt in laribus propriis quædam mœnia feciſſe videaris: dignum eſt, vt Romam, quam domuum pulchritudine decoraſti, in ſuis miraculis cõtinere noſcaris. Fundator egregius fabricarum, earumque cõpoſitor eximius: quia vtrunque de prudentia venit, & apte diſ-
Suburbia. ponere, & extantia competenter ornare. Notũ eſt enim, quanta laude in ſuburbanis ſuis Romam traxeris: vt quem illas fabricas intrare contigerit, aſpectum ſuum extra vrbem eſſe non ſentiat, niſi cum ſe & agrorum amœnitatibus intereſſe cognoſcat. Antiquorum diligentiſſimus imitator, Modernorum nobiliſſimus inſtitutor. mores tuos fabricæ loquuntur: quia nemo in illis diligens agnoſcitur, niſi qui & in ſuis ſenſibus orna-
Theatrum Romæ. tiſſimus inuenitur. Et ideo theatri fabricam, magna ſe mole ſoluentem, conſilio veſtro credimus eſſe roborandã. Vt quod ab auctoribus veſtris in ornatum patriæ conſtat eſſe conceſ-
Omnia conſiciuntur vetuſtate. ſum, non videatur ſub melioribus poſteris imminutum. Quid non ſoluas, o ſenectus, quæ tam robuſta quaſſaſti? Montes facilius cedere putarentur, quam ſoliditas illa quateretur: quando & moles ipſa ſic tota de cautibus fuit, vt præter artem addi-
Abſidata cauea. tam, & ipſa quoque naturalis eſſe crederetur. Hæc potuiſſemus forte negligere, ſi nos contigiſſet talia non videre. Ca-
† ipſis. ueas illas ſaxis pendentibus† abſidatas, ita iuncturis abſconditis in formas pulcherrimas conueniſſe, vt cryptas magis excelſi montis crederes, quam aliquid fabricatum eſſe iudicares. Fecerunt Antiqui locum tantis populis parem: vt haberent ſingulare ſpectaculum, qui Mundi videbantur habere do-
† doctiorib⁹ repetere. minatum. Sed quia nobis ſermo probatur eſſe cum † docto, li-
Rudis antiquitas. bet repetere, cur Antiquitas rudis legatur hæc mœnia condidiſſe. Cum agricultores feriatis diebus ſacra diuerſis numinibus per lucos vicoſque celebrarent, Athenienſes primum
Theatrorum origo. agreſte principium in vrbanum ſpectaculũ collegerunt, Theatrum Græco vocabulo viſorium nominantes. quod eminus

aſtantibus turba conueniens ſine aliquo impedimento videatur. Frons autem theatri Scena dicitur, ab vmbra luci denſiſſima, vbi a paſtoribus inchoante verno diuerſis ſonis carmina cantabantur. Ibi actus muſicus & prudentiſſimi ſæculi dicta floruerunt. Sed paulatim factum eſt, vt honeſtiſſimæ diſciplinæ, improborum conſortia fugientes, verecunda ſe exinde conſideratione ſubtraherent. Tragœdia ex vocis vaſtitate nominatur. Quæ concauis repercuſſionibus roborata, talem ſonum videtur efficere, vt pene ab homine non credatur exire. Erigitur autem in hircinos pedes, quia ſi quis inter paſtores tali voce placuiſſet, capri munere donabatur. Comœdia a pagis dicta eſt. Comus enim pagus vocatur: vbi ruſtici geſtiẽtes, humanos actus lætiſſimis carminibus irridebant. His ſunt additæ horciſtarum loquaciſſimæ manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio tacita, quam muſa Polymnia reperiſſe narratur, oſtendens, homines poſſe & ſine oris affatu ſuum velle † declarare. Muſæ vero Eoa lingua quaſi homuſæ dicuntur, quod inuicem ſicut virtutus neceſſariæ ſibi eſſe videantur. His leuium pennarum acumina ideo in fronte pinguntur, quoniã earum ſenſus† celeri cogitatione ſubuectus res altiſſimas intuetur. Pantomimo igitur, cui a multifaria imitatione nomen eſt, cum primum in ſcenam plauſibus inuitatus aduenerit, aſſiſtũt conſoni chori diuerſis organis eruditi: tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita, quaſi quibuſdam literis edocet intuentis aſpectum: in illaque leguntur apices rerum: & non ſcribendo facit, quod ſcriptura declarauit. Idem corpus Herculem deſignat & Venerem, fœminam præſentat & marem, Regem facit & militem, ſenẽ reddit & iuuenem: vt in vno credas eſſe multos, tam varia imitatione diſcretos. Mimus etiam, qui nunc tantũmodo deriſui habetur, tãta Philiſtionis cautela repertus eſt, vt eius actus poneretur in literis: quatenus mundũ curis edacibus æſtuantẽ, lętiſſimis ſentẽtiis † tẽperaret. Quid acitabulorum tinnitus? quid dulciſſimi ſoni referã varia percuſſione modulamen? quod tãta gratia iucunditatis accipitur: vt inter reliquos ſenſus auditũ ſibi ad munus ſummum tũc homines æſtiment fuiſſe collatũ, vt ætas ſubſequens miſcens lubrica priſcorum inuenta traxit ad vitia: & quod honeſtę cauſa delectationis repertũ eſt, ad vo-

Scena.

Tragœdia.

Natu.

† exhalare.

Muſarum nomen vnde.

† cœli.

Mimus.

† repararet.

Abuſus theatri.

luptates corporeas præcipitatis mentibus impulerunt. Hos ritus Romani,ſicut cæteras culturas,ad ſuam Rempub. vtiliter trahentes, ædificium alta cogitatione conceptum magnanimitate mirabili condiderunt. Vnde non immerito creditur, *Pomp. Magn.* Pompeius hinc potius Magnus fuiſſe vocitatus. Et ideo ſiue maſculis pilis cõtineri, ſiue talis fabrica refectionis ſtudio potuerit innouari,expenſas vobis de noſtro Cubiculo curauim' deſtinare:vt & vobis acquiratur tam boni operis fama, & noſtris temporibus videatur Antiquitas decentius innouata.

Explicit liber quartus.

MAGNI AVRELII
CASSIODORI VARIARVM LIBER QVINTVS.

REGI VVANDALIORVM THEODERICVS REX I.

† à geniali.

Armorum donatorum laus & deſcriptio.

CVm piccis,tymbribus,& pueros†gentili candore lucentes, & ſpathas nobis, etiam arma deſecantes,veſtra fraternitas deſtinauit, ferro magis quam auri pretio ditiores. Splẽdet illic claritas expolita, vt intuentium facies fideli puritate reſtituant: quarum margines in acutum tali ęqualitate deſcendunt,vt non limis compoſitę, ſed igneis fornacibus credãtur effuſæ. Harũ media pulchris alueis excauatã, quibuſdã vidẽtur criſpari poſſe vermiculis:vbi tanta varietatis vmbra concludit, vt intextum magis credas variis coloribus lucidum metallum. Hoc veſtra cotis diligenter emundat:hoc veſter ſplendidiſſimus puluis ita induſtrioſe detergit,vt ſpeculum quoddam virorum faciat ferream lucẽ: qui ideo patriæ veſtræ natura largiente conceſſus eſt, vt huius rei opi-

rei opinionem nobis faciat ſingularem. Enſes, qui pulchritudine ſui putentur eſſe Vulcani, qui tanta elegantia fabrilia viſus eſt excolere, vt quod eius manibus formabatur, nō opus mortalium, ſed crederetur eſſe diuinum. Proinde per illum & illū Legatos noſtros ſoluentes debitæ ſalutationis affectum, arma veſtra libenter nos accepiſſe declaramus, quæ bonæ pacis ſtudia tranſmiſerunt, viciſſitudinem muneris pro expēſarum veſtrarum conſideratione tribuentes: quæ tantum vobis reddātur accepta, quantum nobis veſtra fuere gratiſſima. Præſtent diuina concordiam: vt hæc inter nos grata mente facientes, gentium noſtrarum velle iungamus, & inuicem ſoliciti mutuis poſſimus vtilitatibus obligari. *Vulcanus.*

HÆSTIS THEODERICVS REX II.

ILlo & illo legatis veſtris venientibus, grande vos ſtudium notitiæ noſtræ habuiſſe cognouimus: vt in Oceani litoribus conſtituti, cum noſtra mente iungamini: ſuauis nobis admodum & grata petitio: vt ad vos perueniret fama noſtra, ad quos nulla potuimus deſtinare mandata. Amate iam cognitū, quem requiſiſtis ambientes ignotum. Nam inter tot gentes viam præſumere, non eſt aliquid facile concupiſſe. Et ideo ſalutatione vos affectuoſa requirentes, indicamus ſuccina, quæ a vobis per harum portitores dicta ſunt, grato animo fuiſſe ſuſcepta: quæ ad vos Oceani vnda deſcendens, hanc leuiſſimā ſubſtantiam, ſicut & veſtrorum relatio continebat, exportat: ſed vnde veniat incognitum vos habere, dixerunt, quam ante omnes homines patria veſtra offerente ſuſcipitis. Hoc quodā Cornelio ſcribente, legitur in interioribus inſulis Oceani ex arboris ſucco defluens, vnde & ſuccinum dicitur, paulatim Solis ardore †coaleſcere. Fit enim ſudatile metallum teneritudo perſpicua: modo croceo colore rubens, modo flammea claritate pingueſcens: vt cum in maris fuerit delapſa confinio, æſtu alternante † purgata, veſtris litoribus tradatur expoſita. Quod ideo iudicauimus indicandum, ne omnino putetis notitiam noſtram fugere, quod occultū creditis vos habere. Proinde requirite nos ſæpius per vias, quas amor veſter aperuit. Quia ſemper prodeſt diuitum regum acquiſita cōcordia. qui

Succina dono data. *Succinū vnde.* † caleſcere. † purata. *Nihil latere poteſt principē ſolutum.*

u

dum paruo munere leniuntur, maiore ſemper compenſatione proſpiciunt. Aliqua vobis etiam per legatos veſtros verbo mãdauimus: per quos quæ grata eſſe debeant, nos deſtinaſſe declaramus.

HONORATO V.I. QVÆSTORI THEOD. REX III.

VSu quidem prouenit, benemeritos dona noſtra ſuſcipere. Sed tu iure hæreditatis, principis tibi beneficia vendicaſti. Honorem fratris adipiſceris, quia ſapientia quoque germanus es. Ab eiſdem bonis non repellimus, quem ſimilem cõprobamus. Eãt nunc parẽtes ac liberi, & bonarum artium ſtudia incitamento ſimilitudinis æmulentur. Nouam in te fecimus legem, parentes in adminiſtratione ſuccedere. Hic prouectus non adimitur, & mutatur: quia licet perſona ſubrogata ſit, familiæ tamen non defecit, qui gratiſſimus germanus acquirit.† O vere veſtris meritis electi, & auſpicio nominis honorati. Præſentiũt quædam parentes, poſitis in prole vocabulis: & vt † venturarum rerum curſus ex alto eſt imperio † diuinitatis, cogitatio pręſagientis inſtruitur: loqui datur, quod nos ſenſiſſe neſcimus: ſed poſt caſum reminiſcimur, quod ignorantes veraciter dixeramus. Tali igitur homine decoratus eualuit: eualuit inquam, ac ſe honoribus Palatinis, iudicio noſtro laudatus immiſcuit: dignitatem ſumens, quã ſolemus dare prudentibus. Hoc plane ſupra cæteros adipiſcens, quod potuit emergere poſt electos. Sub genij noſtri luce intrepidus quidem, ſed reuerenter aſtabat, oportune tacitus, neceſſarie copioſus, curarum noſtrarum eximium leuamen: & cum poteſtatis noſtræ gratia ditaretur, morum magis laude contentus, mediocribus ſe potius exæquabat. Viuit apud nos recordatio bonorum: quia fides hominis neſcit cum morte deficere. Secreta noſtra, quaſi obliuiſceretur, occuluit: iuſſa, quaſi ſcriberet, per ordinem retinuit: ſine auaritia ſeruiens, & gratiam noſtrã ſumma cupiditate perquirens. Diuertimus quidem ad benemeriti laudes, ſed compendio ſermonis aſſumpti, cũ illum referimus, te docemus. Fuit † nimirum gratus, quod apud nos & poſt fata eſſe non deſinit. Triſtes quærimus, quem nos amiſiſſe dolemus. Sed acerbum caſum mitigat, quod ei vicaria virtute ſuc-

Filius patri in Quæſt.

† Omnes naturæ meritis electi, & auſp. n. h.

† veterarum.

† deitatis.

Quæſtoris ſumma laus.

† mirum.

cedis. Quia nemo perdidiſſe ſe ſentit, quod in alterum inueniſſe cognoſcit. Non extranea ſecteris exempla, cui domeſtica ſuppetunt tam magna præconia. Tu decoratus ex illo es, ille honoratus ex te eſt. Adunent ſe merita, quando ſe iunxere ſic nomina. Nam de te iuſtius credimus meliora, qui ſequeris: quia ſemper eſt diligentior imitator prioris: quando te præcedentis bona licet eligere, & noua cumulare. Atque ideo ab indictione tertia Quæſturæ te dignitate ſubuehimus, facimusq; noſtri conſilij claritate viuere honoratum: vt eſſe nunc incipias, quod ante vocabaris. Age nunc inhærēdo iuſtitiæ: vt qui inexperto honorem dedimus, meliora tibi probatiſſimo conferamus.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODERICVS REX IV.

CErtum eſt P. C. prudentibus viris veſtrū florere conſiliū. Sed & hoc probatur egregium, quod vobis permiſcetur dignitas literarum. Omnes enim, quos ad Quæſturæ culmen euehimus, doctiſſimos æſtimamus: quales legum interpretes, & conſilij noſtri decet eſſe participes. Dignitas, quæ nec diuitiis nec ſolis natalibus inuenitur, ſed tantum eam doctrina cum coniuncta poteſt impetrare prudentia. Nam licet in honoribus aliis beneficia conferamus, hinc ſemper accipimus. Eſt nimirum curarum noſtrarum felix portio: ianuam noſtræ cogitationis ingreditur: pectus, quo generales curæ voluuntur, agnoſcit. Æſtimate quid de illo debeat iudicari, qui tanti particeps ſit ſecreti. Ab ipſo legum peritia poſtulatur: illuc vota confluunt ſupplicantium, & quod eſt omni theſauro precioſius, penes ipſum ciuilitatis noſtræ fama reponitur. Quæſtore iuſto innocentum conſcientia fit ſecura, improborum tantum vota redduntur anxia, & cum̄ malis ſurripendi ſpes tollitur, ſtudium bonis moribus adhibetur. Vnicuique propria iura cuſtodit, pecuniæ continens, æquitatis profuſus, neſcius decipere, promptiſſimus ſubuenire: ingenio principis ſeruit, quod vniuerſa ſuperat: illius ore loqui cogitur, cui nullus ſimilis inuenitur. Hunc locum vitiis vacuum, virtutibus plenū, qui ſub noſtra potuit expedire præſentia, nōne vobis dign⁹ eſt eſſe collega? Scitis enim qua glorietur ſtirpe prouectus.

Candidati cõmendatoria.

Quæſturæ dignitas.

Quæſtoris officium.

Aduocati deſcriptio.

Meminiſtis enim Decoratum, aduocationis laboribus inſudãtem, qua ſe vnicuique bonorũ probitate coniunnxerit. Cauſis veſtris fidelis orator affuit, neceſſariis rebus aſſiſtens, iudicantis portauit animum ad ſubſellia cognitorum: cui merito frequens palma contigit, quia ſapienter allegãda tractauit. Pu- « doris enim ſuſtinere iacturam neſciũt, qui ſe prius iudice cor- « riguntur. Inferior gradu præſtabat viris conſularibus ſe patronum, & cum honoribus veſtris impar haberetur, Patritius ei dictus eſt in celeberrima cognitione ſuſceptus. Nimis rarum eſt P.C. ſolidum loqui, & cui multa neceſſe eſt dicere, titubantia non proferre. Hoc in Decorato certiſſimum fuit: hoc & ante noſtra iudicia vos probaſtis. Quis enim tempore ſuo eum quaſi gubernatorem litium ignorare potuit, qui cauſarum ſcopulos tranſire cõtendit? Legibus profecto minus indiguit, qui eius ſolatia non quæſiuit. Iam non de morte feſtinata cõquerimur: ex huius fœcunda pullulauit ſtirpe germanus. Nam qui prius fratris vmbra tegebatur, illo naturæ lege ſubducto, famę ſuæ comas per aperta diſtẽdit. Bona ſiquidẽm germinis iuſtæ † præcox intulit, qui naſcendi ordine primus eualuit: ſed fœtura nobilis fructum, quem in deceſſore perdidit, in ſucceſſore ſeruauit. Cõcordat huic familiæ ramus ille ditiſſimus, qui Virgiliano carmine ſemper enaſcitur. Hoc enim auulſo, non deficit alter aureus, & ſimili frondeſcit virga metallo. Nutriuit quippe & hic aduocatione facundiam, opinionem Romanæ vrbis cedens fratri, Spoletinorũ ſe maluit miſcere negociis: res « tantum dura, quantum a veſtra prudentia cognoſcitur ſegre- « gata. Inter bene moratos enim aſſeruiſſe iuſta, facillimum fuit: prouincialibus autem, ſe vaga libertate tractantibus, nimis arduum. Videtur iuris ſuaſiſſe modeſtiam, vbi ipſi quoque iudices improba plerunque cupiditate rapiuntur: & quantum ſibi inter mediocritatem videbantur eſſe præcipui, tantum animo non ſinunt ſuis voluntatibus obuiari. Inter talia legès vendicare difficile eſt, & magnæ perſuaſionis vis ad propoſitum recti vænalitatem reuocare iudicantis. Sumite ergo P. C. libenter noſtra iudicia, & Honoratum Quæſturæ culmine prouectum gremium veſtrum gratanter excipiat. Dignus eſt enim a vobis diligi, qui par tantis honoribus meruit reperiri.

† prædeceſſor.

Ramus aureus.

Iuſtè viuere inter bonos, facile.

MANNILÆ SAIONI THEODERICVS REX V.

LAudabile eſt, in illa parte geminare cuſtodiam, quam conſtat Reipub. neceſſitatibus exquiſitam. Per hanc enim & legationum vtilitas, & ordinationum noſtrarum celeritas explicatur. Hæc & aulicis poteſtatibus per varias iuſſiones miniſtrat effectum. Hæc crebris illationibus noſtrum ditat ærariũ: vt pene quicquid in Repub. geritur, Curſuali miniſterio compleatur. Decet proinde ſemper eſſe paratum, quod vtilitatibus publicis probatur accommodum: ne quod ad celeritatem repertum eſt, incongruam potius feſtinantibus inferat tarditatẽ. Atque ideo Præfecti Prætorio & Magiſtri Officiorum, vbi publica vtilitate delegerint, ordinatione locatus, excedentiũ improbam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare: vt ſiue Gothus ſit, aut Romanus, qui ſine noſtra, vel eorũ, quorum intereſt, euectione veredum præſumit attingere, per vnum equum centum ſtatim Solidos a te cogatur exoluere: & de illis quoque pari ſeueritate cẽſemus, qui ſupra euectionum numerum Curſuales equos vſurpare præſumunt. Parhippis quinetiam non vltra quam centum libras iubemus imponi. Nimis enim abſurdum eſt, vt a quo celeritas exigitur, magnis ponderibus opprimatur. † Auis ipſa onere grauata pigreſcit. Carinæ, quæ labores non ſentiunt, repletæ grauius mouentur. Quid quadrupes facere poſſit, qui preſſus nimietate ſuccumbit? Si quis autem a modulo definito amplius fuerit habere repertus, duarum vnciarum auri damno feriatur. Quam ſummã protinus exactam, ſicut iam anterioribus edictis conſtitutũ eſt, per officium Magiſteriæ dignitatis curſui proficere debere cenſemus. Iuſtum eſt enim, vt cogatur illa vẽdere, vnde publicum equum male noſcitur oneraſſe: ſit nuditatibus expeditus, qui voluntate noluit eſſe celerrimus. Præterea commonemus, vt Præpoſitorum commoda non præſumas, nec quicquid eos poteſtatis habere, reuerenda ſanxit Antiquitas, aliqua vſurpatione deneges. Nos enim per te geminare volumus cuſtodiam non antiquæ conſuetudinis remouere cautelam.

Curſuale miniſterium.

Veredi.

Parhippi.

† v. Nauis.

Mulcta.

STABVLARIO COMICIACO THEOD.
REX VI.

Quæ preces audienda Principi.

SVſcipienda precatio eſt, quæ publicis vtilitatibus non repugnat: & amplectēda deſideria priuatorum, quæ ſic remedium quærunt, vt nobis non videantur generare diſpendium. Viri itaque clariſſimi Ioannis querela comperimus, Thomatē domus noſtræ certa prædia ſuſcepiſſe, ideſt illud atque illud, & nūc decem millia Solidorū reliquatorē noſtris vtilitatibus extitiſſe, & per diuerſas ludificationes non implere debitā quantitatem: quod apud nos quoque procerum noſtrorum ſuggeſtione perclaruit. Ideoque cauſam tali credimus remedio muniendam, vt vniuerſam ſubſtantiam ſupradicti Thomatis ſub hac conditione fixis titulis iuri publico debeas applicare, quatenus ſi intra Cal. Septembrium diem, quod rationabiliter exponitur, a Thomate minime fuerit exolutum, prædicta ſubſtātia Ioanni viro clariſſimo contradatur, qui eius debitum luere noſtro promiſit ærario. Quod ſi obligationē ſuam prædictus Thomas ſoluere intra præfinitum tempus fortaſſe potuerit, vniuerſa ei, quæ ſublata ſunt, illibata reddantur: ita vt nec fiſcus noſter ſuſtinere videatur incommoda, & nos cognoſcamur ſubiectis ſolitam præſtitiſſe iuſtitiam. Poſſemus enim adhuc vltra differre, ſi quid prodeſſet negligentiſſimum ſuſtinere, quē per tam longum temporis ſpatium ſemper inuenimus imparatum.

Reliquatori ablata à fiſco prædia in idoneū tranſlata.

Tituli fixi.

Fruſtratori neganda dilatio.

IOANNI V.C. ARCARIO THEOD.
REX VII.

DEcet eorum vota in tantum reddere, qui malunt vtilitates publicas continere: nec patimur de damno proprio eſſe ſolicitos, qui nos a diſpendiis fecere ſecuros. Tua igitur ſuggeſtione comperimus, per illam indictionem patrimonij noſtri prædia in Apulia prouincia conſtituta, id eſt illud atque illud, honeſto viro Thomati libellario titulo commiſiſſe. Sed cum male adminiſtrando ſuſcepta, vſque ad decem millia Solidorum de Indictionibus illa atque illa reliquatorem publicis rationibus extitiſſe. Qui a proceribus noſtris frequēter admonitus, debita reddere deteſtabili calliditate neglexit. Et ne tibi

Libellarius titulus.

aliqua in poſterũ quæſtio naſceretur, publicis vtilitatibus debitam quantitatem, ſub hac ratione ſatisfacere te velle teſtaris, ſi tibi prædia ſupradicti debitoris loco pignoris contradantur. Hinc eſt, quod deſiderium tuum, iuſta ratione conceptũ, præſenti iuſſione firmamus. Primum vt nullam ex hac re nomine publico metuas quæſtionem: deinde ſub hac conditione tibi vniuerſam ſubſtantiam, quam vel nunc tenet, vel primo tempore poſſidebat cum noſtris rationibus obnoxius eſſe iam cœperat, Thomatis debitoris addicimus, quam pridem noſtro nomine fixis titulis fecimus vendicari. Hoc tantum humanitatis intuitu relaxantes, vt vſque ad Cal. Septembrium ſpatiũ habeat reddendi debitam quantitatem, minuſve, cum ad ſupradictam diem tu pecuniam viro illuſtri Comiti Patrimonij noſtri, quæ debetur, intuleris, facultas eius vniuerſa, ſicut diximus, tuis compendiis applicetur. Quod triſte non credimus eſſe perdenti: quãdo nec ex toto videtur amittere, quod te generum ſuum cognoſcit acquirere. Nam quod poteras adipiſci iure ſucceſſionis, conditione a te poſſidetur emptoris.

Debitoris fiſci addicta bona.

Fixi tituli principis.

ANASTASIO CONSVLARI THEOD. REX IIX.

Conuenit, ſublimitatem tuam noſtris iuſſionibus obedientiæ tribuere ſedulam firmitatem: quatenus ad effectum trahatur, quod ſalubri ordinatione diſponitur. Moderate ſiqui dem nouit iniuncta ſibi complere prudentia, & ſine ingratitudinis † næuo delegata explicabili procurare conſilio. Atque ideo ad Fauentinam ciuitatem ciuilem executionem te præcipimus deſtinare: vt ſine cuiuſquam concuſſione vel damno quadrati ad Rauennatem vrbem ex noſtra iuſſione deuehantur. Quatenus & noſtro deſiderio gratulemur impleto, & querulis vociferandi amputetur occaſio.

Næuus ingratitudinis.

† vitio.

Quadrati.

POSSESSORIBVS FELTRINIS THEOD. REX IX.

Neceſſitas publica multorum debet deuotione compleri: quia non decet paucos ſuſcipere, quod conſtat plurimis expedire: ne regia iuſſa tepefacta lenteſcant, dum res vtilis de-

Tridentum. legatur infirmis. In Tridentina igitur regione, ciuitatem conſtiui noſtra præcepit auctoritas. Sed quia territorij paruitas magnitudinem operis ſuſtinere non poteſt, hoc ſolicitudo noſtra proſpexit, vt acceptis mercedibus competentibus pedaturam murorum omnes in commune ſubeatis, qui vicinitate iungimini. Quatenus accommodato ſolatio ſecurius impleatur, quod paucis inexplicabile fortaſſe cognoſcitur. Hac conditione ſcilicet definita, vt nullus ab his oneribus excuſetur, vnde nec diuina domus excipitur.

VERANO SAIONI THEOD.
REX X.

Exercitui quid prouidendum. CVm, Deo iuuante, pro defenſione generali feliciſſimus producatur exercitus, prouidendum eſt, ne aut ipſi penuria inconſulta fatigentur, aut (quod dici nefas eſt) vaſtationem noſtræ videantur prouinciæ ſuſtinere. Primus enim proſperitatis gradus eſt, ſuis non eſſe damnoſum: vt pro quorum compendio laboramus, eorum non videamur afflixiſſe fortunas. *Gepida.* Et ideo deuotioni tuæ præſenti auctoritate delegamus, vt multitudinem Gepidarũ, quam fecimus ad Gallias cuſtodiæ cauſa properare, per Venetiam atque Liguriam ſub omni facias moderatione tranſire. *Sumptus exercitui præbitus.* Quibus ne aliqua excedendi præberetur occaſio, per vnamquamque hebdomadam ſumptus eis tres Solidos largitas noſtra direxit. Vt illis cum prouincialibus noſtris non rapiendi votum, ſed commercij ſit facultas. Illud plane pro cunctorum quiete laborantibus indulgentia noſtra cõcedit, vt ſi aut eorum carpenta itinere longiore quaſſantur, aut animalia attrita langueſcunt, te cuſtode atque mediante cum poſſeſſoribus ſine aliqua oppreſſione mutentur. Vt qui daturi ſunt corpore aut qualitate meliora, quãuis paruis ſanis animalibus acquieſcant. Quia incerta eſt vita eorum, qui nimia fatigatione laſſantur. Ita fit, vt nec illis deſit ſubuentio neceſſaria, & nullum ſe læſum tali permutatione cognoſcat.

GEPIDIS AD GALLIAS DESTINATIS THEOD.
REX XI.

FVerat quidem diſpoſitionis noſtræ, vt vobis iter agentibus annonas iuberemus expendi: ſed ne ſpecies ipſæ aut corru-

pte

pte aut difficile præberentur, in auro vobis tres Solidos per hebdomadam eligimus deſtinare: vt & māſiones vobis, prout herbarum copia ſuppetit, poſſitis eligere, & quod vobis eſt aptum magis, emere debeatis. Nam & poſſeſſorem hæc res occurrere facit, ſi vos neceſſaria comparare cognoſcit. Mouete feliciter. Ite moderati. Tale ſit iter veſtrum, quale decet eſſe, qui laborant pro ſalute cunctorum.

THEOBALDO VIRO ILLVSTRI THEOD. REX XII.

SI iuſtitiam colere vniuerſos & amare præcipimus, quanto magis eos, qui noſtra proximitate gloriantur? quos omnia decet ſub laude gerere, vt regiæ poſſint fulgorem conſanguinitatis oſtendere. Hæc eſt enim indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata. Quia pulchrum eſt commodum famæ, fœda neglexiſſe lucra pecuniæ. Argolici itaque viri illuſtris, & Amandiani viri clariſſimi hæredes, ſupplici nobis aditione cōqueſti ſunt, Palentianam maſſam, quam eis pro compenſatione largitas noſtra transfuderat, vt caſæ Arbitanæ amiſſionem hac commoditate ſolarentur, ab hominibus veſtris, nullis cauſis extantibus, indecenter inuaſam: & inde creuiſſe culpandæ ſurreptionis vitium, vnde dari debuit glorioſæ moderationis exemplum. Quapropter ſi nullo mendacio aſſerta vicientur, magnitudo veſtra, quæ ſunt ablata, reſtituat: & ſi quid vobis creditis poſſe competere, ad Comitatum noſtrum inſtructam iure perſonam modis omnibus deſtinate: vt ciuiliter plantata cauſatio finem de legibus ſortiatur. Ibi enim quicquid geritur, inuidiæ tuæ potius applicatur: & maiora detrimenta famæ ſuſcipis, dum talia non vitare contendis: hic autem confligunt cauſæ† iuribus ſuis, & ſine derogatione qualibet mediocris addicitur, quando iuſtitia teſte ſuperatur.

Li. de inuaſo prædio ad comitatum reuocata.

Nobilitas morum.

† Forte, viribus.

EVTROPIO ET ACRETIO THEOD. REX XIII.

STudium veſtrum Reipub. grata mente debetis impendere, quia nos agnouiſtis benemeritis multa præſtare. Nam pietatis intuitu viciſſitudinem pollicemur, cum tamen pro vobis omnia iubeamus. Atque ideo præſenti iuſſione vos credidi-

Annona exercitus. mus admonendos, vt annonas conſtitutas, exercitui præbere debeatis: quatenus nec illi negligantur aduerſo voto, nec prouinciales pernicioſa debeat grauare direptio. Commodius enim ſub expēſarum lege tenetur exercitus, quam ſi cuncta fuerit vaſtare permiſſus. Ignorat modum ſeruare præſumptio, nec poteſt ſub modo redigi, cui licentia fuerit viſa concedi. Quapropter conſequatur exercitus alimoniam deputatam, ne qua pars prædictam poſſit ſuſtinere † moleſtiam. †violentiam.

SEVERIANO V.I. THEOD. REX XIV.

Iudex ad tributorū aquationē &c. delegatus. IVſtitiæ ratio perſuadet, excedentes reprimere: vt ad cūctos poſſit quietis ſuauitas peruenire. Nam quemadmodum æquabilitas agitur, ſi vires mediocrium conſurgere non ſinantur? Prouincialium itaque noſtrorum ſæpius querela comperimus, poſſeſſores idoneos Suauiæ non ſolum † cauſarum ſuarum tributariam functionem in tenuem reliſiſſe fortunam, verumetiam ſcelerato commercio aliquid exinde ſuis poſſit applicare † compendiis: vt functio publica commoditas ſit priuata. Hoc quidem per plurimos deſiderauimus corrigi, ſed hactenus in tuam laudem videtur potuiſſe differri: quatenus fides haberetur acceptior. Quando poſt multos neglectus ſtudium veſtrum efficaciſſime comprobatis. Atque ideo prudentia, qua notus es, vniuerſum poſſeſſorem conſiderata iuſtitia te iubemus inſpicere, & æquabilitatem tributi hac ratione moderari, vt quæ ſub aliis facta eſt omnium redemptione caſſata, pro poſſeſſionum atque hominum qualitate aſsis publicus imponatur. Sic enim & iuſtitia perficitur, & vires noſtrorum prouincialium ſubleuantur. Eos autem, quos ſine iuſsione noſtra cenſum impoſuiſſe conſtiterit, & pro libito ſuo quorundam onera in alios proiecerunt, legum ſeueritas inſequatur: vt omnia illis detrimenta ſarciant, quibus incompetenter damna fecerunt. Illud quoque præcipimus inquirendū, vt inter Defenſores, Curiales, & Poſſeſſores illatorū ratio veſtigetur: & quicquid ab octaua Indictione nuper exempta, ſuper tributarium ſolidum ſe poſſeſſor probauerit intuliſſe, nec noſtro ærario cōſtat illatum, aut in expenſis neceſſariis, quæ in prouincia factæ ſunt, iuſta ratione non claruerit erogatum, iniqua præſumptio

† caſarum. † vtilitatibus.

modis omnibus corrigatur. Hanc quoq; partē nō æſtimes negligendā, vt ſi hoc, quod tabulari* a cubiculo noſtro ſuſcepit, rationabiliter non docetur expēſum, ab iniuſto detentore reddatur. Quid enim tam abſurdum, niſi vt liberalitas noſtra, quā vniuerſis proficere volumus, nunc a paucis furtiuo compēdio opprimatur? Iudices quoque prouinciæ vel Curiales atq; Defenſores tam de curſu, quam de aliis rebus, illicita dicūtur poſſeſſoribus irrogare diſpendia. Quod te perquirere, & ſub ratione legum emendare cenſemus. Antiqui Barbari, qui Romanis mulieribus elegerint nuptiali fœdere ſociari, quolibet titulo prædia quæſiuerint, fiſcum poſſeſſi ceſpitis perſoluere, ac ſuper indicticiis oneribus parere cogantur. Iudex vero Romanus propter expenſas prouincialium, quæ grauare pauperes ſuggeruntur, per annum in vnum quodque municipium ſemel accedat: cui non amplius, quam triduanæ præbeantur annonæ: ſicut legum cauta tribuerunt. Maiores enim noſtri diſcurſus Iudicum non oneri, ſed compendio prouincialibus eſſe voluerunt. Domeſtici Comitis Gothorum, nec non & Vicedomini aliqua dicuntur prouincialibus continuatis terroribus abſtuliſſe. Quibus † iuſtitia veſtra in examinationem deductis, quicquid ſuper hac parte inique geſtum eſſe cognouerit, amotis dilationibus, legaliter ordinabit. His ergo ac talibus, quæ ad vtilitatem publicam vel prouinciales pertinent, ſub omni ratione diſcuſſis, ea te per omnia volumus agere, quę noſtræ māſuetudini non debeant diſplicere. Illud ſane prouidētia noſtra reſpexit, vt omnibus a te ſolicita atque æquabili indagatione compertis, poliptici iubeātur adſcribi. Quatenus & teſtimonia fidei veſtræ clareant, & nulla poſt hac, quæ abrogari volumus, ſemina fraudis iterentur.

Tabularius. *Indictitia onera.* *Iudicum concurſationes.* *† inſtantia noſtra.*

VNIVERSIS POSSESS. IN SVAVIA CONSTITVTIS THEOD. REX XV.

LIcet cunctis laborantibus Comitatus noſter concedat, Deo auxiliante, iuſtitiam: & hinc remedia ſubiectis ad reliquas regni partes, quaſi a viuo fonte deſcendant: tamen frequenti aditione permoti, ingenioſa pietate reperimus, & æquitatē vobis cōcedere, & fatigationē longi itineris abrogare. Quia dulciora ſunt beneficia, quæ nullis difficultatibus obti-

Comitatus iuſtitia.

Delegatus iudex.

nentur. Miſimus itaque illuſtrem & magnificum Seuerinum noſtris inſtitutionibus eruditũ, vt hoc apud vos gereret, quod nobis ſemper placuiſſe cognouit. Vidit enim quam honorabilis apud nos iuſtus habeatur, quemadmodum bonis actibus clementia noſtræ ſerenitatis arrideat. Exercet profecto, quod nos gratanter æſtimat accipere: nec poteſt amari rapacitas, cõtinenti principi nulla † redemptione placitura. Præſumenter ergo conueniat ad eum læſorum tumultus: ſperet remedium qualibet preſſus iniuria. Difficultatem vobis querelæ ſubmouemus, dum in ipſis cunalibus ſcelera commiſſa reſecantur: ſine aliqua formidine, alieni tributi ſarcina grauatus exclamet accepturus remedium, quod de legibus habet. Sic enim confidimus: quia per eos, quos inſtituta noſtra componunt, innocẽtibus detrimenta non veniant. Qualia vero pro quiete veſtra, vel æqualitate tributorum diſponenda cenſuimus, oracula noſtra, quæ dedimus ad ſupradictum virum illuſtrem Seuerinũ, vulgata declarabunt: vt vnuſquiſque vnde ſupplicare debeat, euidenter agnoſcat.

Rapacitas non placet Principi abſtinenti.

† ratione.

Punienda infãtia criminis.

ABVNDANTIO† PRÆPOSITO THEOD. REX XVI.

† Præf. prætorio.

QVanuis vtilia Reipub. noſtra ſemper conſuetudine cenſeamus: & ob id omnibus poſſint eſſe gratiſſima, quæ iubemus, quia cunctis profutura noſcuntur: tractandum tamen eſt, vt principis deſiderium nulli exiſtere debeat oneroſum. Nam & ſi præclare cogitata non bene agantur, ingrata ſunt: illud autem ſolummodo perfectum dicitur, quod de voluntate ſimul & actione laudatur. Cum noſtrũ igitur animũ frequens cura pulſaret, naues Italiam non habere, vbi tãta lignorum copia ſuffragatur, vt aliis quoque prouinciis expetita trãſmittat, Deo nobis inſpirante decreuimus, mille interim dromones fabricandos aſſumere. Qui & frumenta publica poſſint conuehere, & aduerſis nauibus, ſi neceſſe fuerit, obuiare. Sed tantæ rei quem deſideramus effectum, magnitudinis veſtræ ſolicitudine credimus eſſe procurandum. Ideoque per cunctam Italiam directis artificibus apta operi ligna perquire. Et ſicubi cupreſſos aut pinos repereris in vicinitate litoris, dato competẽti pretio dominis conſulatur. Hæc enim tantum ſunt, quæ

Perfectũ quid.

Dromones naues ædific.

Cupreſſi, pini.

ad taxationem vocentur. Cætera vilitate ſui non indiget æſtimari. Sed ne prouiſio noſtra in mediis conatibus deſerta langueſcat, nautarum te iubemus ſub moderatione iam nunc cõpetentem numerum, deitate iuuante, procurare. Et ſi is qui nobis neceſſarius æſtimatur, ſeruus fuerit alienus, aut conducat eum claſſibus ſeruiturum, aut ſi hoc ipſe magis elegerit, accepto pretio rationabili publico cedat ſui iura dominij. Si vero libertate gaudet electus, quinos Solidos Donatiuum, & Annonam ſe nouerit accipere competentem.
„ Eo modo & illi tra-
„ ctandi ſunt, qui a ſuis dominis exuuntur: quando libertatis genus eſt, ſeruire rectori. Frequenter enim laborum impatientes exiſtunt, quibus diſtricti domini colla preſſerunt: ita tamen, vt ſupradicti nautæ † curarum nomine pro hominum qualitate, binos aut trinos ſolidos, a noſtra debeant ſede percipere: quatenus vnuſquiſque cum fuerit admonitus, paratus debeat inueniri. Piſcatores vero non iubemus in hac definitione cõcludi, quia dolenter amittitur, qui ad procurandas delitias poſſidetur. Quando & altera conſuetudo eſt ventis ſæuientibus occurrere, & litora piſcoſa ſulcare.

Nautæ. *Seruus emptus reddito domino precio.* *Donatiuum & Annona.* *† arcarum.* *Piſcatores.*

ABVNDANTIO † PRÆPOSITO THEODERICVS REX XVII.

† Præfecto prætorio.

ALacriter incumbendum eſt inchoatis, cum iam vicinitas perfectionis arriſerit: quando ſpes effectus tædium laboris excludit: & magnum genus incitamenti, credere deſiderata compleri. Dudum igitur magnitudini veſtræ, ex Italiæ litoribus officia iuſſimus præparare nautarum: vt dromones quos induſtria fabricare valuiſſet, manus remigum prouiſa ſuſciperet. Sed tu iudicio noſtro, electionique reſpondens, oſtendiſti quam fuerit indubitata perfectio, efficaciſſimis imperaſſe, quod quæritur. Renuntias illico completum, quod vix credi poterat inchoatum. Vt pene quanta velocitate nauigari ſolet, conſtructio nauium tanta ſit celeritate completa. Nec ſolũ verba narrata ſunt: obtuliſti oculis noſtris ſubito claſſeam ſyluam, hominum domos aquatiles, exercituales pedes, qui nullo labore deficiant, ſed inconcuſſos homines ad deſtinata perducant: Trireme vehiculum, remorum tantum numerum prodens, ſed hominum facies diligenter abſcondens. Hoc pri-

Spes tedium laboru aufert. *Dromones.* *Nauiũ vſus.*

Argonautæ. mum inſtituiſſe legimus Argonautas. Quod & armatis aptum, & congruum probatur eſſe commerciis: vt qui peregrinas claſſes optabamus aſpicere, nunc mittamus aliis prouinciis & terrorem pariter & decorem. Ornaſti Rem pub. tua inſtitutione reparatam. Non habet quod nobis Græcus imputet, aut Afer inſultet. Illud apud nos inuidi vigere reſpiciunt, vnde illi

Velorū origo. † procurate. permagna pretia ſua vota complebant. Nunc prædictis rebus armamenta † procura, vela præcipue alas nauium facientia, linum volatile, quidam ſpiritus currentium carinarum, prænūtia mercium, auxilia quieta nautarum: quorum beneficio conficiunt ocioſi, quod a celerrimis auibus vix probatur impleri.

Iſis. Hoc Iſis rati prima ſuſpendit, cum per maria Apochran filium ſuum audaci fœmina pietate perquireret. Ita dum materna caritas ſuum deſiderium feſtinat explere, Mundo viſa eſt ignota reſerare. Atque ideo diuino nobis auxilio ſuffragante, cuius virtutis eſt hominum vota perficere, proxima die Iduum Iuniarum ad vrbem Rauennatem congregatio nauium cuncta conueniat: quatenus res de vicino fine gaudentes, ad pleniſſimum perducantur effectum. Sed quoniam dromonum numerum iuuante Deo, cupimus ampliari, ſiqua ligna fabri-

Padus. cis eorum neceſſaria per vtranque Padi ripam potuerint inueniri, nullo obſiſtente iubemus abſcidi. Quia ſine præiudicio dominorum, operi tantum præſenti volumus iniuncta conce-

Abies. di. Mittat Padus noſter indigenas pelago naues, & abies quæ fluentis amnicis nutrita ſurrexit, marinarum ſuperare cumulos diſcat vndarum. Illud etiam magnopere credidimus amputandum, quod veſtra fieri ſuggeſtione comperimus, ne quis

Ne impediatur à piſcatoribus nauigatio. in fluminibus nauigeris diuerſis territoriis meantibus, id eſt in Mincio, Ollio, Auxere, Arno, Tiberi, audeat fluminum alueos piſcandi ſtudio turpiſſima ſepe concludere: & quæ ſunt præſumpta protinus auferantur. Pateat amnis in nauium curſus: ſufficiat humano deſiderio conſuetis artibus delitias quærere, non artificio ruſtico libertatem fluminis impedire. Ne, quod dici nefas eſt, vtilitati publicæ voluptas priuata obſtitiſſe videatur.

VVILIÆ V. I. COMITI PATRIMONII THEOD. REX XVIII.

„ VTilitas publica ſicut ad cõſeruationem reſpicit omnium, *Ligna in naues cædantur.*
„ ita debet perfici ſtudio ac labore cũctorũm. Quia magnæ
„ laudis occaſio eſt, ſi in cauſa communi aliquid ſingulariter vi- *Publica vtilitas curanda ſingulis.*
„ deatur impleri. Facit enim vnde commendetur & reliquis, qui tamen & ſibi ſe profuiſſe cognoſcit. Pridem igitur nos iuſſiſſe meminiſti, vt per domum noſtrã nauigandi quærerentur artifices. *Nauigandi artifices.* Quos, Deo auxiliante, prouiſos ad Rauennatem vrbem die Iduum Iuniarum præcipimus incunctanter occurrere: vt aduentus eorum conſtructioni nauium opportune videatur offerri. Ne res diuiſæ generare ſibi videantur aliquam tarditatem: & parum ſit vnam perficere, niſi contingat vtranque procurare. Si qua etiam per ripam fluminis Padi ligna, fabricandis apta dromonibus, in prædiis regalibus potuerint inueniri, artificibus huic operi a magnifico viro Abundantio Præfecto Prætorio deputatis, abſcindendi ſit permiſſa licentia. Volum' enim hoc exemplum a noſtris prædiis inchoare, vt nulli grauis ſit iuſſio, quæ conſtringit & principem.

GVDINANDO SAIONI THEODERICVS REX XIX.

MAiora ſibi facit credi, quiſquis efficaciter iniuncta peregerit. *Negocia grauiora cui committenda.* Quia indubitanter illi aliquid committitur, qui optime comprobatur: & honeſtum ſuffragium eſt ſecundi iudicij, documentum prioris. Atque ideo ordinatione magnificorum virorum Abũdantij Præfecti Prætorio atque Vuiliæ Comitis Patrimonij, ad illam prouinciam te iubemus excurrere: vt tam de domo regia, quam in locis aliis habitantes, ſecundũ priora præcepta prouiſos nautas ad vrbem Rauennatem die Iduum Iuniarum, Deo auxiliante, feſtinare compellas. Quatenus nulla tarditas tam præclaris iuſſionibus afferatur. Caue ergo, ne te venalitas maculet, aut neglectus turpis inuoluat: & tã magnæ rei ſupra te ruentis pondere comprimaris, ſi tantis ac talibus rebus impar extiteris.

AVILFO SAIONI THEODORICVS REX XX.

Ligna in conſtruendos Dromones.

PEr vtranque ripam Padi reperiri ligna competimus, fabricandis apta dromonibus. Ideoque tibi præſenti iuſſione delegamus, vt ſecundum ordinationem magnificorum virorũ Abundantij Præfecti Prætorio, atque Vuiliæ Comitis Patrimonij ad loca deſignata cũ artificibus incunctanter accedas: & ſiue in domo regia, ſeu in priuata reperta fuerint, ſine aliqua facies tarditate procurari. Quia nulli graue credimus præbere, quod Deo auxiliante pro communi vtilitate præparatur. Verum ita volumus te iniuncta peragere, vt nihil ad lędendũ poſſeſſorem ſtudioſe videatur inquiri, ſed tantum quæ ſunt neceſſaria vtilitatis noſtræ cauſa præſumantur. Non exquiratur aliquid a domino, quod poſtea publico non dicatur acceptum. Ligna ſylueſtria iubemus cædi, non aliquid de alienis facultatibus violēter abſcidi. Talia nobis proſunt, qualia noſtros grauare non poſſunt. Quæ ſi cauſa præſens non exquireret, ille ſe crederet non habere. In Mincio, Ollio, Auſere, Tiberi, & Arno, fluminibus comperimus quoſdam ſepibus curſum fluminis, quantum ad nauigandi ſtudium pertinet, inciſiſſe. Quod te volumus, ordinatione magnifici viri Abundantij Præfecti Prætorio, modis omnibus amputare, nec tale aliquid permittaris quomquam vltra præſumere: ſed inuiolati aluei tractus nauium relinquatur excurſibus. Scimus enim retibus non ſepibus eſſe piſcandum. Nam hinc quoque deteſtabilis auiditas proditur: vt ſibi tantum feſtinet includere, quantum ad multos poterat peruenire.

Ne nauigationis libertas impediatur.

Retibus nõ ſepibus piſcandum, prouerb.

CAPVANO V. S. THEODERICVS REX XXI.

Decuriarum rector.

Litterarum militia.

SI te tyronem noſtra iudicia delegiſſent, ſi ad examinis trutinam veniſſes incognitus, æſtimaremus monendum, quali te prudentia, quo decore tractares: ſed omnium crederis intelligentiam habere virtutum, qui exerceri meruiſti militia literarum. Æſtimas enim qua te debeas modeſtia continere, qui alieni negocij viſus es vota peregiſſe. Nam ſi te iudicis ſuſpicio ſæua tetigiſſet, laudando iuſtitiam leni ac penetrabili remedio

medio eius animum corrigebas: obtinens ſuaui perſuaſione, *Vis perſuadendi.*
quod ſuperiori non potuiſſes imponere. Quis ergo dubitet, il-
" la te diligere, quæ conſtat voce publica ſuaſiſſe? Profeſſa bona *Expertis creditur.*
" non habentur ambigua, nec cuiuſquam acquieſcit ingenium,
" † vbi quod ipſe potuit emeritus proſequi, ab aliis tanquam ru- † *v. vt.*
dis videatur edoceri. Prolati documenti fidem fieri, legitima
voce poſcebas, examinans ſi retinerent incorruptam ſcrinia
veritatem. Iudex nunc exhibe, quod te volebas apud alios ob-
" tinere Age ne tua tibi obiiciatur oratio. Quia pondus eſt pu-
" doris grauiſſimi, propria voce conuinci. Sume igitur, auctore
Deo, Recturam Decuriarum, humanorum actuum veriſſimũ
teſtem, ſecuritatem poſſidentium, publicæ fidei ſplendidiſſi-
mum templum. Vnde tantum tibi laudis acquiritur, quoniã *Fauor teſtamentorum.*
eorum illic vtilitas incorrupta ſeruatur. Viuat tibi perpetuis
ſæculis decedentiũ voluntas: tranſeant in poſteros iudicia pa-
rentum: ſcriniis tuis ſeruetur omnium quies. Alij honores ha- *Faſces.*
beant & terribiles faſces: tibi vitæ humanæ gratiſſimi viden-
tur militare cuſtodes: ibi enim † ad ſolutiones ſunt hominum, † abſolutiones.
vincla cauſarum, cathena litium, carcer furoris. De quo verius *Virgil. 1. Aneid.*
diceret vates Mantuanus, Clauduntur litis portæ, furor impius
intus incluſus, fremit horridus ore cruento. Decuriales igitur,
habita meritorum æſtimatione, diligito: quia non decet, tantę *Decurionum ſenatus.*
Vrbis appellare, quod vile eſt: maioris etiam † naturæ cum fue- † natu vt ere.
rit neceſſe ſententia, factus tot patribus ſenior, tantis tacentibꝰ
vox Senatus. Vide quid dignitatis acceperis, vt inter tot elo-
quentes viros ſis dicendi primarius, quos etiam nobis profite-
mur eſſe reuerendos. Aſſume ergo concedere quæ iubemus,
præſtare quæ credimus: vt illis aperias ianuas curiæ, quos no-
ſtra electio aulam iuſſerit libertatis intrare.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODERICVS
REX XXII.

Licet caute ſemper eligendus ſit, qui vobis mittitur appro- *Candidati commendatio.*
bandus (quia ipſe magis traditur examini, cuius ſententia
noſcitur prolata penſari) illas tamen prudentibus viris ſociari
cupimus dignitates, quæ Romanis arcibus quaſi gemmæ no-
biles affiguntur. Vbi enim dignius eloquens, quam in ciuitate
proficiat literarũ? vt ibi declaret meritũ, vbi nutriuit ingeniũ.

Bonum ſuis aptum locis. Aptum eſt omne bonum locis ſuis: & laudabilia quæque ſordeſcunt, niſi congrua ſede potiantur. Requirit pugna validas manus: deſiderat nauigium pectus animoſum: ſic *Scrinia.* ſcrinia veſtra fidele propoſitum: ſic Curia facunda diſertum. Multa ergo deliberatione penſandus eſſe creditur, qui quotidie noſtris ſenſibus offeratur. Capuanum igitur ſpectabilem virum æſtimatio noſtra reſpexit, qui Curiæ veſtræ ſententiam maioris natu auctoritate facundus ediceret, & Senatus ſcrinia conſcientiæ puritate ſeruaret: vt actus illos mũdo celeberrimos ſua reddat integritate laudandos. Magnum munus eſt P.C. ad integritatem deligi. Nec mediocriter probatur conſcientia, cui eſt veritas commiſſa ſæculorum. Nam ſi prædicatur teſtis, qui in præſen- *Teſtis præſens.* ti negotio vera dixerit: qua laude cenſeri poterit, qui cunctis temporibus certa trãſmittit? Sed quanuis alumni veſtri habeatis cuncta notiſſima, iuuat magis illa repetere, quæ omniũ conſenſus poſſit agnoſcere. Adeſt ſemper electa quædam ſermonũ gratia, blanditur auribus, mentem trahit, vtitur perſpicuitate *Laus orationis.* facundiæ, qualem de pura cõſcientia decet emanare. Eſt enim quoddam ſpeculum morum agentis oratio: nec maius poteſt eſſe mentis teſtimonium, quam qualitas inſpecta verborum. Nam vt eius propria deſcribamus, patitur in ſimplicibus rebus linguæ retinacula: his eo tamen correctior cum perorat: & hoc illi ad gratiam datum eſt prouidente natura, vt quem præ foribus hæſitantem videras, eloquentem in certaminibus ob- *Memoria.* ſtupeſcas. Illa vero memoria, quę Oratorum theſaurus iure vocitatur, tanta in eum firmitate conſedit, vt ſemel audita ſcripto apud eum putes eſſe recondita. Magnum beneficium, obliuionis neſcire defectum: & quædã ſimilitudo vere cœleſtium eſt, tempore decurſa ſemper habere præſentia. Quæ nunc ideo declaramus, vt cognoſcatis, ſubiectorum gratas nos habere virtutes, & iudicium noſtrũ non per caſuale votum, ſed per electionis ſtudium doceamus eſſe conceptum. His ergo P.C. Capuanum bonis dotatum, a præſenti Indictione Decuriarum Rectorem eſſe præcipimus, maioris etiam natu auctoritate ſub- *Morum cana maturitas.* uehimus: vt qui ſe morum cana maturitate tractauit, quod eſt ampliſſimum reuerentiæ genus, in veſtro ordine ætatis honore gratuletur. Augebit eloquentiam officio meliore ditatus. Quoniam multum facundior eſt, qui ſententiam dictat, quam

ille qui ſupplicat. Libertas verba nutrit, metus autem copiam frequẽter intercipit. Actus quoque ipſe longe diſſimilis: vt qui pridem aſſiſtebat etiam mediocribus humilibusque fortunis, nunc introducat veſtræ Curiæ Conſulares.

ABVNDANTIO PRÆPOSITO THEOD. REX XXIII.

T† Atanem ſaionem noſtrum cum ſagittariis ad illuſtrem virum Comitem Iulianum æſtimauimus eſſe dirigendũ: vt maius ſumeret robur duplicatus exercitus. Oſtentent iuuenes nõſtri bellis, quod in gymnaſio didicere virtutis. Schola martia mittat examina, pugnaturus ludo, qui ſe exercere comſueuit in ocio. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam, eis annonas & nauigia ſecũdum conſuetudinem præbere cenſemus, quatenus iuuante Deo quo directi ſunt debeant peruenire. Veſtræ enim conſuetudini damus noſtrarum efficaciam iuſſionum. Quia nullatenus deſtitui poſſe creditur, quod, Deo iuuante, tuis ordinationibus inchoatur.

† Tamnen. al. Tocanẽ.

Iuuenes oſtendant in bellis, quæ didicere in gymnaſiis.

EPIPHANIO V.S. CONSVLARI PROVINCIÆ DALMATIÆ THEODERICVS REX XXIV.

IOanna Andreæ †quondam iugali ſuo ſucceſſiſſe legis munere perhibetur: quæ inteſtata nullis exiſtentibus proximis luce dicitur eſſe priuata. Cuius ſubſtantia a diuerſis, nullo legitimo iure ſuffultis, vſurpatione voluntaria ſuggeritur poſſideri. Et quia caduca bona fiſco noſtro competere, legum cauta decreuerunt, ideo te præſentibus oraculis admonemus, vt huius rei veritate diſcuſſa, ſi re vera, vt ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamẽto heres extitit, aut proximitatis iure ſucceſſit, fiſci noſtri eam facies compendiis aggregari. Quando innocentiæ noſtræ profeſſio eſt, iuſta compendia non negligere, apud quẽ calumnia nunquam locũ potuit inuenire. Rogari enim in talibus cauſis, non fraudari principem decet.
„ Quia negligentiæ vitium eſt, præſumptiones relinquere, quas iura præcipiunt amputare. Si quid autem contra repereris, quietos dominos habere patiaris.
„ Quia magis illa noſtra ſunt patrimonia, quæ a ſubiectis legitime poſſidentur.

Vxor, mariti hæres.

† quòd.

Caduca fiſco cedunt.

Compendia iuſta non aſpernanda.

BACAVDÆ V.S. THEOD. REX XXV.

Senum vita, ocium.

Tribunatus perpetuus.

FEſſos annos munificentia noſtra corroborat: dum ætatem occiduam penuriæ non facit detrimenta ſentire. Iuuenum ſiquidem virtus præſumptione laboris animatur: ſola ſenum vita eſt, quietis inueniſſe remedia. Atque ideo tua ſupplicatione permoti, deſignati tribunatus curam in Mediolanenſi vrbe diligentiſſime peragendam, ad te decreuimus pertinere. Ita vt, quod eſt in Reipub. militia nouum, donec vixeris nunquã tibi ſucceſſorem tribuat cuiuſquam plectenda præſumptio. Quatenus in exhibendis voluptatibus officij huius cura manſuetudinis noſtræ beneficio iugiter perfruaris. Habens in vtroque quod tuam conſoletur ætatem, loci commodum, & lætitiam voluptatum.

VNIVERSIS GOTHIS PER PICENVM ET SAMNIVM CONSTITVTIS THEODERICVS REX XXVI.

Euocatur exercitus.

Mortuo ſimilis qui a principe non noſcitur.

Notum eſſe principi.

QVanuis munificentia noſtra ſit omnibus vbique gratiſſima, multo tamen acceptiora credimus, quę noſtri præſentia conferuntur. Quia maiora de conſpectu principis populi ſumunt, quam de largitate beneficia conſequũtur. Nã pene ſimilis eſt mortuo, qui a ſuo dominante neſcitur: nec ſub aliquo honore viuit, quẽ Regis ſui notitia non defendit. Et ideo præſenti iuſſione mandamus, vt octauo Iduum Iuniarum die, Deo auxiliante, ad præſentiam noſtram venire debeatis, qui ſolenniter regalia dona ſuſcipitis, ſi venire protinus feſtinatis. Illud tamen neceſſario commonentes, vt venientium nullus prouenire poſſit exceſſus, nec poſſeſſorũ ſegetes aut prata vaſtetis. Sed ſub omni continentia properantes, de cuſtodita diſciplina grata nobis eſſe veſtra occurſio poſſit. Quia ideo exercituales gratanter ſubimus expenſas, vt ab armatis cuſtodiatur intacta ciuilitas.

Militum trãſitus innocens.

GVDVIM SAIONI THEODERICVS REX XXVI.

Solennia & annua munera.

COnſuetudine liberalitatis regiæ commonemur, vt Gothis noſtris debeam⁹ ſolẽnia dona largiri. Et ideo deuotio tua

Millenarios prouinciæ Piceni & Sannij ſine aliqua dilatione commoneat, vt eos, qui annis ſingulis noſtræ manſuetudinis præmia conſequũtur, pro accipiendo donatiuo ad Comitatũ faciat incunctanter occurrere. Quatenus qui bene nobis meriti fuerint maiore munificentia gratulentur. Inculpabiliter enim neceſſe eſt viuat, qui ſuam præſentiam nouit principibus offerendam. Bonos enim laus, malos querela comitatur. Decet etiam nos ſub hac occaſione ſingulorum facta perquirere: vt nulli poſſit perire, quod facit in acie. Nam ſi ſemper conſuetudinarias res † expediret exercitus, virtutem non poteſt amare neglectus. Trepidus diſcat ad iudicẽ venire, qui ſe non meminit audacter aliquid egiſſe. Vt melius poſſit hoſtibus violentus inſurgere, qui noſtræ maluit imputationis vulnera declinare.

Donatiuum.

† *expiret. al. expectet.*

CARINO V.I. THEOD. REX XXIIX.

HAbent hoc glorioſum præiudicium bonarũ merita perſonarum, vt ocio torpeſcere non ſinantur, qui probis actionibus innoteſcunt. Et ideo tam deſiderio veſtro ſatisfaciẽtes, quam quod vos neceſſarios eſſe credidimus, iuſſis præſentibus euocamus. Quatenus & viris nobilibus obſequia noſtra decorentur, & quæ vtilia nobis credimus per te expedire poſſimus.

Euocatur miles.

NEVDI V.I. THEOD. REX XXIX.

MOuit nos quidem † Oceri fuſa precatio, ſed magis miſerabiliorem reddidit virum luminis ſui ademptus ornatus: quia neceſſe eſt, vt amplius permoueat viſa quam audita calamitas. Is enim perpetua nocte ſuperſtes ad remedia noſtra mutuati luminis beneficio feſtinauit: vt quem videre non poterat, ſaltem clementiæ ſuauitate ſentiret. Clamat enim ſibi † Gudila vel Oppane incognitam ſuo generi conditionem ſeruitutis imponi: cum pridem ſub libertate noſtros fuerit ſecutus exercitus. Mirati ſumus talem in famulatum trahi, qui a vero
„ domino debuiſſet expelli. Nouus ambitus, talem quærere, quẽ
„ poſſis horrere: ſeruumque dicere, cui debeas diuina conſidera-

Lis de ſtatu. † *Doceri.* *Cæcitas.*

† *Gundilia vel Apine.*

tione ſeruire. Adiiciẽs enim huiuſmodi calumnias Pithiæ Comitis celebratæ opinionis viri ſibi examinationem ſummotã. Nunc autem infirmitatis ſuæ mole compreſſum, manu vindicare non poſſe, quæ patrona fortibus probatur aſſiſtere. Sed nos, quorum eſt proprium inter pares ac diſpares æquabilem iuſtitiam cuſtodire, præſenti iuſſione decernimus, vt ſi in iudicio ſupra memorati quondam Pithiæ ſe probauit ingenuũ, calumniantes protinus † amouete. Nec audeant vlterius neceſſitatibus alienis illudere, quos ſemel conuictos decuerat ſua vota damnare.

Aequalis iuſtitia.

† amoueatis.

GVDVI VIRO SVBLIMI THEOD. REX XXX.

Iudex delegatus.

QVos duces eligimus, eis ſimul & æquitatis momenta iure delegamus. Quia non tantum armis, quantũ iudiciis nos « effici cupimus clariores. Coſtala igitur atque Darla cum, Deo « propitio, Gothorum noſtrorum libertate lætentur, onera ſibi ſeruilia a vobis cauſantur iniungi: quæ nec ipſos deceat perpeti, nec cuiquam irrationabiliter fas ſit imponi. Quod ſi ita geſtum eſſe cognoſcis, ſine aliqua dilatione facias amoueri. Ne ad nos exinde vlterius querela reuocetur, & incipiat grauis eſſe animo noſtro in ducem reuoluta cauſatio, quem magis oportet talia peragere, quæ nos delectet audire.

DECORATO VIRO DEVOTO THEOD. REX XXXI.

Siliquatici exactio fiat.

THomas vir clariſſimus inter Apuliam Calabriamque prouincias de Siliquatici titulo Indictionum octauæ, nonæ, vndecimæ, primæ, ſecundæ, & quintæ decimæ, quas ad conductionem ſuam pertinuiſſe commemorat, nonnullos maximam pecuniæ quantitatem † redhibere conqueritur. Et quia « vtilitatem publicam diuturna non conuenit ludificatione dif- « ferri, ideo deuotio tua præſentia decreta ſuſcipiens, Marcum presbyterũ, Andream & Simeoniũ, vel reliquos, quos breuis ſupter annexus eloquitur, ſeruata in omnibus ciuilitate cõueniat. Vt ſi eos non per calumniam, ſed manifeſtos reuera fiſco conſtiterit eſſe debitores, ſummaque rationabiliter poſtulatur, ſine aliqua imminutione perſoluant. Prouidendũ eſt enim,

† reddi debere.

Breuis.

ne ſpiritus contumacium perſonarum publicis rationibus aliquod videatur afferre diſpendium. Qui vero minus intentata cognoſcunt, ad iudicium competens te imminente conueniāt: vt quod æquitati cōgruit, vtrarumque partium allegatione recognita, ſaluis legibus impleatur.

BLANDILÆ THEOD. REX XXXII.

ADiit nos innumeris vicibus Patzenis repetita cōqueſtio: qui cum eſſet in expeditione feliciſſima conſtitutus, a Procula coniuge tua vxorem ſuam aſſeruit trina fuiſſe cæde laceratam: ita vt ſolo beneficio deſperationis euaderet, cū non plagis feſſa, ſed iam crederetur extincta. Hanc nos, ſi tamē vera eſt, in fœmina quam maxime mirantes audaciam, tranſire non patimur impunitam. Atque ideo decretis te præſentibus admonemus, vt ſi factum euidenter agnoſcis, delatam querimoniam pudori tuo conſulēs maritali diſtrictione redarguas: quatenus ex eadem cauſa ad nos querela iuſta non redeat, & legibus noueris reſecari poſſe, quod te oportuerat domeſtica diſtrictione corrigere. Quod ſi mendacium magis petitoris accuſans cauſam dicere fortaſſe volueris, ſummoto dilationis obſtaculo, ad Comitatum noſtrum cum ſupradicta cōiuge tua incunctanter occurre, exceptura aut de iniqua præſumptione vindictam, aut de mulieris improbitate victoriam.

Notio de vxore, marito mādata.

Maritalis diſtrictio.

Comitatus princip.

VVILITANCHO DVCI THEOD. REX XXXIII.

GRauis eſt Patzenis clementiæ noſtræ ſenſibus intimata conqueſtio: qui ſe in expeditione Gallica conſtituto, in eum Brandilam proſiluiſſe teſtatur exceſſum, vt vxorem eius Reginam, proprio ſociandam duceret eſſe coniugio: & in iniuriam noſtrorū temporū, adulterium ſimulata matrimonij lege commiſſum fuit. Hæc nos, ſi vera ſunt, tranſire nequaquam patimur impunita. Nam quando affectus tutos quis habeat, ſi tunc ſceleri ſubiacebit, cum pro omnium ſalute pugnauerit? Reſpicite impudicæ gementium turturum caſtiſſimum genus: quod ſi a copula ſua fuerit caſu intercedente diuiſum,

Adulterium.

Turturū viduitas.

perpetua ſe abſtinentiæ lege conſtringit: gratiam coniunctionis non repetit, quam reliquit: fidem ſeruat, dum laudem pudoris ignoret: & moribus ſtudere deprehenditur; quod nulla viduitatis conuerſatione gloriatur. Mulierum ſe, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus caſtitatem ratio perſuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Perierunt profecto mores, ſi nec illis comparari poſſunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo ſublimitas tua impetitos ad ſuum faciat examen occurrere: & rerũ veritate diſcuſſa, ſicut iura noſtra præcipiunt, in adulteros maritorum fauore reſecetur. Quia defenſorem Reipub. redire noluerunt, qui ſcelerata præſumptione conuincti ſunt. Confundi ſine dubio deſiderauerunt omnia, qui tentauerunt legibus inimica. Sed melius eſt, paucorum damno malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod abſit, incertum relinquitur, ſi in tanta reuerentia ſine aliquo terrore peccetur.

Mulierum pudicitia.

Pœna adulteri.

ABVNDANTIO † PRÆPOSITO THEOD. REX XXXIV.

† Præf. pr.

FRontoſum, ſui nominis teſtem, frequenti nobis inſinuatione ſuggeſtum eſt, pecuniæ publicæ decoxiſſe non minimã quantitatem, quem a diuerſis iudicibus fecimus iuſta examinatione perquiri: ne forſitan, vt aſſolet, eum non veritas, ſed infirmaret inuidia. Ille omnia confeſſus, reddere ſe poſſe conſtituit, ſi ei largæ præberentur induciæ: quibus frequenter emẽſis, immemor promiſſionis ſuæ, ad conſtituta ſemper imparatus occurrit. Fugere ſiquidem neſcius, ſed ſuæ ſpõſionis ignarus: obliuioſus, cum relinquitur: trepidus, cum tenetur. Mutat verba, variat conſtituta: nec in vna dicti ſui qualitate contentus, diuerſis imaginibus inmutatur. Merito Chamæleonti beſtiæ conferendus, quæ paruorum ſerpentum formæ conſimilis, aureo tantum capite, & reliquis membris ſubalbentis praſini colore diſtinguitur. Hæc quoties humanos aſpectus incurrerit, dum ei fugiendi velocitas denegatur, nimia timiditate confuſa, colores ſuos multifaria qualitate commutat: vt modo veneta, modo blattea, modo poſſit cyanea reperiri. Vnde mirum eſt, in vna ſuperficie tot diuerſa conſpicere. Quam non immerito Pandiæ gemmæ dicimus eſſe conſimilem, in qua

Debitoris fruſtratoris inconſtantia & vanitas notatur.

Chamæleon.

Pandia gẽma.

qua vnus ſe fulgor non poteſt continere: fluctuat aſpectibus
tremulis, dum lapis teneatur immobilis. Nam quod modo vi-
deris, mox aliud ibi, ſi amplius intuearis, aduertis: ſic mutatum
credis, quod neminem eripuiſſe cognoſcis. His permutationi-
bus æſtimatis mens Frontoſi ſimillima reperitur. Quæ dicti
ſui non habet fidem: quæ tot varietates continet, quot verba
protulerit. Protei fabulis iure ſociandus, qui ſubito compræ- *Proteus.*
henſus, ſubſtantiæ ſuæ formam omnimodis non habebat. Nã
vt cælaret hominem, aut leo frendebat, aut ſibilabat anguis,
aut in vndas liquidas ſoluebatur. Et quia ſic notus eſt, cum fa-
cies ad tuum venire iudicium, primum agito ne promittat: ca-
ue, ne conſtituat. Quia leuiſſimi animi mos eſt, polliceri facile, *Non temerè promittendũ.*
„ quæ non diſponit implere. Quicquid autem perſoluere conſi-
„ derata æquitate potuerit, conſtrictus ſine aliqua dilatione iam
„ reddat. Quia poſt tot falſitates, argutiæ ſuæ reputare poterit,
quod ſe frequenter illuſiſſe cognoſcit.

† LVVIRIT COMITI ET AMPELIO THEOD. REX XXXV.

† Pauio viro illuſt.

Pro frumento vendito illata pecunia.

CVm pro incerti tẽporis euentu Romanas ædes inopia fa-
cie caſtigata pulſaret, & quanuis rara, tamen tam pulchræ
ciuitati videretur eſſe fœdiſſima, æquum iudicauimus Hiſpa-
niæ triticeas illi copias exhibere: vt antiquum vectigal ſub no-
bis felicior Roma reciperet. Iuſſis ſiquidem noſtris viri ſpecta-
bilis Marciani laude digna ſeruiuit induſtria. Sed parum dili-
genter impleta ſunt, quæ conſtat optime fuiſſe procurata. Hi
enim, qui portanda ſuſceperant, morarum tædia non ferentes,
deſtinatum frumentum in Africæ partibus pro ſuo dicuntur
vendidiſſe compendio. Quod quanuis inultum minime tran-
ſire debuiſſet (vt amor proprij commodi, tot populorum ieiu-
na vota ſuſpenderet) tamen quia nobis inſitũ eſt, culpas remit-
tere, quas poſſumus cauta ordinatione corrigere, Catellum &
Seruandum viros ſtrenuos eſſe credidimus dirigendos. Vt
quia naucleri ducentos octoginta Solidos in triticũ, & in nau-
lis ſeptingentos quinquaginta octo Solidos accepiſſe perhi-
bentur, ſi apud vos facti veritas innoteſcit, in ſummam rationẽ
collecta, ab eis mille triginta octo Solidorum quantitas infe-
ratur. Vt qui vindictam remiſimus, damna minime ſentiamus.

In qua parte ita ſe ſublimitas veſtra diligenter impendat, vt & iuſtitiæ & publicis vtilitatibus ſatisfeciſſe videatur.

STARCEDIO V.S. THEOD. REX
XXXVI.

Militi miſſio data abrogato donatiuo.

COntinuatis laboribus attritum corpus debilitatē tibi cauſaris attuliſſe membrorū: vt qui ante bellicis fueras aptus inſignibus, nunc vel ad ocioſam vitam vix idoneus approberis, expetens vt ad expeditiones feliciſſimas non cogaris, a quibus nō voto, ſed neceſſitate ſubduceris. Atq; ideo allegationibus tuis diutius perquiſitis, & ad rerum fidem deductis, ociū tibi non ignorabile præſenti iuſſione largimur. Quia non eſt ignauiæ culpa, quem excuſat miſeranda calamitas. Sed ſicut tibi remiſſam vitam concedimus, ita te donatiuo præſenti auctoritate priuamus. Quia non eſt æquum, vt cum de tuo cognoſcaris idoneus, rem laborantium accipere debeas ocioſus. Fruere igitur ſecura vita, aduerſorum inſidiis noſtro munimine liberatus. Nec aliquis tibi imputabit deſertoris opprobriū: quando illi quos contigerit a militia, morbi cauſa ſuſpendi, ex prioribus factis habendi ſunt iure reuerendi. Nec enim dignus eſt a quoquam redargui, qui noſtro iudicio meretur abſolui.

Calamitas excuſat ignauiæ culpam.

IVDÆIS MEDIOLANENSIBVS THEOD.
REX XXXVII.

Iudæorum ſynagogæ ſecuritas & tuitio.

LIbenter annuimus, quæ ſine legum iniuria poſtulātur, maxime cum pro ſeruanda ciuilitate nec illis ſunt neganda beneficia iuſtitiæ, qui adhuc in fide cognoſcuntur errare. Atq; ideo diſcant rerum bonarum ſuauiſſimum ſaporem: vt qui humanam iuſtitiam nituntur quærere, ſolicitius incipiant diuina iudicia cogitare. Proinde quoniam nonnullorum vos frequēter cauſamini præſumptione laceratos, & quæ ad Synagogam veſtram pertinent, perhibetis iura reſcindi, opitulabitur vobis manſuetudinis noſtræ poſtulata tuitio. Quatenus nullus eccleſiaſticus, quæ Synagogæ veſtræ iure competunt, violentia intercedente peruadat, nec veſtris ſe cauſis importuna acerbitate permiſceat. Sed vt religionis cultuum, ita & actuum ſint conuerſatione diſcreti: hac tamen moderatione principalis

Ne vllus eccleſiaſticus ſynagogæ officiat.

auxilij beneficium concedentes, vt nec vos quod ad præfatæ Eccleſiæ ius vel religioſas † perſonas certe legibus pertinere conſtiterit, inciuiliter attrectare tentetis. Tricennalis autem humano generi patrona præſcriptio, eo quod cunctis vobis iure ſeruabitur: nec conuentionalia vos irrationabiliter præcipimus ſuſtinere diſpendia: vt hac pietatis noſtræ defenſione muniti, petitio veſtra ab illicitis ſe liberatam gratuletur incõmodis. Concedimus quidem, clementiæ noſtræ cõſuetudine, quæ rogaſtis. Sed quid Iudæe ſupplicans temporalẽ quietem quæris, ſi æternam requiem inuenire non poſſis?

† cæteras perſonas.
Tricennalis præſcriptio.
Argutus in Iudæos aculeus.

VNIVERSIS POSSESSORIBVS THEOD. REX. XXXIIX.

ADmonet nos formarum cura præcipua, vt quæ poſſunt noxie creſcere, debeamus celerius amputare. Quatenus & ſoliditas aquæ ductus, Deo auxiliante, incorrupta ſeruetur, & vobis leue ſit opus, quod in teneris arboribus adhibetur. Nã quæ nunc virgulta ſunt, erũt, ſi negligantur, & robora. Iſta enim quæ modo facili auulſione dirimuntur, poſtea vix ſecuribus icta ſuccumbunt. Atque ideo ſociata debetis properatione contendere, vt præſenti diligentia futuri laboris euadatis incommoda. Hæc eſt enim † ciuilis euerſio, ſine oppugnatione diſſidium, aries, vt ita dixerim, fabricarum. Quapropter omnẽ ſyluam, quæ parietibus inimica conſurgit, de Rauennate forma iubemus radicitus amputari: vt Signini † Albei reparata conſtructio talem nobis deducat liquorem, qualem potuit a fontibus ſuſcipere puritatem. Tunc erit exhibitio decora thermarum, tunc piſcinæ vitreis fontibus fluctuabũt, tunc erit quæ diluat aqua, non inquinet: poſt quam lauari continuo non ſit neceſſe. Additur etiam, quod ſi ad potandum vnda ſuauis influxerit, omnia noſtro victui redduntur accepta. Quando humanæ vitæ nullus cibus gratus efficitur, vbi aquarum dulcium perſpicuitas non habetur. Nam ſi lauari cupimus puriſſimis liquoribus, quanto magis ſaciari talibus feſtinamus? Quæ ſi nũc futura tractentur, nulli labor facit tędium, qui ſumitur pro delectatione cunctorum.

Arbores ædificiis noxiæ euelluntur.
Malis principiis obſtandũ.
† ciuilis.
Aries.
† alius.
Aquarum vtilitas.
ἄριστον ὕδωρ.

AMPELIO ET LIVERIÆ THEOD. REX XXXIX.

Occurritur exactorum & aliorũ fraudib.

DEcet, prouincias regno noſtro, Deo auxiliante, ſubiectas, " legibus & bonis moribus ordinari. Quia illa vita vere ho- " minum eſt, quæ iuris ordine continetur. Nam beluarum ritus eſt, ſub caſu viuere: quæ dum rapiendi ambitu feruntur, improuiſa temeritate ſuccumbunt. Agrum ſuum denique a dumoſis ſentibus doctus purgat agricola: quia laus excolẽtis eſt, ſi agreſte ſolum dulciſſimis fructibus amœnetur. Sic quies ſuauiſſima populi & tranquilla diſpoſitio regionum, præconium probatur eſſe regnantium. *Cædes.* Multorum itaque querela comperimus, in prouincia Hiſpaniæ, quod ſummum inter mortales crimen eſt, vitas hominum vaga præſumptione populari, & leuium occaſione cauſarum ſubire multos interitum. Sic mala pace quaſi ludo corruunt, quanti vix potuiſſent cadere ſub neceſſitate bellorum. Dehinc non † polypticis publicis, vt moris eſt, ſed arbitrio compulſorum ſuggeruntur prouincialium ſubiacere fortunæ. Quod genus euidentis eſt prædæ, pro illius voluntate dare, qui ad ſuum commodum amplius feſtinat exigere. Cui rei nos regali prouidentia ſuccurrere cupientes, ſublimitatem veſtram per vniuerſam Hiſpaniam loco muneris credidimus deſtinandam. Vt ſub ordinationis veſtræ nouitate inueteratæ poſſit conſuetudini nil licere. Verum vt, more medicorum, ſæuioribus morbis accelerata remedia † tribuamus, inde curationis noſtræ fiat initium, vbi magis noſcitur eſſe periculum. Homicidij ſcelus legum iubemus auctoritate reſecari: ſed quanto vehementior pœna eſt, tanto eius rei debet inquiſitio plus haberi: ne amore vindictæ innocentes videãtur vitæ pericula ſuſtinere. Pereant itaque ſoli nocentes, in correctione multorũ: quando & hoc pietatis genus eſt, coërcere in- " fantiã criminis, ne iuueneſcat augmentis. Exigẽtes vero aſſem " publicum per grauamina ponderũ, premere dicũtur patrimonia poſſeſſorũ: vt non tam exactio, quam præda eſſe videatur. Sed vt totius fraudis abrogetur occaſio, ad librã Cubiculi noſtri, quæ vobis in præſenti data eſt, vniuerſas functiones publicas iubemus inferri. Quid enim tam nefariũ, quã præſumptoribus liceat in ipſa etiam trutinæ qualitate peccare? vt quod eſt

† pollicitis.

Grauioribus malis prius medendum.

† cõferamus, vt.

Exactores.

Libra principis.

Trutina.

iuſtitiæ proprie datum, hoc per fruades noſcatur eſſe corruptum? Conductores domus regiæ, quacunque gente ſint editi, ad liquidum veritate diſcuſſa, tantū decernimus ſoluere quantum noſtra prædia conſtiterit penſitare. Et ne cuiquam labor ſuus videatur ingratus, ſalaria eius pro qualitate locatæ rei, veſtra volumus æquitate conſtitui. Non enim noſtra, ſed illorū rura dicenda ſunt, ſi pro voluntate conducētis modus eueniat penſionis. Tranſmarinorum igitur canonem, vbi non parua fraus fieri vtilitatibus publicis intimatur, vos attente iubemus exquirere: atque ſtatutum numerum pro iurium qualitate definire. Quia contra fraudes vtile remedium eſt, noſſe quod inferatur. Monetarios autem, quos ſpecialiter in vſum publicum conſtat inuentos, in priuatorum didicimus tranſiſſe compendium. Qua præſumptione ſublata, pro viriū qualitate functionibus publicis applicentur. † Telonei quinetiam canonē nulla faciatis vſurpatione confundi. Sed modum rebus vtillimum, quem præſtare debeat, imponentes, commerciandi licentiam æquabili ratione reuocate: ne ſe tendat in vagum ambitioſa „ enormitas exigentium. Actus præterea Læti, cuius conſcien- „ tia ſumma pulſatur inuidia, ſub conſueta nobis cenſemus æquitate perquiri: Vt nec fraus aſtutis machinationibus occulatur, nec innocentia falſis criminationibus ingrauetur. Quoſcunque vero in furtiuis actionibus repereris fuiſſe verſatos, pro fortunarum quantitate, ſuppreſſam reddant veſtra æſtimatione pecuniam. Quod ſi hæc per alios diſperſa eſſe conſtiterit, & illi nihilominus teneantur obnoxij, qui ſciētes paſſi ſunt in tali actione miſceri. Complices enim extiterunt criminis, qui non detexerunt facta raptoris. Præbendarum tenor aſcriptus, quem noſtra diuerſis largitur humanitas prouincialibus, ſuggeritur intolerabilis cauſa eſſe damnorum: quando & in ſpecies exigitur, & impudenter eius pretium poſtulatur. Deteſtabilis cupiditatis iſta ſunt documenta, competentia ſibi diſtrahere, & ad exigendi impudentiam mox redire. Quod nimis improbum, nimis videtur abſurdum: vt & noſtra conſtituta prætereant, & tributariorum, qui fouendi ſunt, videantur afflixiſſe ſubſtantiam. Sint igitur præfixo modo cōtenti, ſiue ibidem poſiti, ſiue hinc nihilominus deſtinati: habeant liberū arbitrium, vnum tantum de duobus expetere: dummodo gemi-

Conductores.

Tranſmarinus canon.

Monetarij.

Telonei canon. † tholonei.

Furta.

Conſcij furum & raptorum.

Præbenda.

nata exactione fortunas alienas non debeant ingrauare. Exactorum quoque licētia fertur amplius a prouincialibus extorqueri, quā noſtro Cubiculo cōſtat inferri. Quod diligēti examinatione diſcuſſum, ad hūc vos modum functiones publicas reuocare decernimus, quem Alarici atque Enrici temporibus conſtat illatas. Paraueredorū itaque ſubuectiones exigere, eos qui habēt veredos adſcriptos, prouincialium querela comperimus: quod nullum penitus ſinatis præſumere, quādo per turpiſſimos quæſtus & poſſeſſor atteritur, & commeantium celeritas impeditur. Villicorū quoque genus, quod ad damnoſam tuitionem queruntur inuentum, tam de priuata poſſeſſione, quam publica funditus volumus amoueri. Quia nō eſt defenſio, quæ præſtatur inuitis: ſuſpectum eſt, quod patiuntur † volentes. Nam hoc eſt reuera beneficium, ſi ſine murmure feratur acceptum. Seruitia igitur, quæ Gothis in ciuitate poſitis ſuperflue præſtabantur, decernimus amoueri. Nō enim decet, ab ingenuis famulatum quærere, quos miſimus pro libertate pugnare.

Veredi. Parauerędi. *Villicorum tuitio.* † v. nolentes.

CYPRIANO COMITI SACRARVM THEOD. REX X L.

QVanuis vltra deſideria ſupplicum frequenter nos præſtitiſſe beneficia gaudeamus, & quod eſt difficillimum, humanæ ambitionis interdum vota ſuperemus: hæc tamen libētius amplectimur, quę nos merito feciſſe gloriamur. Diu quippe trutinandus eſt, cui traduntur examina, taliſque debet a principe deligi, qualis ab ipſa poteſt lege dictari. Gemmarum diuites venæ auri fulgore pretiantur, & † gloriam pulchritudinis capiunt, quia nulla degeneri vicinitate ſordeſcunt. Sic bona merita ſplendidis dignitatibus ſociata, alternis præmiis adiuuantur, & vnius rei facies de † addita venuſtate pulchreſcit. Nō enim de te aliquid redemptæ laudi aut loquaci famæ credidimus, qui nobis exſpectantibus ſæpe placuiſti. Interpellantium ſiquidem confuſas querelas diſtincta nimis ac lucida relatione narrabas. Et qui proprios dolores exprimere non poterant, tuis commendati allegationibus obtinebant: & ne fauoris alicuius putaretur exceſſus, deſideria ſupplicum ipſis præſentibus intimabas. Ori tuo altercantium deſideria cōue-

Comitiua ſacrar. largit. † gratiam. † adiuncta ſibi. *Laus Cypriani Comitis.*

nerunt, & quod difficillimum gratiæ genus eſt, alternæ parti indiſcreta laude placuiſti: quæ res ipſos Oratores quoq; poſtponit. Nam cum illis ſit propoſitum diu tractata vnius partis vota dicere, tibi ſemper neceſſe fuit repentinum negocium, vtroque latere declarare. Additur etiam regalis præſentiæ grauiſſimum pondus: ſub quo te ita facile contigit expeditum, vt quod illi vix poſſunt artificioſis† ſchematibus a iudicibus obtinere, tu probareris a principe puris allegationibus impetrare. Erat nimirum ſerenitatis noſtræ in bonum publicum parata ſententia, quia nullam tarditatẽ in cognoſcendo negocio ſuſtinebat. Mox enim a te narrata cauſa conſpecta eſt, & cur tardaret negoci; finis, cum tu ſuggeſtionem lucida breuitate concluderes? Didiciſti, vt credimus, iudicare noſtris ſeruiendo iudiciis. Ita quod efficaciſſimum diſcipulatus genus eſt, agendo potius inſtructus es, quam legendo. Talibus igitur inſtitutis edoctus, Eoæ ſumpſiſti legationis officium, miſſus ad ſummæ quidem peritiæ viros: ſed nulla inter eos confuſus es trepidatione, quia nihil tibi poſt nos potuit eſſe mirabile. Inſtructus enim trifariis linguis, non tibi Græcia quod nouum oſtẽtaret inuenit, nec ipſa qua nimium præualet, te tranſcendit argutia. Acceſſit meritis tuis, cunctis laudibus pretioſior, fides, quam diuina diligunt, mortalia venerãtur. Nã inter mundi fluctuantes procellas vnde ſe humana fragilitas contineret, ſi noſtris actibus mentis firmitas non adeſſet? Hæc inter ſocios amicitiã ſeruat: hæc dominis pura integritate famulatur, hæc ſupernæ maieſtati reuerentiam piæ credulitatis impendit: & ſi beneficium tantæ rei latius quæras, incommutabilis fidei eſt omne, quod bene viuitur. Sume igitur per Indictionem tertiam Sacrarum Largitionum, Deo propitio, dignitatem. Vtere congruis tuis natalibus inſtitutis. Meruiſti hactenus, vt honorũ faſtigia crederemus: age nunc, vt tibi gratiæ noſtræ celſiora nihilominus conferamus.

Aduocati laus. *† ſtemmatibus.* *Vſus fori.* *Fides.*

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODERICVS REX XLI.

Licet candidatos vobis frequenter genuerit munificentia principalis, & fœcunda indulgentia noſtra vobis altera ſit natura, habetis nunc profecto virum, quem & nos elegiſſe deceat, & vos ſuſcepiſſe conueniat. Cui ſicut fortunatum

Candidati cõmendatoria.

fuit à nobis eligi,ita laudabile erit,veſtro cœtui honorum lege ſociari. Hoc tamen Curiæ felicius prouenit,quod nobis & impolitus tyro militat: illa vero non recipit, niſi qui iam dignus honoribus potuerit inueniri. Conuenienter ergo ordo veſter æſtimatur eximius, qui ſēper eſt de probatiſſimis cōgregatus. Non enim illic profanis reſeratur introitus, ſed tales illuc permittuntur accedere,quales inde etiam cernuntur exire. Suſcipite itaque collegam, quem palatia noſtra lōga examinatione probauerūt,qui regiis ita intrepidus militauit affatibus,vt iuſſa noſtra ſæpe nobis expectantibus atque laudātibus explicaret. Cognoſcitis profecto quæ loquimur. Quis enim veſtrū a Cypriani deuotione ſummotus eſt? Nam qui ſolatia eius petiit, mox beneficia noſtra ſuſcepit. Obtinuit ille ſæpius inuectationibus noſtris,quod in conſiſtoriis agi ſolebat antiquis. Si quādo enim releuare libuit animum, Reipub. cura fatigatū,equina exercitia petebamus: vt ipſa varietate rerū ſoliditas ſe corporis vigorque recrearet. tunc nobis cauſas multiplices relator delectabilis ingerebat:eratq; eius infaſtidita ſuggeſtio, ſub iudicis animo tædioſo. Ita dum cauſas præſtandi benignus artifex ingerebat,reficiebatur animus beneficiorū auiditate ſuccenſus. His igitur adhæſit obſequiis candidatus, qui ſic militauit animo noſtro,vt nulla eum grauaret offenſio. Iraſcebamur ſæpe cauſis improbis, nec tamen diſplicere poterat lingua relatoris. damnabamus interdū negocium, cuius placebat aſſertor: & impetum noſtri animi frequenter ſuſtinuit, qui gratiæ momenta poſſedit. Gloriatur etiam non extrema luce nataliū. Nam pater huic,ſicut meminiſtis, Opilio fuit,vir quidem abiectis temporibus ad excubias tamen Palatinas electus. Qui multo amplius creſcere potuit, niſi fides ſub auidiſſima remunerationis ſterilitate iacuiſſet. Quid enim conferre poterat tenuis donator? Qui ſi tamen non ditauit, innotuit. Quia magnę abundantiæ laudis eſt, in penuria Reipub. vel mediocria munera meruiſſe. Vicit ipſe Maiores ſuos felicitate ſæculorum, & quod amplius euectus eſt, noſtris eſt temporibus applicandū. Talis quippe eſt in ſubiectis menſura prouectuum, qualis fuerit & diſtantia dominorum. Quapropter P.C. prædictum Cyprianum,ſuis meritis & natalium ſplendore fulgentem,ad Sacrarum Largitionum culmen eueximus: vt & veſter augeatur numerus,

Antiqua conſiſtoria.

Facundia.

Nobilitas.

Opilio.

numerus,& incitetur deuotio ſeruientium. Æſtimate reuerentiſſimi Patres, quid de veſtro ordine cenſeremus, quando eos, quos vobis aggregãdos credimus, multiplici allegatione prædicamus.

MAXIMO V.I. THEODERICVS REX XLII.

SI Conſularem munificentiam prouocant, qui peruncta corporum flexibilitate luctantur; ſi organo canentibus redditur viciſſitudo præmiorum; ſi venit ad pretium delectabilis cãtilena: quo munere venator explendus eſt, qui vt ſpectantibus placeat, ſuis mortibus elaborat? Voluptatem præſtat ſanguine ſuo, & infelici ſorte conſtrictus feſtinat populo placere, qui eũ non optat euadere. Actus deteſtabilis, certamen infelix, cum feris velle contendere, quas fortiores ſe non dubitat inuenire. Sola eſt ergo ĩñ fallendo præſumptio, vnicum, in deceptione ſolatium. Qui ſi feram non mereatur effugere, interdũ nec ſepulturam poterit inuenire. Adhuc ſuperſtite homine perit corpus: & antequã cadauer efficiatur, truculenter † aſſumitur. Captus eſca fit hoſti ſuo, & illum (proh dolor) ſatiat, quem ſe perimere poſſe ſuſpirat. Spectaculum tantum fabricis clarum, ſed actione deterrimum, in honore Scythicæ Dianæ repertũ, quæ ſanguinis effuſione gaudebat. O miſeræ deceptionis errorem, illam deſideraſſe colere, quæ hominum morte placabatur. Primum ſibi per lucos & ſyluas agreſtium populorum nota & venationibus dedita, hãc triplicem deam falſa imaginatione finxerunt: ipſam in cœlo Lunam, ipſam in ſyluis Dianam, ipſam apud inferos Proſerpinam eſſe, firmantes. Sed ſolum Herebi potentem, non improbe forſitan æſtimarunt: quando tali falſitate decepti, in profundas viui tenebras cũ ſuis erroribus intrauerũt. Hũc ludum crudelem, ſanguinariam voluptatem, religionem impiam, humanam (vt ita dixerim) feritatem, Athenienſes primum ad ciuitatis ſuæ perduxere culturam, iuſtitia permittente diuina, vt ad illuſionẽ ſpectaculi perueniret, quod falſæ religionis ambitus inueniſſet. Hoc Titi potentia principalis diuitiarum profuſo flumine cogitauit ædificium fieri, vnde caput vrbium potuiſſet. Cum Theatrũ, quod eſt hemiſphærium, græce dicatur, Amphitheatrum quaſi in vnum iuncta

Spectacula conſularia. *Decertare cũ beſtiis.* † abſumitur. *Dianæ ſacra truculenta.* † initior.em; *Theatrum.*

duo viſoria, recte conſtat eſſe nominatum. Qui ſpeciem eius
Amphitheatri forma. arena concludens, vt concurrentibus aptum daretur ſpatium,
& ſpectantes omnia facilius viderent, dum quædam prolixa
rotunditas vniuerſa collegerat. Itur ergo ad talia, quæ refugere
deberet humanitas. Primus fragili ligno confiſus currit ad ora
beluarum: & illud, quod cupit euadere, magno impetu vide-
Deſcriptio arenariorum. tur appetere. Pari in ſe curſu feſtinat & prædator & præda: nec
aliter tutus eſſe poteſt, niſi huic, quem vitare cupit, occurrerit.
Tunc in aëre ſaltu corporis eleuato, quaſi veſtes leuiſſimæ ſu-
pinata membra iaciuntur, & quidā arcus corporeus ſupra be-
luam libratus, dum moras diſcedendi facit, ſub ipſo velocitas
ferina diſcedit. Sic accidit, vt ille magis poſſit mitior videri,
† roboral:. qui probatur illudi: alter angulis in quadrifaria Mundi diſtri-
butione compoſitis, † rotabili facilitate præſumens non diſce-
dendo fugit, non ſe longius faciendo diſcedit, ſequitur inſe-
quentem, poplitibus ſe reddens proximum, vt ora vitet vrſo-
† ventre. rum: ille in tenuem regulam † venire ſuſpenſus inuitat exitiabi-
lem feram, & niſi periclitatus fuerit, nil vnde viuere poſſit, ac-
quirit: alter ſe geſtabili muro cannarum, contra ſæuiſſimum
† fort. ericij. animal, † ericij exemplo, receptatus includit, qui ſubito in ter-
gus ſuum refugiens, intra ſe collectus abſconditur: & cum
nuſquam diſceſſerit, eius corpuſculum non videtur. Nam ſicut
Venatorum circiſſum doli. ille veniente contrario reuolutus in ſphæram, naturalibus de-
fenſatur aculeis, ſic iſte conſutili crate præcinctus, munitior
redditur fragilitate cannarum: alij tribus, vt ita dixerim, diſpo-
ſitis hoſtiolis paratam in ſe rabiem prouocare præſumunt, in
patenti area cancelloſis ſe poſtibus occulentes, modo facies,
modo terga moſtrantes. Vt mirum ſit euadere, quos ita reſpi-
cis per leonum vngues denteſque volitare: alter labenti rota
feris offertur: eadem alter erigitur, vt periculis auferatur. Sic
Machina. hæc machina ad infidi Mundi formata qualitatem iſtos ſpe
refouet, illos timore diſcrutiat, omnibus tamen viciſſim, vt de-
cipere poſſit, arridet. Longum eſt per tot periculorum caſus
Virgil. 6. Aeneid. ſermonibus euagari. Sed apte iungendum eſt, quod ait de In-
feris Mantuanus, Quis ſcelerum comprehendere formas? quis
omnia pœnarum percurrere nomina poſſit? Sed vobis, quibus
neceſſe eſt talia populis exhibere, largitate manus fundite præ-
mia, vt hæc miſeris faciatis eſſe votiua. Alioqui violenta com-

pulſio eſt, ſolennia dona ſubtrahere, & mortes deteſtabiles imperare. Et ideo quicquid in longam cõſuetudinem antiqua liberalitate peruenit, ſine aliqua dilatione concedite ſupplicanti. Quia homicidij reatus eſt, illis eſſe tenacem, quos editio veſtra inuitauit ad mortem. Heu mundi error dolendus! ſi eſſet vllus æquitatis intuitus, tantæ diuitiæ pro vita mortalium deberent dari, quantæ in mortes hominum videntur effundi. *Dona ſolēnia.*

TRANSMVNDO REGI VANDALORVM THEODERICVS REX XLIII.

QVanuis a diuerſis regibus expetiti pro ſolidanda concordia, aut neptes dedimus, aut filias, Deo nobis inſpirante, coniunximus: nulli tamen æſtimamus nos aliquid ſimile contuliſſe, quã quod germanã noſtrã, generis † Amali ſingulare præconium, veſtrum fecimus eſſe coniugium: fœminam prudentiæ veſtræ parem, quæ non tantum reuerenda regno, quãtum mirabilis poſſit eſſe conſilio. Sed ſtupeo vos his beneficiis obligatos Geſalecum, qui noſtris inimicis dum à nobis fouetur adiunctus eſt, in veſtram defenſionem ſic fuiſſe ſuſceptũ, vt qui ad vos viribus deſtitutus, priuatusque fortunis venerat, ſubita pecuniæ vbertate completus, ad gentes exteras probetur tranſmiſſus: qui quanuis, Deo iuuante, lædere nil poſſit, tamen animum veſtræ cogitationis aperuit. Quid exſpectẽt extraneorum iura, ſi ſic meretur affinitas? Nam ſi cauſa miſericordiæ ſuſceptus eſt in regno veſtro, teneri debuit: ſi noſtri propter expulſus eſt, non oportuerat cum diuitiis ad aliena regna tranſmitti, quæ ne vobis redderentur infeſta, noſtra fecerunt abſolute certamina. Vbi eſt quod tanta lectione ſaginatus, alios ſolebas docere de moribus? Hoc ſi voluiſſes cum ſorore noſtra tractare, vtique vobis non potuiſſet accidere. Quia nec fratrem permiſerat lædi, nec maritum fecerat in rebus talibus inueniri. Atque ideo per illum & illum Legatos noſtros ſalutantes honorificentia cõpetenti, petimus vt hanc iniuſtitiã deliberatio veſtra pertractet: ne parentum veſtrorum animus euidentibus cauſis excitatus, cogitet aliquid tẽtare, quod pacẽ videatur irrũpere. Grauiter ſiquidẽ dolet iniuria, quæ cõtigerit

Nuptiis inter reges conciliari pacem.

† Diualis.

Expoſtulatio de Geſaleci Regis iniuriis.

Grauis iniuria à quo non exſpectabatur.

inſperata;& ſi inde proueniat dolus, vnde credebatur auxiliũ. Quædam vero per harum portitores verbo vobis inſinuanda cõmiſimus: vt æſtimãtes omnia, quid fieri in tanta cauſa oporteat, prouidentia veſtra reponat. Quia non eſt leue, prudentes viros in pacis conſtituta peccare.

TRANSMVNDO REGI VANDALORVM THEODERICVS REX XLIV.

OStendiſti prudentiſſime Regum, poſt erroris euentum ſapientibus ſubuenire poſſe conſilium: nec pertinaciæ vitium vos amare, quod brutis hominibus videtur accidere. Obligaſtis animum meum tanta vos in melius celeritate mutando. Nam cum Rex ſatisfacit, quælibet dura diſſoluit: quia ſic eſt in principibus humilitas glorioſa, quemadmodũ in mediocribus odioſa poteſt eſſe iactantia. Nuper vobis obiecimus Geſaleci quondam Regis doloſa meditatione diſceſſum. Sed vos nobilitatis veſtræ memores & honoris, actum rei nobis veritate declaraſtis. Vnde non fuit ſic vituperabile, hominem prauis ſuſpicionibus locum dediſſe, quãtum glorioſum eſt dominãtem tam celerrime ſe potuiſſe purgare. Ille enim, qui minus poterat cogi, animæ nõ paſſus eſt arcana violare. Cui laudi viciſſitudinem, in qua poſſumus parte reddentes, ſynceram purgationem pura mente ſuſcepimus: ſed auri tranſmiſſi munera non tenemus: vt & ipſi intelligatis, cauſam per iuſtitiam fuiſſe motam, quam nulla potuit finire venalitas. Fecimus vtrique regalia. Sic non ſuperauimus tyrannicam cupiditatem, ſicut & vos viciſſe conſtat errorem. Redeant ad Cubiculum veſtrum munera, quorum tantum oblatio videtur eſſe gratiſſima. Negligatur aurum, vbi electum eſt conſcientiæ præmium: patiatur aliquãdo repulſam, quod ſemper auaris Regibus imperabat. Eat nunc actus iſte per gentes, carum parentem non excuſaſſe culpam, & læſos animos reſpuiſſe pecuniã. Ita quod per bella ſolebat quæri, amoris ſtudio declaratum eſt, potuiſſe contemni. Intelligant parentes tales fuiſſe, qui ſtudio auaritiæ cauſas ſibi nequiuerint excitare. Omnia ſiquidem ſuperauit affectus: tunc cœpit petitio magis deſinere, quando pulſatus obiecta nõ paſſus eſt abnegare. Recipite igitur munera ſenſib'

Repudiata regi munera.

Amore tranſactum, non vi.

Munera ſenſibus ſuſcepta, nõ manibus.

ſuſcepta, non manibus. Suauius nobis fuit, iſta reddere, quam multo grandia ſuſcepiſſe. Eſtote nunc ad ſimilia cauti, ad ventura ſoliciti: quia inſtructus redditur animus in futuris, quando præteritorum commonetur exemplis. Quapropter illo & illo Legatis veſtris redeuntibus pleniſſime reddimus ſalutationis affectum, optantes vt ſoſpitatem veſtram diuina concedant, cuius nobis animos validiſſime cognoſcimus eſſe ſociatos.

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER SEXTVS.

FORMVLA CONSVLATVS I.

PRiſcorum iudicio qualis ſit Conſulatus, hinc omnino datur intelligi, quando inter Mundi dignitates eximias, ſolus meruit habere palmatas veſtes, quas felicitas dabat, præmia vincentium, nomen annorum, compẽſatio ſola cui debebantur omnia. Statum Reipub. Romanæ viri fortis dextera tuebatur, fortunas omnium ac liberos huius conſilia vindicabant, & tot magnis debitis ſola erat huius retributio dignitatis, reperta in libertatis ornatum, inuenta ad generale gaudium. Per illam nimirum ſtatus imperij iugiter creuit: illam ſemper felix Roma ſuſcepit: merito pridem genus habebatur imperij: merito ſupra omnes ciues poterat, qui ab hoſte patriam vendicabat: vtilitates publicas ſub æquitate diſponens, ius dicebat etiam capiti: ſed tuto illi commiſſa eſt poteſtas necis, qui fuerat auctor ſalutis. „ Hinc eſt, quod etiam faſces atque ſecures tantæ poteſtati præ-

Conſulatus laus. *Palmata veſtes.* *Faſces, ſecures.*

ceptæ ſunt illigari: vt cum tardius ſoluerentur, moram delibe- «
rationis acciperent, ſi de cæde aut nece hominis aliquid cen- «
ſuiſſent: ita vt cum omnia eius traderentur arbitrio, ne inſoleſ- «
ceret animo, Conſul dictus eſt, a conſulendo. Hinc tanta lar- «
gitas profluebat, vt illa dextra, quæ ſanguinem copioſe fude-
rat hoſtium, vitæ auxilium ciuibus manaret irriguum. Sic
quos felices per bella fecerat, ſtudio largitatis explebat. In †
argumentum etiam publicæ gloriæ ſoluebat famulos iugo ſer-
uili, qui libertatem tantæ dederat ciuitati. Sed nunc ſumitis
iſta felicius: quando nos habemus labores Conſulum, & vos
gaudia dignitatum. Palmatæ ſiquidem veſtræ, noſtræ proban-
tur eſſe victoriæ: & proſperrimæ cōditionis euentu vos in pa-
ce ingenuitatem ceditis famulis, cum nos ſecuritatem demus
per bella Romanis. Atque ideo per illam Indictionem Conſu-
latus te decoramus inſignibus. Pinge vaſtos humeros vario
colore palmatæ: validam manum victoriali ſcipione nobilita:
lares proprios etiam calceis auratis egredere: ſellam Curulem
pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcēde: vt in ocio
ſubiectus merearis, quod nos per maximos labores aſſumi-
mus imperantes. Rem victoriarum agitis, qui bella neſcitis:
nos, iuuante Deo, regimus, nos conſulimus & veſtrum nomē
annum deſignat. Viciſtis felicitate principes, qui & honores
ſummos geritis, & dominationis tædia non habetis. Quapro-
pter erige confidentiam mentis tuæ, Conſules eſſe magnani-
mos decet. Opes priuatas non cogites, qui gratiam publicam
donando habere decreuiſti. Hinc eſt enim, quod alios Iudices
etiam non rogantes euehimus, Conſules autem ſperantes tā-
tummodo promouemus: vt ſoli ad has largitates veniatis, qui
vos pares tantis expenſis eſſe cognoſcitis. Alioqui onera eſſent «
potius, non honores, ſi ſupra vires aliquid imponeremus inui- «
tis. Fruere igitur decenter optatis. Hic eſt ambitus qui pro- «
batur. Eſto mundo clarus, tibi proſperrimus, tuis autem poſte-
ris feliciter imitandus.

Conſul vnde dictus. | *† augmentū.* | *Manumiſſio.* | *Palmata toga.* | *Conſularia inſignia.* | *Nomen annis dāt Conſules.*

FORMVLA PATRITIATVS II.

SI antiquitatis ordinem perſcrutemur origine dignitatum, † Patritiorum familia Ioui noſcitur fuiſſe dicata: vt ſummi Dei (ſicut putauere) cultura locum primarium poſſideret. Sed

† Potitiorū.

quia vos aliquid habere decebat eximium,& nomẽ ipſum Patribus magna ſe vicinitate iungebat,ſuperſtitione derelicta, ad veſtrum cœtum felici conditione migrauit, quia pontificalis laus conſcientiæ Senatui recte poterat conuenire. Sic ex augurali familia Reges quoque † legis inſtitutos, non iniuria: quia decuit a tali propoſito venire, qui publica poterat iura tractare. Hinc eſt,quod & honor ipſe cinctus eſt,cum vacaret, nihil iuriſdictionis habens, & iudicantis cingulum non deponens: in quo felicitas perpetua naſcitur, dum ſucceſſoris ambitio nõ timetur. Nam mox vt datus fuerit, in vitæ tempus reliquum homini fit coæuus,ornatus indiuiduus,cingulum fidele, quod neſcit ante deſerere,quam de Mundo homines contingat exire: credo ad ſimilitudinem pontificatus, vnde venerat,rẽ fuiſſe formatam: qui ſacerdotium non deponunt, niſi cum vitæ munera derelinquunt. Additur,quod leges tantam illis reuerentiam detulerunt, vt in ſacris poſitus, cum hoc fuerit honore præcinctus,paternæ poteſtatis nexibus exuatur, niſi contra ſpecialiter a principe caueatur. Quod conſtat ratione probabili conſtitutum: vt qui ampliſſimum genium præcioſæ libertatis acceperat, viliſſimam conditionem cum ſubditis non haberet. Præfectorios & aliarum dignitatum viros præcedit † vnitatum,cedens fulgori, quem interdum etiam a nobis cõſtat aſſumi. Proinde neceſſario laudatam intellige dignitatem: ne aut nos parum dediſſe videamur,aut tu negligentius tractes, ſi te aliquid mediocre ſuſcepiſſe putaueris. Quapropter ab illa indictione noſtro munere ſubleuatus, Patritiatus culmen aſcẽde,quod quidam iuridicorum a patribus dictũ eſſe voluerunt, facturus omnia,quæ tantam reuerentiam decent. Nam quãuis magna contulerit noſtra clementia, habes adhuc quod expectes,ſi te probabiliter tractare contendas.

† legitis.

Patritiatus dignitas ſola morte ſoluitur.

Patritiatus patria poteſtate exoluit.

† vnitatum.

Patritiatus vnde.

FORMVLA PRÆF. PRÆT. III.

SI honoris alicuius eſt origo laudabilis,ſi bonum initium ſequentibus rebus poteſt dare præconium, tali auctore Præfectura Prætoriana gloriatur,qui & Mũdo prudẽtiſſimus,& diuinitati maxime probatur acceptus. Nã cũ Pharao Rex Ægyptius de periculo futuræ famis inauditis ſõniis vrgeretur, nec viſionẽ tãtã humanũ poſſet releuare cõſiliũ,Ioſeph, vir beatus,

Pharao.

Ioſeph.

inuentus eſt, qui & futura veraciter prædiceret, & periclitanti populo prudentiſſime ſubueniret. Ipſe primum huius dignitatis infulas conſecrauit: ipſe carpentum reuerēdus aſcendit: ad hoc gloriæ culmen euectus, vt per ſapientiam conferret populis, quod præſtare non potuerat potentia dominantis. Ab illo nanque patriarcha, & nūc pater appellatur imperij: ipſum hodieque reſonat vox præconis, inſtruēs iudicem, ne ſe patiatur eſſe diſſimilem. Merito, vt cui tanta poteſtas potuit dari, videretur ſemper ſubtiliter admoneri. Quædam enim huic dignitati & nobiſcum iura communia ſunt. Exhibet enim ſine præſcriptione longinquos, magna quantitate mulctat errantes, fiſcum pro ſua deliberatione diſtribuit, euectiones ſimili poteſtate largitur, vacantia bona proſcribit, delicta prouinciarum iudicum punit, verbo ſententiam dicit. Quid eſt, quod non habeat commiſſum, cuius eſt vel ipſe ſermo iudicium? Pene eſt, vt leges poſſit condere, quando eius reuerentia poteſt negocia ſine appellatione finire. Ingreſſus palatium noſtra conſuetudine frequenter adoratur: & tale officium morem videtur ſoluere, quod alios potuit accuſare. Poteſtate igitur nulla dignitas eſt æqualis. Vice Sacra vbique iudicat. Nullus ei miles de fori ſui auctoritate præſcribit, excepto officiali Magiſtri Militum: credo vt vel illis aliquid Antiquitas cederet, qui videbātur pro Repub. bella tractare. Curiales etiam verberat, qui appellati ſunt legibus Minor Senatus. In officio ſuo ius retinet ſingulare, & talibus tantiſque noſcitur iubere, quos etiam prouinciarum non audeant iudices in aliqua parte contemnere. Officiū plane geniatum, efficax, inſtructum, & tota animi firmitate prævalidum: qui ſic peragent iuſſa, vt nullis morentur dilationibus imperata. Militia perfunctis Tribunorum & Notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis exæquat, qui inter proceres mixti, noſtris † conſpectibus obſecundant. Gratanter implemus, quæ ille conſtituit, cuius reuerentia & nos ita cōſtringimur, vt ſine dubitatione faciamus, quæ illum decreuiſſe cognoſcimus. Non immerito, quando palatium ſua prouiſione ſuſtentat, ſeruientibus nobis procurat annonas, humanitates quoque iudicibus ipſis facit. Legatos gentium veraces explet ordinationibus ſuis. Et licet aliæ dignitates habeāt titulos præfinitos, ab iſta totum pene geritur, quicquid in imperio noſtro

Poteſtas Præf. prætor.

Præfecti prat. & Regis comparatio.

Curiales, minor ſenatus.

† iuſsionibus

æquabili moderatione tractatur. Hanc denique curarum omnium pulcherrimam molem (quod proſperũ nobis, vtile Reipub. ſit) ab illa Indictione tuis humeris decenter imponimus: quã tu & ingenij virtute ſuſtineas, & ſumma fide tractare contendas. Quæ quantum diuerſis ſolicitudinibus conſtringitur, tanto magis laudes ampliſſimas dignitas hæc triumphat. Et ideo tantum lumen gloriæ ſit actionibus veſtris, vt & in palatio noſtro fulgeat, & in prouinciarum longinquitate reluceat. Par tibi ſit cum poteſtate prudentia: conſcientiæ tuæ quadrifaria virtus aſſideat. Tribunal tuum ideo tam excelſum factum eſſe noueris, vt locatus ibi nihil humile abiectumque cogitares. Conſidera quid debeas dicere, quod a tantis excipitur. Monimenta publica talia contineant, quæ ſe legiſſe nullus erubeſcat. Præſul mirabilis partẽ non habet cum delictis: quia niſi aliquid egregium aſſidue fecerit, culpam vel ocioſus incurrit. Nã ſi prædictus auctor ſanctiſſimus ille recolatur, quoddam ſacerdotium eſt, Præfecturæ Prætorianæ † competenter agere dignitatem.

Tribunal excelſum.

Sacerdotium. *† videtur.*

FORMVLA PRÆFECTVRÆ VRBANÆ ET EIVS OFFICIA IV.

CVm de dignitate commiſſa laus ſemper iudicis æſtimetur, & potior habendus eſt, quam ſint illi, quibus præeſſe cognoſcitur, nemo amplius videtur erigi, quam cui potuit Roma committi. Grande eſt quidem, procerem eſſe: ſed multo grandius, de proceribus iudicare. Senatus ille mirabili opinione glorioſus probatur habere præſulem, quem mundus ſuſcipit iura condentem. Eoque fit, vt illi vtantur in Senatu poteſtate perfecta, qui apud te trepidant dicere proprias cauſas. Verum hæc quoque modeſtia cognoſcitur eſſe prædicanda: vt oporteret ſe legibus teneri, quæ ab ipſis ſciuntur poſſe conſtitui. Quæ res pro parte nobis abſolute communis eſt: ſed hac ſola ratione diſcreti, quod alteri ſubdi non poſſumus, qui iudices non habemus. Reſpice tot doctos viros, & conſidera quale ſit his aliquid dicere, nec erroris verecundiam formidare. De talibus diſceptas, quos tibi cognoſcis eſſe potiores. Sic ergo locum tuum tracta, vt omnes te iudicem honoratæ congregationis agnoſcant. Conſideres ſupra omnes ſcilicet Conſulares

Princeps non iudicatur.

Poteſtas præf. urb.

B

ſententiam primum dicis, & in illa libertatis aula reuerendus aſpiceris, in qua commiſſos habere Mundi primarios approbaris. Quis iam de obſcuro vitio cogitare poſſit, qui ſe inter morum limina tot eſſe cognoſcit? Vis odium non recipere? ſtudiũ a te gratificationis exclude. Publicum amorem neceſſe eſt habeas, ſi ſecretius nil promittas. Erit nimirum magnum & ſingulare præconium, ſi Iudices non accipiant, vbi ſunt qui multum dare contendãt. Ditioni tuæ non ſolum Roma commiſſa eſt (quanuis in illa contineantur vniuerſa) verumetiam intra centeſimum milliarium poteſtatem te protendere, antiqua iura voluerunt: ne tantæ ciuitatis iudicem muralis agger includeret, cum Roma omnia poſſideret. Tu etiam ex deſignatis lege prouinciis, ab appellatione cognoſcis. Aduocati tibi militant eruditi: quando in illa patria difficile non eſt oratores implere, vbi Magiſtros eloquentiæ contingit ſemper audire. Carpento veheris per nobilem plebem: publica te vota comitantur: fauores gratiſſimi conſona tecũ voce procedunt. Bene age, quia te veniente licet populis conticere. Habes copioſe vnde tibi gratiam tantæ ciuitatis acquiras: ſi merces diuerſæ ſub nulla venalitate vendantur: ſi exhibitio ſalubriter accenſa thermarum, rapinarum ardoribus non tepeſcat: ſi ſpectaculum, quod præbetur voluptati, non ſit cauſa litigij. Suauiter enim cogit gratum eſſe populum, quiſquis in certaminibus partium declinat iniuſtum. Tanta eſt enim vis glorioſæ veritatis, vt etiam in rebus ſcænicis æquitas deſideretur. Admonitionum igitur ordine decurſo, per Indictionem illã habitu te togatæ dignitatis ornamus: vt indutus veſte Romulea, iura debeas affectare Romana. Nam ſi iſti dignitati par fueris, nihil eſt quod a nobis minime conſequaris. Ad omnia enim tali ſuffragio eris nihilominus dignus, ſi actionem tuam laudet Senatus. Perfecta enim rei fides eſt, vbi conſentanei teſtes probantur eſſe ſummates.

Vectus carpẽto Præfectus vrbi.

FORMVLA QVÆSTVRÆ V.

SI tantum claræ ſunt dignitates, quantum noſtris † affatibus perfruuntur: ſi præſentia frequens prodit dominantis affectum: nullus ita iudicum poteſt eſſe glorioſus, quam ille, qui eſt in cogitationum noſtrarum participatione ſuſceptus.

† aſpectibus.

Magiſtratus à Principe lecti.

Aliis enim pecuniæ publicæ committimus procurationem: a-
liis cauſas concedimus audiendas: aliis matrimonij noſtri iura
delegamus. Quæſturam toto corde recipimus, quam noſtræ
linguæ vocem eſſe cenſemus. Hæc noſtris cogitationibus ne-
ceſſario familiariter applicatur: vt proprie dicere poſſit, quod
nos ſentire cognoſcit: arbitrium ſuæ voluntatis deponit, & ita
mentis noſtræ velle ſuſcipit, vt a nobis magis putetur exiſſe,
quod loquitur. O quam arduum eſt, ſubiectum verba dominã-
tis aſſumere, loqui poſſe quod noſtrum credatur, & prouecti
in publicum decorem glorioſam facere felicitatem. Cõſidera-
te quid ponderis habeatis pariter & decoris. Si quid dubita-
mus, a Quæſtore requirimus: qui eſt theſaurus famæ publicæ, *Quæſtoris offi-*
armarium legum, paratus ſemper ad ſubitum, & (vt ait Tullius *cium.*
magiſter eloquentiæ.) Nihil præſtabilius videtur, quam poſſe
dicendo tenere hominum mentes, allicere voluntates, impel-
lere quo velit, vnde autem velit deducere. Nam ſi oratoris eſt *Orator.*
proprium, grauiter & ornate dicere, vt poſſit animos iudicum
commouere: quãto facundior debet eſſe, qui ore principis po-
pulos noſcitur admonere? vt recta diligant, peruerſa contem-
nant, bonos ſine fine laudent, peſſimos vehementer accuſent.
„ Vt pene feriata ſit diſtrictio, vbi præualet eloquentiæ fortitu-
„ do. Sit imitator prudentiſſimus Antiquorum, mores alienos
corrigat, & ſuos debita integritate cuſtodiat. Talem denique
oportet eſſe Quæſtorem, qualem portare principis decet ima- *Quæſtor, prin-*
ginem. Nam ſi nos (vt aſſolet) cauſam geſtis audire contingat, *cipis imago.*
quæ auctoritas erit linguæ quæ ſub oculis regalẽ genium poſ-
ſit implere? Adeſſe debet ſcientia iuris, cautela ſermonis: vt ne- *Iuris ſcientia.*
mo debeat reprehendere, quod principem conſtiterit cẽſuiſſe.
Opus erit præterea firmitas animi: vt a iuſtitiæ tramite nullis
muneribus, nullis terroribus auferatur. Nam pro æquitate ſer-
uanda & nobis patimur contradici, cui etiam oportet obediri.
Sed vide vt tantum doctrinæ deferas, quatenus probabiliter o-
mnia perquiſitus exponas. Aliæ quippe dignitates aſſeſſorum *Aſſeſſores ma-*
ſolatia quærant: tua vero dignitas principi conſilia ſubmini- *giſtratorum.*
ſtrat. Atque ideo prudentiæ vel eloquentiæ tuæ fama prouoca-
ti, Quæſturam tibi, gloriam literarum, ciuilitatis templum, ge-
nitricem omniũ dignitatum, continentiæ domicilium, virtu-
tum omnium ſedem, per illam Indictionem, Deo præſtante,

concedimus: vt ſic agas, quemadmodum te parem rebus prædictis eſſe contendas. Ad te enim prouinciæ ſua vota trãſmittunt: a te Senatus iuris quærit auxilium: a te docti probantur expetere, quod nouerunt. Et neceſſe tibi eſt, omnibus ſufficere, quantos a nobis contigerit legum remedia poſtulare. Sed cum hęc omnia feceris, nullis elationibus efferaris, nulla mordearis inuidia, alienis calamitatibus non læteris. Quia quod odioſum eſt principi, non poteſt conuenire Quæſtori. Exerce poteſtatem principis, conditione ſubiecti. Sic ore noſtro glorificatus eloquere, vt te tamẽ rationem credas nobis iudicibus redditurum: vbi aut culpabilis viciſſitudinem recipit, aut boni propoſiti gloriam laudatus acquirit.

FORMVLÆ MAGISTERIÆ DIGNITATIS ET DE EIVS EXCELLENTIA VI.

Magiſtri nomen. REuerendum honorem ſumit, quiſquis Magiſtri nomen acceperit. quia hoc vocabulum ſemper de peritia venit, & in nomine cognoſcitur, quid ſit de moribus æſtimandum. Ad eum nimirum palatij pertinet diſciplina: ipſe inſolentiũ Scholarum mores procelloſos moderationis ſuæ terminis proſpere differenat. Tam multi ordines ſine confuſione aliqua componuntur: & ipſe ſuſtinet onus omnium, quod habet turba diſcretum. Sic nominis ſui grauitate perfunctus, ornat actibus principatum. Per eum Senator veniens noſtris præſentatur obtutibus: admonet trepidum: componit loquentẽ: ſua † quinetiam verba ſolet inſerere, vt nos decenter omnia debeamus audire. Aſpectus Regi haud irritus, promiſſor collocutionis noſtræ, glorioſus donator aulici conſiſtorij, quaſi quidam lucifer: nam ſicut ille venturum diem promittit, ſic iſte deſiderantibus vultus noſtræ ſerenitatis attribuit. Cauſarum præterea maximum pondus in eius audientiæ finibus optima ſecuritate reponimus. Vt eius curis fidelibus ſubleuati, vtilitatibus publicis viuacius occupemur. Veredorum quinetiam oportunam velocitatem, quorum ſtatus ſemper in curſu eſt, diligẽtiæ ſuæ diſtrictione cuſtodit: vt ſolicitudines noſtras, quas conſilio iuuat, beneficio celeritatis expediat. Per eum exteris gentibus ad laudem Reipub. noſtræ ordinatur humanitas:

† quãdoque etiam.

Conſiſtorium aulicum.

Veredi.

& nolentes redeunt,quos merentes exceperit. Per eum quippe nobis Legatorum,quanuis feſtinantium,prænuntiatur aduentus:per eum nominis noſtri deſtinatur euectio: & iſti principaliter creditur,quod tam neceſſarium eſſe ſentitur. His etiã laboribus æſtimatis poteſtatem maximam huic decreuit Antiquitas:vt nemo iudicum per prouincias faſces aſſumeret,niſi hoc & ipſe fieri decreuiſſet. Subdidit eius arbitrio aliena iudicia,vt ad ipſum rediret,quod alter viſus eſt præſtitiſſe. Moleſtias quidem non habet exigendæ pecuniæ, ſed aperte bono fruitur poteſtatis indeptæ:credo, vt ex diuerſis titulis defloraretur dignitas, ad leuamen principis inſtituta. Peræquatores etiam victualium rerum in vrbe regia propria voluntate cõſtituit,& tam neceſſariæ rei iudicem facit. Ipſe enim gaudium populis,ipſe noſtris temporibus præſtat ornatum. Quando tales viros copiæ publicæ præficit, vt plebs querula ſeditionem non debeat habere ſatiata. Officium vero eius tanta genij prærogatiua decoratur,vt militiæ perfunctus muneribus, ornetur nomine principatus. Miroque modo inter Prætorianas cohortes,& Vrbanæ præfecturæ milites videantur inueniſſe primatum,a quibus tibi humile ſoluebatur obſequium. Sic in fauore magni honoris iniuſtitia quædam a legibus venit, dum alienis excubiis præponitur,qui alibi militaſſe declaratur. Adiutor etiam Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus: vt vicaria ſorte beneficij eligamus eius præſidium, qui nobis præſtat fidele ſolatiũ. Hanc igitur dignitatem,tot titulis†claram,tot inſignibus opulentam, per Indictionem illam gubernandam tibi,congrua grauitate,cõmittimus:vt omnia quæ geſſeris Magiſter feciſſe videaris. Quia nihil moribus reſiduum relinquitur,ſi (quod abſit) a tanta maturitate peccetur.

Legati exteri. — *Iudices prouinciales.* — *Peræquatores.* — *Adiutor.* — †decoratam.

† FORMVLA COMITIVÆ SACRARVM LARGITIONVM VII.

† Formulæ Præf. Vigilũ.

» GRata ſunt omnino nomina,quæ deſignãt protinus actio-
» nes:quando tota ambiguitas audienti tollitur, vbi in vocabulo concluditur, quid geratur. Donis enim præſidere regalibus Comitiuam Sacrarum Largitionum,indicia rerũ verba teſtantur. Quod vere decorũ, vere fuit omnimodis exquiſi-

Quæ grata nomina.

tum,in donorum regalium parte ſequeſtratam facere dignitatem & alterius honorem dicere, dum nos conſtet dona conferre Actus innocens,pietatis officium, illud ſemper ingerere, vnde ſe fama principis poſſit augere. Regalibus magna profecto felicitas militare donis, & dignitatem habere de publica largitate. Alij iudices obtemperant reſiduis virtutibus regnatoris: hæc ſola eſt,quæ tantummodo ſeruiat ad momenta pietatis. Nihil enim per ipſam diſtrictum geritur, nil ſeuerũ forte cenſetur,ſed tunc obſequitur,quãdo pro nobis vota funduntur. Supplicum per te fortunas erigimus, Cal. Ianuariis affatim dona largimur,& lætitia publica militia tua eſt.

Strenæ Ianuariæ.

Verum hanc liberalitatem noſtram alio decoras obſequio, vt figura vultus noſtri metallis vſualibus imprimatur, monetamque facis de noſtris temporibus futura ſæcula commonere. O magna inuenta prudentum! O laudabilia inſtituta Maiorum! vt & imago principum ſubiectos videretur paſcere per commercium,quorum conſilia inuigilare non deſinunt pro ſalute cunctorum.

Cur imago principũ ſculpta in numiſmatis.

Sed huic (vt ita dixerim) munerariæ dignitati, præconem largitatis noſtræ,publicæ felicitatis indiciũ, locum quoque Primiceriatus adiungimus: vt per te demus honores, per quem & noſtræ pecuniæ conferimus lagitates. Merito. quando & ſimili gratia vtraque præſtantur, & ab vno debuerunt iudice geri,quæ parili videntur laude coniungi.

Primiceriatus.

Parum eſt autem quod prouinciarũ iudices tuæ ſubiaceant dignitati: † ipſis quoque proceribus Chartarum confirmas officium: dum perfectum non creditur, niſi a te fuerit pro ſolennitate complectum.

† ipſi quorum.

Veſtis quoque Sacra tibi antiquitus noſcitur fuiſſe commiſſa,qui quod ad ſplendorem regium pertinet tuis minus ordinationibus obediret.

Sacra veſtis.

Curas quoque litorum aduentitia lucri prouiſione committis. Negociatores, quos humanæ vitæ conſtat neceſſarios, huic poteſtati manifeſtum eſt eſſe ſubiectos. Nam quicquid in veſtibus, quicquid in ære, quicquid in argento, quicquid in gemmis ambitio humana poteſt habere pretioſum, tuis ordinationibus obſecundat, & ad iudicium tuum confluunt,qui de extremis Mundi partibus aduenere.

Salis commercium.

Salis quoque commercium, inter veſtes ſericas & pretioſiſſimam margaritã,nõ inepte tibi deputauit antiquitas: vt ſapientiam tuam euidenter oſtenderet,cui talis ſpecies deputata ſer-

uiret. Quapropter per illam Indictionem Comitiuæ Sacrarũ, & Primiceriatus tibi cõferimus dignitates: vt multis laudibus decorari poſſis, qui honorum numeroſitate præcingeris. Vtere igitur ſolenniter titulis tuis, & ſi quid tibi de antiquo priuilegio vſus abſtulit, plurima, certe quæ vindicare debeas dereliquit. Quando duarum dignitatum glorioſa quidem cura, ſed & laborioſa cuſtodia eſt, quæ tibi copioſum fructum decoris afferunt, ſi probis moribus excoluntur. *Duarum dignitatum laborioſa cuſtodia.*

FORMVLA COMITIVÆ PRIVATARVM ET EIVS EXCELLENTIÆ

VIII.

COmitiua Priuatarum, ſicut nominis ipſius ſentitur inſonare vocabulum, per Rationalium curam quondam principum priuatam fertur gubernaſſe ſubſtantiam. *Cura Rationalium.* Et quia iudicis faſtigium exercere non poterat inter homines, extremis conditionibus inclinatos, alios quoque titulos prouida deliberatione ſuſcepit: ne dignitas Latialis cauſam tãtum videretur habere cum famulis: ſed actibus vrbanis tunc ſe felicius occupauit, poſtquam agreſtium cauſas decenter amiſit. Quid enim prius facerent inter ſeruos iura publica, qui perſonam legibus non habebant? *Serui caput nõ habent.* Non ibi aduocatus aderat: non ſe partes ſolenni actione pulſabant. Erat ſecretarium impolluta ſeditione cõfuſum: & appellabatur abuſiue iudicium, vbi non allegabantur a partibus dicta prudentium. Vtitur nunc dignitas liberorum cauſis, & legitimus præſul veraciter habetur, quando de ingenuorum fortunis diſceptare poſſe ſentitur. Primũ tibi cõtra nefarias libidines, & humani generis improbos appetitus, *Violatas à litigãtibus leges.* quaſi parenti publico, decreta cuſtodia eſt: ne quis ſe probroſa cõmixtione pollueret, dũ vicino ſanguini reuerentiã non haberet. *Comes priuatarum, parens publicus.* Grauitas enim publica proximitatis ſanctitatem & coniunctionis gratiã, habita æſtimatione, diſcreuit. Quia longe aliud debetur proximitati naturæ, quã corporali poſſumus indulgere licentiæ. Contra hos eligeris vnicus & continens inquiſitor: vt dum talia probra perſequeris, cõſequaris præconia caſtitatis. Defunctorum quinetiam ſacrã quietẽ æquabilia iura tuæ cõſcientiæ cõmiſerunt: ne quis veſtita marmoribus ſepulcra nudaret: ne quis columnarũ decorẽ irreligioſa temeritate

prǫſumeret:ne quis cineres alienos,aut longinquitate temporis,aut voraci flamma conſumptos, ſcelerata perſcrutatione detegeret:ne corpus,quod ſemel reliquerat moleſtias mundanas,humanas iterum pateretur inſidias. Nam & ſi cadauera furta non ſentiũt,ab omni pietate alienus eſſe dignoſcitur, qui aliquid mortuis abrogaſſe monſtratur.Vide quæ tibi commiſſa ſunt;caſtitas viuẽtium,& ſecuritas mortuorum. Habes quoque per prouincias de perpetuario iure tributorum non minimam quantitatẽ.Canonicarios dirigis, Poſſeſſores admones, & cum aliis Iudicibus non modica iura partiris, caduca bona non ſinis eſſe vacantia.Ita quod vſurpatio potuit inuadere, tu fiſcum noſtrum facis iuſtis compendiis obtinere. Proximos defunctorum nobis legaliter anteponis:quia in hoc caſu principis perſona poſt omnes eſt : ſed hinc optamus non acquirere,dummodo ſint,qui relicta debeant poſſidere. Depoſitiuæ quoque pecuniæ,quæ longa vetuſtate competentes dominos amiſerunt,inquiſitione tua noſtris applicantur ærariis : vt qui ſua cunctos patimur poſſidere, aliena nobis debeant libenter offerre.Sine damno ſiquidem inuenta perdit,qui propria non amittit.Proinde(quod felicibus applicetur auſpiciis)per Indictionem illam Comitiuæ Priuatarum te honore decoramus, quam leges Prǫfectis quoque parem eſſe decreuerũt : eſt enim & ipſa aulica poteſtas,palatio noſtro iure reuerenda, quam tu facies vltra terminos ſuos creſcere, ſi ſuſceptam continenter egeris dignitatem.

Cura cadauerum. *Caduca bona ſeu vacantia.* *Quæ in caſu Principis perſona poſt omnes ſit.*

FORMVLA COMITIVÆ PATRIMONII ET DE EIVS EXCELLENTIA IX.

ANtiquæ conſuetudinis ratio perſuadet, chartis noſtris illos imbuere,qui longe poſiti tranſmiſſas accipiunt dignitates:vt quos non poteramus prǫſentes inſtruere, lectio probabilis commoneret.Sed te, quem ad patrimonij noſtri curas † regalis defloràuit electio,non tam deſtinatis præceptionibus inſtruimus, quam vſu ſereniſſimæ collocutionis erudimus. Confabulationes ſiquidem noſtræ erunt tibi inſtrumenta iuſtitiæ,quando illud gratum nobis eſſe perſpexeris, quod & diuinis poteſt conuenire mandatis. Patrimoniũ ſiquidẽ noſtrũ,

† legalis. *Rege optimo digniſſima vox.*

pro

„ pro ſubleuandis priuatorum fortunis,tibi credidimus,nō pre-
„ mendis. Nam ſi tranquillitatis noſtræ velis conſiderare ratio-
nem,quoddam regiæ domus famulis præiudicium humilitatis imponis. Proprias quippe vtilitates improbus dominus quoquo modo nititur vindicare: cæterum quid bonæ famæ ſtudere cognoſcitur,ſuo ſemper iudicio plus grauatur. Inſolēs libertatis genus eſt ruſticorum,qui adeo ſibi putant licere voluntaria,quoniam ad noſtram dicuntur pertinere ſubſtantiā. Eſto igitur illis cum erecta poteſtate moderatus. Temperamentum ſimul damus,cui poſſe concedimus. Conſidera,ſuſcepta dignitas quo debeat ſplendore tractari, per quam ſupra cæteros Iudices familiaritatem principis habere meruiſti. Nā ſicut Sol ortus corporum colores fugata nocte detegit, ita ſe morum tuorum qualitas,aſſidue viſo principe, non cælabit. Mens tua & oculis noſtris patebit & auribus. In vultu & in voce cognoſcimus ſeruientium mores. Si facies tranquilla,ſi vox moderata ſuggeſſerit,credim⁹ eſſe probatiſſimas cauſas. Quicquid enim turbulenter dicitur, iuſtitiam non putamus. Quapropter penſabit loqui tuum dominantis examen, quādo nequeunt proprias tegere voluntates, qui ſuos poſſunt proferre ſermones. Speculum ſiquidem cordis hominum verba ſunt: dum illico moribus placere creditur, quod ipſe ſibi ad agendū legiſſe monſtratur. Superbus quinetiam varicatis greſſibus patet. Iracundus luminum feruore declaratur. Subdolus terrenū ſemper amat aſpectum. Leues inconſtantia prodit oculorum. Auarus obuncis vnguibus explanatur. Et ideo ad quas prouecti eſtis,ſtudete virtutibus. Quia nemo poteſt principem fallere,qui etiam rerum naturalium cauſas in vobis optime probatur inquirere. Quapropter ad Comitiuam Patrimonij noſtri te per Indictionem illam(Deo iuuante)promouemus, vt inauarum Iudicem palatia noſtra teſtentur, quem nos iudicauimus eſſe promouendum. Quid enim magis cupias, quam ſi te linguas nobilium laudare cognoſcas? Alibi forte Iudices formidentur iniuſti,hic vbi remedium præſens petitur,redempta ſententia non timetur. Querimonias poſſeſſorum ſine vænali protractione diſtingue. Omne ſiquidem iuſtum celeritatis cōmodo tranſit ad beneficiū:& quod debito redditur,tali gratia munus putatur. Poſſeſſiones noſtræ, vel quia ſunt immobiles,

Solis lux.

Oratio, index animi.

Varicati greſſus.

non egrediantur terminos conſtitutos: ne conditione contraria quod non poteſt moueri, malis moribus contingat extendi. Trade etiam militibus tuis quam ſectare delegeris animi caſtitatem. Quoniam ille iuſtus poteſt dici, ſub quo non probatur excedi. Vtere igitur, auctore Deo, conceſſo tibi feliciter priuilegio dignitatis. Incitet te ad bonorum deſiderium, ſæpiſſime quod videris: quia in his quæ feceris iudex & teſtis ero. Nam etſi epulas ſolicita ordinatione diſponas, non ſolum noſtro palatio clarus, ſed & gentibus neceſſe eſt reddaris eximius. Legati pene ex tota Orbis parte venientes, cũ noſtris cœperint intereſſe conuiuiis, admirãtur copioſe repertũ, quod in patria ſua norunt eſſe rariſſimum. Stupent etiam abũdantiam vnius menſæ, tantas ſeruientium turbas poſſe ſatiare: vt iudicent conſumpta recreſcere, vnde tanta quæ probantur exire. Habent nimirum in ſua patria quod loquantur, dum parentibus ſuis dicere geſtiunt, quæ viderunt. Sic propemodum in toto Mũdo celeberrimus redditur, qui prouidus noſtris apparatibus inuenitur. Adde, quod tempora noſtræ lætitiæ ſecretaria tua ſunt, cum pectus redditur curis alienum: & tunc tibi tribuitur ſuggerendi locus, quando cunctis adimitur. Merito, vt qui es iudex tanti apparatus & epularum,† delinitus cibis tibi animus concedatur.

Legati conuiuio adhibiti.

† delicatiſſimis.

FORMVLA QVA PER CODICILLOS VACANTES PROCERES FIANT X.

PEriclitarentur grauiter boni mores, ſi aut ſolis diuitibus, " aut corpore valentibus præſtarentur tantummodo dignitates; " dum multos inuenias excubias Palatij refugere, qui magis poſſint laudabili conuerſatione fulgere. Multis enim facultas ſua non ſufficit ad triumphũ: multis philoſophantibus corporis valetudo ſubtrahitur: & fit plerunque, vt ſapientes inremunerati iaceant, ſi ſemper homines ad honores Comitatenſi obſeruatione perueniant. Rarum eſt, vni multa confluere, cum omnibus debeat regnantis pietas ſubuenire. Quid ſi expenſas Conſulatus pauper nobilis expaueſcat? quid ſi ſapientia clarus Præfecturæ nequeat ſuſtinere moleſtias? quid ſi põdera Quæſturæ affluens lingua formidet? quid ſi reliqui faſces moleſtiarum tædio vitentur forte, quã meritis? Nonne ſi a magnis viris

Conſulatus expenſa.

talia fugiantur inuerecundia noſtræ manſuetudinis, quandam repulſam ſuſcipiunt dignitates? Quanto iuſtius bono principi * iure muneratum nihil relinquere, quod facit Natura lauda- *L iur ne.
" bile? Sapientia eſt, quæ honores meretur, totum aliud extrinſe-
" cus venit. Sola eſt prudentia, quæ rebus omnibus præponitur,
" quando in homine feliciter inuenitur. Sit apud nos & fortunis integerrimus Cõſularis: ſint & ſine longo labore Primates: habeant exercitia præmia ſua: ſed & iſte honorabilis locus ſit, qui tantum meritis comparatur. Neque enim abſurde leges ſacratiſſimæ cenſuerunt, eos quos bonæ opinionis fama commendat, Codicillis Vacãtibus tales quærere ſummitates. Quos etſi facultas in tanti honoris apparatu deſereret, virtus conſcia nõ cælaret. Animati ſunt ad talia, qui de ſua videbantur deſperare fortuna. Hoc & validiſſimus ad labores, hoc & imbecillis corpore meretur ad laudes. Nam omnes ſub diuerſitate prædicãtur, quos huius modi nomẽ honoris amplectitur: & magis neſcio quid amplius meriti extorſiſſe creditur, quod rem laborãtium ocioſus meruiſſe ſentitur. Atque ideo præſentibus Codicillis ab illa Indictione illud tibi propitia diuinitate defende: vt conſiderata ratione præſentis temporis, adepti honoris ordine potiaris. Ita tamen, vt illi modis omnibus præferãtur, qui ſudore maximo noſtris aſpectibus affuerunt. Neceſſe eſt enim, vt vnum † credat meritum duobus euictum. Alioqui omnes ad † cedat. quietas poſſunt currere dignitates, ſi laborantes minime præferantur ocioſis. Conſequantur illa qui poſſunt, nec nobis deſint iſta quæ cedimus. Sic vtraque gratia concitati, & illi ad palatia noſtra feſtinare poterunt, & vos optati honoris gaudia comitantur.

FORMVLA ILLVSTRATVS VACANTIS XI.

Conſtat felicem eſſe Rempub. quæ multis ciuibus reſplen-
" det ornata. Nam ſicut cœlũ ſtellis redditur clarum, ſic re-
" lucẽt vrbes lumine dignitatũ. Non quia fiat homo alter hono-
" ribus, ſed quia modeſtior efficitur, a quo conuerſationis ordo
" melior poſtulatur. Quis enim opinionem ſuam vituperabiliter
" tractare velit, quam ſpecialiter ad laudes electam eſſe cognoſ-
" cit? Illum ſiquidem honores glorificant, quem commendat

& vita. Nam malo inſtituto viuere, nec principi fas eſt: quando & de illo populus occulte poteſt dicere, cui mores ſuos publice nullus auſus eſt imputare. Cape igitur pro fide ac laboribus tuis Comitiuæ Domeſticorum Illuſtratum Vacantem: vt & tuis ciuibus decoratus appareas, & quod eſt dulciſſimum mẽtibus bonis, iugiter propriis vtilitatibus occuperis. Quid enim « fortunatius, quam agrũ colere, & in vrbe lucere, vbi opus pro- « prium delectat auctorem, nec aliquid fallendo conquiritur, « dum ſuaui horrea labore cumulantur? Quapropter nos dedimus delectabilem honorem, tu conuerſationis aſſocia dignitatem (nam vtraque ſibi coniuncta ſunt, vnum pendet ex altero: non coaleſcunt ſparſa ſemina, niſi etiam terræ qualitas fuerit operata.) habiturus meſſem de noſtra gratia copioſam, ſi a te iudicia noſtra cognouerimus opportune fuiſſe tractata.

FORMVLA COMITIVÆ PRIMI ORDINIS VACANTIS XII.

Labores dignitatum. MAgnum quidem multis, & inter vices videtur eſſe geniatum, publicæ vtilitati probis actionibus occupari. Sed quanto felicius honorem ſplendidum ſumere, & cogitationũ moleſtias non habere? Interdum enim aſſidui labores etiam « *Vacant.* ipſas ingratas faciunt dignitates: dum imbecillitas humana ci- « to ſolet ſuſtinere faſtidia, & quod prius ambiſſe creditur, poſt- « ea vitare velle ſentitur. Sed hoc multo præſtantius adeſſe con- « ſpectibus regiis, & abeſſe moleſtiis, gratiam habere loci, & vi- « tare contumelias actionis. Dulce eſt, aliquid ſic mereri, vt « nulla poſſit anxietate turbari: dum multo gratius redditur, vbi proſperitatis ſola gaudia ſentiuntur. Hunc igitur honorem, quem tibi reſpicis otioſa remuneratione præſtitum, qui nimium laborantibus antiqua noſcitur prouiſione collatus, vt *Annalis rector prouinciæ.* Rectores prouinciarum, anni actione laudatos, vix ad tale culmen adducerent, quibus confitebantur plurima ſe debere. Conſiliarij quoque Præfectorum conſcientia clari, dictatione præcipui, qui in illo actu ampliſſimæ Præfecturæ ſic videntur exercere facundiã, vt ad vtilitates publicas expediẽdas, alterã credas eſſe Quęſturã. Vnde frequẽter & nos iudices

aſſumimus:quia eos doctiſſimos comprobamus. Quid ergo de tali honore ſentiatur, agnoſce: quando † præfecti viri pro tot laudabilibus inſtitutis huiuſmodi inueniunt præmia dignitatis:& merito, cum tanta pompa ceditur, quæ Senatorij quoque ordinis ſplendore cenſetur. Spectabilitas clara & Conſiſtorio noſtro digniſſima, quæ inter illuſtres ingreditur, inter proceres aduocatur: ocioſi cinguli honore præcincta dignitas, quæ nullum nouit offendere, nullum cognoſcitur ingrauare, & ſuper omnia bona concitare neſcit inuidiam. Quocirca prouocati moribus tuis, Comitiuam tibi Primi Ordinis ab illa Indictione maieſtatis fauore largimur: vt Conſiſtorium noſtrũ ſicut rogatus ingrederis, ita moribus laudatus exotnes: quando vicinus honor eſt illuſtribus, dum alter medius non habetur. † Delectat te imitari, quos proximitate contingis. Tunc locum amplum & honorabilem facis, ſi te moderata conſideratione tractaueris. Admoneat te certe, quod ſuſcepta dignitas Primi Ordinis appellatione cenſetur: vtique quia te ſequũtur omnes, qui Spectabilitatis honore decorantur. Sed vide, ne quis te præcedat opinione, qui ſequitur dignitate. Alioqui graue pondus inuidiæ eſt, ſplẽdere cinguli claritate, & morum lampade non lucere.

† perfecti.

Ocioſum cingulum.

† Delectet te illos.

Primus ordo.

FORMVLA MAGISTRI SCRINII ET COMITIVÆ PRIMI ORDINIS QVÆ DANDA EST COMICIACO QVANDO PERMILITAT XIII.

SI honor frequenter defertur ocioſis: ſi interdum aut nobilitas eligitur, aut ad promerendum aliquid perſonæ tantum gratia ſuffragatur: quo ſtudio remunerandi ſunt, qui ad agonis ſui præmia peruenerunt? Conſiderandum, quali labore ſeruitum eſt, & ſic de remuneratione cogitandum. Harum quippe rerum menſura de contrario venit: dum tale obedientibus dari debet donum, quale indeuotis potuit eſſe periculũ. Grandia ſunt, quæ ſuſtinent excubantes perſonas, contumaces ad parendum cogunt, latentes in cubilibus ſuis prudenti ſagacitate veſtigant, ſuperbis modeſtiam æqualitatis imponunt. Ita quod a iudicibus breuiter dicitur, ab ipſis efficacia famulãte completur. Notum eſt, quæ pericula ſuſtineant, cum ad cau-

Militaris dignitas forenſi præſtat.

ſas mittuntur alienas. Si ſegnius agat, petitor quæritur: ſi diſtricte, pulſatus vociferatur. Sic inter vtrunque diuerſum rara laus eſt inueniſſe præconium. Dignitatum pace dicamus, facilius eſt laudatum iudicem reperire, quam militem iniuncta ſine offenſione complere. Aliud eſt enim tantum dicere legitima, aliud ad terminum deduxiſſe iuſtitiam. Laudabiliter quidem bonum dicitur, ſed multo glorioſius † ſtatuta cōplentur. Verba tantum diriguntur a præſulibus, a militibus autem poſtulatur effectus. Poſt omnia periculis ſubduntur, ſi conſtricti aliquid veriſimile conquerantur. Frequenter nocuit aliis ipſa quoque integritas actionis. Nam multos, quos in executione contriſtari niſi ſunt, ipſos poſtea impenſos iudices pertulerunt. Offendunt enim frequenter ignari, quibus ſunt poſtea parituri: & dum cauſis alienis fidem cuſtodiunt, interdum pericula propriæ ſalutis incurrunt. Verum inter hæc militem euaſiſſe laudatum, nonne iuſte videtur eſſe miraculum? Talibus igitur meritis viciſſitudo reddenda eſt, vt nimio labore torpentes † indictis compenſationibus excitemus. Vtere igitur confidenter quicquid veteranis munificentia iura tribuerunt: nulli ſordido ſubiiciendus oneri, qui te puriſſima conuerſatione tractaſti. Comitiuam quoque tibi Primi Ordinis, quam tali militia perfunctis cana deputauit Antiquitas, ſecundum ſtatuta diualia vindicabis. Hæc quidem priſcorum beneficio conſequeris, ſed noſtri nominis contra inciuiles impetus, & conuentionalia detrimenta, perenni tuitione vallaris. Vt officium, quod noſtris iuſſionibus ſpeciali ſolicitudine famulatū eſt, amplius aliquid a militib⁹ cęteris promereri potuiſſe videatur. Multa quoque † tot librarum auri percellendum eſſe cenſemus, ſi quis ſtatuta noſtra qualibet crediderit occaſione violanda. Nec tamen aliquid contra te valere permittimus, quod doloſa fuerit machinatione tentatum.

† inſtituta.

† indultis.

Veteranorum priuilegium.

Comitiua primi ordinis.

† decem.

FORMVLA DE REFERENDIS IN SENATV MAGISTRI SCRINII

XIV.

OPtamus quidem, Curiam Senatus ampliſſimi naturali fœcūditate cōpleri, ſobolēque eius tantū creſcere, vt quod difficillimum auiditatis genus eſt, parentum videatur vota ſa-

Parentum vota.

tiare. Sed minus amantis eſt,non amplius quærere, vnde tantum numerum poſſit augere. Agricola diligens præueniendo adiuuat imbrem cœleſtem, & ante rigat plantaria, quam pluuias mereantur optatas. Arborum quinetiam fœtus meliorare contendens,diuerſi germinis fœturas inſtituit:vt multiplicata dulcedine fructuum,hortis ſui conferat varietatis ornatum. Sic nos virtutum iucundiſſimas laudes incinctum Gaium deſideramus includere:vt germen alienum amplexu gratiæ colligatum,Curiæ moribus inoleſcat. Sed hæc cultura longe diſ- *Inſitio.* ſimilis eſt. Arboribus enim,quod melius putatur inſeritur, ad illas peregrina veniunt, vt de illorum potius ſuauitate dulceſcant; vobis autem vt agreſtia proficiant offeruntur. Nam quãuis ignis nocte reluceat, Soli tamen præſentatus obſcurus eſt. Hinc eſt,quod ad illum ordinem nihil poteſt eximium deferri,niſi quod per ipſum probatur augeri.Et ideo illum natalium ſplendore conſpicuum,& ingenij calore prudenter accẽſum, Senatus lumẽ excipiat. Hactenus enim fuit ſuis meritis clarus, ſed iam erit de veſtra perſpicuitate prælucidus. Pandite Curiam, ſuſcipite candidatum. Iam Senatui prædeſtinatus eſt, cui nos contulimus Laticlauiam dignitatem. Benignos eſſe *Laticlauia dignitas.* neceſſe eſt publicos Patres: quia hoc vocabulum non tantum ſuo debet germini,quantum ſtudio votoque generali.

FORMVLA VICARII VRBIS ROMÆ XV.

Vices agentium mos eſt,ſic iudicum † voluntatibus obedire, vt ſuas non habeant dignitates. Splendent mutuato *† voluptatibus.* lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur eſſe veritatis, qui proprij non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris,& tua priuilegia non relinquis: quãdo propria eſt iuriſdictio,quæ datur a principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem: partes apud te ſub Prætoriana conuocatione confligunt. Vice Sacra ſententiam dicis, & quod *Vice ſacra iudicare.* maximæ fidei ſignum eſt, in inſcriptionibus vita tibi committitur hominum, quod inter mortales conſtat eſſe precioſum. Additur,quod nec ſalutari te ſine chlamyde,iura voluerũt:ſci- *Salutari cum chlamyde.* licet,vt ſub veſte militari ſemper viſus, nunquã crédereris eſſe

priuatus. Sed hæc omnia ad Præfecturæ gloriam iudicamus eſſe conceſſa: vt qui tantæ ſedis Vicarium diceret, vmbratile nil videret. Conſidera qualia de te præſtes, qui tanta auctoritate ſubueheris: exuendus a crimine non † videtur ab innoxia facultate. Nam quid tibi debere poſſit, ſi minimis ſuis imputet, quod euaſit? Ad ſimilitudinem quippe ſummorum carpento veheris. Intra quadrageſimum † ſanctiſſimæ vrbis iura cuſtodis. Præneſte ludos edis: inuicem conſulis in honorem poſitus, dignitatemque Senatoris acquiris, & illa tibi panduntur atria, quæ ſummatibus probantur eſſe collata. Hinc eſt, quod in aula libertatis locum patrium tenes: & ibi mereris conſeſſum, vbi eſt vel intraſſe præconium. Ipſi quinetiam Senatores, qui præcedunt ordine, aliqua videntur a te neceſſaria poſtulare. Habes quod præſtes potioribus te: nec immerito inter præcipuos cenſendus es, qui aut iuuare potes, aut lædere Conſulares. Erige animos ſub qualitate modeſtiæ. Talis eſt vnaquæque dignitas, qualis adminiſtrantium eſt voluntas. Nihil abiectum eſt, quod in Repub. geritur, niſi malis fuerit moribus forte vitiatum. Nam ſi humilium priuatorum placet æqualitas, quanto magis grata eſt in poteſtatis culmine cuſtodita? quæ difficilem modum ſeruat, dum ad ſuum velle feſtinat. Proinde Vicariæ tibi dignitatem, ſerenitatis noſtræ æſtimatione cõferimus. Quam ſic Romæ geras, vt conſcientiam tuam tanta ciuitate facias eſſe digniſſimam. Vſurus omnibus priuilegiis, quæ tuos deceſſores habuiſſe conſtiterit. Quia ſicut a vobis antiquorum inſtituta depoſcimus, ita & dignitati veſtræ vetera non negamus.

† *Forte, uidetur.*

Carpěto vehi. † *ſacratiſſimæ.*

FOMVLA NOTARIORVM XVI.

NOn eſt dubium, ornare ſubiectos principis ſecretum, dum nullis æſtimãtur neceſſaria poſſe cõmitti, niſi qui fuerint fide magna ſolidati. Publicũ eſt quidem omne, quod agimus: ſed multa non ſunt ante ſcienda, niſi cum fuerint, Deo auxiliãte, perfecta. Quæ tanto plus debent occuli, quanto amplius deſiderantur agnoſci. Regis conſilium ſolos decet ſcire grauiſſimos. Imitari debent armaria, quæ continent monumẽta chartarum. Vt quando ab ipſis aliqua inſtructio quæritur, tunc loquantur:

quantur: totum autem diſſimulare debent, quaſi neſciant ſciē-
" tes. Nam ſolicitis inquiſitoribus ſæpe & vultu proditur, quod
" tacetur. Aſſit innocentia, quæ cuncta commendat: quia in placida mente regia decenter debent verba deponi. Sed quoniam te probatis moribus inſtitutum, venatrix bonæ cōuerſationis, ſolicitudo noſtra reſpexit, ab illa Indictione Notarium te noſtrum eſſe cenſemus: vt ordine decurſo militiæ, ad Primiceriatus feliciter peruenias ſummitatem. Honor qui efficit Senatorem, cui patrum aula reſeratur, non iniuria: nam qui noſtris curis militat aſſidua lucubratione, iuſte videtur & Curiam libertatis intrare. Additur etiam perfuncti laboris aliud munus, vt ſi quo modo ad Illuſtratum, vel Vacantem meruerit peruenire, omnibus debeat anteponi, qui Codicillariis Illuſtratibus probantur ornari. Vnde abſolute colligitur, Primiceriatus meritis datum vti, vt in vno eodemque titulo diſpar eſſet dignitas æqualiter acquiſita. Animari debes igitur ad labores: quando tibi tale præmium propoſitum vides, quale ſe gaudent inueniſſe ſummates.

Primiceriatus dignitas.

Codicillares illuſtrates.

FORMVLA REFERENDARIORVM XVII.

Quanuis tantum ſit clara quæque dignitas, quantum eam præſentiæ noſtræ conſpectus illuminat (dum ſemper honorem ſuſcipit, qui noſtra colloquia decenter acquirit) nemo tamen ſermones noſtros tantum meretur, quam qui Referendarius eſſe dignoſcitur. Per eum nobis cauſarum ordines exponuntur: per eum interpellantium vota cognoſcimus, & ipſis reſponſa reddimus, vt negocia compedita ſoluamus. Magnum eſt in hoc agone principali ſeruire prudentiæ, & ad ſubitum ſic dolores alienos aſſerere, vt conquerentium videatur vota ſatiare. Quale eſt enim, in tumultuoſis proceſſionibus noſtris nulla permixtione confundi? aut minime tantis clamoribus impediri? Neceſſe habet, a turbatis exquirere, quod nobis poſſit placabiliter intimare, & diſtinctius referre, quam potuiſſet audire. Arduum eſt, trepidantium dicta componere, & verū dicere: non tantum interpellator formidat negocij ſui caſum, quantum ſuſtinet iſte in relatione periculum. Si quid minus dixerit, inimicus aſſeritur, redemptus clamatur. Negocij domi-

Fides referendarum.

nus timoris patrocinio poteſt ſua verba conuertere, referenti autem non licet aliquid immutare. Sententiæ vero noſtræ tãta memoriæ cautela tenendæ ſunt, vt nihil minus, nihil additum eſſe videatur. Nobis plerunque audientibus noſtra dicturus es, & difficili conditione conſtrictus, iudicio noſtro ſubiaces, dum alienas cauſas explanare contendis. Quapropter Referendarium te electio noſtra conſtituit: ſed tu puritatem conſcientiæ & veritatem linguæ noſtris iuſſionibut adhibeto. Eruditionẽ vero mirabilem collocutio tibi noſtra concedit, quæ dum per te alios ordinat, qualitatem tuæ mentis exornat. Sub nobis enim non licet eſſe imperitos: quando in vicem cotis ingenia ſplendida reddimus, quæ cauſarum aſſiduitate polimus. Quapropter illa cunctis vidiſſe nos referre, quæ aut debuiſtis, aut potuiſtis accipere. Noſtra ſic probatis, ſi iuſta redicitis. Amate quod nos glorificat. Sit velle veſtrum, quale videtis noſtrum eſſe propoſitum. Ad ſummum, tales vos eſſe cupimus, vt etiam per vos iudices corrigamus. Peculiare de vobis aliquod vectigal exigimus: vt ſicut vobiſcum familiariter miſcemus affatus, ita & noſtra opinio ſpecialiter a vobis mereatur affectum.

Iudicum correctio.

FORMVLA PRÆFECTI ANNONÆ ET EIVS EXCELLENTIÆ XIIX.

SI ad hanc menſuram cenſendæ ſunt dignitates, vt tãto quis honorabilis habeatur, quanto ciuibus profuiſſe cognoſcitur, is certe debet eſſe glorioſus, qui ad copiam Romani populi probatur electus. Tui ſiquidem ſtudij eſt, vt ſacratiſſimæ Vrbi præparetur annona, vbique redundet panis copia, & tam magnus populus, tanquam vna menſa, ſatietur. Per officinas piſtorum ciboſque diſcurris, penſum & munditiam panis exigis, nec vile iudicas eſſe, vnde te poſſit Roma laudare: merito, quãdo† gloria ſingularis eſt, illius ciuitatis affectus. Et ne quod agis aliquid putetur extremum, carpentũ Præfecti Vrbis mixta glorificatione conſcendis. Tu illi in ſpectaculis coniunctiſſimus inueniris, vt plebs, quam induſtria tua ſatiat, in ſuam reuerentiam te honoratum eſſe cognoſcat. Nam ſi querela panis, vt aſſolet, cõcitetur, tu promiſſor vbertatis ſeditiones ciuicas momentanea ſatisfactione diſſoluis: & per te proſpicitur, ne quid

† gratia.

a populis conquerentibus excedatur. Non immerito Pompeius fertur,copiæ quantitate prouiſa,vſque ad rerum perueniſſe faſtigia. Quia merito ſingularis eſt amor populi, cum potuit a penuria liberari.Hinc ille gratificationem meruit, plauſumque populorum.Hinc vnice ſemper amatus eſt,&in gratia ciuium, omnium vicit facta maiorum: qui ne aliquando in honore diceretur,cum nominis taxatione vocabatur & Magnus. Hoc te *Pompeius Magnus.* exemplum inuitet ad proſpera:quando ille honoris tui locum *Iura piſtorum.* egiſſe cognoſcitur,quem felix Roma mirabatur. Ne quis autẽ †putet,abiectis te hominibus imperare, dignitati quoque tuæ *† prouocet.* piſtorũ iura famulata ſunt,quæ per diuerſas Mundi partes poſſeſſione latiſſima tendebantur: ne inopia faciente vileſceret, quod Romanæ copiæ laudabili famulatione ſeruiret. Suarij *Suarij.* quoque, Romanæ copiæ cauſa reperti, tuo deputati videntur examini.Gloriare priuilegiis acquiſitis. Tribunal tuum nõ eſt inter minimas dignitates:quando & Romana gratia frueris,& prouinciis iuſſa tranſmittis.Sed vt actionis ipſius in totum merita perſcrutemur, † triticas quidem copias Præfectura Prætoriana procurat.Sed non minor laus eſt,diſpenſationem probabilem facere,quam frumenta colligere:quando in quauis abũdantia querela non tollitur,ſi panis elegãtia nulla ſeruetur. Sic *† triticias.* Ceres frumenta dicitur inueniſſe, Pan autem primus cõſparſas fruges coxiſſe,perhibetur:vnde & nomine eius panis eſt appellatus.Ita & illa prædicata eſt quę reperit,& iſte laudatus eſt, *Pã,inde panis.* qui decenter edenda humanis vſibus applicauit. Atque ideo cognoſcentes induſtriam tuam, quæ ſemper eſt amica ſapientiæ, Præfecturam Annonæ per illam Indictionem noſtra tibi electione deferimus.Conſidera nunc, quia nõ licet aliquid furari de populo. Nam quod in ciuitatis damna committitur,ſilentio non cælatur. Neſcit plebs tacere: quando interdum & hoc loquitur,quod a nemine perpetratur. In fraudulentos diſtringe: panis pondera æquus examinator intende: ſolicitius *Pódera exquiſita.* auro penſetur,vnde a Quiritibus viuitur. Quia gratior nobis eſt lætitia fauentis populi Romani, quam copia precioſiſſimi metalli.Intuere certe quod loquimur.Quid habes meliꝰ quod optes, quam illius populi gratiam quærere, quam nos etiam conſtat optare?

FORMVLA COMITIS ARCHIATRORVM XIX.

Artis Medicæ laus. INter vtiliſſimas artes, quas ad ſuſtentandam humanæ fragilitatis indigentiam, Diuina tribuerunt, nulla præſtare videtur aliquid ſimile,quã quod poteſt auxiliaris medicina conferre.Ipſa enim morbo periclitantibus materna gratia ſemper aſſiſtit. Ipſa contra dolores pro noſtra imbecillitate confligit: & ibi nos nititur ſubleuare, vbi nullæ diuitiæ, nulla poteſt dignitas ſubuenire. *Aduocati.* Cauſarum periti palmates habentur, cum magna negocia defenderint ſingulorum: ſed quanto glorioſius eſt expellere, quod mortem videbatur inferre? & ſalutem periclitanti reddere, de qua coactus fuerat deſperare? Ars, quæ in homine plus inuenit,quam in ſe ipſo cognoſcit. Periclitantia confirmat,quaſſata corroborat,& futurorũ præſcia valetudini non cedit, cum ſe æger præſenti debilitate turbauerit, amplius intelligens quam videtur,plus credens actioni,quam oculis. *Medicina indicẽ nõ habet.* Vt ab ignorantibus pene præſagium putetur, quod ratione colligitur. Huic peritiæ deeſſe iudicem, nonne humanarum rerum probatur obliuio? *Voluptatum tribunus.* Et cum laſciuæ voluptates recipiant tribunum, hoc non meretur habere primarium: Habeant itaque præſulem, quibus noſtram committimus ſoſpitatem. Sciant ſe huic reddere rationem, qui operãdam ſuſcipiunt humanã ſalutem. Non quod ad caſum fecerit, ſed quod legerit ars dicatur: alioqui periculis potius † exponimur,ſi vagis voluntatibus ſubiacemus. *† exponimini.* Vnde ſi hæſitatum fuerit, mox quæratur. Obſcura nimis eſt hominum ſalus, temperies ex contrariis humoribus conſtans: vbi quicquid horũ excreuerit, ad infirmitatem protinus corpus adducit. *Ciborũ ratio.* Hinc eſt, quod ſicut aptis cibis valetudo feſſa recreatur,ſic venenum eſt, quod incompetenter accipitur. Habeantur itaque medici pro incolumitate omnium,& poſt ſcholas magiſtrum vacẽt, libris delectentur antiquis. Nullus iuſtius aſſidue legit,quam qui de humana ſalute tractauerit. Deponite medendi artifices noxias ægrotantium contentiones: vt cum vobis non vultis cedere, inuenta veſtra inuicem videamini diſſipare. Habetis quem ſine inuidia interrogare poſſitis. *Archiatri officiũ & poteſt.* Omnis prudẽs conſiliũ quærit, dum ille magis ſtudioſior agnoſcitur, qui cautior frequenti

interrogatione monſtratur. In ipſis quippe artis huius initiis quædam ſacerdotij genere ſacramenta nos cōſecrant. Doctoribus enim veſtris promittitis, odiſſe nequitiam, & amare puritatem: Sic vobis liberum non eſt, ſponte delinquere, quibus ante momenta ſcientiæ animas imponitur obligare. Et ideo diligentius exquirite, quæ curent ſaucios, corroborent imbecilles. Nam ſi videro quod delictum lapſus excuſet. Homicidij
» crimen eſt, in hominis ſalute peccare. Sed credimus iam iſtâ
» ſufficere, quando facimus, qui vos debeat admonere. Quapro- *Imperitia medendi.*
» pter a præſenti tempore Comitiuæ Archiatrorum honore decorare. Vt inter ſalutis magiſtros ſolus habearis eximius: & omnes iudicio tuo cedant, qui ſe ambitu mutuæ contentionis excruciant. Eſto arbiter artis egregiæ, eorumque diſtingue cōflictus, quos iudicare ſolus ſolebat affectus. In ipſis ęgros curas, ſi contentiones noxias prudenter abſcidis. Magnum munus eſt, ſubditos habere prudentes, & inter illos honorabilem fieri, quos reuerentur cæteri. Viſitatio tua ſoſpitas ſit ægrotantium, refectio debilium, ſpes certa feſſorum. Requirant rudes, quos viſitant, ægrotantes, ſi dolor ceſſauit, ſi ſomnus affuerit. De ſuo vero langore te ægrotus interroget, audiatque a te verius, quod ipſe patitur. Habetis & vos certe veriſſimos teſtes, *Sedare diſputationes.* *Viſere ægros.* *Venarum pulſus.*
» quos interrogare poſſitis. Perito ſiquidem Archiatro venarũ
» pulſus enuntiat, quid intus natura patiatur. Offeruntur etiam *Vrinæ.*
» oculis vrinæ, vt facilius ſit vocem clamantis non aduertere,
» quam huiuſmodi minime ſigna ſentire. Indulge te quoque pa- *Ingreſſus palatij.*
» latio noſtro: habeto fiduciam ingrediendi, quæ magnis ſolent
» pretiis comparari. Nam licet alij ſubiecto iure ſeruiant, tu rerũ domino ſtudio præſtantis obſerua. Fas eſt tibi, nos fatigare ieiuniis: fas eſt, contra noſtrum ſentire deſiderium, & in locum beneficij dictare, quod nos ad gaudia ſalutis excruciet. Talem tibi denique licentiam noſtri eſſe cognoſcis, qualem nos habere non probamur in †cæteros. † *certis.*

FORMVLA CONSVLARITATIS ET EIVS EXCELLENTIA

XX.

QVanuis dignitatem tuam a Conſulibus deſcendere nominis ipſius videātur teſtimonia declarare, tamē & inſignia

tanta circunſtant, vt nullus poſſit ambigere, te de illius lampadis claritate lucere. Secures enim & faſces, quos illis dicauit genio Antiquitas, tuis videntur faleris deputata: vt iuriſdictio conceſſa vel tacita poſſit admonere prouincias. Sed quale tibi debet eſſe, quod curules inclytas probatur ornare? Vultus quinetiam regnantium geniata obſequij pompa præmittit: vt non ſolum ſummi iudicis, ſed & dominorum reuerentia cumulatus orneris. O magnæ temperationis inuentum! De nomine conſulis promitteris clementiſſimus, & de principum imagine metuendus. In aliquibus adhuc prouinciis ornatus penula, carpenti etiam ſubuectione, decoraris: vt multis declaretur indiciis, per expreſſas imagines rerum vices te præcelſæ gerere dignitatis. Conſidera, magnum eſſe, quod ſuſcipis, & nulla criminum deiectione vitieris. Nominis tui auctor multa conferendo prædicatur. Tu age ne vllis cupiditatibus accuſeris; vt ſi dare nõ præuales, certe te moderari velle feſtines. Proximus enim habetur donanti, de quo poteſt dici, abſtinens eſt iugiter alieni. Certe fœdiſſimæ contrarietatis vitium eſt, ſtudere furtis, & habere vocabulum largitatis. Erigat ad laudem tuos animos, quod vocaris. Non te profecto meritis imparem facis, ſi turpiſſimæ ambitionis delicta calcaueris. Nam errores noxios vincere, eſt vitia maculoſa ſuperare, & iſte re vera editus eſt de moribus conſulatus. Nec enim ſuperflue prudentiſſimi Veterum talia rebus nomina impoſuerunt: dum continẽtiæ magnæ præſulem prouinciis mitterent cõſularem. Triumpha iura publica, largire iuſtitiam, & ex fortiori parte imitari præuales, quem nominis proximitate contingis. Pecuniis poteſt indigere mediocris, morum talenta† nõ poteſt habere, qui iuſtus eſt. Non paueſcas largas Conſulum manus. Habent & boni pauperes diuitias ſuas. Illud ergo a te quæritur, quod in pectore humano naſcitur, non quod terræ viſceribus continetur. Quanto melius triumphare ex animi theſauro, vnde nũquam naſcitur pœnitudo? quia nec tenuis efficeris, cum plura concedis: quinimmo tantum locupletior redderis, quãtum te bonæ conſcientiæ ſparſiſſe cognoſcis. Quapropter opinionis tuæ laude pellecti, per illam Indictionem, in illa prouincia, Conſularitatis te præcipimus agere dignitatem: vt tibi non ſit acceptum, quod legibus probatur †inimicum. Illa magis di-

Dignitatis inſignia.

Principum imago.

† Poteſt non habere.

Paupertas non auerſanda.

† iniquum.

lige,quæ ęquitatis iura commendant.Nomen tuum actionib' proba.Conſule feſſis,& tunc vere diceris Conſularis. Sed vt omnia æquabili moderatione penſentur, inſtitue pecunias nõ quærere, & agnoſcis munera tibi copioſa prouenire. Hanc enim conditionem humanis actibus diuina poſuerunt, vt ille magis poſſit diteſcere,qui lucra turpia neſcit optare. Ignorantes accipiunt, qui bene agunt. Quia neceſſe eſt, vt dum parumper malorum ambitio contemnitur,ſuperno munere plus donetur. *Conſul.*

FORMVLA RECTORIS PROVINCIÆ XXI.

OMnino prouide decreuit Antiquitas, Iudices ad prouinciam mitti,ne poſſit ad nos veniendo mediocritas ingrauari.Quis enim latronum ferret audaciã, ſi longe poſitam cognoſcerent diſciplinã?Abſolute poterat vis permiſſa craſſari,ſi conquerens tardius crederetur audiri. Sed quanto melius in ipſis cunabulis adhuc mollia reprimere,quam indurata crimina vindicare?In compendium mittimus mala, ſi præſentia facimus eſſe iudicia.Quis enim audeat peccare, cum ſupra ceruices ſuas diſtrictionem cognouerit imminere? Et ideo te illi prouinciæ Rectorem,per illam Indictionem,noſtra mittit electio:vt reuera corrigere nitaris,quos tibi cõmiſſos eſſe cognoſcis. Chlamydis tuæ proculdubio inter alia clauos intende, quos ſcias non inaniter poſitos.Hinc fit,vt cum publicũ agentes purpuram cernerent,de vigore ſemper principis admonerent. Geniatus indutus, veſtis gratioſa, quam filio ſuo Priapo Venus dicitur texuiſſe, vt eximiæ pulchritudinis matrem ſingulariter ornatus filius teſtaretur.Reſpice, quantum dederint leges,& ad menſuram te poteſtatis extende.Tibi fiſcalium tributorum credita monſtratur exactio.Cõſtat eſſe tuæ fidei cõmiſſum,principi renũtiare,quod in prouinciis probatur emergere.Tu etiam Senatorem ibidem reſidentẽ iuberis audire:tu in Præfectorum militem cũ ipſius tantũ cõſcientia vindicare. Tuũ nomẽ in ſubſcriptionibus iuſſerũt Honoratis Prouincialibus anteferri.Quid de te ęſtimatũ ſit,datur aduerti,cui tot videtur nobiles potuiſſe poſtponi.Additur, quod a principe frater vocaris:vt nobilitate pretioſi nominis à vilitate criminũ tol *Chlamys & purpura.* *Tributorum exactio.* *Principi nouos caſus referre.* *Nomen.*

Frater principis. leris. Cogita, tantorum hominum tibi commiſſas eſſe fortunas. Fama erunt noſtri temporis tui mores. Eſto † vitæ continens, vt poſſis in alios eſſe iudex. Prima æquitas eſt, a ſe præſules inchoare: vt debeant criminoſi metuere, quem nequeunt ſimilem reperire. Nullas enim in ſe culpas timet reus, quas habere reſpexerit cognitorem: quando agentem male niſi bonis moribus non æſtimat diſplicere. Suos actus nullus damnat in altero: quia natura eſt humani animi, vt nitatur potius vindicare, quod ſe cognouerit admiſiſſe. O quale eſt, liberum tribunalibus inſidere! non eſſe obnoxium reo ſuo: ne incipiat potior fieri, quem redemit: timeat diſtrictum: timeat continentē: non audiat blandum. Da vt poſſit rigidam formidare ſententiam, auari iudices neſciunt, quantum delinquunt. Nam cum vendunt aliena crimina, ſua faciunt eſſe peccata. Quapropter eſto ſolicitus, vt bonæ actionis tuæ laudes potius audiamus. A nobis confidenter exigis, quod remittis. Quia tantum de remuneratione tua cogitamus, quantum te pecunias nō quæſiſſe, cognouimus.

† v. in te.

Iudex inculpatus.

Auari iudices.

FORMVLA COMITIVÆ SYRACVSANÆ CIVITATIS XXII.

Iudices à principe lecti.

Regalis eſt prouidentiæ, tales Iudicum perſonas eligere, vt ad Comitatum neceſſitatem non habeant veniendi, quos in longinquis regionibus contigerit immorari. Nullum enim tale negocium eſt, quod Siculi itineris tantas pati poſſit expenſas, dum commodius ſit, cauſam perdere, quam aliquid per talia diſpendia conquiſiſſe. Non enim querelas de Sicilia volumus venire, ſed laudes: quia grauatur apud nos actio præſulis, ſi eam tam lōginqui potuerint accuſare petitores. Falſus enim dolor eſſe non creditur, vbi tanti laboris tædia ſubeuntur. Et ideo maiore cura tractanda ſunt, vnde inuidia plus timetur. Proinde per Indictionem illam, Comitiuam tibi Syracuſanæ ciuitatis, propitia diuinitate, concedimus: vt omnia ſic agere nitaris, quemadmodum nos tibi præſtitiſſe cognoſcis. De proximis vota cauſantium ſuſtinemus: inde autem vltro requirimus, vnde ad nos difficile venire poſſe ſentimus. Habes quæ te decorare debeant, ſi tu tamen ibi conſcientia defæcatus aduezneris

netis. Militum tibi numerus noſtris ſeruit expenſis. Redderis inter arma geniatus, proceſſio tua procinctualis ornatus eſt. *Militum inſolentia coercenda.* Exercitu vteris pacato, nec pericula belli ſubis, & armorum pompa decoraris. Verum inter hæc ciuilem cogita diſciplinã. Non permittas milites eſſe poſſeſſoribus inſolentes. Annonas *Annona moderatæ.* ſuas ſub moderatione percipiant: cauſis non miſceantur extraneis. Pro ſecuritate ſe omnium cognoſcat electum, qui ſe gloriatur habere armatum. Pribilegia dignitatis tuæ nec volumus minui, nec iubemus excedi. Sufficiat tibi tantum gerere, quantum deceſſores tuos conſtiterit rationabiliter effeciſſe.

FORMVLA COMITIVÆ NEAPOLITANÆ XXIII.

INter cætera vetuſtatis inuenta, & ordinatarum rerum obſtupenda præconia, hoc cunctis laudibus meretur efferri, *Ciuitatum facies ornatur magiſtratibus.* quod diuerſarum ciuitatum decora facies aptis adminiſtrationibus videtur ornari: vt & conuentus nobilium occurſione celebri colligatur, & cauſatum nodi iuris diſceptatione ſoluãtur. *Cauſarum nodi.* Vnde nos quoque non minorem gloriam habere cognoſcimur, qui facta Veterum annuis ſolennitatibus innouamus. Nam quid prodeſſet inuentum, ſi non fuiſſet iugiter cuſtoditum? *Veterum inuẽta tueri.* Exeunt a nobis dignitates relucentes quaſi a † Solis radiis, *† Sole radij.* vt in orbis noſtri parte reſplendeat cuſtodita iuſtitia. Ideo enim tot emolumentorum commoda ferimus, vt ſecuritatem prouincialium colligamus. Meſſis noſtra cunctorum quies eſt, quam non poſſumus aliter recordari, niſi vt ſubiecti non videantur aliquid irrationabiliter perdidiſſe. Et ideo ad Comitiuam te Neapolitanam per illam indictionem libenter adducimus: vt ciuilia negocia æquus trutinator examines; tantumque famam tuam habita maturitate cuſtodias, quantum te illi populo vel in leui culpa facile diſplicere cognoſcas. Vrbs ornata multitudine ciuium, abundans marinis terreniſque delitiis: *Neapolis.* vt dulciſſimam vitam te ibidem inueniſſe diiudices, ſi nullis amaritudinibus miſcearis. Prætoria tua officia replent, militum turba † cuſtodit. † Conſidis gemmatum tribunal: ſed tot *† cuſtodiris.* teſtes pateris, quot te agmina circundare cognoſcis. Præterea *† Conſcẽdis.* litora vſque ad præfinitum locum data iuſſione cuſtodis. Tuæ *Litorum cuſtodia.*

Præſides cur annui.

Commercia.

Iudex qualis.

† loquantur. † aduerſa. † ſtipulantibus.

voluntati parent peregrina commercia. Præſtas ementibus de pretio ſuo, & gratiæ tuæ proficis, quod auidus mercator acquirit. Sed inter hæc præclara faſtigia optimum eſſe iudicem decet: quando ſe non poteſt occulere, qui inter frequentes populos cognoſcitur habitare. Factum tuum erit ſermo ciuitatis, dum per ora fertur populi, quod a iudice contigerit actitari. Habet vltionem ſuam hominum frequentia, ſi† loquar † ad diuerſa: & de iudice iudicium eſſe creditur, quod a multis † adſtipulationibus perſonatur. Contra, quid melius, quam illum populum gratum reſpicere, cui cognoſceris præſidere? Quale eſt perfrui fauore multorum, & illas voces accipere, quas & clementes dominos delectat audire? Nos tibi proficiendi materiã damus: tuum eſt ſic agere, vt ſua beneficia principem delectet augere.

FORMVLA HONORATIS POSSESSORIBVS ET CVRIALIBVS CIVITATIS NEAPOLITANÆ XXIV.

Princeps multò plus confert in ſubditos, quàm ſubditi in principem.

† inter vos.

TRibuta quidem nobis annua deuotione perſoluitis, ſed nos maiore viciſſitudine decoras vobis reddimus dignitates: vt vos ab incurſantium prauitate defendant, qui noſtris iuſſionibus obſecundant. Erit noſtrum gaudium, veſtra quies, ſuaue lucrum, ſi neſciatis incõmodum. Degite moribus compoſitis, vt viuatis legibus feriatis. Quid opus eſt, quenquam facere, vnde pœnas poſſit incurrere? Quærat iudex † in vos cauſas, & non inueniat. Ratio motus veſtros componat, qui rationales vos eſſe cognoſcitis. Improbis iudicem, teſtẽ bonis moribus deſtinamus: vt nemo ſe cogi ſentiat, niſi quem ordo legitimæ conuerſationis accuſat. Atque ideo illi nos Comitiuam Neapolitanæ ciuitatis per illam Indictionem dediſſe declaramus: vt noſtra gubernatione laudatus, alterã mereatur de noſtro iudicio dignitatem. Cui vos conuenit prudenter obedire: quia vtrunque laudabile eſt, vt bonus populus iudicem benignum faciat, & manſuetus iudex gratiſſimum populum ęquabili ratione componat.

FORMVLA DE COMITIVA PRINCIPIS MILITVM XXV.

OMnes apparitiones decet habere iudices ſuos. Nam cui præſul adimitur,& militia denegatur. Sed nos,quibus cordi eſt, locis ſuis vniuerſos ordines continere, indicamus, illi Comitiuam Neapolitanam, Deo iuuante,largitos. Vt iudicibus annua ſucceſſione reparatis, vobis ſolennitas non pereat actionis. Quapropter deſignato viro præſtate competenter obſequium: vt ſicut vos non patimur,emolumentorum commoda perdere,ita & vos parẽdi debeatis priſcam regulam cuſtodire.

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER SEPTIMVS.

FORMVLA COMITIVÆ PROVINCIÆ I.

QVanuis omnium dignitatum officia a manu ſecludantur armata,& ciuilibus veſtibus videantur induti, qui diſtrictionem publicam docentur operari: tua tamen dignitas a terroribus ornatur, quæ gladio bellico, rebus etiam pacatis, accingitur. Vide quo iudicio frueris euectus, quando aliis vigorem faſcium videas eſſe creditum, tibi autem ab ipſis legibus ferrum conſtet eſſe porrectum. Rem cruentam dederunt animo pacato, vt & noxij nimium metuerent, & læſi de optata vltione gauderent. Alioqui culparentur priores, ſi temperata omnia non feciſſent. Sed cum te intelligas ad moderamen electum, humanum

Armata manus. *Ciuiles veſtes.* *Faſces.* *Ius gladij.* *Comitis moderatio.*

facile non concupiſcas exitium. Reus qui dicitur, & probetur. Scito puniendi remedium datum tibi pro ſalute multorum. Arma iſta iuris ſunt, non furoris. Hæc oſtentatio nimirum eſt contra noxios inſtituta: vt plus terror corrigat, quam pœna cõſumat. Non enim cogitur ferro ſuccidere robuſtam, qui adhuc teneram verbis curuat audaciam. Ciuilis eſt pauor iſte, nõ bellicus: quem tu ſic facies eſſe glorioſum, ſi habere non probetur exceſſum. Habes etiam & ferrum, nihilominus incruentum. Claudantur nexibus cathenarum, quos leuium criminũ pulſat inuidia. Cunctator eſſe debet, qui iudicat de ſalute. Alia ſententia poteſt corrigi, de vita tranſactum non patitur immutari. Signa tua abactores timeant, fures paueſcant, latrones perhorreant: Innocentia tantum læta reſpiciat, dum ſibi auxilia veniſſe credit, quæ legum diſciplina tranſmiſit. Nemo redemptionibus tuum velle deflectat. Gladius conditur, vbi aurum ſuſcipitur. Tu te inermem reddis, ſi a virili animo cupiditate receſſeris. Quocirca per Indictionem illam Comitiuæ tibi in illa prouincia tribuimus dignitatem: Vt ad titulos tuos pertinentia ciuilitate potius laudabilis exequaris: nec quicquã præſumas facere, niſi quod priuatus poſſis legibus vindicare. Ipſa eſt enim recta adminiſtratio, quæ & ſine poteſtate defenditur: Vt tunc probetur fuiſſe iuſtus, quando ei quæ mauult obiicere poſſit inimicus. Nec tamen ſpes noſtra velut faſtiditate deſeritur: nam ſi bene prouinciarum adminiſtrationibus † præſidetis, honores vos ampliſſimos ſperare, leges merito † cenſuerunt. Vnde iam videtur pene debitum, quod vobis a tanta auctoritate vltro noſcitur † fuiſſe promiſſum.

Armorum in prouinciis vſus.

Cunctator eſſe debet qui de ſalute iudicat.

† præſideris. † cõſenſerũt. † eſſe prouiſum.

FORMVLA PRÆSIDATVS II.

PRudenter omnimodis inſpexit Antiquitas, prouinciarum dignitates annua ſucceſſione reparari: vt nec diuturna poteſtate vnus inſoleſceret, & multorum prouectus gaudia reperirent. Sufficit enim vnicuique diſceſſiſſe laudatum: quia dum tempus poteſtatis prolixum quæritur, culparum opprobria nõ vitantur. illa enim vel in breuitate declinare mirabile eſt, dum frequenter & his ſurripiunt, qui a faſcibus ſub velocitate diſcedũt. Annus vniuerſus & ad declarãda cõſcientiæ bona ſufficit,

& facilius ſe ab errore cuſtodit. Sit in veſtro propoſito, adminiſtrationem vnius anni ſuſcipere: noſtrum eſt, merentibus tẽpus augere. Quia non facile remouere cupimus, quos iuſtos eſſe ſentimus. Ideirco conuerſationis tuæ moribus inuitati, per illam Indictionem Præſidatum tibi in illa prouincia, propitia diuinitate, concedimus: vt ſic debeas agere, quemadmodum nobis poſſeſſor gratias cum tributis videatur exoluere. Deceſſorum bona exempla ſequere: a vitioſorum te imitatione diſiunge: non putetur omnis conſuetudo probabilis. Cautum debet reddere, non ſequacem, error alienus. Prodit iuſtitiæ culpam, qui ſequitur accuſatum. Sed illud melius eligitur, vnde † præſidentis opinio ſub adminiſtratione laudatur. Reſpice quantis ſit prouincia plena nobilibus. Habes qui & bene loqui de te debeant, & derogare præſumant. Quia nulla poteſtas eſt, quæ qualitatem famæ ſuæ de ore hominum poſſit auferre. Contraque, fructus eſt, opinione prædicabili per confines ire prouincias, & ibi inuenire veriſſimam laudem, vbi non imperas poteſtate. Additur, quod irremuneratum non relinquimus, ſi te egiſſe probabiliter audiamus. Horrere vitium, & principis mereris affectum. Voluntatem regiam in legibus habes: illis obtempera, & noſtra cognoſceris implere mandata.

Prorogatio.

† præcedentis.

Voluntas regia in legibus.

FORMVLA COMITIVÆ GOTHORVM PER SINGVLAS PROVINCIAS III.

CVm, Deo iuuante, ſciamus Gothos vobiſcum habitare permixtos, ne qua inter conſortes, vt aſſolet, indiſciplinatio naſceretur, neceſſarium duximus, illum ſublimem virum, bonis nobis moribus hactenus comprobatum, ad vos Comitem deſtinare, qui ſecundum edicta noſtra inter duos Gothos litem debeat amputare: ſi quod etiam inter Gothum & Romanum natum fuerit fortaſſe negocium, adhibito ſibi prudente Romano certamen poſſit æquabili ratione diſtringere. Inter duos autem Romanos Romani audiant, quos per prouincias dirigimus cognitores: vt vnicuiq; ſua iura ſeruetur, & ſub diuerſitate iudicum vna iuſtitia complectatur vniuerſos. Sic pace communi vtræque nationes, diuinitate propitia, dulci

Theodoricus pacis ſtudioſus.

Cognitor pro iudice.

ocio perfruantur. Scitote autem, vnam nobis in omnibus æquabiliter eſſe caritatem: ſed ille ſe animo noſtro amplius cõmendare poterit, qui leges moderata voluntate dilexerit. Non amamus aliquid inciuile, ſceleſtam ſuperbiam cum ſuis deteſtamur auctoribus. Violentos noſtra pietas execratur. In cauſa poſſint iura, non brachia. Nam cur eligant quærere violenta, qui præſentia probantur habere iudicia? Ideo enim emolumenta iudicibus damus, ideo tot officia diuerſis largitatibus continemus, vt inter vos non ſinamus creſcere, quod poſſit ad odium pertinere. Vnum vos amplectatur viuendi votum, quibus vnum eſſe conſtat imperium. Audiat vterque populus, quod amamus. Romani vobis ſicut ſunt poſſeſſionibus vicini, ita ſint & caritate coniuncti. Vos autem Romani magno ſtudio Gothos diligere debetis, qui & in pace numeroſos vobis populos faciunt, & vniuerſam Rempub. per bella defendunt. Itaque deſtinato a nobis Iudici vos conuenit obedire: vt quicquid pro conſeruandis legibus cẽſuerit, modis omnibus impleatis: quatenus & noſtro imperio, & veſtræ vtilitati ſatisfeciſſe videamini.

Iura non brachia.

FORMVLA DVCATVS RETIARVM. IV.

QVanuis ſpectabilitatis honor vnus eſſe videatur, nec in his aliquid aliud niſi tempus ſoleat anteferri, tamen rerũ qualitate perpenſa multum his creditum videtur, quibus confinales populi deputantur. Quia nõ eſt tale pacatis regionibus ius dicere, quale ſuſpectis gentibus aſſidere: vbi nõ tantũ vitia, quantũ bella ſuſpecta ſunt, nec ſolum vox præconis inſonat, ſed tubarum crepitus frequenter inſultat. Retiæ nanque munimina ſunt Italiæ, & clauſtra prouinciæ. Quæ non immerito ſic appellata eſſe iudicamus, quando contra feras & agreſtiſſimas gentes, velut quædam plagarum obſtacula, diſponuntur. Ibi enim impetus gentilis excipitur, & tranſmiſſis iaculis ſauciatur furibunda præſumptio. Sic gentilis impetus, veſtra venatio eſt, & ludo geritis, quod vos aſſidue feliciter egiſſe ſentitis. Ideoque validum te ingenio ac viribus audientes, per illam Indictionem, Ducatum tibi credimus Retiarum: vt milites & in pace regas, & cum eis fines noſtros ſolenni alacritate

Difficile ſuſpectis gentibus præeſſe.

Retiæ vnde dicta.

circumeas. Quia non paruam rem tibi reſpicis fuiſſe commiſſam, quando tranquillitas regni noſtri tua creditur ſolicitudine cuſtodiri. Ita tamen, vt milites tibi commiſſi viuant cum prouincialibus iure ciuili, nec inſoleſcat animus, qui ſe ſentit armatum: quia clypeus ille exercitus noſtri quietē debet præſtare Romanis. Quos ideo conſtat appoſitos, vt intus vita felicior ſecura libertate carpatur. Quapropter noſtro reſponde iudicio, fide nobis & induſtria placiturus: vt nec gentiles ſine diſcuſſione ſuſcipias, nec noſtros ad gentes ſub incurioſitate tranſmittas. Ad neceſſitatem ſiquidem rarius venitur armorum, vbi ſuſcepta ſurreptio cuſtodiri poſſe ſentitur. Priuilegia vero dignitatis tuæ noſtris tibi iuſſionibus vindicabis.

Cui commiſſa regni trāquillitas.

Iure ciuili viuere.

Vſus militum.

FORMVLA CVRÆ PALATII V.

AVla noſtra ſicut agnoſcitur peritis diſpoſitionibus inſtituta, ita doctorum in ea diligens debet eſſe cautela. Quādo pulchritudo illa mirabilis, ſi ſubinde non reficitur, ſenectute obrepente vitiatur. Hæc noſtra ſunt oblectamenta, potentię imperij decora facies, teſtimonium prçconiale regnorum: hæc legatis ſub admiratione monſtrantur, & prima fronte talis dominus eſte creditur, quale eius habitaculum comprobatur. Et ideo magna † voluptas eſt prudentiſſimæ mentis, pulcherrima iugiter habitatione gaudere, & inter publicas curas animū feſſum reficere dulcedine fabricarum. Quas primum Cyclopes dicuntur ad antrorum modum ampliſſimas in Sicilia condidiſſe, poſtquam in cauernis montium Polyphemus ab Vlyſſe ſingularis oculi lugendam pertulerat orbitatem. Inde ad Italiā fabricandi peritia legitur fuiſſe tranſlata. Vt quod tantis ac talibus inſtitutoribus inuētum eſt, æmulatrix poſteritas in ſuum commodum cuſtodiret. Hinc eſt, quod † ſublimitatem tuam ab illa Indictione curam palatij noſtri ſuſcipere debere cenſemus: vt & antiqua in nitorem priſtinum contineas, & noua ſimili antiquitate producas. Quia ſicut decorum corpus vno conuenit colore veſtiri, ita nitor palatij ſimilis debet per vniuerſa membra diffundi. † Atque ſic poteris idoneus inueniri, ſi frequēter geometrā legas Euclidem: ſi ſchemata eius, mirabili

Laus ædificiorum.

† voluntas.

Origo fabricarū architecturæ.

† ſpectabilitet.

† Ad quæ.

Euclides.

varietate deſcripta,in tuæ mentis contemplatione condideris: vt in hora commonito famuletur tibi copioſa notitia. Archimedes quoque ſubtiliſſimus exquiſitor cum Metrobio tibi ſemper aſſiſtant; vt ad noua reddaris paratiſſimus. Non enim tibi minima cura delegatur, quando animum noſtrum fabricandi ſtudio cupidiſſimum artis tuæ miniſterio probaris explere. Nam ſicubi aut ciuitatem reficimus,aut caſtellorum volumus fundare nouitatem, vel ſi conſtruendi nobis prætorij amœnitas blandiatur,te ordinante ad oculos perducitur, quod nobis cogitantibus inuenitur. Decorum magiſterium,propoſitum omnino glorioſum, in tam longas ætates mittere, vnde te debeat poſteritas admirata laudare. Quicquid enim aut inſtructor parietum, aut ſculptor marmorũ, aut æris fuſor, aut †camerum rotator,aut gypſoplaſtes,aut muſiuarius ignorat,te prudenter interrogat: & tam magnus ille fabrilis exercitus ad tuum recurrit iudicium,ne poſſit aliquid habere confuſum. Vide ergo quanta debet noſſe,qui poſſit tantos inſtruere. Recipis certe bonæ diſpenſationis tuæ vberrimum fructum, cum tu de illorum labore laudaris, ſi ab eis diligenter facta mõſtraueris. Quapropter quicquid ad te pertinet,ita decenter, ita firmiter volumus explicari,vt ab opere Veterum ſola diſtet nouitas fabricarum. Sed hæc poſſibilia facis, ſi dona noſtra nulla cupiditate ſuppreſſeris. Efficaciter enim imperat artifici, qui eum competenti non patitur commoditate fraudari. Manus larga artium nutrit ingenia, quando qui de victu non cogitat, perficere iuſſa feſtinat. Illud quoque conſidera,qua gratificatione tracteris, vt aurea virga decoratus, inter obſequia numeroſa, ante pedes regios primus videaris incedere, vel vt ipſo teſtimonio vicinitatis noſtræ agnoſcamus tibi palatia cõmiſiſſe.

Archimedes. *Metrobius.* *Artifices fabricæ.* *† ſcribe, camerarum.* *Muſiuarius.* *Remunerãdus artifex.* *Aurea virga.*

FORMVLA COMITIVÆ FORMARVM VRBIS VI.

QVamuis Romuleæ fabricæ collatæ ſibi vix poſſint præcipuæ reperiri (quia totum admiratione noſcitur exquiſitũ, quod ibi cernitur eſſe fundatum) tamen intereſſe arbitramur, quod vtilitas neceſſaria gratificat,& quod pulchritudinis tantum cauſa commendat. Traiani Forum vel ſub aſſiduitate videre

Forũ Traiani.

dere miraculum eſt. Capitolia celſa conſcendere, hoc eſt humana ingenia ſuperata vidiſſe. Sed nunquid per ea viuitur, aut corporis ſalus aliqua inde delectatione recreatur? In Formis autem Romanis vtrunque præcipuum eſt, vt fabrica ſit mirabilis, & aquarum ſalubritas ſingularis. Quod enim illuc flumina, quaſi conſtructis montibus, perducuntur, naturales credas alueos ſoliditates ſaxorum: quando tantus impetus fluminis, tot ſæculis firmiter potuit ſuſtineri. Cauati montes plerunque ſubruunt, meatus torrentium diſſipantur, & opus illud veterum non deſtruitur, ſi induſtria ſuffragante ſeruetur. Reſpiciamus certe, aquarum copia quantum Romanis mœnibus præſtat ornatum. Nam thermarum illa pulchritudo quid eſſet, ſi dulciſſima quædam æquora non haberet? Currit aqua Virgo ſub delectatione puriſſima, quæ ideo ſic appellata creditur, quod nullis ſordibus polluatur. Nam cum aliæ pluuiarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aërem perpetuo ſerenum puriſſime labens vnda mentitur. Quis poſſit talia ſermonibus idoneis explicare? Claudiam per tantam faſtigij molem ſic ad Auentini caput eſſe perductam, vt cum ibi ex alto lapſa ceciderit, cacumen illud excelſum, quaſi imam vallem irrigare videatur. Ægyptius Nilus certis temporibus creſcens per campos iacentes ſuperducto diluuio aëre ſereno turbulentus exæſtuat: ſed quanto pulchrius eſt, Claudiam Romanã per tot ſiccas montium ſummitates lauacris ac domibus liquores puriſſimos fiſtularum vberibus emiſiſſe? & ita æqualiter fluere? vt nunquam ſe poſſit deſiderata ſubducere? Ille enim dum recedit, limus eſt: dum venit inſperate, diluuium. Quis ergo famoſum Nilum vrbis noſtræ fluminibus non æſtimet eſſe ſuperatum? Quando ille incolas ſuos aut veniendo terret, aut recedendo deſtituit. Verum hæc non ſuperflua commemoratione narrauimus: vt poſſis aduertere, qualis a te diligẽtia perquiratur, cui pulchritudo tanta committitur. Qua de re, per Indictionem illam, Comitiuam tibi Formarum ſub magna deliberatione credidimus: vt ſummo ſtudio nitaris efficere, quod tãtis ac talibus rebus videris expedire. In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinas, dum ſunt quidam mœnium importabiles arietes, cenſemus radicitus amputari: quia nulla læſio remouetur, cuius origo non tollitur. Si quid autem con-

Capitolium. *Formæ aquarum.* *Thermæ.* *Aqua virgo.* *Nilus.* *Comitiua formarum.* *Arbores fabricis noxiæ.*

F

ficiente ſenio fuerit demolitum, peruigili claritate reparetur: ne creſcente defectu augeatur nobis cauſa diſpendij. Ductus aquæ fortuna tua eſt, dum incolumis eris, ſi illa ſolidaueris: tā-
(† ſtudioſe.) tumque apud nos proficis, quantum te illi † ſtuduiſſe probaueris. Agat ergo peritia fideſque tua, vt & conſtructio fabricæ illibata permaneat, & aquæ diſtributio nulla ſe cuſtodum vænalitate ſubducat.

FORMVLA PRÆFECTI VIGILVM VRBIS ROMÆ VII.

(*Nomen Præfecti vigilum.*) QVanuis nomen tuum ad ciuitatis te vigilias debeat excitare, vt poſſis implere, quod diceris: tamen prouidentiæ noſtræ ſolita cautela non deſerit, niſi eos quos ad agendum deligimus, ad parendum quoque ſuauiter inuitemus. Quid eſt tibi pulchrius, quam in illa Vrbe operam nauanter impendere: diligentiæ tuæ vbi tales teſtes videntur aſſiſtere? Cautela
(*Patritij & Cõſules, proceres.*) quidem tua, mox vt adhibita fuerit, per Patritiorum & Conſulum ora diſcurrit: vix te contigit aliquid ſolicite facere, & audis proceres cum admiratione laudare. Mediocrem digni-
(*Officiũ præf. vigilum.*) tatem regis, & in ſumma opinione verſaris. Cuſtos Romanæ ciuitatis diceris, quãdo eam ab inteſtino hoſte defendis. Quapropter circa fures ſolicitus eſto: quos ſi tibi leges punire mi-
(† intulerũt.) nime præcipiunt, tamẽ eos indagandi licentiam † contulerũt: credo vt quanuis eſſent raptores deteſtabiles, tamen quia dicebantur Romani, maiori eos ſubderent dignitati. Vtere igitur per Indictionem illam Præfecturæ Vigilis dignitate. Horror
(vet. volent.) tibi pœnarum ademptus eſt, non poteſtas: nam lex a quo velit malos capi, ipſum cenſuit plus timeri. Eris ſecuritas ſoporantium, munimen domorum, tutela clauſtrorum, diſcuſſor obſcurus, arbiter ſilentioſus, cui fallere inſidiantes fas eſt, & de-
(*Venatio nocturna.*) cipere gloria. Actus tuus venatio nocturna eſt, quæ miro
(† timetur.) modo ſi non cernitur, tunc † tenetur. Furta magis in furibus facis, dum illos circumuenire niteris, quos omnibus illudere poſſe cognoſcis. Præſtigij genus eſt, quod agitis, vt latronum verſutias irretire poſſitis. Facilius enim æſtimamus, Sphingis ænigmata comprehendi potuiſſe, quam raptoris fugacẽ præſentiam reperire. Ille circunſpectus ad omnia, inſtabilis ad ventura, trepidus ad inſidias, quemadmodum poteſt capi, qui

more vẽti nullo ſitu cernitur cõtineri? Vigila impiger cum nocturnis auib⁹: nox tibi pãdat aſpect⁹: & ſicut illæ reperiũt in obſcuris cibum, ita tu poſſis inuenire præconium. Eſto nunc ad iniuncta ſolicitus. Vænalitas tibi non adimat, quod concedit „ induſtria. Nam licet hęc ſub profunda caligine videantur geri, „ nullus tamen actus eſt, qui poſſit abſcondi. Priuilegia quoque tua vel officij deputati ex noſtra tibi auctoritate rationabiliter vendicabis. Quia neceſſe eſt, in tam magna ciuitate per diuerſos iudices agi, quod ab vno non poteſt explicari.

Nocturnæ aues.

Nullus actus poteſt abſcondi.

FORMVLA PRÆFECTI VIGILVM VRBIS RAVENNATIS IIX.

QVanuis dignitate magni nominis prima fronte decoreris (quia non potuit Antiquorum prudentia ſumma imaque ſimili appellatione cenſere: ne ſplendorem, quem ſummis dabat, alterius vilitate pollueret) tamen hinc intelligitur, quid ſentire Maiorum potuiſſet auctoritas, quando Præfectos Vigilibus appellare voluere, qui pro generali quiete diſcurrunt. Tibi enim commiſſa eſt fortunarum ſecuritas, ciuitatis ornatus, vtilitas omnium, ſcilicet, vt circa domeſticos craſſatores bellum pacatum gereres, ſi quem ciuium lædendum eſſe ſentires. Cuſtodi fortunas omnium. Securus ſomnus te vigilante carpitur, & moleſtia nulla ſentitur. In pace poſitus ſumis de nocturno fure victoriam. Tuis laureis mane ciuitas defenſa: lætatur quæ dũ captos reſpicit, tunc ſe occulto hoſte caruiſſe cognoſcit. Quotidie triũphas, ſi bene vigilas. Et cũ rara ſit gloria bellici certaminis, tibi iugiter latronib⁹ famulatur inuẽtis. Ob ducatum nimia ciuim affectione ſuſceptum, aſſumes prædones inquirere, quos per ſe dominus non valet inuenire: & duplici ratione beneficus, aut futura furta prohibes, aut commiſſa concludis. Nonne iſta quædam eſt ineffabilis gratia ciuitatis, vnum in ſe ſuſcipere, quod videt omnibus expedire? Merito tibi glorioſum nomen Præfecti, prudens Antiquitas deputauit: quia † illud facere non poterat, niſi qui ciues a ſuis commodis plus amabat. Officium quoque tuum non paruo conſtat munere ſubleuatũ, quando & ipſis momenti iura dilatata ſunt, qui pro ſecuritate ciuium militare noſcuntur. Quæ

Præfecti vigil. nomen & officium.

Fur nocturnus.

Præfecti nomen.

† iſtud.

cum ita ſint, Præfecturam tibi Vigilum, per illam Indictionẽ, delectati in tua opinione, concedimus. Ita vt & curam huius dignitatis, & priuilegia tibi competentia modis omnibus exequaris. Sed quanuis nomen odioſiſſimum furum generalis perſequatur aſſenſus, tamen quia de effuſione humani ſanguinis agitur, nihil ſubitum aut indeliberatum iubemus aſſumi. Modeſtiam ſequere, qui damnas audaciam: continentiam dilige, qui furta condemnas. Ad geſta perducti audiantur aliquid pro ſalute dicturi. Quoniam quicquid non diſcutitur, iuſtitia non putatur. Conuictis vero atque confeſſis, quæ ſunt decreta, ſeruentur: quando crudele nil efficit, qui ſequitur leges.

FORMVLA COMITIVÆ PORTVS VRBIS ROMÆ ET DE EIVS DESCRIPTIONE IX.

DElitioſa magis quam laborioſa militia eſt, in portu Romano Comitiuæ gerere dignitatem. Illic enim copioſus nauium proſpectatur aduentus. Illic veligerum mare peregrinos populos cum diuerſarum prouinciarum merce tranſmittit, & inter tot Spectacula dulcium rerum commodum tuum eſt, venientes euaſiſſe periculum. His primum faucibus Romanæ delitiæ ſentiuntur, & vndis Tyberinis, quaſi per alueum vadunt, quæ ad commercia ciuitatis aſcendunt. Bene inuenta dignitas, quæ copias videtur ornare Romanas. Nam quid elegantius poteſt agi, quam vnde probatur populus ille ſatiari? O inuenta Maiorum! o exquiſita prudentum! vt quia longius a litore Roma videbatur poſita, inde magis eſſe inciperet, vbi decorum ingreſſum nauium poſſideret. Duo quippe Tyberini aluei meatus ornatiſſimas ciuitates, tanquam duo lumina ſuſceperunt: ne vacaret a gratia quod tantæ vrbi miniſtrabat expenſas. Eximia ergo res tibi committitur, ſi moderate peragatur. Tu copiam facis, dum ingredientes iuſte tractaueris. Auara manus portum claudit, & cum digitos attrahit, nauium ſimul vela concludit. Merito enim illa mercatores cuncti refugiunt, quæ ſibi† diſpendia eſſe cognoſcunt. Quapropter aduerſus ibi ventus eſt, immoderata præſumptio. Nam placidum mare dãnat, qui vndas cupiditatis

Inuenta Maiorum laudata.

Tyberini aluei duo meatus.

† diſpẽdioſa.

exaggerat. Vnuſquiſque pro ſolennitate commonitus offerat voluntarium munus.† Xenia ſunt enim iſta,nō debita. A paucis accipit,qui nimium quærit:& †ſibi ipſi mittit vitæ munera, qui moderatur oblata.Sit tibi ergo cura præcipua, non ſolum te abſtinere, verumetiam cohibere præſumentium manus. *Voluntarium munus.* † Eximia.al. Exenia. † ipſe vult.

" * Quia non eſt leue,in illa vbertate delinquere,quam decet cūctos inſidenter optare. Quocirca per Indictionem illam Comitiuæ Portus te honore decoramus. Vt ſicut dignitas dulces delitias adminiſtrat, ita & tu honori opinionem laudabilē derelinquas. * *Forti ſic:* non eſt leue in vbertate non delinquere.

FORMVLA † TRIBVNI VOLVPTATVM X. † arbitrij.

QVanuis artes † lubricæ honeſtis moribus ſint remotæ, & hiſtrionum vita vaga videatur efferri poſſe licentia, tamē moderatrix prouidit Antiquitas, vt in totum non effluerent, cum & ipſæ iudicem ſuſtinerent. Adminiſtranda eſt enim ſub quadam diſciplina exhibitio voluptatum. Teneat ſcenicos ſi non verus,vel vmbratilis ordo iudicij. Temperentur & hæc legum qualitate negocia,quaſi honeſtas imperet inhoneſtis, & quibuſdam regulis viuant,qui viam rectæ cōuerſationis ignorant.Student enim illi non tantum iucunditati ſuæ, quantum alienæ lætitiæ:& conditione peruerſa cum dominatū ſuis corporibus tradunt, ſeruire potius animas compulerunt. Dignū fuit ergo moderatorem ſuſcipere,qui ſe neſciunt iuridica†moderatione tractare.Locus quippe tuus his gregibus hominum veluti quidam tutor eſt poſitus. Nam ſicut illi ætates teneras adhibita cautela cuſtodiunt,ſic a te voluptates feruidæ impenſa maturitate frenandæ ſunt. Age bonis inſtitutis, quod nimia prudentia conſtat inueniſſe Maiores.Leue deſiderium,& ſi verecundia non cohibet,diſtrictio prædicta modificet. Agantur Spectacula ſuis conſuetudinibus ordinata:quia nec illi poſſunt inuenire gratiam,niſi imitati fuerint aliquam diſciplinā. Quapropter Tribunum te Voluptatum per illam Indictionem noſtra facit electio:vt omnia ſic agas, quemadmodum tibi vota ciuitatis adiungas.Ne quod ad lætitiam conſtat inuētum, tuis temporibus ad culpas videatur fuiſſe tranſmiſſum.Cum fama diminutis ſalua tua opinione verſare. Caſtitatem dilige, cui

† ludicræ. *Hiſtrionum vita vaga.* *Ordo iudicij vmbratilis.* † vel.cōuerſatione. *Tutoris officiū.* *Spectaculis impoſitus modus.*

Scenici infames. ſubiacent proſtitutæ: vt magna laude dicatur, virtutibus ſtuduit, qui voluptatibus miſcebatur. Optamus enim, vt per ludicram adminiſtrationem ad ſeriam peruenias dignitatem.

FORMVLA DEFENSORIS CVIVSLIBET CIVITATIS XI.

SI ad euiuſlibet negocium peragendũ talis eligitur, qui conſilio & grauitate laudetur, quanto eo præſtantior eſſe debet qui ſuſcipit negocia ciuitatis? Nam ſi periculum eſt vnum decipere, quod erit, imparem tantorũ iudiciorum extitiſſe? Cauſa enim multorum bene acta nobilitat, quando totum bono propoſito agere creditur, qui generalibus deſideriis adeſſe ſentitur. Defenſorem te itaque illius ciuitatis, per Indictionem illam, ciuium tuorum ſupplicatione permota, noſtra concedit auctoritas: vt nil vænale, nil improbum facere velis, qui tali nomine nuncuparis. Commercia ciuibus, ſecundum temporum qualitatẽ, æquabili moderatione diſpone. *Precium vænalium.* Definita ſerua, quæ iuſſeris. Quia non eſt labor vendendi ſummas includere, niſi ſtatuta pretia caſtiſſime cuſtodire. Imples enim re vera boni defenſoris officium, ſi ciues tuos nec legibus patiaris opprimi, " nec caritate conſumi. "

FORMVLA CVRATORIS CIVITATIS XII.

QVanuis per ſe honorabilis habeatur, qui vel minimam ſolicitudinem ciuitati propriæ videtur impendere: & inter ſuos magna reuerentia perfruatur, qui ciues ſe amare profeſſus eſt: tamen indubitatus honor eſt, qui noſtra electione confertur. *Officium curatoris reip.* Quia præditus bonis inſtitutis creditur, cui aliquid principis auctoritate delegatur. Et ideo ab Indictione illa illius ciuitatis curam ad te volumus pertinere. *Moderata precia.* Vt laudabiles ordines Curiæ ſapienter gubernes: moderata pretia ab ipſis, quorũ intereſt, facias cuſtodiri. Non ſit merces in poteſtate ſola vendentium. æquabilitas grata cuſtodiatur in omnibus. Opulentiſſima ſiquidem & hinc gratia ciuium colligitur, ſi pretia ſub moderatione ſeruentur. Vt vere Curatoris impleas officium, cum tibi ſolicitudo fuerit de vtilitate cunctorum. Conſuetudines autem tibi ex noſtra auctoritate defende, quas in eodem loco tuos conſtat habuiſſe Maiores.

FORMVLA COMITIVÆ ROMANÆ XIII.

SI cauſis domibus ac munitis inſidiari ſolet nequiſſimũ votum, quanto magis in Romana ciuitate videtur illici, qui in plateis pretioſum reperit, quod poſſit auferri? Nã quidam populus copioſiſſimus ſtatuarum, greges etiam abundantiſſimi » equorum, tali ſunt cautela ſeruandi, quali & cura videntur affi- » xi. Vbi, ſi eſſet humanis rebus vlla conſideratio, Romanã pulchritudinem non vigiliæ, ſed ſola deberet reuerentia cuſtodire. Quid dicamus marmora metallis & arte pretioſa? quæ ſi vacet eripere, rara manus eſt, quæ poſſit a talibus abſtinere. Vbi ſunt expoſita, quæ facere potuerunt diuitiæ generales, & labor mundi? Quem inter iſta deceat eſſe negligentem? Quis in cauſa tali patitur eſſe vænalis, quando grauiſſimum damnum poteſt fieri in pulchritudine ſingulari? Quare per Indictionem illam Comitiuæ Romanæ, cum priuilegiis & iuſtis commodis ſuis, tibi concedimus dignitatem. Vt fideli ſtudio, magnoque niſu quæras improbas manus, & inſidiantes aut priuatorũ fortunis, aut mœnibus ad tuum facias venire iudicium, & rei veritate diſcuſſa congruam ſubeant de legibus vltionem. Quia iuſte tales perſequitur publicus dolor, qui decorem Veterum fœdant, detruncatione membrorum: faciuntque illa in monumentis publicis, quæ debent pati. Officiũ tuum & milites conſuetos noctibus potius inuigilare compelle: in die autem ciuitas ſe ipſa cuſtodit. Vigilans enim ſtudio non indiget alieno. Furta quidem perſuadent: ſed tunc præſumptus † facile capitur, cum cuſtos minime ſuperuenire ſentitur. Statuæ nec in toto mutæ ſunt: quando a furibus percuſſæ cuſtodes videntur tinnitibus admonere. Proinde diligentiã tuam deuotione laudabili ſentiamus: vt cui nunc laborioſos faſces iniungimus, ſecuros honores poſtea conferamus.

† maximè cap. cui.

Statuarum fures.

FORMVLA COMITIVÆ RAVENNATIS XIV.

» SI æſtimanda eſt dignitas ex labore, ſi laudabilis ſolicitudo actuum publicorũ parit gratiam liberaliter ſeruienti: ſumma gratificatione locus tuus habendus eſt, qui ſuis neceſſi- *Diligentia.*

tatibus probatur adimere noſtris ordinationibus tarditatem. Quis enim neſciat, quantam copiam nauium leuiter procures admonitus? A dignitatibus Palatij noſtri vix in euectionibus ſcribitur,& iam a te ſumma celeritate completur.Nā inter diміſſorū feſtinationes anxias vix ſufficit alter aduertere, quod te viuaciter contingit implere. Negociatorum operas conſuetas nec nimias exigas,nec vænalitate derelinquas. Sit modus, qui non poteſt grauare laborantes. Vt cum res querelofas ſine querimoniis egeris,maiora de noſtro examine merearis. Proinde Comitiuam Rauennatem per illam Indictionem tibi ſerenitas noſtra concedit: vt dignitatis tuæ priuilegia ſubeas & labores. Officium tuum æquitatis conſideratione moderare. *Magiſtratus prodeſſe & obeſſe poteſt.* Semper enim & præſtandi & lædendi cauſas inuenit, qui publicis actionibus adhibetur. Sed quantum adminiſtratio tua inter mediocres agitur,tanta debet æqualitate trutinari: quia illum potius expedit tenere menſuram, qui defectam noſcitur gubernare ſubſtantiam. Idonei damna vix ſentiunt,tenues autem leui diſpendio vulnerantur: quando vel mediocri iniuria totum videtur amittere,qui exiguum cognoſcitur poſſidere.

FORMVLA AD PRÆFECTVM VRBIS DE ARCHITECTO FACIENDO

XV.

† ſul ſeruetur. † fabricis.

Romanæ fabricæ decus peritum conuenit habere cuſtodē: vt illa mirabilis ſylua mœnium diligentia ſubueniētet† ſeruetur,& moderna facies operis† affabris diſpoſitionibus conſtruatur. Hoc enim ſtudio largitas noſtra non cedit,vt & facta Veterū excluſis defectibus innouemus,& noua vetuſtatis gloria veſtiamus. Proinde illum illuſtris magnitudo tua Romanis arcibus ab illa Indictione datum architectum eſſe cognoſcat. *Commoda.* Et quia iuſtis commodis ſtudia conſtat artium nutrienda: ad eum volumus pertinere quicquid deceſſores eius conſtat ra- *Statuæ veterū.* tionabiliter conſecutos. Videbit profecto meliora,quam legit: pulchriora,quam cogitare potuit; ſtatuas illas auctorum ſuorum,ſcilicet,adhuc ſigna retinentes: vt quam diu laudabilium perſonarum opinio ſupereſſe, tam diu & ſimilitudinem viuæ ſubſtantiæ imago corporis cuſtodiret. conſpiciet expreſſas in ære venas,niſu quoſdam muſculós tumentes,neruos quaſi gradu tenſos,

du tenſos, & ſic hominem fuſum in diuerſas ſimilitudines, vt credas potius eſſe generatum. Has primum Tuſci in Italia inueniſſe referuntur, quas amplexa poſteritas pene parem populum vrbi dedit, quā natura procreauit. Mirabitur formis equinis ſigna etiam ineſſe feruoris. Criſpatis enim naribus, ac rotundis, conſtrictis membris, auribus remulſis, credet forſitan curſus appetere, cum ſe metalla nouerit non mouere. Quid dicamus columnarum iunceam proceritatem? moles illas ſubliſſimas fabricarum, quaſi quibuſdam erectis haſtilibus contineri, & ſubſtantiæ qualitate concauis canalibus excauatas: vt magis ipſas æſtimes fuiſſe transfuſas: alias cæris iudices factū, quod metallis duriſſimis videas expolitum: marmorum iuncturas, venas dicas eſſe genitales: vbi dum falluntur oculi, laus probatur creuiſſe miraculis. Ferunt priſci ſæculi narratores, fabricarum ſeptem tantū terris attributa miracula. Epheſi Dianæ templum. Regis Mauſoli pulcherrimum monumentum, a quo & Mauſolæa dicta ſunt.† Rhodi Solis æneum ſignum, quod Coloſſus vocatur. Iouis Olympici ſimulacrum, quod Phidias primus artificum ſumma elegātia ebore auroque formauit. Cyri Medorū Regis domus, quam Memnon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricauit. Babyloniæ muri, quos Semiramis Regina latere cocto, ſulphure, ferroque conſtruxit. Pyramides in Ægypto, quarum in ſuo ſtatu ſe vmbra conſumens, vltra cōſtructionis ſpatia nulla parte reſpicitur. Sed quis illa vlterius præcipua putabit, cum in vna Vrbe tot ſtupenda conſpexerit? Habuerūt honores,† quia præceſſerunt tempore: & in rudi ſæculo quicquid emerſiſſet nouum, per ora hominū iure ferebatur eximium. Nunc autem poteſt eſſe veridicum, ſi vniuerſa Roma dicatur eſſe miraculum. Quapropter talia virū peritiſſimum ſuſcipere decet: ne inter illa nimis ingenioſa priſcorum ipſe videatur eſſe metallicus, & intelligere non poſſit, quæ in illis artifex Antiquitas, vt ſentirentur, effecit. Et ideo det operam libris Antiquorum, inſtructionibus vacet: ne quid ab illis ſciat minus, in quorum locum cognoſcitur ſurrogatus.

Lam. fuſilis artis. — *Iuncea proceritas.* — *Septem orbis fabricarum miracula.* — † Theoli. — *Ars prodiga.* — *Mira de pyramidibus.* — *Roma miraculum.*

G

FORMVLA COMITIVÆ INSVLÆ CVRRITANÆ ET CELSINÆ

XVI.

COſtat plerumque bene poſſe agi, vbi non defuerit perſona monitoris. Omnia enim ſine priore confuſa ſunt, & dum vnuſquiſque ſecundum volũtatem ſuam cogitat viuere, regulam cognoſcitur omittere diſciplinæ. Itaque antiquæ conſuetudinis morem ſecuti, †Curritanæ & Celſinæ inſulis te iudicẽ, per illam Indictionem, noſtra cedit auctoritas. Iuſtũ eſt enim, vt qui a reliquorum hominum ſunt conuerſatione diuiſi, ad habitationes eorum vadat, qui eos probabili ratione componat. Ne quædam ſit neceſſitas iniuſtitiæ, communes actus longe poſitos ignoraſſe. Habetis igitur ſupradicti, qui inter vos emergentes cauſas & audire debeat, & finire. Et ſi quid etiam fuerit a noſtra pietate decretum, eodem commonente, peragite. Quia erroribus locus tollitur, quando vobis, cui debeatis obedire, declaratur. Quem credimus ita bonis actibus ſtudere, vt augmẽta noſtræ gratiæ poſſit accipere. Neceſſe eſt enim, vt a nobis remunerationem ſumat, ſi vobis, quæ ſunt profutura, diſponat.

† Vet. lect. Curmitanæ.

FORMVLA DE PRÆPOSITO CALCIS

XVII.

Vrbis ornatus.

GLorioſum opus eſt ſeruienti, vnde Romana ciuitas probatur ornari: dum tantum quis apud nos proficit, quantum prodeſſe Vrbi proprio labore conſtiterit. Dubium non eſt, coctilem calcem, quæ eſt niuibus cõcolor, ſpongiis leuior, inſtrumentum eſſe maximum fabricarum. Hæc quantum ignis aduſtione ſoluitur, tãtum exinde parietum firmitas roboratur: petra ſolubilis, ſaxea mollicies, arenacius lapis: qui tunc potius accenditur, quando aquis copioſiſſimis irrigatur: ſine quo nec ſaxa fixa ſunt, nec arenarum minuta ſolidantur. Et ideo maius ſtudium meretur accipere, quod primum locum in Romanis mœnibus noſcitur obtinere. Quocirca induſtriam tuam, multorum ſermone celebratam, ad coctionem diſtributionemque calcis, ab Indictione illa, noſtra præponit auctoritas. Vt tã publicis, quam priuatis fabricis abunde procurata ſufficiat: & ad

Calx.

ædificandum cunctorum animi cõcitentur, dum viderint paratum eſſe, quod quæritur. Priuilegia vero loci tui noſtris iuſſionibus rationabiliter vendicabis. Vt maiora mereri poſſis, ſi bene tibi delegata compleueris.

FORMVLA DE ARMORVM FACTORIBVS XIIX.

» COnſidera quod ſuſcipis, & intelliges locum te dare non debere peccatis. Arma enim bene conſtruere, eſt ſalutem velle omnium cuſtodire. Quia prima facie ipſis terretur inimicus, & incipit animo cedere, ſi ſe cognoſcit ſimilia non habere. Atque ideo ab indictione illa militibus te & fabris armorũ, inuitati morum tuorum opinione, præfecimus. Vt tale opus ab artificibus exigas, quale nobis placere poſſe cognoſcis. Securitas te noſtræ non inducat abſentiæ. Quidquid feceris nos *Oculus principis.* videmus, qui vſu ipſo ſubtiliſſimæ perquiſitionis & errores artificum poſſumus prima fronte reprehendere, & laudabiliter operata iudicare. Vide ergo, qua diligentia, quo ſtudio ſit fa- *Non peccandũ in armis.* ciendum, quod ad noſtrum venturum conſtat examen. Age itaque, vt nulla te vænalitas, nulla culpa demergat. Quia venia-
» le eſſe non poteſt, quod in tali cauſa delinquitur: ne inde pu-
» niaris, de qua parte peccaueris. Opus quod mortem generat
» & ſalutem, interitus peccantium, cuſtodia bonorum, contra improbos neceſſarium ſemper auxilium. Hoc primum Pho- *Phoroneus.* roneus Iunoni dicitur obtuliſſe: vt inuẽtum ſuum numinis, vt putabant, auſpicio conſecrarent. Hęc in bello neceſſaria, in pace decora ſunt. Hæc denique imbecilles fragileſque mortales cunctis belluis efficit fortiores.

FORMVLA AD PRÆPOSITVM DE ARMORVM FACTORIBVS XIX.

MVltorum inſinuatione comperimus, illum probis moribus inſtitutum commiſſa ſibi poſſe fideliter expedire. Iccirco illuſtris magnitudo veſtra nos eum elegiſſę cognoſcat: vt & militibus præſit ſecundum morem priſtinum, & artificibus iubere poſſit armorum quatenus conſuetudines ſuas ſic elegãter adimpleãt, vt nulla in eis inueniri poſſit offenſio. Quia licet vbique culpa lædat, hinc tamen grauiter percutit, ſi bellorum *vel. hic.*

inſtrumenta neglexerit. Proditionis quippe inſtar eſt, exercitui ſubtrahere, quod eum conſtat armare. Quibus conſuetudines ſuas prouidentia veſtra deputabit: vt dum illis † victualium lex tollitur, neceſſaria viuacius exigantur.

† *ex victual. ſumma.*

FORMVLA BINORVM ET TERNORVM SI PER IVDICEM AGANTVR

XX.

AD genium dignitatis tuæ credimus pertinere, ſi competentia tibi † videamur iniungere. Quia tanto quis gratior redditur, quanto parendi cauſas amplius ſuſcepiſſe monſtratur. Et ideo Binorum & Ternorum titulos, quos a prouincialibus exigi, priſca decreuit auctoritas, per illam Indictionem, officio tuo procurante, ad ſcrinia Comitis Sacrarum Largitionum tranſmittere maturabis: ita vt omnis quantitas intra Cal. Martiarum diem ſolenniter impleatur. Ne de proprio reddere cogaris, quod procurare neglexeris. Tuam enim tetigiſſet iniuriam, ſi alter eos titulos viderentur exigere, quos ad te præceperunt leges ſanctiſſimæ pertinere.

† videantur inuenire.
Dignior magiſtratu quo.
Calend. Martiæ.

FORMVLA BINORVM ET TERNORVM SI PER OFFICIVM AGANTVR

XXI.

QVanuis priſca cõſuetudo, Binorũ & Ternorum exactionem ad te iuſſerit pertinere, tamen ne te multiplex occupatio prægrauaret, & impedimenta tibi faceret ſolicitudo geminata, illum & illum Scriniarios officij noſtri duximus deſtinandos: vt tibi officioque tuo debeant imminere, quatenus cũ eorum ſolatio † intra Cal. Martiarum diem ad illuſtrem virum illum Comitem Sacrarum Largitionum ſolennis quantitas deferatur: Ne opinionis publicæ reus efficiaris, ſi Largitiones Sacras per moram aliquam putaueris eſſe tardandas. Ita vt te excipiendum eſſe non æſtimes, quem nos credidimus adiuuãdum. Nam ſi quid minus fuerit, quam oportebat, illatum, de tuis hoc noueris facultatibus eruendum.

Binorum & Ternorum exactio.
† *vet. inter.*
Largitiones ſacræ non tardandæ.

FORMVLA COMMONITORII ILLI ET ILLI SCRINIARIIS XXII.

NOn dubitamus eſſe gratiſſimum, quando quis commonetur, officium implere ſuſceptum. Quia illud eſt potius graue, ſi miles viuat ocioſe, cui quæſtus eſt actio ſua: honor, principalis iniūctio. Similis enim diſcincto habetur, qui ignobili torpori relinquitur. Quapropter per Indictionem illam, ad illam vos prouinciam iubemus accedere: vt cum iudice, vel eius officio, intra diem Cal. Martiarum quæ de Binis & Ternis quantitas ſolenniter poſtulatur, ad Comitis Sacrarū ſcrinia, poſtpoſita dilatione, dirigatis: ſic tamen, vt nec ærarium noſtrum aliquid minus a cōſuetudine percipiat, nec poſſeſſor ſupra modum* poſſeſſionis exoluat. Et non dubitetis commotionis noſtræ vos periculum ſuſtinere, ſi quid actum contra priſcum ordinem poterimus agnoſcere.

Miles ocioſus.

Bini, Terni.

* vel. profeſſionis.

FORMVLA VICARII PORTVS XXIII.

BEneficia noſtra gratiæ tuæ ſpecialiter damus, ſi te agere commiſſa rationabiliter approbemus. Nec enim irremuneratus iaces, ſi & populos peregrinos prudenter excipias, & noſtrorum commercia moderata æqualitate componas. Nam licet vbique neceſſaria ſit prudentia, in hac potius actione videtur accommoda: quando inter duos populos naſcūtur ſemper certamina, niſi fuerit iuſtitia cuſtodita. Quapropter arte placandi ſunt, qui mores afferunt ſimillimos ventis, quorū niſi prius animi temperentur, in contemptum maximum natiua facilitate proſiliunt. Qua de re modeſtiæ tuæ fama prouocati, curas illius portus, per illam Indictionem, te habere cenſemus. Vt omnia ad tuum titulum pertinentia ſic agas, quemadmodū
» ad meliora peruenias. In paruis enim diſcitur, cui potiora
» præſtentur.

Commercia.

Iuſtitia populorum pacem tuetur.

FORMVLA PRINCIPIS DALMATIARVM XXIV.

MAgna inter collegas ſuos prærogatiua decoratur, quiſquis gerit militiam nomine principatus. Cognoſcitur

Locus primarius.

** vet. poſtulationis.*

Principatus in quo verſetur.

** vet. vicem.*

enim agere locum primarium, quando in rebus humanis magna pars hominum aſſerit excellentiam dignitatum. Hoc etiam tui loci probatur exemplo, ſine quo nec ſecretarij præſtatur acceſſus, nec * oſculationis pompa peragitur: totuſque ille iudicis genius, ita tibi legibus probatur creditus, vt ſine te nequeat eſſe perfectus. Comiti quidem prouinciarum poteſtas data eſt, ſed tibi iudex ipſe commiſſus eſt. Tu *vitam tenes improbis minantem: tu diſciplinam inter iura cuſtodis: tibi inſolentiam perorantis fas eſt diſtringere, quam præſuli non licet vindicare: geſta quinetiam totius actus te ſubſcribente complentur, & conſenſus tuus quæritur poſtquam voluntas iudicis explicatur. Age, vt qui talibus præponeris, ea impleſſe merito ſentiaris. Itaq; per Indictionẽ illã, ad illã te prouinciam iubemus excurrere: vt mixtus iudicis officio competẽtia loco tuo peragas: & qui princeps a nobis egrederis, nullis vilitatibus accuſeris. Reuerentiſſimum enim te omnibus facis, ſi quod de nomine tuo creditur, & in moribus ſentiatur.

FORMVLA AD COMMENDANDOS COMITI PRINCIPES. XXV.

Gothorũ fortitudo & æquitas.

INuitat nos conſuetudo ſolennis, & vobis ornatum officij dirigere, & priſtinos ordines Excubantium cuſtodire. Noſtra enim laus eſt, ſi vos Romana militia comitetur. Quando talibus miniſtris poteſtis agere, quod videtur priſcis ſanctionibus conuenire. Sic enim Gothos noſtros, Deo iuuante, produximus, vt & armis ſint inſtructi, & æquitate compoſiti. Hoc eſt, quod reliquę gentes habere non poſſunt: hoc eſt, quod vos efficit ſingulares, ſi aſſueti bellis videamini legibus viuere cum Romanis. Quapropter ex officio noſtro, illum, atque illum ad vos credimus eſſe dirigendos: vt ſecundum priſcam conſuetudinem, qui tuis iuſſionibus obſecundant, eos rationabili debeant antiquitate moderari. Cui gratiam tuam in conſeruandis annonis & conſuetudinibus ſuis ex noſtra iuſſione præſtabis. Debet enim a te diligi, qui a nobis meruit deſtinari.

FORMVLA COMITIVÆ HONORVM SCIENTIÆ ORDINIS DIVERSARVM CIVITATVM XXVI.

SÆculi huius honor humanæ mentis eſt manifeſta probatio:quia libertas animi voluntatem propriam ſemper oſtēdit,dum ſe contemnit occulere, qui ſibi alios cognouerit ſubiacere. Sed humanæ mentis felix illa conditio eſt, quæ arbitrium prouectionis ſuæ intra terminum moderationis includit,& ſic peragit dignitatis breuiſſimum ſpatium, vt vniuerſis *Laus moderationis.*
» temporibus reddatur acceptus.Quapropter interdum Iudices
» ad blanda deſcendite. Laborioſum quidem,ſed non eſt impoſ- *Naturalis aquitas.*
» ſibile,iuſtitiam ſuadere mortalibus,quam ita cunctorum ſenſibus beneficium diuinitatis attribuit,vt & qui neſciunt iura,rationem tamen veritatis agnoſcant. Neceſſe eſt enim, vt quod a natura conceditur, ſubmonente iterum eadem ſuauiter au-
» diatur. Et ideo non laboretis populis imponere, quod eos cō-
» ſtat ex propria voluntate ſentire. Facile enim ſequuntur veſti-
» gia verbi alieni, qui ſe poſſe credunt monitione compelli. Propterea per illum Indictionem in illa ciuitate Comitiuæ honorem Secundi Ordinis tibi, propitia diuinitate,largimur:vt & ciues commiſſos æquitate regas, & publicarum ordinationum iuſſiones conſtanter adimpleas; quatenus tibi meliora præſtemus, quando te probabiliter egiſſe præſentia, ſentiemus. *Secundi ord. honos.*

FORMVLA HONORATIS POSSESSORIBVS ET CVRIALIBVS XXVII.

VTile eſt vnum ſemper eligere, cui reliqui debeant obedire:quia ſi voluntas diuerſorum vaga relinquitur, confuſio,culparum amica,generatur. Itaque ciuitatis veſtræ Comitiuam per Indictionem illam nos illi largitos fuiſſe noueritis, cui ſaluberrimam patientiam commodate: vt cauſis veſtris ferat remedium,& iuſſionibus publicis procuret effectum:ſcituri,quod ſi quis probabili deuotione tractauerit, ſimilia de noſtris ſenſibus haud irrite poſtulabit. *Vnus eligendus cui reliqui pareant.* *Patientia.*

FORMVLA PRINCIPIS MILITVM COMITIVÆ XXIIX.

GRatum vobis eſſe confidimus, quando militiæ noſtræ Iudices deſtinamus: quia tunc ordines noſtros agitis, quoties vobis nõ defuerit præſentia iudicantis. Relatiua iſta intellectui ſunt nomina, ſi præſulẽ ademeris, militem nõ relinquis: apparitio enim tollitur, quoties qui iubere poterat, abrogatur. † actum credimus. Vobis ergo † aptum credimus, dum ad vos dirigimus dignitates, & tandiu vos militare facimus, donec iudices deſtinamus: nec iſtud leue credatis beneficium, vt cum vos ſcitis obſequiũ, vobis occurrat electio cognitorum. Et ideo per Indictionem illam, illum Comitem militiæ veſtræ cognoſcite deſtinatum. Quem ita acturum eſſe putamus, tam in cauſis publicis, quam priuatis, vt eum laus optata comitetur. Cui deuotionem iuſtiſſimam commodantes, his quæ vobis præceperit, ſolenniter obedite: quia reuerentiam noſtram honoratam eſſe credimus, ſi bene habitos noſtros iudices ſentiamus.

FORMVLA DE CVSTODIENDIS PORTIS CIVITATIS XXIX.

NVllatenus de eius fide dubitatur, qui ad cuſtodiam ciuitatis eligitur: quia probatæ conſcientiæ conſtat eſſe credẽdum, quod fuerit pro ſecuritate multorum. Atque ideo curam *Nec claudatur, nec pateat perpetuò porta.* portæ illius ciuitatis noſtra tibi auctoritate cõcedimus: vt improborum non pateat aduentibus, & bonorum non retardet acceſſus. Nam ſi porta ſemper obſerata ſit, inſtar eſt carceris: ſi iterum iugiter pandatur, murorum nil prodeſt habere munimina. Sit ergo vtrunque moderatum: vt & cuſtodiæ nocturnæ ſatisfacias, & incompetenter eam claudere nõ præſumas. Eris nimirum via ciuium, & ingreſſus mercium ſingularum, amicos ſimul copiæ, quam optas intrare. Stude ergo, cum alimoniis inuitare venientes: Non tibi quod deſpiciatur eſt creditum. Quibuſdam faucibus ciuitatis præponeris, qui ingrediẽtibus victualibus præeſſe monſtraris. Quod te oportet ſine querela perficere: vt in paruis agnoſcere poſſimus, cui maiora credere debeamus.

FORMVLA TRIBVNATVS PROVINCIARVM XXX.

AEquitati conuenit, vt vnuſquiſque ad fructum militiæ emenſo tempore debeat peruenire,& laboris recipiat præmium pro compenſatione meritorum. Vnde quia priſcæ conſuetudinis ratio perſuadet, vt a nobis debeat deſignari, qui a vobis Tribunus eſſe mereatur, ideo hac auctoritate cenſemus, vt ille quem locus videtur expoſcere, vobis in ſupradicto honore præſideat: quatenus cum ad tempus venerit conſtitutũ, optato honore potiatur. Diuina ſunt iſta iudicia, non humana: vt quem ſuperna ad tempus debitum opus voluerunt perducere, merito videatur & laboris ſui præmia ſuſcepiſſe. Excubiarum ſuarum igitur competentia priuilegia cõſequatur. Quia nullum emolumento conſueto fraudari deſideramus, quem ſine culpis ad primatum venire cognoſcimus. Quapropter illi, pro vtilitate publica diſponenti, modis omnibus obedite: quoniam partem iudicis habent priores, quando ab ipſis requiritur, ſi quid a vobis inſolentius excedatur.

Laboris præmium. *Excubiarum priuilegia.*

FORMVLA PRINCIPATVS VRBIS ROMÆ XXXI.

CVm in vrbe Roma plurima fieri cenſeamus, & neceſſe ſit ibi † poteſtatẽ eſſe Comitiaci officij, vt vtilitates publicæ videantur impleri, noſtro more proſpeximus, vt quia principẽ noſtrum cardinalem obſequiis noſtris deeſſe non patimur, tu eius locum vicarij nomine in vrbe Romana ſolenniter debeas continere. Quatenus & ille primatus ſui laboribus perfruatur, & tu in alterius honore poſſis diſcere, quod in tuo debeas feliciter exhibere. Si quos etiam Comitiacorum ad Comitatum iudicaueris eſſe dirigendos, conſulẽs obſequio noſtro, tuo ſubiacebit arbitrio. Eos autem, quos retinendos putaueris, indulta ſecuritate potiantur. Ita tamen, vt viciſſim omnia moderetis: quatenus nec excubãtes cõtinuus labor atterat, nec ſegnes iterum rubigo ocij fugienda conſumat.

† partem. *Princeps cardinalis.* *Securitas.*

FORMVLA QVA MONETA COMMITTITVR XXXII.

Seruiendum publicæ vtilitati. OMnis quidem vtilitas publica fideli debet actione compleri: quia totum vitioſum geritur, vbi conſcientiæ puritas non habetur: tamen omnino monetæ debet integritas quæri, vbi & vultus noſter imprimitur, & generalis vtilitas inuenitur. *Vultus principis in nũmis.* Quidnam erit tutum, ſi in noſtra peccetur effigie? & quam ſubiectus corde venerari debet, manu ſacrilega violare feſtinet? *Principẽ violare in moneta.* Additur, quod venalitas cuncta diſſoluitur, ſi victualia metalla vitiantur: quando neceſſe eſt reſpui, quod in mercimoniis corruptum videtur offerri. Quis ergo patiatur, vnius eſſe cõmodum diſpendia ſceleſta cunctorum: vt deteſtabile vitium venire poſſit ad pretium? Sit mundum, quod ad formam noſtræ ſerenitatis adducitur. Claritas regia nil admittit infectũ. *Materia.* Nam ſi vultus cuiuſlibet ſyncero colore depingitur, multo iuſtius metallorum puritate principalis gratia cuſtoditur. Auri flamma nulla iniuria permixtionis albeſcat, argenti color gratia cãdoris arrideat, æris rubor in natiua qualitate permaneat. Nam ſi vnum lædere, legibus putatur eſſe damnandum, quid ille mereri poterit, qui in tantam hominum numeroſitatẽ peccauerit? *Pondus.* Pondus quinetiam, conſtitutum denariis, præcipimus debere ſeruari, qui olim tam penſo, quam numero vendebantur: vnde verborum vocabula competenter ab origine trahẽs, *Compendium & diſpẽdium.* compendium & diſpendium pulchre vocitauit Antiquitas. *Pecunia etymon.* Pecunia enim a pecudis tergo nominata. Gallis auctoribus, ſine aliquo adhuc ſigno ad metalla tranſlata eſt. Quam nõ ſinimus fœculenta permixtione fieri contemptibilem, ne iterum in antiquam cognoſcatur redire vilitatem. Proinde te, cuius nobis laudata eſt integritas actionis, ab illa Indictione per iuge *Seruius Rex Rom.* quinquẽnium monetæ curam habere præcipimus, quam Seruius Rex in ære primum impreſſiſſe perhibetur: ita vt tuo periculo non dubites quæri, ſi quid in illa fraudis potuerit inueniri. Nã ſicut caſus aſperos ſubibis, ſi quid fortaſſe deliqueris, ita irremuneratum non relinquimus, ſi te egiſſe inculpabiliter ſenſerimus.

FORMVLA LEGATORVM GENTIVM DIVERSARVM XXXIII.

QVis dubitet, vtilitatis publicæ intereſſe rationi, vt quibus nos conſtat dona conferre, nullam videātur itineris moleſtiam ſuſtinere? quando nec vobis morarum detrimenta faciunt,& illi ſe bene habitos fuiſſe cognoſcunt. Atque ideo humanitatem ſubter annexam, vel ad equos definitum illius gētis legatis ſine aliqua tarditate præſtabitis, quatenus ad ſedes
" ſuas irremunerati non debeant peruenire. Quia feſtinantibus
" gratior eſt celeritas in redeundo, quam quælibet munerum
" magnitudo.

FORMVLA EVOCATORIA QVAM PRINCEPS DIRIGIT XXXIV.

NOn dubitamus,vltronea grate ſuſcipi, quæ in locum muneris ſolent poſtulata conferri: quia domini recordatio concedit ſemper augmenta: nec poſſunt eſſe principis vacua gratificationis iudicia. Quapropter ad Comitatum noſtrum iuſſis te præſentibus euocamus, vt non mediocri gaudio perfruaris.Et ideo ocij delectatione poſtpoſita,ad illam diem , ad vrbem illam deuenire propera, vt & tibi aſpectum noſtrū gra-
" tum fuiſſe iudicemus, cū te feſtinaſſe cognoſcimus. Deſiderat *Rege digna*
" enim aula noſtra præſentiam bonorum: dum neſcio quo pa- *vox.*
" cto quicquid regali ſapientiæ gratum eſſe cognoſcitur,& diui-
" no iudicio comprobatur.Quia ille,qui corda noſtra regit, ipſe
" etiam quid debeamus ſentire concedit.

FORMVLA EVOCATORIA QVÆ PETENTI CONCEDITVR XXXV.

" MAnifeſtatio eſt conſcientiæ bonæ,præſentiam iuſti prin-
" cipis expetiſſe: quam ſolus ille deſiderare poteſt, qui de
" magna mentis puritate confidit. Aſpectum Solis niſi clara lu- *Solis aſpectus.*
" mina non requirunt: quia illi tantum poſſunt rutilantes pati
" radios,quos conſtat oculos habere puriſſimos.Sic præſentiam principis ambiunt, qui de cordis ſynceritate præſumunt. Hinc eſt, quod veniendi tibi ad Comitatum fiduciam grata mente largimur.Ne honor reuocationis,qui pro noſtra gloria

conſtat inuentus, ad iniuriam conuertatur, dum aliqua fuerit dilatione tardatus. Inuitamus quinimo deſideria venientium: quia inde magis creſcimus, ſi viros nobiles noſtris obſequiis aggregemus.

FORMVLA COMMEATALIS AD TEMPVS XXXVI.

Grata viciſſitudo.

NEmo dubitat, homines ſua varietate recreari: quia in cōtinuatione rerum magnum mentibus conſtat eſſe faſtidium. Dulcedo mellis, ſi aſſidue ſumatur, horreſcit: ſerena ipſa, quanuis magnopere deſiderentur, iugiter adepta ſordeſcunt: non immerito, quia cum ſit homo commutabilis, naturæ ſuæ deſiderat habere qualitates. Et ideo feſtinanti tibi prouinciali oblectatione refoueri, copiam tot menſium in ſupradicta prouincia concedimus immorandi (quia pene recluſus aduertitur, cui mutare ſolum, liberum non videtur) ita tamen, vt cum promeritas inducias, Domino iuuante, tranſegeris, ad vrbanas ſedes redire feſtines. Nam ſi tædium eſt, continuatim viuere in vrbis celebritate, quanto magis in agris diutina tempora peregiſſe? Libenter ergo damus inducias diſcedendi, non vt debeat Roma deſeri, ſed vt magis commendetur abſenti.

In agris viuere & in vrbe.

FORMVLA SPECTABILITATIS XXXVII.

Votum boni Principis.

OPtamus nobis, Deo auxiliante, ſubiectos varia dignitatum prærogatiua gloriari: deſideramus, probabile genus hominum impreſſa gratia dignitatis ornare: vt laudabilius vnuſquiſque poſſit viuere, cum ſe honores reuerendos cognouerit accepiſſe. Sic enim & ad virtutis ſtudia decenter aſcenditur, & a bonis ciuibus Reſpub. plus amatur. Atque ideo te Spectabilitatis nitore decoramus: vt ſententiam tuam in conuentibus publicis ſpectandam eſſe cognoſcas, cum inter nobiles decorus aſſederis. Vt ſi hæc prædicabili conuerſatione tractaueris, in futurum præmiis melioribus augearis.

FORMVLA CLARISSIMATVS XXXIIX.

» COnſtat,iucundum eſſe rerum bonarum ſaporem, & vtilẽ
» ambitum laudis,qui appetitur per augmenta virtutis.Hoc nos ſtudium prouidæ liberalitatis infundimus: vt maior ſit cultus morum,dum creſcunt deſideria præmiorum. Clariſſimatus igitur honorem,ornamenta iudicij noſtri,regia tibi largitur auctoritas:quod præbeat & exactæ vitæ teſtimonium, & futuræ proſperitatis polliceatur augmentum. Quapropter nihil iam obſcurum agere patiaris, qui Clariſſimatus dignitate reſplendes.Grande ſiquidem vitæ teſtimonium eſt, non tam clarum, quam clariſſimum dici: quando pene totum de illo optimum creditur,qui tanti fulgoris ſulperlatiuo nomine vocitatur.

FORMVLA TVITIONIS XXXIX.

SVperfluum quidem videtur,tuitionem ſpecialiter a principe petere,cuius eſt propoſiti vniuerſos communiter vindicare. Sed quia ſecuritatem tuam quorundam violentorum execranda temeritas inquietat, non piget dolentium querelis ad hanc partem pietatis adduci: vt quod omnibus præſtare cupimus,ſupplicanti potiſſimum conferamus.Atque ideo diuerſorum te,quemadmodum quereris, diſpendiis ſauciatum, in caſtra defenſionis noſtræ clementer excipimus.Vt cum aduerſariis tuis,non vt hactenus,campeſtri certamine,ſed murali videaris protectione contendere.Ita fiet,vt truculentis viribus preſſus,reddaris auxiliis regalibus exæquatus.Quapropter tuitionem tibi noſtri nominis,quaſi validiſſimam turrem contra inciuiles impetus, & conuentionalia detrimenta, noſtra concedit auctoritas:ita tamẽ,ne his præſumptionibus ſubleuatus, ciuile†reſpuas præbere reſponſum, & tu videaris inſolens calcare iura publica,quem primitus deteſtanda premebat audacia.
» Et quia miniſtros efficaces noſtra debet habere præcep-
» tio,nec decet principem loqui,quod non videatur poſſe com-
» pleri,præſentis beneficij iuſſione, aduerſus Gothos illa,aduer-
» ſus Romanos illa, facile te fides & diligentia cuſtodiuit. Quia

Tuitio, eſt Gallis ſaluagardia Græcè ἀσφάλεια Budæo.

Tuitio nominis Principalis.

† deſpicias.

nemo laborat defendere, niſi qui timetur offendi. Dum præſtans dominus fieri formidatur ingratus. Fruere igitur noſtra clementia, beneficio lætare ſuſcepto. Nam ſi vlterius a quoquam ſub inciuilitate tentaris, tua de inimicis potius vota cōplebis.

FORMVLA DE MATRIMONIO CONFIRMANDO ET LIBERIS LEGITIME CONSTITVENDIS XL.

Beneficium æternum.

AEternum eſt beneficium, quod poſteritatis fuerit fauore collatum. nec plus eſt conueniens Regi, quam ſi humanæ præſtet origini. In lucem quippe venturus caſus ſuſcipere non meretur aduerſos: ne ante grauamen diſtrictionis incurrat, quam gaudia ſupernæ lucis inueniat. Oblata itaque ſupplicatione depromis, mulierem, quam tibi placitus illigauit amplexus, beneficio noſtro iugali honeſtate debere ſociari: vt ex ea liberi nati nomen nanciſcantur heredum. Nam cum ſpontanea copula animantia cuncta conſociet, dignumque vnicuique videatur eſſe, quod placuit; durum eſt libertatem liberam non habere, vnde liberi procreantur. Et ideo illam, quæ ſicut iure præcipitur, honeſtate non fuiſſe probatur æqualis, legitimam tibi fieri cenſemus vxorem, & filios ex eadem coniuge, ſiue qui ſuſcepti ſunt, ſiue qui ſuſcipiēdi, heredum volumus iura ſortiri: vt ſub nulla dubietate diligas, quos tibi abſolute ſucceſſores futuros eſſe cognoſcas. Natura enim tibi præſtitit filios: ſed nos tali ſecuritate facimus eſſe cariſſimos.

Matrimonia libera.

Libertas non libera.

FORMVLA ÆTATIS VENIÆ XLI.

GLorioſa ſupplicatio eſt, quæ veniam quærit ætatis: quando ſe grauitatem de moribus confitetur accipere, quam maturitatem vitæ adhuc non contigit intuliſſe. Minor naſcēdo, grandæuus cupis eſſe conſilio. Ita, quod in humanis rebus audaciſſimum eſt, ad erroris auxilium beneficium contemnis annorum. Quapropter oblata ſupplicatione depromis, vt cū tibi ſit ratio firma prudentiæ, actiones tuæ non relinquantur ambiguæ: ne infirmetur iure, quod nō poteſt vtilitate titubare. Hoc nos, quibus cordi eſt bona deſideria perficere, libenter ac-

Alienatio prohibita.

„ cipimus. Quia nullas ſe captare velle profitetur inſidias, quiſ-
„ quis habere liberos contractus cõſtanter affectat. Atque ideo, ſi id tempus conſtat elapſum, quo ad hanc veniam accedi iura voluerunt, nos quoque probabilibus deſideriis licentiam non negamus: vt in foro competenti ea, quæ in his cauſis reuerenda legum dictat Antiquitas, ſolẽniter actitentur. Ita vt in alienandis ruſticis vel vrbanis prædiis conſtitutionum ſeruetur auctoritas. Nę cum opinioni præſtare volumus, vtilitatem publicã lædere videamur. Cape igitur noſtro beneficio potiorẽ annis ætatem: & quod petis ab oraculo, moribus exhibeto. Nam profeſſio maturitatis acerbæ locum denegat actionis, quando multo grauior eſt culpa, quam ſuæ promiſſionis impugnat auctoritas.

Acerba maturitas.

FORMVLA EDICTI AD QVÆSTOREM VT IPSE SPONDERE DEBEAT QVI SAIONEM MERETVR XLII.

FRequenter Saiones, quos a nobis credidimus pia volũtate concedi, querelis maximis cognouimus ingrauatos. Corruptum eſt (proh dolor) beneficium noſtrum, creuitque po-
„ tius de medicina calamitas, dum ad alios vſus potentium malignitate tranſlati ſunt, quam eos noſtra remedia tranſtulerũt. Vnde nobis neceſſe fuit remedio ſalubri votis peſtiferis obuiare: ne dum pietatis ſtudium ad æqualia beneficia trahitur, ſurreptionum iniquiſſima patiamur. Atque ideo edictali programmate definimus, vt quicunque contra violentas inſidias propter ineluctabiles neceſſitates ſuas mereri deſiderat fortẽ Saionem, officio noſtro pœnali ſe vinculo cautionis aſtringat: vt ſi pręcepta noſtræ iuſſionis immiſſione plectibili, Saius quẽ meretur exceſſerit, & ipſe pœnæ nomine det auri libras tot, & ſatisfacere promittat quæcũque eius aduerſarius potuerit tam commodi quam itineris ſuſtinere detrimenta. Nos enim cum reprimere inciuiles animos volumus, prægrauare innocentiã non debemus. Saius autem, qui ſua voluntate modum præceptionis exceſſerit, donatiuis ſe nouerit exuendũ, & gratiæ noſtræ (quod eſt damnis omnibus grauius) incurrere poſſe periculum: nec ſibi vlterius eſſe credendum, ſi iuſſionis noſtræ, cuius executor eſſe debuit, temerator extiterit.

Edictale programma.

Cautio.

Donatiui priuatio.

FORMVLA PROBATORIÆ CARTARIORVM XLIII.

COnſtat militiam bene geri,quæ probatis moribus videtur imponi: quando ipſe ſecum poteſt reuoluere, quod iudex eum potuit admonere,maxime cum ad patrimonia diuinæ talis domus mereatur accedere,vt cupiditate deteſtabili nõ poſſit accendi. Deinde cum ſplendidiſſimũ officium cẽſoria quadam grauitate reluceat,& turpe ſit illis miſceri,qui dignis moribus non poſſunt approbari, congruum videtur tales quærere,qui in nullo debeant diſplicere. Atque ideo Tribuni Cartariorum ſuggeſtione comperta,penes quam officij eſt digna reuerentia,ab illo die Cartarij te volumus nomen adipiſci:vt qui nobis bene acturus promitteris, documentis laudabilibus approberis. Auaritiam declina:longius fuge iniqua compendia. Multo melius proficitur,ſi bonis moribus ſeruiatur.

Cenſoria grauitas.

FORMVLA DE COMPETITORIBVS XLIV.

NEſcio quid grande de ſe videtur promittere,qui loca deſiderat publica poſſidere. Hoc enim ita fieri decet, ſi res ſqualida in meliorem loci faciem transferatur,& reuocetur ad ornatum,quod pridem videbatur iacere incultum. Atque ideo deſideranti tibi illum locum proprietario iure concedimus, præter æs,aut plumbum,vel marmora, ſi tamen ibi fuerint latere comperta. Age itaque,vt per te ſumat decorem, quod neglectum† in Curia vetuſtate iacuerat. Quatenus boni ciuis laudem inuenire merearis,ſi faciem tuæ ciuitatis ornaueris: ſecurus etiam ad poſteros tranſmiſſurus,quod proprio fuerit labore compoſitum. Quia tanto firmius vnuſquiſque poſſidebit, quanto ſe auctoreſque ſuos amplius expendiſſe probauerit.

Loci publici conceſſio.

Vetuſtatate iacere.

† ſcribe, in curia.

Facies ciuitatis.

FORMVLA QVA CENSVS RELEVETVR EI QVI VNAM †CAVSAM POSSIDET PRÆGRAVATAM XLV.

† *Caſam.*

CVm de agri vtilitate viuatur, & omnibus inde certum ſit iuſtum venire compendium, tributum illud poſſeſſionis in illa prouincia conſtitutæ, ita quereris oneroſum, vt vniuerſas tibi

ſas tibi

ſas tibi vorauerit facultates lacus ille vaſtiſſimus functionis: & quod aliunde magno labore poteſt colligi, per illam videatur aſſumi, cuius vtilitatem nimia tranſcendit illatio, dum plus compulſoribus redditur, quam a ſedulo præſtetur. Quapropter credimus te euadere poſſe nuditatem, ſi dominium huius vrbis amiſeris, cui iugis ſterilitas de compulſoribus venit: ne conditione miſerabili ſeruias neceſſitati, cuius dominus eſſe meruiſti. Sed quia hoc genus beneficii præſtari mediocribus leges ſacratiſſimæ cenſuerunt (vt qui pro vnius ceſpitis enormitate deprimitur, nec alterius cõmoditate ſubleuatur, moderatione habita ei debeat ſubueniri) magnitudinis noſtræ, cui cordi eſt cogitare iuſtitiam, præſenti auctoritate decernimus, vt ſi ita eſt, tot Solidos tributario ſupradictæ poſſeſſionis, datis præceptionibus ad eos, quorum intereſt, ita faciatis de vaſariis publicis diligenter abradi, vt huius rei duplarum veſtigium non debeat inueniri: ſed per ſæcula ſine errore ſeruetur, quod vna communi ſumma concluditur.

Mediocres.

Vaſaria publica.

FORMVLA QVA CONSOBRINA LEGITIMA FIAT VXOR XLVI.

INſtitutio diuinarum legum humano iuri miniſtrat exordiũ, quando in illis capitibus legitur pręceptum, quæ duabus tabulis probantur adſcripta. Sacer enim Moſes, diuina inſtitutione formatus, Iſraëlitico populo inter alia definiuit, vt concubitus ſuos a vicinitate pij ſanguinis abſtinerent: ne & ſe, in proximitatem redeundo, polluerunt, & dilationem prouidam in genus extraneum non haberent. Hoc prudentes viri ſequẽtes exemplum, longius pudicam obſeruantiam poſteris tranſmiſerunt: reſeruantes principi tantum beneficium, conſobrinis nuptiali copulatione iungendis. Intelligentes rarius poſſe præſumi, quod a principe iuſſerant poſtulari. Admiramur inuentum, & temperiem rerum ſtupenda conſideratione laudamus, hoc ad principis fuiſſe remiſſum iudicium. Vt qui populorum mores regebat, ipſe & moderata concupiſcentiæ frena laxaret. Et ideo ſupplicationum tuarum tenore permoti, ſi tibi illa tantum conſobrini ſanguinis vicinitate coniungitur, nec alio gradu proximior approbaris, matrimonio tuo decernim⁹

Principi reſeruatum beneficium.

Conſobrini.

Nuptiæ reſcripto cõfirmatæ.

eſſe ſociandam, nullamque vobis exinde iubemus fieri quæſtionem: quando & leges noſtra permitti volũtate cõſentiunt, & vota veſtra præſentis auctoritatis beneficio firmauerunt. Erunt vobis itaque, Deo fauente, poſteri ſolẽniter heredes, caſtum matrimonium, glorioſa permixtio: quando quicquid a nobis fieri præcipitur, neceſſe eſt vt non culpis, ſed laudibus applicetur.

* vet. ad præpoſitum.

FORMVLA * AD PRÆFECT. PRÆTORIO VT SVB DECRETO CVRIALI PRÆDIA VENDAT XLVII.

PAtitur hoc improuida mortalium plerunque conditio, vt cum lædere putatur, conſulat; & cum conſulere videtur, affligat. Sed illud magis eſt eligendum, quod prodeſſe cognoſcitur.

Venena bona.

Nam venena ipſa ſi iuuare probantur, accepta ſunt. Econtra refugienda eſt ſuauitas mellis, quæ inferre dignoſcitur læſiones. Finis ergo ſapientis eſt, amare quod expedit: ſic nec igitur votum reſpicit, qui prodeſſe contendit.

Decurionum prædia.

Prædia quidem Curialium non facile diſtrahi, prudens definiuit Antiquitas: vt ad neceſſitates publicas melius † efficerent, ſi ſubſtantiæ iuuamina plus haberent.

† forte, ſufficerent.

Sed in hac iterum parte proſpexit, vt ſi apud vos ineluctabilis neceſſitas appareret, rerum ſuarum diſtractio ſubueniret.

Bona, deducto ære alieno, intelliguntur.

Nam quid prodeſt, ſi quiſpiam videtur idoneus, & fieri non poſſit a contractis nexibus abſolutus? Egenti ſimilis eſt, qui reddere nequit alienum, nec dici poteſt proprium, quod liberare dominum non videtur † additum.

† addictum, malim vel a debito.

Sed quamuis hoc veſtræ poteſtati fuerit legum auctoritate cõceſſum, tamen ne quam rariſſimi facti ſuſtineretis inuidiam, illius municipis allegatione permoti, nos quoque eminentiæ veſtræ præſenti iuſſione permittimus, vt aliquid veritate diſcuſſa, ſi aliter ſolui nequeũt, diſtracta ligamina prędij ſui, quod propria voluntate delegerit, habeat licentiam diſtrahendi: ita vt reddat debitum, quod probatur eſſe contractum; ne vitio voracitatis imbutus, facultates ſuas abſorbere, videatur eſſe permiſſus. Conſtet apud vos probabilis cauſa damnorum, quoniam illis volumus ſubuenire, qui duris neceſſitatibus probantur aſtringi: vtrunque enim poteſt eſſe culpabile, aut malis moribus frena laxare, aut iuſtas iterum querelas excludere.

Quapropter prouide vobis permiſit Antiquitas de illa cauſa decernere, cui eſt vtile Curiã cuſtodire. A quibus enim munia poterunt ſuſtineri, ſi ciuitatum nerui paſſim videantur abſcidi? *Cauſa cognitio.* *Nerui ciuitatum.*

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER OCTAVVS.

IVSTINIANO IMPERATORI ATHALARICVS REX I.

IVſte poſſem reprehendi, clementiſſime principum, ſi pacem veſtram quærelã tepide, quam parentes meos conſtat ardentius expetiſſe. aut in qua parte dignus heres exiſterem, ſi auctoribus meis impar in tãta gloria reperirer? Nõ vos Maiorum purpuratus tantum ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longe lateque potens† gratia veſtra nobilitat. Omnia enim regno noſtro perfecte conſtare credimus ſi hãc nobis minime deeſſe ſentimus. Sed vt pietati veſtrę præconiale eſt diligere, quorum patres cõtigit vos amaſſe. Nemo enim creditur impendiſſe veteribus puritatem innocuam, niſi qui eorum ſtirpem habere probatur acceptã. Claudantur odia
» cum ſepultis: ira perire nouerit cum proteruis: gratia non
» debet occumbere cum dilectis: ſed magis affectuoſius tractãdus eſt, qui ad regni cauſas innocens inuenitur. Perpendite, quid a vobis mereatur ſucceſſor bonorum. Vos auum noſtrum in veſtra ciuitate celſis Curulibus extuliſtis. Vos genitorem meum in Italia † palmatæ claritate decoraſtis. Deſiderio quoque concordiæ factus eſt per arma filius, quia † vnis nobis pene videbatur æquæuus. Hoc nomen adoleſcenti cõgruentius dabitis, qualia noſtris ſenioribus prȩſtitiſtis.

Legatio de pace. *Hereditas gloriæ.* *Purpuratus ordo.* † gloria. † palmata. *Filius per arma.* † *Fortè*, annis. melius, quãuis vobis.

In parentelæ locum noſter iam tranſire debet affectus. Nam ex filio veſtro genitus, naturæ legibus vobis non habetur extraneus. Atque ideo pacem non longinquus, ſed proximus peto: quia tunc mihi dediſtis gratiam nepotis, quando meo parenti adoptionis gaudia præſtitiſtis. Introducamur & in veſtram mentem, qui adepti ſumus regiam hereditatem. Illud eſt mihi ſupra dominatum, tantum ac talem rectorẽ habere propitium. Primordia itaque noſtra ſolatia mereantur principis longæui habere, pueritia tuitionem gratiæ conſequatur, & nõ in totum a parentibus deſtituimur, qui protectione fulcimur. Sit vobis regnum noſtrum gratiæ vinculis obligatum. Plus in illa parte regnabitis, vbi omnia caritate † iubetis. Quapropter ad ſerenitatem veſtram illum & illum Legatos noſtros æſtimauimus eſſe dirigendos: vt amicitiam nobis illis pactis, illis conditionibus concedatis, quas cum diuæ memoriæ † domno auo noſtro inclytos deceſſores veſtros cõſtat habuiſſe. Aliquid forſitan & amplius mereor ſynceritatis, cuius nec ætas videtur eſſe ſuſpecta, nec generatio iam probatur extranea. Quædam vero per ſupraſcriptos Legatos noſtros ſereniſſimis ſenſibus verbo inſinuanda commiſimus, quæ, clementiæ veſtræ more, ad effectum facite peruenire.

† iubebitis.

† domino.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX II.

Succeſſor regni paterni, filius.

Lætitia maior ex nuncij magnitudine.

† prædicata.

† vet. felicitatis.

Athal.

PLeniſſimum gaudium conſtant eſſe P. C. cognoſcere dominantis exortum: vt qui creditur vniuerſos poſſe protegere, audiatur ad regni culmina perueniſſe. Menſura lætitiæ de magnitudine nuntij venit, & tanta fit alacritas animi, quanta fuerit & cõſideratio rei. Nam ſi prudentes viros erigunt commoda † prædicta ſodalium, ſi amicorum releuat ſoſpitas nuntiata, quanta exultatione ſuſcipi debet, omnium rectorem feliciter proueniſſe terrarum? Quem non protulit commota ſeditio, non bella feruentia pepererunt, non Reipub. damna lucrata ſunt: ſed ſic factus eſt per quietem, quemadmodum venire decuit ciuilitatis auctorem. Magnum profecto † fidelitatis genus, obtinere ſine contentionibus principatum, & in illa Repub. adoleſcentem dominum fieri, vbi multos conſtat maturis moribus inueniri. Non enim poteſt cuilibet ætati

deeſſe conſilium, vbi tot parentes publicos conſtat inuentos.
Prælata eſt ergo ſpes noſtra cunctorum meritis, & certius fuit
de nobis credi, quam quod de aliis potuit approbari: non in- *Origo ſenatoria.*
iuria, quomodo quæuis claritas generis † a malis cedit,& ſicut † Amalis.
qui ex vobis naſcitur,origo ſenatoria nũcupatur;ita qui ex hac
familia progreditur, regno digniſſimus approbatur. Probata
ſunt præſenti facto,quæ loquimur. Nam cum domni aui no-
ſtri pro beneficiorum quantitate dulciſſima nobis recordatio
vrgeretur extremis, magnitudinem dominationis ſuæ tanta
in nobis celeritate transfudit,vt nõ tam regnum quam veſtem
crederes eſſe mutatam. Tot proceres manu conſilioque glo-
rioſi nullum murmur, vt aſſolet, miſcuerunt, ſed ita cum ma-
gno gaudio ſecuti ſunt principis ſui iudicia, vt voluntatem ibi
potius agnoſceres confluxiſſe diuinam. Quapropter neceſſa-
rium duximus, propitio Deo, de ortu regni noſtri vos facere *Mortuus putatur viuere quis.*
certiores. Quia dilatatum tamque mutatum videtur imperiũ,
" cum tranſit ad poſteros. Nam quodammodo ipſe putatur vi-
" uere,cuius † nobis progenies cognoſcitur imperare. Hæc ha- † vobis.
buerunt veſtra vota: hæc illius fuit indubitata ſẽtẽtia,vt here- *Heres bonorum.*
dem bonorum ſuorum relinqueret,qui beneficia eius in vobis
poſſit augere. Amore principum conſtat inuentum,vt ſimula- *Statuæ principum.*
chris æneis fides ſeruaretur imaginis: quatenus ventura pro-
genies auctorem videret, qui ſibi Rempub. multis beneficiis *Imago verior in herede filio, quam in ſtatuis.*
obligaſſet. Sed quãto verior eſt, qui viuit in poſteris? per quos
plerunque & forma corporis redditur,& vigor animi protela-
tur. Et ideo nobilitatis veſtræ fidem maiore nunc ſtudio† oſtẽ- † debetis oſtendere.
dit: quatenus & priora munera meritis videantur eſſe collata,
& futura indubitanter eis præſtemus,quos præteritorum im-
memores fuiſſe minime ſenſerimus. Noueritis etiam diuina
prouidentia fuiſſe diſpoſitum,vt Gothorum Romanorumque *Iuratur Regi.*
nobis generalis conſenſus accederet,& voluntatem ſuam, quã
puris pectoribus offerebant, iuris etiam iurandi religione fir-
marent. Quod vos ſecuturos eſſe minime dubitamus,tempore
non amore. nam a vobis potuit inchoari, quod præuenti lon-
ginquitate ſequimini. Conſtat enim excellentiſſimos patres
tanto amplius poſſe diligere,quanto maiores honores a cæte-
ris ordinibus viſi ſunt accepiſſe. Sed vt primordia noſtra, &
circa vos benignitatem poſſitis agnoſcere(quia decet Curiam

Rex ipſe intrat. veſtrã beneficiis introire) illuſtrẽ Sigiſmerem, Comitem noſtrum, vobis cum his qui directi ſunt, fecimus ſacramenta præſtare. Quia inuiolabiliter ſeruare cupim⁹, quod publica auctoritate promittimus. Si qua autem a nobis poſtulanda creditis, quæ veſtræ ſecuritatis incrementa multiplicent, indubitanter petite, commoniti, quos ad fundendas preces nos etiam videmur hortati. Promiſſio potius eſt iſta, quam commonitio. Nam qui reuerendum Senatum ſupplicare præcipit, quod impetrare poſſit nihilominus compromiſit. Nunc veſtrum eſt, tale aliquid ſperare, quod communem Remp. poſſit augere.

POPVLO ROMANO ATHALARICVS REX III.

Succeſſor non externus. SI vos externus heres imperij ſuſcepiſſet, dubitare forſitan poteratis, ne quos prior dilexerat, in videndo ſubſequens non amaret: quia neſcio quo pacto cum ſucceſſor amplius laudari nititur, præcedentis fama † lætatur. *† leg. lædatur.* Nunc vero perſona tantum, non eſt autem vobis gratia commutata: quando recte vobiſcum agi credimus, ſi aui veneranda iudicia ſubſequamur. Noſtræ ſiquidem opinionis intereſt, vt quos ille benigniſſime tuitus eſt, nos etiam ſtatuta conſtantia copia & beneficiorum vbertate paſcamus. Minus cogitãt, qui obſcuris principibus, & verſatis in mediocri† natione ſuccedũt. *† Fortè, actione.* Nos talis præceſſit, vt exquiſitis virtutib⁹ eius ſequi veſtigia debeamus. Quapropter, auſpice deo dictũ ſit, glorioſi dõni aui noſtri ita vobis nũtiam⁹ ordinatione diſpoſitum, vt Gothorum Romanorumque in regnum noſtrum ſuauiſſimus conſenſus accederet: & ne aduerſis rebus aliqua poſſit remanere ſuſpicio, vota ſua ſacramentorum interpoſitione firmarũt, ſe dominatum noſtrum tanto gaudio ſubire, tanquam ſi vel illis domnus auus noſter fatali ſorte non videretur ſubtractus: ne ſolis linguis, ſed etiã imis pectoribus, probarentur eſſe deuoti: quod ſi vos, vt opinamur, libenti animo ſimilia feceritis, harum portitores ſub obteſtatione diuina vobis fecimus polliceri, Iuſtitiam nos & æquabilem clementiam, quæ populos nutrit, iuuante domino, cuſtodire, & Gothis Romaniſque apud nos ius eſſe commune, nec aliud inter vos eſſe diuiſum, niſi quod illi labores bellicos pro communi *Gothorum & Romanorum ius commune.*

vtilitate ſubeunt: vos autem ciuitatis Romanæ habitatio quieta multiplicat. Ecce ad conditionem clementiſſimam ſacramenti inclinando noſtrum euteximus principatum: vt nihil dubium, nihil formidoloſum populi habere poſſint, quos beatus noſter auctor enutriuit. Ecce Traiani veſtri clarum ſæculis reparamus exemplum. Iurat vobis, per quem iuratis: nec poteſt ab illo quiſquam falli, quo inuocato non licet impune mentiri. Erigite nunc animos, &, deo propitio, meliora ſemper optate: vt ſicut a caritate poteſtatem regiam inchoauimus, ita tranquillitatem, deo placitam, ſequentibus temporibus exequamur.

Rex populo, & viciſſim populus Regi iurat.

VNIVERSIS ROMANIS PER ITALIAM ET DALMATIAS CONSTITVTIS ATHALARICVS REX IV.

HOnorabile credimus, indicare quod fama potuiſtis teſte cognoſcere. Iure ſiquidem de ſe bene arbitrabitur æſtimatum, qui regium meretur alloquium: quia dignitas eſt ſubiecti, affatus meruiſſe dominantis, in ea præſertim cauſa, in qua omnium corda ſic videntur eſſe ſolicita, vt ſi non cognoſcant proſperum, credant ſemper aduerſum. Nam qui audit mutatum, nouum nihilominus formidat imperium. Et re vera neſcio quid triſte creditur cogitare, qui tardat inter initia benigna promittere. Quapropter locum ſiniſtris cogitationibus amputantes, aliter de nobis non patimur credi, quã quod de noſtris potuit parentibus æſtimari. Et ideo, quod Diuinitate propitia dictum ſit, glorioſo domno auo noſtro feliciter ordinante, tam Gothorum quam Romanorum præſentium pro munimine indepti regni ſacramẽta ſuſcepimus: quod vos quoque facturos eſſe libentiſſime, iudicamus: vt qui fideles parentibus noſtris extitiſtis, nobis quoque ſimili deuotione pareatis. Suauius enim diligit heredem, qui beneficiorum recordatur auctorem. Sed vt vobis beneuolentiæ noſtræ iam nunc integritas innoteſcat, iuris iurãdi vobis fecimus religione promitti, quod & noſtrum poſſit declarare propoſitum, & ſpem debeat munire cunctorum.

Colloqui cum principe honorificum.

Regni ſacramenta.

VNIVERSIS GOTHIS PER ITALIAM CONSTITVTIS ATHALARICVS REX V.

VOluiſſemus quidem domni aui noſtri longæuæ vitæ gaudia nuntiare: ſed quoniam diligentibus dura conditione ſubtractus eſt, nos heredes regni ſui, deo ſibi imperante, ſubſtituit: vt ſucceſſione ſanguinis ſui beneficia, vobis à ſe collata, faceret eſſe perpetua: dum nos illa & augere & tueri cupimus, quæ ab illo facta eſſe cognoſcimus. Cuius ordinationi adhuc eo ſuperſtite in regia ciuitate ita ſacramenti interpoſitione cũctorum vota ſociata ſunt, vt vnum crederes promittere, quod generalitas videbatur optare. Hoc vos ſequentes exemplum, pari deuotione peragite: ne quid a præſentibus minus feciſſe videamini, a quibus creditur totum ſimiliter poſſe compleri. Illum vero Comitem vobis fecimus iurata voce promittere, vt ſicut nobis veſtrum animum deuotiſſime proditis, ſic optata de noſtris ſenſibus audiatis. Recipite itaque proſperum vobis ſemper nomen, Amalorum regalem proſapiem, baltheum germen, infantiam purpuratam: per quos, Deo iuuante, parẽtes noſtri decenter euecti ſunt, & inter tam prolixum ordinẽ Regum ſuſceperunt ſemper augmenta. Credimus enim de diuinitate propitia, quæ Maiores noſtros dignanter adiuuit, nunc quoque gratiam ſuæ dignationis impendere, vt & nobis regnantibus bonarum rerum fructus dulciſſimos afferatis, qui ſub noſtris parentibus copioſa virtutum laude floruiſtis.

Iuramentum.

Amalorum proſapia.

† Præf. præt.

LIBERIO † PRÆPOSITO GALLIARVM ATHALARICVS REX VI.

SCimus, animum veſtrum de obitu glorioſæ memoriæ dõni aui noſtri acerbo dolore fatigari, dum omnia bona grauiter defleantur amiſſa. Plus enim quæritur, dum dominus deſiderabilis abrogatur. Expedit autem ſtudio pietatis, afflictam mentem compenſatiuo remedio conſolari: quia vix ſentitur amiſſus, cui non ſuccedit extraneus. Sic enim, deo ſibi imperãte, proſpexit, dum eſſet & poſt fata prouidus, vt regionibus ſuis

Heres regni.

pacem relinqueret, ne aliqua nouitas quieta turbaret. In ſellā regni ſui nos dominos collocauit, quatenus decus generis, quod in illo floruit, in ſucceſſores protinus æquali luce radiaret. Cui ordinationi Gothorum Romanorumque deſideria conuenerunt: vt ſub iuris iurandi religione promitterēt, fidem ſe regno noſtro deuoto animo ſeruaturos. Quod ad illuſtris magnitudinis veſtræ notitiam credimus perferendum: vt ab his qui in Galliis regno pietatis noſtræ deuoti ſunt, ſimile proferatur exemplum. Et ſicut animos noſtros circa ſe minores non deſiderant effici, ita pari conditione teneantur aſtricti. *Iurati principi ſubditi.*

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS PER GALLIAM CONSTITVTIS ATHALARICVS REX VII.

Licet glorioſæ memoriæ domni aui noſtri pro excellētibus meritis triſtis videatur occaſus, tamen quia ille humana conditione decubuit, ad continuādam gubernationem, quam ſingulariter geſſerat, nos reliquit. ne damnum boni principis ſētiretis, cuius vobis noſcitur regnare progenies. Nullus enim apud nos perdit, † qui illi paruit: ſed duplici largitate munifici, & illius debita reddimus, & futuris obſequiis beneficia ingenita pietate mutuamus. Atque ideo fidem priſtinam maiori nunc vos conuenit deuotione monſtrare: quia bene proſpicit rebus futuris, qui regnantium ſeruit initiis; dum ipſe & in reliquum perſeuerare creditur, qui primordia fouere ſentitur. Indicamus autem, fauore diuino, cum ad regni culmina perueniremus, omnia nobis ſic felicia, ſic tranquilla ceſſiſſe, vt vnum loqui crederes, quod generalitas inſonabat: nec putaretur humanum, quod tot vota ingentium populorum nihil probata ſunt habere contrarium. Vnde vos quoque prædicta conuenit imitari, vt Gothi Romanis præbeant iuſiurandum, & Romani Gothis ſacramento confirment, ſe vnanimiter regno noſtro eſſe deuotos. Quatenus & nobis veſtra ſynceritas laudabiliter innoteſcat, & ad quietem veſtram proficiat inuicem promiſſa concordia. Eat inter vos legalis miſſa tranquillitas: potior minori non ſit infeſtus. Habetote animum pacatum, qui bellum

† quod paruit.

Mutuum concordia iuramentum.

non habetis externum. Quia primum inde nobis placere p o teritis, ſi vobis hac ratione proficiatis.

VICTORINO VIRO VENERABILI EPISCOPO ATHALARICVS REX IIX.

DE fide atque cõſtantia tales ſunt commonendæ perſonæ, quæ deſideriis humanis diuerſa ſorte quatiuntur. Vos autem, quos ſapientia firmos efficit, & mens religioſa conſolidat, ad prouincialium potius conuenit adunationes animari. Quia iuſte debitor fit alieni arbitrij, qui a pluribus meretur audiri. Quapropter ſalutantes veneratione qua dignum eſt, quod vobis quidem mærorem poſſit indicere, trãſitum glorioſæ memoriæ domni aui noſtri cum dolore maximo nuntiamus. Sed inde poteſt veſtra triſtitia temperari, quia nos in ſede regni ſui, diuinitate propitia, collocauit: vt in totum deſiderio veſtro non videatur ereptus, qui vobis conſurgit in ſucceſſione reparatus. Fauete nunc orationibus ſacris, noſtris libenter auſpiciis: vt Rex cœleſtis humana nobis regna confirmet: gentes externas atterat: peccata abſoluat: conſolidet & cõſeruet propitius, quod parentibus noſtris dignatus eſt præſtare glorioſus. Quapropter ſanctitas veſtra prouinciales cunctos admoneat, vt inter ſe concordiam habentes, regno noſtro per omnia debeant eſſe puriſſimi. Cupimus enim in ſubiectis fidem reperiri, quam larga poſſimus pietate munerari.

Non cenſetur, qui ſucceſſorem reliquit, mortuus.

† TOLONICO VIRO PATRITIO ATHALARICVS REX IX.

† Tullio.

LIcet ad regendos populos idoneos efficiãt, quos ad auguſtum culmen diuina prouexerint (quando nec ætas impedit, vbi ſeſe potentia cœleſtis infundit) tamen ad releuandam florentiſſimæ noſtræ ætatis ſolicitudinem, viſum eſt te virum prudentiſſimum conuenienter adhibere, quem conſtat etiam domni aui noſtri tractatibus iugiter & laudabiliter adhæſiſſe. Quod ſi dignum fuit, hoc illum talem tantumque facere, quãto magis nobis conuenit ſolatium quærere, †quod pro adoleſcentiæ flore decenter adhuc ne poſſumus indigere? Magna eſt

Patritiat° dignitas data.

Aliena frui prudentia.

† quomodo al. quo.

enim infinitaque prudentiæ quam nemo ſic aſſequitur, vt eam non neceſſarie,& per alios quærere videatur. Senes ipſi conſiliis ſapientiam diſcunt,& a maturis in cõmune quæritur,quod pro omnium vtilitate tractatur. Solatium curarum frequenter ſibi adhibent maturi Reges,& hinc meliores æſtimantur, ſi ſoli omnia non præſumunt. Quod ſi lõgæui domini ſubiectorũ ingeniis adiuuantur, conſulte relaxamus ætatis noſtræ breues ferias,vt ſuis incrementis deuota proſperius, robuſtior ad imperij pondera ſuſtinenda conſurgat. Atque ideo te,cum fauore diuino,ſuggeſtũ præfẽtalis Patritiatus euehimus:vt pro Repub. noſtra tractantem ſedis celſa ſublimet. Ne ſententia ſalutaris,cui decet humiliter † parere,a loco videatur veniſſe communi. Hic eſt honor,qui & armis conuenit,& in pace reſplendet. Hunc illa diues Græcia, quæ multo glorioſiſſimo domno auo noſtro debũit,gratificata perſoluit: velauit fortes humeros chlamydum veſtis: pinxit † ſuta ſetis calceus iſte Romanus: & † dignitatem viſus eſt accipere,quod ſe cognoſcebat aſſumere per honorem. Creſcebat viſendi ſtudiũ Eois populis heroëm » noſtrũ. Dum neſcio quo pacto,in eum qui bellicoſus eſſe cre- » ditur,ciuilia plus amantur. Hac igitur honoris remuneratione contẽtus, pro exteris partibus indefeſſa deuotione laborauit: & pręſtare cũ ſuis parẽtibus principi dignabatur obſequiũ,qui tantorũ Regũ fuerat ſtirpe procreatus. Sic ſe magnorũ beneficia ſemper extollũt:vt & quibus imperare nequeũt, iura vene- » rationis imponãt. Diligit omnis † morẽ mẽs ſui prouectus ſem- » per auctorẽ:& mortalitatis iura neſciũt, qui beneficiis non te- » nentur. Sed longũ eſt,de eius gloria ſufficiẽter loqui,quem ſingularẽ gentibus ſæcula fœcunda genuerunt. Ipſius te labor inſtituit,vt nos minus laborare debeamus. Tecũ pacis certa,tecũ belli dubia cõferebat: &, quod apud ſapiẽtes Reges ſingulare munus eſt, ille ſolicitus ad omnia ſecure tibi pectoris pẽdebat arcana. Tu tamen nullos reſponſis † ludebas ambiguis. Amaſti in audiendo patientiã, in ſuggeſtione veritatem: ſæpe quæ ad eum falſo peruenerant,recti ſtudio corrigebas,&, quod rarum confidentiæ genus eſt,interdum reſiſtebas contra vota principis, ſed pro opinione rectoris. Patiebatur enim inuictus ille pręliis pro ſua fama ſuperari,& dulcis erat iuſto principi rationabilis cõtrarietas obſequẽtis. Ama nũc ſublimior iuſtitiam,

† pareri.

† ſetam vel ſericis.

† & dignitates iuſſus.

† v. memor. al. Diligunt omnes ſui prouectus f. a.

† fallebas.

quam ſeruiens diligebas. Oſtende te illius eſſe diſcipulum, qui nunquam laborauit incaſſum, iunctus Amalo generi, nobiliſſima tibi facta conſortia. Omne ſiquidem bonum regia ſuadere debet affinitas. Acturus eſt conſueta prudentia, vt laude morum faſtigium contigiſſe videaris excelſum. Extat gentis Gothicæ huius probitatis exemplum, Genſimundus

Filius per arma. ille toto Orbe cantabilis: ſolum armis filius factus, tanta ſe Amalis deuotione coniunxit, vt heredibus eorum curioſum exhibuerit famulatum, quanuis ipſe peteretur ad regnum. Impendebat aliis meritum ſuum, & moderatiſſimus omniũ, quod ipſi conferri poterat, ille paruulis exhibebat. Atque ideo eũ noſtrorum fama concelebrat. Viuit ſemper relationibus, qui quandoque moritura contempſit. Sic quandiu nomen ſupereſt Gothorum, fertur eius cũctorum atteſtatione præconium. Vnde fas eſt de te meliora credere, quem noſtri conſtat generis affinitate gaudere.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX X.

Commendatoria candidati. *† Toto.* HAbetis P. C. vnde glorioſo principi gratiam referre debeatis, quãdo præcelſo · iro† ſolũ, & noſtra affinitate fulgenti, veſtri ordinis contulimus dignitatem. Auctus eſt enim

Toga procinctualis. pacis genius de ferri radiantis ornatu, nec diſcincta iacet toga, iam procinctualis effecta. Ante vobis contulimus honores, ſed nunc ipſam ereximus dignitatem. Per omnes eſt nimirũ ſplen-

† quando. dor refuſus, quem præſens poteſt habere Patritius: † quoniam illa eſt natura puriſſimi luminis, quæ relucet & proximis. Sed quanuis ſit vobis notiſſimus candidatus, qui dõni aui noſtri tã claris ac diuturnis adhæſit obſequiis, tamẽ iuuat illa repetere, quæ cõſtat ad inſtitutoris eius gloriã pertinere. Primũ, quod inter nationes eximium eſt, Gothorũ nobiliſſima ſtirpe gloriatur, qui mox vt inter parẽtes infantiã reliquit, ſtatim rudes annos ad ſacri Cubiculi ſecreta portauit, agens nõ vt ætas, ſed vt locus potius expetebat. Nam licet omnia Regũ obſequia ſub cautela peragẽda ſint, illic tãto timoris amplius acquiritur, quã-

Principis arcanum. to proximus plus habetur. Arduũ nimis eſt, meruiſſe principis ſecretũ, vbi ſi quid cognoſcitur prodi, vel ab alio formidatur.

† Has procellas moderator ſui ſine offenſione tranſmiſit: carus ſummatibus, collegis ſemper acceptus: vt iam tunc magnæ felicitatis videretur eſſe præſagium, gratiam meruiſſe cunctorũ. Cuius vt cœpit ætas adoleſcere, tenerique anni in robuſtam gentis audaciam condurari, ad expeditionem directus eſt Sirmienſem: vt quod ab illo Martio viro didicerat verbis, in cãporum libertate monſtraret. Egit de Hunnis inter alios triumphum. & emeritam laudem primis cõgreſſibus auſpicatus, neci dedit Bulgares, toto Orbe terribiles. Tales mittunt noſtra cunabula bellatores: ſic paratæ ſunt manus, vbi exercetur animus. Nutritus in ocioſo ſeruitio laborioſos ſubegit, & quod exercitatione non didicit, virtus manus propria compleuit. Rediit ſubito ad principem veteranus, egreſſus primæuus: vt non pacatis obſequiis, ſed armis ſemper ſtuduiſſe crederetur. Hoc rimator ille actuum, & honorum remunerator inſpiciẽs, vigorem illi regiæ domus virtutis contemplatione cõmiſit: vt quẽ ingenioſum bella probauerant, fortiſſimi Regis conſiliis miſceretur, ad inuenienda ſubtilis, ad implenda robuſtus, ad cælãda cautiſſimus. Egit locum merito publici ſecreti. Cũ ipſo prælia, cum ipſo negociorum æquabilia diſponebat, & in tantam ſe ſimilitudinẽ eius cogitationis adiunxerat, vt cauſis recognitis, quod ille velle poterat, iſte ſua ſponte peragebat. Defenſorem omnium ſuis tractatibus adiuuabat, & miniſtrando conſilium, regebat ipſe Rectorem. Admonet etiam expeditio Gallicana, vbi iam inter duces directus, & prudentiam ſuam bellis & pericula promptiſſimus ingerebat. Arelate eſt ciuitas ſupra vndas Rhodani conſtituta, quæ in Orientis proſpectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorſa tranſmittit. Hunc & hoſtibus capere, & noſtris defendere neceſſarium fuit. Quapropter excitata ſunt Gothorum Francorumque validiſsima tempeſtate certamina. Affuit illic dubiis rebus audacia candidati: & tanta cum globis hoſtium concertatione pugnauit, vt & inimicos a ſuis deſideriis amoueret, & vulnera factorum ſuorum ſigna ſuſciperet: vulnera inquam, opinio inſperabilis, ſine aſſertore præconium, propria lingua virtutis, quæ licet ad præſens periculum ingerant, reliquum tamen vitæ tempus exornant. Eget enim aſtipulatoribus corpus illæſum, quęrit alios qui viſa diuulgent: de fortitudine probata non ambigitur,

† Hos proceſſus. al. Has procellas & hos proceſſus.

al. Bulgaros.

Arelate.

quæ tali teſtimonio comprobatur. Conflictus virorum fortiũ mutua tela reppulit, nec ſemper tutus fuit, qui cum numeroſo hoſte cõtendit: vnius forſitan ictus ſolerter † eliditur, qui multis reſtitit, a parte, qua nõ credidit, vulnus excipit: quæ tantum ei nunc ſunt glorioſa, quantum tunc habuere periculi. Iuuat igitur fortiſſimi viri narrare quietũ felicitatis exemplum; quia non eſt in duce perfecta laus aſſerere ſemper anxios labores. Mittitur igitur, Franco & Burgundio decertantibus, rurſus ad Gallias tuẽdas: ne quid aduerſa manus præſumeret, quod noſter exercitus impenſis laboribus vindicaſſet. † Atqui ſunt Reipub. Romanæ aliis contendentibus abſque vlla fatigatione prouinciam, & factum eſt quietum commodum noſtrum, vbi non habuimus bellica contentione periculum. Triumphus ſine pugna, ſine labore palma, ſine cæde victoria. Tantum ergo eius gloriæ debemus, quantum vtilitatis accepimus, quem & ille arbiter rerum largitione reddituum iudicauit eſſe proſequendum: vt ibi fieret dominus poſſeſſionum, vbi vtilitati publicæ procurauit augmentum. Acquilienſes quoque tempeſtates inter eius proſpera iure memorantur: quia diſcrimina dum feliciter cedunt, ſuauiſſimæ memoriæ ſenſum relinquũt. Cum ventis ſæuientibus furentem pelagum ſpuma teſtaretur vndarum, diu iactatum nauigium tumens fluctus abſorbuit, nullum relinquens forti viro ſolatium, niſi tãtum remigia brachiorum. Tunc iſte nautis pereuntibus cum caro pignore ſolus euaſit. Ibi amor piiſſimi regis, ibi meritũ probatum eſt periclitantis: quando regnator ille vix litori conſtitutus, vt eũ exitio prçualeret eripere, vndas iterum deſiderabat intrare. Tunc eius pericula formidauit, qui ſaluti propriæ timere neſciuit. Nonne vobis P. C. aſperis caſibus diuinitus videtur exemptus, cui præſens parabatur euẽtus? Hunc itaque virum, bellis exercitatum, felicitate clarum, prudentia comprobatum, quod deo auſpice dictum ſit, ad Patritiatus præſentalis culmen eueximus. Fauete nunc auſpiciis candidati, & viris noſtris libertatis atria reſerate. Conuenit gentem Romuleam Martios viros habere collegas.

† fortè, eluditur.

† Adquiſiuit.

Patritiatus culmen.

SENATVI VRBIS ROMÆ † ATHALARICVS REX XI.

† Tolum. v.t.patrit.

COnfido P.C. quod ad agendas optimo Regi gratias, omnium veſtrum ſtudia debeant concitari: quando prouectũ meum excogitatum noſcitis pro vtilitate cunctorum. Atque ideo alacriter excipiendum eſt, quod neceſſarie fuiſſet optandum. omnibus quippe vtile eſt, iudicia principum ſequi, ſed ipſe facit propria, qui gratanter ſuſcipit aliena. Retinetis, me Senatus ſemper fouiſſe cœtum, ſed nunc maxime cum veſtrum videor intrare collegium. Aſſumptio dignitatis ordinis veſtri nobis gratiam duplicauit: quando me inter eos eſſe ſentio, a quibus me amari poſſe confido. Accedit etiam illud animi veſtri gratiſſimum pignus, quod Patritiorum genius per nos cõſtat erectus, quando nemo gentilium in vobis putauit abiectũ, quod in me reſpicit honoratum. In expetendis quoque honoribus apud glorioſæ memoriæ Theodericum principem Regũ, mea vobis ſæpe vota cõiunxi: vt quadã præſciẽria talia videar prę miſiſſe, ad quos me cũ gloria decebat intrare. Cõfidẽtius illud expetitur, vbi poſt collata beneficia feſtinatur. Sæpe Conſules, ſæpe Patritios, ſæpe Præfectos habita interceſſione promoui, vobis impetrare contendens, quod mihi ardue potuiſſet optari. Cõgaudete nunc P.C. meis auſpiciis, qui veſtris faui ſemper honoribus. Vultis ſcire, qua vos affectione complectar? inſertus ſtirpe regia vocabulum vobiſcum volui habere commune. Viuite, Deo propitio, ſecuri, & quod eſt feliciſſimum † ſuauitatis genus, exultate cum liberis veſtris. Studete, ſicut ſemper, prædicari moribus Romanis, & bonorum actuum formam ſub alta quiete perquirite. Intereſt noſtræ gloriæ, vt quorum numerum auximus, eos propitia diuinitate tueamur.

Patriĳ.

† felicitatis. fortè, ſic ſuauiſsimum felicitat.

ARATORI V.I. ATHALARICVS REX XII.

† Patritio armatæ militiæ.

PErfectionem neceſſariarum rerum completam eſſe iudicamus, ſi queãdmodum eligendo virum magnificum Patritiũ armatæ Reipub. † parti prouidimus, ita & de ſociando ei literarum peritiſſimo conſulamus. Decet enim, tractatores

† parti.
Comitiua domeſti.e um.

Conſiliarij principum quales. habere doctiſſimos, quibus poteſtas ſumma committitur: vt nullo defectu impediente meritorum, prouiſa Reipub. vtilitas explicetur. Alij ſunt honores, qui ſe ordinaria prouiſione componunt: de generali autem ſecuritate ſolicito talis aſſociandus fuit, qui parem in ſuis ſtudiis non haberet. Neque enim adhuc minus probatus agnoſceris, licet primæuus veneris ad honores. Aduocationis te campus exercuit, te iudicij noſtri culmen elegit. Nam ita intra te fuit quanuis ampla profeſſio literarum, vt tuum ibi conſeneſcere non pateremur ingenium. Auſpicatus es militem, cum implere potueris cognitorem: & quanuis traheret te eloquentia pro defenſione dicere, ſuadebat tamen æquitas iudicanda proferre. Probatum eſt, quid vtilitatis habeat moribus armata facundia. *Armata facundia.* Nam ſicut pernicioſum eſt, « doctos praua ſuadere: ſic ſalutare munus, cum veritatis termi- « nos diſertitudo neſcit excedere. Sed vt merita tua exemplis potius laudabilibus afferamus, iuuat repetere pompoſam legationem, *Legatio obita.* quam non communibus verbis, ſed torrenti eloquentiæ flumine peregiſti. Directus enim de partibus Dalmatiarum ad domnum auum noſtrum, ſic neceſſitates prouincialium, ſic vtilitates publicas allegabas, vt apud illum magna cautela ſolicitum, & copioſus eſſes, & faſtidia non moueres. Abundantia ſiquidem verba cũ ſuauiſſimo lepore defluebant, & cum finem faceres, adhuc dicere quærebaris: mouendo, delectando, implebas magis veri oratoris niſum, cum iam cauſidici deſeruiſſes officium. Genitoris quinetiam tui facundia & moribus adiuuaris; cuius te eloquium inſtruere potuit, etiam ſi libris veterum non vacaſſes. Erat enim, vt ſcimus, egregie literis eruditus. *Literarum inuentum.* Et vt aliquid ſtudioſe exquiſitũ dicere videamur, has primum, vt frequentior tradit opinio, Mercurius † reparator artium multarum volatu Strymoniarum auium collegiſſe memoratur. *† forte, repertor.* Nam & hodie grues, qui claſſem cõſociant, alphabeti formas, Natura imbuente, deſcribunt: quem in ordinem decorum redigens, *Grues.* vocalibus conſonantibusque congruenter admixtis, viam ſenſualem reperit, per quam alta petens ad penetralia prudentiæ mens poſſit velociſſima peruenire. Hinc † Hellen auctor Græcorum plura dixit eximie, *† Hellanicus.* virtutem eius compoſitionemque ſubtiliſſima narratione deſcribens: vt in ipſo initio poſſit agnoſci magnatum copia literarum. Sed vt ad pro-

ad propoſitum redeamus, paterno igitur exemplo ingenium extendiſſe credendus es, qui in Romano foro eloquentiam non enutriſti. O beatum magiſtrum, feliciſſimumque diſcipulum, qui affectuoſe didicit, quod aliis doctorum terror extorſit. Romanum denique eloquium non ſuis regionibus inueniſti, & ibi te Tulliana lectio diſertum reddidit, vbi quondam Gallica lingua reſonauit. Vbi ſunt, qui literas Latinas Romæ non etiam alibi aſſerunt eſſe diſcendas? Euaſerat Cecilius pōdus verecundiæ, ſi hunc prouectum ſæcula priora genuiſſent. Soluta eſt quippe vis illa ſententiæ: mittit & Liguria Tullios ſuos. Cognoſce quid ex meritis tuis æſtimauimus, quando illius conſilio te vides eſſe ſociatum, qui noſtri imperij tractat arcanum. Hinc eſt, quod te Comitiuæ Domeſticorum illuſtratum honore decoramus: vt multo maiora de noſtris debeas ſperare iudiciis, qui in te adhuc meliora credimus inueniri. Grande tibi negocium vides eſſe commiſſum. Quicquid egeris, generalitas ſentit. Nam qui poteſt in vniuerſitate peccare, glorioſus nimis eſt, ſi neſcit excedere. *Laus homini debita non ſæculo.*

AMBROSIO VIRO QVÆSTORI ATHALAR. REX XIII.

SEcurus celſa conſcendit, qui ſe in paulo minoribus approbauit: & certo procedit veſtigio, qui gradatim deſiderio potitur accepto. Sine merito ſiquidē remuneratum putatur omne, quod ſubitū eſt: nec inexplorati ſuſpicionem refugit, quod repente prouenerit. Contra, omnia deliberata ſunt robuſta: & totum bonis actibus obtinuiſſe creditur, qui poſt documēta laudatæ militiæ promouetur: dum inter gymnaſia literarū adſcitus ab illo inſpectore meritorum, qui iudiciis ſuis etiam futura prædicebat, Priuatarum Largitionum faſcibus præfuiſti: ſuſcipiens patrocinium meritorum, ita gratiam dominantis auxiſti, vt tibi ſæpe committeretur, quod dignitas non habebat. Quod ſi laudabile eſt, vel mediocribus eſſe honoribus parem, quanto præſtantius viciſſe moribus aulicam dignitatem? Hæc cum tu ſub tanto Iudice laudata perageres, gratiā quoque loci alteri⁹ inueniſti. Dictationibus enim probaris adhibitus, cum ſit offenſionibus alter expulſus: & ita ſuſpenſum honorem tuum ſuſtinebat ingenium, vt palatio nō *Quæſtura conceſſa.* *Priuatæ largitiones.* *Dictationes.*

ſineres deeſſe Iudicem,cuius ad tempus abrogatam cognouimus dignitatem.Non ſunt imparia tempora noſtra tranſactis. Habemus ſequaces æmuloſque priſcorum. Ecce iterum ad

Plinius. Quæſturam cum immenſo venit ingenio.Redde nunc Pliniũ,
Traianus. & ſume Traianum.Habes magna,quæ dicas,ſi & tu ſimili oratione reſplendeas.Fama temporum de legitima atque eloquẽ-
Laus eloquentiæ. ti iuſſione generatur. Omnia ſiquidem bona cumulat lingua diſerta: & quod a nobis pręcipitur, gratia dictantis ornatur. Eſto nobis ad bona ſuggerenda promptiſſimus, & aduerſus improbitatem male præſumentium conſtanter erectus. Dicet iam auribus noſtris,quod eſt omnino pro nobis. Bonus princeps ille eſt, cui licet pro iuſtititia loqui: & contra, tyrannicæ feritatis indicium,audire nolle conſtituta veterum ſanctionũ. Renouamus certe dictum illud celeberrimum Traiani. Sume "
Traiani vox. dictationem, ſi bonus fuero, pro Repub. & me:ſi malus,pro "
Repub.in me.Sed vide,quid a te quęramus,quando nec nobis "
aliquid iniuſtum licere permittimus.Decreta ergo noſtra priſcorum reſonent conſtituta:quæ tantam ſuauitatem laudis inueniunt,quantum ſaporem vetuſtatis aſſumunt. Præiudicia, quæ nos horremus,in aliis non amamus. Obligamus te certe generalitati,dum abſolute pręcipimus iura ſeruari. Quod ideo nunc dicimus,vt opportune omnibus in te conſuluiſſe videamur. Decet enim præmonere,ne te iam tardius poſt aliena pericula videamur velle corrigere. Bonorum exempla ſequere, & nobilitatis tuæ memor incede.Illi digne ad vitia generis ſui
Quæſturæ inſignia. redeunt:qui contemptibili ſtirpe naſcuntur. His igitur in bonum publicum prædictis, per quintam feliciter Indictionem Quæſturæ tibi inſignia,Deo præſtante, concedimus: honorẽ prudentium,fontem omnium dignitatũ:quando exinde procedit,quod indulgentiæ noſtræ largitate manauerit. Age, vt
Vox legum. qui ad conſilium noſtrum aſciſceris, prudentia cunctis & grauitate præminere noſcaris. Nam quid tibi conueniat,vides.
† *licet, is.* Vox legum † dicens, dum nos iura condimus. Incumbe nunc probitati vel fidei. Vt ſicut te prior honor dignum fecit alteri, ita ſecundus tertiæ faciat dignitati.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XIV.

Candidati cõmendatio. *Omen principium habet.*

Accipite P.C. iudicium, quod iudicia noſtra protulerunt: » quando plus cogitãtur omnino, quæ cauta ſunt: quia ta- » lis ſubſecutio creditur, quale primordium veniſſe ſentitur. Ne- » mo enim futurum putat eſſe diligentem, quem in ipſa nouitate opinionis ſuæ non videt eſſe cuſtodem. Prouidus inſtitutor ſi hortum ſuum fœcundis nititur ornare plantariis, vt reddant fructus optatos, quæ ſolicitis fuerant exculta laboribus, quãto magis regnum decet inter initia pacis amœnitate cõponi, ne habere ſpeciem agri videatur inculti? Et ideo beneficiis noſtris quaſi quandam ianuam cogitauimus dare Quæſtorẽ, per quem venientium dignitatum culmina decenter exirent. Sunt vobis certe de candidato nota, quando & moderna quæ loquimur. Nam cum tranſitum glorioſæ memoriæ domni aui » noſtri ſubiectorum anxia corda lugerẽt (bonum quippe amiſ- » ſum dum quæritur, plus amatur) per eum vobis & noſtri auſpicij, & veſtræ ſecuritatis optata patuerunt. Intelligite quali nos æquitate conſtringimus in futuris, vt ipſe nobis legum fieret cuſtos, qui conſeruandæ iuſtitiæ fuerat promiſſor effectus. Affuit mandatis regalibus eloquens & decorus ornator, permulcens etiam inſpectus, quos gratiſſimos reddebat auditus. Tales enim decet eſſe aulicos viros, vt naturæ bona indicio frontis aperiant, & poſſint agnoſci de moribus, cum videntur. Tacens enim plerunque deſpicabilis eſt, ſi eum tantum lingua nobilitat: ſemper autem in honore manet, ſi cuius eſt trãquillus animus, eum quoque ſereniſſimus commendet aſpectus. Hoc denique facto teſtamur copiam nos habere prudentium, quando talis eligitur, qui ex vtraque parte laudetur. Eloquentiæ vero bona ineptum eſt in Quæſtore prædicare, cum ad hoc ſpecialiter probetur aſcitus, vt opinionem temporum commẽdet qualitate dictorum. Aliis enim Iudicibus prouinciarum committatur exactio: aliis priuati Ærarij cuſtodia delegatur: huic autem aulicæ famæ inſignia reponuntur, vnde per totum Mundum opinio vulgata laudetur. Quod nobis adeo P. C. æſtimauimus eſſe repetendum: vt tales nos quærere credatis, quales & noſtræ laudi, & veſtræ ſecuritatis expediat inueniri.

Legum cuſtos. *Quales aulicos eſſe deceat.* *Frons, index animi.* *Eloquentia in Quæſtorem.* *Aulicæ famæ inſignia penes Quæſtorem.*

Agnoſcite docti bonum principis votum: confidite de beneficiis, qui literarũ probamini habere notitiã. Segniſſimi eſt torpere, cum ſe ad prouectum cognoſcat rerum dominos inuitaſſe. Quapropter P.C. illuſtrem Ambroſium Quæſturæ culmine decoratum, fauor veſtræ benignitatis excipiat. De illo enim non debet dubitari, qui a veſtro ordine iam in prima dignitate meruit approbari.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XV.

Epiſcopatus electio.

GRatiſſimum noſtro profitemur animo, quod glorioſi dõni aui noſtri reſpondiſtis in epiſcopatus electione iudicio. Oportebat enim arbitrio boni principis obediri, qui ſapienti deliberatione pertractans quãuis in aliena religione, talem viſus eſt pontificem delegiſſe, vt nulli merito debeat diſplicere: vt agnoſcatis illum hoc optaſſe præcipue, quatenus bonis ſacerdotibus Eccleſiarum omnium religio pullularet. Recepiſtis itaque virum, & diuina gratia probabiliter inſtitutum, & regali examinatione laudatum. Nullus adhuc priſtina cõtentione teneatur. Pudorem non habet victi, cuius votum contingit a principe ſuperari. Ille quinimo ſuum efficit, qui eum ſub puritate dilexerit. Nam quæ ſit cauſa doloris, quãdo hoc & in iſto reperit, quod alteri in partem ductus optauerit?† Crinea ſunt iſta certamina, pugna ſine ferro, rixa ſine odio, clamoribus nõ doloribus res iſtà peragitur. Nam & ſi perſona ſummota ſit, nihil tamen a fidelibus amittitur, cum optatum ſacerdotium poſſidetur. Quapropter redeunte Legato veſtro illuſtri viro Publiano, rationabile duximus, ad cœtum veſtrum ſalutationis apices deſtinare. Magna enim iucũditate perfruimur, quoties cum noſtris proceribus verba miſcemus. Et hoc quoque ſuauiſſimũ vobis minime dubitamus, ſi quod illius feciſtis imperio, nobis etiam cognoſcitis eſſe gratioſum.

Vinci à principe glorioſum.

† Ciuica.

OPILIONI COMITI SACRARVM ATHALARICVS REX XVI.

SOlent quidẽ venientes ad aulicas dignitates diutina exploratione trutinari, ne imperiale iudicium aliquid probare

videantur ambiguum:quoniã gloria regni eſt reperiſſe iudices exquiſitos. Sed tã frequẽs eſt familiæ veſtræ feliciſſimus prouectus,tam in multis perſonis declarata prudentia,vt licet aliquis vos eligat ad ſubitum,nihil feciſſe videatur incertum. Similitudinem ſuorum felix vena cuſtodit:quando pudet delinquere, qui ſimilia nequeunt in ſuo genere reperire. Hinc eſt, quod melius agnoſcitur elegiſſe nobilem, quam feciſſe felicẽ: quia iſte commonitus,per veterum ſe facta cuſtodit,ille exemplum non habet,niſi quod feterit. Quapropter ſecure tibi credimus,quod toties tuo generi commiſſum fuiſſe gaudemus. Pater his faſcibus præfuit, ſed & frater eadem reſplenduit claritate. Ipſa quodammodo dignitas in penatibus veſtris larem poſuit,& domeſticum factum eſt publicum decus. Nam militiæ ordinem ſub fraterna laude didiciſti: cui mutuo connexus affectu,implebas laboribus ſocium,& conſiliorum participatione germanum: ad te potius pertinere diiudicans, quod frater acceperat. Hoc baculo reclinabatur ille feliciori actu quædam negligens præſumptione tui, quia per te omnia cernebat impleri. En dulce fratrum obſequium, & præſentium temporum antiqua concordia. Bene talibus ſenſibus iudicium creditur,qui ſeruare mores naturaliter ſentiuntur. Quod ſi amœni receſſus,& prouinciale ociũ forte libuiſſent,ad te cateruæ cauſantium & anxia currebant vota læſorum. Boni iudicis inter eos aſſumebas officium:vt futurorum quodam vrgente præſagio, quod a nobis accipere poteras, meritorum aſſumptione peragebas. Meminimus etiam, qua nobis in primordiis regni noſtri deuotione ſerueris, quando maxime neceſſarium fidelium habetur obſequium. Nam cum poſt tranſitum diuæ memoriæ domni aui noſtri anxia populorum vota trepidarent,& de tanti regni adhuc incerto herede ſubiectorum ſe corda perfunderent,auſpicia noſtra Liguribus felix portitor nuntiaſti, & ſapientiæ tuæ allocutione firmaſti, in errorem quem de occaſu conceperant, ortum noſtri imperij in gaudia commutabant. Innouatio Regis ſine aliqua confuſione tranſiuit:& ſolicitudo tua præſtitit, quod nos nullus offendit. Atque ideo probato talibus inſtitutis,ab Indictione feliciter ſexta Sacrarũ Largitionum Comitiuam, propitia tibi diuinitate, concedimus. Vſurus es omnibus priuilegiis atque emolumentis, quæ

Nobilitas.

Fratrum concordia.

Sacræ Largitiones.

ad tuos deceſſores pertinuiſſe noſcuntur. Abſit enim, vt aliqua calumniæ machinatione quatiantur, qui actionis ſuæ firmitate conſiſtunt. Fuit enim tempus, cum per delatores vexarētur & Iudices. Deponite iam formidinem, qui non habetis errorem. fructibus veſtrarum vtimini dignitatum. Nam quod vobis per deceſſores prædeceſſoreſque noſtros temporibus domni aui noſtri conſuetudo longæua dedit, indulgentia quoque noſtra cuſtodit. Conferimus tibi honorem germani, ſed tu fidem eius imitare ſeruitij. Nam ſi illum ſequeris, multos laude præcedis: virum auctoritatis maximæ, probatæ conſtantiæ, qui ſub tanto principe & ſine culpa paruit, & † iuſtitiam laudatus exercuit Promptum eſt enim æſtimare quid egeris, quando ſub ingrato ſucceſſore palatinum officium prçconia eius tacere non potuit. Difficile itaque non eſt, moribus ſequi poſſe germanum: quia & in conuerſationis fructu plerunque cōſentiunt, qui vnius ſemine procreantur.

Delatores reiecti.

Fratri in honore ſuccedens frater.

† iudicia.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XVII.

Candidati commend.

TAnta eſt P. C. in candidato copia meritorum, vt vereamur ne tardius putetur electus, quām nō ſit iudicio comprobatus. Nam cum diuæ memoriæ auus noſter optimos viros exquireret, nobis eum irremuneratum proſperior fortuna ſeruauit. Illi paruit, illi multa officioſitate ſeruiuit, & a domino largiſſimo beneficiorum ſine aliqua retributione conſtat eſſe derelictum. Credo dilata eſt cōpenſatio meriti, vt nobis aptior fieret cauſa præſtandi. Conueniat enim ſe pietas noſtra lege naturæ. Condignum eſt ab herede ſolui, quod collatum conſtat auctori. Cur enim munificētia noſtra eum differret, quem proficere cōſuetudo ſuæ nobilitatis vrgeret? Pater huic manu clarus, ac ſumma fuit morum nobilitate conſpicuus: cum eum feruentia bella reſpuerunt, cum tranquilla ocia prædicarent: corpore validus, amicitia robuſtus, æui antiquitatem geſtabat, adiectis ſæculi vitiis, ditatus claris honoribus. His temporibus habitus eſt eximius, cum princeps non eſſet erectus. Sed quid antiquam parentum eius repetimus nobilitatem, cum vicina reſplendeat luce germani? cuius non dicam proximitati, ſed vel amicitiæ coniunctum fuiſſe, poteſt eſſe lauda-

Odouacris.

bile. Huius virtutibus ita ſe ſociauit atque connexuit, vt hoc potius ſit incertum, qui magis ex altero prædicetur. Amicitiis ille præſtat fidem, ſed magnam promiſſis debet iſte conſtan-
» tiam. Ille quoque auaritia vacuus, & iſte a cupiditatibus pro-
» batur alienus. Hinc eſt, quod norunt Regibus ſeruare fidem,
» quia neſciunt vel inter æquales exercere perfidiam. Ibi enim mores facilius probantur, vbi natura ſub libertate monſtratur. Quomodo ergo ſub puritate nõ ſeruiant dominis, ſuis qui neſciunt illuſiſſe collegis? His laudibus electus a coniuge, Baſilianæ ſociatus fertur eſſe familiæ, quod plerunque euenit a meritis, coniungi poſſe nobilibus. Inſpicite in eo, ſi placet, etiam familiarẽ vitam: quia ſæpius Maioribus noſtris viros induſtrios hæc ſigna prodiderunt. Res huic priuata tanto fuit moderamine diſpoſita, vt nec aliqua tenacitate ſorderet, nec iterum nimia effuſione laberetur. Gentiles victu, Romanos ſibi iudiciis obligabat: & vnde ingratitudo dignitatibus plerunque ve-
» nit, iſte diſceptando ſibi amicitiam colligebat. Videte, quid
» faciat nobilis natura. Ex Iudicibus natus arbitrũ agebat, quod
» niſi ex morum probitate nulla poteſt contingere ratione. Nã
» faſcibus obedire, plerunque poteſtatis neceſſitas cogit: parere
» Iudici priuato, ſola ſententiarum probitas facit. Vnde nobis plus laudis videtur habere voluntarius Iudex: quando ad audientiam non eligitur, niſi qui iuſtus eſſe moribus æſtimatur. Quapropter P. C. fauete veſtris alumnis, & noſtris fauete iudiciis. Secundo ad veſtram Curiam venit, qui ex Senatore natus eſt, & aulicis dignitatibus probatur honoratus.

Baſiliana familia.

Iudex, arbiter.

FELICI V. I. QVÆSTORI ATHALARICVS REX XIIX.

» PRofeſſionem cõſtat eſſe iuſtitiæ, legum peritos Iudices or-
» dinare: quia vix poteſt negligere, qui nouit æquitatem: nec
» facile erroris vitio ſordeſcit, quem doctrina purgauerit. Dudũ te, forenſibus negociis inſudantem, oculus imperialis aſpexit: nec latere potuit, qua fide ſuſcepta peregeris, qua luculentia tractata peroraueris, ex quo gradu eloquentia tua atque conſcientia pariter incedebãt. nullus ſuſceptus, quod amplius deſideraret, habuit: nullus iudicum, quod in te corrigere poſſet, inuenit. Acceſſit enim venuſtas oris, & caſtitas animi.

Quæſtura dignitas collata.

Legum periti iudices.

Iuuenem te ſolus decor oſtendit, ab ore primæuo cana verba manauerunt. Contendit flos ætatis, & maturitas mentis: ſed potius illa ſuperauit, quæ nos ad virtutum gradus gloriamque perducit. Quapropter aptamus munera nomini & meritis tuis: vt arcana regia fidelis accipias, & vir eloquens literatam reperias dignitatem. Nunc cauſas glorioſas iudicas, quas laudabiliter perorabas. † Aſſideat tibi propria & exercitata doctrina. Modo eſt felix & certa conditio negociorum: quando ille ſententiam dicit, qui non poteſt ignorare, quod eligit. Non enim decet, Iudicem miniſtrum eſſe voluntatis alterius, vt magis alteri pareat, cui tot milites obſecundant. Certe ſi in aliis tolerandum vtcunque, nimis in Quæſtore pudendum eſt, vt qui eligitur ad principis conſilium, ſolatium expectet alienum. Et ideo, quod Deo auſpice dictum ſit, per ſextam Indictionem Quæſturæ tibi conferimus dignitatem. Sed tuus honor imperitis opprobrium eſt. Nam ſicut conſcientia læta eſt, quæ prouehitur meritis: ita ſub reatu iacet, qui ſe imparem cognoſcit muneribus cōſecutis. Habes priſcos viros, quos te deceat imitari. Præcede fama, quem ſequeris dignitate. Nam ſi te priuata vita virtutibus exercuit, quanto melius prouecta declarabit? Sumpſiſti nomen ex meritis: cuſtodi vt ſemper læteris veritate vocabuli. Nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur impoſita, nimis abſurdum eſt, portare nomen alienum, & aliud dici, quam poſſit in moribus inueniri. Verum hæc bonæ conſcientiæ dicta ſufficiāt: quia dubitari de illo creditur, qui plurimis admonetur.

Eloquentia. *Taciturnitas.* † *Adſit.* *Rei nomen conueniat.*

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XIX.

Licet cœtus veſter genuino ſplēdore ſemper irradietur, clarior tamen redditur, quoties augetur lumine dignitatum. Nam cœlum ipſum ſtellis copioſiſſimis plus refulget, & de numeroſa pulchritudine mirabilem intuētibus reddit decorem. Naturæ ſiquidē inſitum eſt, vt bonorum copia plus delectet. Prata denique floribus pinguntur innumeris, laudatur pinguis arui denſior ſeges. Antiquitas vos fecit nobiles haberi: nos Senatum volumus etiam de numeroſitate prædicari. Hinc eſt, quod vobis aggregare cupimus, quem reperimus vbicunque præcipuum.

Candidati commendatio. *Senatorum nobilitas.*

præcipuum. Nam licet apud vos ſeminarium ſit Senatus, tamē & de noſtra indulgentia naſcitur, qui veſtris cœtibus applicetur. Alumnos cunctæ nobis pariunt aulicæ dignitates: Quæſtura autem vere mater Senatoris eſt, quoniam ex prudentia venit. Quid enim dignius, quam Curiæ participem fieri, qui adhæſit conſilio principali? Sed quia prudenti viro non ſufficit generaliter concluſa laudatio, eius nota propriaque tangamus. Quæſtorem noſtrum P.C. cognoſcite, eloquentia prius exercitata placuiſſe, & aduocationis ſuæ ſic aſſidue crebras egiſſe victorias, vt merito ſibi eum electio triumphalis aſciuerit, quatenus palmis felicibus inauguratus, vobis daret omina laurearum. Ad Forenſe gymnaſium prima ætate deductus, ſtuduit ſemper integritati mentis, & nobiliſſimus pudore, caſtitatem corporis ſub nimio labore trāſegit. Orator facundus, grauiſſimus patronus, ſuſceptas cauſas ſuis præconiis adiuuabat, quando credi non poterat negocium improbabile, cui talis videbatur aſſiſtere. Nonne prætermittere hunc virum eſſet publicum damnum? quid enim aut nobis, aut vobis debet eſſe acceptius, quam veſtro coniungi lateri, qui inter leges meruit approbari? Amare nanque eas poteſt, per quas doctus enituit, dum affectat vnuſquiſque gloriam ſuam: nec obliuiſci poteſt animus, ex qua nobis parte fuerit ſociatus. Creditis forte principes viri nouam in hunc impetratamque apparuiſſe prudentiam, origo eius hereditarias ſibi literas vendicauit, cuius pater ita in Mediolanenſi foro reſplenduit, vt æterno fructu e Tulliano ceſpite pullularet. Proinde quanuis ſit vel inter medioceres difficillimum placendi genus, tamen Aduocationis laudē inter primarios eloquentiæ frequenter meruit inuenire. Is cōtra Magnum Olybrium ſtetit: is palmarum Eugenetis linguæ vbertate ſuffecit, & illis par extitit, quos ſingulares Roma cognouit. Quid enim generoſius, quam tot literarum proceres „ habuiſſe Maiores? Nam ſi inueteratæ & per genus ductæ diui„ tiæ nobiles faciunt, multo magis præſtantior eſt, cuius origo „ theſauris prudentiæ locuples inuenitur. Quapropter P.C. fauete noſtro iudicio, ac ſuis meritis candidato. Quando ſi collegæ manum clementiæ porrigitis, nos potius ſubleuatis.

Seminarium Senatus.

Eloquentia.

Leges.

Forum Mediolan.

Olybrius. Eugenes.

Nobilitas.

† Præf. præt.

ALBIENO V. I. † PRÆPOSITO ATHALARICVS REX XX.

Contraria contrariis curari.

ASſertio meritorum eſt, potuiſſe eligi poſt improbitatem Iudicis accuſati: quando exceſſus præcedentium nõ corrigitur, niſi cum ſucceſſor optimus inuenitur. Contrariis rebus plerunque medicina ſuccedit. Nam dum calor vitalis adhibitus fuerit, frigus peſtiferum tunc recedit. Nubila ipſa ventorũ ſpiratione terguntur, & Aquilo faciem cœli tranquillam reddit, quam auſtralis aura turbauerit. Sic nos deceſſorem tuum ſummouimus amore generalitatis, vt tu ſaluberrimus aduenires. Contraria prioribus imitare, & laudanda peregiſti. Ille calumniis odioſus, tu ſtude vt iuſtitia reddaris acceptus. Rapax ille, tu continens. Bonorum omnium breuis eſt definitio, vitare quæ fecit: † quoniam vere laudanda ſunt quæ ſuo iudicio comprobauit. Reſpice denique in illo odium publicum, & tu amorem affectare cunctorũ. Tanti tuis moribus gratias agant, quãti illius acerbitatem actionis accuſant. Animare igitur de decore præcedentis: quando poſt illum profeſſæ malitiæ virũ, vel a malis abſtinuiſſe, laudabile eſt. Nam quale erit, ſi beneficia prouinciis tribuas, quæ hactenus non habebãt? Bonum inſolitum plus amatur, & ſequenti gaudio confert dulcedinem temporũ præmiſſa triſtitia. Atque ideo Præfecturæ tibi faſces per ſextam feliciter Indictionem, Deo auxiliante, conferimus: quæ quãto fuit hactenus læſione terribilis, † tantum miſericordiæ habere debet. Beneficia lenitatis, ſiquidẽ ſauciata, tua cura reformanda ſunt. Non tuis, non alienis manibus, quiſquã grauetur. Nam vltra omnes impietates eſt † nocere læſos, qui ſanare creditur vulneratos. Redeat ad nomen antiquũ Præfectura illa Prætorij, toto Orbe laudabilis. Cuius ſi principium quæramus, per Ioſeph a beneficiis inchoauit: nec immerito a legibus noſtris pater prouinciarum, pater etiam prædicatur imperij: quia ſic iuſte, ſic prouide agi voluerunt, vt non diſtrictum Iudicis nomen, ſed vocabulum illi pietatis imponerent. Iuſtis ac debitis compendiis noſtrum per te creſcat ærarium. Lucra renuimus, quæ legum cauta profanant. Pecunias illas volumus quibus libra iuſtitiæ ſuffragatur. Ædes noſtras nequitiam non patimur introire: quia nec † priuata intromittere poſſumus,

† quãdo bene illaudãda.

Odium publicum.

† tanta nunc habere debet beneficia.

† *Fortè*, necare: vel, læſis.

Præf. præt.

† priuatim introducere.

quam publica voce dānamus. Audite Iudices, quid amemus: *Ad Iudices.*
nolite in malum publicum ſuſpicari. Nam cui vos per iniquas
prouiſiones creditis eſſe placituros, cum nos cognoſcatis ſola
illa diligere, quæ poſſunt iuſtitiæ monitis conuenire? Veſtris
iam moribus peccatis, ſi poſt iſta delinquitis. Sed illi forte ta-
lia geſſerunt, qui ad dignitates ſuis parentibus incognitas per-
uenerūt. tu poſt patris Præfecturam laudabilem, aliquid, quod
melius prædicetur, adiunge: quia diligentior ſemper eſſe de-
bet, qui ſequitur: dum bona parentum probabiliter & imitari
cupimus, & vincere feſtinamus. Accedit etiam tuis laudibus;
„ quod dictis prudentum probaris imbutus. Graue eſt ſapienti
„ offendere, vbi alterū reperit incidiſſe. Ius forte prætereat, qui
iura neſciuit: totum a te legitimum quæritur, cuius origo indo-
cta fuiſſe neſcitur. Æquales tibi ſunt libri Veterum, & actio-
nes parentum. Præſta opinioni tuæ, præſta noſtro iudicio, vt
impar non ſis meritis, quorum æquaſti per noſtra beneficia
dignitates.

CYPRIANO VIRO PATRITIO ATHALA-
RICVS REX XXI.

LIcet propriis frequenter honoribus, & germani tui fueris *Confertur Patritiatus dignitas.*
dignitate laudatus, tamen quia natura bonorum non ex-
peditur cū refertur, quaſi ad iudicium reuertimur, de quo iam
præconia multa ſonuerunt. Teſtificatum eſt de te, quicquid
de fidelibus, quicquid de bene meritis debuit æſtimari. Sed
digne laudum cum voluerit nouitates emittit, qui ſe actionis
» probitate compleuit. Natura perennis fontis eſt gloriæ vena *Laus perennis.*
» laudabilis: nam ſicut ille fluendo non expenditur, ſic nec iſta
» celebri ſermone ſiccatur. Quod & ſi tranſacta taceantur, noua
probaris ſuggerere quæ dicātur, qui cum ætate creſcis ſemper
& meritis. Curſus annorum laudis tibi procurat augmentum.
Seneſcis quidē corpore, ſed laude iuueneſcis. Merito tibi pro- *Senex.*
lixior ætas optatur, in qua fama ſemper robuſtior inuenitur.
Habuiſti ſub diuæ memoriæ domno auo noſtro in vtraq; par-
te laudatas ſemper excubias. Vidit te adhuc gentilis Danubius
bellatorem: non te terruit Bulgarum globus, qui etiam noſtris *Bulgares.*
erat præſumptione certaminis obſtaturus. Peculiare tibi fuit
& renitentes Barbaros aggredi, & conuerſos terrore ſectari.

Sic victoriam Gothorum non tam numero, quã labore iuuiſti. Poſtea vero, quod non minus ipſis certaminibus fuit, Referendarij officium laborioſis contentionibus exhibebas. Fuerunt enim apud illũ virtutum omnium virum exercitualia vel pacata ſeruitia. Quis enim non ageret bellũ, qui illi potuit cõpetens exhibere reſponſum? qui tãtam firmitatem animi ſemper exegit, tantam verborum in aſſerenda veritate conſtantiam, vt merito ſe viciſſe diceret hoſtem, qui illo præſente vitare valuiſſet errorem. Hinc fuit, quod eius obſequia reddiderũt prudẽtes. Quia cautela ſemper adhibita erigit ſenſum: & dum culpam quis formidat incurrere, ſapiẽtibus ſe nititur aggregare. Contulit etiam dignitatem Sacrarum Largitionum, hoc eſt laborũ tuorũ aptiſſimum munus: quam ſic caſta, ſic moderata mẽte peregiſti, vt maiora tibi deberi faceres, quanuis eam in magna præmia ſuſcepiſſes. Per hæc te florida iuuẽtus exercuit, ſed noſtris tẽporibus ætas matura ſeruauit. Conſilio quidẽ plurimũ vales, nec fractus tamẽ ætate cognoſceris. Sic enim adeptus es ſenectutis bona, vt eius nõ ſubires incõmoda. Hæc ſunt, quæ in te æſtimamus augenda: vt ſicut es cõſcientia præditus, reddaris quoque honore reuerẽdus. Sunt enim beneficiis noſtris conſentanea & vitæ ſuperna iudicia: quãdo taliũ filiorum pater effectus, natura ipſa videris eſſe Patritius. Quorum bona vernãtia non eſt abſurdũ referri: † quoniam educantiũ felicior laus eſt, de filiorũ probitate laudari. Primũ quod non minimæ laudis præſtat initium, infantia eorum nota eſt palatio. Sic fœtus tui more aquilæ ſe probantes, regales oculos ab ipſis pene cunabulis pertulerunt. Relucent etiam gratia gentili, nec ceſſant armorum imbui fortibus inſtitutis. Pueri ſtirpis Romanæ noſtra lingua loquuntur: eximie indicantes, exhibere ſe nobis futuram fidem, quorum iam videntur affectaſſe ſermonem. Habemus vnde tibi felix pater præmium debeat referri, qui & filiorum tuorum nobis animos obtuliſti. Quapropter multis laboribus, multaque fide & cõſtantia comprobato, Patritiatus tibi, deo auſpice, conferimus dignitatem, honorem ſiquidem celſum, ſed qui tuis meritis probetur eſſe æqualis. Fruere igitur probatiſſimis inſtitutis: vt cum bona tua geminaueris, noſtris interim beneficiis augearis.

Referẽdarius.

Sacræ Largitiones.

Ante ſenium prudens.

Natura Patritius.

† quando.

Aquila.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XXII.

SI fauore veſtro dignus eſt, qui vel ſemel regale potuit impetrare iudicium, quid P.C. vir magnificus merebitur Cyprianus? qui vobis toties gratior debet effici, quoties a nobis dignitates acceperit. Certantes in ſtadio numeroſior corona glorificat: olympicos curr⁹ frequens palma nobilitat: ſic vel in leuibus rebus glorioſior efficitur, cui frequenter præmia referũtur. De primo denique prouectu poteſt eſſe cunctatio: dum multi fallunt principis animum: quando facile eſt illudere, cui ſemper votum eſt præſtitiſſe. Sed talem mentis exhibuit conſtantiam, tantum bonorum habuit propoſitum, vt ſemper in ſe prouocauerit regium munus. Hæc eſt certa gloria, hæc indubitata ſententia, frequẽter potuiſſe mereri, per quod homines conſtat ornari. Hos etiam intrare in noſtram Curiam decet, qui ad primos honores non expẽdunt meritum ſuum, ſed cũ magna ſuſceperint, iterum maiora promerentur. Ornant quoque tales & noſtra iudicia: † quoniam bene prius electus creditur, qui ſæpius approbatur. Natura ipſa bonis adhibita perſeuerantia pretiatur: quia minus eſt, laudãda incipere, quam bonorum propoſitum cuſtodire. Similes habuiſtis olim P.C. Decios, ſimiles vetuſtas prædicat fuiſſe Coruinos. Neque enim hic vir, de quo nobis ſermo eſt, noſtrum ſibi tantummodo cõciliauit arbitriũ: ab vno quippe principe prouehi, videtur forte gratioſum: nã & ſub altero meruiſſe prouectum, apud vtroſque integrum conſtat fuiſſe iudicium. Cunctos ergo ſequaces habet, qui aliquid ex veritate decernit. Hunc prouectus ſui auctorem meruit, vt nos augmentatores digniſſime reperiret. Ille in eum fundamenta poſuit bonorum, nos culmen conſtruximus dignitatum. Et ideo P.C. tot laboribus, tot laudibus clarificato, illuſtri viro Cypriano, ſuggeſtum quoque Patritiatus addidimus: ne maior eſſet meritis ſuis, quã honoribus noſtris. Fauete nunc collegæ, quem ſæpe decoraſtis extranei. Securus ad vos redit, qui iam honores ſuos in libertatis aula repoſuit. Habet etiam vnde nobis reddatur acceptior: quãdo tales Curiæ veſtræ alumnos protulit, de quibus quanuis auidus pater, tamen propria vota ſuperantur, non infantia trepidos, non ad

Candidati cõmendatio.

† quando.

Decij. Coruini.

reſpondendum,vt licebat,ignaros. Variis linguis loquuntur egregie,maturis viris communione miſcentur. Sic cum nobis noti ſunt in ipſo ætatis primordio adoleſcētiam tranſierunt. Præſtet diuina maieſtas, vt ſicut de patre eorum munificentiæ nomen extulimus, ſic & in eis pietatis noſtræ titulos augeamus.

† Burgantino.

†BERGANTINO VIRO ILLVSTRI COMITI PATRIMONII ATHALARICVS REX XXIII.

Licet munificentiam Regis quotidie deceat cum Sole relucere,& iugiter aliquid facere, quo poſſit largitas principis apparere: huic tamen conſcientiæ debitum ſoluitur, quoties parentibus ſub æquitate præſtatur. Lucrantur principes dona ſua,& hoc vere theſauris reponimus, quod famæ commodis applicamus. Abſit enim,vt negemus affini, quod ſolemus cuſtodire ſubiectis: quando qui nobis ſanguine cōiungitur,plus meretur:nec fraudari poteſt proprio deſiderio, qui militat ſub Iudice gratioſo. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam præcelſo atque ampliſſimo viro Theodahado maſſas ſubter annexas,tot ſolidos penſitātes, ex patrimonio quondam magnificæ fœminæ matris ipſius,præcipimus reformari, eius feliciter dominio pleniſſime † vendicandas, cuius ſucceſſionis integrum ius in ea qua præcipimus parte largimur. De cuius fide ac ſynceritate præſumimus, vt ſequenti tempore reliqua ſupra memorati † patrimonij omni adiecta quantitate mereatur. Quid enim tali viro negare poſſimus, qui etiam meliora ſuis obtinere poſſit obſequiis,vel ſi non probaretur affinis? vir, quem nobilitatis ſuæ nulla inflat elatio,modeſtia humilis,prudentia ſemper æqualis,quid a nobis mereatur intendite: quoniam ad gloriam noſtram trahimus,qui cum proximum confitemur. Quapropter æquiſſimæ iuſſioni opera nauanter impendite, directiſque ſedis veſtræ Cartariis deſignatas maſſas actoribus eius,ſine aliqua dilatione contradite. Vt ſumma nobis caritate ſociatus, gratia præſentis muneris reddatur acceptior.

Theſauri principis.

Donata maſſa ſeu prædium.

† iudicandas.

† matrimonij cum.

Nobilis modeſtus.

Cartarij. Maſſa.

CLERO ECCLESIÆ ROMANÆ ATHALAR. REX XXIV.

TAnto diuinitati plurima debemus, quanto a cæteris mortalibus maiora ſuſcepimus. Nam quid ſimile repēdat Deo, qui potitur Imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compēſari poſſit idonee: ipſi tamen gratia redditur, dum in ſeruientibus honoratur. Itaque flebili aditione cauſamini, hoc fuiſſe longæ conſuetudinis inſtitutum, vt ſi quis ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſeruientem aliqua crederet † actione pulſandum, ad ſupradictæ ciuitatis antiſtitē negocium ſuum dicturus occurreret, ne clerus veſter forēſibus litibus profanatus, † negociis potius ſæcularibus occupetur: addentes, diaconum quoque veſtrum ad contumeliam religionis tanta executionis acerbitate compulſum, vt † Saius eum propriæ cuſtodiæ crederet mancipandum. Presbyterum quinetiam Romanæ Eccleſię pro leuibus cauſis, aſſeritis, criminaliter impetitum. Quod nobis, pro ingenita reuerentia, quam noſtro debemus auctori, diſplicuiſſe profitemur, vt qui pridem ſacris meruerant inſeruire miniſteriis, conuentionibus irreuerenter nefariis expoſiti iniuriis ſubiacerent. Sed aliorum plectenda ſubreptio nobis obtulit pleniſſimæ laudis euentum: vt cauſa contingeret præſtandi, quæ nos cœleſtibus commendaret auxiliis. Atque ideo cōſiderantes Apoſtolicæ ſedis honorem, & conſulentes deſideriis ſupplicantium, præſenti auctoritate moderato ordine definimus, vt ſi quiſpiam ad Romanum clerum aliquem pertinētem, in qualibet cauſa probabili crediderit actione pulſandū, ad beatiſſimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus. Vt aut ipſe inter vtroſque more ſuæ ſanctitatis agnoſcat, aut cauſam deleget æquitatis ſtudio terminandam: & ſi forte, quod credi nefas eſt, competens deſiderium fuerit petitoris eluſum, tunc ad ſæcularia fora iurgaturus occurrat, quando ſuas petitiones probauerit a ſupradictæ ſedis Præſule fuiſſe contemptas. Quod ſi quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit iudicio ſacrilega mente damnatus, qui reuerentiam tantæ ſedi exhibere contemnat, & aliquid de noſtris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conuentionis effectum decem librarum auri diſpendio feriatur, quæ a

Sacerdos remiſſus ad Epiſcopum remiſſus.

† accuſatione.

† officiis.

† Saius Saio. al. ſuauius eum.

Apoſtolicæ ſedis honos.

Papæ Rom. iudicium.

Sacræ Largitiones. Salatinis Sacrarum Largitionum protinus exactæ, per manus ſæpe memorati antiſtitis pauperibus erogentur, carensque impetratis negocij quoque ſui admiſſione mulctetur. Dignus eſt enim duplici pœna percelli, qui & diuinam reuerentiam, & noſtra iuſſa temerarit. Sed interim vos, quos iudicia noſtra venerantur, eccleſiaſticis viuite inſtitutis. *Eccleſiaſticis inſtitutis viuere. Sacerdotes.* Magnum ſcelus eſt, crimen admittere, quos nec conuerſationem decet habere ſæcularem. profeſſio veſtra vita cæleſtis eſt. Nolite ad mortalium vota humilia, & errores deſcendere. Mundani coërceantur humano iure, vos ſanctis moribus obedite.

IOANNI V.S. REFERENDARIO ATHALAR. REX XXV.

Donatio domus confirmata. Valde dignum eſt, in eis aliena ſeruare quibus oportet propria dona conferre. Quid enim de illa munificentia poſſis ambigere, quando a nobis te intelligis mereri, quod a noſtris deceſſoribus accepiſti? Profitemur itaque, alterius quidem donum, ſed noſtrum eſſe iudicium, & modernam principis mentem præueniſſe tantum velociſſimam largitatem. Hinc eſt, quod diuæ memoriæ auum noſtræ clementiæ domum in Caſtro Lucullario poſitam, obſequiorum tuorum ſedulitate prouocatum, conſtat voluiſſe largiri. Cuius diſpoſitionem ſecutus patritius Tholuit, poſteaque illi noſtra eſt liberalitate cōceſſa, præfatam domum actu legitimo in tua optime iura trāſmiſit. Quapropter ſerenitas noſtra vel inchoatæ voluntatis deſiderium, vel Tholuit pleniſſimæ donationis effectum, præſenti auctoritate corroboramus: vt ſæpe dicta domus paternæ recordationis Agnelli, in Lucullario Caſtro poſita, cum omnibus ad ſe pertinentibus in tua vel heredum tuorum poſſeſſione permaneat: & quicquid de hac facere malueris, habebis liberam poteſtatem. cuiuſlibet vel priuati nominis vel publici poſthac inquietudinem ſummouentes: vbi & ſi quid eſſet quolibet caſu qualibet inquiſitione fortaſſis ambiguum, huius auctoritatis noſtræ iudicio conſtat exploſum. Fruere, iuuante Deo, rebus propriis, ex noſtra quoque auctoritate ſolidatis. Alij enim tibi iura legitima præſtiterūt, nos poſſeſſionis quietem, & cunctis ſæculis ſecuram cōferimus firmitatem. Sed ne quis

quis forſitan tam egregiæ volūtatis noſtræ inuidus temerator exiſtat, iubemus eum, qui ex hac re quolibet tempore vel fiſci nomine, vel priuati mouere tentauerit aliquam quæſtionem, dare tibi, vel ad quem pertinere volueris domum ſuperius deſignatam, pœnæ nomine auri libras centum, & fruſtratum ſuis auſibus infamatumque diſcedere. Hunc enim voluntatis ſuæ meretur inuenire fructum, qui aliquid cōtra noſtrum videtur quæſiſſe iudicium. *Pœna pecuniar. et infam.*

VNIVERSIS REATINIS ET NVRSINIS ATHALARICVS REX XXVI.

GLorioſus domnus auus noſter deſideria veſtra agnoſcens, Quidilanem Sibiæ filium, Priorem vobis quidem facere diſponebat: ſed quia interueniente mortali conditione nequiuit cogitata complere, neceſſe nobis eſt, eius vota perficere: ne tantus vir de aliquo inaniter iudicetur bona potuiſſe ſentire. Atque ideo præſenti auctoritate præcipimus, vt eum Priorem feliciter habere debeatis: & quæ ordinauerit pro diſciplina ſeruanda, vbi noſtra maxime vtilitas cōtinetur, in omnibus obedire debeatis. Quia ſic domni aui noſtri eſtis moribus inſtituti, vt & leges libenter audiatis & Iudices. Hoc eſt enim, quod noſtrum comit imperium, quod opinionem noſtrā inter gentes amplificat, ſi talia geratis, quæ & nobis † accepta, & diuinitati poſſunt eſſe gratiſſima. Robuſtius enim inimici noſtri vincuntur moribus bonis. Quia quos ſuperna protegunt, felices „ aduerſarios habere non poſſunt. Pugnatis enim efficaciter fo„ ris, dū in ſedibus veſtris iuſtitiam fouere contenditis. Iſta enim „ duo mutua ſe amplexatione conſociant: qui æquitatem coluerit, fructum victoriæ poſſidebit. Nam quę neceſſitas ad iniuſta compellat, cum vos & fortes alant propriæ, & munera noſtra, domino adiuuante, ditificent? Nam & cui aliquid expetēdum eſt ſperet de munificentia principis, quam de pręſumptione virtutis. Quia vobis proficit, quod Romani quieti ſunt: qui dum ęraria noſtra ditant, veſtra donatiua multiplicant. *Prior præficitur.* *† apta.*

N

† Ioanni referendario.

† DVM ERIT SAIONI ET FLORENTINO VIRO DEVOTO COMITIACO ATHALAR. REX XXVII.

Pœnarum diuerſitas.

SEueritas publica ſicut ab innocẽtibus vacat, ita neceſſe eſt, vt in ſceleratis operam ſuæ diſtrictionis impendat: quia nõ ſemper vnũ merẽtur iudiciũ diuerſa merita perſonarũ. Morbi ipſi diſſimilibus ſuccis ſanantur herbarum: aliis cibi, aliis ferrũ optatam reuocat ſoſpitatem, & pro qualitate paſſionis præceptum merentur artificis. Et ideo deuotio veſtra per Fauentinũ territorium incunctanter excurrat: & ſi quos Gothorum atque Romanorũ in direptionibus poſſeſſorum ſe miſcuiſſe repererit, ſecundum facti ęſtimationem & damnis affligantur & pœnis. Quia grauius plectendi ſunt qui nec admonitionibus iuſtis, nec initiis principis obediendum eſſe crediderũt. †Quoniam maior ambitus eſt dominis nobis velle ſeruire, vt commendati bonis initiis reliquam vitam ſecuritatis munere perfruantur.

Direptiones poſſeſſionum coercita.

† quando.

† Hunigaſto.

† CVNIGASTO V.I. ATHALARICVS REX XXVIII.

Iudicium liberale.

† Chaticane. al. Raucane.

PErmouit ſerenitatem noſtram Cõſtantij atque Venerij dolenda conqueſtio, qua ſibi a † Tancane iuris proprij agellũ, quod Fabricula nominatur, cum ſuo peculio cauſãtur ablatũ, adiicientes ne rerum ſuarum repetitionibus imminerent, liberis ſibĩ conditionem vltimæ ſeruitutis imponi. Atque ideo magnitudo tua, decretis obſecuta præſentibus, præfatum ſuo iubeat adeſſe iudicio: † vt omni inter partes veritate diſcuſſa, iuri conſentaneam, & amicam veſtris moribus proferre ſententiã. Quia ſicut graue eſt, de ſuo dominos iure cedere, ita noſtris eſt ſæculis inimicum, ſeruitutis iugo libera colla deprimere. Momenti iure ſi competunt primitus reddantur inuaſa: ita tamen vt perſona legitima diſceptationibus non deſiſtat. Ceſſet violenta præſumptio, vt cauſa Iudicis cognoſcatur arbitrio, & aut † coniunctos ſeruos cum rebus ſibi competentibus poſſideat, aut probatos liberos indemnes atque integros derelinquant. Sufficit enim, quod ei relaxamus pœnam, qui facere præſumpſit iniuriam.

† vbi.

Libera colla ſeruili iugo premere.

Momenti iur.

† coniuctos.

HONORATIS POSSESSORIBVS ET CVRIALIBVS PARMENSIS CIVITATIS ATHALAR. REX XXIX.

DIgnum eſt, vt libenti animo faciatis, quæ iuberi pro vrbis veſtræ vtilitate cognoſcitis: nam quod proprio ſumptu deeuit aggredi, compendio ſe vobis conſtat offerri. Ciuitatem ſiquidem veſtram diutina ſiccitate laborantem, iuuante Deo, dõnus auus noſter ſaluberrima vnda rigauit. Cui nunc ſtudio veſtro cloacarum ora pandantur: ne ſordiũ obiectione tardata reciprocãs vnda veſtris ædibus illidatur, & quas debuit abluere, eaſdem vobis cogatur inferre. Cui operi, quanquam vos vrgere debeat ciuicus amor, virum ſpectabilem Geneſium præcipimus imminere. Vt nos ad meliora prouocetis, ſi quæ iuſſimus gratanter efficitis. *Cloacarum cura.*

GENESIO VIRO † SVBLIMI ATHALAR. REX XXX. † ſpectabili.

AMore ciuitatis veſtræ, antiqui operis formã domnus quidem auus noſter largitate regia conſtruxit. Sed nihil prodeſt aquarum copias vrbibus immiſiſſe, niſi nunc prouideatur cloacarũ opportuna digeſtio: more vitæ humanæ, cuius ita ſalubritas continetur, ſi quod ore quis ſuſcipit, alia parte corporis relaxatus effuderit. Et ideo ſublimitas tua Parmenſes municipes faciet huic operi † nouiter inſiſtere: quatenus antiquos cuniculos, ſiue ſubterraneos, ſiue qui iunguntur marginibus plateарum, diligenter emendent. Vt cum ſolẽniter optatus vobis liquor influxerit, nulla adiecti luctaminis obiectione tardetur. Quia gratiam vnda non habet, niſi quæ iugiter influit, & viſa ſemper abſcedit. Illa enim, quæ pulchre riuis exercitata ridet, quã deformis eſt in lacunis? palus enim nec viſu grata, nec iumentis accommoda. Elementum pulcherrimum quidẽ, ſed cum naturali puritate ſeruatur. Sine hac agri ſqualẽt, vrbes anhela ſuccitate fatigantur. Vt merito antiqua prudentia, quos a ciuica conuerſatione ſegregandos eſſe iudicauit, aquarum interdictione punierit. Quapropter tam vtilliмæ rei omniũ debet ſtudere conſenſus. quia ciuis animum non habet, qui vrbis ſuæ gratia non tenetur.

Cloacarum opportunitas. † fortè, gnauiter. *Aqua fluens.* *Palus.* *Interd. aqua.*

† ſpectabili Ioanni præfecto.

† SEVERO VIRO SVBLIMI ATHALAR. REX XXXI.

De Brutiorum ciuitate incolenda.

CVm te Præfectorum conſiliis laudabiliter inhærentē omnia didiciſſe credamus, quæ ad Reipub. ſtatum pertinent componendum; maxime cognouiſti literis eruditus pulchram eſſe faciem ciuitatum, quæ populorum probantur habere conuentum. *Ciuitatum facies pulcra.* Sic enim & in illis ſplendet libertatis ornatus, & noſtris ordinationibus neceſſarius ſeruit effect⁹. Feris datum eſt, agros ſyluaſque quærere: *Feræ.* hominibus autem focos patrios ſupra cuncta diligere. *Aues.* Aues ipſæ gregatim volant, quæ innoxia voluntate miteſcunt. *Turdi.* Canori turdi amant ſui generis denſitatem. *Sturni.* Strepentes ſturni compares ſequuntur indeſinenter exercitus. *Palumbi.* Murmurantes palumbi proprias diligunt cohortes, & quicquid ad ſimplicem pertinet vitam, adunationis gratiam non refutat. *Accipitres Aquilæ.* Contra, animoſi accipitres, aquilæ venatrices & ſupra omnes alites acutius intuentes, volatus ſolitarios concupiſcunt: quia rapaces inſidiæ innoxia † conuenticula non requirunt. *† conuentualia.* Ambiunt enim aliquid ſoli agere, qui prædam cum altero non deſiderant inuenire. Sic mortalium voluntas plerunque deteſtabilis eſt, quæ conſpectum hominum probatur effugere. *Solitudo deteſtanda.* Nec poteſt de illo aliquid veraciter credi, cuius vitæ teſtis non poteſt inueniri. Redeāt Poſſeſſores & Curiales Brutij in ciuitatibus ſuis. *Coloni.* Coloni ſunt, qui agros iugiter colunt. Patiantur ſe a ruſticitate diuiſos, quibus & honores dedimus, & actiones publicas probabili æſtimatione commiſimus: in ea, *Brutiorum ciuitas.* præſertim regione, vbi affatim veniūt inelaboratæ delitiæ: *Ceres.* Ceres ibi multa fœcunditate luxuriat. *Pallas.* Pallas etiam non minima largitate congaudet, plana rident paſcuis fœcundis, erecta vindemiis; abundat multifariis animalium gregibus, ſed equinis maxime gloriatur armentis: merito, quando ardenti tempore tale eſt † neruum ſyluarum, vt nec muſcarum aculeis animalia fatigētur, & herbarum ſemper virentium ſatietatibus expleantur. *† forte, vernum.* Videas per cacumina montiū riuos ire puriſſimos, & quaſi ex edito profluant, ſic per Alpium ſumma decurrunt. *Alpes.* Additur, quod vtroque latere copioſa marina poſſidet frequentationę commercia: vt & propriis fluctibus affluenter exuberet, & peregrino penu in vicinitate litorum compleātur. Viuunt illic

ruſtici epulis vrbanorum, mediocres autem abundantia præpotētium: vt nec minima ibi fortuna copiis probetur excepta. Hanc ergo prouinciam ciuitatibus nolunt incolere, quam vel in agris ſuis ſe fatentur omnino diligere? Quid prodeſt tantos viros latere literis defecatos? Pueri liberalium ſcholarium cōuentum quærunt: & mox, vt foro potuerint eſſe digni, ſtatim incipiunt agreſti habitatione neſciri: proficiunt, vt dediſcant: erudiuntur, vt negligant: & cum agros diligunt, ſe amare non norunt. Quærat eruditus, vbi poſſit exiſtere glorioſus: prudens frequentiam non reſpuat hominum, in qua ſe nouit eſſe laudandum. Alioqui virtutibus fama tollitur, ſi earum merita in hominibus neſciantur. Nam quale deſiderium eſt, ciuium frequentiam deſerere, cum aliquas quoque auium conuerſationi humanæ ſe videant velle miſcere? Mortalium enim penatibus fiducialiter nidos philomena ſuſpendit, & inter commanentium turbas pullos nutrit intrepida. Fœdum ergo nimis eſt, filios in deſolationibus educare, cum frequentationi humanæ videat alites ſua pignora commiſiſſe. Redeant igitur ciuitates in priſtinum decus: nullus amœnitatem ruris præponat mœnibus antiquorum. Quomodo poteſt in pace refugi, pro qua oportet bellum (ne vaſtetur) aſſumi? Cui enim minus grata nobilium videatur occurſio, cui non affectuoſum ſit cum paribus miſcere ſermonem, forum petere, honeſtas artes inuiſere, cauſas proprias legibus expedire, interdum Palamediacis calculis occupari, ad balnea ire cum ſociis, prādia mutuis apparatibus exhibere? Caret profecto omnibus his, qui vitam ſuā vult ſemper habere cum famulis. Sed ne vlterius in eandem conſuetudinem mens aliter imbuta relabatur, datis fideiuſſoribus tam Poſſeſſores, quam Curiales, ſub æſtimatione virium, pœna interpoſita, promittāt anni parte maiore ſe in ciuitatibus manere, quas habitare delegerint. Sic fiat, vt eis nec ornatus deſit ciuium, nec voluptas denegetur agrorum.

Vrbem incolere, honeſtum. *Eruditis vitāda ruſticatio.* *Philomela.* *Ciuilia munera.* *Palamediacis calculis occupari.* *Cautio habitandi vrbem.*

SEVERO V.S. ATHALARICVS REX XXXII.

CVm † Infadius vir ſublimis pro cauſis ſuis ad Comitatum ſacratiſſimum feſtinaret, itineris longinquitate cōfectus, animalia feſſa reparare contendens, ad fontem Arethuſæ, in

† Niofadius.

† Scilliano. al. ſcitiliano. † Scyllatino territorio conſtitutæ, elegit ponere manſionem: eo quod ipſa loca & paſcuarum vbertate fœcunda ſint, & inũdatione aquarum pulchreſcant. Eſt enim, vt dicitur, ſub pede collium ſupra maris arenam fertilis campus: vbi fons vaſtus egrediens, cannis in coronæ ſpeciem riparum ſuarũ ora contexit, amœnus admodum & arundineis vmbris, & aquarum ipſarum virtute mirabilis. Nam cum ibi tacitus homo, & ſtudioſe ſilentioſus aduenerit, aquas fontis irrigui reperit ſic quietas, vt in morẽ ſtagni non tam currere, quam ſtare videantur. At vbi concrepans tuſſis emiſſa fuerit, aut ſermo clarior fortaſſe ſonuerit, neſcio qua vi ſtatim aquæ ibidẽ concitatæ proſiliũt: os illius gurgitis ebullire videas grauiter excitatum: vt putes, aquam rigentẽ ſuccenſæ ollæ ſuſcepiſſe feruorem: ſilenti homini tacita, loquenti ſtrepitu & fragore reſpondens: vt ſtupeſcas, ſic ſubito perturbatam, quam nullus tactus exagitat. Noua vis, inaudita proprietas, aquas voce hominum commoueri, & quaſi appellatæ reſpondeãt, ita hominũ ſermonibus prouocatæ, neſcio quid immurmurant. Credas ibi aliquod animal proſtratum ſomno quieſcere, quod excitatum magno ſtrepitu tibi reſpondeat. Legitur quidem, nõnullos fontium variis ſcaturire miraculis: vt aliqui potati animalibus reddant varium colorem, alter greges albos efficiat, quidam in ſaxeam duritiẽ ſuſcepta ligna conuertãt. Sed has cauſas nulla ratio cõprehendit: quia ſupra intellectũ humanũ eſſe cognoſcitur, quod tantũ rebus naturalibus applicatur. Sed vt ad querelam ſupplicantis cito redeamus. Hic cum manſionem ſupradictus † Infadius habuiſſet, inſidiis ruſticorũ abactos ſibi aſſerit caballos: quod tẽporum noſtrorum habere non decet diſciplinam, vt delectatio illius loci tali damno redderetur horribilis. Quod viuacitatem tuam diligenti cẽſemus examinatione diſcutere, quæ & de palatio noſtro auctoritatem, & de legibus viſa eſt iuſtitiam collegiſſe: vt, more ipſius fontis, ſcelus quod actũ eſt videaris vlciſci: perquirantur † fontes ſummo ſilentio, teneantur in ſuis laribus quieti: vt dum mox inſecutor increpuerit, eorũ corda turbentur: in voces proſiliat, & ſe terribili murmuratione confundãt. Sic aquas ſuas omina ſibi iudicent dediſſe pœnarũ. Sit ergo in eis competens vindicta, vt loca ſint peruia: inuitet poſita diſciplina ſtudium commeantium. Ne latronum exceſſibus vi-

Mirũ de fonte.

Fontium miracula.

† Niufadius.

Abacti equi.

† fures.

tetur tale miraculum, quod ſemper lætificare cognoſcitur inquiſitum.

SEVERO V.S. ATHALARICVS REX XXXIII.

SIcut incognita velle noſſe, prudentis eſt: ita comperta diſſimulare, dementia eſt: eo præſertim tempore, cum noxia res ad correctionem poſſit celerrimam peruenire. Frequenti ſiquidem probatione didicimus, Lucaniæ conuentu, qui priſca ſuperſtitione Leucothea nomen accepit, quod ibi ſit aqua nimio candore perſpicua, præſumptionibus illicitis ruſticorum facultates negociantium hoſtili direptione ſæpe laceratas: vt qui ad natale ſancti Cypriani religioſiſſime venerant peragendum, mercimoniiſque ſuis faciem ciuilitatis ornare, egentes turpiter ineneſque diſcederent. Hoc nos ſimplici ac facili remedio credidimus corrigendum, vt ſpectabilitas veſtra prædicto tempore vna cum Poſſeſſoribus atque Conductoribus diuerſarum maſſarum, ad quietem cōuenientium, anticipata debeat cautela procurare, vt atroces facti, reos inueniat, quos pœna conſumat. Quod ſi aliquis ruſticorum, vel cuiuſlibet loci homo, cauſas nefandæ litis attulerit, inter ipſa initia comprehenſus fuſtuariæ ſubdatur protinus vltioni: & pompatus mala nota corrigat, qui prius occultum facinus excitare tentabat. Eſt enim conuentus iſte & nimia celebritate feſtiuus, & circūiectis prouinciis valde proficuus. Quicquid enim præcipuum aut induſtrioſa mittit Campania, aut opulenti Brutij, aut Calabri peculioſi, aut Apuli idonei, vel ipſa poteſt habere prouincia, in ornatū pulcherrimæ illius venalitatis exponitur: vt merito tam ingentem copiam iudices de multis regionibus congregatam. Videas enim illic collucere pulcherrimis † ſtationibus latiſſimos campos, & de amœnis frondibus intextas ſubito momentaneas domos, populorum cantantiū, lætantiumque diſcurſum. Vbi licet non conſpicias operam mœniū, videas tamen opinatiſſimæ ciuitatis ornatum. Præſto ſunt pueri ac puellæ, diuerſo ſexu atque ætate conſpicui, quos non facit captiuitas eſſe ſub pretio, ſed libertas: hos merito parentes vēdunt, quoniam de ipſa famulatione proficiunt. Dubium

Leucothea.

D. Cypriani natale.

Maſſa.

Fuſtuaria vltio.

† v. ſationibus.

Liberi à parētibus venditi.

quippe non eſt, ſeruos poſſe meliorari, qui de labore agrorum ad vrbana ſeruitia transferuntur. Quid veſtes referā innumera varietate diſcretas? quid, diuerſi generis animalia nitere pinguiſſima? vbi tali cūcta taxatione proponūtur, vt quālibet emptor faſtidioſiſſimus inuitetur. Sic de illo commercio nemo ingratus redit, ſi cūcta probabilis diſciplina cōponit. Eſt enim & locus ipſe cāporum amœnitate diſtenſus, ſuburbanū quoddam Coſilinatis antiquiſſimæ ciuitatis, qui a cōditore ſanctorum fontiū Marcilianū nomen accepit. Hic erumpit aquarum perſpicua & dulcis vbertas, vbi in modum naturalis antri abſidis fabricata concauitas ſic perſpicuos liquores emanat, vt vacuum putes lacum, quem non dubitas eſſe pleniſſimum. Hic perlucidus vſque ad fundum patet: vt aſpectibus tuis aërē potius apparere iudices, non liquorem. Æmulatur ſerenū diem aqua ſubtiliſſima: nā quicquid in imo geritur, inoffenſa † aëris claritate monſtratur. Colludunt illic gregatim † lectiſſimi piſces, qui ad manus poſcentiū ſic intrepidi veniunt, tanquam ſe nouerint non eſſe capiendos: nam qui tale aliquid præſumpſit efficere, mox pœnam diuinitatis cognoſcitur excepiſſe. Longa ſunt, illius fontis memoranda deſcribere. Veniamus ad illud ſingulare munus, ſanctúmque miraculum. Nā cum die ſacratæ noctis precem baptiſmatis cœperit ſacerdos effundere, & de ore ſancto ſermonū fontes emanare, mox in altum vnda proſiliens, aquas ſuas non per meatus ſolitos dirigit, ſed in altitudinem cumuloſque tranſmittit. Erigitur brutum elementū ſpōte ſua, & quadam deuotione ſolenni præparat ſe miraculis, vt ſanctificatio maieſtatis poſſit oſtendi. Nam cū fons ipſe quinque gradus tegat, eoſque tantum ſub tranquillitate poſſideat, aliis duobus cernitur creſcere, quos nunquam præter illud tēpus cognoſcitur occupare. Magnum ſtupendumque miraculum, fluenta labētia ſic ad humanos ſermones vel ſtare vel creſcere, vt eis credas audiendi ſtudium minime defuiſſe. Fiat venerabilis omnium ſermone fons iſte cæleſtis. Habet & Lucania Iordanem ſuum. Ille exemplum baptiſmatis præſtitit, hic ſacrum miniſterium annua deuotione cuſtodit. Quapropter & reuerentia loci & vtilitas rei dare debet populis ſanctiſſimam pacem. Quia cunctorum iudicio ſceleratiſſimus habendus

Aqua puriſſima.

Fōs limpidiſſ. deſcribitur.

† oculis.

† minutiſſimi.

Piſces manſueti.

Fontis miraculum.

Iordanis.

bendus eſt, qui talium dierum gaudia temerare contendit. Relegantur populis & proponantur iſta, quæ diximus: vt cum multa eſſe minime creduntur, excedendi licentia non quæratur.

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER NONVS.

HILDERICO REGI VANDALORVM ATHALARICVS REX I.

DVRISSIMA nimis ſorte conſtringimur, vt quos ante dulces parentes diximus, nunc eis cauſas amariſſimas imputemus: quas nemo poteſt relinquere, qui pietatis noſcitur monimenta cogitare. Quis enim neſciat, diuæ recordationis Amalafridam, generis noſtri decus egregium, violētum apud vos reperiſſe lucis occaſum? & quam habuiſtis pridem dominam, paſſi non eſtis viuere nec priuatam. Hæc ſi contra fas parentelæ grauis eſſe videbatur, remitti ad nos debuit honorabilis, quam magnis ſupplicationibus expetiſtis. Parricidij genus eſt, vt quam vobis fecerat affinem cōiunctio Regis, nefandis auſibus in eius vos interitum miſceretis. Quid tantum mali a ſuo coniuge relicta promeruit? Si ſucceſſio debebatur alteri, nunquid fœmina in eo ambitu potuit inueniri? Mater quinimo haberi debuit, quæ vobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter † has diuorum ſtirpem retinuiſſetis Amali ſanguinis purpuream dignitatem. Hoc Gothi noſtri ad ſuum potius opprobrium intelligunt fuiſſe tentatum. Nam qui dominæ alienæ gentis intulit necem, omnino eius parentum viſus

Querela & legatio de Amalafrida occiſa.

Vidua Regis.

Purpurea dignitas.

† Haſidirlgorum.

eſt deſpexiſſe virtutem: quando nemo, quod reſecandum credit, putat eſſe tentandum. Et morali ideo ratione commoniti, per illum & illum Legatos noſtros verbis prius a vobis expetimus æquitatem, exſpectantes qualis excuſatio tantis caſibus afferatur. Nam & ſi quodlibet negocium in tali perſona fuiſſet enatũ, nobis debuit intimari (vt & noſtro iudicio periret, quæ ſe peſſimis actibus miſcuiſſet) reſtat, vt naturalis eius fingatur occaſus. Impoſſibilia non dicimus: noua non quærimus: illum atque illum tradite, per quos facta res debeat elucere. Sit in eis totius cauſæ abſoluta probatio, ſine bello, ſine cæde, aut nos efficiat placatos, aut vos reddat obnoxios. Quod ſi creditis eſſe temnendum, nec vos ad rationabilia reſponſa cõponitis, conditione initæ pacis abſoluimur, qui læſi fœderis vinculo non tenemur. Vindicet nunc ſuperna maieſtas ſcelus qualibet arte commiſſum, quæ ad ſe clamare fatetur fraterni ſanguinis cædem impiam.

Minatur bellum.

Frangenti fidem, &c.

EDICTVM ATHALARICI REGIS II.

Cura principis.

QVi Reipub. ſtatũ, & generale cupit ſtare faſtigium, ad vniuerſa debet eſſe ſolicitus: quia non eſt ſalus in corpore, niſi quam & membra potuerint obtinere. Iniuria vnius loci cõpago tota concutitur, & tanta conuenientiæ vis eſt, vt vnum vulnus vbique credas accipi, quando illa cœperit condolere. Reſpub. ſiquidem non eſt vnius ciuitatis cura, ſed totius regni prouiſa cuſtodia. Quapropter ſi quid ex ipſa minuitur, in origine diſpendia ſentiuntur. Minus enim habere neceſſe eſt, cui aliquid perit. Et ideo diuerſarum ciuitatum peruigil nos cura ſolicitat: ne permiſſa longius mala; noſtra poſſint grauare palatia. Arbor, quam florere vides, quam ſumma conſpicis viriditate lętari, ſubterraneo ſucco fœcunditatis animatur, reddẽs in ſuperficiem, quod continet in radice. Hominum quoq; vultus magna hilaritate decoratur, ſi viſceribus ſanis grauamen nullius ſentiat lęſionis. Sic regnum iure dicitur integerrimum, ſi nuſquam fuerit imminutum. Hoc fieri poteſt, cum vndique ſummouetur effrenata licentia: nec datur auſus menti malignæ, ſub abominabili libertate peccare. Curiales, quibus a prouida ſollicitudine nomen eſt, grauiſſima dicuntur infeſta-

Reſpub.

Curiales.

feſtatione quaſſari: vt quicquid eis honoris cauſa delegatur, ad iniuriã potius videatur eſſe perductum. O nefarium ſcelus, importabile malum! quãdo debuit Reipub. ſeruiendo proficere, tunc libertatem ſuam cum fortunis videtur amittere. Quocirca edictali programmate definimus, vt ſi quis † vexatus fuerit († verſatus.) aut iniuria, aut in diſpendio Curialis, vel aliquid ei (præterquã iuſſum fuerit a nobis, vel ab aulicis, quorum intereſt, poteſtatibus) imponere fortaſſe pręſumpſerit, aut decem librarum auri diſpendio feriatur, ipſi qui tale aliquid pertulerit nihilominus profuturum: aut ſi facultas vindictæ non ſufficit, per fuſtuaria ſupplicia laceretur: & reddat debitum pœnis, quod nõ potuit compenſare pecuniis: ita tamen, vt quæ pro publica vtilitate fuerint delegata, ingenua ſolicitudine compleãtur: quãdo plus incipiunt debere, quos alienas iniquitates non permittimus ſuſtinere. Prædia Curialium, vnde maxime mediocribus parantur inſidiæ, nullus illicita emptione peruadat. Quia contractus dici non poteſt, niſi qui de legibus venit. Circa Saionum & militantum moleſtias Iudicum protegantur auxilio. Ab ipſis quoque moderatoribus eos noſtra vindicauit auctoritas, quanto grauius plectendus eſt, ſi ille cui delegatur auxilium, probetur inferre detrimentum? Erigite colla depreſſi: ſubleuate animos malorum ſarcinis ingrauati. date ſtudiũ recuperare, quę vos male cognoſcitis amiſiſſe. Vnicuique ciui vrbs ſua Reſpub. eſt. Adminiſtrate ciuitatum ſub conſentanea voluntate iuſtitiam. Ordines veſtri æquabiliter viuant. Nolite grauare mediocres, ne vos merito opprimere poſſint potiores. Pœna iſta peccati eſt, vt vnuſquiſq; in ſe recipere poſſit, quod in alterum proteruus exercuit. Viuite iuſte, viuite continenter. Quia vix audet quiſquam in illos excedere, in quibus culpas non poteſt inuenire. Grues moralem nouerunt exercere concordiam: inter quas nullus primatus quæritur, quia iniquitatis ambitus non habetur. Vigilant viciſſim, communi ſe cautela cuſtodiunt, ipſe paſtus alternus eſt. Sic honor nullis adimitur, dum omnia ſub communione ſeruantur. His etiam volatus vicaria æqualitate diſponitur: vltima fit prima, & quæ primatũ tenuit, eſſe poſterior non recuſat. Sic quadam communione ſociatæ ſibi ſine regibus obſequuntur, ſine dominatu parent, ſine terrore famulantur. Voluntarie ſeruiendo liberæ ſunt, &

Fuſtuaria ſupplicia.

Prædia Curialium emere nõ licet.

Contractus.

Gruum concordia.

Vicaria æqualitas.

inuicem ſe diligendo muniuntur. Quarum morem ſcriptores rerum naturalium contuentes, politiam quodammodo inter ipſas eſſe commemorant, quas ciuico affectu viuere cognouerunt. Has ſi vos imitemini, omnes a vobis prauitatum calumnias excluditis. Nam vos qui recti vota recipitis, habetis per leges poteſtatem in ciuibus veſtris. Non enim incaſſum vobis Curiam conceſſit Antiquitas, non inaniter appellauit Minorē Senatum, neruos quoque vocitans ac viſcera ciuitatum. Quid in iſta appellatione non habeatis vel potētiæ, vel honoris? Nā qui Senatui comparatur, a nullo genio claritatis excluditur.

† Seuero viro ſublimi.

† BERGANTINO VIRO COMITI PATRITIO ATHALARICVS REX III.

De metallis fodiendis & exercendis.

SI labor omnis aſſiduus adeo diuerſos exigit fructus, vt aurū argentumque ſolita commutatione mercetur, cur non ipſa diligenter exquirimus, propter quæ poſcere alia videbamur? *Auri vis.* Italia diues inferat nobis & aureos fructus. Omnis prouentus acquiritur, vbi metallum fuluidum reperitur. Nam quid neceſſe eſt, terram multiplici fœcunditate laſſari, ſi ipſa magis pretia in ea potuerint inueniri? Frumenta vobis vſualiter Natura, induſtria ſuffragante, concedit, paſſim ſe vina profundunt: metallum raro proditur, vt ſtudioſius expetatur. Quapropter ad *Brutij.* maſſam iuris noſtri Ruſticianam, in Brutiorum prouincia cōſtitutam, magnitudinem tuam iubemus Cartarium deſtinare: *Theodorus.* & ſi (vt ab artifice harum rerum Theodoro dicitur) memoratis rebus terra fœcunda † officinis ſolenniter inſtitutis montiū viſcera perquirantur, intretur beneficio artis in penetrale telluris, & velut in theſauris ſuis Natura locuples inquiratur. Cameris enim ingenioſa præſumptione reuolutis, talpinum animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis ante patuerunt. *Talpa.* Sic ambitio nil relinquit abſconditum, nec vbi interdum ſuſtinere poſſit extremum. Intrant homines caligines profundas: viuunt ſine ſupernis: exulant a Sole: & dum ſub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt. Eſt aliquando illis ruina via ſua, & reditus procurare nequeūt, qui pedibus ſuis ſemitas operoſis manib⁹ effecerūt. Sed quibus cautior ars vita felicior eſt, intrant egentes, exeunt

† eſt officij ſolerter.

opulenti,ſine furto diuitias rapiunt,optatis theſauris ſine inuidia perfruuntur:& ſoli ſunt hominum, qui abſque vlla nundinatione pretia videantur acquirere.Mox enim,vt ſupernæ luci fuerint reſtituti, minuta quæque grauiora diſcernentibus aquis a genitrice terra ſeparant,ac fictilibus recōdita, vaſta fornace decoquunt,donec ſoluantur vtiliter in liquorem. Riuos quoque de flamma venientes tanto igne depurgant,quouſque pulchritudinem ſui prodant,quam terrena viſcera, ne cuperētur,abſconderant. Vincitur Natura, dum eam meliorat induſtria.Pulchrior eſt,dum arſerit:potior, dum decoxerit. Quia tantum creſcit ad pretia,quanta fuerit ſynceritate mundata. Origo quidem nobilis,ſed de flamma ſuſcipit vim coloris. Vt magis credas inde naſci,cuius ſimilitudine videtur ornari.Sed cum auro tribuat ſplendidum ruborem , argēnto cōfert albiſſimam lucem.Vt mirum ſit,vnam ſubſtantiam tradere, quod rebus diſſimilibus poſſit aptari.Proinde quicquid ad exercendam huius artis peritiam pertinere cognoſcitis, ordinatio veſtra perficiat.Vt & terra Brutiorum ex ſe tributum,quod dare poſſit inueniat,quæ fructibus copioſa luxuriat.Decet enim, vt inter tanta bona, nec illa deſint, quæ putantur eſſe præcipua. Cur enim iaceat ſine cultu, quod honeſtum poteſt eſſe compendium? Aurum ſiquidem per bella quærere,nefas eſt: per maria,periculum:per falſitates,opprobrium:in ſua vero natura,iuſtitia.Honeſta vero ſunt lucra,per quæ nemo læditur. Et bene acquiritur,quod a nullis adhuc dominis abrogatur.Gryphes aurum iugiter leguntur effodere, atque huius metalli inſpectione gaudere:quibus quoniam non eſt ambitus lucri,cupiditatis crimine non dicuntur accendi. ſcilicet, quia omnis actus in qualitate propoſiti eſt:& non eſt vituperandum,quod nulla fuerit voluntate laſciuum. Sint ergo ſedula operationē continui quæſtus,inuidiam non paueſcant:quod ars dicitur, a crimine liberatur.

Auri coquendi ratio.

Brutiorum terra.

Honeſta auri quærēdi ratio.

Gryphus.

Ars innocens.

† ABVNDANTIO PRÆPOSITO ATHALAR. REX XV.

†Bergātino.

FElix querela eſt, quando leges pietate ſuperantur: & beata conditio ſubiectorum,ſi cognoſcant illum aliis miſertum, quem & ſibi optant eſſe propitium.Neque enim ob aliud Cu-

A curia albo abraſi ob delictum.

riales leges ſacratiſſimæ ligauerunt, niſi vt cum illos ſoli principes abſoluerent, indulgentiæ præconia reperirent: hoc eſt, vbi dominus aduerſum ſua iudicia amabili concertatione diſſentit: quando & ipſius quædam iuſtitia eſt, vt qui pius dicitur, diſtrictionis termino minime teneatur. Nam & iſte quidã rationabilis otdo eſt, militia tandem ſoluere, qui impares laboribus probãtur exiſtere. Curialis enim, ſi nulla valetudine corporis continetur, ad ſolas deceptiones apponitur: & dum adeſſe quid proderit, ſi eum contingat defectum viribus inueniri. Similis quippe eſt abſenti, a quo non potuerint imperata compleri. Deinde dum Curia multiplici numeroſitate lætetur, non videtur perculſa damnis, paucos perdidiſſe de plurimis.

Vacatio militiæ ob morbum.

Quapropter illuſtris magnificentia tua Agenantiam, vxorem Campaniani viri diſertiſſimi, in Lucania prouincia conſtitutam, filioſque eorum de albo Curiæ ſuæ faciat diligenter abradi: vt ventura poſteritas neſciat fuiſſe, qui vetatur abigere: quia calumnia non præſumitur, vbi aliqua probatio non habetur. Proinde in Poſſeſſorum numero potius collocẽtur, paſſuri nihilominus moleſtias, quas ipſi aliis ingerebant. Ad tributa enim ſolita turbabuntur: faciem compulſoris horrebunt (a poteſtatibus iuſſa prius veniſſe neſciebant) & votiua ignorantia fatigati, formidáre delegata incipient, per quæ antea timebantur. Nam & ex ea parte bonis moribus vixiſſe probandi ſunt, quando perpetiuntur inter illos ocioſi viuere, quorum ſe non cognoſcunt odia meruiſſe. Aliqui non paterentur ſub illis eſſe, quos ſe cognoſcebant malis actibus incitaſſe. Fruantur ergo beneficio principali: viuant remiſſa pace tranquilli, qui fuerũt in actionum ſuarum qualitate compoſiti.

Curiæ de albo abradi.

Compulſor.

EPISCOPIS ET HONORATIS ATHALARICVS REX V.

POſſeſſorum territorij veſtri querela comperimus, ſupra tẽporis neceſſitatem quorundam ciuium ſuorum execrabilẽ ſuſtinere ſæuitiam: dum primo tempore †panitij ſpeciem conceptam in propriam redegere ſubſtantiam, exſpectantes caritatem mediocribus grauem, vt parcius reponentibus deteſtabilem inferant nuditatem: quando homines † in famis periculo conſtituti rogantes offerũt, quos ſe ſpoliare poſſe cogno-

In Dardanos panitij ſpeciem ſibi vendicantes.

† panitij ſpeciem coemptam.

† infames.

ſcunt. In neceſſitate ſiquidem penuriæ, pretij nulla contentio eſt: dum patitur quis induci, ne poſſit aliqua tarditate percelli. Hæc igitur vota damnantes, præſentes direximus portitores. Vt ſiue in gradu, ſiue in aliis locis frumentorum cõdita potuerint inuenire, tantum ſibi vnuſquiſque dominus vel familiæ ſuæ domus retineat, quantum ſe expendere poſſe cognoſcit: reliquum periclitantibus vendat, præſentibus ſcilicet harũ gerulis, qui ad eam rem deſtinati eſſe noſcuntur, moderata tamẽ pretij quantitate, qua eum conſtiterit a ſuis prouincialibus cõparaſſe. Vt nec nimium grauetur qui emit, & aliquo compẽdio foueatur ille, qui diſtrahit. Quapropter libẽtib⁹ animis implete, quæ iuſſa ſunt. Quia vobis debetis in hac parte cõſulere inuicem. Ne dum caritatem nimiam quæritis, ſceleſtum vobis aliquid potius (quod abſit) optetis. Ne quis ergo venditionem ſibi impoſitam conqueratur, ſciat libertatem in crimine non requiri, ſed illud boni ingenij magis eſſe, ſi non feſtinet excedere. Vendat itaque ſub iuſta ratione, qui diſtrahit. Si cõſentit, operatur laudem ſuam: ſi diſcrepat, noſtrum facit eſſe præconium. Quando bonum eſt iubentis, ſi iuſtitia imponatur inuitis.

Frumentarij coacti vendere.

PRIMISCRINIO ATHALARICVS REX VI.

CVm diuturnis laboribus excubares, ita te imbecillitate corporis aſſeris grauiter ſauciatum, vt nec ad famam militiæ percipiendam poſſis occurrere, ad quam conſtat voto te præcipite feſtinaſſe: metuẽs, ne per abſentiam tui ab ipſis pene faucibus dulciſſimus tibi fructus videatur auferri: poſtulans etiam vt algentis corporis neceſſitate conſtrictus, Baiani lauacri ſiccitate laxeris. Dignum plane, quod inter præmia ſumma præſtemus: vt ſicut conferimus victis ſpem, ita tribuamus ſupplicantibus ſalutem. Quapropter & a vinculo te † emolumentarij terroris abſoluimus, & prædicti lauacri munere ſubleuamus. Vt primũ mẽtis gaudio recreatus, facilius mẽbrorum recipias ſoſpitatẽ. Naturalis ſiquidem cura eſt, ægris dare lætitiam. Nam fac inualidum gaudere, ſanatus eſt. Perge igitur ad amœnos receſſus. Perge ad Solẽ, vt ita dixerim, clariorẽ. Vbi, ſalubritate aëris temperata, terris blandior eſt natura. Illic mi-

Honeſta miſſio.

Baianum lauacrum.

† emolumẽticij.

Lætitia valetudini confert.

REPERATO PRÆFECTO VRBIS ATHALAR. REX VII.

POſt parentum claras adminiſtrationes bene conferuntur poſteris eminentiſſimæ dignitates: dum nullius acquieſcit ingenium iacere intra æſtimationem ſuarum: quando quidam honeſtus ambit' eſt, quos ſequimur tẽpore, velle præconiis anteire. Additur etiam, quod priſcorum dogmatibus eruditi opinionis gratia delectantur augeri. Nam quanto ſe vnuſquiſque melioribus cognoſcit artibus ſtuduiſſe, tãto amplius grandiora præſumit appetere. Dudum itaque illuſtris recordationis genitoris tui Reſpub. ſenſit Romana diligentiam. Comitiuæ ſiquidem Largitionum præſidens, functus etiam vicibus Præfectorum, Prætorianam egit integerrime dignitatem, Curiam reparans, pauperibus ablata reſtituens, & quanuis liberalibus ſtudiis fuerit impolitus, placere non omiſit induſtrius. Quoniã naturaliter per ſe commendari poteſt bonum ingenium, etiam cum rebus accidentibus non videtur ornatum. Sed hoc quantum eſt ad tuam notitiam literarum.

Præfecturæ urbanæ collatio.

Honeſtus ambitus.

„ Doctina ſiquidem quos ab imperitis diſcernit, ſapientibus amica ſocietate coniungit: cui perfacile eſt ornare generoſum, quæ etiam ex obſcuro nobilem facit. Creſcit quoque præclaris meritis tuis, quod in affinitatis gratiam te talis elegit, quem ſemper contigit de iudicij ſui integritate prædicari: moribus communis, conſcientia ſingularis, qui ſe ſemper ſuis moribus & amicorum conuerſatione & ſua fecit probitate laudari. Qualẽ ergo ſuo ſanguini æſtimandus eſt ſociaſſe, qui nunquam improbum vel communioni ſuæ decreuit adiũgere. Et ideo licet primæuus venias ad honorem, poſt tanti viri iudicium ineptum eſt te dicere non probatum. Nam ſi bene illis ſuggerentibus in extraneis cauſis placidas aures præbemus, cur magis in genere ſuo eorum iudicia non ſequamur, vbi ſemper ſtudioſe ſibi proſpiciunt, etiam qui in aliis actibus frequenter excedunt? Atque ideo, quod feliciter dictum ſit, per Indictionem illam Vrbanæ tibi tribuimus infulas dignitatis: vt ſicut in illo ordine primus, ita habearis & meritorum laude præcipuus. Pene ſiquidem terrarum oculis habetur, quod in illa ciuitate peragitur. Quem iam ſibi iudex placatum faciat, ſi illum Senatum tantæ benignitatis offendat?

Doctrinæ laudatio.

Quod geſtum in vrbe patet omnibus.

Quid ſit maturitatis, quid prudentiæ, in ordinis ipſius æſtimatione cognoſcis, cuius primæua germina mox vt adoleuerint, Patres vocantur. Adoleſcentia illic inchoat a maturitate conſilij: tractant iuuenes cum modeſtia ſenium: vbi morum pondus in flore permittitur, quod vix alibi cana ætate generatur. Talem te ergo habita moderatione tractabis, vt cum tot Proceres ad Curiam vocas, dignam ante illos ſententiam tuæ voluntatis aperias. Nimis quippe arduum eſt, tale aliquid inter illos dicere, quod nequeat tantis prudentibus diſplicere. Ideoque non vnius dignitatis vir æſtimandus eſt, qui ab illa turba doctorum bonum potuit referre iudicium. Nam ſi gratum eſt vel ſub raritate prædicari, quid illi gaudij prouenire poſſit, quē tot nobilium vota laudauerint? Iuſtitiam dilige. Oppreſſis te diligenter impende. Redde laudes Poſteris tuis, quas tu a Maioribus accepiſti.

Senatores, patres.

Arduum eſt dicere apud ſapientes.

OSVM V.I. COMITI ATHALAR. REX IIX.

Comitiua Dalmatiarum & Suauia.

PRopoſiti noſtri eſt, honeſtos labores palma remunerationis ornare: vt viciſſitudine, qua prouecti gaudent, deſides mordeantur, ſibique imputare poſſint, quod clementiſſimis temporibus iudicij noſtri præmia non merentur. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam, deo iuuante, ad Dalmatiarum atque † Suauiæ prouincias iterum credidimus deſtinandā: vt quicquid pro vtilitatibus noſtris eſſe cognoſcis, æquabili ordinatione diſponas, populumque nobis deuotum per tuam iuſtitiam facias eſſe gratiſſimum. Quia dominorum laudibus applicatur, cum ſe probabiliter tractat electus. Non exempla aliena perquiras: memor eſto quæ feceris, & nō indiges admoneri. Quid eſt enim quod de tua quiſquam debeat actione dubitare, quando ipſis prouinciis adhuc propria bona redolere cognoſcis? Quodammodo iam debitum eſt illi velle præſtare, apud quem ſcis te fuiſſe laudabilem. Obedientibus enim iuſte indulgetur animus, & quos ſcimus memores bonorum, indubitanter eis denuo præbemus affectum. Ætas quidem tua prouecta eſt, ſed actus quoque maturior. Quid enim nunc ſurripere valeat, in quo nunc iuuentus reprehenſibilis fuit? Sed hæc

† Sueneciæ.

in domni aũi noſtri regno feciſti: nunc talia demonſtra, vt tẽporibus noſtris reſeruaſſe videaris, quicquid probitatis addideris.

VNIVERSIS GOTHIS ET † ROMANIS ATHALAR. REX IX.

† Prouincia- lib. Suauæ ac Dalmatiæ.

Comitis commendatio.

PEr prouincias, nobis Deo præſtante conceſſas, tales viros cupimus deſtinare, qui ſint armis præditi, & iuſtitia glorioſi: vt abſit a vobis & extranearũ gentium metus, & calumnioſis non pateatis inſidiis. Quia non minus eſt, malum bellicum vitaſſe, quam ſæua diſcuſſionis, euadere. Ipſa eſt enim vera ſecuritas, quæ de nulla † Iudicis † impietate formidat. Atque ideo, quod Deo auſpice dictum ſit, illuſtrem Comitem Oſum, & palatio noſtro clarum, & prouinciis longa conuerſatione notiſſimum, Dalmatiis decernimus præſidere. Cui, pro vtilitate noſtra iubenti, parere procurate: quoniam tantam eius eſtis iuſtitiam frequenter experti, vt & ſine regia iuſſione ei deberetis priorum memores obedire. Habet enim proprium ius ille, qui iuſtus eſt: nam & ſi terrore minime poteſtatis erigitur, æquitate tamen ſuadente ſemper auditur. Simul etiam & virũ illuſtrẽ Seuerinum ad vos æſtimauimus dirigendum: vt compoſiti cõſona voluntate, poſſint vobis laudanda præcipere. Nam ſi diſparibus calamis conuenit vnum melos edicere, multo magis viris prudentiſſimis aptum eſt, iuſta † cordis voce ſuadere. Verum, vt primordia noſtra a præſtitis inchoarent, clementiſſimumque dominum in ipſo regni limine ſentiretis, per quartã Indictionem, quod a nobis augmenti nomine quærebatur, illuſtrem virum Comitem, patrimonij noſtri nunc iuſſimus remouere. Hoc etiam inſuper vobis concedentes, vt cum (deo propitio) ſupradictum virum ad noſtra obſequia venire fecerimus tales homines deſtinare, per quos poſſimus euidenter agnoſcere, quemadmodum in futurum cenſus doceatur impoſitus. Vt ſi grauatos vos eſſe cognoſcimus, pro parte vobis qua viſum fuerit, conſiderata æquitate, releuemus. Ita fit, vt habeatis ſpem & futuri beneficij, qui eſtis iam pro parte remedia cõſecuti. Quapropter ſeruire vos cõuenit vtilitatib' noſtris: quãdo ea, quæ magnis ſperare precibus potuiſtis, vltro cõtulit munificentia principalis. Sic enim tradente clementiſſimo nobis

† iuraſſe. † iniquitate.

Securitas vera, quæ.

† v. cõcorli.

auctore didicimus, vt a ſubiectorum beneficiis non vacemus. Diſciplina videlicet imperandi eſt, amare, quod multis expedit: quoniam Reſpub. nimium ſoliditatis accipit, ſi tributariorum facultas illæſa conſtiterit.

Tributa.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS SYRACVSANÆ CIVITATIS ATHALARICVS REX X.

Indulgentia ſuitionis augmenti.

DVdum quidem vobis ortum noſtri imperij æſtimauimus nunciandum: nunc decet ſubſequi beneficium pro lætitia augēda cunctorum: vt quibus fuit gratiſſimus noſter exortus, ſit illis regalis animus in aliqua parte munificus. Creſcere nobiſcum, deo præſtante, cuncta deſideramus. Quia vere ille noſter eſt cenſus, quem lætus poſſeſſor exoluit. Proinde ſubtrahimus pecuniæ, quod augmentetur gloriæ, & auari ad laudes, profuſe nitimur ſubleuare cultores. Pridem diuæ memoriæ domnus auus noſter de ſuis beneficiis magna præſumens (quia longa quies & culturam agris præſtitit, & populos ampliauit) intra Siciliam prouinciam ſub conſueta prudentiæ ſuæ moderatione cenſum ſtatuit ſubflagitari: vt vobis creſceret deuotio, quibus ſe facultas extenderat. Sed illius prædicanda iuſtitia locum noſtræ benignitati præparauit: vt quod ei offerri iuſte potuit, nos clementi animo, quaſi illata ſtipendia, donaremus: & quodam præſagio mentis diuinæ fecit etiam pium, cui parabat imperium. Atque ideo per quartam feliciter Indictionem quicquid a vobis ſupra conſuetudinariam functionē augmenti nomine vel petebatur, vel conſtat exactum, liberalitas noſtra concedit. Quod & ſi iuſte potuiſtis pendere, gloriam vos potius noſtræ largitati iubemus inferre. Sed vt latius extēdatur noſtra clementia, ſuauemque dominum impenſis beneficiis ſentiatis, quicquid a †diſcurſoribus noui cēſus per quintā Indictionē probatur affixū, ad veſtrā eos fecimus deferre notitiam. Vt quod rationabile fuerit æſtimatū, libentibus animis perferatis. Quia nullū lædit obſeruata iuſtitia. Sed ne credatis, per ordinatorum tantum arbitrium vos grauari, ſi quis eſt, qui de eorum facto æſtimet conquerendum, ad remedia noſtræ pietatis occurrat. Vt iudicantes corrigamus, qui etiam non rogati beneficia clementer indulſimus. Nam & glorioſæ recor-

† diſcuſſoribus.

Nullum lædit obſeruata iuſtitia.

dationis domnus auus noſter de eorum commotus fuerat tarditate, vt erat altæ prudentiæ perſcrutator, æſtimans eos tādiu in prouincia non ſine noſtro grauamine reſidere, quos repetita iuſſione cenſuerat iam redire. Sed nos, quos decet implere quicquid ille ſub æquitate diſpoſuit, Deo auxiliante, eius nunc in vobis inchoata perficimus. Reddite modo largitati noſtræ proſperrimum votum, & fidele ſeruitium. Habetis principem, qui vobiſcum beneficiis probatur exortus: & quod ſubiectis dulcius eſt, augetur ingenio beneuolo, cum ætatis augmento. In quam rem Quidilanem Saionem noſtrum credimus dirigendum, per quem vobis iuſſa proſperrima, deo largiente, pandantur. *Repetita iuſſio.*

GILDIÆ V.S. COMITI SYRACVSANÆ CIVITATIS ATHALARICVS REX XI.

AD Victorem & Vvigiſidam, ſpectabiles viros, Siciliæ prouinciæ Cenſitores, præcepta noſtra direximus. Vt quicquid poſſeſſoribus tributariæ functionis per eos nuper videtur adiectum, de quarta Indictione non exigant. Quia grauis eſt eius rei illatio, cuius adhuc iuſtitia nō probatur. De ordinationibus vero eorum nobis fecimus inſtructiones deferri: vt ſi æſtimatis viribus quicquid ſub æqualitate ſit diſpoſitum, debeat permanere moderatum: ſin vero aliquem cōtra rationem conſtat eſſe prægrauatum, noſtro releuetur arbitrio: ita tamē, vt ſi aliquid per quartam Indictionem probatur illatum, Poſſeſſoribus ſine aliqua imminutione reddatur. Quia ſine querela ſuſcipi debet onus impoſitum, quod longis temporibus conſtat eſſe † portandum. Nunc quod reſtat, Prouinciales vos conuenit admonere: vt quibus beneficia dedimus, eorum deuotionem per omnia ſentiamus: & quod debetur principi, grato animo videatur exolui. *Cenſitores.* † *ſoluendū.*

VICTORI ET VITIGISCLO VV. SS. ATHALARICVS REX XII.

TArditas veſtra apud glorioſæ memoriæ domnum auum noſtrum merito vos fecit eſſe ſuſpectos (quos etiam ſeris præceptionibus credidit admonendos, vt relicto tandem pro- *Reſtitutio augmenti tributarij.*

uncialium grauamine ad eius deberetis iuſtitiam feſtinare) & nunc quoque ſuſpicionis maximæ fecit augmẽtum, vt nec ad initia noſtra voluiſſetis occurrere, quod libera conſcientia potuiſſet optare. Et ideo præſenti auctoritate cenſemus, vt ſi quid ſuper tributarium Solidum per quartam Indictionem a prouincialibus exegiſtis, ſine aliqua eis imminutione reddatis. Quia ſupra veterem cenſum nulla Indictionis prædictæ eos volumus damna ſentire. Hoc etiam addendũ eſſe credidimus (quoniam amore clementiæ errores nolumus inuenire: ne coacti potius reſecemus, quod ſalua iuſtitia diſſimulare non poſſumus) vt ſi aliquem ſtudio læſiſtis prauo, veſtro magis emenderis arbitrio. Quia hoc eſt, propria delicta corrigere, quod & non facere. Et ne forſitan credatis longinquitatis difficultate latere, quæ geſta ſunt, Siculis fiduciam vos dedimus ſubſequendi. Videte nũc, ſi voces poſſitis ferre querulas, quas etiam noſtra vitauit auctoritas. Admonuimus igitur quos pios decet eſſe. Iam ſuo vitio videtur accuſari, qui ſpontanea noluit voluntate corrigi.

† Vvilæ.

† VILIÆ V.I. COMITI PATRIMONII ATHALARICVS REX XIII.

Auitæ annonæ & ſtipendia.

MAgnitudinis tuæ ſuggeſtione comperimus, de Domeſticorum exceſſibus, qui deſtinatis Comitibus obſequuntur, Prouinciales damnis plurimis ingrauatos. Quod credimus emolumentorum paruitate nutritum. Quia ſub quadam excuſatione peccare creditur, cui neceſſaria non præbentur. Et ideo ſpeciali beneficio generalia compendia largientes, magnitudini tuæ præſenti auctoritate pręcipimus, vt ſupra ducentos Solidos & decẽ annonas, quas hactenus acceperunt, a quinta feliciter Indictione quinquaginta eis Solidos annuos faciatis incunctanter adiungi, qui noſtris rationibus debeant imputari. Vt dum mater criminum neceſſitas tollitur, peccandi ambitus auferatur. Si quis autẽ iuſſionũ noſtrarũ improbus temerator extiterit, vt aliquo caſu in damnis prouincialiũ aut præiudiciis implicetur, emolumentis careat vniuerſis. Quia ille dignus eſt præmia conſequi, qui parere cognoſcitur æquitati. Ideo enim a nobis accipit, ne ab aliis quærat. Noſtrũ dare, no-

Penuria cauſa peccandi.

Neceſſitas.

bilitas eſt:dona regalia quanuis parua ſublimant:quia ſimul & meritorum gratiam reperiſſe creditur, qui principali munere ſubleuatur.

GILDIÆ V.S. COMITI SYRACVSANÆ CIVITATIS ATHALARICVS REX XIV.

PRouincialium Siculorum nobis eſt ſuggeſtione declaratũ, quædã a tua poteſtate fieri, vnde eorum fortunæ videãtur affligi. Quod ideo leuiter accepimus, quia ipſi vindicari præterita noluerunt. Conſtat enim eſſe dubium, quod concedit aduerſarius: & percelli non poteſt iure, cui mauult querelofus ignoſcere. Sed vt ſuſpiciones iniquas futuris caſibus abrogemus, obſeruanda iugiter præſenti iuſſione decernimus, vt nec iſti aliquid de futuro metuant, nec tu per ignorantiam quæ dicuntur incurras: prima fronte pro reparatione murorũ pecuniæ diuerſis prouincialibus dicuntur extortæ, cum tamen nulla exinde ſurrexerit promiſſa conſtructio. Hoc ſi cõſtat admiſſum, aut muri exinde pro eorũ munimine conſtruantur, aut vnuſquiſque recipiat, quod ei probatur incompetenter ereptũ. Nimis enim abſurdum eſt, ſpondere munitiones, & dare ciuibus execrabiles vaſtitates. Quorundã etiam ſubſtantias mortuorũ, ſine aliqua diſcretione iuſtitiæ, fiſci nomine caduci te perhibent titulo vendicare, cum tibi hoc tantum de peregrinis videatur eſſe commiſſum, quibus nullus heres, aut teſtamentarius aut legitimus, inuenitur. Nefas eſt enim, vt quod a nobis præcipitur, a te noſtro nomine per iniuriam vendicetur. Præterea conuentionibus ſe grauari omnimodis ingemiſcunt: vt ad iudicium deducendi pene tanta videantur amittere, quanta vix probantur addicti diſpendia ſuſtinere. Vocatio enim Iudicis ſpes iuſtitiæ debet eſſe, nõ mulcta. Nam ipſe iuſte ſuſpectus redditur, ante cuius audientiã grauamina ſentiuntur. Vnde cẽſemus, vt ſi noſtra conueniũt decreta pulſatos, tantum cõmodi percipiat executor, quantum glorioſus domnus auus noſter pro honoribus perſonarum debere Saiones accipere, expreſſa quantitate, conſtituit. Commodum enim debet eſſe cum modo. Nã ſi menſuram æqualitatis exceſſerit, vim ſui nominis nõ habebit. Si vero tua iuſſione conuentio deſtinatur, duntaxat in illis cauſis atque perſonis, vbi te miſceri edicta voluerunt,

Præcepta magiſtratui data.

Murorum inſtauratio.

Caducum.

Commodum cum modo.

mediam portionem executor accipiat, quam de præceptis regiis ſumere potuiſſet. Quia non poteſt conuenire iuſtitiæ, vt tantum a te directo tribuatur, quantum pro reuerentia noſtræ iuſſionis offertur. Si quis autem ſaluberrimi conſtituti temerator extiterit, in quadruplum iubemus ablata reſtitui. Vt quod delectatione cupiditatis admittitur, aſperitate diſpendij vindicetur. Edicta vero glorioſi domni aui noſtri, vel vniuerſa præcepta, quæ ad Siciliam pro commouendis vniuerſorũ moribus deſtinauit, ſub tanta volumus obedientia cuſtodiri, vt ſacrilegij reus habeatur, quiſquis beluinis moribus excitatus munimen tentauerit irrumpere iuſſionum. Duorum negocia Romanorum, etiam his inuitis, ad tuum diceris vocare iudicium. Quæ, ſi cognoſcis facta, vlterius non præſumas. Ne dũ vis iudicium incompetenter quærere, reatum potius videaris inuenire. Memor enim prius debes eſſe edicti, qui inter alios mauis a te ſequenda conſtitui. Alioqui tota tibi decernendi auctoritas tollitur, ſi a te illa regula minime cuſtoditur. Ordinariis Iudicibus adminiſtrationum ſuarum poteſtas illibata ſeruetur. Cognitores ſuos legitima turba comitetur. Obſeruationum illarum non mordearis inuidia. Gothorum laus eſt, ciuilitas cuſtodita. Tota ad vos fama confluit, ſi vobis rarius litigator obſeruet. Vos armis iura defendite, Romanos ſinite legum pace litigare. Nauigiis vecta commercia te ſuggerunt occupare, & ambitu cupiditatis exoſæ ſolũ antiqua pretia definire, quod non creditur a ſuſpicione longinquum, etiã ſi non ſit actione vicinum. Quapropter ſi rumorem huius vitare feſtinas, Epiſcopus ciuitatis & populus conſcientiæ tuæ teſtes aſſiſtant. Omnibus placeat, quod ad cunctorum neceſſe eſt pertinere fortunas. Pretia debent communi deliberatióne conſtitui: quia non eſt delectatio commercij, quæ iubetur inuitis. Quocirca ſublimitatem tuam iuſſis præſentibus credimus admonendam: quia excedere nolumus, quos amamus: nec aliquid de talibus ſiniſtrum patimur dici, per quos aliorum mores putamus † eſſe recorrigendos.

Quadruplum.

Edicta Theoderici confirmantur.

Ordinarÿ iudices.

Cognitores.

Precia rerum libera.

† debere corrigi.

IOANNI

IOANNI PAPÆ ATHALARICVS REX XV.

Abſit ab Eccleſiaſtic. virorũ electione pecunia datio.

SI antiquis principibus ſtudium fuit leges exquirere, vt ſubiecti populi delectabili tranquillitate fruerẽtur, multo præſtantius eſt talia decernere, quæ poſſunt ſacris regulis conuenire. Abſint enim a noſtro ſæculo damnoſa compendia. Illud tantum vere poſſumus lucrum dicere, quod conſtat diuina iudicia non punire.

Verũ lucrum.

Nuper ſiquidem ad nos defenſor Eccleſiæ Romanæ flebili allegatione peruenit, cum Apoſtolicæ ſedi peteretur antiſtes, quoſdam nefaria machinatione neceſſitatem temporis aucupatos, ita facultates pauperum extortis promiſſionibus ingrauaſſe, vt quod dictu nefas eſt, etiã ſacra vaſa emptioni publicæ viderentur expoſita.

Vendita ſacra vaſa.

Hoc quantum fuit crudele committi, tanto glorioſum eſt adhibita pietate reſecari. Atque ideo ſanctitas veſtra ſtatuiſſe nos præſenti definitione cognoſcat, quod etiam ad vniuerſos patriarchas atque metropolitanas Eccleſias volumus pertinere, vt a tempore ſanctiſſimi Papæ Bonifacij, cum de talibus prohibendis ſuffragiis P.C. ſenatus conſulta nobilitatis ſuæ memores condiderunt, quicunque in epiſcopatu obtinendo ſiue per ſe, ſiue per aliã quancunque perſonam, aliquid promiſiſſe declaratur, vt execrabilis contractus cũctis viribus † efferetur.

† effœtetur,

Si quis autem in hoc ſcelere deprehẽditur fuiſſe verſatus, nullam relinquimus vocem, verumetiam ſi aut repetendum aut quod acceptum eſt non reddendum eſſe crediderit, ſacrilegij reus protinus habeatur, accepta reſtituens compulſione Iudicis competentis.

Legum vis.

Iuſtiſſimæ ſiquidem leges, vt bonis aperiunt, ita claudunt malis moribus actionem. Præterea quicquid in illo ſenatus decretũ eſt conſulto, præcipimus in eos modis omnibus cuſtodiri, qui ſe quoquo modo, per interpoſitas quaſcunque perſonas, ſceleſtis contractibus miſcuerũt.

Interpoſitæ perſonæ.

Et quia omnia decet ſub ratione moderari, nec poſſunt dici iuſta, quæ nimia ſunt, cum de Apoſtolici conſecratione Pontificis intentio fortaſſe peruenerit, & ad palatium noſtrum producta fuerit altercatio populorum, ſuggerentes nobis intra tria millia Solidorum, cum collectione cartarum cenſemus accipere. A quibus tamẽ † omnes idoneos rei ipſius cõſideratione remouemus. quia de eccleſiaſtico mu-

† minis.

Pauperes.

nere pauperibus eſt potius conſulendum. Alios vero Patriarchas, quando in Comitatu noſtro de eorum ordinatione tractatur, in ſupradictis conditionibus atque perſonis intra duo millia Solidorum iubemus expēdere. In ciuitatibus autem ſuis tenuiſſimæ plebi non amplius quam quingentos Solidos ſe diſtributuros eſſe cognoſcant. Reliquos accipientes, & edicti præſentis & ſenatus conſulti nuper habiti, pœna conſtringat; ſed & dantes canonum ſeueritas perſequatur. Vos autem, qui Patriarcharum honore reliquis præſidetis Eccleſiis, quoniam conſtitutio noſtra ab illicita promiſſione liberauit, reſtat vt bona imitantes exempla, ſine aliquo Eccleſiarum diſpendio dignos maieſtate pōtifices offeratis. Iniquum eſt enim, vt locum apud vos habeat ambitus, quem nos laicis diuina conſideratione præcluſimus. Quapropter ſi quis Apoſtolicæ præſulem

Suffragium. Eccleſiæ vel patriarcharum epiſcopum, ſiue per ſe, ſiue per parentes, nos ſeruientium quaſcunque perſonas aliqua ſuffragij crediderit ambitione promouendum, & ipſum reddere accepta definimus, & quod eſt canonibus ſtatutum, eum modis omnibus eſſe paſſurum. Si quis vero quæ dederit aut promiſerit eodem ſuperſtite timuerit publicare, ab heredibus eius Eccleſia repetat, cuius ſuffragio antiſtes deprehenditur ordinatus: Nota infamiæ nihilominus ſuperſtites inurente. Reliquos quoque ordines ſub eadē fieri diſtrictione præcipimus.

Pœna. Quod ſi forſitan doloſæ machinationis inuento ſacramentis perſona intercedentibus fuerit obligata, vt ſaluo ſtatu animæ commiſſam iniquitatem neque approbare poſſit, neq; audeat accuſare, damus licētiam quibuſlibet honeſtis perſonis, in ſingulis quibuſque ciuitatibus apud Iudices competētes hoc crimen deferre, & quicquid ex ea potuerit probatione recolligi,

† ad probationem. vt † approbatione inſequentes animemus, tertiam partem iudicatæ rei ille percipiat, qui tale facinus voluerit publicare.

Tertia pars delatori populari actione. Reliqua ipſis Eccleſiis proficiant, quæ videntur extorta, aut in fabricis earum, aut in miniſteriis nihilominus profutura. Decet enim ad vſus bonos conuertere, quæ voluit peruerſitas inimica fraudare. Quieſcat igitur malignantium praua cupiditas. Quo tendunt, qui a fonte præcluſi ſunt? Recolatur & timeatur

Simonia. Simonis iuſta damnatio, qui emendum credidit totius largita-

tis auctorem. Orate igitur pro nobis, edicta noſtra cuſtodientes: quia diuinis noſcitis conuenire myſteriis. Sed quo facilius principis votum vniuerſorum mentibus innoteſcat, hoc Senatui, hoc populis, per Præfectum Vrbis præcipimus intimari: vt generalitas agnoſcat, nos illos proſequi, qui maieſtati diuinæ potius viderentur aduerſi. Vos quoque hoc vniuerſis, quos Deo propitio regitis, Epiſcopis intimate: neq; ſit alienus a culpa, qui potuit agnoſcere conſtituta.

SALVANTIO V.I. PRÆFECTO VRBIS
ATHALARICVS REX XVI.

GRata res eſt, cũcta profutura vulgare: vt generale fiat gaudium, quod potuit eſſe votiuum. Alioqui læſionis cauſa † noſcitur, ſi beneficia potius occulantur. Dudum ſiquidem Senatus ampliſſimus, a ſplendore ſuo cupiens maculam fœdiſſimæ † ſuſpicionis abradere, prouida deliberatione conſtituit, vt in beatiſſimi Papæ conſecratione nullus ſe abominabili cupiditate pollueret, pœna etiam conſtituta, qui talia præſumere tentauiſſet: non iniuria, quia tunc electi vere meritum quæritur, cum pecunia non amatur. Quod nos laudantes, & augentes inuentum, ad beatiſſimum Papam direximus conſtituta, quę his antelata præfulgẽt: vt ab honeſtate ſãctæ Eccleſiæ profanus ambitus auferatur. Hoc nos ad notitiam Senatus & Romani populi volumus ſine aliqua dilatione perducere: quatenus cunctorum figatur cordi, quod cupimus omnium ſtudio cuſtodiri. Verum vt principale beneficium & præſentibus hæreat ſæculis & futuris, tam Definita noſtra, quam Senatuſconſulta tabulis marmoreis præcipimus decenter incidi, & ante atrium beati Petri Apoſtoli in teſtimonium publicum collocari. Dignus enim locus eſt, qui & glorioſam mercedem noſtrã, & Senatus ampliſſimi laudabilia decreta contineat. In quam rem illum direximus, quo redcũte noſcamus impleta quæ iuſſimus. Incertum enim videtur habere, quod præcipit, cui rerũ effectus tardius innoteſcat.

Papæ electio abſque pecunia.
† v. naſcitur.
† opinionis
Ambitus omnis ab Eccleſia tollatur.
S. C. marmoreis inciſa tabulis.

† Sydoni. De captiuis relaxandis.

SALVANTIO † V.I. PREFECTO VRBIS ATHALARICVS REX XVII.

Liberantur rei à vinculis diuturnis.

SI principes antiqui mœnia Romana in populorum exquiſiuere lætitiam, ne ciues illi merito ſingulares aliquid commune cum cæteris poſſiderent, nefas eſt inter tot rerum iucũda, eos longam ſuſtinere triſtitiam. Quia exultatio ciuitatis illius generale votum eſt: dum neceſſe eſt lætari reliqua, ſi Mundi caput gaudere proueniat. Apoſtolici ſiquidem Papæ Ioannis, & procerum noſtrorum relatione cognouimus, illum & illum Romanos pro ſola ſuſpicione ſeditionis tam longæ cuſtodiæ pœna maceratos, vt cuncta ciuitas mœrorem de illorum continua calamitate contraxerit: vt eis nec dierum feſtiuitas, nec vlla (quę apud nos eſt gratiſſima) nominis ſui dignitas ſubueniret. Quod nobis pro ſui facti acerbitate diſplicuit: vt qui in iudicio conuicti minime feruntur, debita malis tormenta cruciatuſque pertulerint. Et ideo magnitudinem tuam iuſſis præſentibus admonemus, vt quoq; loci reperire potueris eos, abſoluere non moreris. Quod etiam ſi aliquo reatu inuolutos eſſe claruerit, interceſſionibus ſupradictis eos iam a metu liberos eſſe cenſemus. Si vero innocentes ſe tormenta ſuſtinuiſſe confidunt, damus querelis eorum liberam vocem: vt iuſtis legibus vindicent, quod iniquis auſibus pertulerunt Quia nolumus innocentes a Iudicibus deprimi, quos ad eorum præſidia conſtat eleuari. Reuocentur nunc ad lætitiam priſtinã Romani: nec nobis credant placere poſſe, niſi qui eos eligunt modeſta æqualitate tractare. Intelligant, parentes noſtros pro ſua quiete laborioſa ſubiſſe pericula: nos autem multis expenſis agere, vt illi debeant garrula exultatione gaudere. Nam & ſi quid inique vel acerbe hactenus pertulerunt, non credant a noſtra manſuetudine negligēdum: qui nec nobis ocia damus, vt illi ſecura pace ac tranquilla lætitia perfruãtur: cito ſentiant, quia nos amare non poſſumus, quos illi pro ſuis exceſſibus horruerunt. Nam quorum gratiam impetrare poſſunt, qui ſuis ciuibus diſplicere meruerũt? & dum tempus habuiſſent amoris publici, egerunt vnde iuſte debeant execrari?

Roma, mundi caput.

Inſontes, in carcere uncti.

Reatus.

EDICTVM ATHALAR. REGIS XIIX.

PRouide decreuit Antiquitas, vniuerſitatem Edictis generalibus admoneri: per quæ & delictum omne corrigitur, & † decentis verecundia non grauatur. Cuncti enim ſibi æſtimãt dici, vbi nullum conſtat exponi: & ſimilis fit innocenti, quem contigerit ſub communione purgari. Hinc & noſtra vere pietas cuſtoditur, dum feriato gladio naſcitur metus, & prouenit ſine cruore correctio. Commouemur enim placati: minamur ocioſi: & clementer iraſcimur, quando vitia ſola damnamus. Diu eſt, quod diuerſorum querelæ noſtris auribus crebris ſuſurrationibus inſonarunt, quoſdam ciuilitate deſpecta affectare viuere belluina ſçuitia: dum regreſſi ad agreſte principium, ius humanum ſibi ęſtimant feraliter odioſum. Quos nunc apte iudicauimus comprimendos: vt eo tẽpore inimica bonis moribus crimina perſequamur, quo hoſtibus Reipub. diuina virtute reſiſtimus. Vtrunque quidem noxium, vtrumque pellendum: ſed tanto grauius graſſantur vitia, quanto probãtur magis interna. Vnum recumbit in altero: facilius quippe inimicorum acies cadunt, ſi noſtro æuo delicta ſubducimus. Primum humano generi noxiam peruaſionem (ſub qua nec dici poteſt ciuilitas, nec haberi) ſeueritate legum, & noſtra indignatione damnamus: ſtatuentes, vt ſanctio diui Valentiniani aduerſum eos diu peſſime neglecta conſurgat, qui prædia vrbana vel ruſtica, deſpecto iuris ordine, per ſe ſuoſque præſumpſerint, expulſo poſſeſſore, violẽter intrare: nec aliquid de eius diſtrictione, deteſtabili volumus temperatione mitigari: inſuper addentes, vt ſi quis ingenuorum ad ſatisfaciendũ legi ſuperius definitæ idoneus nõ habetur, deportationis protinus ſubiaceat vltioni. Quia plus debuit cogitare iura publica, qui ſe nouerat alibi non poſſe ſuſtinere vindictam. Iudices igitur competẽtes, ad quos poteſt admiſſum facinus pertinere, ſi inuaſorem cum poſſint amouere pertulerint, tenere præſumpta, & adepti cinguli honore priuentur, & fiſco noſtro tantũ fiant obnoxij, quãtum præſumptor potuiſſet addici: in auctoribus tamẽ facinoris manentibus cõſtitutis. Quod ſi quis in tantã raptatus amẽtiam, tyrannico ſpiritu iuri publico parere neglexerit, viribuſ-

† excedentis.

Principis clementia.

Edictum in peruaſores.

Valentiniani lex.

Deportatio.

Iudicum conniuentium pœna.

que præpotens deſtinati officij ſpreuerit paucitatem, relatione Iudicis noſtris auribus notabilis ingeratur: vt indulta executione Saionum, vltionem ſentiat vigoris regij, qui obedire noluit cognitori. Et quia ſummis principibus iuris communione viuendum eſt: ſi quis, legum ordine prætermiſſo, nomine publico titulos præſumpſerit affigere: in tantū poſſidenti fiat obnoxius, quantum ſanctio ſuperius memorata teſtatur. Merito enim & ſacrilegij pœna percellitur, qui iniquo † perſuaſionis pondere auſus eſt maieſtatem regij nominis ingrauare. Litis quoque expenſas iudicio ſuperatus exoluat: quod hinc dantur fomenta deteſtabilis iurgij, cum improbi vincuntur illæſi: nec dolet calumniantibus pudoris damnum, ſi euaſerint diſpendia facultatum. Si quis autem de noſtris ſcriniis aliquid crediderit promouendum, aduerſario ſuo quantum ad cauſam eius pertinet, de cōſecuta ſerie iuſſionum nihil æſtimet ſupprimēdum: ni fecerit, careat impetratis: vel ſi aliquid ex eo agere tentauerit, nihilominus habeatur infirmum: quia illos ſolos volumus vti beneficiis noſtris, quos non cognoſcimus ſtudere verſutiis. Qui ſuaſione plectenda matrimonia diuidere nititur aliena, ipſius coniugium habeatur illicitum: vt magis contigiſſe ſentiat ſibi, quod in altero malignus exercere tentauerit. Si vero pro coniunctionibus caritate priuatur, futurum matrimonium illi iure denegamus: quia non meretur iugalis reuerentiæ præmia conſequi, qui in genialis thori auſus eſt diuiſione graſſari. Sed ne aliquos huius ſceleris reos vltio noſtra derelinquat, illos quos ſpes non habet præſentis coniugij vel futuri, ſi quid in alienos thalamos doloſa machinatione præſumpſerint, facultatum ſuarum media portione priuentur, ſtatim fiſci iuribus applicanda. Si vero prohibente pauperie in aliquorum ſubſtātia nequierit vindicari, pœna relegentur exilij. Ne, quod dictu nefas eſt, ideo videantur comminationem iuris publici euadere, quia viliſſimæ noſcuntur ſubiacere fortunæ. Sed hæc de ſollicitatoribus affectus alieni pietas noſtra decreuit. Cæterum in adulteris totum diſtrictiſſime volumus cuſtodiri, quicquid diuali potuit commonitione decerni. Vno tempore duabus nemo copuletur vxoris: quia ſe nouerit rerum ſuarū amiſſione plectendum. Nam aut libido eſt, & recte perfrui nō ſinitur: aut cupiditas, & iure nuditate damnatur. Si quis autem ſuperflua

Titulos affigere.

† dic perua-ſionis.

Peruaſor, ſacrilegij reus.

Talionis lex in matrimonij diuiſores.

Bonorum diuiduum publicatio.

Relegatio.

Qui non habet in ære.

Duæ vxoris.

turpique cupidine, coniugali honeſtate deſpecta, ad concubi- *Concubinatus.*
næ elegerit venire complexus: ſi ingenua fuerit, iugo ſeruitu-
tis cum filiis ſuis modis omnibus addicatur vxori: vt illi ſe per
honeſta iudicia ſentiat ſubdi, cui per illicitam libidinem credi-
dit poſſe pręponi. Quód ſi ad tale flagitium ancilla peruenerit,
excepta pœna ſanguinis, matronali ſubiaceat vltioni: vt illã pa-
tiatur Iudicem, quã formidare debuiſſet abſentem. Donatio- *Donationes*
nes nullius terror extorqueat: nullus acquirete per fraudẽ vel *liberæ ſunt.*
execrabilem laſciuiam cõcupiſcat. Sola enim honeſtas merito
capit lucrum de legibus. In allegationem iuſtiſſimæ largitatis
illam diſtrictionem volumus cuſtodiri, quam pro veritate ſoli-
„ cite legalis ſanxit Antiquitas. Sic enim, vt ipſa teſtatur, & frau-
„ di non patebit occaſio, & veritati maior † creſcit auctoritas. A- *† al. creſcet.*
„ lioqui nulli præcipimus videri firmum, quod ipſe conditor, nõ
„ implendo quæ leges vel iura præcipiunt, fecit incertum. Male- *Malefici et*
„ ficos quoque, vel eos qui ab eorũ nefariis artibus aliquid cre- *magi.*
„ diderint expetendum, legum ſeueritas inſequatur. Quia impiũ
eſt, nos illis eſſe remiſſos, quos cœleſtis pietas non patitur im-
punitos. Qualis enim fatuitas eſt, creatorem vitæ relinquere,
& ſequi potius mortis auctorem? Turpis actus ex toto ſit a Iu-
dicibus alienus. Nemo faciat, quod iura condemnanr. Quia
decretali pœna plectẽdi ſunt, qui ſe prohibitis exceſſibus miſ-
cuerunt. Quid enim in aliis damnent, ſi ipſi ſe inhoneſta con-
tagione commaculent? Sit etiam ſub diuitibus tuta mediocri-
tas. A cædis temperetur inſania. Nam præſumptio manuum, *Cædes.*
actus probatur eſſe bellorum; maxime in eis, quos tuitionis
noſtræ munit auctoritas. Si quis autem cõtra facere improba
præſumptione tentauerit, violator noſtræ iuſſionis habeatur. *Secunda ap-*
Appellari a ſubiecto Iudicibus ordinariis in vna cauſa ſecun- *pellatio.*
do non patimur: ne quod ad remedium repertum eſt inno-
centis, † aſylum quodammodo videatur eſſe criminoſis. Si *† auxilium.*
quis vero vetita iterare tentauerit, negocio priuatus abſcedat.
Sed ne pauca tangentes, reliqua credamur noluiſſe ſeruari,
omnia edicta tam noſtra, quam domni aui noſtri, quæ *Confirmatio*
ſunt venerabili deliberatione firmata, & vſualia iura publica, *LL. anterio-*
ſub omni cenſemus diſtrictionis robore cuſtodiri: quæ tanto *rum.*
munimine ſe tegunt, vt noſtra quoque iuriſiurandi interpoſi-
tione cingantur. Quid per multa diſcurrimus? Legum

vſualis regula & præceptorum noſtrorum probitas vbique ſeruetur.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XIX.

In ſenatu recitetur ac proponatur edictum.

LAudabilium iuſſionum cauſas plerunque præbet vituperabilis exceſſus alienus, & miro modo momenta iuſtitiæ de iniquitatis occaſione naſcuntur. Silet enim æquitas, ſi culpa nō vociferetur admiſſa: & feriatum quieſcit principis ingenium, quod non fuerit aliqua querela prouocatum. Conquerentium ſiquidem vocibus adacti, & frequentium populorum de rebus quibuſdam interpellatione cōmoniti, neceſſaria quędam Romanæ quieti edictali programmate duodecim capitibus, ſicut ius ciuile legitur inſtitutum, in æuum ſeruanda conſcripſimus, quæ cuſtodita reſiduum ius non debilitare, ſed potius corroborare videantur. Hæc in cœtus veſtri ſplendore recitentur, & per triginta dies Pręfectus vrbis locis celeberrimis faciat ſolēni more proponi. Vt noſtra ciuilitate recognita, ſpes truculentis moribus auferatur. Nam qua cōfidentia proteruus aſſumat, quod principis agnouerit damnaſſe clementiam? Redeat amor omnibus diſciplinæ, per quam & parua coaleſcunt, & potiora ſeruātur. Ideo enim exercitus noſtros, iuuante Deo, crebris expeditionibus commonemus, vt vniuerſitatem compoſitā viuere legibus ſentiamus. Reddatur hæc animo noſtro viciſſitudo præmiorum: vt quem Reipub. vtilitatibus cognoſcitis occupatum, rariſſima querelarum editione pulſetur. Teneant Iudices legitimas diſtrictiones; votū fœdiſſimæ venalitatis abiiciant. Metus cuncta componit, ſi reus crimen in iudicante non inuenit.

Regij edicti vis.

Venalitas iudicum.

AD VNIVERSOS IVDICES PROVINCIARVM ATHALARICVS REX XX.

Annui iudices.

De inopia iuſtitiæ, copia cauſarum.

CVm vos prouinciis noſtris, iuuante Deō, annua reparatione præſtaremus, nec deſint iudicia per vniuerſos fines Italiæ diſtributa, intelligimus de inopia iuſtitiæ copiam venire cauſarum. Culpa ſiquidem veſtræ probatur eſſe negligentiæ, quoties a nobis coguntur homines legum beneficia poſtulare. Nam

Nam quis eligeret, tam longe petere quod in ſuis videtur ſedibus aduenisse? Sed vt vobis verſutas excuſationes, & duras neceſſitates prouincialibus coleremus de aliquibus caſibus hactenus peſſimo torpore neglectis, edictalis programmatis definitione cenſuimus: vt & vobis creſceret confidentia recte iudicandi, & paulatim audacia maligna poſſit imminui. Quod more ſolenni per conuentus publicos triginta dierum facite propoſitionem. Vt iure condemnatus habeatur, qui poſt hæc remedia manere præſumpſerit deſperatus.

Edictum 30. dieb. in conuentib. promulgetur.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XXI.

Filiorum cauſas iure ad patrum cognoſcimus remiſiſſe perſonas: vt ipſi de illorum prouectu debeant cogitare, quorū intereſt ſtudia Romana proficere. Neque enim credendū eſt, vos inde poſſe minus eſſe ſolicitos, vnde & generi veſtro creſcit ornatus, & cœtui prouenit aſſidua lectione conſilium. Nuper ſiquidem, vt eſt de vobis cura noſtra ſolicita, quorundam ſuſurratione cognouimus, doctores eloquentiæ Romanæ laboris ſui conſtituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, vt ſcholarum magiſtris deputata ſumma videatur imminui. Quapropter, cum manifeſtum ſit, pręmium artes
" nutrire, nefas iudicauimus, doctoribus adoleſcentium aliquid
" ſubtrahi, qui ſunt potius ad glorioſa ſtudia per cōmodorū au-
" gmenta prouocādi. Prima enim grammaticorū ſchola eſt fundamentum pulcherrimum literarum, mater glorioſa facūdiæ: quæ cogitare nouit ad laudē, loqui ſine vitio, hoc in curſu orationis ſic errorem cognoſcit abſonum, quemadmodum boni mores crimen deteſtantur externum. Nam ſicut muſicus conſonantibus choris efficit dulciſſimum melos, ita diſpoſitis cōgruenter accentibus metrum nouit decantare grammaticus. Eſt Grammatica magiſtra verborum, ornatrix humani generis; quæ per exercitationē pulcherrimæ lectionis, Antiquorū nos cognoſcitur iuuare conſiliis. Hac non vtuntur barbari Reges: apud legales dominos manere cognoſcitur ſingularis. Arma enim & reliquæ gentes habent: ſola reperitur eloquentia, quæ Romanorum dominis obſecundat. Hinc oratorū pugna ciuilis iuris claſſicū canit. Hinc cunctos proceres nobiliſſima-

Profeſſoribus Rom. ſtipēdia integrè perſoluantur.

Premium nutrit artes.

Grammatice.

Muſica.

Eloquentia Romana.

Iuris doctor. diſertitudo commendat,&,vt reliqua taceamus, hoc quod loquimur inde eſt. Qua de re P. C. hanc vobis curam, hanc auctoritatem,propitia diuinitate,largimur,vt ſucceſſor ſcholæ liberalium literarum, tam grammaticus quam orator, necnon & iuris expoſitor,commoda ſui deceſſoris ab eis, quorum intereſt,ſine aliqua imminutione percipiat:& ſemel Primi Ordinis veſtri,ac reliqui Senatus ampliſſimi auctoritate firmatus, donec ſuſcepti operis idoneus reperitur,neque de transferendis, neque de imminuendis annonis a quolibet patiatur improbam queſtionem:ſed vobis ordinantibus atque cuſtodientibus emolumentorum ſuorum ſecuritate potiatur, Præfecto Vrbis nihilominus conſtituta ſeruante. *Semeſtres annonæ.* Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum,mox vt ſex menſes exempti fuerint, ſtatutæ ſummæ conſequantur prædicti magiſtri mediam portionem.Reſidua vero anni tempora cũ annonarũ debita redhibitione claudantur. Ne cogantur de alieno pendere faſtidio,cui piaculum eſt, vel horarum aliquo vacaſſe momento. In tantum enim quæ ſunt decreta,volumus firmiſſime cuſtodiri,vt ſi quis cuius intereſt,differendam putauerit hanc quaſi debitam functionem, procurato more vſurarum diſpendia ipſe patiatur: quia iuſta commoda laudabiliter laborantibus, plectenda cupiditate, ſubtraxit. *Si ſcenicis dãtur præmia, nõ ſunt ſubſtrahẽda profeſſoribus artium bonarum.* Nam ſi opes noſtras ſcænicis pro populi † collectione largimur, & ea ſtudioſiſſime conſequuntur qui adeo neceſſarij non habentur, quanto magis illis ſine dilatione præbenda ſunt, per quos & honeſti mores proueniunt,& palatio noſtro facunda nutriuntur ingenia. *† Fortè, oblectatione.* Hæc autem præſentibus literarum magiſtris venerando cœtui veſtro præcipimus intimari. Vt ſicut nos agnoſcunt de ſuis commodis eſſe ſolicitos, ita a ſe prouectus adoleſcentium enixius nouerint nos exigendos. Ceſſet nunc illa ſatyris doctoribus querulis vſurpata ſententia: quia duabus curis ingenium non debet occupari. *Vnica cura.* Ecce iam habere tolerabile probantur hoſpitium: vnde nunc merito, vni ſolicitudini iugiter inhærentes,toto vigore animi ad bonarum artium ſtudia transferantur.

PAVLINO V.C. CONSVLI ATHALAR. REX XXII.

INdiſcreti hominum mores confuſique vagarentur, ſi aut culpa formidinem,aut virtus præmia non haberet.Sed cum vtraque ſuis finibus,propriaque terminatione claudantur, de illo nefas eſt ambigi,qui meruit eligi iudicio principali. Non enim quicquam aut odio†decernimus,aut pellecti aliqua gratificatione laudamus.Electio noſtra de meritis venit; & tanto quis regali animo proximatur, quanto bonis ſtudiis ſocietate coniungitur. Non vereamini abſentes, nec ſitis de principis ignoratione ſoliciti. Latere poteſt forſitan vulgare hominum genus,neſciri nō poteſt proles Senatus:quādo bene noti ſunt, qui meritis aſſeruntur:& abunde cognoſcitur, quiſquis fama teſte laudatur.Quapropter te longiſſime conſtitutum mentis noſtræ oculus ſerenus inſpexit,& vidit meritum, quod nō habebatur occultum. Propoſitum ſiquidem tuū celebrata dilatauit opinio,faciens fidem generis morum pondere,non ætate.Neque enim fas erat,vt quem familia tāta produxerat, ſententia noſtra in eo corrigendum aliquid inueniret. Semen generis morum fructibus reddidiſti.Nihil vobis ætas longa ſubduxit.Antiquos in te Decios Roma cognouit. Decios inquā priſcis ſeculis honoratā proſapiē,libertatis auxiliū, Curiæ decus,Romani nominis ſingulare præconiū. Cui ſpecialiter adſcriptū eſt,quod immaniſſimū hoſtem ſtatu Reipub. periclitāte euaſir,& in tanta virorū fortiū multitudine ſolus inuictus eſt, qui patriā plus amaſſet.Hæc nos exēpla ſummonendo ſemper accēdunt.Quia magnus verecundię ſtimulus eſt,laus parentū: dum illis nō patimur eſſe impares,quos gaudem⁹ auctores. Et ideo,quod deo auſpice dictū ſit, per Indictionē duodecimam ſume inſignia conſulatus.Honorem quidem arduū, ſed familiæ veſtræ domeſticum. Vos enim completis paginā cōſularē: vos crebro nominat curſus annorū:& dum copia plurimū ſoleat habere faſtidium, veſtrum nomē repetitum ſemper efficitur glorioſum. Huic denique generi ſuperna fauerunt, præſtando deſideriis patrum felicia genera maſculorum.Hinc eſt, quod in illo rerum capite collegam vix videtis extraneum:hos habetis Iudices,quos parētes.O temporū ſingulare præconiū!

Conſulatus dignitas datur.

† debuimus.

Sat noti, qui virtute prediti ſunt.

Moribus non ætate notus.

Genus.

Decij.

Parentum gloria excitamur.

Ex copia faſtidium.

Mares.

Curia Romana completur pene veſtra familia:ecce vere nunc vnum dicendum eſt corpus, quando conſtat vicini ſibi generis ſocietate permixtum. Sed non remittas animos confidentia tuorum,nec credas poſſe ſufficere, quod tibi contigit de illorum prædicatione gaudere. Plus exigitur heres †bonorum, quando ſine ceſſatione compellitur, qui Maiorum virtutibus admonetur. Adde laudes egregias ſenioribus tuis, ſequẽs ętas cum aliqua opinabili nouitate ſuccedat. Nam ſi glorioſum eſt poſteris, auitas excellere facultates, quanto præſtantius eſt, hereditarias augere virtutes? Mores tuos domeſticos conuerſatione laudauimus: ſed maius aliquid decet publicis exhibere conſpectibus, vnde ſibi nec ætas tenera blandiatur, nec metus quiſquam vindicet, nec magiſter aſſumat.

† *Forte, honorum.*

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XXIII.

Canditati cõmendatio.

QVid P.C. de vobis iudicemus, expendite: cum ad ſummarum culmina dignitatum germinis veſtri viros, quos nũquam vidimus, eligamus, non faſtidio negligentiæ, ſed honorabili præſumptione naturæ. Ad examen veniant, quæ putantur incerta. Nam quis de illa re æſtimet deliberandum, vbi nihil reputatur ambiguum? Omnes quidem benignitas noſtra complectitur, ſed tales veritatis teſtimonio prædicamus. Præcedit quidem gratiam, ſed ſequitur incorrupta ſententia. Nam ſicut idem Curiæ corpus eſt vobis, ita in vnum laudabili propoſito conuenitis. Vos ergo dilexiſſe, iudicium eſt, vnde libertatis augmentum & noſtri imperij creſcit ornatus. Rerum cauſæ ſemper in ſemine ſunt: fructus æditus prodit auctores, & quicquid a diuinitate meremur, de felici prole colligitur. Hinc eſt, quod Patritium Venantium ſub admiratione penſemus, & fœcunda prole gaudentem, & tot conſulatibus parem. Educauit enim liberos, nulla diſcretione laudandos, pondere moderationis æquales, ingenij viuacitate conſimiles, & morũ ſocietate vere germanos. Quorum infantiam bonis artibus enutritam, iuuentutem quoque armis exercuit, formans animum literis, membra gymnaſiis: tradens, amicis exhibere cõſtantiam, dominis fidem: & quicquid in illo viro gratia diuina conceſſit, integra perfectione tranſmiſſum cernas in poſteros.

In certis nõ eſt dubitãdi locus.

Rerum obſcura cauſa.

Filij ſimiles. Educatio liberorum.

Iactent ſe alij poſſeſſione locupleti, ſummumq; putent bonas ſolas eſſe diuitias. In hac autem domo nõ tantum patrimoniis, ſed & virtutibus aditur hereditas. Hoc eſt profectò, quod vere diuites facit. Quando nullum melius poteſt eſſe compendium, quam laudibus ſucceſſiſſe Maiorum. Probatum eſt etiam in eo bonis diſpenſatoribus nil deeſſe. Alieni continens, propria ſub moderatione diſtribuens, & inuſitata laude mirabilis, nulli grauis tot protulit conſulares. Recipiat hæc audiens fructum bonorum, agnoſcat ſe præconem habere, quàm dominum inter tot lumina procerum ſingulariter fuiſſe laudatum. Nam ſi homines ornat ſemel accepiſſe palmatam, quid ille cẽſendus eſt, qui tot meretur in filiis conſulatus? Et ideo P. C. alumnum veſtrum Paulinum † laurea dignitate veſtimus. Vt iuuentus eius, quæ fulget meritis, trabea quoque reſplendeat triumphali. Hunc honorem Deciorum familia non miratur, quia eorum plena ſunt atria faſcibus † laureatis. aliis rara dignitas iſta contingit, in hoc decurſu generis pene naſcitur Conſularis. Fauete ergo P. C. noſtris muneribus, & noſtro nihilominus cãdidato. Nam licet nuncupemini omnes generaliter Patres, huic etiam eſtis ſpecialiter & parentes. Nomen veſtrum a curæ ſimilitudine deriuatum, fideliſſima rerum appellatione confirmat, non tranſlatitia vſitatione vocabuli, ſed honora ſorte naſcendi. Cedant nobis hanc felicitatem Diuina perpetuam, vt licet gratiam præſtetis exoticis, prole veſtra viuatis, gaudeatis.

Palmata. *† aurea.* *Trabea.* *† aureatis.* *Senatores patres.*

SENATORI PRÆPOSITO ATHALARICVS REX. XXIIII.

Præfectura Prætoriana.

SI te voluntas noſtra adhuc latentem, aut inhonorum forſitan inueniſſet, gauderemus quidem repertum, ſed bene dubitaremus acturum: quia ſpes, magis quam fructus, in nouo eſt. Sed cum domni aui noſtri innumeris prouectibus magnoque iudicio glorieris, incõueniens res eſt, diſceptationi ſubdere, quem vix poſſumus ſub admiratione prædicare. Tãti quippe non examinanda, ſed veneranda ſententia eſt: quia non poteſt de factis eius ambigi, cum & nos ab ipſo cognoſcamur electi, qui diuinæ ſupplicationi ſemper aſſiduis exegit meritis, vt illa faceret, quæ ſuperna gratia cuſtodiret. Nam quem ille vi-

rum aut exercitibus præficiens, cum victoria non recepit? aut Iudicem vngens, non iuſtiſſimum comprobauit? Cum futuris rebus eum crederes habere tractatum: nam quod concepiſſet animus, reddebat ſemper affectus, miroque ſapientiæ ſtudio non habebat dubium, quod veraciter præuidebat eſſe venturum. Denique ex te probare poſſumus eximium principis inſtitutum: quem primæuum recipiens ad Quæſtoris officium, mox reperit conſcientia præditum, & legum eruditione maturum. Fuiſti nimirum ſumma temporum laus: vt illum ſic ad omnia ſolicitum inoffenſa redderes famulatione ſecurum, dum molem tantam regalis ingenij facundiæ tuæ viribus ſuſtineres. Te in dictationibus amœnum, te ad iuſtitiam rigidum, te habuit a cupiditatibus alienum. Beneficia quippe ipſius nulla abominabili taxatione vendebas: vt honor tibi ad opinionis diuitias proficeret, dum minime pretio ſubiaceret. Hinc eſt, quod videbaris æquiſſimo principi glorioſa dilectione ſociatus, quia eras a vitiis probabili ſequeſtratione diuiſus. Interpellantium te põderibus ſapientiſſimus arbiter onerabat, tantumque de animi tui cognita diſceptatione præſumpſit, vt in beneficiis † litium tuum præſtaret æſtuantibus ſine aliqua cunctatione iudicium. Quoties ille te grandæuis proceribus imputauit? dum non ſufficerent ad primordia tua, quos tanta longæuitas ætatis inſtruxerat. Erat plane quod in te prædicaret, eximium animum, ad promerenda beneficia patulum, & contra vitia cupiditatis obſtructum. Dum neſcio quo pacto rara eſt in hominibus manus clauſa, & aperta iuſtitia. Veniamus ad Magiſteriam dignitatem, quam non pecuniæ dignitate, ſed morum noſceris ſuffragio conſecutus: quo loco poſitus ſemper Quæſtoribus affuiſti. Nam cum opus eſſet eloquio defecato, cauſa tuo protinus credebatur ingenio. Exigebaris a benigno principe, quod ſe tibi nouerat minime commiſiſſe, & quadam gratia præiudiciali vacabat alios laborare, vt te ſentẽtiæ ſuæ copioſa laude compleret. Non enim proprios fines ſub te vlla dignitas cuſtodiuit: quãdo conſcientiæ tuæ conſtat creditum, quod a multis fuit proceribus ſynceriſſime peragẽdum. Neſciuit quiſquam de te ſubmurmurare contraria, cum tamen de principali gratia ſuſtineres inuidiam. Derogare cupientes vicit integritas actionis: aduerſarij tui ſæpe locuti ſunt coacti,

Quæſtoris laudatio.

† locum.

Clauſa manus, aperta iuſtitia.

Inculpatus.

quod animus non habebat. Nam quælibet malitia formidat
cōtra manifeſta bona aliquid profiteri, dum generalibus odiis
veretur exponi. Egiſti rerum domino Iudicem familiarem, &
internum procerem. Nam cum eſſet publica cura vacuatus,
ſententias prudentum a tuis fabulis exigebat: vt factis propriis
ſe æquaret antiquis. Stellarum curſus, maris ſinus, fontiū mi- *Doctrina recondita.*
racula, rimator acutiſſimus inquirebat: vt rerum naturis diligē-
tius perſcrutatis, quidam purpuratus videretur eſſe philoſo-
phus. Longa fiunt, ſi cuncta proferamus: quin potius ad bene- *Purpurati Philoſophi.*
ficia noſtra conuertimur: vt quod ab illo cognoſcebatur debe-
ri, ab herede Imperij tibi ſentias iuſte perſolui. Quapropter iu-
uante Deo, quo auctore omnia proſperantur, ab Indictione *Heres Imperij.*
duodecima in Præfecturæ Prætorianæ te ſuggeſtu, atque inſi-
gnibus collocamus. Vt probatum Iudicem ſine metu prouin-
ciæ ſuſcipiant, quas hactenus improborum cognouimus actio-
ne fatigatas. Sed quamuis habeas paternam Præfecturam, Ita-
lico orbe prædicatam, aliorum tibi tamen exempla non poni- † *Fort. vetere.*
mus: † vetera moribus tuis, & omnium vota compleſti. Per-
curre, iuuante Deo, gloriæ campum, quem ſemper a te noui-
mus expetitum. Nam ſi te continentem (vt credimus) & digni-
tas iſta probauerit, hoc eſt ſæculi ambitioſa ſuperaſſe. Solitus es
quidem iuſta non vendere: ſed nunc oportet impenſius læſis *Iudicis boni partes.*
per iniuriam ſubuenire. Inuigilet incorruptibilis ſenſus aduer-
ſus male conſuetas manus. Excludatur vndique ſtudium frau-
dulentum. Quia hoc dignum eſt per Iudicem peruenire ſynce-
rum. Diutius quidem differendo pro te cunctorum vota laſſa-
uimus, vt beneuolentiam in te probaremus generalitatis, &
cunctis deſiderabilior aduenires. Habet hoc enim humana cō- *Vilia oblata faſtidiuntur.*
ditio, vt celerius adepta faſtidio ſint, dum omne precioſum vi-
leſcit oblatum: & contra, dulcius accipitur, quod ſub aliqua di-
latione præſtatur. Sed non ſumus tantummodo de tuorum tē-
porum laude contenti: perquire omnia, ad titulos Præfecturæ
Prætorianæ pertinentia, quæ aliorum viſa eſt fraudare cupidi-
tas. Non liceat quenquam gloriari furtis aut præiudiciis ſuis.
Lumen te immiſimus rebus cælatis: quando nec prudentiæ
tuæ quiſquam poterit illudere, nec fidem aliqua oblatione lē-
tare. Conſtitue & huic regulam dignitati, qui ante actis faſci-
bus mirabilis cōtinentiæ exempla præbuiſti. Nam licet omnes

pene honores ſummos æqualiter egeris, habes tamen propoſita conſcientiæ bona, vbi nullam decet eſſe menſuram. Hic enim decorum eſt, terminum non habere. Hic honeſta probatur ambitio, cuius etiam & nimietas placet. Omne ſiquidẽ prædicandum quanto profuſius quæritur, tanto glorioſius inuenitur.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX XXV.

Candidati commendatoria.

CVmulauimus quidem P. C. beneficiis noſtris copioſum virtutibus, diuitem moribus, plenum magnis honoribus Senatorem. Cuius ſi merita cõſideretis, debemus omne, quod ſoluimus. Qua enim compenſatione commendandus eſt, qui aures dominantium † luculenta ſæpius prædicatione compleuit? Dignitates ſibi creditas eximia grauitate tractauit: & niſus eſt tempora facere, quæ merito laudarentur in principe. Trahebat regnantis animum veritas & diſertitudo dictorum: cui ſic omnia retulit, vt miraretur ipſe, qui fecit. Allegauit ſolus, quod omnes iuuaret: & dum purpuratas auditori ſuo ferierat laudes, gratioſum vobis noſtrum fecit imperium. Commendat enim ſuam gentem, qui oratione placabili permulcet regiam ſummitatem: quando ex vobis & alter talis creditur, a quo ſimilia poſtulentur. Patrem quoque clementiæ noſtræ in ipſa Curia libertatis qua diſertitudine deuotus aſſeruit? Recolitis quemadmodum facta eius orator nobis excolebat, virtutes ipſius plus mirabiles faciens, quam honores. In abſoluto datur probare, quod dicimus. Æſtimate P. C. quali gratia potuiſtis ab illo reſpici, a quorum ſe corpore ſic videbãt ornari. Glorioſis quippe dominis gratioſa ſunt præconia, quam tributa. Quia ſtipendium & tyranno penditur: prædicatio autem niſi bono principi non debetur. Quid præconiales viri creditis, his tantum fuiſſe cõtentum, vt dominos niteretur laudare ſuperſtites, a quibus dum viciſſitudo præmiorum forſitã quæritur, laboris tædia non vitantur: tetendit ſe etiam in antiquam proſapiem noſtram, lectione diſcẽs, quod vix maiorum notitia cana retinebat. Iſte Reges Gothorum longa obliuione celatos, latibulo vetuſtatis eduxit. Iſte † Amalos cum generis ſui claritate reſtituit, euidẽter oſtendẽs, in decimam ſeptimam progeniem

† locuplete.
Purpuratæ laudes.
Curia libertatis.
Ortus Gothorum.
† Samalos.

progeniem ſtirpem nos habere regalem. Originem Gothicam hiſtoriam fecit eſſe Romanam, colligens quaſi in vnam coronam germẽ floridum, quod per librorum campos paſſim fuerat ante diſperſum. Perpendite quantum vos in noſtra laude dilexerit, qui veſtri principis nationem docuit ab antiquitate mirabilem. Vt ſicut fuiſtis a Maioribus veſtris ſemper nobiles æſtimati, ita vobis rerum antiqua progenies imperaret. Credimus P. C. & ſi adhuc referre volumus, beneficia collata ſuperantur. Noſtris quoque principiis quanto ſe labore conceſſit? cum nouitas regni multa poſceret ordinari, erat ſolus ad vniuerſa ſufficiens. Ipſum dictatio publica, ipſum conſilia noſtra poſcebant: & labore eius actum eſt, ne laboraret imperium. Reperimus eum quidẽ Magiſtrum, ſed impleuit nobis Quæſtoris officium, & mercedes iuſtiſſima † deuoluens cautela, quã ab auctore noſtro didicerat, libenter hæredis vtilitatibus exhibebat. Verum his aliquid maius adiiciens, primordia regni noſtri & armis iuuit & literis. Nam dum curæ litorum regias cogitationes inceſſerent, ſubito a literarum penetralibus eiectus, par ſuis maioribus ducatũ † præſtitit intrepidus: cui quia defuit hoſtis, moribus triumphauit eximiis. Nam deputatos Gothos propriis pauit expenſis: vt nec prouinciales percelleret, nec fiſcum noſtrum expenſarum oneribus ingrauaret. Arma eius nulla poſſeſſorum damna ſenſerunt. Fuit nimirũ prouinciarum veriſſimus cuſtos. Nam ille defenſor proprie dicẽdus eſt, qui tuetur innoxie. Mox autem, vt tempus clauſit nauium commeatum, bellique cura reſoluta eſt, ingenium ſuum legum potius ductor exercuit: ſignans † fine litigantium, quod ante ſub pretio cõſtabat eſſe laceratum. Talem Metelli in Aſia, talem Catonis in Hiſpania legimus fuiſſe † dictatum: qui plus de ſua diſciplina, quam per arma laudati ſunt: non iniuria, quia hoſtem congredi varius ſemper euentus eſt: indubitata vero gloria, morum cuſtodiſſe menſuram. Quid ergo? nunquid talia actione præſumens aliqua ſe elatione iactauit? dum eſt familiare hominibus extolli, cum bene de ſe cognouerint æſtimari. Nonne tanta ſe communione tractauit, vt principis ſibi gratiam ad beneficia tanta crederet eſſe conceſſam? Beneuolus cunctis, moderatus in proſperis, ignorans niſi grauiter laceſſitus iraſci. Qui cum ſit iuſtitia regibus ad remiſſiones irarum

† deuotione perſoluens cautelam.

Arma & literæ.

† ſumpſit.

† ſine dãno.

Metellus.

† ducatum.

Modeſtia.

non perdurat auſterus. ſuarum rerum diſtributor egregius: & dum neſciat aliena quærere, nouit propria largus offerre. Hos

Sacra lectio. igitur mores lectio diuina ſolidauit: † quoniam ſæpe bene ge- "

† quando ſemper. ritur, ſi cœleſtis metus humanis motibus opponatur. Hinc e- "

nim virtutũ omniũ ſumitur manifeſta cognitio: hinc ſapiẽtia veritatis ſapore conditur. Sic ad omnia redditur humilis, quẽ imbuit doctrina cœleſtis. Huic ergo P.C. deo auſpice, a duodecima Indictione Præfecturæ Prætorianæ regendam tribuimus dignitatem: vt querelas omnes infidelium nundinatione collectas, deo præſtante, ſua integritate componat: faciatque tam nimium deſideratus, vt cunctis poſſit eſſe beneficus. Aſſint ſuperna diſpoſitis: vt quem nos probauimus longa cõuerſatione prudentem, proſperrimus ſibi, fideliſſimus nobis, vtilis Reipublicæ debeat inueniri, & relinquat poſteris famam, per quam glorioſam ſeculis ſuam faciat eſſe familiam.

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER DECIMVS.

IVSTINIANO IMPERATORI AMALASVENTHA REGINA I.

ADEO, clementiſſime principum, vobis amore inhæſimus, vt diſtulerimus hactenus indicare filij noſtri glorioſæ recordationis occaſum: ne amãtis læderemus animum poſt triſtia nuntiorum: ſed nunc iuuante Deo, qui conſueuit caſus aſperos in proſpera commutare, illa magis elegimus in veſtram deferre notitiã, de quibus nobiſcũ poſiti, participata exultatione gaudeatis. Iuuat enim,

Electio Regis Gotthorum. diuina munera diligentibus confiteri. Perduximus ad ſceptra virum nobis fraterna proximitate coniunctum, qui regiam di-

gnitatem communi nobiſcum conſilij robore ſuſtineret: vt & ille auorum ſuorum purpureo decore fulgeret, & animos noſtros ſolatium † prudentis erigeret. Iungite nunc vota felicia. Vt ſicut nos in imperio pietatis veſtræ omnia fieri proſpera deſideranter expetimus, ita nobis fauere veſtram beneuolentiam comprobemus. Peracto itaque nuntio, vt quod vobis pro ingenita clementia credimus eſſe votiuum, addimus etiam gratiſſimæ legationis officium: vt pacem, quam mente ſemper geritis, etiam mihi retineatis eſſe collatam, adiectione quoque temporum proteletis. Nam licet cõcordia principum ſemper deceat, veſtra tamẽ abſolute me nobilitat: quoniã ille redditur amplius excelſus, qui veſtræ gloriæ fuerit vnanimiter coniunctus. Sed quoniã epiſtolarũ breuitate vniuerſa ſufficienter nequeunt expediri, ſalutantes reuerentia competenti, quædam Legatis noſtris verbo vobis inſinuanda commiſimus, quæ cõſuetudine veſtræ ſerenitatis libenter accipite: vt ab omnibus euidenter poſſit agnoſci, quod iuſte nobis probamus de veſtra manſuetudine polliceri. Conuenit enim de vobis indubitanter præſumi: quando & nos pro deſiderio veſtro in his, quos commendaſtis, talia facimus, qualia vos ſperaſſe cognouimus.

† *Fortè, prudentia.*

Pacis prorogatio & conſtructio.

Mandata Legatorum.

IVSTINIANO IMPERATORI † THEODAHADVS REX II.

† Theodoaldus.

Nouis regibus mos eſt, per diuerſas gentes prouectus ſui gaudia nuntiare: vt acquirant affectum principis externi de ipſa communione regnandi. Quod facienti mihi, piiſſime Imperator, multo melius diuina tribuerunt: quoniam veſtram gratiam ſecurus expeto, quam præcellentiſſimam domnam ſororem noſtram vobis pepigiſſe cognoſco. Ab eius enim iudicio me nullatenus deuiare certiſſimum eſt, quæ tanta ſapientiæ luce reſplendere, vt & propria regna mirabili diſpoſitione componat, & promiſſam cunctis gratiam robuſta firmitate cuſtodiat. Ideo enim me curarum ſuarum fecit eſſe ſocium, quatenus & ego illos deſiderem habere reuerendos, quos ſibi ipſa fecit eſſe pacificos, prudentiæ ſuæ more diiudicans: vt taliũ amicitias eligeret, qui in toto Orbe ſimile nil haberẽt. Neq; enim noua eſt iſta dilectio: nam ſi deceſſorum noſtrorũ facta

Regum mos ad Regni faſtigiũ aſſumptorum.

recolatis, agnoſcitis quandam eſſe conſuetudinis legem cum illo imperio amicitiam Amalos ſemper habuiſſe. Quæ tanto certior, quanto vetuſtior: quia facile mutari non poteſt, quod per longa ſæcula cuſtoditur. Suſcipite itaque affectuoſis mentibus, & noſtra primordia, & domnæ ſororis noſtræ, cui ſingulariter ſtudetis, iudicio fauete. Nam ſi me ſimiliter diligitis, Regem quodammodo pariter efficitis. Sed quoniam nos amplius loqui deſideria nouitatis expoſcunt, & literarius ſermo narrare plurimum non patitur, ideo tantis meritis (ſicut dignum eſt) ſalutationis honore completo, harum portitoribus Legatis noſtris aliqua pietati veſtræ delegauimus intimanda: quia nemo vtilius tractat, quam qui veſtræ mãſuetudini committere ſua vota deliberat.

Amali. *Amicitia eo certior, quo vetuſtior.* *Legator mandat.*

SENATVI VRBIS ROMÆ AMALASVENTHA REGINA III.

Conſors regni aſſumitur Theodahadus.

POſt flebilem filij noſtri diuæ recordationis occaſum, vicit animum piæ matris generalitatis affectio: vt non mœroris ſui cauſas, ſed veſtra potius augmenta cogitaret. Quæſiuimus, regales curas quo ſolatio fulciremus. Sed auctor ille caſtitatis & miſericordiæ ſingularis, qui nobis primæuum ſubtracturus erat filium, maturi fratris reſeruauit affectum. Elegimus, deo auſpice, conſortẽ regni noſtri feliciſſimum Theodahaldum. Vt qui hactenus Reipub. molem ſolitaria cogitatione pertulimus, nunc vtilitates omnium iunctis conſiliis exequamur: quatenus in tractatibus duo, in ſententiis vnum eſſe videamur. Aſtra ipſa cœli mutuo reguntur auxilio, & vicario labore participata Mundum ſuis luminibus adminiſtrant. Ipſi quoque homini duplices manus, ſocias aures, oculos geminos, diuina tribuerunt: vt robuſtius perageretur officium, quod duorum fuerat ſocietate complendum. Exultate P. C. & factum noſtrum ſupernis commendate virtutibus. Nihil reprehenſibile deſideramus agere, quæ cum conſilio alterius cuncta delegimus ordinare. Communio ſiquidem regni mores aſſerit: quoniam placabilis eſſe iuſte creditur, qui poteſtatis ſuæ habere participem comprobatur. Reſerauimus itaque, deo iuuante, palatia viro noſtri generis, claritate conſpicuo, qui Amalorum ſtirpe progenitus, regalem habeat in actibus dignitatem,

Communio dignitatis. *Theodahadi laus.*

patiens in aduerſis moderatus in proſperis, &, quod difficillimum poteſtatis genus eſt, olim rector ſui. Acceſſit his bonis deſiderabilis eruditio literarum, quę naturam laudabilem eximie reddit ornatam. Ibi prudens inuenit, vnde ſapientior fiat. ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur. inde princeps accipit, quemadmodum populos ſub æqualitate componat. Nec aliqua in mundo poteſt eſſe fortuna, quam literarum non augeat glorioſa notitia. Accipite quod maius generalitatis vota meruerunt. Princeps veſter etiam Eccleſiaſticis eſt literis eruditus: a quibus ſemper quicquid eſt pro† honore commonemur, iudicare recte, bonum ſapere, diuina venerari, futura cogitare iudicia. Neceſſe eſt enim, vt ſequatur iuſtitiæ veſtigium, qui de ſua ſententia cauſam ſe credit eſſe dicturum. Viderim quæ lectio acuat ingenium diuina, ſemper efficere nititur pium. Veniamus ad illā priuatæ Eccleſiæ largiſſimam frugalitatem, quæ tantam procurabat donis abundantiam, conuiuiis copiam, vt conſiderato eius antiquo ſtudio, nihil noui habere videatur in regno. In hoſpitalitate promptus, in miſeratione piiſſimus. Sic cum multa expenderet, cenſus eius cœleſti remuneratione creſcebat. Talem vniuerſitas debuit optare, qualem nos probamur elegiſſe, qui rationabiliter diſponēs propria, non appetat aliena. Tollitur enim neceſſitas principibus excedendi, quoties aſſueuerint propria moderari. Laudata nimirum ſententia, quæ rerum præcipit modum: quia nimium non placet, etiam quod bonum putatur. Gaudete nunc P.C. & ſupernæ gratiæ pro nobis vota perſoluite: quando talē mecum conſtitui principem, qui & de noſtra æquitate bona faciendo propria ſuæ pietatis oſtendat. Hunc enim Maiorum ſuorum cōmonet virtus, & auunculus efficaciter excitat Theodericus.

Doctrina literarum naturam perficit.

Princeps literis ſacris eruditus.

† v. homine.

Virtutes regiæ.

τὸ μέτρον.

Vota pro imperatore ſoluenda.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX IV.

Diuina nobis beneficia P.C. perueniſſe, feliciter nūtiamus: dominam rerum, toto Orbe glorioſam, conſortem me regni ſui larga pietate feciſſe: vt nec illi deeſſet fidele ſolatium, & nobis auitū congrue præſtaretur imperiū. Suſcipiatur gratiſſime, quod generalitatem conſtat optaſſe. Referentur nunc ſine

Conſors regni.

metu vota cunctorum. Vt vnde periculum pertuli, inde me vniuerſitas cognoſcat ornari. Præſumpſiſtis enim me in† conſcio ſuſurrare, quod palam non poteratis aſſumere. Quantum vobis debeam, hinc datur intelligi, vt illud mihi feſtinaretis diuinitus euenire, quod meus animus nō audebat appetere. Hoc vobis eſt potius nouum, quā nobis incognitum. Magna ergo gratia completū debet accipi, quod velociter quē oportebat videbatur aperiri. Sed ſi quid de vobis meremur, cum tamen plurimum apud vos valere noſtram gloriam cōfidamus, domnæ & ſororis noſtræ glorioſas laudes iugiter perſonate. Quæ magnitudinem imperij ſui noſtra voluit participatione roborari: vt tanquam in duobus luminibus vnus eſſet aſpectus, & concordem ſenſum nemo crederet ſegregatum. Sic ſunt enim ſimul, quos & gratia iungit, & parentela conciliat. Arduum ſibi hoc forſitan æſtimēt impares mores: difficile eſt, illos aliter viuere, qui ſibi poſſunt bonarum cogitationum ſimilitudine conuenire. Conſilium quippe mutare detrectat improuidus: ſapientiam vero ille quærit in altero, penes quem eſt ſcientiæ magnitudo. Sed inter diuerſa munera, quæ nobis cū regia maieſtate diuina tribuerūt, illud amplius permulcet animum noſtrum, quod nos ſapientiſſima domina, trutina magnæ diſceptationis, elegit: cuius prius ideo iuſtitiam pertuli, vt prius ad eius prouectionis gratiam peruenirem. Cauſas enim, vt ſcitis, iure communi nos fecit dicere cum priuatis. O animi nobilitas ſingularis! En æquitas mirabilis, quam Mundus loquatur. Non dubitauit parentem prius iuri publico ſubdere, quē paulopoſt voluit ipſis quoque legibus anteferre. Explorauit conſcientiam, cui erat regni traditura cenſuram: vt & illa domina cognoſceretur eſſe cunctorum, & me probatum perducere dignaretur ad regnum. Quando his muneribus, quando ſoluamus tantæ gratiæ quæ debemus? vt † quæcunque paruulo filio imperauit ſola, nunc mecum delegerit regnare ſociata. In ipſa eſt enim decus regnorum omnium, in ipſa noſtræ originis flos bonorum. Quicquid fulgemus, ab eius claritate ſuſcipimus. Quando non ſolum parentibus laudē contulit, ſed ipſum quoque genus humanitatis ornauit. Quis poſſit ſufficienter edicere, quanta pietate, quanto morum pondere decoretur? Diſce-

† conſortio.

Regnum concordia.

Ex priuato rex.

† quæ cum.

Laus Amalaſuenthæ.

" rent profecto noua philoſophi,ſi viderent:& minora libris ſuis
" faterentur condita,quam huic cognoſcerent attributa. In tra-
" ctatibus acuta,ſed ad loquẽdum ſumma moderatione grauiſ- *Prudens magis quam loquax.*
ſima. Hæc eſt regalis proculdubio virtus,celerius neceſſaria ſentire,& tardius in verba prorumpere.Neſcit enim pœnitẽda loqui,qui proferẽda prius ſuo tradidit examini.Hinc eſt,quod eius doctrina mirabilis per multiplices linguas magna vbertate diffunditur:cuius ingenium ita paratum reperitur ad ſubitũ, vt non putetur eſſe terrenum.In libris Regũ regina Auſtri venisse legitur ad diſcendam ſapientiam Solomonis: hic principes audiant,quod ſub admiratione cognoſcant. Paucis verbis ſenſus clauditur infinit⁹, & ſumma facilitate cõponitur, quod ab aliis nunc ſub longa deliberatione formatur.Beata Reſpub. quæ tantæ dominæ gubernatione gloriatur.Minus fuit,vt generalitas ſub libertate ſeruiret: addictum eſt tantis meritis, ne ei ſubderetur & reuerentia principalis.Hoc enim obſequio digniſſime dominamur.Nam cum tantæ prudentiæ pareo, cunctis virtutibus obſecundo. Sub tali ſiquidem monitore regni pondere non grauamur.Dum ſi quid ſit pro nouitate incognitum,fiet nobis eius inſtructione certiſſimum. Ad bonum publicum veritatem non pudet confiteri.Agnoſcite principes viri,ſapientiſſimæ eſſe dominæ,quod in nobis potuerit plus placere.Illam enim aut interrogando melius ſentimus, aut eius imitatione proficimus.Viuite nunc felices.Viuite,deo auxiliãte,concordes,& æmulamini gratiam,quam regiam cognoſcitis tenere concordiam.

Regina Sabæa.

THEODOSIO HOMINI SVO THEODAHADVS REX V.

POteſtatis noſtræ cenſuram,rerum volumus eſſe modeſtiã: vt quantum diuina beneficia percepimus,tantum æquabilia plus amemus.Priuata ſiquidem ſtudia a noſtro animo probantur excluſa: quia generalis dominus cuſtos factus ſum, Deo auxiliante, cunctorum.Et ideo præſenti iuſſione præcipimus,vt quicunque ad domum noſtrã noſcitur pertinere, & curæ tuæ probatur eſſe commiſſus,nullis prẹſumptionibus inſoleſcat.Quia ſolus dicẽdus eſt ille me⁹, qui legib⁹ potuerit eſſe

Iure viuendũ. tranquillus. Augete famam noſtram, per patientiam veſtram. Si quis habuerit cum altero forte negocium, ad communia iura deſcendite, fora vos tueantur, nõ iniqua præſumptio. A domeſticis inchoare volumus diſciplinam, vt reliquos pudeat errare, quando noſtris cognoſcimur excedendi licentiam non præbere. Mutauimus cum dignitate propoſitum, & ſi ante iuſta diſtricte defendimus, nunc clementer omnia mitigamus: quia domum exceptam nõ habent principes, ſed quicquid diuino auxilio regimus, noſtrum proprie confitemur. Eſtote ergo circa eos, qui iuri noſtro ante fuere ſubiecti, omnino ſolliciti: nullum contra legem aliquid permittatis excedere. Laus ad me veſtra potius perueniat, quã aliqua querela procedat: quia bona conſcientia tunc vere imperat, cum generaliter præſtare feſtinat.

Domeſticorum regu diſciplina.

PATRITIO V. I. QVÆSTORI THEODAHADVS REX VI.

Quæſtoris creatio. NEceſſarium probatur eſſe Reipub. perſonas dignitatibus aptas eligere: vt cui iuſtitia cõmittitur, malis moribus non grauetur. Alioqui inefficax eſt, ab homine exigere, quod agnoſcitur non habere: contra, confidenter quæritur, quod ineſſe ſentitur. Et ideo primum nobis placuit tuos mores inſpicere, ſine quibus poſſunt quælibet optima diſplicere. Ornamẽtum enim bonorum omnium eſt ſyncera benignitas, quæ non eſt ſola, quia de virtutibus videtur eſſe generata. Ordinem ſerua noſtri iudicij: vt ſicut hæc prima quæſiuimus, ita te cuſtodire iuſtitiam præ omnibus ſentiamus. Secũda nobis cura fuit, eloquentiæ tuæ fluenta perquirere: quam licet ſingulariter diligamus, moribus tamen iuſte poſtponimus. In illis enim vita cognoſcitur, hic tantum lingua laudatur: ſed in te valde decorũ: quia vtrũque noſceris habere ſociatũ. Æqualiter enim ſplendes actionis merito, & dictationis eloquio: vt iuſte poſſit intelligi, per te voluntas principis expediri. Nam inter cæteras artes oratoriam ſic diligimus, vt eam ornamentum omnium literatum eſſe fateamur. Quicquid enim in qualibet diſciplina concipitur, ab iſta ſub decore profertur. Reperiat quanuis magna philoſophus, quid proderit ſentire, ſi laudabiliter non poſſit extollere? Naturale eſt, inuenire: ſed facundius, decenter

Iuſtitia.
Eloquentia.
Laus eloquentiæ.

center aſſerere. Quale enim cunctis deſiderãtibus loqui? & res communes ita diſerte dicere, quas etiam prudentes ſe mirẽtur audiſſe? In hac te cognouimus arte prævalidum, vt & ſuadere poſſis ſuauiter, ſuggeſtionibus tuis neſcias maligna miſcere. Atque ideo Quæſturæ tibi faſces per decimamtertiam Indictionem, propitia diuinitate, concedimus: vt facias generalitatis votum iuridicorum ſequendo iudicium. Totum te legibus, totum reſponſis trade prudentium. Sic nobis optime cõſulueris, ſi priſcorum ſeruias conſtitutis. Cõſidera, in verbis tuis laudem poſitam principalem. Fama noſtra eſt, quod loqueris: cõſcientia, ſine dubitatione quod ſentis. Intellige tamen quantũ ſit, quod a te exigatur, cui opinio noſtra cõmittitur. Hæc ſubiectos noſtros amplectitur, hæc per gentes exteras peruagatur, per hanc vbi non videmur, agnoſcimur. Decreta noſtra tradũt ciuitatibus prouinciiſque ſermones. Iudicare de nobis poſſunt, qui etiam noſtris iuſſionibus obſequuntur. Summo ergo ſtudio conſtat eſſe ſeruandum, quod de nobis poteſt ferre iudicium. *Quæſtoris officium.*

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX VII.

POſt primordia noſtri imperij, vobis feliciter nuntiata, congrua nobis contigit P.C. cauſa ſermonis: vt iudicẽ nos cognoſcatis elegiſſe, cui⁹ vos lingua poſſit ornare. Quæſtor enim eloquens Reipub. decus eſt, qui & vota noſtra optime videatur edicere, & Antiquorum iura firmo conſilio cuſtodire. Hinc eſt enim Patritius ſuis iam vocabulis honoratus. Nam perpetua fruitur laude, cui eſt honor in nomine: cuius affluentem facũdiam ſtudia Romana genuerunt, oſtentans merito de loci dignitate peritiam. Nam qui illic potuit imbui, meruit vbique laudari: ibi defecatus ſermo Latinus eſt: inde diſcuntur verba toto nitore lucentia. Aliæ regiones vina, balſama, & olentia thura tranſmittant: Roma tradit eloquium, quo ſuauius nil ſit auditum. Sic bonis artibus eruditus, mox eſt forenſibus aptatus excubiis: vt oratores, quos longa meditatione præceperat, † a ſimili declamatione monſtraret. Notum eſt etiam, quanta cum collegis ſuis moderatione contendit. Certaminibus eius modeſtia ſemper affuit: dicendi calore raptatus, ſtuduit lauda-

Ad ſenatum pro receptione Quæſtoris cõmendatio.

Patritius.

Rom. eloquentia.

† conſimili.

bilibus inuentis:non, quod pleriquе faciunt, vacauit iniuriis, qui ſic perorauit cauſas ſub tranquillitate, vt mores proprios ſemper aſſereret. Contendiſſe ſiquidem, non litigaſſe repertus eſt. Alienam enim cauſam faciebat ſuam gloriam. Nam ſic cognitus eſt vincere, vt probaretur contrarium non læſiſſe. Talem itaque virum non decuit diutius iuſtitiam petere, ſed docere. Quia iudicaria virtus eſt, linguæ bonis abundare, & mentis temperãtiam cuſtodire. Cognoſcite P.C. quid fieri velimus, quãdo in iudicibus primum mores elegimus, in ea magis dignitate, quæ iura conſueuit edicere. Non enim temporibus noſtris poteſtate regia eſt armata Quæſtura, ſed legibus probatur eſſe compoſita. Velle noſtrum Antiquorum principum eſt voluntas, quos in tantum deſideramus imitari, quantum illi iuſtitiam ſunt ſecuti. Illa eſt enim reuerenda priorum auctoritas, quæ a recto tramite non declinat. Sequendi enim neceſſitatem reliquit poſteris, qui iuſtitiam ſuis miſcuerit conſtitutis. Et ideo P.C. per decimamtertiam Indictionem, Illuſtri Patritio Quæſturæ contulimus dignitatem: vt qui eſt clarus nomine, magnificus etiam ſit honore. Fouete in eum noſtra iudicia: vt quod nos præſtitimus, vobis placitum nihilominus ſentiatur.

Modeſtia.

Quæſtor quid eo ſæculo fuerit.

IVSTINIANO AVGVSTO AMALASVENTHA REGINA IIX.

ITa nos gratia veſtræ pietatis oblectat, vt quicquid ad decorem noſtrum poteſt proficere, libenter a veſtris velimus partibus poſtulare. Quia talia vobis diuina tribuerũt, vt & vos eius affluenter muneribus abundetis, & ſperantibus benigno animo, quæ ſunt neceſſaria, concedatis. Et ideo manſuetudinem veſtram reuerẽter ſalutans, harum portitorem illum ad excellentiæ veſtræ beneficia deſtinaui: vt marmora, vel alia neceſſaria, quæ quondam Calogenitum comparare feceramus, per præſentium portitorem ad nos peruenire, domino fauente, iubeatis. Vt cognoſcamus nos a pietate veſtra re vera diligi, quorum facitis vota compleri. Veſtra enim gloria eſt noſter ornatus: quando vos præſtitiſſe cognoſcitur, quod noſtris laudibus applicatur. Decet enim, vt & Orbis iſte Ro-

Marmor.

manus iuuamine veſtro reſplendeat, quem amor veſtræ ſere-nitatis illuſtrat. *Orbis Rom.*

IVSTINIANO AVGVSTO THEODAHADVS REX IX.

ÆQuum eſt, ſapientiſſime Imperator, vt illa nobis libenti animo faciatis impendi, ad quæ ſi eſſemus deſides, a veſtra potius clementia deberemus hortari. Vobis enim gratum eſſe non dubium eſt, quicquid per nos ad Italiæ decorem contigerit expediri. Quia laudibus veſtris iure proficit, quando videtur creſcere, quod ad noſtræ Reipub. poteſt gloriam pertinere. Quapropter exhibens principatui veſtro reuerentiſſimum ſalutationis affectum, harum portitorem ad illa direximus exhibenda, ad quæ quondam Calogenitus fuerat deſtinatus: vt, & ſi perſona rebus humanis ſubtracta eſt, beneficia tamen veſtra, ad nos, Deo ordinante veniant. Ne caſſetur deſiderium, quod conuenienter eſt de veſtra præſumptione ſecutum. *Mandatum finitum morte.*

THEODORÆ AVGVSTÆ AMALASVENTHA REGINA X.

DVm propoſiti noſtri ſit, illa quærere, quæ probantur ad gloriam principis pertinere, dignum eſt vos ſermone venerari, quos bonis omnibus conſtat ſemper augeri. Concordia non eſt ſola præſentium, quinimmo illi ſe melius reſpiciũt, qui animi caritate ſe coniungunt. Atque ideo reddens auguſtę reuerentiæ ſalutationis affectum, ſpero vt redeuntibus Legatis noſtris, quos ad clementiſſimum & glorioſiſſimum principem deſtinauimus, de veſtra nos faciatis ſoſpitate gaudere. Quia proſpera veſtra ita nobis grata videntur, vt propria: & neceſſe eſt, ſoſpitatem deſideranter ſuſcipere, quam nos iugiter cõſtat optare.

MAXIMO DOMESTICO V.I. THEODAHADVS REX XI.

SI gloria eſt bonorũ principum, incognitas honoribus clarificare perſonas (dum quicquid a ſubiectis proficitur regnãtium laudibus applicatur) quanto nobis præſtantius eſt, *Primiceriatus ac domeſticatus confertur.*

nobiliſſimæ familiæ reddere,quod eam cognoſcimus etiã naſcendi ſorte meruiſſe? Sic enim iuſtitiam ſequimur, ſi bonis hæredibus parentum præmia non negemus. Decet enim, etiam priores ſuos vincere,qui ad noſtra meruerũt tempora peruenire. Anitios quidem pene principibus pares ætas priſca progenuit: quorum nominis dignitas ad te ſanguinis fonte perducta,collectis viribus hilarior inſtaurata rutilauit. Quis ergo relinqueret in poſteris minus honoris,quos tam diu conſtat fuiſſe præcipuos? Accuſarentur ſæcula,ſi talis potuiſſet latere familia. *Marij. Coruini.* Atque nobis Marios vel Coruinos annoſior vita ſeruaſſet,vix ſaciaretur principis votum,ſi nos contingeret perſonas illas talium poſſidere meritorum: quemadmodum nunc profecto negligamus inuenta, qui deſideramus habere præterita? *Primiceriatus ſeu domeſticatus.* Atque ideo (quod feliciter dictum ſit) Primiceriatus, qui & Domeſticatus nominatur, ab Indictione decimaquarta tibi conferimus dignitatem. Vſurus es omnibus titulis, qui ad eius pertinẽt actionem. Hic honor quanuis tantis natalibus videatur inferior,cunctis tamẽ faſcibus tuis videtur eſſe felicior, *Coniux regia ſtirpis.* cuius tempore meruiſti cõiugem regiæ ſtirpis accipere, quam in tuis curulibus nec pręſumpſiſſes optare. Age nunc,vt ſicut tibi eſt votiuus,ita nobis reddatur acceptus. Conſidera quod merueris,& dignum te noſtra affinitate tractabis. Nam qui fami- *Affinitas regia.* liæ regnantis adiungitur,in laudum gremio collocatur. Nunc maior opera manſuetudini detur: nunc omnibus communio benigna præbeatur:vt talẽ probemur elegiſſe,quem nulla poſſit proſperitas immutare. *Modeſtia & patientia.* Humilis age rem gloriæ:quia de modeſtia laus ſumitur,de elatione odium concitatur. Prouectibus quidem proxima eſt indubitanter inuidia:ſed tolerantia meli⁹ vincitur,quæ contentione ſemper augetur. Supra cęteras enim virtutes amicam ſapientibus ama patiẽtiam: erectus ex nobis, *Affinitas regia.* ſuſtinendo potius quam vindicando laudaberis. Iam vince:benigna dilige.caue ne maior videatur eſſe felicitas morib⁹ tuis: ſed qui noſtro iungeris generi, proximus glorioſis actionibus comproberis. Laudati ſunt hactenus parentes tui, ſed tanta nõ ſunt coniunctione decorati. Nobilitas tua non eſt vltra quod creſcat. Quicquid præconialiter egeris,proprio matrimonio digniſſimus æſtimaris.

Comi—

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX XII.

NE quis nos, P. C. in honoribus dandis non æſtimet habuiſſe rationem, quod poſt inſignia Conſulatus minora magis poſterius conferamus. Quinimo ſuaſerunt nobis merita candidati, ne iam maturus nulla videretur ſumere, qui primæuus emerita cognoſcitur accepiſſe. Auari quippe principis erat, in vno honore ſpatia vitę tam magna concludere, & ideo magis nihil præſtare, quia prius cognoſcitur ſumma meruiſſe: quin potius omnia promiſcue concedamus. Nulla dignitas minor eſt, cum bene geritur: quando reuerentiam plerunque actio videtur accipere de claritate perſonæ. Hæc autem tunc ſunt gradibus diſtincta, cum diuerſis fuerint attributa. Nā honorem ſuum ſemper æqualiter retinet quicquid probe † retinet Conſularis. Sic minorum fluminum vocabula maior amnis abſorbet: & quanuis plurima fluenta Tyberis † noſter excipiat, tamen a proprio nomine non declinat. Et ideo, quod feliciter dictum ſit, illuſtri viro atque magnifico Patritio Maximo Primiceriatus, qui & Domeſticatus nominatur a quartadecima Indictione gerendam tribuimus dignitatem: vt mediocritas honoris merito creſceret præſidentis. Neque enim fas eſt humile dici, quod gerit Anitius: familia toto Orbe prędicata, quæ vere dicitur nobilis, quando ab ea actionis probitas non recedit. Sed his bonis addimus P. C. vt noſtræ affinitati præcelſæ clara familiæ veſtræ gratia miſceatur. Verum hāc gloriam non ſibi tamen poteſt vnus aſſumere, quam nos probamur Romano nomini contuliſſe. Reddite affectui meo pleniſſimam caritatem. Plus eſt amandus a domino, qui parentis nomen dignatus eſt præſtare ſubiecto. Sed æquum eſt P. C. vt carus exiſtat, per quem vobis talia contigerunt. Exultate generaliter, & has nuptias lætitia profuſa celebrate. Vnde profecit nomen omnium, vota debent eſſe cunctorum. Quæ preces a me exigere potuerunt, quod meus animus ſpontanea deliberatione conceſſit? vt veſtri ordinis viros parentes vere appellare poſſimus, qui nobis affinitatis claritate iungendi ſunt.

Candidati commendatio.

† v. geſſerit.

† v. veſter accipiat.

Nuptiarum gratulatio.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX XIII.

Suſpicionib. occurrit.

POſtquam venerabiles viros Epiſcopos agnita legatione remiſimus:nec petitionibus veſtris, quanuis eſſent quædam reprehenſibilia,noſter animus obuiaſſet. venientes ad nos aliqui rettulerunt,ciuitatem Romanam adhuc incepta ſolicitudine laborare,& id agere,vt niſi noſtræ mãſuetudinis intereſſet, pericula ſibi potius certa ex dubiis ſuſpicionibus concitaret. Vnde æſtimate, cui debeat populorum inanis leuitas imputari, niſi veſtro ordini, a quo † decuerat cuncta componi. Per veſtram ſiquidem ſapientiam admoneri prouincias oportuit vniuerſas: vt talia probarẽtur aſſumere,quæ principis primordia viderentur ornare. Verum quæ ciuitas non fiat excuſabilis,ſi Roma deliquerit? Rex minor ad potioris currit exemplũ, & alieni facti iure inuidiam ſuſtinet, quæ peccatis præſtat exẽplum. Sed gratias diuinitati referimus, quæ dona ſua veſtris potius ornauit exceſſibus.Ecce prius culpas ignoſcimus,quam deuotiones aliquas ſentiamus.Nihil debemus,& ſoluimus:ante beneſici ſumus,vt poſtea gratiſſimos inuenire poſſimus.Sed licet in hac parte noſtræ modeſtiæ grauitas aſſeratur, nolumus tamen nos tantum prædicari, niſi vt deuotionis Romanæ benignitas poſſit oſtendi. Plus enim de veſtra opinione paſcimur,quam ſi de noſtra ſemper tranquillitate laudaremur. Amouete ſuſpiciones,ab ordine veſtro ſemper extraneas. Non decet Senatum corrigi, qui debet alios paterna exhortatione moderari. Nam ex quibus habebunt genium mores,ſi parentes publicos minores contigerit inueniri? Sufficiunt hæc nobilibus, ſufficiunt iſta verecundis, vt ad ſtudium perfectæ deuotionis incitemus, quos paululũ de praua ſuſpicione culpamus. Nos enim,quod præſentiam veſtram expetiuimus, non vexationis iniuriam,ſed vtilitatis veſtræ cauſas profunda cogitatione tractauimus: vt illud magis debuiſſetis efficere, quod vobis cognouimus expedire. Certe munus eſt, videre principem. Hoc a vobis pro Reipub. vtilitate volumus fieri,quod præmiis ſolebat optari. Sed ne ipſa remedia in aliqua parte viderentur auſtera, cum res popoſcerit aliquos ad nos præcipimus euocari:vt nec Roma ſuis ciuibus enudetur, & noſtra conſilia viris

† debuerat.

Exemplo peccatur.

Videre principem, beneficiũ eſt.

prudentibus adiuuentur. Redite ergo in priſtinam deuotionẽ, vt ſolicitudines meæ, quas pro generalitate ſuſtineo, veſtro potius adiuuentur ingenio. Quia hoc vobis ſemper inſitum fuit, principibus veſtris votum puritatis offerre: nec parere neceſſitate terroris, ſed potius amore dominantis. Reliqua per illum harum portitorem verbo dicenda commiſimus: vt ſummotis cogitationibus ambiguis, noſtris admonitionibus credere debeatis.

Mandata legati.

POPVLO ROMANO THEODAHADVS
VEX XIV.

LIcet vobis inſitum, dominos veſtros pura mente deligere, & obſequiis id agere, vt regnantis animum poſſitis habere placabilem: hoc tamen Maiorum veſtrorum ſemper proprium fuit, vt tanquam membra capiti, ita ſuis principibus viderentur adiungi. Quam enim viciſſitudinem reddat, qui maximo labore defenditur, cuius per dies ſingulos ciuilitas cuſtoditur, niſi vt illos diligat ſupra omnia, per quos habere probatur vniuerſa? Abſit enim a temporibus noſtris, vt in vobis aliquid tale reperiamus, quod noſtris indignationibus eſſe poſſit idoneũ. Fides veſtra, quæ vos hactenus aſſeruit, modo potius euidẽter oſtendatur. Non † vanum, non doloſum, nec ſeditionibus plenum, populum decet eſſe Romanum. Mali mores noſtro nomini probãtur aduerſi. Sed hoc quoque mirabile eſt, quod grauitatem veſtram cogimur admonere, quem cõſtat ſemper ſponte ſapuiſſe. Nullæ vos ineptæ ſuſpiciones, nulla timoris vmbra deterreat. Habetis principem, qui pietatis ſtudio optet in vobis inuenire, quod diligat. Hoſtibus veſtris, non defenſoribus obuietis. Inuitare, nõ excludere debuiſtis auxilium. Sed ſenſus iſte fortaſſis eorum eſt, qui minus probantur intelligere, quæ generaliter poterant expedire. Ad veſtrum potius redite conſilium. Nunquid vos noua gentis facies vlla deterruit? Cur expauiſtis, quos parentes hactenus nominaſtis? Qui relictis familiis ad vos venire properabãt, de veſtra erãt potius ſecuritate ſoliciti. Quãdo, rogo, talis ab illo viciſſitudo recepta eſt, cui ſalutis præmia debebãtur? Illud enim, quod ad nos attinet, ſcire debuiſtis: quia die noctuq; inceſſanter optamus, vt quod parẽtũ noſtrorũ temporibus conſtat enutritum, ſub nobis potius

Cohortatio ad concordiam.

Romani pop. in ſuos principes amor.

† varium.

Tumultuantes Romanorum animos conatur amollire Theodahadus.

diuinis auxiliis augeatur. Vbi enim fama regnantis erit,ſi vos (quod abſit) patiamur imminui? Nolite talia cogitare, qualia nos minime videtis aſſumere. Imo magis,ſi quis aliqua iniquitate depreſſus eſt, ſpem de bona conſcientia non amittat. Quoniam ſubleuare cupimus, quos intendere probis moribus inuenimus. Aliqua etiam vobis perillum dicẽda commiſimus: vt noſtrum circa vos in omni parte animum propitium ſentientes,iugibus (ſicut oportet) obſequiis, & oratione ſyncera deuoti eſſe debeatis.

Mandata.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX XV.

CONſtat, deſiderium noſtræ voluntatis expleri, quoties ad pietatem veſtram ſalutiferos apices contigerit deſtinari. Quia ſemper felici gaudio repletur, qui vobiſcum ſyncera mẽte colloquitur. Et ideo ſalutans clementiam veſtram honorificentia competenti, harum portitorem pro negocio Rauennatis Eccleſiæ venientem, gratiſſima vobis petitione commẽdo. Quando talis offertur cauſa præſtandi, vbi merces videatur acquiri, quam vos facere ſemper exoptãt, qui ſerenitatem veſtrã florere deſiderant. Non eſt enim dubium, meliora recipere, quos contingit iuſta præſtare.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX XVI.

IMperioſa nimium res eſt P. C. pietas noſtra, quando propria voluntate vincimur, qui alienis conditionibus non tenemur. Nam cum (deo præſtante) poſſimus omnia, ſola nobis licere credimus laudanda. Cognoſcitis prudentes viri verba, quæ loquimur: vel nunc clemẽtiam, quam vobis ante promittere debuiſtis, agnoſcite. Ecce nec ſollicitos patimur, quibus inſenſi eſſe putabamur. Sic eſt a principe grauis vincenda ſuſpicio: ſic curare debuit, qui noxius eſſe non voluit. Poſtulata ſiquidem ſacramenta, vobis ab illo atque illo præſtari, noſtra decreuit auctoritas. quod bene imperaturo non eſt difficile perſuaſu: quia ſic vobis ſecuritatẽ dedimus, vt nihil noſtro propoſito addere videremur. Talia ſiquidem, qualia promittimus, eramus acturi: quia deo debemus iſta, non homini. Nam qui per

Sacramentum à rege præſtitũ.

per lectiones ſacras antiqua regna cucurrimus, quid aliud optare poſſumus, niſi quod diuinitati in aliis placuiſſe ſentimus? Ipſe enim remunerator eſt bonorum omnium Deus. Nã quicquid in ſubiectos pietatis efficimus, illum nobis repenſare ſine dubio iudicamus. Quapropter conſcientiam fidelem adepta ſecuritate monſtrate. Quia poſt talia redditur clementiæ noſtræ, potius quam offertur, affectus. *Deus.*

POPVLO ROMANO THEODAHADVS
REX XVII.

COgnoſcite quirites, quali vos princeps veſter firmitate dilexerit, vt tẽtatus aſperis rebus non vos pateretur eſſe ſollicitos: nec volumus amplius vota veſtra differri, quos ſempes optamus in ſumma Reip. celebritate lætari. Veſtra enim ſucuritas noſter ornatus eſt: & hoc vere gratanter accipimus, cum gaudia vos habere ſentimus. Quapropter flexi petitionibus veſtris per illum atque illũ præſtari vobis ſacramenta cenſuimus, vt Regis veſtri animum non habeatis incognitum, nec liceat falſis ſuſpicionibus errare, dũ manifeſte teneatur, quod creditis in principe. Æſtimate, quid vobis benignitatis videatur impendi, quando ille iurat, qui non poteſt cogi. Scimus enim pro remedio nos datos eſſe cunctorum: non deſpicimus ſanare ſubiectos. & ideo licet culmini noſtro videretur incongruum, libenter acquieuimus facere, quod generalitatem probamus optaſſe. Intelligite quantum vobis imponere veſter videatur affectus. fide vobis conſtringimur, qui vel ſolo verbo promiſſa ſeruare ſacris lectionibus admonemur. Oſtẽdite nũc deuotionem veſtram. ſupernæ maieſtati iugiter ſupplicate, vt tranquilla tempora, quæ vos habere cupimus, cœleſti munere concedantur. *Sacramentum præſtitum populo.* *Fidem non fallere.*

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS
REX XIIX.

REmediũ, quod pro vobis P. C. pia mẽte† trãſmiſimus, nõ ſinimus vobis fieri acerba ſuſpicione contrarium: quia læſionis inſtar eſt, occulte conſulere, & aliud velle monſtrare. Cognoſcite itaque arma noſtra pro ſalute veſtra potius deſtinata: vt qui vos tentauerit appetere, diuino auxilio manus eis *† tractauim⁹.* *Exercitus.*

Gothorum debeat obuiare. Nam ſi inſidias gregis ſtrenuus paſtor excludit, ſi pater familias diligens decipientibus locum ſurreptionis intercipit: qua nos conuenit cautela Romam defendere, quam conſtat in Mundo ſimilem nihil habere? Sũma non mittuntur in caſu: quia probatur minus diligere, qui negligit aduerſa tractare. Sed ne in aliquo vobis grauis exiſteret vel ipſa defenſio, exercitui deſtinato, ordinante illo, annonas fecimus ſecundum forum rerum venalium comparari: vt & illis tolleretur neceſſitas excedendi, & vobis auferretur cauſa diſpendij. His etiam præfecimus maiorem domus noſtræ vacationem, qui pro ſuarum qualitate virtutum bellatoribus eſſet iure reuerendus. cuius exemplo & exceſſus vitarent, & fortitudinis inſtrumenta perquirerent. „Quos tamen locis aptis præcipimus immorari: vt foris ſit armata defenſio, intus vobis tranquilla ciuilitas. Intelligite quid excogitauerit conſolatorium principis pro vobis ingenium. defenſio vos obſidet, ne manus inimica circundet, & a periculis exceperimus, quos noſtrorum ſanguine vindicamus. Abſit enim, vt noſtris temporibus vrbs illa muris videatur protegi, quam conſtat † hominibus vel ſola opinione fuiſſe terrori. Ita enim de diuino ſperamus auxilio, vt quæ ſemper fuit libera, nullius incluſionis decoloretur iniuria.

Annona parata. † gentibus. *Muri.*

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX XIX.

GRatias diuinitati referimus, cui eſt Regum ſemper accepta tranquillitas, quod prouectum noſtrum clemẽtiæ veſtræ gratiſſimum eſſe declaraſtis. Conſtat enim amare vos poſſe, quem gaudetis ad Regni culmina perueniſſe. Sic decuit ſuſcipi, qui ſe per vos præſumpſit augeri. Præſtate igitur Mundo veſtræ benignitatis exemplum: vt detur intelligi, quantum promoueat, qui ſe pura vobis affectione commendat. Non enim rixas viles per Regna acquiritis. non vos iniuſta certamina, quæ ſunt bonis moribus inimica, delectant: quia nihil aliud vos conſtat appetere, niſi quod opinionẽ veſtrã poſſit ornare. Quemadmodũ enim pacẽ exorati poteritis abiicere, quã pro ingenita pietate, & iracundis gentibus conſueuiſtis imponere? Bona quidẽ veſtræ concordiæ non taceamus. Totum creditur

eximium, quicquid vobis fuerit prędicabili caritate ſociatum. Sed & vobis glorioſi principes, cum ſitis abſolute mirabiles, a-
" liquid tamen additur, cum vos omnia regna venerantur. Nam *Laus ab*
" commune eſt cunctis, in ſuis imperiis prædicari: ſed illud eſt o- *extraneis.*
" mnimodis ſingulare, in extranea gente laudes proprias inuenire. Quia ibi ſunt vera iudicia, vbi neminem comprimit vlla timiditas. Diligeris quidem, piiſſime Imperator, in propriis regnis: ſed quanto præſtantius in Italiæ partibus plus amari, vnde nomen Romanum per Orbem terrarum conſtat eſſe diffuſum? Oportet ergo noſtram pacem ſeruari, quæ vobis contulit glorioſa exordia vocabuli. Sed vt ſacris affatibus ordine reſpondere videamur, reuerẽtiſſima ſalutatione decurſa, piis ſenſibus indicamus, beatiſſimum Papam vrbis Romæ, vel ampliſ- *Papa vrbis Rom.* ſimum Senatum noſtra præceptione commonitos, vt vir elo- *Senatus.* quentiſſimus Petrus legatus ſerenitatis veſtræ, & doctrina ſummus, & conſcientiæ claritate præcipuus, ſine aliqua dilatione competentia reſponſa reciperet, nec contra voluntatem veſtram moras incongruas ſuſtineret: quia totum illud deſideramus efficere, quod veſtro nequeat iudicio diſplicere. Quando & pietatem veſtram hoc ſtudere cognoſcimus, quod nobis per omnia prodeſſe ſentimus. cui virum venerabilem illum, Legatum noſtrum, adiungendum eſſe credidimus: vt non per occaſionem Legationis veſtræ, ſed propria potius deſtinatio- *Legatio.* ne, noſtra poſſitis vota cognoſcere.

THEODORÆ AVGVSTÆ GVDELINA REGINA XX.

Literas pietatis veſtræ gratia, qua deſiderata ſemper ſumuntur, accepi: & colloquia oris veſtri, muneribus omnibus celſiora, reuerentiſſima gratulatione promerui. cuncta mihi de tam ſereno animo promittens, quãdo quicquid optare potui, in tam benigna collocutione ſuſcepi. Hortamini enim, vt quicquid expetendum a triumphali principe, domno iugali noſtro credimus, veſtris ante ſenſibus ingeramus. Quis iam dubitet ad effectũ peruenire, quod talis poteſtas dignabitur allegare? Ante quidem de cauſarum noſtrarũ æquitate præſumpſimus, ſed nunc amplius de veſtra promiſſione lætamur. Non enim poterunt vota veſtra differri, quando intereſt quæ merentur

audiri. Nunc implete promiſſa: vt rem tenere faciatis, cui ſpem certiſſimam contuliſtis. Additum eſt etiam gaudio meo, quod talem virum veſtra ſerenitas deſtinauit, qualem & tanta gloria debuit mittere, & veſtra decet obſequia retinere. Dubium enim non eſt, illam mores † retinere, cui obſeruatur aſſidue, dū conſtat defecari animum, bonis præceptionibus inſtitutum. Hinc eſt, quod veſtra reuerentia commoniti, duximus ordinandum, vt ſiue beatiſſimus Papa, ſiue Senatus ampliſſimus ſine aliqua dilatione reſpondeant, quod ab eis expetendum eſſe iudicaſtis: ne gloria veſtra minus reuerenda putetur, cui ſtudium dilationis opponitur, ſed poti⁹ de celeritate facti, votiua gratia poſſit augeri. Nā & de illa perſona, de qua ad nos aliquid verbo titillante peruenit, hoc ordinatum eſſe cognoſcite, quod veſtris credimus animis conuenire. Deſiderium enim noſtrum tale eſt, vt interueniente gratia non minus in regno noſtro, quam in veſtro iubeatis imperio. Significamus itaque, ſupradictum ante nos à venerabili viro Papa egredi feciſſe, quam veſter Legatus harum portitor de vrbe Roma potuiſſet exire: ne aliquid accederet, quod veſtris animis obuiaret. Quapropter ſalutans veneratione, quæ tantis debet meritis exhiberi, virum venerabilem illum, & moribus doctrinaque pollentem, ſanctitatis etiam honore reuerendum ad veſtrā clementiam Legationis officio peculiariter curauimus deſtinandum. Quia gratas vobis illas credimus eſſe perſonas, quas diuinis miniſteriis iudicamus acceptas.

† dare.

Papæ ſenatus ve auctoritas.

Sacerdos legatus.

THEODORÆ AVGVSTÆ GVDELINA REGINA XXI.

De pace tuenda.

AEſtimare te conuenit, Auguſtarum prudentiſſima, quantis cupiam niſibus gratiam veſtram quærere, quam & dōnus iugalis meus magno ſtudio deſiderat obtinere. Nam licet hoc illi ſit omnimodis carum, mihi tamē cognoſcitur eſſe præcipuū: quando me tātæ dominæ ita poteſt amor erigere, vt ſupra regnum cognoſcat maius aliquid inuenire. Quid enim gratius, quam ſi gloriæ veſtræ videar caritatis participatione ſociari? vt quia vos abunde fulgetis, nobis libenter de proprio ſplēdore † impertiamini: cū damnum non eſt lumini, alteri de ſua claritate largiri. Fouete deſideria noſtra, quæ cognoſcitis

† mutuemini.

ſynceritate præcipua. Gratia veſtra per omnia nos regna commendet. Debetis enim nos claros reddere, qui de veſtra volumus luce fulgere. Quapropter, ſerenitati veſtræ reuerẽtiam ſalutationis impertiens, affectuoſa me animis veſtris præſumptione commendo: ſperans, vt ſic omnia mirabilis prudentia veſtra cõponat, quatenus fiducia, quæ nobis de animo veſtro data eſt, vberius augeatur. Nam cum nullam inter Romana regna deceat eſſe diſcordiam, emerſit tamen & qualitas rei, quæ nos efficere cariores veſtræ debeat æquitati.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX XXII.

Retinetis, ſapientiſſime principũ, & per Legatos noſtros, & per virum diſertiſſimum Petrum, quẽ nuper ad nos veſtra pietas deſtinauit, quo ſtudio concordiam auguſtæ ſerenitatis optemus. Et nunc iterum per illum virum ſanctiſſimum eadẽ credimus eſſe repetẽda: vt vera atque affectuoſa iudicetis, quæ frequenter expetita cognoſcitis. Pacem ſiquidem ſub omni ſynceritate petimus, qui cauſas certaminis non habemus. Talis ergo ad nos veniat, ſic compoſita, ſic decora, vt eam tantis votis merito quæſiſſe videamur. Abſit autem, vt quod nobis cõmittitur, debeat ingrauare. Pro vobis potius tractate, quod conuenit. Trahitur enim ad beneuola, cui cauſa creditur rationabiliter ordinanda: nec poteſt vtilitatem propriam anteferre, cui magis decorum eſt credẽti profutura præſtare. Cõſiderate etiam principes docti, & abaui noſtri hiſtorica monimenta recolite, quãtum deceſſores veſtri ſtuduerint de ſuo iure relinquere, vt eis parentum noſtrorum fœdera prouenirẽt. Æſtimate, qua gratia debent oblata ſuſcipi, quæ conſueuerant poſtulari. Non arroganter loquimur, qui veritatem fatemur. Gloriæ veſtræ potius proficit, quod demõſtrare contendimus: quando nunc illi veſtram gratiam vltro quærunt, qui ſuis parẽtibus meliores ſe eſſe cognoſcũt. Aſſocientur amicitia gratuita veſtris animis, quos prius vobis largitatis ſtudio iũgebatis. Ne bona tantum illorum temporum fuiſſe credantur, quæ vos & copioſa benignitate vincitis, & affluenti munere ſuperatis. Atque ideo, ſalutationis honorificentiam prælocuti, illum virum venerabilem, ſacerdotio clarum, doctrinæ laude conſpicuum,

De pace legatio.

Maiorum merita.

Sacerdos legatus.

legationis noſtræ ad pietatem veſtram fecimus vota deferre. Confidimus enim in virtute diuina, quod & ſuis meritis vobis abunde placeat, & deſideria probæ petitionis obtineat: ſperantes vt eum cum affectu rerum celerius recipere debeamus. Sed quia epiſtolaris ſeries continere non poterat vniuerſa, aliqua ſacris ſenſibus verbo inſinuanda cõmiſimus, ne faſtidium vobis faceret lectio diffuſa chartarum.

Mandata legati.

THEODORÆ AVGVSTÆ OVDELINA REGINA XXIII.

SVſcipientes Legatum veſtrum virum eloquentiſſimum Petrum, &, quod eſt ipſis dignitatibus honorabilius, veſtris obſequiis inhærentẽ, optata nobis auguſtæ gratiæ monumenta fulſerunt: vt per eum diſceremus, acceptum vobis eſſe, quod in hac Repub. conſtat eueniſſe. Oſtenditis, vos diligere, quicquid ad iuſtitiam cognoſcitur pertinere: quando per diuinam prouidentiã omni ſuſpicione deterſa, deſiderabilis poteſt vnanimitas permanere. Nunc eſt potius, quod regna coniungat promiſſio fixa & votiua concordia. Et ideo illum virum venerabilem, veſtris conſpectibus vere digniſſimum, Legatum noſtrum ad vos ſpecialiter credimus eſſe dirigendũ: vt vobis annuentibus, ſereniſſimi iugalis noſtri pacis gratia ſolidetur: quatenus generalitas euidẽter agnoſcat, merito veniſſe nos ad ſuauitatem fœderis, per tale vinculum caritatis. Et quia ſemel bene inita, nulla debet contraria occaſione ſuſpendi, ſi quid eſt, quod difficultate ſui nobis non oportet imponi, ſapientiæ veſtræ moderatione mitigetur: vt affectum, quem circa regnum veſtrum habere cœpimus, iugibus ſtudiis augeamus. Quapropter exigite veſtræ ſapientiæ firmitatem, & hanc vobis palmã concordiæ ſpecialiter vindicate. Vt ſicut clementiſſimi Imperatoris fama in prœliis inclyta dicitur, ita in pacis ſtudio opinio veſtra cunctorum admiratione laudetur. Familiariter vos & frequenter videat harum portitor, quem direxi: quatenus effectum poſſit celerem promereri, qui ad præſumptam gratiã viſus eſt deſtinari. Speramus enim iuſta, non grauia: cum tamẽ nihil videatur impoſſibile, quod per talem gloriam cognoſcimus allegare.

Concordia.

IVSTINIANO IMPERATORI GVDELINA REGINA XXIV.

VEniente viro ſapientiſſimo Petro, ita nos amor veſtræ ſerenitatis expleuit, vt vidiſſe nos ęſtimemus, cuius colloquia benigna ſuſcepimus. Quis enim tãta affabilitate ſuſcepta non reddat venerationis eximia, cui ante dignationis eloquiũ iure ab omnibus commendationis ſuæ debetur officium? Et ideo per illum virum venerabilẽ, Legatum domni iugalis noſtri, ad vos ſpecialiter directum, ſalutiferos apices curauimus deſtinandos: vt recurrens veſtræ ſerenitatis affatus, & de optata incolumitate lætificet, & de firmiſſimæ gratiæ nos faciat exultatione gaudere. Tali enim compendio, cauſarũ bene diſponitur ordo, & noſtræ tranquillitatis geminata creſcit affectio. Suſcipiamus ergo veſtri animi bona: quia hoc eſt regale propoſitum, glorioſe viuere, amore cunctorum. Quædam vobis per harum portitorem verbo ſuggerẽda commiſimus, quæ *Mandata leg.* pro ingenita manſuetudine & libenter accipite, & efficaciter, deo auxiliante, præſtate.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX XXV.

PEr venerabilem virum † Herecleanũ presbyterum auguſta † Eracenum. nobis pagina veſtræ ſerenitatis illuxit, † ſermones benigne † gratiam ſermonis. tribuens, & apte munera ſalutationis impertiẽs: vt re vera magnum ſit beneficium, tam ſuaue principis meruiſſe colloquiũ. „ Cui reddimus quanta valemus claritate reſponſum, optantes, *Colloquium cũ Principe.* „ vt & ſoſpitatem veſtram ſæpius nos audire contingat, & regni veſtri felicitas ſemper accreſcat. Quia tale votum nos decet habere, quod gloriam ſalutemque veſtram iugiter poſſit extendere. Significamus etiam, pro veſtro voto ad Papam vrbis Romæ nos literas deſtinaſſe, vt præſentium gerulo literarum ſine aliqua dilatione reſpõdeat: quatenus qui a vobis dirigi meruit, celeritatis gratiam conſequatur. Noſtri enim voti eſt, cauſas emergere, in quibus poſſimus veſtris deſideriis obedire. Quia ſic nos ad reddendum dilectionem efficaciter commonemus, ſi vobis in aliqua parte pareamus.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX XXVI.

Relaxatus Monialium ager ob ſterilitatem.

INtelligimus, ſerenitatis veſtræ gratiam muneribus omnibus ditiorem: quãdo illa nos hortamini facere, quæ ad mercedem noſtram poſſint omnimodis pertinere. Tale ſiquidem votum ſemper amantis eſt, vt cauſas miſericordiæ velitis agere, quæ nos diuinæ poſſint commendare potentiæ. Et ideo ſignificamus gloriæ veſtræ, monaſterium famularum dei, quod vobis inſinuatum eſt tributorum graui ſorte laborare, eo quod ager eius nimia inundatione perfuſus ſterilitatis vitia de inimica humectatione contraxerit, ad virum eminentiſſimũ Senatorem, Præfectum Prętorio, dediſſe nos nihilominus iuſſionem: vt eius ordinatio prouida ad prædium, de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quicquid grauaminis poteſt habere poſſeſſio, rationabiliter abrogetur: ita vt competens atque ſufficiens dominis remanere poſſit vtilitas. Quia vere nobis lucrum pretioſiſſimũ iudicamus, quod pro manſuetudinis noſtræ voluntate concedimus. Veranildæ quoque cauſa, vnde veſtra ſerenitas me cõmonere dignata eſt, quanuis ante longum tempus ſub parentũ noſtrorum regno contigerit, tamen neceſſe nobis fuit negocium de noſtra largitate componere: vt tali facto, eam nõ pœniteret, mutata religione. Earum ſiquidem rerum iudicium nõ præſumimus, vnde mandatum ſpecialiter non habemus. Nam cum diuinitas patiatur, † multas religiones eſſe, nos vnam non " audemus imponere. Retinemus enim legiſſe, voluntarie ſacri- " ficandum eſſe domino, non cuiuſquã cogentis imperio. Quod " qui aliter facere tentauerit, euidenter cæleſtibus iuſſionibus obuiauit. Merito ergo pietas veſtra inuitat nos ad talia, quæ nobis præcipiunt diuina mandata.

Religio non imponenda.

† HONORIO PRÆFECTO THEODAHADVS REX XXVII.

† Senatori Præf. P. al. Senatio præpoſito.

Venetis & Liguribus ob famem ex horreo publico datum frumentum.

NOn dare, ſed reddere videtur expenſas, quiſquis tributariis aliquo remedio ſubuenire feſtinat. Quid enim iuſtius " eſt, quã petẽti cõferre, quod intelligitur ipſe laboraſſe? Ad miſericordiam forſitan poſcantur ocioſi: cultor agri ad futuram

famem

famem deſeritur,niſi ei,cum neceſſe fuerit,ſubuenitur. Quapropter induſtrioſæ Liguriæ,deuotisque Venetiis, copia ſubtracta dicitur eſſe de campis:ſed nunc naſcatur in horreis:quia nimis impium eſt,pleniſſimis cellis vacuos eſurire cultores. Atque ideo illuſtris magnitudo tua, quorum dignitas ad hoc legitur inſtituta,vt de repoſitis copiis populum ſaturare poſſetis, Liguribus quos tamen indigere cognoſcitis tertiam portionem ex horreis Ticinenſibus atque Dertonenſibus per ſolidum† viginti quinque modios diſtrahi cenſitote. Venetis autẽ ex Taruiſino atque Tridẽtino horreis ad definitam ſuperius quantitatem item dari facitẽ tertiam portionem. Vt miſerata diuinitas copiam largiri poſſit,quam homines in ſe exercuiſſe cognoſcit. Et ideo tales viros his diſtributionibus adhibete. Vt indulgentia noſtra maxime ad illos perueniat, qui ſuis viribus paſci minime potuerunt.

† *al.* quindecim.

SENATORI POPVLO THEODAHADVS REX XXIIX.

Edictum quo electio populi confirmatur in quinquennium.

DEcet,regiam iuſtitiam cuſtodire, quod a Iudicibus bene agentibus fuerit ordinatũ: maxime quorũ conſcientia ſic nota eſt, vt nihil incaute, nihil venalitatis ſtudio,feciſſe videãtur.Et ideo Arcarios prorogatores tritici, vini & caſei,macellatios,vinarios,capitularios horreariorũ & tabernariorũ, fœnerarios & cellerarios,qui ad vrbem Romanã, vel ad manſionem pertinent Rauennatem,ſed & eos, qui ripam Ticinenſem & Placentinam,ſiue per alia loca, quicunque publicos titulos adminiſtrare noſcuntur, quos a vobis comperimus ordinatos,cuius iudicia ſic libenter amplectimur,ſic ſeruari deſideramus,tanquam a nobis facta eſſe credantur,nec ſinimus contra „ illos cuiuſquam præualere malitiam,qui veſtro iudicio admi„ niſtrationem publicas ſuſceperunt. Quapropter in deſignatis „ titulis ambitio,inimica ſemper iuſtitiæ, conquieſcat: conſuetudinarium bene agentibus locum protinus tollamus inuidię: non liceat cuiquam inter quinquẽnium prædictis velle ſuccedere,ſi tamẽ noſtra inquiſitione eos nulla culpa reſpuerit. Sint ergo intrepidi, qui veſtra voluntate vel ſunt vel fuerunt ordinati: procurent ſibi neceſſaria ſecuri. Non timeat intra hoc quinquẽnium expelli,quem cõmendauerit probitas actionis.

Inuidia bonos inſectatur.

Precia ſpecierũ imminuta. Propter ſterilitatem quoque præſentis tẽporis de ſingulis ſpeciebus, prout eminentiæ veſtræ rationabiliter viſum fuerit, pretia facite temperari. Vt hi, quibus commiſſum eſt exercere ſingulos apparatus, de iniuſto grauamine non querantur. Sed quoniam humana ambitio, niſi per metum damni non poteſt inhiberi, is qui a nobis titulis ordinatis, ſiue ſuffragiis, ſiue patronorum precibus† viſus fuerit cuiquam ſuccedere, ſtatim triginta librarum auri mulcta feriatur, a vobis nihilominus exigenda. Quod ſi ad hoc damnum idoneus non potuerit inueniri, corporali ſupplicio pœnam luat, qui non potuerit in ſupradicta perculſione ſufficere, & fruſtretur auſibus ſuis: pœna etiam inurendus infamiæ, qui contra interdicta noſtra aliqua tergiuerſatione venire tentauerit. Nihil enim ſecurum, nihil poterit ſtabile reperiri, ſi ſemper inuidentium vota ad illicitas accedere permittantur inſidias. Quod magnitudo veſtra in omnium faciat peruenire notitiam. Ne quis per ignorãtiam ſe æſtimet excuſandum, quod non intellexerit fuiſſe prohibitum.

† niſus, vel, auſus.

Pœna pecuniaria in corporalẽ mutata.

Edictum propoſitum.

† Honorio P.V.

† VINSIVADO COMITI THEODAHADVS REX XXIX.

Comeatus ob morbum.

CVm generis tui honoranda nobilitas, & magnæ fidei documẽta ſuaſiſſent, vt tibi vrbem Ticinum, quam per bella defenderas, gubernandã pace crederemus, limoſæ padagræ ſubita inundatione complutus, aquas Bornitias potius ſiccatiuas, ſalutares huic ſpecialiter paſſioni, velle te petere poſtulaſti. Deſiderium tuum remediali iuſſione ſanamus: vt ſoſpitatem, quam merito in te quærimus, iuſſionis beneficio cõpleamus. Abſit enim, vt bellicoſiſſimum virum tyrannis grauiſſimæ calamitatis exarmet, quæ miro modo membra virentia infuſione pænalis humoris cogit areſcere, nodoſque mobiles replet marmoreo tumore creſcentes, cum norit alia cuncta vacuare iuncturæ. Petit concauas lacunas, vbi paluſtri ſtatione pigreſcens, ſaxa perficit de liquore: & quæ ad decorem inflexionis Natura laxauerat, in turpiſſimum rigorem ſoliditate peregrina conſtringit. Hæc paſſio inſanabilis, & ſanitas paſſibilis, ligat ſolutos, contrahit neruos, & decreſcere facit corpora, quæ nulla ſunt mutilatione truncata. Cõſtantibus membris proceritatis

Podagra deſcriptio.

menſura perit, & minor cernitur, cui nihil ſubductum eſſe ſentitur. Subtrahuntur ſuperſtiti miniſteria membrorum: corpus viuum eſt, nec mouetur: & intra inſenſibilia redactum, iam nõ proprio voto, ſed motu fertur alieno. Hæc viua mors ſupra omnia tormenta ſana dicitur: & melius habere fertur, qui euaſiſſe cauſas tanti periculi non probatur. Deſerit quidem dolor, ſed dimittit reliquias fortiores; & nouo infelicitatis exemplo, paſſio videtur abſcedere, & æger non deſinit ęgrotare. Appendia ipſa cruciatis debitoribus aliquando ſoluuntur: iſta autem vincula ſunt, quæ cum ſemel potuerint illigare captum, neſciunt in tota vita diſſoluere. Infelicia ſigna relinquit abſcedẽs: & more gentium barbararũ hoſpitium corporis occupatum ſuis †iudiciis violenta defendit: ne vbi ferox iſta cœpit ſuccedere, aduerſa illuc iterum ſanitas audeat fortaſſis intrare. Hoc licet omnibus videatur eſſe contrariũ, illis maxime, qui armorum exercitatione floruerunt: ne membra illa duriſſima langoris decoctione molleſcant: & qui ab hoſte foris ſuperari minime potuerunt, ab interna potius contrarietate vincantur. Perge igitur, auctore Deo, greſſibus tuis ad locum prædictũ. Abſit enim, vt bellator noſter ambulet paſſibus alienis. Equino dorſo, non humana ſubuectione portetur. Quia viro forti graue eſt ſic viuere, vt nec† mortem poſſit implere. Quæ ideo tibi exaggerata narratione retulimus, vt ad ſtudium ſanitatis votiua nimis cupiditate rapiaris. Vtere igitur aquis illis, primum potu delinitoriis, deinde thermarũm exhibitionibus ſiccatiuis: vbi merito indomabilis ceruix illa paſſionis flectitur, quando interna plurima effuſione mundantur, exteriora attractiua virtute libera fuerint, & velut duobus auxiliis congregatis in mediũ miſſa ſuperantur. Amentur illic munera conceſſa diuinitus. Contra illam humani generis debellatricem data ſunt opportuna munimina lauacrorum: & quam non edomat iuge decẽnium, non mille potionum molliter introitus, voluptuoſis illic remediis effugatur. Pręſtent optatum diuina beneficium, vt famam loci veriſſimam tua potius ſalubritate nõſcamus, quem nobis deſiderabile eſt euadere quicquid adimit corpoream †ſoſpitatem.

Podagra, viua mors.

† indiciis.

† vitam integram.

Lauacra.

† ſanitatem.

HONORIO PRÆFECTO THEODAHADVS REX XXX.

† dicauit. *Signa æneorũ elephantorum.*

RElationis veſtræ tenore comperimus, in via Sacra, quam multis ſuperſtitionibus† ditauit Antiquitas, elephantes æneos vicina omnimodis ruina titubare: & qui ſolent in carnali ſubſtantia ſupra millenos annos viuere, occaſum videãtur proximum in ſimulachris æreis ſuſtinere. His prouidentia veſtra reddi faciat propriam longæuitatem, vncis ferreis hiantia membra ſolidando. Aluum quoque demiſſam ſubdito pariete corroboret. Ne illa magnitudo mirabilis ſoluatur turpiter in ruinam. Nam & viuis ipſe caſus aduerſus eſt. Qui dum ingeniis cubationis arte hominum ſucciſis arboribus ingentia mẽbra commiſerint, toto pondere ſupinati, nequeunt propriis viribus ſurgere, quos ſemel contigerit corruiſſe: ſcilicet, quia pedes eorum nullis articulis inflectuntur, ſed in modum columnarum rigentes atque incuruabiles, iugiter perſeuerãt. Ibi tanta mole proſtrati ſunt, vt tunc magis metallicos poſſis credere, cum ſe viuos aſpicias non mouere. Iacent ſuperſtites ſimilitudine cadauerum. Mortuos putes, quos viuos eſſe non dubites. Et more cadentium fabricarum, neſciunt locum ſponte relinquere, quem ſuis membris potuerint occupare. Magnitudo illa terribilis, nec formicis minutiſſimis par eſt: quando beneficium non habet Naturæ, quod vltima videntur animalia meruiſſe. Humano ſolatio conſurgunt, cuius arte iacuerunt. Belua tamen ſuis greſſibus reſtituta, nouit memor eſſe beneficij: in magiſtrum quippe recipit, quem ſibi ſubueniſſe cognoſcit: ad ipſius arbitrium greſſus mouet: ipſius voluntate cibos capit. Et, quod omnem intelligentiam quadrupedum ſuperat, non dubitat primo aſpectu adorare, quem cunctorum intelligit rectorem eſſe: cui ſi tyrannus appareat, inflexa permanet: nec imponi poteſt beluæ, hoc & malis pendere, quod a ſe nouit bonis principibus exhibere. Inuicem manus promuſcidem tendit, & magiſtro profutura gratanter accipit, quia ſe ipſius cura viuere poſſe cognoſcit. Eſt enim (vt ita dixerim) prædictę beluæ naſuta manus: per quam data ſuſcipit, vt ori ſuo voranda trãſmittat. Nam cum ſit altum animal, breuiſſima ceruice compoſitum eſt: vt quod cibos ex humo non

Elephantum ruina. *Elephãtũ gratitudo.* *Ingenium.*

prævalebit carpere,hoc ſe miniſterio videretur poſſe ſatiare. Tentando ſolum cautus ſemper incedit,retinens initio captionis ſuæ fuiſſe ſibi noxiam ruinam. Flatum ſuum, quia dolori capitis humani mederi dicitur,rogatus exhalat. Hic dum ad aquas venerit hauriendas, per cauum promuſcidis in modum pluuiæ imbrem poſtulatus effundit: & ſic agnoſcit, quod † patitur: & vt libẽs faciat,quod rogatur,motu corporis ab diuerſis poſtulat,quod magiſtro porrigat, & nutritoris compendia, ſua putat alimenta: quod ſi aliquis præbere contempſerit poſtulata,veſicæ collectaculo patefacto, tantam dicitur alluuionem egerere,vt in eius penatibus quidam fluuius videatur,intraſſe,contemptum vindicans de fœtore. Nam & læſus ſeruat offenſam, & longo poſt tempore reddere dicitur, a quo iniuriatus eſſe ſentitur. Oculi quidem parui,ſed grauiter ſe mouentes. Credas aliquid regium eius intendiſſe conſpectum. Deſpicit ſcurriliter ludentes:honeſtum aliquid gratanter attendit:& aduertis recte iudicare, cui leuia cognoueris diſplicere. Cutis huius vlceroſis vallibus exaratur (a qua tranſportaneorum nefanda paſſio nomen accepit) quæ in tantam duritiam ſolidatur, vt putes eſſe oſſeam cutem. Hæc nulla vi tranſmittitur,nullo ferri acumine penetratur. Ideoque Perſarum Reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulſata cederet, & aduerſarios ſua mole terreret. Quapropter habere eorum vel formas, gratiſſimum eſt: vt qui viuam ſubſtantiam non viderunt, opinatum animal tali imaginatione cognoſcant. Et ideo non patiaris perire: quoniam Romanæ dignitatis eſt,artificum ingeniis in illa vrbe recondere, quod per diuerſas Mundi partes cognoſcitur diues Natura procreaſſe.

† petitur. *Vindicta.* *Trāſportanei.* *Elephantum in bellis vſus.*

VNIVERSIS GOTHIS VITIGIS REX XXXI.

» QVamuis omnis prouectus ad diuinitatis eſt munera referendus,nec aliquid conſtat bonum, niſi quod ab ipſa di-
» gnoſcitur eſſe collatum: tamen quam maxime cauſa regiæ dignitatis ſupernis eſt applicanda iudiciis: quia ipſe nihilominus ordinauit,cui ſuos populos parere cognoſcit. Vnde auctori noſtro gratias humillima ſatisfactione referentes, indicamus,

parẽtes noſtros Gothos inter procinctuales gladios,more maiorum ſcutorum ſuppoſito,regalem nobis contuliſſe,præſtante Deo,dignitatem. Vt honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Non enim in cubilibus anguſtis, ſed in campis late patentibus electum me eſſe noueritis: nec inter blandientium delicata colloquia, ſed tubis concrepantibus ſum quæſitus: vt tali fremitu concitatus deſiderio virtutis ingenitæ Regem ſibi Martium Geticus populus inueniret. Quandiu enim fortes viri, inter bella feruentia nutriti, principem ferre poterant,non probatum? vt de eius fama laboraret, quãuis de propria virtute præſumeret. Neceſſe eſt enim,talem de cunctis opinionem currere,qualem gens meruit habere rectorem. Nam, ſicut audire potuiſtis, parentum periculis euocatus adueneram communem cum omnibus ſubire fortunam: ſed illi ducem me ſibi eſſe non paſſi ſunt, qui exercitatum Regem quærere videbantur. Quapropter primum diuinæ gratię, deinde Gothorum fauete iudiciis: quia me Regem omnes facitis,qui vnanimiter vota confertis. Deponite nunc damnorum metum. diſpendiorum ſuſpiciones abiicite. nihil ſub nobis aſperum formidetis. Amare nouimus viros fortes, qui ſæpius bella peregimus. Additur, quod vnicuique virtutum veſtrarum teſtis aſſiſto. Ab alio enim mihi non eſt opus facta veſtra narrari: quia omnia vobiſcum laboribus ſociatus agnoui. † Amici Gothorum nulla promiſſionum mearum varietate frangendi ſunt. Ad gentis vtilitatem reſpiciet omne,quod agimus: priuatim nec nos amabimus. Hoc ſequi promittimus, quod ornet regium nomen. Poſtremo noſtrum per omnia pollicemur imperium, quale Gothos habere deceat poſt inclytum Theodoricum. vir ad regni curas ſingulariter & pulchre compoſitus: vt merito vnuſquiſque principum tantum præclarus intelligatur, quantum conſilia ipſius amare dignoſcitur. Iccirco parens ipſius debet credi, qui eius facta potuerit imitari. Et ideo pro regni noſtri vtilitate eſtote ſolliciti, de interna conuerſatione, deo iuuante, ſecuri.

Gothorum in eligendis Regibus mos.

Princeps, teſtis virtutum militum.

† Arma.

IVSTINIANO IMPERATORI VITIGIS REX XXII.

QVanta ſit nobis, clementiſſime Imperator, gratiæ veſtræ votiua ſuauitas, hinc omnino datur intelligi; vt poſt grauiſſimas læſiones, & tanta effuſione ſanguinis perpetratas, ſic videamur pacẽ veſtram quærere, tanquam nos nemo veſtrorũ putetur ante læſiſſe. Pertulimus talia, qualia & ipſos offendere poſſunt, qui fecerunt inſecutiones ſine reatu, odium ſine culpa dana ſine debitis. Et ne pro paruitate ſui negligi potuiſſet, non in prouinciis tantum, ſed in ipſo rerum capite probatur inflictum. Æſtimate, quos dolores abiicimus, vt veſtram iuſticiam reperire poſſimus. Talis res effecta eſt, quam Mũdus loquatur: quæ ſic a vobis meretur componi, vt æquitatem veſtram generalitas debeat admirari. Nam ſi vindicta Regis † Theobaldi quæritur, mereor diligi. ſi commendatio diuæ memoriæ Amalaſuenthæ Reginæ præ oculis habetur, eius debet filia cogitari, quam iuſſis veſtrorum omnium perducere decuiſſet ad regnũ. Vt cunctæ gentes potuiſſent agnoſcere, viciſſitudinem vos gratiæ tanto pignori reddidiſſe. Illud etenim vos debuit permouere, quod diſtributione mirabili ante regni faſtidia inuicem nos diuinitas veſtram fecit habere notitiam, vt amoris cauſam tribueret, quibus aſpectus gratia contuliſſet. Quali enim reuerentia principem colere potui, quem adhuc in illa poſitũ fortuna ſuſpexi? Sed poteſtis & nunc omnia reintegrare, quæ facta ſunt: quando non eſt difficile illum in affectu retinere, qui gratiam conſtat deſideranter expetere. Et ideo ſalutantes clementiam veſtram honorificentia competenti, indicamus nos Legatos noſtros illum atque illum ad ſerenitatis veſtræ ſapientiã deſtinaſſe: vt omnia more veſtro cogitetis, quatenus vtrique Reſpub. reſtaurata concordia perſeuerent: & quod tẽporibus retro principum laudabili opinione fundatum eſt, ſub veſtro magis imperio diuinis auxiliis augeatur. Reliqua vero per Legatos prædictos ſerenitati veſtræ verbo inſinuanda commiſimus: vt & aliqua epiſtolaris breuitas ſtringeret, & cauſas noſtras ſuggerentes plenius intimarent.

Vt pacem tractatur.

† Theodobaldi.

Mandata Legatorum.

MAGISTRO OFFICIORVM VITIGIS
REX XXXIII.

Magiſter officiorum.

ILlum & illum Legatos noſtros ad ſereniſſimum principem dirigentes, cõgruum fuit, magnitudini veſtræ per eos ſalutiferos apices deſtinare: vt in omni parte veſtra beneficia mererentur, cum noſtræ deportaretur collocutionis affectus. Et ideo epiſtolarem gratiam veſtris meritis exhibentes, ſperamus, vt apud clementiſſimi Imperatoris animos eis veſtra prudentia ſuffragetur. Quia ſic ſunt iuſta, quæ petimus, vt omniũ ſapientium mereãtur adniſum. Facile enim a vobis debet corrigi, quod non decuiſſet admitti. Sed poteſtis omnia gratanter, omnia placabiliter ordinare. Quia dulcior ſolet eſſe gratia poſt amaritudines expiatas. Refugere vos enim potuiſſet ignotus: ego autem, qui ornatum Reipub. veſtræ vidi, qui tot nobilium corda procerum cognoui, nõ me deſidero a piiſſimi principis gratia diuidere, ſi me velit, quę ſunt iuſta cogitare. Nam ſi alter offenſam meruit, ego debeo gratiſſimus haberi, qui odioſo cũ vindicta ſucceſſi. Veſtros animos ſum ſecutus, præmia mihi fuerant reddenda, non læſio. Et ideo non negetur gratia, cui nulla penitus ſunt imputanda. atque adeo ſepultum ſit odium cum morte peccantis. Nam & ſi de vobis aliquid minus forte mereamur, Romana libertas cogitetur, quæ per bellorum tumultus vbique concutitur. Pauca dixiſſe ſapientiæ veſtræ ſufficiunt: quia in alto pectore protenditur, quod conſideratũ ſemper augetur.

EPISCOPIS SVIS VITIGIS
REX XXXIV.

Colendi ſacerdotes.

Ignoti nulla cupido.

SI ſacerdotibus, etiam ignotis, honorem debemus: quanto magis illis, quos amabili veneratione conſpeximus? Aliter enim requirimus notum, & aliter appellamus incognitũ. Viſorum maior ſemper affectus eſt, dum gratiſſime retinetur, qui aſſiduo & ſuaui ſermone coniungitur. Et ideo per harum portitores, Legatos noſtros, quos ad ſereniſſimum principem deſtinauimus, ſanctitati veſtræ præſentamus debitæ venerationis obſequium: ſperantes, vt pro nobis orare dignemini, & vbi

vbi vſus exegerit, ſolatia veſtra reperiant. Quia neceſſe eſt, vt bene velitis, quos vobis religione iunctos eſſe cognoſcitis.

PATRICIO VIRO QVÆSTORI VITIGIS REX XXXV.

† Theſalonicenſi præſ. Mutigis.

ILlum & illum, Legatos noſtros, ad ſereniſſimum principē, deo fauente, direximus, per quos neceſſe fuit magnitudini veſtræ reddere ſalutationis affectum. Quoniam honori veſtro & ſapientię debetur, vt vobiſcum collocutionis gratia perfruamur. Speramus autem ab excellentia veſtra, vt moram nō debeant ſuſtinere, quos nos ſub celeritate proſpicitis deſtinaſſe: quatenus veſtris beneficiis applicemus, ſi eos remota tarditate peruenire cognoſcimus.

Vt legati cito dimittantur.

MAGNI AVRELII
CASSIODORI VARIARVM LIBER VNDECIMVS.

PRÆFATIO.

PRÆFATIONIS auxilium ex contrarietate naſcitur chartarum præfecturæ plerumque actionum: quoniam illud opitulatur ſcriptori, quod potuit impedire cogitanti. Quæ res & ſi laudes adimit, clementer tamen veniam tractata concedit. Quod conſtat, ocioſos debere; nemo poteſt, occupatos exigere. Quapropter adminiſtrator ampliſſimus ſi vacaſſe credatur, opprobrium eſt, cuius etiā † ſecretum dicitur, quod tumultuoſis actionibus verberatur. Sed vix nobis aliquid præſtabit ad effectum ducta probatio: quoniam & occupati fuiſſe credimur, & male ſcribere minime

Hactenus nomine Regio Formula: ſequētes ipſius ſunt Caſſiodori Præfecti prætorio nomine dictatæ.

† inde ſecretarum.

debuiſſe iudicamur. Nam multo ſatius eſt, vitioſa tenebris occulere, quam culpanda præſumpta importunitate vulgare. Verum hoc mihi obiicere poterit ocioſus, ſi verbum improuida celeritate proieci, ſi ſenſum de medio ſumptum non ornauerim venuſtate ſermonum, ſi præcepto Veterum non reddiderim propria perſonarum. occupatus autem, qui rapitur diuerſitate cauſarum, cui iugiter incumbit reſponſum reddere, & alteri expedienda dictare, non me addicere poterit, qui ſe in talibus periclitatum eſſe cognoſcit. Facile enim abſolutor eſt alieni, conſcius ſui: neque in illis ſemper valemus, quæ interdum poſſe iudicamur. Argutum inuentum lætum fundit ingenium, † tepentia dicta mens concipit occupata. aliquando acutum, iugiter decet eſſe compoſitum: quia dicendi ars in noſtra ſita poteſtate cognoſcitur: alacritas mentis diuinis tātum muneribus applicatur. Remanet itaque ad excuſandum breuitas inſperata librorum, quam nemo purgat diutius, niſi qui bene creditur eſſe dicturus. Sed ne quis forſitan poſſit offendi, quod in Prætoriano culmine cōſtitutus, ſic omnimodis actioſo pauca dictauerim, accipiat viri prudētiſſimi Felicis præſumptione factum, cuius participatus ſum in omni cauſa cōſilium. Etenim vir primum eſt morum ſynceritate defecatus, ſcientia iuris eximius, verborum proprietate diſtinctus, ſenilis iuuenis, altercator ſuauis, menſuratus eloquens: qui neceſſitates publicas elegāter implendo, ad fauorabilem opinionem ſuo potius labore perduxit. Alioqui tantis cauſarum molibus oneratus, aut impar eſſe potui, aut forte arrogans inueniri. Sed melius, quod eius fatigatione recreatus, ſic regalibus curis affui, vt nō potuiſſem in arduis rebus deficiens approbari. Duos itaque libellos dictationum mearum de Præfecturæ actione ſubiunxi. Vt qui decem libris ore regio ſum locutus, ex perſona propria non haberer incognitus. Quia nimis abſurdum eſt, in adepta dignitate conticeſcere, qui pro aliis videbamur plura dixiſſe. Sed poſtquam duodecim libris opuſculum noſtrum deſiderato fine concluſeram, de Animæ ſubſtantia, vel de virtutibus eius, amici me diſſerere coëgerunt: vt per quam multa diximus, de ipſa quoque dicere videremur. Modo parcite diſerti, fauete potius inchoantes. Nam ſi nihil mereor eloquentiæ munere, conſiderandus ſum potius ex officioſiſſimo labore, qui tan-

† tepentia.

Felix Caſſiodori coadiutor.

De anima liber Caſſiodori.

Deprecatur eloquentia defectum.

tis Reipub. neceſſitatibus occupatus, ſic vacare potui, ſuburentibus curis, ſi me gloriari contigiſſet fluminibus Tullianis. Nam ipſe quoque fons eloquentiæ, cum dicere peteretur, fertur excuſaſſe, quod pridie nō legiſſet. Quid iam aliis accidere poterit, ſi tanta laus facundiæ auctorū viſa eſt beneficia poſtulare? Ægreſcit profecto ingenium, niſi iugi lectione reparetur. Cito expenduntur horrea, quæ aſſidua non fuerint adiectionē fulcita. Theſaurus ipſe quam facile profunditur, ſi nullis iterum pecuniis compleatur? Sic humanus ſenſus, cum alieno non † farcitur inuēto, cito poteſt attenuari de proprio. Si quid autem in nobis redolet, ſtudiorum flos eſt: quod nihilominus marcidum redditur, ſi a matre lectione carpatur. illic enim poteſt eſſe lætiſſimum, vnde docetur & natum: quoniam omnia in origine ſua pleniſſime viuunt, quæ necdum a naturalibus finibus auferuntur. Proinde veniæ magna pars eſt, ſi ſcribimus, non vacantes: ſi legimur non legentes. Sed iam remoueamur ab excuſationis voto, ne magis offendat nimis affecta defenſio.

Lectionis beneficium.

† Grcitur.

SENATVI VRBIS ROMÆ SENATOR
P. P. I.

id eſt. Piæf. Præt.

COmmendatis mihi P. C. prouectum meum, ſi vobis intelligo fuiſſe votiuum. Credo enim eueniſſe proſperrime, quod tot felices conſtat optaſſe. Deſideria quippe veſtra, bonorum omnium probantur auſpicia: † quoniam nemo poteſt talium fauore ſuſcipi, niſi quem diuinitas præcepit augeri. Mutuamini ergo gratiam, vt exigatis obſequium. Natura rerum eſt, amare collegam. Laudes quinimo veſtras extollitis, ſi honorem, qui Senatori datus eſt, erigatis. Solicitudo patrum ad publicas me vtilitates inſtāter impellat: vt veſtro magis imputetur præconio, cum tali meruero placere patrono. Secunda mihi eſt cura, vobis me commendare poſt principes: quia illud vos amare confidimus, quod & rerum dominos iubere ſentimus. Primum, vt hoc putemus vtile, quod honeſtum: vt noſtros actus quaſi pediſequa ſemper iuſtitia comitetur: & quod a continenti principe non emimus, nulli turpiter † vendicemus. Audiſtis, principes viri, quæ rerum pondera prædicatus exceperim. Supra vires exigitur, qui dignatus culmina

Commendatoria ſui ipſius ad Senatum.

† quando.

Petit à Senatu probari, vt iam à principe fuit.

† vēditemus.

laudatur ingreſſus. Hæc non audemus falſa dicere,ſed confitemur eſſe potiora. Nam talia iudicia non inuenerunt merita, ſed fecerunt. Neque enim nos inde iactamus,qui intelligimus dominos noſtros humilia voluiſſe ſuſtollere,ne videantur immeritis tam ingentia præſtitiſſe.Rapiunt nos prædicandi temporis bona, & velus longa ariditate ſitientes, ad hauſtum dulciſſimi ſaporis inuitant. O ſæculi beata fortuna! ſub principe feriato matris regnat affectio:per quam totum ſic peragitur,vt generalis nos tegere caritas ſentiatur. Huic glorioſum præſtat obſequium,cui omnia ſeruiunt,& mirabili temperamento cōcordiæ,antequam poſſit populos regere, ſuis iam cœpit moribus imperare.Hoc eſt profecto difficillimum regnandi genus, exercere iuuenem in ſuis ſenſibus principatum. Rarum omnino bonum eſt,dominum triumphare de moribus, & hoc conſequi in florida ætate,ad quod vix creditur cana modeſtia peruenire, Gaudeamus P.C.& ſupernæ maieſtati gratias ſupplici deuotione referamus: quoniam nulla erit acceſſu tēporis difficilis clemētia noſtro principi, qui in an nis puerilibus didicit ſeruire pietati. Sed hoc miraculum vtriuſque moribus demus: nam tantus eſt genius maternus, cui etiam iure princeps ſeruire debuiſſet extraneus.Hanc enim digniſſime omnia regna venerantur:quam videre,reuerentia eſt:loquentem audire,miraculum.Qua enim lingua non probatur eſſe doctiſſima? Atticæ facundiæ claritate diſerta eſt:Romani eloquij pompa reſplendet:natiui ſermonis vbertate gloriatur:excellit cunctos in propriis,cum ſit æqualiter vbique mirabilis. Nam ſi vernaculum linguam bene noſſe,prudentis eſt, quid de tali ſapientia poterit æſtimari,quę tot genera eloquij inoffenſa exercitatione cuſtodit? Hinc venit diuerſis nationibus neceſſarium magnumque præſidium,quod apud aures prudentiſſimæ dominæ nullus eget interprete.Non enim aut Legatus moram, aut interpellans aliquam ſuſtinet de mediatoris tarditate iacturam: quando vterque & genuinis verbis auditur, & patriotica reſponſione componitur. Iungitur his rebus,quaſi diadema eximium,impretiabilis notitia litterarum, per quam dum veterū prudentia diſcitur, regalis dignitas ſemper augetur. Sed cum tanta gaudeat perfectione linguarum,in actu publico ſic tacita eſt,vt credatur ocioſa. Paucis litigia nodoſa diſſoluit, bella

Iuuenis rex.

Laus matris Principis.

Cognitio linguarum.

Silentium in reb. gerendis.

feruentia ſub quiete diſponit, ſilentioſe geritur publicum bonum. Non audis prædici, quod palam videtur aſſumi: & temperamento mirabili diſſimulando peragit, quod accelerandũ eſſe cognoſcit. Quid tale Antiquitas honora promeruit? Placidiam Mundi opinione celebratam, aliquorum proſapia glorioſam, purpurato filio ſtuduiſſe percepimus. Cuius dũ remiſſe adminiſtrat imperium, indecẽter cognoſcitur imminutum. Nurum denique ſibi amiſſione Illyrici comparauit, factaque eſt coniunctio regnantis, diuiſio dolenda prouinciis. Militem quoq; nimia quiete diſſoluit. Pertulit a matre protectus,† quæ vix pati potuit deſtitutus. Sub hac autem domina, quæ tot Reges habuit, quot parentes (iuuante deo) noſter exercitus terret externos, qui prouida diſpoſitione libratus, nec aſſiduis bellis atteritur, nec iterum longa pace mollitur. In ipſis quoque primordiis (quando ſemper nouitas incerta tentatur) contra oriẽtis principis votum, Romanum fecit eſſe Danubium. Notum eſt, quæ pertulerint inuaſores, quæ ideo prætermittenda diiudico, ne genius ſocialis principis verecundiam ſuſtineat proditoris. Quid enim de veſtris partibus ſenſerit, hinc datur intelligi, quando pacem contulit læſus, quam aliis cõcedere noluit exoratus. Additur, quod tantis nos legationibus tam raro requiſitus ornauit, & ſingularis illa potentia, vt Italicos dominos erigeret, reuerentiam Eoï culminis inclinauit. Franci etiã, tot barbarorum victoriis præpotentes, quam ingenti expeditione turbati ſunt? Laceſſiti metuerunt cum noſtris inire certamen, qui † præcipitis ſaltibus prælia ſemper gentibus intulerunt. Sed quamuis ſuperba natio declinauerit conflictum, vitare tamen proprij Regis nequiuit interitum. Nam Theodericus ille diu potenti nomine gloriatus in triumphum principũ noſtrorum langoris potius pugna ſuperatus occubuit: ordinatione credo diuina, ne nos aut affinium bella polluerent, aut iuſtè productus exercitus vindictam aliquam non haberet. Macte procinctus Gothorum omni felicitate iucundior, qui hoſtem regalem capite cædis, & nobis nec vnius vltimi facta ſubducis. Burgundio quinetiam vt ſua reciperet, deuotus effectus eſt, reddens ſe totum, dum accepiſſet exiguum. Elegit quippe integer obedire, quam imminatus obſiſtere: tutius tũc defendit regnum, quando arma depoſuit. Recuperauit enim

Placidia.

† quod.

Danubius.

Franci victoriis nobilitati.

† præcipitantis.

Theodericus.

Burgundio.

prece, quod amiſit in acie. Beatam te, domina, laude multiplici, cui diuino beneficio neceſſitas tollitur cuncta certaminis: quãdo aduerſa Reipub. aut cæleſti felicitate vincis, aut tuis imperiis ſpontanea largitate coniungis. Exultate Gothi pariter ac Romani. Dignum miraculum quod omnes loquãtur. Ecce (præſtante deo) felix domina, quod habet eximium vterque ſexus, impleuit. nam & † glorioſum Regem nobis ædidit, & latiſſimum imperium animi fortitudine vindicauit. Hæc quantum ad arma pertinent, vtcunque referuntur. Nam ſi pietatis eius velimus atria intrare, vix nobis poterunt centum linguæ, centumque ora ſufficere: cui par eſt quidem æquitas & voluntas, ſed maior benignitas, quam poteſtas. Dicamus igitur parua de magnis, pauca de plurimis. Scitis, quãta bona noſtro ordini, cæleſti benignitate, largita eſt: nihil eſt dubium, vbi eſt teſtis Senatus. Afflictos ſtatu meliore reſtituit: illæſos ſublimauit honoribus: & ſigillatim bona tribuit, quos ſub vniuerſali munimine cuſtodiuit. Ea, quæ aſſerimus, iam creuerunt. Reſpicite nanque Patritium Liberium, præfectum etiam Galliarũ, exercitualem virum, communione gratiſſimum, meritis clarũ, forma conſpicuum, ſed vulneribus pulchriorem, laborum ſuorũ munera conſecutum: vt nec præfecturam, quam bene geſſit, amitteret, & eximium virum honor geminatus ornaret: confeſſus meritum, cui ſolus non ſufficit ad præmium. Accepit enim & præſentaneam dignitatem: ne de Repub. bene meritus, diu abſens putaretur ingratus. O admiranda beneuolentia dominorum, quæ in tantum extulit prædictum virum, vt donatis faſcibus & patrimonium iudicaret addẽdum: quod ſic ab vniuerſis gratanter acceptum eſt, vt in munere eius cũcti ſe potius crederent eſſe ditatos. Quoniam quicquid digno creditur, hoc "
multis ſine dubio collatum eſſe ſentitur. Quid ergo de animi "
firmitate loquar, quæ vicit & philoſophos valde prædicatos? Procedit enim ex ore dominæ beneficus ſermo, & manẽt ſub ſecuritate promiſſio. Non ſunt nobis P.C. minus probata quæ loquimur: verus teſtis eſt qui laudat expertus. Cognouiſtis enim, quæ contra me vota conflixerunt: non aurum, non magnæ valuere preces: tentata ſunt vniuerſa, vt probaretur ſapiẽtiſſimæ dominæ glorioſa conſtantia. Ordo flagitat dictionis, Auguſtarũ veterum pompam moderna comparatione diſcu-

† generoſum.

Pietas.

Liberius.

Quod dignis creditur, multis collatum eſſe ſentitur.

tere. Sed quemadmodum illis ſufficere poterunt exempla fœminea, cui virorum laus cedit vniuerſa? Hanc ſi parentum cohors illa regalis aſpiceret, tanquam in ſpeculum puriſſimũ ſua præconia mox videret. Enituit enim Amalus felicitate, Oſtrogotha patientia, Agatha manſuetudine, Munitaurius ęquitate, Vnimũdus forma, † Thoriſmut caſtitate, Vnalamer fide, Theudimer pietate, patientia (vt iam vidiſtis) inclytus pater. Cognoſcerent hic profectò vniuerſi ſigillatim propria, feliciter faterentur eſſe ſuperata: quãdo vnius præconium cum turba ſe iure non poteſt æquare virtutum. Æſtimate, quale eis eſſet de tali herede gaudium, quæ merita potuit tranſire cũctorum. Quæratis forſitan ſequeſtratim principis bona: abũde prædicat ſobolem, qui eius laudat auctorem. Deinde retinetis facundiſſimi Symmachi eximium dictum, Specto feliciter virtutis eius augmenta, qui differo laudare principia. Subuenite P. C. & agendo pro me communibus dominis gratias debitum meum veſtra ſatisfactione perſoluite. Nam ſicut vnus ſatiare nõ valet hominum vota, ita multi vnius poſſunt complere diſpoſita.

Amalus. *† Thoriſim'.* *Symmachus.*

IOANNI PAPÆ SENATOR PRÆF. PRÆT. II.

SVpplicandum vobis eſt, beatiſſime Pater, vt lætitiam quam per vos (deo largiente) percepimus, cuſtodiri nobis veſtris orationibus ſentiamus. Quis enim dubitet, proſperitatem noſtram veſtris meritis applicandam? quando honorem adiſpiſcimur, qui a domino diligi non meremur: & permutatione efficaci bona recipimus, dũ talia nõ agam'. Eccleſiaſticis ſiquidem ieiuniis fames eſt excluſa popularis, decoris lachrimis triſtitia fœda diſceſſit, & per ſanctos viros acceleratum eſt ne traheretur diutius, quod grauabat. Et ideo, ſalutans officioſitate, qua dignum eſt, precor vt viuacius oretis pro ſalute regnantium. Quatenus eorum vitam cœleſtis princeps faciat eſſe longæuam, Romanæ Reipub. hoſtes imminuat, tempora tranquilla concedat: deinde, quod ornat pacem neceſſariam nobis copiam de abundantiæ ſuæ horreis largiatur, mihique filio veſtro intelligentiæ ſenſus aperiat: vt quæ vere ſunt vtilia ſequar, quæ vitanda refugiam: vigor ille rationabilis animæ nobis conſilium præſtet: facies veritatis albeſcat, ne mentẽ noſtrã

Sanctorum oratio. *Ieiunia.*

innubilet caligo corporea: ſequamur quod intus eſt, ne foris a
Papa. nobis ſimus: inſtruat quod de vera ſapientia ſapit: illuminet
quod cœleſti claritate reſplendet. Talem denique Iudicem excipiat publicus actus, qualem filium catholica mittat Eccleſia. In ſuis nos etiam muneribus virtus ſancta cuſtodiat. Quia grauiores inſidias antiqui aduerſarij tunc ſubimus, quando eius dona ſuſcipimus. Nolite in me tantum reiicere ciuitatis illius curam, quæ potius veſtra laude ſecura eſt. Vos enim ſpeculatores Chriſtiano populo præſidetis: vos patris nomine vniuerſa diligitis. Securitas ergo plebis ad veſtram reſpicit famam, cui diuinitus eſt commiſſa cuſtodia. Quapropter nos decet cuſto-
Pontificis maximi officium cum Regis officio collatum. dire aliqua, ſed vos omnia. Paſcitis quidem ſpiritualiter commiſſum vobis gregem: tamen nec iſta poteſtis negligere, quæ corporis videntur ſubſtantiã continere. Nam ſicut homo conſtat ex dualitate, ita boni patris eſt, vtraque re fouere. Primum penuriam temporis, quam delicta promerentur, orationibus
† viritate. ſanctis amouete. Si quid tamen (quod abſit) acciderit, tunc bene neceſſitas excluditur, quando contra eam ſub† vbertate tractatur. Monete me, quæ ſunt gerenda ſolicite. Bene agere vel "
correptus exopto. Quia difficilius errat ouis, quæ voces deſi- "
derat audire paſtoris: nec facile efficitur vitioſus, cui admoni- "
tor inſiſtit aſſiduus. Sum quidem Iudex Palatinus, ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus. Nam tunc iſta recte gerimus, ſi a veſtris regulis minimè diſcedamus. Sed cum me a vobis deſiderem & moneri cõſiliis & orationibus adiuuari, iam vobis eſt applicandum, ſi quid in me fuerit aliter, quam optabatur, in-
Sedis Apoſtolicæ dignitas. uentũ. Sedes illa, toto Orbe mirabilis, proprios tegat affectione cultores: quæ licet generalis Mundo ſit præſtita, vobis etiã cognoſcitur & localiter attributa. Tenemus aliquid ſanctorum Apoſtolorum proprium, ſi peccatis diuidentibus nõ reddatur alienum: quando cõfeſsiones illas, quas videre vniuerſitas appetit, Roma felicior in ſuis finibus habere promeruit. Nil ergo timemus talibus patronis, ſi oratio non deſiſtat antiſtitis. Arduum eſt quidem, multorum deſideriis ſatisfacere, ſed nouit diuinitas magna præſtare. Ipſa retundat inuidos: ipſa nobis faciat ciues, cœleſti aſpiratione, gratiſsimos: & ſupplicationibus veſtris tempora tribuat, quibus ſuperna gratia prædicetur indulta.

VNIVER-

VNIVERSIS EPISCOPIS SENATOR
PRÆF. PRÆT.

Corporalium patrum naturalis mos eſt, de filiorum proue-ctione gaudere: dum eorum inſtitutionibus applicatur, quicquid laudis in clara prole conceditur. Vos autem ſpiritales parentes, qui auctorem rerum illuminata mente conſpicitis, pro me ſanctæ Trinitati ſedulo ſupplicate, vt ſplendere late faciat in medio poſitum candelabrum: quatenus nec mihi interior deſit viſus, & de me aliis pendatur aſpectus. Nunquid proderit Iudicem aliis eſſe perſpicuum, ſi ſibi potius reddatur obſcurus? Dignitatem conſcientiæ donet, qui tribunalia conferre dignatus eſt. Faciat inoffenſum Iudicem, ne dãnet errantẽ. Sit nobis proſperrime præſens, vt infauſta vitia reddantur abſentia. Amorẽ ſuũ tribuat, vt peccãdi ambitũ miſeratus excludat. Quapropter, animæ veri parentes, affectuoſa & probabili petitione vos deprecor, vt indicto ieiunio domino ſupplicetis, qui vitam principum noſtrorum florenti regno protendat, hoſtes Reipub. defenſor imminuat, donet quieta tempora & ad laudem ſui nominis copioſa, faciatque rerum omnium tranquillitatem, vt me vobis reddere dignetur amabilem. Sed quo facilius veſtra quoque exaudiatur oratio, eſtote circa eos, quos deſtinamus attoniti. Quod neſcimus, nobis nõ debet imputari. Actus eorum teſtimonia veſtra proſequãtur: vt aut laudatus gratiã, aut accuſatus apud vos inuenire poſſit offenſam. Neque enim vobis imputare poterunt, ſi delinquunt: quando non iubentur mala dare, vt perperam cogantur accipere. Orphanis viduiſque contra ſæuos impetus † debent: placita præſtare ſolatia. Ita tamen, ne (quod accidit per nimiam pietatẽ) dum miſeris ſubuenire quæritis, locum legibus auferatis. Nam ſi aliquid offendit, forte diſtrictũ, talia date cunctis monita, vt iura poſſitis reddere feriata. Excludite ſanctiſſimi inter immũdos ſpiritus implacabiles vitiorum furores, violentiam tempe-rate, auaritiam depellite, furta remouete, depopulatricem humani generis luxuriã a veſtro populo ſegregate. Sic auctorem iniquitatis efficaciter vincitis, ſi eius perſuaſiones de humanis cordibus auferatis. Epiſcopus doceat, ne iudex poſſit inuenire, " quod puniat. Adminiſtratio vobis innocẽtiæ data eſt. Nam ſi

Patres. *Iudex.* *Indictum ieiunium.* *Orphani. Viduæ.* † Deo. *Innocentiæ adminiſtratio Epiſcopis attributa.*

prædicatio veſtra non deſinat, neceſſe eſt, vt pœnalis actio cōquieſcat. Et ideo dignitatem meam in omni vobis parte commendo, quatenus actus noſtri ſanctorum orationibus adiuuentur, qui minus in humana poteſtate præſumimus, familiariter etiã mihi ſuadete quod iuſtum eſt. Non ſum callidus †adiurator: quod generaliter debeo, incoactus exoluo. Rependo etiam ſanctitati veſtræ honorificæ ſalutationis officium, textumque epiſtolæ affectuoſo fine concludo, vt in mente veſtra dulciora remaneant, quia † bene ſibi animus poſteriora commendat.

† abiurator.

† benigne.

AMBROSIO V.I. AGENTI VICES SENATOR PRAEF. PRAET. IV.

Aduocatio.

SEcure vobis, Deo iuuante, opinionem noſtram credimus, cuius conſcientiam per cauſarum varios vſus longa ætate probauimus. Nam ſi in aduocationis ſtudio iuſtitiæ claritate fulſiſtis, quid nunc, prouecti ad conſilia noſtra, facietis? Creſcit enim in illo meritum, cui maius datur officium. Quando iam habendus eſt in Iudicum partem, qui meruit aulicis Poteſtatibus aſſidere. Ornentur ergo ſubſellia, cuius ore fora tonuerunt. Abſens adhære noſtro lateri, pleniorem laudem inde ſumpturus: quia integrum tibi reputabitur, quod bene ordinaueris ſolus. Hanc coram poſitus mecum curam participaueris & gloriam: nunc autem tibi tantum cogimur debere, quicquid inde (præſtante deo) laudis potuerimus accipere. Quapropter officium tibi obſeruare cenſemus, quod noſtris iuſſionibus obſecundat, præceptis etiam tuis pro publicis vtilitatibus iuſtiſſime deſignatis præcipimus obediri. Quatenus & tibi ſit pro publica vtilitate mittendi fiducia, & nullus te contemnēdi ſumat audaciam. Si quos etiam fideiuſſoribus committere neceſſarium ęſtimaueris, confidenter aſſume: quia illud magis releuare poteſt animum noſtrum, ſi aliquid per vos cognoſcamus impletum. Præſenti enim ſola verba præſtaras, nunc autem facta potius debentur abſenti. Conſilium quippe tantæ ſedis ingens eſt proculdubio fama meritorum. Sed cōſidera, quid exigatur, cui tale nomen imponitur. Labor veſter procuret mihi omnium quietem. Scitis, quæ turpia neglectus intulerit. Scopulus vitandus eſt, vbi alter offendit. Sed hoc vos monere, mea potius curioſitas, quam veſtri diffidētia facit. Nam omnia vos

Scopulus vitandus vbi alter offendit.

illa agere credimus, quæ (iuuãte Deo) famæ noſtræ, & Reipub. vtilia eſſe iudicamus.

AMBROSIO V.I. AGENTI VICES SENATOR PRAEF. PRAET.

GAudere vos quidem in eis credo, quæ caritatem veſtram optaſſe diiudico: nam ipſius quodammodo res agitur, cuius in alterum vota complentur. Sed hinc intelligo antiquæ amicitiæ fructum, quæ venuſtate felicior eſt, in ſuauiſſimi saporis emanaſſe dulcedinem, ſi prius Romanæ ciuitatis copiã per eos, quorum intereſt, tanquam munus eximium noſtris hoſpitiis offeratis. Ideo enim peregrinationis incommoda, ideo tot anguſta cogitationis intrauimus, vt populus ille, antiquis delectationibus aſſuetus, beatiſſimis regnantium temporibus, exploſis neceſſitatibus, perfruatur. Procul enim ſit, vt aliquo illi⁹ ciuitatis eſuriente ſatiemur. Illorum (quod abſit) indigentia, noſtra penuria eſt. Quid plura? læti eſſe non poſſumus, niſi & illos gaudentes communiter audiamus. Atque ideo tanta viuacitate incorrupta ſpecies frumenti congregetur, vt panis inde coctus non horrori, ſed delitiis videatur eſſe propoſitus. Ponderatio iuſta ſeruetur. Vincant copiæ mentium deſideria. Nõ putatur abũdare, quod quæritur. Fugite ſcelerata lucra, vitate nefanda compẽdia. Quicquid ibi male præſumitur, in mei animi læſione craſſatur. Nemo putet veniale, quod in iſta tentauerit parte, præſumere. In nobis facilius conſentimus excedi, quam Romanorum vtilitates patiamur imminui: non vt fauorem, plauſúmque popularem, ſed vt (iuuante domino) meum in illis compleã dilectionis arbitrium. Ciues ſiquidem omnes fouendi ſunt, ſed Romani aliquid plus merentur. Vrbs ornata tot eximiis Senatoribus, beata tam nobilibus populis, laudes debet noſtrorum principum perſonare, quas homo nationis exteræ ſe miretur audiſſe. Nam iuſte ſe illic extollit lætitia popularis, quæ dominos cognoſcitur habere victores. Quapropter impendendum eſt quicquid fides, quicquid magna poteſt exhibere cautela. Quia illud vere noſtrum eſt commodum, quod illorum mihi procurat affectum. Lætentur præſentibus gaudiis, qui erant de noſtra actione ſuſpenſi. Illorum me deſideria, illorum me vota iuuerunt. Et hoc mihi apud

Principis in ſubditos cura.

Frumentum.

Romani ciues.

Romanæ vrbis laus.

rerum dominos profuit, quod ab eis vniuerſaliter audiebatur optari. Agite nunc, vt amor iſte, iuuante domino, perſeueret: quia eos amplius in reliquum credo facere, quod ſe in me feliciter ſentiunt inchoaſſe. Abundantiam nunc petamus cõmunibus votis: ſupernæ miſericordiæ humiles ſupplicem', vt primum nobis ſalutem dominorum clementia diuina concedat. Cæterum prouentum, quem præſtiterit, non negligẽtia diminuit, non venalitas vlla ſubducit. Fidem meam promitto, ſed cum ipſis diuinitatis dona ſuſtineo: cautelã offero, turpia fraudulentiſſimæ nundinationis excludo. Ipſi autem in domino de promerita vbertate glorientur.

IOANNI CANCELLARIO SENATOR PRÆF. PRÆT.

Militia domeſtica cancellorum.

QVanuis ſtatutis gradibus omnis militia peragatur, & tempora ſibi cuſtodiant, qui Iudicũ iuſſionibus obſecundant: tuus honor cognoſcitur ſolenni ordine non teneri, qui ſuis primatibus meruit anteponi. Tibi enim reddunt obſequia, qui te præire noſcuntur, & reflexa cõditione iuſtitiæ, illis reuerendus aſpiceris, quos ſubſequi poſſe monſtraris. Hinc inæquabilem æquitatem, ſpeciale decretum, ſingulare beneficium ſub aſpectu Iudicis agis. Nec poteſt rationabiliter culpari, quod impugnante ordine videatur aſſumi. Nullus tibi de temporis qualitate præſcribit. Tranſgreſſio matriculæ actio tua eſt, & ſolus confidenter negligis, quod aliis ſeruare contendis. Sed talia tibi pro excellentibus meritis conceduntur: dum crederis omnes induſtria fideque ſuperare, quem nos conſtat elegiſſe. Nemo enim ſequentẽ probat, niſi quem ſibi laudanda virtus aſſociat. Quoniã vituperabile eſt inferiorem erigere, niſi meritis alios videatur excellere. Hoc igitur laudabile præiudicium, ſententiã gratioſam, militiã domeſticam, a duodecima Indictione cancellorum tibi decus attribuit: vt Conſiſtorij noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias: per te præſentandus accedat: per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat: iuſſa noſtra ſine ſtudio venalitatis expedias: omniaque ſic geras, vt noſtrã poſſis cõmẽdare iuſtitiã. Actus enim tui Iudicis opinio eſt, & ſicut penetrale dom' de foribus poteſt cõgruenter intelligi, ſic mẽs præſulis de te probatur agnoſci: nõ iniuria, quia talem

vnuſquiſque ad reſponſa ſua videtur eligere, qualem ſe cuſtos decreuerit æſtimari. Veſtes ipſæ, quæ noſtris corporibus applicantur, nonne nos deformare poſſunt, ſi aliquo inquinamento ſordeſcant? quanta vero gratia nos decorare videntur, cum laudabili puritate nituerint? Sic miles ad ſecreta Iudicis proximatus præſulis ſui famam aut ornat, aut maculat. In nobis ſiquidem peccant, qui alios maculant: & dum ſpolium obſecrantis ambitur, fama præſidentis exuitur. Conſidera ſi negligere debemus, vnde nos culpari poſſe cognoſcamus. Vltra omnes † clementes eſt, qui vlciſci non appetit quem graſſatum in ſuo dedecore compræhendit. Reſpice, quo nomine nuncuperis. Latere non poteſt, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtratas ianuas. Et quanuis ſtudioſe claudas, neceſſe eſt, vt te cunctis aperias. Nã ſi foris ſteteris, meis emendaris obtutibus: ſi intus ingrediaris, obſeruantium non potes declinare cõſpectus. Vide quo te Antiquitas voluerit collocari: vndique conſpiceris, qui in illa claritate verſaris. Proinde ad noſtra monita aures animumque conuerte: fige menti omnia, quæ iubemus: non te, tãquam vacuam fiſtulam, dicta perexeant: quæ tam diu plena cõſpicitur, quam diu in eam vndæ influere poſſe, noſcuntur. Eſto potius conceptaculum, quod audita cuſtodias, quod ſuſcepta non fundas. Quia nihil proderit, ſi auribus tuis tranſitura placeant, & in cordis finibus ſe omnia non defigant.

Veſtin. | † dementes. | *Cancelli.* | *Arcanum cãcellary.*

VNIVERSIS IVDICIBVS PROVINCIARVM SENATOR PRÆF. PRÆT. VII.

IVſtiſſime quæritur, quod annua deuotione præſtatur: quoniam ſub quodam conſtat † inferri, quod ſoluitur lege naturali. Stipendium nanque † eſt, quod ſubiectum facit munificum dici: & offerentis nomen accipit, qui ſe, quod † penditur, debere cognoſcit. Quam cautum eſt, intrepidum foro aſſiſtere, publicum non timere, & inter deuotos laudabilem collocari, qui pudore non finitur habere compulſi? Inhonorum eſt enim omne quod † agitur: nec offerentis habet gratiam, qui dãnis ſuis perducitur ad tributum. contra, quam libero dignum eſt, compulſoribus nihil debere? Ille ſolus delectabilis ager eſt

† deſit fortè quidpiam. | † v. gaudio. | † imperatur. | † cogitur.

domino, in quo ſuperuenire non timetur exactor. Merito ergo
Securitas. teſtimonium ſolutionis ſecuritas dicitur, de quo non ſolum animus, ſed ſubſtantia communitur. Et ideo, quod feliciter
† Fortè, dicionis. dictum ſit, Indictione duodecima, per diœceſim † dicationis tuę ſolenni moderamine cuſtodito, poſſeſſorem te officiumque tuum præcipimus admonere, vt trina illatione deuotus, conſtitutis temporibus ſuam compleat functionem: ita vt ceſſet
Venalis mora. vænalis illa dilatio, quæ non ad tributariorum compendia, ſed fraudis ambitum cognoſcitur exquiſita. Nam qui ſe huiuſmodi onera ſubleuare dicunt, aliud maius pondus abominabilis nundinationis imponunt. Abſit a noſtris temporibus deteſtabilis & fugienda verſutia. Poſſeſſor nihil aliud, niſi quod publico debetur, exoluat. Nam ſua damna potius agunt, qui ſub
Onera fiſcalia. nobis aliqua fraudare contendunt. Quapropter ſicut fiſcalia onera nulla occaſione volumus aggrauari, ita conſtitutis temporibus præfinitas illationes præcipimus, deo iuuante, compleri: quatenus & poſſeſſorum deuotio gratiſſima dominis innoteſcat, & tarditatis inuoluta cōfuſio noſtris orationibus auferatur. Vnde ſingulis quibuſque temporibus ſolenni more fa-
Breues. ctos Breues ad ſcrinia noſtra tranſmittite: ſicut te & priſca legum, & noſtræ iuſſionis præſens commonere videtur auctoritas. Ne ſi aliquid horū æſtimaueris negligendum, tu tibi abſolute facias eſſe periculum. Veruntamen, vt iuſtiſſimarum præceptionum diligentior procuretur affectus, illum atque illum, præcedentibus meritis comprobatos, tibi officioque tuo iuſſimus imminere: vt nihil poſſit nocere negligentia, vbi adhibetur ſolicitudo geminata. Vnde continenter agite, ſi prouectū veſtrū magis deſideratis extendere. Impia lucra ſint a vobis omnimodis aliena. vos poſſeſſorē deuotū redditis, ſi fraudulētis non grauetur incōmodis. De æquitate potius, quā de rapacitate proficitur. Semper metuit iniuſta præſumptio. Quid enim acquiri putatur, vbi bona conſcientia perditur? aut in qua parte poſſit homo proficere, ſi innocentiam probatus fuerit amiſiſſe? Nolite ſine præmio credere, quæ videntur ad bonam cōſcientiā pertinere. Habebunt nos bene agentes, in quo poſſu-
† adiutores. mus, † auditores. Remuneratorem enim illi eſſe promitto, quē
Lucra quæ ſequenda. ſe aliqua honeſtate tractaſſe, cognouero. Agite ergo, laudes ad me potius veſtræ perueniant, quam querelæ. Maius commodū

non quæratis,quam ſi nihil venditis. Illa tantum † ſequenda ſunt lucra, quæ poteſt lætus poſſeſſor offerre,& miles ſolenniter ſecurus accipere. Non cenſor,ſed laudator veſter eſſe deſidero. Cauete ergo, ne reddatur infeſtus,qui vobis cupit eſſe beneficus.Nam grauius ſemper iraſcitur,qui contra propoſitũ commouetur.

† quærenda.

Non cenſor,ſed laudator.

EDICTVM PER PROVINCIAS SENATOR PRÆF. PRÆT. IIX.

PRiſcorum mos fuit,noua iura decernere,vt ſuccedenti populo aliquid,quod omiſſum videbatur,adiungerent: nunc autem ſufficiens laus conſcientiæ eſt,Veterum decreta ſeruare. Erat ante genus hominum ſub hac nouitate ſolicitum,dum regulam vitæ ſuæ in aliena cognoſcerent voluntate pẽdere:modo vero vnuſquiſque nouit fixum, quod ab Antiquis pleniſſime non dubitat conſtitutum.Sufficiunt ergo vobis iura,ſi non deſit voluntas eximia.Quid præconum voces? quid periculoſas ſententias præſulum erectis auribus ſuſtinetis? Propriæ vitæ imponit modũ,qui ſibi ſe iudicem intelligit conſtitutũ. Studete cuncti actibus bonis,& formidanda neſcitis. Nolite inardeſcere ad præſumptiones illicitas:amate viuere quieti:tranſigite ſemper innoxii. Quid litibus honeſta confunditis? Cur facitis,quæ mox timere poſſitis? Si quæritis lucra,vitate potius damnoſa litigia. Si quod tamen emerſerit ciuile certamen, legibus patriis eſtote contẽti. Nullus ad ſeditioſa conſurgat:nullus ad violenta confugiat. Furoris genus eſt,in ſæculo pacato turbulento ſtudere propoſito.Sed quia vobis de Iudicibus, & ſi nõ verus,tamẽ oritur rationabilis metus(dũ inexperta poteſtas trahit potius ad timorẽ)quantũ ad meum propoſitum pertinet,iuuante Deo,rerumque dominis regnantibus,omnia vobis iuſta,omnia moderata promittite. Primum,quod maxime Iudicem dehoneſtat,nundinatio a me fœda neſcietur. Non enim verba mea,more veſtium, ſuſpenſa venduntur. Sperari a vobis aliquid ſola ſpecierum indigentia faciet, non malitioſa venalitas: vbi tamen erit quæ tempus mitigat moderata præceptio:non indicimus,quod ematur:nec ad taxationem trahimus, quæ neceſſaria non habentur. Eſtote tantũ ad cõſueta ſoliciti,de nouitate ſecuri.Quin illud ſolũ nobis iudicauimus eſſe

Iura antiqua tuenda.

Leges patria.

Sordes Iudicis.

commodum, ſi vos, iuuante domino, ſeruemus illæſos. Non
vos quiſquam militum pro ſua voluntate concutiet, non exa-
ctor adiectitiis grauabit incommodis: non ſolum noſtras, ſed
& officij innoxias cuſtodiuimus manus. Alioqui inutile bo-
num eſt, Iudicem non accipere, & multis accipiendi licentiam
præbuiſſe. Neque enim ſic a nobis egrediuntur, vt ea quæ paſſi
fuerint aliis merito feciſſe videantur. Imminuta ſunt enim ve-
ſtro amore ſuffragia, quæ hactenus omnium detrimento creſ-
cebant. Oſtendimus in vobis, Deo iuuante, continentiam, vt

Auctoritas nulla ſine exē-plo.

ea militibus ſine pudore imperare poſſimus. Non enim poteſt «
auctoritatem habere ſermo, qui nō iuuatur exemplo: dum ini- «
quum ſit, bona præcipere, & talia non feciſſe. Ordinatio igitur «
noſtra vtilitatem publicam tantummodo reſpiciet, non furta
priuata. Scimus quæ pro nobis vota fuderitis, quia fuiſtis an-
xietate ſuſpenſi. Deforme nobis eſt talia facere, vt minus
poſſitis in veſtra exultatione gaudere. Patebunt, deo propitio,
aures noſtræ ad ſuſcipienda deſideria ſupplicātum: auctor cau-
ſæ ſuis nos oculis ſub libertate viſurus eſt: non redempta, ſed
propria lingua loquetur. Vobis enim nec ſeruitus imperabit,
nec a nobis nobilitas veneranda fatigabitur. Prętoria denique
noſtra nullus turpis actus intrauit: nemo a nobis, quam vene-
rat, minus locupletior redit. Neſciuit domeſticum penetrale
a ſubſelliis diſcrepare. Iudicem me obſeruans inueniet, quocū-
que reſpexerit: verecundiæ memores, iuuante Deo, ſic agere
nos optamus, quemadmodum a rerum dominis mandata ſuſ-
cepimus. Vos ad omnia iuſta eſtote deuoti, vt me prouinciarū
patrem faciatis eſſe, quam Iudicem: quia iterum grauius iraſ-
citur, qui minime de probitatum actione penſatur. Nam ſi
prębuiſtis læſionibus obſequium, quid illi impendere debetis,

Solennia commoda.

quem vobis magnopere ſtudere cognoſcitis? Solennia com-
moda ſedis noſtræ laborantibus militibus non negentur: quia
ipſe præbet viam excedendi, qui non patitur iuſta perſolui.
Præceptis etiam noſtris obedientiam æquali moderatione
præſtate. Compellat rationabiliter proprius animus, ne vos
vrgeat terror armatus. Odium ſibi excitat, qui iuſtis reſultat «
imperiis. Quæ iam coëgero, non amabo. Sic enim cuncta, quæ «
agenda ſunt, volumus explicari, vt vos nullo compulſore fa-
ciamus imminui. Seruari vobis cupimus conceſſa pridem do-

minorum

minorum beneficia, nulla abominabili præſumptione diſtracta. Honorem noſtrum ſola vos optamus gratulatione ſentire, & regnantibus bona petere, qui veſtra deſideria viſi ſunt præſtitiſſe. Viuite nunc adepta ſecuritate gaudentes. Quem fas non fuit cogere, potuiſtis voluntariis ſponſionibus obligare.
„ Nam qui dubitat ſub Dei confidentia iuſta promittere, vult *Iuſiurandum.*
„ habere liberum, quod non eſt pollicitus immutare. Tenete
„ igitur arbitrij mei idoneum vadem, ſpeculum cordis, imaginẽ
„ voluntatis: vt quibus non ſum facie notus, fiam morum quali-
„ tate recognitus. In hac me potius parte conſpicite, qua latent
„ præſentes. Non eſt vobis damnum abſentiæ meæ. vtilius eſt,
„ Iudicem mente noſſe, quam corpore.

IVDICIBVS PROVINCIARVM SENATOR P.P. IX.

SCiens, ab eis contrarium poſſe credi, qui præcedentibus malis fuerant imminuti (dum mens humana facile ſuſpicatur de quolibet illa, quæ pertulit) propoſiti noſtri votum edictali tenore † permiſimus: ne, iuuante Deo, quos ſecuros eſſe cupimus, vel de ipſa ſolicitudine grauaremus. Non enim eſt paruum tormentum, aduerſum aliquid formidare venturum: dum ſemper grauius æſtimatur emergere, quod timetur. Abſit a noſtris temporibus vel minima credulitas læſionis. Reo iam vicinus eſt, qui malus putatur: quia tunc aliquid perſuadetur animo, cum intrauerit pectus † acta ſuſpicio. Quapropter dicatio tua per loca celeberrima proponi faciat deſtinata. Aptum eſt enim, ab his iuſſa cognoſci, quos decreuimus admoneri. Excitetur nunc amor omnium circa dominos felices: vt ſicut nos nullum contraria voluimus cogitatione ſuſpendere, ita ſe & illi deuotos debeant pie regnantibus exhibere. Sponſiones autem veſtras vos veras efficitis, ſi prouincialibus æquabiliter præſidetis. Diligite iuſtitiam, quæ vos & amabiles faciat, & glorioſum commodum ſua participatione concedat. Scitote, officia vobis quaſi actuum veſtrorum teſtes aſſiſtere. Et ideo quam magnum eſt in tantorum cõſpectu facere, quod omniũ poſſint ora prædicare? Iudicium, quaſi iuridicium, cognoſcite
„ vocitatum. Præſulem agere non decet, quod alter accuſet.
„ Quid timeat reus, cum viderit crimen in faſcibus cõſtitutum?

† prouiſiõ*. † v. apta. † iudicium.

Sola malis illa tormenta ſunt, ſi publica vota moribus ſuis ſentiant eſſe contraria. Dici enim non poteſt diſciplina, quando ipſa fuerit corrigenda. Studete ergo nobiſcum vt boni mores prouincialibus dentur, ſed nuditas auferatur. De remediis potius, quam de læſione tractetur. Graue malum eſt, quicquam ad largienda iuris beneficia fieri, & mixtum læſionibus inueniri. Sic agite, vt cum iuſtitia probata quæritur, annus veſter breuis eſſe videatur. Honores potius vobis offerantur. Neceſſitatem quippe ambitus amittitis, ſi prouincialium vobis vota ſocietis. Nullos veſtrorum actuum facimus eſſe cuſtodes, nec ſub priuato arbitrio ingenium Iudicis inclinamus. Sed omnia ſic gerite, ne fiat neceſſarium, quod nũc credimus eſſe turpiſſimũ. Inſtar noſtræ geritis dignitatis, ſi vos conſcientiæ puritate tractetis. Obuiate malis, fouete nihilominus innocentes. Si quis tamen eſt, qui auſu temerario contra veſtros faſces erigatur, nec poſſitis exercere quod iuſtum eſt, aut petitorem protinus cum veſtra relatione trãſmittite, aut ſi viribus deſeritur veniẽdi, negociũ deſtinata relatione declaretur: quando & euictiones publicas accepiſtis, & nobis gratum ſit audire de talibus. Atque ideo vobis totius excuſationis cauſa ſummota eſt: quãdo aut per dignitatem veſtram poteſtis recta gerere, aut certe nobis quæ ſunt neceſſaria nuntiare.

Annui iudices. *Relationes.* *Euictiones publicæ.*

BEATO V.C. CANCELLARIO SENATOR P. P. X.

Lactarius mons.

CVm rerum domini clementia de famuli ſui Daui ſalute cogitaret (cuius votum eſt de cunctorum ſoſpitate lætari) remedia Lactarij montis eum iuſſit expetere: vt cui medela humana nil profuit, vulgati loci beneficium ſubueniret. qui crebra tuſſi retonans anhelo pectore, membra tenuauit: dum miniſteria Naturæ, nimia concuſſione debilitata, virtutes ſuas explicare nequeunt ad ſalutem. Eſcas enim in auxilium humani corporis contributas, dum apte non tranſigit, reddit inutiles. Nec intereſt talibus aut ſumere cibum, aut ſuſtinere ieiunium: in dies ſingulos ſubſtantia viua deficit, &, velut rimoſum doliũ, paulatim defluens, donec euacuatur expẽditur. Huic ferociſſimæ paſſioni beneficium montis illius diuina tribuerũt: vbi aëris ſalubritas cũ pinguis arui fœcũditate conſentiẽs, herbas

Fœcunditas herbarum.

producit dulciſſima qualitate conditas: quarum paſtu vaccarũ turba ſaginata lac tanta ſalubritate conficit, vt quibus medicorum tot conſilia neſciunt prodeſſe, ſolus videatur potus ille præſtare; reddens priſtino ordini reſolutam paſſionibus vim naturæ. Replet membra vacuata, vires effœtas inſtaurat, & fomento quodam reparabili ægris ita ſubuenit, quemadmodum ſomnus labore fatigatis. Hæc itaque armenta, in tam abundãti pabulo hauſta videre, miraculũ eſt: vt humor ille lacteus non præſtet origini ſuæ, qui corpora mortalium probatur læſa reficere: miroque modo herbis animalia non proficiunt, vnde hominum membra pingueſcunt. Exiles per dumeta diſcurrunt montium, tenues videntur, & inſtar eius, cui medentur, ſuſtinent paſſionis. Lac autem tam pingue, vt hæreat digitis cũ exprimatur in vaſis. Qua de re annonas deputatas, ſubuentionemque neceſſariam præbete venienti, vt in ſupradicto loco ſalubriter paſtus, eodem alimento reparetur eius iuuentus, quo nutritur infantia. Conſurgite animi tali paſſione laborantium. Iam non amaro antidoto horrebitis dulciſſimam vitam. Voluptuoſe bibite, quæ ſaluberrima ſentiatis. Felicitatis genus eſt, inde curari, vnde libens animo æger poſſit expleri.

Armenta Lactarij montis.

Lac montis Lactarij.

DE PRÆDIIS EDICTVM DE PRETII CVSTODIENDIS RAVENNA. XI.

Venalitas victualium rerum emptoris debet ſubiacere rationi. Vt neque in vilitate caritas, nec in caritate vilitas expetatur: ſed æqualitate perpenſa, & murmur ementibus, & grauamen querulis negociatoribus auferatur. Atque ideo trutinatis omnibus, & ad liquidum calculatione collecta, diuerſarum ſpecierum precia ſubter affiximus: vt omni ambiguitate ſummota, definitarum rerum debeat manere cuſtodia. Si quis autem vendentium non ſeruauerit, quæ præſentis edicti tenor eloquitur, per ſingulos exceſſus ſex Solidorum mulctam a ſe nouerit exigendum, & fuſtuario poſſe ſubiacere ſupplicio. Quatenus eum & damni metus terreat, & prædicta pœna vehementer affligat.

Precium reb. venalib. ſtatutum.

Mulcta.

Fuſtuarium ſupplicium.

EDICTVM PRETIORVM PER FLAMINIAM XII.

Ab hoſpitib. definita precia exigenda.

SI ocioſi populi vrbium ſingularum ſub pretiorum iuſtitia continentur, quanto magis debet laborantibus ſubueniri, ne vtilitas commeantium ſaucietur diſcrimine fortunarum? Et ideo ſuſceptio tranſeuntium requies debet eſſe curarum. Ne quod ad leuamen inuentum eſſe conſtat, deteſtabile potius grauamen infligat. Recipiatur hoſpes ad pretia definita. iniquitatem non patiatur auaram, quæ inuitatur ad gratiã. Quoniam turpis aucupatio eſt, terrere enormitate pretij, & ſuſceptione blandiri. Prædoni ſimilis eſt, qui ſub iniqua cupit volũtate diſtrahere: vtroſque enim conſtat velle aliena diripere, & conſiderationem iuſtitiæ non habere. Neſcitis, quanta poſſitis acquirere moderati. Vltro ad commoda veſtra veniunt, qui vos temperanter agere poſſe cognoſcunt. Nullus ergo ſe æſtimet, quod eſt familiare ſemper abſentium, lõginquitatis obliuione defendi, quando ad nos veniunt qui veſtra mercimonia patiuntur. Cauete potius damna multorum, qui lucrorum auiditates appetitis. Sex enim Solidorum diſpendium ſe nouerit ſuſtinere, & laceratione corporis affligendum, ſi quis aliter vẽdẽdum eſſe crediderit, quam miles noſter in rem directus pretia, cum ciuibus atq; epiſcopis locorũ habita diſpoſitione, cenſuerit. Sufficere enim debent omnibus honeſta lucra de ciuibus, ne obſeſſa potius videantur itinera eſſe latronum.

Corporis laceratio.

Miles. Epiſcopi.

IVSTINIANO AVGVSTO SENATVS VRBIS ROMÆ XIII.

Pio principi ſupplicare.

Pro pace.

HOneſtum nimis & neceſſariũ videtur eſſe negocium, pro ſecuritate Romanę Reipub. pio principi ſupplicare. Quia conuenit a vobis expeti, quod noſtrę poſſit proficere libertati. Nã inter cætera bona, quę vobis ſingulariter diuina tribuerũt, nihil glorioſius probatur accedere, quam quod vos cognoſcitis vbique poſſe præſtare. Rogamus ergo, clemẽtiſſime Imperator, & de gremio Curiæ duplices tendimus manus, vt pacem veſtram noſtro Regi firmiſſimam præbeatis, nec nos patiamini abominabiles fieri qui ſemper de veſtra concordia videbamur accepti. Romanum ſiquidem nomen vos commẽdatis, ſi

noſtris dominis benigna conceditis. Gratia veſtra nos erigit ac tuetur: & hoc mereri cognoſcimus, quod de veſtra mente ſentitur. Quietem ergo Italiæ fœdera veſtra componant. Quia tunc amari poſſumus, ſi per vos dilectio votiua copuletur. Cui rei ſi noſtræ preces adhuc non vidētur poſſe ſufficere, æſtimate patriam noſtram in hæc precatoria verba prorumpere. Si tibi aliquando grata fui, ama, piiſſime principum, defenſores meos. Qui mihi dominantur, tibi debeant eſſe concordes: ne incipiant talia in me facere, quæ a votis tuis cognouerint diſcrepare. Nō mihi ſis cauſa crudelis exitij, qui ſemper vitæ gaudia præſtitiſti. Ecce alumnos meos ſub tua pace geminaui. Ecce ciuibus ornata reſplendui. Si me lædi pateris, vbi iam nomē tuæ pietatis oſtendis? Quid enim pro me nitaris amplius agere, cuius religio, quæ tua eſt, cognoſcitur ſic florere? Senatus meus honoribus creſcit, facultatibus indeſinēter augetur. Noli per diſcordiam diſſipare, quod deberes per bella defendere. Habui multos Reges, ſed neminem huiuſmodi litterarum: habui prudentes viros, ſed nullum ſic doctrina & pietate pollentem. Diligo Amalum, meis vberibus enutritum, virum fortē, mea conuerſatione compoſitum, Romanis prudentia carum, gentibus virtute reuerendum. Iunge quinimmo vota, participare conſilia: vt tuæ gloriæ proficiat, ſi mihi aliquid proſperitatis accedat. Noli me ſic quærere, vt non valeas inuenire. Tua ſum nihilominus caritate, ſic nullū facias mea mēbra lacerare. Nam ſi Libya meruit per te recipere libertatem, crudele eſt me amittere, quā ſemper viſa ſum poſſidere. Impera motibus iracundiæ triumphator egregie. Plus eſt quod generali voce petitur, quam ſi veſter animus cuiuſlibet ingratitudinis offenſione vincatur. Hæc Roma loquitur, dum vobis per ſuos ſupplicat Senatores. Quod ſi adhuc minus eſt, beatorum apoſtolorum Petri atque Pauli petitio ſanctiſſima cogitetur. Nam qui ſecuritatem Romanā ſæpe defendiſſe probantur ab hoſtibus, quid erit, quod eorum meritis veſter nō tribuat principatus? Sed vt omnia reuerentiæ veſtræ congruere videantur, per illum virū venerabilem, legatum piiſſimi Regis noſtri ad veſtram clemētiam deſtinatum, preces noſtras credimus dirigendas: vt tam multa debeāt efficere, quæ vel ſinguli poterunt apud pios animos obtinere.

Proſopopœia Romæ.

Amalus.

Petrus ac Paulus apoſtoli.

GAVDIOSO CANCELLARIO SENATOR PRÆF. PRÆT. XIV.

Parauaredi. DVm multis itineribus Como ciuitas expetatur, ita ſe poſſeſſores paraueredorum aſſiduitate ſuggerunt eſſe fatigatos,vt equorum nimio curſu ipſi potius atterantur.Quibus indultu regali beneficium præcipimus iugiter cuſtodiri: ne vrbs illa,poſitione ſua libenter habitabilis,rareſcat incolis, frequẽtia læſionis.Eſt enim poſt montium deuia, & laci puriſſimi vaſtitatem,quaſi murus quidam planæ Liguriæ. *Comum.* Quæ licet munimen clauſtrale probetur eſſe prouinciæ, in tantam pulchritudinem perducitur,vt ad ſolas delitias inſtituta eſſe videatur. Hæc poſt tergum campeſtria culta tranſmittit,amœnis vectationibus apta,& victualibus copiis indulgenter accommoda.a fronte ſexaginta millibus dulciſſimi æquoris amœnitate perfruitur:vt & animus recreabili delectatione ſatietur & piſcium copia nullis tempeſtatibus ſubducatur. Merito ergo Como nomen accepit, quæ tantis lætatur compta muneribus. Hic profecto lacus eſt nimis ampliſſimæ vallis profunditate ſuſceptus,qui concharum formas decenter imitatus,ſpumei litoris albore depingitur. Circa quem conueniunt in coronæ ſpeciem excelſorum montium pulcherrimæ ſummitates: cuius ora prætoriorum luminibus decenter ornata, quaſi quodam cingulo Palladiæ ſyluæ perpetuis viriditatibus ambiuntur.Super hunc frondoſæ vineæ latus montis aſcendunt. Apex autẽ ipſe,quaſi quibuſdam capillis, caſtanearum denſitate criſpatus,ornante natura depingitur. Huic riui niueo candore relucentes in æream laci altitudine præcipitante deſcẽdunt.Huius *Addua fluuius.* ſinibus ab auſtro veniens Addua fluuius,faucibus apertis excipitur. Qui ideo tale nomen accepit, quia duobus fontibus acquiſitus, quaſi in proprium mare deuoluitur. qui tanto impetu vaſtiſſimi æquoris vndas incidit, vt nomẽ retinens & colorem in Septentrionem obeſiore aluei ventre generetur. putes, quandam lineam fuſciorem in aquis albentibus eſſe deſcriptam: miroque modo influentis diſcolor natura conſpicitur,quæ miſceri poſſe ſimili liquore ſentitur. Hoc & in marinis quidem fluctibus fluuiorum inundatione contingit: ſed ratio ipſa vulgariter patet, vt torrentes præcipites limoſa fece

corrupti vitreo ſint æquori diſcolores. Hoc autem iure putabitur ſtupendum, quod ſimile tantis qualitatibus elementum per pigrum ſtagnum videas ire celerrime: vt amnem per ſolidos campos putes decurrere, quem ſe peregrinis vndis non videas colore poſſe miſcere. Quapropter incolis harum rerum iure parcitur: quoniam amœna omnia delicata ſunt ad labores: & facile onus afflictionis ſentiunt, qui vti ſuauibus delitiis conſueuerunt. Fruantur ergo munere regali perpetuo. Vt ſicut gaudent natiuis epulis, ita eos exultare faciat munificẽtia principalis.

LIGVRIBVS SENATOR PRÆF. PRÆT.
X V.

Regale munus impetratum gaudium debet eſſe cũctorum: vt prouocetis ad meliora, cum de vobis conceſſa probaueritis eſſe gratiſſima. Nam ſi ſubuenire ſemper amantis eſt, cuiuſmodi vos æſtimatos intelligitis, quos releuatos eſſe ſentitis? Sed ne veſtram lætitiam longis prælocutionibus differamus (quia bonarum rerum celerrima ſemper deſideratur agnitio) glorioſiſſimi domini, deuotæ Liguriæ neceſſitatibus conſulentes, centum libras auri per illum atque illum de cubiculo ſuo, pietate ſolita, deſtinauerunt. Vt iudicio veſtro, quibus eſt cauſa notiſſima, tanta vnuſquiſque huius muneris participatione lætetur, quanta neceſſitate grauatus eſſe cognoſcitur. Ne quod afflictis datum eſt, vſurpet illæſus: ſed illi reparatis viribus conſurgant, qui damnorum ſarcina premente corruerant. Aſtenſis autem ciuitas, quæ ſupra cæteras ſuggeritur ingrauata, diſpoſitionis veſtræ iuſtitia maxime ſubleuetur: vt ſecundũ modum diſpendij commoditate beneficij perfruatur. Sumite pietatis ſtipendium tributarij, & dominorum ęſtimate clemẽtiam, qui conditione mutata hoc vos ab ærario videtis accipere, quod cõſueueratis inferre. Sed vt beneficia dominorũ ſubtractis exactionum incommodis augeãtur, celerius relatio veſtra nos inſtruat, quid vnicuique de hac ſumma relaxandum eſſe iudicetis: vt tantum de prima illatione faciamus ſuſpendi, quantum ad nos notitia directa vulgauerit. Quapropter piiſſimis dominis, votis ſalutaribus reddite, quæ debetis: vt ratio *Aſtenſis ciuitas.*

veſtra ſupplicando peragat, quod ſe in ipſo vniuerſitas recepiſſe cognoſcat.

LIGVRIBVS SENATOR PRÆFECT. PRÆT. XVI.

De ponderib. ac menſuris. †condeſcendere.

STudioſe nos oportet erigere, quos ſtatuit regalis pietas ſubleuare: nam quibus dominorum clementia voluit† conſcẽdere, conuenit etiam his ſubiectos de propria dignitate præſtare. Nuper mihi gratias retuliſti, quod tam ſpem vobis bonorũ quam fructum aliquem contuliſſem. Inuitaſtis me ad beneficia, quia magna ſuſcepiſtis gratulatione promiſſa. Abſoluimus votum Iudicis obligati. Quæ fuerunt prædicta, nunc probantur impleta. Initium igitur a libra faciemus: quia vbi conſcientiam fas eſt intẽdere, inde debet ſermo Iudicis inchoare. Hinc eſt, quod in ponderibus atque mẽſuris vos ſuggeritis ingrauatos: & ideo noſtra cura prouidebit, vt nullius vos vlterius ex ea parte vexare poſſit iniquitas. Quia graue ſcelus eſſe iudicamus, aut menſuras modum excedere, aut libram æquiſſimi ponderis iuſtitiam non habere. Milites etiam ſedis noſtræ, necnon Exactores atque Suſceptores, a quibus grauia vobis inferri diſpendia ſuſpiraſtis, præceptis noſtris fecimus conueniri: vt deductis ad liquidum ratiociniis, ſi quid fraudis potuerit inueniri, ſine aliqua dilatione perſoluant. Quia hoc noſtris temporibus confitemur inimicum, vt alter alterius lætetur incommodo. Nunc ad apparatum florentiſſimi exercitus vota conuertite, vniuerſa ſine querela vel tarditate aliqua procurantes. Efficaciter enim me ad omnia benigna conſtringitis, ſi gratanter quæ ſunt iuſſa completis. Lætus obediat, quem cauſa generalitatis inuitat. Illa ſola dolere debent ſtipendia, quæ ſtudio videntur cupiditatis impoſita. Nam quod pro rerum neceſſitate præcipitur, inde prudentium animus non grauatur.

Libra.

Graue ſcelus, peccare in mẽſura vel pondere.

PROMOTIONES OFFICII PRÆTORIANI QVÆ † NATALE DOMINI FIVNT XVII.

† Natali.

Natalis Domini dies.

SI hodierno die redemptionis inuenimus natale remediũ, ſi cœleſti beneficio panditur ſpes ſalutis, conuenit etiam nos longo labore fatigatis gaudij deferre medicinam: vt ſuperna

perna bona, quæ periclitanti Mundo collata ſunt, generaliter ſentiantur. Alioqui piaculum quoddam eſt, inter triſtes velle gaudere: & humanitatis refugit affectum, qui dolórem nõ ſequitur alienum. Contra, quanto ſe melius excitat de communione lætitia? quantum incitamentum magnæ alacritatis eſt, plurimos videre gaudentes? Hinc eſt, quod ſapientes mortale genus vnum hominẽ eſſe teſtati ſunt: quoniam omnes a cunctis caſibus ſuis indiuiſos eſſe voluerunt. Quapropter vnuſquiſque iuxta matriculæ ſeriem, tua deſignatione vulgetur. Vt quem loci ordo poſtulat, gradus promotionis accedat. Egrediatur vnus, vt anteponat vniuerſos. Totam ſequẽtium ſeriem ad prouectum trahit, dum prior militiam perfunctus exierit.

Inter triſtes gaudere, nefas.

Mortale genus, vnus homo.

DE CORNICVLARIO QVI EGREDITVR XIIX.

AMplectenda eſt promotionum grata ſolennitas, quæ benemeritorum ſoluit excubias: quia tyronibus conceditur ſpes laboris, dum viciſſitudo fuerit reddita veteranis. Et ideo Antianum, qui prætorianis inculpabiliter paruiſſe perhibetur obſequiis, inter Tribunos & Notarios ad adorandos aſpectus properet principales. Vt iuxta conſuetudinẽ præſentatus, Spectabilitatis decoretur inſignibus.

Tribuni & Notarij adorare aſpectus principales.

DE CORNICVLARIO QVI ACCEDIT XIX.

OPtatus ad optata perueniens, ſui nominis ſortiatur effectum. Et ideo ſupradictum, aſſiduis laboribus comprobatum, Cornicul ariorum ſumere cenſemus† effectum. Vt iure inter primates aſſiſtat, qui tyronum inculpabiliter egit excubias.

† officium.

Excubiæ tyronum.

DE PRIMISCRINIO QVI EGREDITVR XX.

OLim quidem efficaciter peragens imperata, meruiſti multorum bona iudicia: ſed nunc & diuino fauore commendatus erigeris, quando militiæ laboribus perfunctus eſſe monſtraris. Quapropter Spectabilitatis honore ſuffultus, inter Tri-

Adorare purpuram. bunos & Notarios venerandam purpuram adoraturus accede. Vt per ſacros aſpectus principis tuæ ſubſiſtat firmitas dignitatis.

DE PRIMISCRINIO QVI ACCEDIT XXI.

DIfferri non patimur merita fidelium: vt ad ſtudia bonorũ actuum prouocemus vota cunctorum. Demus igitur, quæ ſunt iuſta, laboribus: vt prouectu priorum inuitemus corda ſequentium. Atque ideo Andreas, qui Prætorianis faſcibus inculpabiliter noſcitur obſequutus, gradum feliciter Primiſcriniatus aſcendat. Vt locum, quem verſutia neſciuit exquirere, ſe gaudeat probis moribus inueniſſe.

DE SCRINIARIO ACTORVM XXII.

IVſte potentiora conſequitur, qui de commiſſa ſibi negocij perfectione laudatur. Et ideo Catellum, quem matriculæ ſeries fecit accedere, noſtra auctoritas quoque Actorum Scriniorum curam præcepit obtinere.

DE CVRA EPISTOLARVM. XXIII.

COnſtantiniani merita licet plures aſſerãt, adſtipulatio quoque noſtra commendat. Tanta eſt etenim in eo ſynceritas mentis, vt & iudice teſte mereatur laudari. Hic itaque epiſtolarum Canonicarum curam prouectus accipiat. Vt amplius momenta ſuę integritatis exhibeat, quando fidem publicã ſibi reſpicit eſſe commiſſam. *Epiſtola Canonica.*

DE SCRINIARIO CVRÆ MILITARIS XXIV.

COnuenienter honoris præſtat augmentum probitas actionis, nec decet differri, quem † decenter efficacem contigit approbari. Hinc eſt, quod Lucillum Scriniarium Curæ Militaris eſſe præcipimus: exhibiturus obſequium, cui ſe merito nõ dubitat attributum. *†frequenter.*

DE PRIMICERIO EXCEPTORVM XXV.

DEcet, nos incunctanter tribuere promotionis aſcenſus, quos labor militiæ meretur aſſiduus. Sicut enim æquum eſt, deſidioſis laborantium præmia denegare, ita conuenit excubantibus remunerationis optata concedere. Et ideo Patritius Exceptorum Primicerium ſe a nobis nouerit inſtitutum: vt ad tale perductus officium placuiſſe ſuarum merita gaudeat actionum.

DE SEXTO SCHOLARIO XXVI.

DIgnus eſt noſtro iudicio promoueri, qui a multis præſulibus meruit approbari. Vni enim acceptum fuiſſe, interdũ gratia eſt: multis placuiſſe, iudicium. Iuſtus igitur locum Sexti Scholaris ſe nouerit conſecutum, inuenturus militiæ præmiũ, cum ſe actibus ſtuduerit ſociare fidelibus.

DE PRÆROGATIVARIO XXVII.

QVis Ioannem non æſtimet merito eſſe promouẽdum, qui noſtro iudicio Cancellorum olim ſumpſerit officium, & tunc iam prærogatiuam conſcientiæ meruit, quando † decreti munus iudicialis accepit? Fruatur itaque gaudio & ordinis & honoris, qui moribus noſcitur placuiſſe laudatis. Hunc igitur † prærogatiuarum ſententia noſtra confirmat, vt gradus potius emeriti deuotioribus animis publice pareat iuſſioni.

Cancelli. † ſecreti. † prærogatiuarium.

DE COMMENTARIENSE XXIIX.

IVuat benemeritorum votis beneficiis reſpondere vicariis: vt deuotiore mente poſſit obſequi, qui meruit anteferri. Quapropter * Cheliodorus Cõmentarienſium fruatur officio. Digne ſiquidem eius integritati committimus, quæ cuſtodienda eſſe cenſemus.

* ſcrib. Heliodorus.

DE REGENDARIO XXIX.

Æquitati videtur accommodum, ſi efficaci actione laudatis digna moribus viciſſitudo præſtetur. Habet enim ſuam gloriam, qui pẽſatis excubiis ad militarem noſcitur promoue-

re fortunam. Hinc eſt quod Cartherium Regendarij locum feliciter obtinere cenſemus : vt ſpe futuri prouectus, auidius prætorianis poſſit inhærere laboribus.

DE PRIMICERIO DEPVTATORVM ET DE PRIMICERIO AVGVSTALIVM XXX.

DIgnum eſt, vt ſequatur vota fidelium fructus laborum : & ſuperior gradus excipiat, quos geſtarum rerum integritas effecta commendat. Hinc eſt, quod Vrſum Primicerium Deputatorum, atque Beatum Auguſtalium eſſe, cenſemus. Vt qui ad maiora prouecti tenduntur officia, prędicanda conſcientiæ ſequantur exempla.

DE PRIMICERIO SINGVLARIORVM QVI EGREDITVR XXXI.

DEcet palmæ præmia conſequi, qui ſacramẽtis militaribus videntur eſſe perfuncti: quia diutinus labor ſibi vendicat, quod inexperta vix poteſt inuenire nobilitas. Et ideo quoniã Vrbicus Primiceriatus ſui noſcitur tẽpora peregiſſe, inter Domeſticos & Protectores ſacram purpuram adoraturus accedat. Vt venerandis clarificatus aſpectibus, militaribus excubiis ſe gaudeat liberatum.

Purpuram adorare.

DE PRIMICERIO SINGVLARIORVM QVI ACCEDIT XXXII.

ADeſt militaribus obſequiis integritas iudicantis: quia gratanter exoluit quod deberi iuſte cognoſcit. Quapropter Pierius Primicerium Singulariorum ſe noſtra auctoritate cognoſcat effectũ. Si qua ſunt talia, fiducialiter ſuggerentur. Quia non eſt hęſitationis metus, vbi nõ eſt Iudicis venalis † auditus.

† *Forti, adit⁹.*

DE CONCEDENDIS DELEGATORIIS XXXIII.

MOras intercipit, quem præſtandi conſuetudo cõſtringit: quia plus ille ad beneficia cõpellitur, qui innata beneuolentia commouetur. Neque enim decet, vt noſtrorum factorum diſſimiles eſſe debeamus : dum oporteat creſcere nume-

roſitate remedij, cui adminiſtrationis tempora videntur augeri. Et ideo de præſenti vobis Delegatorios noſtra largitur humanitas. Vt tunc habeatis commoda præmij, quando eſtis & ſudoris terminum conſecuti Non vos anxia mora ſuſpendimus, nec cruciabili dilatione fatigamus. Vnus ſit finis ſolicitudinis & laboris. Nam differendum quis putet, ſi beneficia ſua vendere non retractet?

ANTIANO SVGGERENTE DICTVM EST. XXXIV.

PEtitionem tuam retinebit officium, donec conſenſum ſequentium, dum facultas fuerit, inquiramus: quia vni incaute creditur, quod eſt a plurimis aſſerendum. Ite omnes prouecti. Eſtote cuncti feliciter approbati. Nil ſuſtinuiſtis dubium, dum omne iudicium habeatur incertum. Sola nos alpha complectitur, vbi ea litera non timetur. Sic enim vnuſquiſque proprio vſus eſt voto, tanquam de alieno non pependiſſet arbitrio. *Alpha.*

DE LEGATORIA. XXXV.

SI Olympiaci currus agitator rapit præmia poſt labores: ſi ferarum certamen inhoneſtum velociter ſolet coronare victores: quam celeritatem remunerationis merebitur, a quo laudabiliter militiæ ſacramenta peraguntur? Cur enim agentium in rebus miles officij poſt tot labores incerto aliquid patiatur ambiguum, qui crebris actionibus excubãdo, ideo principis nomen habere promeruit, quia militiæ ſacramentis cæteros antecellit? Obſeruabit enim iugiter imperialibus iuſſis: & vt reuerentiam Prætorianæ ſedis extolleret, tunc ad eius venit obſequium, quando vocabulum cœpit habere præcipuum. *Ludorum Olympic. præmia.* Tales ergo tardare, piaculum eſt: quia poſt palmam nemo dilatus eſt. Votiuum non poteſt dici, quod triſtis ſuſcipit. Grauamina nulla metuant abſoluti: ne portus hoc ingerat liberis, quod facere potuit procella vexatis. Quapropter experientia tua de illa prouincia, ex illatione † tertia, fiſcalium tributorum Solidos, quos Principi Auguſtorum prouida deputauit Antiquitas, ſine aliqua dilatione perſoluat, quos noueris tertiæ decimæ Indictionis rationibus imputandos. Sed caue venales *† tertiarum.* *Venales moræ.*

moras:declina damnoſa faſtidia:vt qui deſideras ſimilia conſequi,exemplum tibi non videaris intuliſſe diſpendij. Quapropter poſcentem ſubmoueas, ſi te actionis tuæ qualitate conſtringas. Honorabiles quidem a cunctis habẽdi ſunt veterani: ſed ab his maxime, qui militiæ labore detinentur. Tibi ergo præſtas,quod parcis alteri: quoniam indemnitas prioris lucrũ potius fit ſequentis.

ANATHOLICO CANCELLARIO PROVINCIÆ SAMNII SENATOR PRÆF. PRÆT. XXXVI.

QVi laborioſas excubias & officia magnæ ſedulitatis inuenit,rationabiliter & temporis definita conſtituit:vt quod erat ſub vitæ termino poſitum,præmium non haberet incertũ. Alioqui quis ſufficere ſemper & exſpectare poſſet,cum ſe mortalibus lux ipſa ſubduceret? Qua de re ſub incerta vita, certa militia eſt.Nec habet,quod poſſit metuere,qui ad deſignatum

Aſtrorũ curſus finitus.

tempus inoffenſe meruit peruenire. Aſtra ipſa, vt aſtronomi volunt, licet aſſidua repetitione voluantur, curſus ſui definita cuſtodiunt: nequit eſſe ambiguum, quod fine proprio tenetur incluſum. Saturnus annis triginta conſtituta ſibi cœli ſpatia peruagatur.Stella Iouis duodecim annis attributam ſibi regionem illuſtrat.Martis ſidus,ignea celeritate raptatum,decem & octo menſibus deputata ſibi diſcurrit. Sol anni ſpatio zodiaci circuli Signa præteruolat. Aſtrum Veneris menſibus quindecim ſpacia conceſſa tranſcendit, Mercurius,velocitate ſuccinctus, tredecim menſibus propoſita ſibi interualla præteruehit. Luna,peculiari nobis vicinitate proximior,triginta dieb⁹ peragit,quod anni ſpatio Sol aureus circumactus impleuerit. Merito ergo laboris finem mortales inueniunt: quoniam,vt Philoſophi dicunt, & ipſa quæ deficere nequeunt niſi cum mundo, curſus ſui terminos rationabiliter acceperunt:hac tamen interueniente diſtantia, quod illa opus ſuum finiunt, vt ad principiũ redeãt. Humanũ genus ideo militat, vt peractis ſudoribus cõquieſcat.Et ideo illi qui inculpabiliter Cornicularij eſt perfunctus officio,ſeptingentos Solidos, quos & longæua cõſuetudo deputauit, per illã Indictionem de Samnij prouincia ex illatione tertia ſine ambiguitate cõtrade. Quia non poteſt du-

bitare de præmio,quem vera principis commendat aſſertio. Præfuit enim curibus Secretarij Prætoriani, vnde ei nomē eſt deriuatū: laudatis actionibus comprobatus: eo miniſtrāte calculum,ſcripſimus inempti,quod magnis pretiis optabatur impleri: gratificati ſumus,cui leges fauerunt: negauimus, cui iuſtitia non promiſit. Nemo triſtis extitit de victoria ſua:quia ſaluis facultatibus obtinuit, quando vt fieret ſuperior non redemit. Noſtis omne, quod loquimur, neque enim in cubiculis noſtris ſecretaria noſtra peracta ſunt. Quod egimus, cohortes nouerunt. Sumus nimirum ad nocendum priuati, ad præſtandum Iudices. Diſtrictio noſtra in verbis eſt habita,& in factis ſenſa benignitas. Iraſcebamur placati,minabamur innoxij: & ne potuiſſemus lædere,terrorem videbamur inferre. Habetis, vt ſolebatis dicere, caſtiſſimum Iudicem, relinquam vos integerrimos teſtes. *Comminationes iudicum.*

LVCINO NVNC CANCELLARIO CAMPANIÆ SENATOR PRÆF. PRÆT.
XXXVII.

Bene antiqua moderatione prouiſum eſt, vt laboris ſui pretia recipiant,qui publicis vtilitatibus obſecundāt: ne quis haberetur præteritus,qui probabili fuerat actione laudandus. Nam cui officio remuneratio ſolueretur, ſi Prætorianis laboribus tardarentur? Quicquid enim pene in Repub. geritur, eorū ſtrenuitate completur: &, quod difficillimum ſeruiendi genus eſt(ſic enim cogitur omnia implere,vt nō permittatur excedere)exercitibus paret,armatis obtēperat,& inde reportat gratiā vbi inuenire poteſt alter offenſam. Quid publicas rationes per difficiles minutias referamus eſſe collectas? quas magna ſubtilitate compoſitas,& ab illis exigūt, quos offendere non præſumūt. Eorū eſt etiā ſudoribus applicandū, quod victuales expēſæ. longe quidē poſitæ,ſed tanquā in vrbe regia natæ,ſine querela prouincialium congregantur. Quia dum ſuis temporibus aliquid apte quæritur,danti diſpendium non putatur. Actus ipſorū,noſtra gloria eſt:opinio temporum, virtus explicabilis iuſſionum:& quicquid pro continendis omnibus gratificationis accipimus,eorum iuſte prouiſionibus applicamus. Splendeſcunt vſu ipſo laboribus attributi, qui reddunt homines *Præmia digne collata.*

ſemper inſtructos: labores inquam, violenti magiſtri, ſoliciti pædagogi, per quos cautior quis efficitur, dum incurri pericula formidantur. Erudiatur quis forenſibus literis, alter qualibet diſciplina doceatur. Ille tamen inſtructior redditur, qui actu continuæ deuotionis eruditur. Et ideo talibus cū honore ſoluendum eſt, quod merentur: vt & ſibi aliquando accipiat, qui ſemper Reipub. vtilitatibus acquirebat. Quocirca illi Primiſcrinio, iam militiæ labore perfuncto, ex canone prouinciæ Campaniæ, tertiæ illationis tot Solidos ſolenniter te dare cenſemus: vt & ille iuſtis laboribus perfruatur, & poſteri eius exēplum liberæ famulationis accipiant, cum eum pro ſua fide bene habitum fuiſſe cognoſcunt.

IOANNI CANONICARIO THVSCIÆ SENATOR PRÆF. PRÆT.

XXXIIX.

Antiquitas, rerum moderatrix. Charta.

Moderatrix rerum omnium diligenter deſiderauit Antiquitas, vt quoniam erat plurimis per noſtra ſcrinia conſulendum, copia non deeſſet procurata chartarum: quatenus cum Iudices multis profutura decernerēt, odioſas moras dulcia beneficia non haberent. Hoc munus ſupplicantibus datum eſt, ne auare conſtringerentur ad commodum, pro quibus a largitate publica conſtabat acceptum. Ademptus eſt impudētiſſimus exactionibus locus: ſpecialiter a damnis exemit, propter quos principis humanitas dedit. Pulchrum plane opus

Memphitica miracula.

Memphis ingenioſa concepit, vt vniuerſa ſcrinia veſtiret, quod vnius loci labor elegans texuiſſet. Surgit Nilotica ſylua ſine ramis,

Nilus.

nemus ſine frondibus, aquarum ſeges, paludum pulchra cæſaries, virgultis mollior, herbis durior, neſcio qua vacuitate plena, plenitudine vacua, bibula teneritudine ſpōgeum lignū, cui more pomi robur in cortice eſt, mollicies in medullis, proceritas leuis, ſed ipſa ſe continens, fœdæ inundationis pulcherrimus fructus. Nam quid tale in qualibet cultura naſcitur, quā illud vbi prudentum ſenſa ſeruantur? Periclitabantur ante hoc

Charta inuenta vtilitas.

dicta ſapientum, cogitata Maiorum. Nam quemadmodum velociter potuiſſet ſcribi, quod repugnante duritia corticis vix poterat expediri? Ineptas nimirum moras calor animi ſuſtinebat,

nebat,& cum differebantur verba,tepeſcere cogebantur ingenia. Hinc & priſcorum opuſcula libros appellauit Antiquitas. Nam hodie quoque librum virentis ligni vocitamus exuuias. *Libri vnde dicti.* Erat indecorum,fateor, doctos ſermones committere tabulis impolitis,& in veternoſis ramalibus imprimere, quod ſenſualis poterat elegãtia reperire. Grauatis manibus paucis memoriam commonebat, nec inuitabatur plura dicere, cui ſe talis pagina videbatur offerre. Sed hoc primordiis conſentaneum fuit:quoniã rude principium tale debuit habere commẽtum, quod prouocaret ingenia ſequentium. Inuitatrix pulchritudo chartarum affluenter dicitur,vbi exceptionis ſubtrahi materia non timetur. Hæc enim tergo niueo aperit eloquẽtibus campum, copioſa ſemper aſſiſtit : & quo fiat habilis, in ſe reuoluta colligitur, dum magnis tractatibus explicetur. Iunctura ſine *Vſus chartarũ.* rimis,continuitas de minutiis, viſcera niuea virentium herbarum, ſcripturabilis facies, quæ nigredinem ſuſcipit ad decorẽ, vbi apicibus eleuatis fœcundiſſima verborum plantatrix,ſeges fructum mentibus toties ſuauiſſimum reddit, quoties deſiderium lectoris inuenerit:humanorum actuum ſeruans fidele teſtimonium,præteritorum loquax, obliuionis inimica. Nam memoria noſtra & ſi cauſas retinet, verba commutat. Illi autem ſecure reponitur, quod ſemper æqualiter audiatur. Quapropter deputatam ſummam tot Solidorum de Thuſcia prouincia illi ex illatione tertia te præbere cenſemus, † tertiam de *† tertiæ.* decimæ Indictionis rationibus imputandam: quatenus ſcrinium publicum integritatem fidei ſuæ laudabili debeat perpetuitate ſeruare: quod defectum inter mortalia neſciens, annua cumulatione ſemper augeſcit,noua iugiter accipiẽs, & vetuſta cuſtodiens.

VITALIANO V. C. CANCELLARIO LVCANIÆ ET BRVTIORVM SENATOR PRÆF. PRÆT. XXXIX.

APparet, quantus in Romana ciuitate fuerit populus, vt eum etiam de longinquis regionibus copia prouiſa ſatiaret: quatenus † circumuectæ peregrinorum victui ſufficerent, *† lectæ prouinciæ.* cum illis vbertas aduecta ſeruaret. Nam quam breui numero eſſe poterat,qui Mundi regimina poſſidebat? Teſtantur enim

Roma amplitudo. turbas ciuium ampliſſima ſpatia murorum, Spectaculorum diſtenſus amplexus, mirabilis magnitudo thermarum, & illa vniuerſitas molarum, quam ſpecialiter contributam cõſtat ad victum. Hoc enim inſtrumentum, niſi fuerit vſuale, neceſſariũ non habetur: quoniam nec ornatui poteſt proficere, nec parti aliæ conuenire. Denique hæc, quaſi veſtimenta pretioſa corporum, ita ſunt indicia ciuitatũ: dum nullus acquieſcit ſuperflua facere, quæ ſe nouit magnis pretiis explicare. Hinc enim fuit, vt montuoſa Lucania ſues penderet, hinc vt Brutij boum pecus indigena vbertate præſtarent. Fuit nimirum vtrunque mirabile, vt & prouinciæ tantæ ciuitati ſufficerent, & ſic ampla ciuitas earum beneficiis victualium indigentiam non haberet. Erat quidem illis glorioſum, Romam paſcere: ſed quanto diſpendio videbatur poſſe conſtare, adducere tam multis itineribus, quæ darentur ad pondus? dum quæ probantur decreſcere, nullus poterat imputare. Redactum eſt ad pretium, vbi pati non poterant detrimentum, † quæ nec itineribus minuuntur, nec laboribus ſauciantur. Intelligant prouinciæ bona ſua. Nã ſi antiqui eorum fuerunt ad diſpendia deuoti, cur iſti non ſint ad compendia ſoluenda munifici? Et ideo ambos titulos in aſſem publicum iam redactos diligentia tua ſtatutis illationibus procurauit: ne meis temporibus negligentes eſſe videãtur, qui alienis dignitatibus laudabili integritate paruerunt. Nam licet & alias prouincias ſtuduerim reficere, nil tamen in aliis actum eſt, quod voluerim vindicare. Senſerunt me Iudicem ſuum, † & quibus priuatus ab auis atauiſque profui, viuacius † niſus ſim meis faſcibus adiuuare: vt me agnoſcerent retinere affectum patriæ, quos in meis prouectibus ſentiebam propenſa exultatione gaudere. Pareant ergo nõ compulſione aliqua, ſed amore. Quando & hãc ſummã illis minui, quæ ſolebat offerri. Nã cum mille ducenti Solidi annuis præſtationibus ſoluerẽtur, ad mille eos regia largitate reuocaui: vt exultarent gaudiorũ crementis de oneribus imminutis.

Lucania. Brutij. — *Pondus.* — † quod nec itineribus imminuitur. — † at. — † viſus fuerõ.

† INDVLGENTIA XL

† De indulgent. — Iudex.

QVanuis nomen ipſum Iudicis dicatum videatur eſſe Iuſtitiæ, & totius anni orbitam æquitatis iubeamur ambulare veſtigiis: his tamen diebus in domiciliũ Pietatis iure deflecti-

mus: vt ad Redemptorem omnium remiſſionis itinere perue-nire poſſimus. Ex hac enim virtute ſuauiſſimos fructus legi-mus,& remittendo aliis nobis parcimus. Nam qui periculoſe iuſti ſum°,ſub ſecuritate ſemper ignoſcimus. Quapropter pœ-nas abdicamus,tormenta damnamus, & tunc vere Iudices ſu-mus. Macte Indulgentia, quæ ſoluis & præſules. Tu patrona humani generis: tu afflictis rebus † medicina ſingularis. Quis tuo non egeat munere,cum ſit peccare commune? Ab vniuer-ſis neceſſario peteris: quando ſub te ſpes vitæ ſumitur, quæ ſub Iuſtitia non habetur. Nam dum tribus aliis ſororibus cœleſti gratia perfruaris, & amabili amplexatione nectamini, omnes tibi(quamuis & ipſæ virtutes ſint)honorabiliter cedunt:quan-do te humano generi ſalutiferam eſſe cognoſcunt. Sed quid tantum de terrena conuerſatione dicamus? Pietas eſt, quæ re-git & cælos. O ſi tecum liceret longis temporibus habitare,to-tus excluderetur reatus, & parcendo fieret, vt † parce tollere-tur. Sed prouidentiſſime tanta res ſacris ſolum temporibus vi-detur eſſe conceſſa: vt gratius mundus acciperet,vnde pro rerũ nouitate gauderet. Quapropter abſtine noxiam lictor ſecurim, cui licet impune facere,quod in aliis cognoſceris vindicare. a-ma pauliſper ferrum ſplendidum,non cruentum. Catenas tuas lachrimis madidas felicior rubigo ſuſcipiat. illud potius recõ-de,quod ſolebas includere. Auditoria feralium vocum melio-re ſorte muteſcant. Sit re vera nomen cuſtodis, ſine mortibus alienis,quid ſemper Inferis laboras? aliquando & Superis mi-lita. Otium tibi clemens actus incidit. Qui iuſtitiæ inexorabi-li excubat,neceſſe eſt,vt eum pietas benigna diſcingat. Et ideo cella gemituum, triſtitiæ domus,apud Superos Plutonis hoſ-pitium,locus perpetua nocte cæcatus, tandem infuſione lucis albeſcat: in qua non vnum tormentum ſuſtinet reus, qui an-tequam incurrat necis exitus a Supernis probatur abſciſus. Primũ pedor ille, collega catenarũ, abominabili mœrore diſ-cruciat. auditum alieni gemitus & lamẽta cõturbant. guſtum ieiunia lõga debilitant. tactũ pondera premẽtia defatigãt: lu-mina diutius tenebris obtuſa torpeſcũt. Non eſt vnum clauſis exitiũ: multifaria morte perimitur, qui carceris ſqualore tor-quetur. Nunc ergo reos de Auerno tuo victuros emitte. Re-deat ad Superos, qui ex magna parte Inferos pertulerũt. Atria

Indulgentia. † medica. *Tempus indulgendi.* † Pareæ tollerentur. *Lictor.* *Catena.* *Cuſtos.* *Pondera.*

tua vacuitatibus impleantur. Locus ille perennium lachrymarum quondam triſtes incolas perdat. Non ſunt inde, qui læti ſunt: qui tunc profectò habebit gratiam, ſi deſertus appareat. Exite incluſi, vicina morte ſemper pallentes. Redite ad lucem, quos caligantes tenebræ poſſidebant: nihil amplius optata morte paſſuri, niſi quod adhuc poteratis occidi. Sed vos, qui nulla debetis ambitione iam decipi, delicta relinquite cum catenis, dierum beneficiis abſoluti. Viuite nunc honeſte, qui didiciſtis ſuperſtites mori. Cognoſcite, quam beneficialis ſit bona conuerſatio. altera contulit teterrimum carcerem, hæc nouit ſplendidam tribuere libertatem. Iſta præſtabit, vt velitis viuere: illa dedit, vt eligeretis iam perire. Si leges aſtringunt, vlterius vos nullus includit. Secreta paueſcite, ad forum ſine trepidatione venite. Illa iuſte refugitis, per quæ triſtia pertuliſtis. Mirentur vos liberos, qui viderunt reos. Odiſſe debetis, quod vos tradidit neci. Pecora ipſa vitare norunt, quæ ſe legiſſe cognoſcunt: itinera illa non repetunt, vbi in foueam corruerunt. Tenaces laqueos auis capta declinat, hærētem viſcum alis ſuſpecta non inſidet. Piſceus Lupus arenis ſe mollibus, vt plumbati lini inſidias euadat, immergit: cuius vt ſupradicta retia eius tergum fruſtra diraſerint, alacer in vndas exilit, & vitati periculi gaudia liberatus agnoſcit. Scarus eſca pellectus, cū iunceum carcerem cœperit introire, mox vt ad ſe exitium ſuum inuitatum fuiſſe cognouerit, in caudam labitur, paulatim ſe ab anguſto ſubducens. Quem ſi alter eiuſdem generis cognouerit irretitum, extrema eius mordicus trahit: vt qui ſibi captus nō poteſt ſubuenire, alterius ſolatio probetur euadere. Sic & Sauri argutum piſcium genus, a velocitate nominati, cum ſe in inſidias nexuoſas impulerint, quaſi quibuſdam funibus æquabiliter illigati, totis niſibus trahentes retrorſum, ſocios conantur liberare captiuos. Plura ſunt, ſi talia perquirantur. Omnia enim, quæ poſſunt habere contraria, facilis caſus abſumeret, ſi curam ſalutis propriæ non haberent. Ad te Clauſtrorū magiſtrum verba reuocemus. Patere, pœnale ſecretarium tuum innocenter eſſe ſecretum. Torqueris quidem, quod nullus affligitur. a communibus gaudiis mœſtus exciperis, dum tibi ſoli nō parcitur venia generali, liuidę inuidiæ cōparandus. Suſtine de omnium ſecuritate iacturam, qui habuiſti de multorum

Pecorum ſolertia. *Lupus.* *Scarus.* *Sauri.* *Salutis propria cura.*

afflictione lætitiam. Sed vt tuos quoque gemitus conſolemur, illos tibi tantummodo vendica, quos lex pietatis gratia nõ relaxat, ne cum truculentis parceret, aſperrima facinora leuigaret. Soluamus ergo cuncta, ſecularibus actibus implicati. Patitur omnis homo periculoſos nexus, quos feſtinat euadere. Clauſtra reos dimittant, nos vincula improbæ cogitationis abſoluant.

MAGNI AVRELII CASSIODORI VARIARVM LIBER DVODECIMVS.

DIVERSIS CANCELLARIIS PROVINCIARVM SINGVLARVM SENATOR PRÆF. PRÆT. I.

NEscio quis maior eſſe creditur,† qui de penetralibus Iudicis deſtinatur. Quoniam tanto plus æſtimatur quis amare iuſtitiam, quãto ab illo frequentius conſtat auditam. Per milites ſuos Iudex intelligitur: & ſicut diſcipuli magiſtri ſcientiam produnt, ſic nos obſequentium mores aperiunt. Præceps non putatur obſeruaſſe moderato: auarus paruiſſe non aduertitur continenti: ſtultus prudentibus ſeruiſſe non creditur. Periclitamur fateor in actionibus veſtris, ſi vos mala intentione tractetis. & quod nulli accidit veſtrum, alienum vitium, noſtrum celebratur opprobrium. Suſtinemus tales caſus, quales nos in alios vindicare non poſſumus: & lex qua fruuntur cũcti, in nobis non poteſt cuſtodiri. Sed habemus iterum ex alia parte ſolatium, quod veſtra bona noſtra creduntur eſſe mandata, & nobis ocioſis acquiritur, quicquid gloriæ veſtris laboribus ex-

† quam.

peditur. Si te enim aliquis ſapiẽter agere videat, ſtatim famam tui præceptoris exaltat: dum tale inſtitutũ fuiſſe creditur, qualia geſta nihilominus ſentiuntur. Vna eſt ſententia plebis, tales eſſe Iudices, quales vos contigerit approbari. Et ideo magnopere cauendum eſt, ne ille de vobis incipiat iudicare, cuius vos opinionem contigerit ante laceraſſe. Vlciſcitur pœnis, qui inſiſtit in fabulis: vt tormentis veſtris compenſat, quod populus vulneratus exaggerat. Quam periculoſum eſt, pati Iudicem rationabiliter iratum? & illum de fortunis tuis decernere, quẽ te conſtat grauiter irritaſſe? Quapropter ſtude magis, vt noſtra potius voce lauderis. Quia ſicut te poteſt Iudicis vel ſermo aduerſus deprimere, ita proſperrima ſententia ſubleuare. Perge igitur, per illam Indictionem, iuuante Deo, ad illam prouinciã, Cancellorum pompa decoratus, & glorioſa grauitate præcinctus. Abſens cogita pręſentis pudorem. Nam quid debeas tentare vile, qui militas ſub honore? Faſces tibi Iudicum parẽt, & dum iuſſa Prætorianæ ſedis portare crederis, ipſam quodammodo poteſtatem reuerendus aſſumis. Edicta noſtra imprimis obſerua. oſtende bonam te intendentibus viam. Nam cuius eſt Iudicis cuſtodire mandata, ſi milites noſtra videantur negligere conſtituta? Reginam illam procacium vitiorum Auaritiam fuge, cui cuncta crimina deteſtabili deuotione famulãtur. quæ dum pectus hominis ingreſſa fuerit, gregatim quoque maleſidas cohortes admittit. Ferri non poteſt recepta, quia neſcit eſſe ſolitaria. Agmen habet blandiſſimum. arma ſuſcipit ex talentis. & per dulcedinem ſuperat, quos amara deceptione captiuat. Proinde ad vtilitates publicas eſto ſolicitus. iniuncta morali compulſione procura. Plus agit inculcator rationis, quam poſſit exercere terribilis. Perſona tua refugium ſit oppreſſo, infirmo defenſio, præſidium aliqua calamitate concluſo. Sic enim proprie noſtros Cancellos agitis, ſi læſorum impia clauſtra ſoluatis.

Iudicis ira.

Auaritia.

Cãcellos gere.

VNIVERSIS IVDICIBVS PROVINCIARVM SENATOR PRÆF. PRÆT.

I I.

Caſſiodori abſtinentia.

GRatias diuinitati refero: quia & prouinciales fecerũt, quæ monui, & ego cõpleui omnia, quæ promiſi. Nam nec me

ſenſit quiſquam aliqua venalitate pollutũ,nec ego pertuli Tributarios indeuotos. Habemus vtrique quod in vobis diligere debeamus.illi repererũt affectuoſos Iudices, nos acquiſiuimus integerrimos præcones. Agamus itaque Deo præſtante,quod cæpimus. Poſſeſſor mihi publicas pecunias libens inferat, ego illi in conuentus iuſtitiæ tributa perſoluam. Vobis autem commode repetitur,quod veraciter actum eſſe ſentitur,quando de rebus præteritis ſpes magna redditur in futuris. Probaſtis enim, quia nullum coegimus dare, quod non debuiſſet offerre. Non publicis,non priuatis a me quiſquam damnis afflictus eſt. Priſcorum terrores fecimus ignorari. Nec extraordinaria quæſiuimus, qui cuncta geri legibus optabamus. Sed nec *Præſules.* vos ſitis in ea parte diſſimiles. Præſules imitatores eſſe dignitatis noſtræ,iura voluerunt: quibus pene eandem, quam nobis, iuriſdictionem per prouincias contulerunt. Nullum repudiat ſequẽda iuſtitia.omnes clarificat,quos ſui participatione ſublimat.minorem ſe ille ſolus facit,qui ab ipſa diſceſſit. Cur accipiendi vota ſectemur? Nullam gloriam recipit,qui diues vocatur. Contra omni laude decoratur qui iuſtus edicitur. Deſideremus potius,quod nos pretioſiores locupletibus facit. Faſces accipimus,vt graues eſſe debeamus. Tribunalia conſcẽdimus, vt morum gradibus euehamur. Nil vile,nil cupidum Iudices *Probrum abſit à magiſtratu.*
» decet. Claras enim ſuas maculas reddunt, ſi illi ad quos multi reſpiciunt,aliqua reprehenſione ſordeſcunt.† Alioqui expedit non videri,quam cunctorum irriſione ſignari. Omnes ergo, *† al. Aliquãdo expedit non adiri, quam c.i.ſ.*
» qui præmiorum celſa petimus,vitiorũ humilia deſeramus. Sit
» in nobis frons libera, vt aliorum poſſimus emendare peccata. Æquat crimẽ † omne,quod inquinat. & ideo diſſimilis ab accuſato debet eſſe,qui iudicat. Hæc nos annuo ſermone conuenit loqui:quia bonarum rerum nulla ſatietas eſt. Fateor auiditatem deſiderij mei,cupio me vobiſcũ velle prædicari. Veniamus nũc ad conſueta:quæ ideo debent ſuſcipi grata,quia probãtur eſſe ſolennia. Quapropter, quod feliciter dictum ſit, te officiumque tuum cum Dei iuuamine,poſſeſſores præcipimus admonere,vt tributa Indictionis tertiæ decimæ deuota mente perſoluant: quatenus trinæ illationis moderamine cuſtodito, debitam Reipub. inferant functionem. Tempora exactionum ſtatuta ſeruentur:ita tamen, vt nullus ſub immaturæ compul-

† omnes quos.

Solennia.

Exactionum tempora.

ſionis iniuria ſe ingemiſcat exactum: nec iterum ſub turpi venalitate induciarũ largitas damnoſa præbeatur. Dilatio enim tributi maior fit cauſa diſpẽdij: quãdo irritè ſuſpenditur, quod nullis protractionibus euitatur. Expenſarum quoque fidelem notitiam, quaternis menſibus comprehenſam, conſuetudine cuſtodita, ad ſcrinia noſtra dirigere maturabis: vt totius erroris † diſcuſſa caligine, publici ratiocinij poſſit claritas apparere. Nam ſi aliter facias, te damna reſpiciunt, quæ per neglectũ tuum publicis vtilitatibus ingerũtur. Et vt facilius poſſis, Deo auxiliante, quæ ſunt ſtatuta perficere, illum atque illum ſedis noſtræ milites, tibi officioque veſtro conſuetudinariè præcipimus imminere: quatenus ordinatio noſtra inculpabiliter ſortiatur effectum. Caue ergo, ne te imparem noſtris præſtes admonitis. Quia nimis fœdum eſt, vt a quo laudãda repoſcimus, reſecanda potius approbemus.

Induciæ tributi.

Expenſa.

† deterſa.

VNIVERSIS SAIONIBVS QVI SVNT CANCELLARIIS DEPVTATI SENATOR PRÆFEC. PRÆT.

III.

OPortet quidem cuncta ſub tranquillitate peragi, quemadmodum poſſit bonis moribus conuenire. Sed tanta eſt in Repub. de morum varietate diuerſitas, vt nemo valeat leges defendere, niſi terror videatur aliqua temperare. Ægris non vna cauſa ſalutis eſt, alter cibis reficitur, alter per abſtinentiæ beneficia tenuatur, hic lauacra mollia, ille ferrum quærit ad vulnera, & varium poſcit remedium diuerſa qualitas paſſionũ: ſic qui populis præeſſe cognoſcitur, non vno conſilio prẹditus inuenitur. Feroces diſtrictione premendi ſunt, manſueti ciuiliter admonendi, doloſi caute, ſimplices ſub lenitate tractandi ſunt. Et ideo vbique probatur eſſe neceſſaria prudentia, quoniam rebus omnibus adhibere videtur accommoda. Quapropter deuotionem tuam ſolatiis illius viri clariſſimi Cancellarij noſtri ſolemni more deputamus: vt contra nullum alium erigaris, niſi qui legibus parere deſpexerit. Ad forum trahe, qui iuſta non recipit: ſub continentia iraſcere, ſub maturitate diſtringe. Timeri te amplius volumus quam probari: quia maxime illud vigori tuo reputabitur, ſi nullius prẹſumptione peccetur

cetur. Cogitetur præ omnibus pecuniæ publicæ fidelis exactio. Sit tuum commodum contemptus alienus. Coactus faciat, qui iuſta ſponte complere neglexerit. Cauſis tãtum te delegatis impende. Si præcepta ſequeris, deuia non requiris. Caret culpa, qui imperata perfecerit. In executore illud eſt peſſimum, ſi Iudicis relinquat arbitrium. Non inde iacteris, quod tibi non poteſt obuiari. Nec aſſumere ſuperbiam velis, quia te
„ multorum humilitas pertimeſcit. Viri fortes ſemper in pace
„ modeſti ſunt: & iuſtitiam nimis diligunt, qui frequenter prælia tractauerunt. Quam gratum eſt, ſi inter parentes reuerſus, querelarum non reportes opprobrium: ſed ita te cognoſcant egiſſe, quemadmodum diligentes probantur optare? Nos etiam gratanter excipimus cum laude venientem, & ocio vacare nõ ſinimus, quem probabiliter geſſiſſe ſentimus. His etiam & rerũ dominus maiora credit, quos bona conſcientia vtilitates ſuas egiſſe probauerit. Quanta ſunt, quæ poſſunt tollere ſapientes? Nemo amplius acquirit, quam qui ſe bona conuerſatione tractauit.

CANONICARIO VENETIARVM SENATOR PRÆFEC. PRÆT.

IV.

Menſuræ regalis apparatus ditiſſimus non paruus Reipub. *Piſces.*
probatur ornatus: quia tãta dominus poſſidere creditur, *Menſa princi-*
quantis nouitatibus epulatur. Priuati eſt, habere quod locus *pis.* *Exormiſton*
continet: in principali conuiuio hoc profecto decet exquiri, *Sicula quib.*
quod viſum debeat admirari. Deſtinet Carpam Danubius, a *licet laboribus*
Rheno veniat Ancorago † exormis, Tonſicula quibuſlibet la- *offerat &c.* *Infr. epiſt. c. 4.*
boribus offeratur, Brutiorum mare dulces mittat † Acernias, *† Arcenias.*
ſapori piſces de diuerſis finibus afferantur. Sic decet Regẽ paſ- *al. Acernias.*
cere, vt a Legatis gentium credatur pene omnia poſſidere. Et ideo procuranda ſunt vina, quæ ſingulariter fœcunda nutrit Italia: ne qui externa debemus appetere, videamur propria nõ *Vina Italiæ.*
quæſiſſe. Comitis itaque Patrimonij relatione declaratum eſt, Acinaticum, cui nomen ex acino eſt, Enthecis aulicis fuiſſe *Acinaticum.*
tenuatum. Et quia cunctæ dignitates inuicem ſibi debent neceſſaria miniſtrare, quæ probantur ad rerum dominos pertinere, ad Poſſeſſores Veronenſes, vbi eius rei cura præci-

pua eſt, vos iubemus accedere: quatenus accepto pretio competenti, nullus tardet vendere, quod principali gratiæ debetur offerre. Digna plane ſpecies, de qua ſe iactet Italia. Nam licet

Vina Græc. ingenioſa Græcia multifaria ſe diligentiæ ſubtilitate commendet, & vina ſua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus inſaporet, ſub tāta tamē exquiſitione reperitur ſimile nil habere. Hoc eſt enim merū, & colore regiū, & ſapore præcipuum: vt blattam aut ipſius putes fontibus tingi, aut liquores eius a purpura credantur expreſſi. Dulcedo illi ineffabili ſuauitate ſentitur, ſtipis neſcio qua firmitate roboratur; tactus eius denſitate pingueſcit, vt dicas eſſe aut carneum liquorem, aut edibilem potionem. Libet referre, quam ſingularis eſſe videatur eius collectio. Autumno lecta de vineis in pergulis domeſticis vua reſupina ſuſpenditur, ſeruatur in vaſis ſuis, thecis naturalibus cuſtoditur. Rigeſcit non liqueſcit ex ſenio, tunc fatuos humores exudans, magna ſuauitate dulceſcit. Trahitur ad menſem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tempus aperiat: miroque modo incipit eſſe nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquum. Hyemale muſtum, vuarum frigidus ſanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, violeum nectar: deferuet primum in origine ſua, & cum potuerit adoleſcere, perpetuam incipit habere nouitatem. non calcibus iniurioſe tunditur, nec aliqua ſordiū admixtione fuſcatur: ſed quemadmodum decet nobilitas tanta prouocatur. defluit, dum aqua dureſcit. fœcunda eſt, cum omnis agrorum fructus abſcedit. Diſtillat gemmis comparem liquorem. Iucūdum neſcio quid illachrimat: & præter quod eius delectat dul-

† quamocy. cedo, in aſpectu ſingularis eius eſt pulchritudo. Hoc† quamtocius perquiſitum, & competentibus pretiis aggregatū, Chartariis, qui in rem directi ſunt, tradite deferendum. Nec illud negligendum putetis, quod lacteo poculo reluceſcit: quando

Albedo. plus eſt mirabile, quod potueritis difficilius inuenire. Albedo ibi decora eſt, & ſerena puritas: vt illud de roſis, hoc credatur natum eſſe de liliis. Colore quidem extraneum, ſed ſoporé germanum eſt. Aſpectus diſpar, & ſimilis in vtroque ſuauitas. Nā quod acute ſapit, quod cito reficit, commune illis intelligitur: ſed magna eſt diſtantia, quæ videtur. Illud intueris robore lætum, hoc inſpicis candore feſtiuum. Et ideo procuratio eorum

debet eſſe celerrima: quando in ambobus eſſe cognoſcitur, quod pariter expetatur.

VALERIANO V.S. SENATOR PRÆFEC. PRÆT. V.

Ob tranſitum militum remiſſa tributa.

GEneraliter quidem ampliſſimum cognitorē decet beneficia dilatare: quoniam qui omnibus præeſſe cognoſcitur, cunctis impendere profutura cenſetur. Sed gratificante natura illis amplius debemus, qui nobis aliqua proximitate iungūtur: dum quoddā genus recti videatur eſſe propoſiti, ab æqualitate diſcedi. Nam modeſtiam Collegio impendimus, reuerētiam Patribus exhibemus. Ciuibus debemus communem gratiam, ſed affectum filiis ſingularem: & tanta neceſſitudinum vis eſt, vt nullus ſe contemptum diiudicet, ſi ſibi aliena pignora prælata eſſe cognoſcit. Et ideo non eſt aliquid iniuſtum, de patria plus eſſe ſolicitum, eo præſertim tempore cum eius videamur periculis ſubuenire. Plus enim eos diligere credim⁹, quos eripere feſtinamus. Veniens itaque numeroſus exercitus, qui ad defenſionem Reipub. noſcitur deſtinatus, Lucaniæ Brutiorumque dicitur culta vaſtaſſe, & abundantiam regionum ſtudio tenuaſſe rapinarum. Sed quoniam & illis dare, & iſtis ſumere, pro temporis qualitate, neceſſe eſt, pretia quæ antiquus ordo conſtituit, ex iuſſione Rerum domini cognoſcite temperata: vt multo arctius, quam vendere ſolebatis, in aſſem publicum præbita debeant imputari: quatenus nec poſſeſſor diſpēdia, nec exercitus laborans ſuſtinere poſſit inopiam. Nolite igitur eſſe ſoliciti. Euaſiſtis exigentium manus: tributa vobis præſens adimit apparatus. Sed quo facilius inſtrueretur veſtra notitia, imputationum ſummas infra ſcriptis Breuibus credidim⁹ exprimendas: vt nemo vobis vendat beneficium, quod publica noſcitis largitate collatum. Continete ergo poſſeſſorum intēperatos motus. Ament quieta, quos nullus ad incerta præcipitat. Dum belligerat Gothorū exercitus, ſit in pace Romanus. Felicium votum eſt, quod iubetur. Ne ruſtici, agreſte hominum genus, dum laborandi tædia fugiunt, illicitis auſibus efferantur: & contra vos incipiant erigi, quos vix poteratis in pace moderari. Quapropter ex regia iuſſione ſingulos Conductores Maſſarum, & Poſſeſſores validos admonete, vt nul-

Diſcedere ab æqualitate, genus recti propoſiti.

Nemo beneficium vendat publica collati largitate.

Conductores Maſſarum.

Vſus ferri. lam contrahant in concertatione barbariem: ne non tantum feſtinent bellis prodeſſe, quantum quiete confundere. Arripiant ferrum, ſed vnde agros excolant: ſummat cuſpides, *Signa pacis.* boum ſtimulos non furoris. Defenſorum maxima laus eſt, ſi cum illi videantur prædictas regiones protegere, iſti non deſinant patrioticas poſſeſſiones excolere. Sit Iudicibus vigor ex legibus. Subſellia non deſinant iura malis moribus intonare. Timeat latro indicium, quod ſemper expauit. Adulter gremiũ Iudicis intremiſcat. Falſarius vocem præconis exhorreat. Fur *Vox præconis.* fora non rideat. Quia tunc libertas gaudet, ſi talia non lętetur. Sic enim proſperrime geri non ſentietis bellum, ſi vobis ſit cõmuniter de ciuilitate conſilium. Nullus opprimat indigẽtem: inuadite peruaſores: inſequimini perſequentes. Eſt vobis competens pugna ciuilis. Omnia pacata vos redditis, ſi duces ſcele- *Annona.* rum cõprimatis. In annonis vero reputandis eſto ſolicitus, ne aliquẽ cuiuſquam poſſit fraudare verſutia. Rectoribus autem exercitus a Rerum dominis ſub mea præſentia cognoſcite delegatum: vt dum a vobis neceſſario fuerint commoniti, grauatis per iniuriam debeat ſubueniri. Cuſtodiant nihilominus di- *Diſciplina exercit.* ſciplinam, vnde robuſtius armatur ſemper exercitus. Additum eſt etiã beneficij genus, vt a præſenti deuotione præceptis Regis nec diuina domus videatur excepta, ſed totum cõmuniter ſuſtineatur, quod pro generalitate cenſetur. Nunc ergo cũ omnibus fratribus veſtris ſtudioſe conſurgite omnibus, & ſub omni cautela neceſſaria prouidete: vt proſit re vera nobiliſſimæ patriæ talia volumina prætuliſſe. Quieta enim regere, & ex vſu adminiſtrare prouincias, homines vel mediocris intelligẽtiæ poſſunt: ſed hoc opus, hic labor eſt, illud magis regere, quod ſe *Difficilia, quæ pulchra.* relictum non poteſt continere. Ceſſat enim nautarum in tranquillitate peritia: nec nomen præſtat artifici, niſi fuerit vis magna periculi. Habetis ergo tempus, vbi & famam ſapientũ poſ- *Iudex eod. cum priuatis iure.* ſitis acquirere, & in omni parte vos laudabiliter, iuuante domino, cuſtodire. Meos autem vltra cęteros minime cõmendo: quia omnibus hoc cupimus accidere, quod noſtris laboribus deſideramus euenire. Mihi enim propria cura dilapſa eſt, poſtquam generalem cœpi cogitare cuſtodiam. Opto meis bene, ſed quod poſſit eſſe cõmune: quia magnæ iniuſtitiæ genus eſt, aliud ſibi Iudicem velle, quam poteſt generalitas ſuſtinere.

VNIVERSIS PRÆFECTVRÆ TITVLOS ADMINISTRANTIBVS SENATOR PRÆF. PRAET. VI.

QVanuis abunde ſufficiant, quæ Rerum domini ingenita pietate præceperunt, interminationes tamen importunis „ & fatuis adhibita diſtrictione geminamus: vt qui nequeũt eru- „ beſcere, ſaltem ſe contineant per timorem. Quis enim de ſua præſumptione gratuletur, quando famam perditurus eſt, qui interdicta tentauerit? Retundatur ambitio cæca cupientum: „ proterua refrenetur audacia. qui lucrum de malo quærit, pœ- „ na propoſita terreatur. qui honorem per nefanda deſiderat, a- „ miſſa potius opinione turbetur. Additur etiam, quod noſtris „ temporibus ſceleratæ pecuniæ non valebunt. nec culpam ſuã „ redemit, qui reum ſe eſſe cognoſcit. Iniquis fraudibus non patebit occaſio: perſequimur, non vendimus excedentes. Vbi iam male capientes ſpem habebitis, quando vobis & Rerum domini, & veſtri Iudices comminantur? Vos tamen, quos ad publicas adminiſtrationes peruenire, noſtra fecit electio, de actionum honeſtate confidite. Quia vos nulla venalitas excludit, ſi probitas continuerit actionis. Publicis vtilitatibus ſeruite fixi: quoniam vos nulla priuata damna concutient. Reddite hanc viciſſitudinem iudicio meo: vt qui vos nullo proprio ſuffragio grauari feci, ſtudeatis in vobis mea facta laudari. Præfixum itaque tempus a Rerum dominis noueritis eſſe ſeruandũ: ita tamen, vt ea quæ vobis pro publica vtilitate decreta ſunt, prouidere ac ſoluere debeatis.

Soluendi tẽpus ſeruetur.

Ne pecuniis redimantur ſcelera.

CANONICARIO VENETIARVM SENATOR PRAET. PRAEF. VII.

SVb clementia boni principis nihil conſtat licere fortuitis: quando ſiniſtros caſus corrigunt, qui præſtare proſperrime conſueuerunt. Nam quemadmodum inferret nudus ſæuam barbariem, & diſtrictum principem? quando ſpoliatus iure negat, quod affluens inferre didicerat. Atque ideo illi vel illi, Sueuorum incurſione vaſtatis, fiſcum decimæ quintæ Indictionis ſerenitas regalis indulſit, ſicut te poterit inſtruere rele-

Indulgentia tributorum.

A nudo nihil exigendum.

cta præceptio. Vnde obedientiam cõmendantes a ſupradictis poſſeſſoribus de prædiis, quæ tamen cognoueris eſſe vaſtata, præſentis Indictionis tributa non exigas: reliqua vero ſolenni compulſione procura: vt conſtitutis temporibus Arcario

Parcendum in pibus. noſtro reſiduam ſuppleas quantitatem. Caue ergo, ne grauior fias hoſtibus, ſi adhuc nudare velis exutos: chlamydes non pa-ueſcant, qui arma timuerunt: rapinas non ſentiant poſt prædones. Validas contra te apochas inuenerunt: inuictas ſecuritates illis dedit calamitas ſua: violentus abſtulit, quod quærebas. Cui nihil videtur relictum, a tributis conſtat eſſe liberatũ.

CONSVLARI PROVINCIÆ LIGVRIÆ SENATOR, PRÆF. PRÆT.

IIX.

Compulſores exigant tributum moderatè.

NOuum genus videtur eſſe compendij, poſtulantes acquirere, & præſtantes nulla damna ſentire. Nam ſic accipitur ab vno, vt perire non poſſit ab altero: donatur ſine diſpendio: ceditur ſine imminutione: & nomen habet munificentiæ, quod iura domini neſcit exire. Quapropter ille caſarũ ſuarum, in illa prouincia conſtitutarum, quas Breuis ſubter cõſcriptus eloquitur, exactorũ ſuggerit enormitate vexari. Deſiderãs ſine aliqua imminutione publicæ vtilitatis, inferre ſe debere noſtris Arcariis debitã functionẽ. Quod nos, qui nullorũ damnis ſtudere cognoſcimus, dummodo fiſco competentia rationabili ſatis factione ſoluantur libenter annuimus. Quia hoc eſt bona deſideria ſuſpendere, quod illicita perpetrare. Qua de re ſpectabilitas tua commonitis Curialibus vel Compulſoribus, nec nõ & his, quorũ intereſſe cognoſcit, ab illa Indictione prædictis caſis exactionem facies ſub hac conditione remoueri, vt ſi intra illas Calendas ſumma, quæ competit, non fuerit Arcario perſoluta, intra prouinciam ſolennis exactio peragatur.

Arcariorum apochæ. Minus ne ſi fidem ſuæ promiſſionis Arcariorum apochis probauerit eſſe completam, ab omni inquietudine compulſorum deſignata prædia liberentur. Quia illa magis debent eligi, quæ ſine ſuſpicione dãni libenti animo probantur offerri. Grata enim nobis eſt ſine inſtantia compulſoris exactio, & hoc deuotum facere, quod vix poterat coactus implere. Atque vtinam poſſeſſor vltroneus, & nobis neceſſitatem morarum tolleret, &

ſibi dãna competentibus illationibus abrogaret. Ipſe enim imminentem neceſſarium facit, qui ſolennia præbere diſtulerit.

PASCHASIO PRÆFECTO ANNONÆ SENATOR PRAEF. PRAET. IX.

Pietate plenum eſt, peregrinam gentem publicis beneficiis obligare, & non tantum conſanguineos ad ſubſtantiæ lucra mittere, quantum ipſos quoque aduenas inuitare. Hereditas, quæ eſt ſine proximis, abſque parentela ſucceſſio, ſolaque fides generis eſt, patrios ſonare ſermones. Afer enim ſic expetit beneficia, vt ſibi olim doceat fuiſſe cõceſſa: donum ſine accipientis nomine, præter perſonam largitas: quia primum collatum eſt genti, vt poſtea petentium vocabulum potuiſſet affigi. Hinc eſt, quod iure quodam poſtulant hereditates alienas, & illis tantum videtur competere, quod Romanus non poteſt in cauſis ſimilibus obtinere. Beneficium tale non habuerũt in patria ſua, ſed hic omnes ſub hac conditione parẽtes ſunt: vniuerſa natio, quantum ad ſucceſſionis beneficium, vna familia eſt. Quocirca experientia tua preces illius diligenti examinatione diſcutiat: & ſi re vera ille, quem ſuggerit de hac luce trãſiſſe, filios non reliquit, nec ab alio conſtat rationabiliter poſſideri, introductionem memoratæ rei officium veſtrũ celebret ex more: quatenus antiqua pietas regnantum præſentium reputet beneficia dominorum, & poſſit pro illis ſupplicare, ſub quibus ſe magis intelligit votiua meruiſſe. Reſumat facultatẽ, qui ſe ſuſpirauerat amiſiſſe. Peregrinum ſe vltra dicere nõ potuit, qui optata rura conquirit. Habeat poſſeſſorum ſimilem dignitatem, & iam tributa reparatus inferat, qui opem ab alienis manibus expetebat. Gaudeat ſe ad hoc per ductũ, vt daret, quod vtique niſi habenti non probatur emergere: cæteris dominis in hac tantum ſorte deterior, quoniam alienare nequit, quod poſſidere præualuit. Sed & hoc quoq; magna credimus æquitate repertum, vt qui loco ſuccedit pignoris, ſubſtantiam ſuam effectam patris iure ſeruet extraneis. Miſeratione paſtus, nũc paſcat & alios: felix illi contigit & prædicanda captiuitas, Romana ciuitate perfrui, & Afrorum priuilegiis potuiſſe miſceri.

Etiam exteri beneficiis obligandi publicis.

Alienatio vetanda.

Felix captiuitas.

† Vniuerſis.

† DIVERSIS CANCELLARIIS PROVINCIARVM SENATOR PRAEF. PRAET. X.

† grauant &. — Debere, graue eſt. — Crudelis miſericordia. — † conſtricti. — † Arcario. — † Arcarius.

RAtionum publicarum reliquiæ infauſtæ ſunt ægritudini comparandæ, quæ † grauatum debilitant, niſi ſub celeritate diſcedant. Reatus quidam eſt, eſſe ſub debito: nec liber poteſt veraciter dici, qui probatur obnoxius reperiri. Prudens ſe ipſe compellit: minus cautus eſt, qui vrgetur ab alrero. Nam quid egit totius anni ſuſcepta compulſio? Summa futuræ Indictionis & quantitas exigatur. Parcendo, non parcitis: exonerãdo, prægrauatis: & dum venales moras quæritis, tributi onera duplicatis. Relinquite tandem crudelem miſericordiam, beneficia tota deteſtatione fellita. Grauius percutit, qui blandiẽdo graſſatur: & ſub indulgentia lædit, qui cõſuetis temporibus exigere tributa diſtulerit. Et ideo definite aliquando poſſeſſorum damna mercari: quia totum † conſcripti per incommoda redditis, quod iniquis dilationibus abſtuliſtis. Poſt ita enim non vos credatis verbis iterum commoneri, ſed irremiſſibili exactione compelli. Quapropter ſi ad illum diem † Archario noſtro, quæ de prouinciis ſolenniter poſtulantur, diſpunctis rationibus, non aut per te intuleris, aut deſtinaueris quantitatem, degeniatus in prouincia velociter reddes, quæ te male diſtuliſſe cognoſcis. Quia nimis iniquum eſt, vt aſſis publicus ſub tua negligentia iaceat, & † Archarius mutuatam pecuniã publicis vtilitatibus inceſſanter expendas.

PETRO NVNC EROGATORI OBSONIORVM SENATOR PRAEF. PRAET. XI.

Populo Rom. obſonia à principe data abſque fraude tribuantur. — Auri puritas. — † Fortè, aqualiculo.

PRobatæ debet eſſe conſcientiæ, qui principalia beneficia præponitur erogare: ne aliqua cupiditatis ſorte deficcetur, quod a tanta liberalitate profunditur. Mutant enim quaſlibet largitates rapientium manus. Et ſicut fontis puritas per limoſa corrumpitur, ſic afflučtia boni regis auaris diſtributionibus immutatur. Aurum ipſum, cum ſoluitur in liquorem, niſi mundiſſimo † caliculo ſuſcipiatur, inficitur: quando puritatem ſui

illa

illa ſola cuſtodiunt, quæ nulla ſordium admixtione fuſcantur. Quam gratum, per niueos caliculos riuulos videre currentes? & ipſam quodammodo Naturæ liberam ridere puritaté, quã-do in nullis maculis iniuriata turpatur? Sic dona Rerum domini nulla debent pollutione fuſcari: ſed ſicut ab ipſo exeunt copioſa, ita debent ad Romanos peruenire puriſſima. Nam licet omnis fraus grauis eſſe videatur, illa tamen importabilis redditur, quæ in Romulea plebe graſſatur: turba quæ viuit quieta: populus qui neſcitur, niſi cum † locus eſt: clamor ſine ſeditione: ſtrepitus furoris neſcius: quibus ſola contentio eſt, paupertatem fugere, & diuitias non amare. Neſciunt enim eſſe lucripetes, nec aliqua ſe negociationis calliditate diſcruciant: viuũt fortuna mediocrium, & conſcientia diuitum. Nonne piaculũ eſt, talibus rapere, qui neſciunt aliena fraudare? Quapropter obſonia, Romano populo diſtribuenda, ab illa Indictione, propitia tibi diuinitate concedimus: vt ſine aliqua diminutione percipere poſſit, quod regia largitate promeruit. Caue, ne quod illi meruerunt alter accipiat, & tu a gratia noſtra peregrinus reddaris, ſi a ciuico amore diſceſſeris. Non fiat Latialis pretio, qui ciuitatis illius nõ habet iura naſcendo. Honorandũ ſemper eſt, quod nomen gentibus dedit: quando potior in humanis redditur, de cuius aliquid claritate præſtatur. Munera iſta Quiritum ſunt. Non ſurripiat locum liberi fortuna ſeruilis. In maieſtatem Romani populi peccat, qui ſanguinis illius puritatem famulorum ſocietate commaculat.

† v. lætus.

ANASTASIO CANCELLARIO LVCANIÆ ET BRVTIORVM SENATOR PRÆF. PRÆT. XII.

CVm apud Rerum dominum ſolenni more pranderemus, & diuerſæ prouinciæ de ſuis delitiis laudarentur, ad vina Brutiorum & † Silanica ei ſuauitate, currente vt aſſolet ſermone, peruentum eſt: quod herbarum beneficio tanta ibi Naturæ iucunditate conficitur, vt non credas deeſſe mellis guſtum, quem nulla conſpicis qualitate permixtum. Manat illic leuiter prouocatum lac vberibus fiſtuloſis, & quaſi in alios ventres Naturæ vbertate collectũ, non guttis impluit, ſed quibuſdam

† Silani caſei ſuauitatem.

Lactis deſcriptio.

Ee

repentinis torrentibus influeſcit. Redolet ſuauis & varius odor herbarum, naribus agnoſcitur pecudum paſtus, qui flagrans virtute diuerſa, thuris ſentitur inſpirare ſimilia. [Huic tanta pinguedo ſociatur, vt arbitreris ſimul decurrere palladium liſiquorem, niſi quod ab illa praſina viriditate niueo cãdore diſcernitur. Tunc cadis late patentibus copia illa mirabilis læto nimirum paſtore ſuſcepta, cum admixtione coaguli in calloſam cœperit teneritudinem condurari, ad pulcherrimum orbem forma perducitur: quæ ſubterraneis horreis aliquantulũ congregata, diuturnam caſei facit eſſe ſuſtantiam. (Hoc quantocius ſuper impoſitum nauigiis deſtinabis, vt deſideriis regalibus paruo munere ſatisfeciſſe videamur. Vinum quoque, quod laudare cupiens † Palmatianum nominauit Antiquitas, non ſtipſi aſperum, ſed gratum ſuauitate perquire.) Nam licet inter vina Brutia videatur extremũ, factũ tamẽ eſt pene generali opinione præcipuũ. Ibi enim reperitur & † Gazeto par, & Sabino ſimile, & magnis odoribus ſingulare. Sed quia illud famã ſibi nobiliſſimam vindicauit. Hoc & in ſuo genere nimis elegans perquiratur, ne prudentiam Maiorum aliquid appellaſſe videatur improprium. Eſt enim ſuaui pinguedine, molliter ſatum, viuacitate firmiſſimum, naribus violentum, candore quoque perſpicuum: quod ita redolet ore ructatum, vt merito illi a palma nomen videatur impoſitum. Viſcera defecta cõſtringit, vulnera madida deſiccat, laſſum reficit pectus: & quod vix præualet implere potus arte cõpoſitus, hic naturaliter præſtat infect⁹. Sed prouide, vt ſupradictas ſpecies exactas debeas deſtinare: quia falli non poſſumus, qui hoc patriotica veritate retinemus. Ad præſens enim de cellariis noſtris, quæ deſiderabãtur, obtulimus. Tu autem tuo periculo diſſimilia facis, quorum iam iudicia teneri poſſe cognoſcis.

† Palmatinũ. al. Palmarium.

† Vazeo.

EDICTVM CAPITVLI POPVLO. XIII.

VT † Su contineri debet omnium, largitas impenſa dominorum: quando neceſſe eſt vniuerſitati proficere, quod illos impulſu diuinitatis probatum fuerit effeciſſe. Pietas ſiquidem principum totum cuſtodit imperium: & dum illis viciſſitudo digna redditur, incolumia Reipub. membra ſeruantur.

† Erſi. al. Si. al. Niſi.

Res pauperum inuadentes.

Dudum ſiquidem imperialia conſtituta per Brutios atque Lucaniam ſacroſanctas Eccleſias aliqua munerum deuotione iuuerunt. Sed vt eſt ſacrilegis mentibus familiare, & in ipſa quoq; reuerētia diuina peccare, nonnullam exinde partē Numerariorū nomine Canonicarij ſubtrahebāt: facientes laïcum cōmodum ſubſtantiam clericorū: quod ſedis noſtræ Numerarij execratione deteſtabili reſpuentes, nunquam ſibi illatum fuiſſe ſuggerunt, quod de tali ſcelere manus impiæ defraudauerunt. Quid adhuc minime audacia humana tētabis, ſi & ibi furta porrigis, vbi te minime latere poſſe cognoſcis? Vt illudas oculis fortaſſe mortalibus, quanuis iniqua, tamen aliqua videtur præſumptio: quanta vero cæcitate damnatur, qui ſe æſtimat perpetrare, quod diuinitas non poſſit aduertere? Sed ne ſimilis vlterius graſſetur forte præſumptio, aut diuinam patientiam frequēs prouocare poſſit exceſſus, edictali programmate definimus, vt qui in hac fuerit vlterius fraude verſatus, & militia careat, & compendium propriæ facultatis amittat. Grauiore ſiquidem pœna plectendus eſt, qui vſque ad iniuriam diuinam ſuam nihilominus tetendit audaciam. Habeant pauperes dona regnantum: poſſideant aliquid, quibus nulla facultas eſt. Cur aliena ſubſtantia in regali poſita largitate peruaditur? Poſſeſſio eius, principis munus eſt. Quemadmodum præſumat ſubiectus contingere, quod Deo reſpicit humilitatem dominantis offerre? Additur, quod talibus non dare, tuliſſe eſt; & merito, quando qui poteſt eſurientibus ſubuenire, ſi non paſcit, extinguit. Pudeat illis tollere, quibus iubentur offerre. Vltra omnes crudelitates eſt, diuitem velle fieri de exiguitate mendici. Amentur honeſta lucra: horreantur damnoſa compendia: nullus audeat inde tollere, quod poſſit collecta diſpergere. Addendo perdidit, qui retinendo collegerit: & paupertatem potius ad ſe trahit, ſi exigētium pecunias non repellit.

Numerarij, Canonicarij.

Militia adēpta ſacrilegis.

ANASTASIO CANCELLARIO LVCANIAE ET BRVTIORVM SENATOR PRAEF. PRAET. XIV.

Ob ſterilitatẽ indulta cōceſſa Rhegienſib. Rhegienſes ciues, vltimi Brutiorum, quos a Siciliæ corpore violenti quondam maris impetus ſegregauit, vnde ciuitas eorum nomen accepit, diuiſio enim ῥήγιον Græca lingua vocitatur, iniqua ſuggerunt ſe exactorum præſumptione fatigari, implorantes non aurium, ſed oculorum noſtrorum nota remedia, qui poſſumus ſcire territorium eorum quod petitur non habere. Eſt enim montanis lapillis terra rariſſima, arida

Fructus induſtriales. paſcuis, ſed vndoſa vindemiis: ſegetibus aduerſa, ſed oliuis accōmoda: & ideo cultura eius omnis in ſarculis eſt, quia ſuperficies ipſius ſicca nutrire non valet ſuperne neſcientia. Tergore illic ager nudus, induſtria potius, quam Natura veſtitur. Nam

† Fort. opera. Palladiæ ſyluæ † .... viriditate contegitur, qui in ſolo aridiſſimus approbatur. Talibus enim locis illa proficiunt, quæ radicibus proceris ad humi penetrale deſcendunt. Segetes rigãtur, vt viuãt, & conditione mutata hóc ariſtis impẽditur, quod oleribus exhibetur. Quãta ſeges eſt, quæ manu colligitur? raro illic ab area venit humeris grauatus agricola: vt non meſſis in horreis colligatur, ſed vix poſſit aliquos cophinos de ſumma vbertate cōplere. In hortis autẽ ruſticorũ agmen habetur operoſum: quia olus illic omne ſaporũ eſt marina irroratione reſperſum: quod humana induſtria fieri cōſueuit. Hic cũ nutrire-

Intybi. tur accepit. Cõtra Maronis autẽ ſententiã, intyborũ illic fibræ dulciſſimæ ſunt, quæ præcinctæ foliis tortuoſis calloſa teneritudine conglobantur: vnde in morem nitri aliquid decerptum frangitur, dum a fœcundo ceſpite ſegregatur. His victualibus, ſi vis noſſe, regio illa fœcunda eſt. nam & marinis delitiis co-

Confluens. pioſa iucunditate perfruitur: quia ibi mare Supernum ac Infernum, infertis frontibus adunatum, delitias vtriuſque pelagi in vnam congregationem ſinus ſui volubilitate perducit. Neceſſe eſt enim illic & piſces properare, vbi conſtat & vndam poſſe defluere. Exormiſton quoque inter piſces regium genus, compar murenis corpore, vel colore diſtans, naribus ſetoſis, coloſtrea delicata teneritudine præditũ, oleoſo ac ſuaui liquore coagulatum, appetibilis grataque pinguedo, cum

ſpumis fluctuantibus inter aëris confinia cœperit enatare, neſcit ad cubilia redire: quæ deſerit, credo, aut immemor reuerſionis, aut teneritudine ſumma mollitus, nequit vndis eleuantibus contraria obluctatione demergere: fertur velut corpus exanime, nullis niſibus periculum, nulla arte deuitans, & hinc viribus deſtitutus, redire non creditur, quia nec fugere poſſe ſentitur. Hic plane tantæ dulcedinis eſſe dignoſcitur, vt ei nemo piſcium comparetur. Hæc ſunt in litore Rhegino, quæ diximus. quod non alio referente cognouimus, & ſi viſuali probatione retinemus. Quapropter laridi atque tritici ſpecies nullis temporibus coemptionis nomine inde decernimus poſtulari. Quia nimis calumnioſe petitur, quod loci beneficio non habetur. Deinde ſufficere debet defenſio veritatis & teſtimonium Iudicis. Quia nimis execrabile malum eſt, ſi cum aliud nouerit conſcientia, aliud lingua decernat. Additur etiã, quod tantis commeantium fatigantur aduentibus, tanta excurrentium laceratione deteritur, vt rationabiliter illi remitti debuiſſet vel quod apud ipſam naſci non poſſe conſtaret.

Vidimus, non audiuimus.

Species lardi & tritici.

Aliud noſſe, aliud decernere.

MAXIMO V.I. CANCELLARIO LVCANIÆ ET BRVTIORVM SENATOR PRÆF. PRÆT. XV.

SCillacium prima vrbium Brutiorum, quam Troiæ deſtructor Vlyſſes creditur condidiſſe, irrationabiliter dicitur præſumentium nimietate vexari: quod nobis præſidentibus non oportuiſſet aſſumi: quia læſiones eius cogimur plus dolere, dum patriotica nos probatur affectione contingere. Ciuitas ſupra ſinum Adriaticum conſtituta, in modum botrionis pendet in collibus. non quod difficili aſcenſione turgeſcat, ſed vt voluptuoſe campos virentes & cærula maris terga reſpiciat. Hæc naſcentem Solem ab ipſis cunabulis intuetur, vbi ventura dies non præmittit auroram, ſed mox vt oriri cœperit lampadem ſuam vibrans fulgor oſtendit. Gaudentẽ reſpicit Phœbum. propria illic luminis claritate reſplendet. vt ipſa magis Solis putetur eſſe patria, Rhodi opinione ſuperata. Fruitur luce perſpicua. aëris quoque temperie donata, apricas hyemes, refrigeratas ſentit ætates: & ſine aliquo mœrore trãſigitur, vbi

Vlyſſes, conditor Scillacij.

Terga maris.

infeſta tempora nõ timentur. Hinc & homo ſenſu liberior eſt, quia temperies cuncta moderatur. Patria ſiquidem feruens leues efficit & acutos, frigida tardos, & ſubdólos. ſola temperata eſt, quæ mores hominum ſua qualitate componit. Hinc eſt quod Antiqui Athenas ſedem ſapientium eſſe dixerunt, quæ aëris puritate perũcta, lucidiſſimos ſenſus ad contemplatiuã partem felici largitate præparauit. Nunquid enim tale eſt corpora, aquas cœnoſas ſorbere, quale perſpicuitatem dulciſſimi fontis haurire? Sic animæ vigor ornatur, dum ſpiritu grauiore comprimitur. Subiacemus enim neceſſario talibus rebus: quãdo nubilo triſtes efficimur: & iterum naturaliter ad ſerena gaudemus: quia cœleſtis animæ ſubſtantia ad infecta † quoque & puriſſima lætatur. Fruitur marinis quoque copioſa delitiis, dũ poſſidet vicina, quæ nos fecimus, clauſtra Neptunia. Ad pedẽ ſiquidem † Moſcij montis ſaxorum viſceribus excauatis, fluenta Nerei gurgitis decenter immiſimus. Vbi agmẽ piſcium, ſub libera captiuitate ludentium, & delectatione reficit animos, & admiratione mulcet obtutus. Currunt auidi ad manus hominum, & antequam cibi fiant, eſcas expetunt. Paſcit homo dilitias ſuas: & dum habet in poteſtatem quod capiat, frequenter euenit, vt repletus omnia derelinquat. Spectaculum quoque pulchre laborantium non adimitur in ciuitate ſedentibus. Cernuntur affatim copioſæ vindemiæ. Arearum pinguis tritura conſpicitur. Oliuarum quoque virentium vultus aperitur. Nõ eget aliquis agrorum amœnitate, cui datum eſt de vrbe cuncta conſpicere. Hoc mihi modo non habet muros, ciuitatem credis ruralem, villam iudicare poſſis vrbanam: & inter vtrunque poſita, copioſa noſcitur laude ditata. Hanc dum frequenter inuiſere deſiderant commeantes, dum tædia laboris refugere cupiunt, amœnitate ciuitatis in parauęredorum & annonarũ præbitione propriis ciues fatigantur expenſis. Quapropter ne lædat vrbem amœnitas ſua, aut res præconij fiat cauſa diſpendij, parauæredorum & annonarum præbitionem, ſecundũ euectiones conceſſas, in aſſem publicum conſtituimus imputari. puluearatica quoque Iudicis funditus amputantes, trium tantum etiam dierum præſulibus annonas præberi ſecundum vetera conſtituta decernimus, ſuis expenſis facta tarditate vecturæ. Leges enim adminiſtrantes, remedio non oneri eſſe vo-

Athenæ ſapientum ſedes.

Aqua cœnoſa.

† fort. quæq.

Clauſtra maris.

† v. Meyſtij. al. Muſtij.

Villa vrbana.

Puluerritica Iudicis.

luerunt. Qua de re æquitatis intuitu ciuitas veſtra releuare, iudiciarium eſt, quod tibi referimus, non remiſſum. Viue iuuante Deo, iuſtitia ſæculi, & ſecuritatis gaudio ſingulari. Alij dicāt inſulas, ego habitationes tuas appellarem potius, Fortunatas. *Inſulæ fortunatæ.*

CANONICARIO XVI.

TEmpus admonet humanis rebus indeſinenter accommodum (dum res nobis etiam aſperas captata ſemper opinione conciliat) vt illationum fiſcalium curam annua feſtiuitate reparemus: quoniam Reipub. ordo tali conſtituto & merito votorum ſiſtere † cernitur, quod pro cunctorum vtilitate præſtatur. Diligenda ſunt iſta, vnde Reſpub. videtur eſſe firmiſſima. Quæ dum redeunte cenſu reficitur, ſtatus ſui firmiſſimo robore continetur. Quapropter magna eſt quolibet tempore monſtrata deuotio, ſed tunc acceptior redditur, quando neceſſaria plus habetur. Præbeant igitur poſſeſſores ſtipēdia, ſuæ gratiæ profutura. Debitum ſiquidem, quod non poteſt euitari, prona debet mente ſemper offerri: vt fiat beneficium, quod ſine compulſione conſtat illatum. Atque ideo, quod feliciter dictum ſit, per Indictionem primam in diœceſi tua poſſeſſorē te præcipimus admonere, vt trina illatione ſeruata, aſſem tributarium deuotus exoluat: quatenus nec aliqui ſe ſub immatura compulſione ingemiſcat exactum, nec iterum remiſſione lætata, quiſquam ſe dicat eſſe præteritum. Nullus quantitatem iuſtæ ponderationis excedat, ſitque libra iuſtiſſima: modus non erit rapiendi, ſi pondera fas ſit excedere. Expenſarum quoque fidelem notitiam, per quaternos menſes ad ſcrinia noſtra ſolenniter deſtinabis: vt totius erroris obſcuritate deterſa, rationibus publicis veritas eluceſcat. Sed quo facilius poſſit, Deo iuuante, quæ ſunt inſtituta complere, illum atque illum ſedis noſtræ milites, tibi officioque tuo periculorum ſuorum memores præcipimus imminere. Quatenus quod agnoſcis iuſſum, inculpabiliter ſortiatur effectum. Caue ergo, ne te aut improbæ redemptionis, aut torpentis deſidiæ culpa reſpiciat: & quod expedire neglexeris, tuis inferat damna fortunis.

Illationes annonæ. *† decernitur.* *Quæ præſtanda non coacte.* *Aſſis tributarius.* *Pondera & libra.* *Multa comminatio.*

†Athalaricus rex.

IOANNI SILVATARIO RAVENNATI † SENATOR PRÆFEC. PRÆT.
XVII.

Munitio oppidorum.

MVnitio ciuitatum ſpes eſt certa cunctorum: quando in pace ab exteris gentibus diſcitur, quod veraciter in certamine timeatur. Plena eſt enim diuerſis generibus hominum habitatio vrbium ſingularum. Quis nouit, cum qua gente confligat? Ideoque omnes debent agnoſcere, quod futuris hoſtibus gratum non ſit audire. Quapropter ex noſtra iuſſione poſſeſſores admonere curabis, vt iuxta montem Caprarium, & loca circunjecta muris, fouearum ingentiora ora pandantur, taliſque ibi pateat hiatus, vt nullus relinquatur introitus. Cur nefandi homines perſcrutamini acceſſus illicitos, quibus portarum permittitur licenter ingreſſus? Neſcio quid videmini tegere, qui palam non deſideratis intrare. Conſciẽtia recta vias publicas tenet, † plurimorum collocutione gratulatur, & cum diuerſos gratanter inquirit, laboris tædio non grauatur. Amicum eſt autem crimini, velle neſciri. & qui vias ſuas occulit, conſcientiam prodit. Proinde in vſus generales itinera priſca reuocentur: ne dum compendium laboris quærunt, vitæ diſpendia patiantur. Ille enim iure habendus eſt hoſtis, qui munimina nititur violare ciuitatis.

Mons Caprarius.

† v. obuiorũ.

Cõſcientia vir.

Odit lucem qui praue agit.

†Cõſtantino v. expertiſſ.

† CONSTANTINIANO VIRO EXPERIENTISSIMO SENATOR PRAEF. PRAET.
XVIII.

REgius apparatus ſicut negligentibus affert periculum, ſic ſtrenue laborantibus præſtat ornatum. Quia præmium eſt vitæ, domino vidente ſeruire: cui nec culpa cælari, nec bonum poſſit abſcondi. Quam gratum eſt, ſine offenſione aliqua iter agere deſtinatum? videre iudicia † diligẽtiæ? dubia ſine timore tranſire? greſſu facili montuoſa conſcendere? in pontibus † trabem non tremere? viamque ſic conficere, vt omnia probentur animo conueniſſe? Militiam veſtram tranſcenditis, ſi Rerum domino placere poſſitis. Nam cui nos parere contendimus, magnus prouectus eſt, ſi mereamini ad eius placidos venire conſpectus. Quocirca iter † Flaminiæ, riuis ſulcantibus exaratum,

† v. diligẽtia.

† v. trabium al. contractũ.

Aſpectus Principis.

†Flaminiæ.

tum,

tum,hiantes ripas latiſſima pontium interiectione coniungite. oppreſſas margines platearum aſperrimis ſyluis enudate. paraueredorum aſcriptus numerus procuretur,cum electa qualitate membrorum. annonarum deſignatarum copia ſine aliquo poſſeſſorum diſpendio congregentur. Quia ſic omnia grata redditis,ſi in nulla parte peccetis.Res vna ſubtracta cuncta deformat,& totum deeſſe creditur,vbi vel minima querelæ aſperitas commouetur.Species præterea,quæ menſis regiis apparentur,exactas tota ſedulitate perquirite. Nam quid proderit exercitui ſatisfacere, ſi vos contigerit in ipſa dominorum paſtione peccare?Pareant prouinciales admoniti.ciuitates ſingulæ declarata Breuibus ſubminiſtrent. Nam quoties læto principi occurritur, efficaciter beneficia poſtulantur. Cogitate etiam,quod præſens facta veſtra diiudico,aut gratias vobis domini gaudens reddo,aut commonitionem principis iratus attribuo.Agite ergo,ne mihi imputetur veſter exceſſus:quia cũctis de vobis ſatisfacio,quod culpis veſtris offendero. Perſoluat mihi potius gratiam vniuerſus exercitus.Magna nobis erit gloria,& me ſecurum reddere, & tantorum bona iudicia meruiſſe.

MAXIMIANO VICARIO VRBIS ROMÆ SENATOR PRÆFEC. PRÆT.

XIX.

ADuentum quidem regiũ ex ipſa poteſtis cognoſcere frequentia commeantium:quia neceſſe eſt,vt res magna cõpetentia præmittat ſemper indicia. Venturum diem Lucifer demonſtrat exortus. ſerena ſecutura fauens ventus oſtendit. imminentia bona quadam animi præſagitione dignoſcimus: & difficile magna res geritur, quæ ſignorum præcurſione minime declaratur.Veruntamen & vos neceſſario cõmonemus, vt pontis iunctione Tyberinos fluctus ſolenniter veſtiatis:quatenus tranſitum præbeat intre mulum, fixum concathenatione nauigium;& de ſuo ſitu celerem nobis præſtet excurſum. Non moueatur pigris funibus,vt ſolebat.non manibus trahẽtium moles tanta torpeſcat. celeritatem potius fixa conferat, quam ſe mouens antea non præbebat. Ambulent commeantium greges,profecto non nauigiis inciſa nos vnda deportet.

Aduẽtus principis per Tyberim.

Præſagium rerum bonarum.

Sic decet dominum ſuſcipi,vt aliqua debeat nouitate gratulari. Tabularum fortiter iunctura conſtricta, ſoliditatem debet præbere neceſſariam,vt pauorem vndas dubitantium terrena ſimilitudine poſſit auferre. Optetur quinimmo longior fuiſſe, cum traſitur innocue. Cancellorum tutamen dextra læuaque decenter aptetur. Proſper datur tranſitus, cum fuerit caſus aſper excluſus. Vide quemadmodum reliqua ad te pertinentia præpares,qui te occurſurum eſſe cognoſcis. Quale eſt enim in tanta frequentia non potuiſſe culpari. Vniuerſos affligit, qui " Regi aliquid neceſſarium ſubtrahit: quia dum lætus optatur ab " omnibus,cunctos contriſtat,ſi probetur offenſus. Adde, quod ſic præclarum eſt ſub tanta Senatorum occurſione laudari, principem ſic ſuſcipere: vt omnes intelligant,nil deeſſe, ante ipſum quoque dominum venire lætum, quam aliqua trepidatione confuſum. Inſperatum bonum eſt, ſi is ad quem deceptionis pertinet periculum, ſibi gratiæ procuret augmentum. In quem rem illum ſedis noſtræ militem nos direxiſſe cognoſce,qui tibi officioque tuo debeat imminere: quatenus nobis omnia parata renuntiet: quia committi non poteſt caſui,quod " noſtro periculo conſtat aſcribi. "

Occurſus Senat.

THOMACI ET PETRO VV. CC. ARCARIIS SENATOR PRÆF. PRÆT.

X X.

Vaſa ſacra pignori data, reſtituta.

RETinetis mecum,fideliſſimi viri,ſanctum Agapitum,vrbis Romæ Papam,cum ad Orie͂tis principem legationis gratia mitteretur,iuſſione regia datis pignoribus,a vobis tot libras auri facto pictatio ſolenniter accepiſſe: vt cui prouidus dominator iuſſit ad ſubditum eius etiam vrgere exceſſum. Primum quidem benigne præſtitit, qui in neceſſitate mutuas pecunias dedit: ſed qua͂to glorioſius fecit,etiam illud largiri, quod cum gratiarum actione potuiſſet offerri? Victa eſt ſine damno neceſſitas. manus Papæ dabat,quod eius ſubſtantia non habebat: & illud iter eſt inde͂ne reddit͂u, quod donis conſtat expletum. Quale,rogo,videbatur antiſtite͂ pete͂tibus Eccleſia͂,& Eccleſia͂ nulla detrimenta ſentire? Diſtributor fuit potius, quam donator: quia neceſſe eſt illi applicari,de cuius facultatibus videbatur expendi. Quid no͂ agat apud pium principem talis legatio,

Diſtributor non donator.

quam deſtinatam ſingulari conſtat exemplo? Quopter noſtra præceptione cõmoniti,& regia iuſſione ſecuri, ſanctorum vaſa,cum obligatione chirographi auctoribus ſancti Petri apoſtoli,ſine aliqua dilatione refundite : vt lucroſe reddita celeriter impetrata videantur. optata referantur manibus Leuitarũ miniſteria,toto Orbe narranda.donetur,quod proprium fuit: quoniam iuſte per largitatem recipit, quod ſacerdos legibus obligauit. Superatum eſt exemplum, quod in hiſtoria noſtra magna intentione rettulimus. Nam cum Rex Alaricus vrbis Romæ deprædatione ſatiatus,apoſtoli Petri vaſa ſuis deferentibus excepiſſet,mox vt rei cauſam habita interrogatione cognouit, ſacris liminibus deportari diripientium manibus imperauit:vt cupiditas,quæ deprędationis ambitu admiſerat ſcelus,deuotione largiſſima deleret exceſſum.Sed quid mirum, ſi reuerendorum Sanctorũ deripere noluit,qui tanta ſe vrbis vaſtatione ditauit?Rex autem veſter religioſo propoſito reddidit vaſa,quæ iure pignoris propria videbantur effecta.Et ideo talibus factis frequens præſtetur oratio: quãdo læta cõcedi poſſe credimus, cum retributionem bonis actibus poſtulamus.

Alarici factũ in direptione vrbis.

DEVSDEDIT SCRIBÆ RAVENNATI SENATOR PRAEF. PRAET.

X X I.

SCribarum officium,ſecuritas ſolet eſſe cunctorum : quoniã ius omnium,eius ſolicitudine cuſtoditur.Alios enim depopulantur incendia,alios nudat furtiua ſurreptio, nonnullis negligentia perit, quod diligens auctor acquirit.ſed de fide publica robuſtiſſime reparatur, quicquid a priuatis amittitur. Diligentior eſt in alienis,quam poteſt eſſe cura de propriis.nõ admonitus facit,quod vix rogatus impleret.& requiſitus non » poteſt negare, quod is cuius intereſt ſe fatetur amiſiſſe. Ar» marium ipſius fortuna cunctorum eſt. & merito refugium omnium dicitur, vbi vniuerſorum ſecuritas inuenitur. Ad paterna tranſit officia, † ſi incorrupta ſit veritas cuſtodita. Nam ſicut diligens genitor ſeruat, quod ocioſus ſucceſſor inueniat: ſic arbiter artium nullum patitur propria vtilitate

Scribarum officium ſeu tabellionum.

† Si incorrupte.

fraudari. Et ideo tantæ rei iugiter præcipimus eſſe cuſtodem. Vt qui hactenus de integritate placuiſti, nulla debeas varietate fuſcari. Vide, quod tibi committitur antiqua fides, & quotidiana diligentia dirimis iurgantium litem. Apud cunctos præſules de tua cura litigatur: & tu potius iudicas, qui cauſarũ vincula diſſoluis. Hoc honorabile decus, indiſputabile teſtimonium, vox antiqua chartarum, cum de tuis adytis incorrupta præceſſerit, cognitores reuerenter excipiunt, litigantes quamuis improbi; coacti tamen obediunt. Et cum fas ſit, promulgatam ſententiam ſuſpendi, tibi non licet obuiari. Quocirca non habeat venale propoſitum. Tinea documentorum eſt, oblatio maligna redimentis, dum quærunt cõſumere, quod ſe cognouerũt impedire. Paſcat te †æditio decora veritatis. facultas tua habeatur integritas. Da petentibus, quæ olim facta ſunt. Trãſlator eſto, non conditor antiquorum geſtorum. Exemplar, velut anulum, ceris imprime: vt ſicut vultus expreſſa non poſſunt ſigna refugere, ita manus tua ab autentico nequeat diſcrepare. Quod ſi te aliquis iniqua ſurreptione traduxerit, quemadmodum in alia cauſa tibi acquieſcat credi, quem ſcit potuiſſe corrumpi? Impugnat te fraude ſua, & facile cõuincit, quem in vna parte decipit. Ama iuſtitiam, de qua nemo quæritur: vt etiam iratus, teſtimonium ſalubre poſſit dicere, qui te incaſſum voluit deuiare. Publicum eſt omne, quod feceris: dum aut laudatus gratiam, aut accuſatus inuenire poſſis offenſam.

Officium ſcribæ quale.

Venale propoſitum.

† editio.

PROVINCIALIBVS ISTRIÆ SENATOR PRÆFEC. PRÆT.

XXII.

EXpenſæ publicæ, diuerſorum temporum varietate titubãtes, hac ratione ſe poterunt continere, ſi prouentum locorum ſequatur ſalubritas iuſſionum. Illic enim facilis eſt procuratio, vbi fuerit fructus vberior. Nam ſi †iudicatur, quod ſterilitas ieiuna denegauit, tunc & prouincia læditur, & effectus optabilis non habetur. Commeantium igitur atteſtatione didicimus, Iſtriam prouinciam matribus egregiis fructibus ſub laude nominatam, diuino munere grauidam, vini, olei, vel tritici præſenti anno fœcunditate gratulari. Et ideo me-

Emptio ſpecierum principe comparãte.

† v. inducatur.

Sterilitas ieiuna.

moratæ ſpecies in tot Solidos datæ pro tributaria functione, qui vobis de præſenti prima Indictione reputentur. Reliqua vero propter ſolennes expenſas relinquimus deuotæ prouinciæ. Sed quoniam nobis in maiore ſumma ſunt quærēda, quæ diximus, tot Solidos etiam de arca noſtra tranſmiſimus, vt res neceſſariæ ſine veſtro diſpendio vberrime debeant cōgregari. Frequēter enim dū extraneis vrgemini vendere, ſoletis dāna ſentire, eo præſertim tēpore, cū vobis peregrinus emptor ereptus, & rarū eſt aurū capere, quādo mercatores cognoſcitis nō adeſſe. Quāto vero melius eſt parere dominis, quā pręſtare lōginquis? & debita fructibus ſoluere, quam ementum faſtidia ſuſtinere? Prodimus etiam amore iuſtitiæ, quod nobis ſuggerere poteratis: quia in pretio lædere non debemus, vnde naulorum præbitionibus non grauamur. Eſt enim proxima vobis regio ſupra ſinum maris Ionij conſtituta, oliuis referta, ſegetibus ornata, vite copioſa: vbi quaſi tribus vberibus, egregia vbertate largitis, omnis fructus optabili fœcunditate profluxit. Quæ non immerito dicitur Rauennæ Campania, vrbis regiæ cella penaria, voluptuoſa nimis & delitioſa digreſſio, fruitur in Septentrione progreſſa, cœli admiranda temperie. Habet & quaſdam, non abſurde dixerim, Baias ſuas: vbi vndoſum mare terrenas concauitates ingrediens, in faciem decoram ſtagni æqualitate deponitur. Hæc loca & gariſmatia plura nutriunt, & piſcium vbertate gloriantur. Auernus ibi non vnus eſt. Numeroſæ conſpiciuntur piſcinæ Neptuniæ: quibus, etiam ceſſante induſtria, paſſim oſtrea naſcuntur inuiſa. Sic nec ſtudium in nutriendis, nec dubietas in capiendis probatur eſſe delitiis. Prætoria longe lateque lucentia in margaritarum ſpeciem putes eſſe diſpoſita: vt hinc appareat qualia fuerint illius prouinciæ † Maiorum iudicia, quàm tantis fabricis conſtat ornatam. Additur etiam illi litori ordo pulcherrimus inſularū, qui amabili vtilitate diſpoſitus, & a periculis vindicat naues, & ditat magna vbertate cultores. Reficit plane Comitatēſes excubias, Italiæ ornat Imperium, primates delitiis, mediocres victualiū paſcit expenſis: & quod illic naſcitur, pene totum in vrbe regia poſſidetur. Præſtet nunc copias ſuas ſpōte, magis deuota prouincia amplius pareat, dum ſperatur: quando gratiſſime faciebat, dum minime quæreretur. Sed ne aliqua iuſſionibus noſtris

Rauennæ Campania. *Baiæ.* *Gariſmatia & piſcinæ.* *Prætoria.* † *maiora.*

dubietas naſceretur, Laurentium virum experientiſſimum, & magnis nobis in Repub. laboribus comprobatum, cum præſenti auctoritate direximus: vt ſecundum Breues ſubter annexos incunctanter expediat, quod ſibi pro expenſis publicis iniunctum eſſe cognoſcit. Nunc procurate, quæ iuſſa ſunt. Vos enim facitis deuotum militem, cum libentes ſuſcipitis iuſſionem. Pretia vero vobis moderata ſequenti iuſſione declaramus, cum nobis gerulus præſentium natiuitatis modum miſſa relatione ſuggeſſerit. Taxari enim aliquid non poteſt iuſte, niſi copia rei euidenter potuerit indagari. Inæqualis quippe eſt arbiter, qui ſententiam mittit † in caſum: & mali ſibi probatur conſcius, qui eſt indeliberata dicturus.

Pretia ſtatuta.

† incaſſum.

LAVRENTIO VIRO EXPERIENTISSIMO SENATOR PRÆF. PRÆT. XXIII.

DEliberatio Iudicis probatos viros debet publicis actionibus adhibere: vt facile poſſit impleri, quod ſub ſterilitate temporis videtur inquiri. In abundantia rerum quælibet ſe poteſt expedire perſona: electis opus eſt militibus, cum fuerit neceſſitatis impulſus. Atque ideo experientiam tuam, frequentibus nobiſque tali deuotione gratiſſimam, ad Iſtriam prouinciam iubemus excurrere: vt in tot Solidos vini, olei, vel tritici ſpecies de tributario † Solido debeas procurare, in aliis vero tot Solidis, quos a noſtro Arcario percepiſti, tam a negociatoribus, quam a poſſeſſoribus emere maturabis, ſicut te a numerariis inſtruxit porrecta notitia. Quapropter erige nunc animos ad parendum, qui tantis excubiis indiſcreta ſorte placuiſti. Admoneat te prioris conuerſationis exemplum: quia nimis graue eſt emeritum delinquere, quem tyronem nullatenus cõſtat erraſſe. Qualis autem ſupradictarum ſpecierum vbertas ſe optata laxauerat, veraci nobis vt de te credim' relatione ſignifica: vt nos habito modo cõſtituere debeamus, quod nec prouinciales lædat, nec publicas grauare poſſit expenſas.

† ſolito.

TRIBVNIS MARITIMORVM SENATOR PRAEF. PRAET. XXIV.

DAta pridem iuſſione cenſuimus, vt Iſtria vini & olei ſpecies quarum præſenti anno copia indulta perfruitur, ad Rauennatem feliciter dirigeret manſionem. Sed vos, qui numeroſa nauigia in eius confinio poſſidetis, pari deuotionis gratia prouidete, vt quod illa parata eſt tradere, vos ſtudeatis ſub celeritate portare. Similis erit quippe veriuſque gratia perfectionis, quando vnũ ex his diſſociatũ impleri non permittit effectũ. Eſtote ergo prõptiſſimi ad vicina, qui ſæpe ſpatia tranſmittitis infinita. Per hoſpitia quodammodo veſtra diſcurritis, qui per patriam nauigatis. Accedit etiam commodis veſtris, quod vobis aliud iter aperitur perpetua ſecuritate tranquillũ. Nã cum ventis ſæuientibus mare fuerit clauſum, via vobis pãditur per amœniſſima fluuiorum. Carinæ veſtræ flatus aſperos non paueſcũt, terrã cum ſumma felicitate contingunt, & perire neſciunt, quæ frequenter impingunt. Putantur eminus quaſi per prata ferri, cum eorum contingit alueum non videri. Tractæ funibus ambulant, quæ ſtare rudentibus conſuerunt: & conditione mutata pedibus iuuant homines naues ſuas: vectrices ſine labore trahunt, & pro pauore velorum vtũtur paſſu proſperiore nautarum. Iuuat referre, quemadmodum habitationes veſtras ſitas eſſe proſpeximus. Venetiæ prædicabiles quondã plenæ nobilibus, ab auſtro Rauennam Padumq; contingunt, ab Oriente iucunditate Ionij litoris perfruuntur: vbi alternus æſtus egrediens modo claudit, modo aperit faciẽ reciproca inundatione camporum. Hic vobis aliquantulum aquatilium auium more domus eſt. Namque nunc terreſtris, modo cernitur inſularis. Vt illic magis æſtimes eſſe Cycladas, vbi ſubito locorum facies reſpicis † immutatas. Earum quippe ſimilitudine, per æquora longe patentia, domicilia videntur ſparſa, quæ Natura non protulit, ſed hominum cura fundauit. Viminibus enim flexibilibus illigatis terrena illic ſoliditas aggregatur, & marino fluctui tã fragilis munitio nõ dubitatur opponi: ſcilicet quãdo vadoſum litus moles eiicere neſcit vndarũ & ſine viribus fertur, quod altitudinis auxilio non iuuatur. Habitatoribus autem vna copia eſt, vt ſolis piſcibus explean-

Rauenna.

Venetia.

Cyclades.

† imminutas.

† æqualita e. tur. Paupertas ibi cum diuitibus ſub † æquabilitate conuiuit. Vnus cibus omnes reficit: habitatio ſimilis vniuerſa concludit: neſciunt de penatibus inuidere: & ſub hac menſura degentes euadunt vitium, cui Mundum conſtat eſſe obnoxium. In ſalinis autem exercendis tota contentio eſt pro aratris, pro falcibus, cylindros voluitis: inde vobis fructus omnis enaſcitur: quando in ipſis, & quæ nō facitis, poſſidetis. Moneta illic quodammodo percutitur victualis. Arti veſtræ omnis fluctus addictus eſt. Poteſt aurum aliquis minus quærere: nemo eſt, qui ſalem non deſideret inuenire: merito, quando iſti † debet omnis cibus, qui poteſt eſſe gratiſſimus. Proinde naues, quas more animalium veſtris parietibus illigaſtis, diligenti cura reficite: vt cum vos vir experientiſſimus Laurentius, qui ad procurandas ſpecies directus eſt, commonere tentauerit, feſtinetis excurrere. Quatenus expenſas neceſſarias nulla difficultate tardetis, qui pro qualitate aëris compendium vobis eligere poteſtis itineris.

† v. debetur.

AMBROSIO V.I. AGENTI VICES SENATOR PRÆF. PRÆT.

XXV.

Mundus ſapientia, nō caſu regitur.

PLerunque ſoliciti fiunt, qui mutatos rerum ordines intuētur: quia ſæpe protendunt aliqua, quæ conſuetudini probātur aduerſa. Nil enim ſine cauſa geritur, nec mundus fortuitis caſibus implicatur: ſed quicquid venire videmus ad terminum, diuinum conſtat eſſe conſilium. Suſpenduntur homines cum ſua Reges conſtituta mutauerunt: ſi aliter induti procedant, quam eorum vſus inoleuerat. Quis autem de talibus non magna curioſitate turbetur, ſi verſa vice conſuetudinum, a ſidetibus aliquid venire videatur obſcurum? Nam ſicut certa ſecuritas eſt, ſuis vicibus tempora notare currentia: ſic magna curioſitate complemur, cum mutari talia ſentiuntur. Quale eſt, rogo, ſtellarum primarium conſpicere, & eius ſolita lumina non videre? Lunam, noctis decus, intueri orbe ſuo plenam, & naturali ſplendore vacuatam? Cernimus adhuc cuncti quaſi venetum Solem, miramur media die vmbras corpora non habere, & vigorem illum fortiſſimi caloris vſque ad extremam

temporis.

tēporis inertiā perueniſſe, quod nō eclipſis momentanea defe-
ctū, ſed totius pene anni agi nihilominꝰ cōſtat excurſu. Qualis
ergo timor eſt, diutius ſuſtinere, quod vel in ſumma ſolet po-
pulos celeritate terrere? Habuimus itaque ſine procellis hye-
mem, ſine temperie vernum, ſine ardoribus æſtatem. Vnde
iam ſperetur poſſe venire temperiē? quando menſes, qui fru-
ctus decoquere poterant, boreis flatibus vehementer algebāt?
Quid enim fertilitatem producat, ſi terra æſtiuis menſibus nō
caleſcat? Quid germē aperiat, ſi † matris pluuiam non reſumat? † materræ. al. maternā.
Duo hæc elementis omnibus probamus aduerſa, rigorem per-
petuum & continuam ſiccitatem. Mutauerunt ſe tempora nō
mutanda, & quod mixtis imbribus ſolebat effici, ex ariditate
ſola nō poteſt obtineri. Atque ideo de veteribus frugibus pru-
dentia tua futuram vincat inopiam: quia tanta fuit anni præ-
teriti felix vbertas, vt etiam venturis menſibus prouiſa ſuffi-
ciant. Reponatur omne, quod ad victum quæritur: facile pri-
uatus neceſſaria reperit, cum ſe publicus apparatus expleuerit.
Sed ne te præſens cauſa magna hæſitatione diſcruciet, ad con-
ſiderationem reuertere naturalium rerum, & fit ratione certū,
quod ſtupenti vulgo videtur ambiguum. Sic enim conſtat di-
uina ordinatione diſpoſitum; ſic aſtra præſentis in domiciliis
ſuis mutuis adminiſtrationibus conuenerunt, vt ſupra ſolitum
hyems ſicca redderetur & frigida. Hinc aër niuibus nimio ri-
gore denſatus, ardore Solis in nulla raritate perductus eſt, ſed
in aſſumpta craſſitudine perdurans, & caloribus eius obſtitit, &
aſpectum humanæ fragilitatis eluſit. Media enim quæ ſunt,
noſtris dominantur obtutibus, & per ipſa tantum videre poſ-
ſumus, quantum nobis ſui corporis tenuitate concedunt.
Hoc enim inane magnum, quod inter cœlum terramque ele-
menti more peruagatur, dum contigerit eſſe purum & Solis
claritate reſperſum, veſtros veraciter pandit aſpectus: ſi vero
aliqua fuerit permixtione congregatum, tunc tenſo quaſi quo-
dam corio, nec colores proprios, nec calores peruenire facit a-
ſtrorum. Quod etiam aliis ſæculis aëre nubilo pro tempore
frequenter efficitur. Hinc eſt, quod diutius radij ſiderum in-
ſolito colore fuſcati ſunt, quod nouum frigus meſſor expauit,
quod acceſſu temporis poma duruerunt, quod vuarum ſene-
ctus acerba eſt. Sed ſi hoc diuinæ prouidentiæ tradatur,

ſatagere non debemus, quando ipſius imperio prodigia quærere prohibemur. Illud tamen ſine dubio terrenis fructibus aduerſarium eſſe cognoſcimus, vbi alimonia conſueta nutriri lege propria non videmus. Proinde agat ſolicitudo veſtra, ne nos vnius anni ſterilitas turbare videatur: dum ſic ab illo primo adminiſtratore dignitatis noſtræ prouiſum eſt, vt præcedens copia ſequentem valuiſſet mitigare penuriam.

Vbertate ſterilitas penſata.

† PAVLO VIRO STRENVO SENATOR PRAEF. PRAET. XXVI.

† Dacio Epiſc. Mediolan̄ *al.* Theodoſio v.illuſt. *Succurſum ſterilitati indulgentia principis.*

FRequenter vtilitas publica compendioſa pietate ſeruatur: quando illud magis acquirit, quod bonorum interceſſione remiſerit. Veniens itaque vir venerabilis Auguſtinus, vita clarus & nomine, Venetum nobis neceſſitates flebili allegatione declarauit, non vini, non tritici, non panici ſpecies apud ipſos fuiſſe procreatas: aſſerens ad tantam penuriam prouincialium perueniſſe fortunas, vt vitę pericula ſuſtinere non poſſint, niſi eis pietas regalis ſolita humanitate proſpexerit. Quod nobis crudele viſum eſt, aliquid a petentibus poſtulare: & illud ſperare, quo prouincia cognoſcitur indigere. A talibus enim ſolas lachrymas exigit, qui quod non inuenitur, imponit. Et ideo tanti viri allegatione permoti, vinum & triticum, quod nos in apparatu exercitus ex Concordienſe, Aquileienſe, & Foroiulienſe ciuitatibus colligere feceramus, præſenti auctoritate remittimus: carnes tantum, ſicut Breuis vobis datus continet, exinde prouidentes. Hinc enim, cum neceſſe fuerit, ſufficientem tritici ſpeciem deſtinamus. Et quoniam in Iſtria vinū abunde natum eſſe comperimus, exinde quantum de ſupradictis ciuitatibus ſperatum eſt poſtulate, ſicut in foro rerum venalium reperitur: quatenus nec ipſi lædi poſſint, cum eis pretia iuſta ſeruantur. Quapropter præſentem indulgentiam nulla credatis venalitate taxandam: vt dum fuerit remedium gratuitum, poſſit exiſtere nihilominus glorioſum. Noueritis enim, graui vos ſubiici poſſe vindictæ, ſi quod interdictum eſt dari, a vobis videatur acceptum.

DATIO EPISCOPO MEDIOLANENSI SENATOR PRÆF. PRAET. XXVII.

» Minus prodeſt bonum iubere, niſi hoc per viros ſanctiſſi-
» mos velimus efficere. Auget enim beneficium voluntas recta iuſtorum: & quicquid ſine fraude geritur, hoc vere donantis meritis applicatur. Decet enim, vt munificentiam principalem ſacerdotalis puritas exequatur. Nam cui eſt ſtudium, bonum de proprio facere, laudabiliter poteſt aliena vota com-
" plere. Et ideo ſanctitatem veſtram petimus (cuius propoſiti eſt,
" diuinis inſeruire mandatis) vt de horreis Ticinenſibus & Der- *Panici ſpecies*
" tonenſibus panici ſpeciem, ſicut a principe iuſſum eſt, tertiam *donata pauperibus.* portionem eſurienti populo, ad viginti quinque modios per Solidum diſtrahi ſub noſtra ordinatione faciatis: ne cuiuſquã venalitate ad illos perueniat, qui ſe de proprio videntur poſſe tranſigere. Accipiat minus, habens indulgẽtiam principalem. Egentibus viſum eſt, nõ diuitibus, ſubuenire. fundit potius, qui mittit in plenum: nam illud potius reconditur, quod vaſis vacuis congregatur. Quapropter ſanctitas veſtra miſerationis officia non putet iniuriam: quia totum vobis dignum eſt, vbi pietas inuenitur. Siquidem aliena deſideria fideliter gerere, hoc eſt bona propria perfeciſſe. Ad quam rem, Deo iuuante, procurandam, illum atque illum curauimus deſtinare. Qui ſanctitatis veſtræ ordinationibus obſecuti, nihil ex ſe faciant, ſed tãtummodo vobis obedire contendant. Solidi vero quanti ex ſupradicta quantitate panici poterunt congregari, veſtra nobis relatione declarate: vt apud Arcarium reconditi ad ſupra memoratam ſpeciem reparandam, futuris reſeruentur, Deo auxiliante, tẽporibus: more veſtis rediuiuæ, cuius adunatio per fila reſoluitur, vt in nouam faciem ſplendido potius decore † taxetur. *† Forte, texatur.*

EDICTVM CASSIODORI SENATORIS. XXIIX.

Quis neſciat, prouidentiam diuinam vſibus noſtris aliqua velle ſubducere, vt humanum poſſit animum cõprobare? Nam ſi nullum penitus indigere contingeret, locum pro- *Indulgentia dimidij tribut. & nũciata de hoſt. victoria.*

inde largitas non haberet. Data eſt prouinciis in Regis noſtri laude penuria. Steriles facti ſunt agri, vt vbertas domini poſſit agnoſci. Minus eſſet acceptiſſimum donum, niſi præceſſiſſet incommodum. Gaudete prouinciæ, maliſque veſtris potius gratiam referte: quando talem probatis animum principis, vt nullis cedat aduerſis. En pietas mirabilis, quæ vbique noſtris repugnat incommodis. Nam cum ſe feritas gentilis prioris tēporis animaſſet, Æmylia & Liguria noſtra, ſicut vos retinere neceſſe eſt, Burgundiorum † iuſſione quateretur, gereretque bellum de vicinitate furtiuum, ſubito præſentis Imperij tanquam Solis ortus fama radiauit. Expugnatum ſe hoſtis ſua præſumptione congemuit: quando illum cognouit nominatæ gētis eſſe rectorem, quē ſub militis nomine probauerat eſſe ſingularē. Quoties ſe optauit de ſuis finibus non exire Burgūdio, ne principe noſtro pugnaret aduerſo? cuius licet præſentiam releuatus euaſerit, felicitatem tamen præcipitatus incurrit. Nā mox vt Gothi ad belli ſtudium gemina ſe fortitudine contulerūt, ita proſpera concertatione cæſa eſt rebellium manus, quaſi inde nudos, hinc ſtare cōtigiſſet armatos: diuini æquitate iudicij, vt in ipſis campis prædo corrueret, quos vaſtare præſumpſit. Exulta aduerſariorum cadaueribus ornata prouincia: aceruum ride funerum, quem inimicorum vitio conſtat effectum. Nunc melius culta Liguria, cui negato fructu ſegetis, meſſis prouenit hoſtilis. Nam & ſi tributa tua minus potuerūt accipi, triumphos in te natos feliciter obtuliſti. His additur Alamannorū nuper fugata ſurreptio, quæ in primis conatibus ſuis ſic probatur oppreſſa, vt ſimul aduentum ſuum iunxiſſet & exitū, quaſi ſalutaris ferri execratione purgata: quatenus & male præſumentium vindicaretur exceſſus, & ſubiectorum nō omnino graſſaretur interitus. Poſſem quidem vobis dinumerare, quanta in aliis locis hoſtium turba ceciderit: ſed more humani animi ad veſtra felicia feſtinantes, illud nos tātum dicere cupitis, quod ad vos ſpecialiter pertinere ſentitis. Redeamus ergo ad ſuaue principiū: quando quos defendit a belli clade, nec inopiæ pariter pericula ſuſtinere. Nam qui perculit hoſtem prouinciæ, & famem iuſſit exire. O certamen toto Orbe prædicandum! contra indigentiam ſæuā glorioſi principis pugnat humanitas. cuius vere caſtra ſunt horrea referta: quæ ſi

Liguria.
† inuaſione. *al.* incurſione.

Gothorum fortitudo.

Alamannorū fuga.

claudere voluiſſet, tunc importabilis † intraſſet inimica: ſed quia magis aperuit, ſæuientem aduerſariam mox fugauit. Neſcio quæ principis noſtri bella mundus potius admiretur: ego tamen dicam, quod ſentio. In vſum eſt viris fortibus, feliciter egiſſe pugnas: ſed ſupra humanitatem virtutem eſſe conſtat, viciſſe penuriam. Verum cum his tantis ac talibus bonis nulla potuiſſent ſupplicum vota ſufficere, adhuc & dimidiam relaxare pertulit fiſcalis calculi functionem: ne triſtes in aliquá parte faceret, quibus tot felicia præſtitiſſet. Ioſeph legimus cõtra famem funeſtam, emendi quidem tritici dediſſe lætitiam, ſed tale poſuiſſe pretium, vt ſuæ ſubuentionis auidus, ſe potius venderet alimoniá mercaturus. Quale fuit, rogo, tunc miſeris viuere, quibus acerba ſubuentio libertatem ſuam videbatur adimere? vbi non minus ingemuit liberatus, quam potuit flere captiuus. Credo virum ſanctum hac neceſſitate conſtrictum, vt & auaro principi ſatisfaceret, & periclitanti populo ſubueniret. Pace tanti patris dixerim, quanto præſtantius eſt, libertate ſalua frumentum vendere, & propter indigentiam tributa laxare? Gratis conſtat iſta venalitas, quando & vnde ematis ceſſit, & pretium quod vos oblectet, impoſuit. Vendit itaque largitas publica vicenos quinos modios, dum poſſeſſor inuenire non poſſit, ad denos ordinem rerum ſæculi mutauit humanitas: nos iubemur vile diſtrahere, cum eſuriens paratus ſit carius comparare. O nouum prædicationis euentum! Affectu damni negociatio prouenit, & votum eſt vendenti magis perdere, vt quæſtum comparans valeat inuenire. Talia profecto Regem decet tractare commercia, talem conuenit nundinationem exercere pietaté, vt tunc minus acquieſcat accipere, quãdo emptor plurima præcipitatur offerre. Licet referre, qualis etiam nobis ſit dominãtis affectus: quia & primo ceſſit, quantum ſufficere credidit, & nunc iterum poſtulata geminauit. Verecundum vobis erat aliquid ſperare poſt dona, cum ſe adhuc ad beneficia principis reſeruaret humanitas non audita deſpexit, quando ipſe viſa teſtatus eſt. Felix illa calamitas, quæ prius miſerantem reperit teſtem, vt poſt diſtrictum Iudicem non haberet. Gaude igitur aſſuete iam bono Ligur, in vſu tuo ſecunda venerunt. nam collatos tibi Ægyptios magna proſpe-

† e Tec.

Ioſeph Iſraelites.

ritate viciſti. euadis tempora neceſſitatis, & libertatis præmia non amittis. immo illo tempore ſecurus es ab hoſte redditus, quando & de famis periculo cognoſceris eſſe liberatus. Adhuc te prædictum ornat exemplum. adhuc eſt in qua parte ſuperetur. Legitur enim Ioſeph fratribus ſuis tantum ſaccis occulta pretia reddidiſſe. quid mirum, ſi natura compellente proximis ſuis humanior viſus eſt extitiſſe? Hic autem cunctis large vendidit, functionem debitam reliquit. Et plus iſte generaliter contulit tributariis, quam ille ſolis viſus eſt præſtitiſſe germanis. Breuiter dicantur effuſa, hinc bona ſua diſcat vniuerſitas: quando non regibus comparantur noſtra ſæcula, ſed prophetis. Sed ne diutius beneficiorum regalium cupidos occupemus, præcepta noſtra ad eos, quorum intereſt, manaſſe cognoſcite: vt ſecundum tenorem iuſſionis ad vos perueniat munificentia principalis.

Ioſeph.

Edictum propoſ.

Explicit liber XII. Variarum.

MAGNI AVRELII CASSIODORI SENATORIS V.C. ET INLVSTRIS, EXQVÆSTORIS ſacri palatij, exconſulis ordinarij, exmagiſtri officiorum, præfecti prætorio atque Patricij, in Chronicon ad Theodericum regem

PRÆFATIO.

SApientia principali, qua ſemper magna reuoluitis, in ordinem me conſules digerere cenſuiſtis: vt qui annũ ornaueratis glorioſo nomine, redderetis Faſtis veritatis priſtinæ veritatẽ. Parui libens præceptis, & librariorum varietate deterſa, operi fidẽ hiſtoricæ auctoritatis impreſſi; quatenus veſter animus per inluſtres delectatus euentus, blando compendio longiſſimam mundi percurrat ætatem.

Ab Adam primo homine vſque ad diluuium, quod factum eſt ſub Noe, colliguntur anni II ∞CCXLII.

Diluuium autem factum eſt propter gigantum nimiam feritatem, qui corporis magnitudine parique animi ſæuitia prævalentes, humanitatis ius omne confunderant.

Et a diluuio vſque ad Ninum, qui primus omnium apud Aſſyrios regnauit, anni DCCCXCIX.

REGES ASSYRII.

Ninus itaque regnauit apud Aſſyrios annis LII. Huius imperij anno XLIII. natus eſt Abraham. Is etiam condidit Niniuen.

Semiramis vxor Nini regnauit annos XLII. Hæc Babyloniæ muros inſtauraſſe memoratur.

Ninias filius Nini & Semiramidis regnauit annis XXXVIII.

Arius regnauit annis XXX.

Aralius regnauit annis X L.

Xerxes, qui & Balaneus regnauit annis XXX.

Armametres regnauit annis XXXVIII.

Bolechus regnauit annis XXXV.

Baleus regnauit an. LII.

Altadas regnauit an. XXXII.

Huius temporibus fuit Prometheus vir ſapiens.

Mamithus regnauit an. XXX.

Manchaleus regnauit an. XXX.

Huius temporibus Atlas frater Promethei præcipuus aſtrologus habetur.

Ipthereus regnauit annis XX.

Mamylus regnauit an. XXX.

Sparetus regnauit annis. XL.

Huius temporibus à Cecrope rege Athenæ ſunt conditæ.

Aſcades regnauit an. XL.

Huius temporibus Moſes in monte Sina diuinam ſuſcepit legem.

Amynthes regnauit an. XLV.

Huius temporibus Ieſus, ſucceſſor Moſis terram Palæſtinorum Iudæ ac geriti diſtribuit.

Belochus regnauit an. XXV.

Bellepares regnauit an. XXX.

Lamprides regnauit an. XXXII.

Soſares regnauit an. XX.

Huius temporibus equus velociſſimus Pegaſus inuenitur.

Lampares regnauit an. XXX.

Panias regnauit an. XLV.

Soſarmus regnauit annis XIX.

Huius temporibus Argonautarū nauigatio, & Orpheus Thrax muſicus opinabinabilis habetur.

Mithreus regnauit an. XXVII.

Huius temporibus Hercules athleticā exercuit, & Priamus apud Ilium regnat.

Per hos igitur reges Aſſyriorum colliguntur anni DCCCLII.

REGES LATINI.

Latinus regnauit annis XXXII. A quo Latini ſunt appellati.

Huius imperij an. XXV. Troia capta eſt, ad quam Æneas profugus venit factuſque gener eius, et ſucceſſit in regnum.

Aeneas poſt VIII. annos Troiæ captæ regnauit in Italia an. III.

Aſcanius filius eius regnauit annis XXXVIII. qui Albanum condidit.

Siluius Aeneæ filius de Lauinia regnauit an XXIX.

Huius temporibus Homerus poeta fuiſſe memoratur.

Aeneas Siluius regnauit annis XXXI.

Huius temporibus Hebræorū rex Dauid Hieroſolymis regnat.

Latinus Siluius regnauit an. L.

Huius temporibus Amazones Aſiam vaſtauerunt. Carthago condita eſt a Carcedone Tyrio, vt quidam dicunt. Solomon quoque filius Dauid regnans Hieroſolymis templum famoſiſſimum condit.

Alba Siluius regnauit annis XXXIX.

Aegyptus Siluius regnauit annis XXIIII.

Capys Sylulus regnauit an. XXVIII.

Capetus Siluius regnauit an. XIII.

Tiberinus

Tiberinus Siluius regnauit annis VIII.

Agrippa Siluius regnauit an. XL.

Aremulus Siluius regnauit annis XIX.

Huius temporibus Lycurgus apud Lacedæmonas iura compoſuit.

Auentinus Siluius regnauit annis XXXVII.

A quo mons Romanorum, quia ibi ſepultus eſt, nomen accepit.

Procas Syluius regnauit an. XXIII.

Amulius Siluius regnauit annis XLIIII.

Qui fratrem ſuum Numitorē regno expulit, cuius tēpora iſti ſunt applicita.

REGES ROMANI.

Romulus regnauit annis XXXVIII. A quo Roma cōdita eſt, & ex Latinis Romani ſunt conditi. Hic primum C. conſtituit ſenatores.

Huius temporibus Syracuſa, & Catina in Sicilia condita ſunt.

Numa Pompilius regnauit annis XLI. Qui duos menſes anno addidit, Ianuarium & Februariū, cum ante hunc X. tantum menſes apud Romanos fuiſſent. Capitolium quoque a fundamētis conſtruxit. *Cuius etiā temporibus Sibylla in Samo inſignis habita eſt.*

Tullus Hoſtili⁹ regnauit an. XXXII. Qui primus apud Romanos purpura vſus eſt.

Huius temporibus Chalcedon cōditur, & Bizantium, qua nunc Conſtantinopolis appellatur.

Ancus Marcius regnauit an. XXIII. qui ſexto decimo miliario ab vrbe Roma Oſtiam condidit.

Tarquinius Priſcus regnauit annis XXXVII.

Huius temporibus Maſſilia in Galliis condita eſt.

Ser. Tullius regnauit an. XXXIIII. qui primus cenſum inſtituit ciuium Romanorum.

Hu temporibus apud Perſas Cyrus primum regnare cœpit.

Tarquinius Superbus regnauit an. XXXV.

Huius temporibus Pythagoras Phyſicus philoſophus clarus habetur. Expulſo autem vrbe Tarquinio, bini Cōſules cœperūt pro vno rege annis ſingulis adminiſtrare rempublicam.

HINC CONSVLES.

L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

Hi annum integrum minime tenuerunt ad peragendū tempus aliis ſubrogatis, id eſt: P. Valerio, Sp. Lucretio, & Horatio Puluillo.

P. Valerius II. & T. Lucretius.

Sp. Lartius, & T. Herminius.

P. Valerius III. & P. Poſtumius.

P. Valerius IIII. & T. Lucretius II.

Agrippa Menenius, & P. Poſtumius.

Opiter Virginius, & Sp. Caſſius.

Poſtumus Cominius, & T. Lartius.

His Coſs. dictator primus T. Lartius, & magiſter equitum Sp. Caſſius ordinantur.

Ser. Sulpicius, & M'. Tullius.

T. Aebutius, & L. Vetuſius.

Q. Clœlius, & T. Lartius.

A. Sempronius, & M. Minucius.

A. Poſtumius, & T. Virginius.

Ap. Claudius, & P. Seruilius.

C. Virginius, & T. Vetuſius.

Sp. Caſſius, & Poſtumus Cominius.

T. Geganius, & P. Minucius.

M. Minucius, & A. Sempronius.

Sp. Nautius, & Sex. Furius.

T. Sicinius, alias Siccius, & C. Aquillius.
Sp. Caſſius, & Proculus Virginius.
Ser. Cornelius, & Q. Fabius.
L. Aemilius, & K. Fabius.
M. Fabius, & L. Valerius.
Q. Fabius, & C. Iulius.
K. Fabius, & Sp. Furius.
M. Fabius, & Cn. Manlius.
K. Fabius, & T. Virginius.
L. Aemilius, & C. Seruilius.
C. Horatius, & T. Menenius.
A. Virginius, & Sp. Seruilius.
C. Nautius, & P. Valerius.
L. Furius, & C. Manlius.
L. Aemilius, & Opiter Virginius.
L. Pinarius, & P. Furius.
Ap. Claudius, & T. Quinctius Capitolinus.
L. Valerius, & Ti. Aemilius.
T. Numicius, & A. Virginius.
T. Quinctius II. & Q. Seruilius.
T. Aemilius II. & Q. Fabius.
Q. Seruilius, & Sp. Poſtumius.
Q. Fabius II. & T. Quinctius III.
A. Poſtumius Albus, & Sp. Furius.
L. Aebutius, & P. Seruilius.
L. Lucretius Tricipitinus, & T. Veturius Geminus.
P. Volumnius, & Ser. Sulpicius.
C. Claudius, & P. Valerius.
Q. Fabius III. & L. Cornelius Maluginenſis.
L. Minucius, & L. Nautius.
L. Minucius, & M. Horatius Puluillus.
M. Valerius, & Sp. Virginius.
C. Veturius, & T. Romilius.
Sp. Tarpeius, & A. Aternius.
His Coſs. legati Athenas miſsi ad leges deſcribendas.
P. Curiatius, & Sex. Quinctilius.
* Menenius, & P. Seſtius.
Hoc tempore à Coſs. ad decemuiros translatum imperium eſt, per quos III. annis adminiſtrata reſpublica eſt, atque iterum Conſules creati ſunt.
L. Valerius, & M. Horatius.
L. Herminius, & T. Virginius.
M. Geganius, & C. Iulius.
T. Quinctius IIII. & Agrippa Furius.
M. Genucius, & T. Curiatius.
L. Papirius, & L. Sempronius.
M. Geganius II. & T. Quinctius V.
M. Fabius, & Poſtumus Aebutius.
C. Furius Pacilus, & M'. Papirius Craſſus.
Proculus Geganius, & L. Menenius.
T. Quinctius VI. & Agrippa Menenius.
M. Geganius III. & L. Sergius.
M. Cornelius Maluginenſis, & L. Papirius Craſſus.
C. Iulius II. & L. Virginius.
C. Iulius III. & L. Virginius II.
T. Quinctius Penus, & Cn. Iulius Mento.
L. Papirius Craſſus, & L. Iulius.
L. Sergius II. & Hoſtius Lucretius.
A. Cornelius Coſſus, & T. Quinctius Pennus II.
C. Seruilius Ahala, & L. Papirius Mugillanus.
C. Sempronius, & Q. Fabius Vibulanus.
N. Fabius Vibulanus, & T. Quinctius Capitolinus.
M. Cornelius Coſſus, & L. Furius Medullinus.

Q.Fabius Ambuſtus, & C. Furius Pacilus.
M.Papirius,& C.Nautius.
M'.Aemilius & C.Valerius.
Cn.Cornelius,& L.Furius II.
L.Lucretius,& Ser. Sulpicius Camerinus.
L.Valerius Potitus,& M.Manlius.
His Coss. poſt vrbem captam redeuntes Gallos dux Romanus nomine Camillus extinxit, de quibus triumphās in vrbe quaſi & ipſe patriae conditor, Romulus meruit nuncupari. Tunc dignitates mutatae ſunt, & in loco Cōſulum per annos XVII tribuni militares fuerunt, quibus ob inſolentiam remotis, per annos IIII. poteſtas conſulum tribunorumque ceſſauit. Deinde rurſus tribus annis per tribunos militares eſt adminiſtrata reſpublica: Poſt an. XXIIII. reuerſa eſt dignitas conſularis.
L.Sextius de plebe, & L. Aemilius Mamercus patricius.
L.Genucius,& Q.Seruilius.
C.Sulpicius Peticus,& C.Licinius Stolo.
Cn.Genucius, & L. Aemilius Mamercus II.
Q.Seruilius Ahala,&L.Genucius.
C.Sulpicius II.& C.Licinius.
C.Poetelius Balbus, & M. Fabius Ambuſtus.
M.Popillius Laenas,& Cn. Manlius.
C.Plautius,& C.Fabius.
C.Marcius,& Cn.Manlius.
M.Fabius Ambuſtus II. & M. Popillius Laenas II.
C.Sulpicius Peticus III.& M. Valerius Publicola.
M.Fabius III.& T.Quinctius.
C.Sulpicius IIII.& M.Valerius II.
P.Valerius,&C.Marcius Rutil' II.

C.Sulpicius Peticus, & T. Quinctius Pennus.
M. Popilius III. & L. Cornelius Scipio.
L.Furius Camillus,& Ap.Claudi' Craſſus.
M.Valerius Coruinus,& M.Popillius Laenas IIII.
T.Manlius Torquatus,& C.Plautius.
M.Valerius II.& C.Poetelius II.
M.Fabius Dorſo,& Ser.Sulpicius Camerinus.
C.Marcius III.& T.Manlius II.
M. Valerius III. & A. Cornelius Coſſus.
C.Marcius Rutilus & Q.Seruilius.
C. Plautius II.& L. Aemilius Mamercus.
T.Manlius III.& P.Decius Mus.
Ti.Aemilius Mamercus,& Q.Publilius Philo.
L.Furius Camillus, & C.Maenius.
His Coss. roſtra nauium de Antiatibus in foro fixa ſunt.
C.Sulpicius Longus, & P. Aelius Paetus.
L.Papirius Craſſus,& K.Duilius.
M.Valerius IIII.& M.Atilius Regulus,
Ti.Veturius,& Sp.Poſtumius.
A.Cornelius II.& Cn.Domitius.
His Coss. pax cum Alexandro rege Epyri facta eſt.
M.Claudius Marcellus,& C.Valerius.
L.Papirius Craſſus II.& L.Plauti' Venno.
L.Aemilius Mamercus,& C.Plautius.
C.Plautius Proculus,& P.Cornelius Scapula.
L.Cornelius Lētulus,& Q.Publilius Philo II.

Ap.Claudius,& Q.Fuluius.
M'.Valerius,& M'.Otacilius.
L.Poſtumius,& Q.Mamilius.
L. Valerius,& T.Otacilius.
Cn.Cornelius,& C.Duilius.
C.Aquillius,& L.Cornelius,
A. Atilius Calatinus, & Q. Sulpicius.
C.Cornelius,& C.Atilius Serran'.
Q.Cædicius,& L.Manlius.
M.ÆmiliusPaullus,& Ser.Fuluius Nobilior.
Cn.Cornelius,& A.Atilius.
Cn.Seruilius,& C.Sempronius.
C.Aurelius Cotta,& P.Seruilius.
L.Cæcilius Metellus, & C.Furius.
C.Atilius Regulus,& L.Manlius.
P.Claudius,& L.Iunius.
P.Seruilius,& C.Aurelius.
L.Cæcilius,& N.Fabius.
M.Fabius,& M'.Otacilius.
M.Fabius,& C.Atilius.
A.Manlius,& C.Sempronius.
C.Fundanius,& C.Sulpicius.
C.Lutatius Cerco,& A.Poſtumi'.
Q.Lutatius Catulus,& A. Mãlius.
C. Claudius Centho, & M. Sempronius.
C.Mamilius,& Q.Valerius.
His Coss. ludis Romanis primum tragœdia & comœdia à L. Liuio ad ſcaenam data.
Ti.Sempronius,& P.Cornelius.
L.Cornelius,& Q.Fuluius.
C.Licinius,& P.Cornelius.
T.Mãlius Torquatus,& C.Atilius.
L.Poſtumius,& Sp.Caruilius.
Q.Fabius,& M'.Pomponius.
M.Lepidus,& M.Publicius.
C.Papirius,& M.Pomponius.
M.Æmilius,& M.Iunius.
His Coſ. Hamilcar Hannibalis pater in Hiſpania bellum Romanis parans occiſus eſt. Hic ſolitus dicere: quatuor filios contra P.R. ſe velut catulos leoninos educare.
L.Poſtumius,& Cn.Fuluius.
Q.Fabius II. & Sp.Caruilius.
P.Valerius,& M.Atilius.
L.Apuſtius,& M Valerius.
C. Atilius,& L.Æmilius.
T.Manlius,& Q.Fuluius II.
C.Flaminius,& P.Furius Philus.
M.Marcellus,& Cn.Cornelius.
P.Cornelius,& M.Minucius.
L.Veturius,& C.Lutatius.
His Coſ. via Flaminia munita, & circus factus, qui Flaminius appellatur.
L.Liuius,& L.Æmilius.
His Coſ. Hannibal Hamilcaris filius in Hiſpania bellum molitur.
P. Cornelius Scipio, & Ti. Sempronius Longus.
Cn.Seruilius Geminus, & C. Flaminius.
L.Æmilius Paullus, & C. Terẽtius Varro.
Ti. Sempronius Gracchus, & Q. Fabius Maximus III.
Q.Fabius Maxim' IIII. & M.Marcellus II.
Q. Fabius Maximus, & Ti. Sempronius Gracchus.
Q.Fuluius Flaccus III. & Ap.Claudius Pulcher II.
Cn.Fuluius,Centumalus,& P.Sulpicius Galba.
M. Marcellus III. & M. Valerius Læuinus.
Q. Fabius V. & Q. Fuluius Flaccus IIII.
M.Marcellus IIII. & T. Quinƈti'.
C.ClaudiusNero,& M.Liuius Salinator.
L. Veturius Philo, & Q. Cecilius Metellus.
P.Scipio,& P.Licinius Craſſus.
M.Cornelius Cethegus,& P.Sem-

pronius Tuditanus.

Cn.Seruilius Caepio & Cn.Seruilius Germinus.

M.Seruilius Geminus,& Ti. Claudius Nero.

Cn. Cornelius Lẽtulus, & P.Ælius Paetus.

P. Sulpicius Galba, & C. Aurelius Cotta.

L. Cornelius Lentulus, & P. Villius.

Sex.Aelius Paetus,& T.Quinctius Flamininus.

P.Furius,& M.Marcellus.

L.Valerius Flaccus, & M. Porcius Cato.

P.Scipio Africanus II. & Ti.Sempronius Longus.

L.Cornelius Merula, & Q.Minucius Thermus.

L.Quinctius, & Cn. Domitius Ahenobarbus.

P. Cornelius Scipio Naſica, & M'. Acilius Glabrio.

L. Cornelius Scipio, & C. Lælius Africanus.

M.Fuluius Nobilior, & Cn.Manlius Vulſo.

M. Valerius Meſſalla, & C. Liuius Salinator.

M.Aemilius Lepidus, & C.Flaminius.

Sp.Poſtumius Albinus,& Q. Marcius Philippus.

His Coſſ. Athletarum certamina primum à Fuluio edita.

Ap.Claudius Pulcher, & M. Sempronius Tuditanus.

P.Claudius Pulcher, & L. Porcius Licinus.

M. Claudius Marcellus, & Q. Fabius Labeo.

His Coſſ. Hannibal apud Pruſiam veneno periit.

L.Aemilius Paullus,& Cn.Baebius Tamphilus.

P.Cornelius Lentulus, & M. Baebius Tamphilus.

A. Poſtumius Albinus, & C. Calpurnius Piſo.

Q.Fuluius,& L.Manlius.

M.Iunius,& Cn.Manlius.

Ti.Sempronius,& C.Claudius.

Cn.Cornelius,& Q.Petillius.

M.Lepidus,& P.Mucius.

Sp.Poſtumius,& Q.Mucius.

L.Poſtumi⁹ Albin⁹,& M.Popilli⁹.

C.Popillius,& P.Aelius.

P.Licinius,& C.Caſſius.

C.Hoſtilius Mãcinus,& C.Atilius.

L. Marcius Philippus,& Q.Seruilius.

L.Paullus II.& C.Licinius.

Q.Aelius Paetus,& M.Iunius.

M.Marcellus,& C. Sulpicius.

Cn.Octauius,& T.Manlius.

A.Manlius, & Q. Caſſius.

Ti.Sempronius,& M'.Iuuentius.

P.Scipio Naſica,& C.Marcius.

M.Meſſalla,& C.Fannius.

L.Anicius,& M.Cornelius.

Cn. Cornelius Dolabella, & M. Fuluius.

M.Aemilius,& C.Popillius.

His Coſ. Metalla in Macedonia inſtituta.

Sex.Iulius,& L.Aurelius.

L.Lentulus,& C.Marcius.

P.Scipio,& M.Claudius.

L.Poſtumius,& Q.Opimius.

Q.Fuluius,& T.Annius.

Hi primi conſules Kalendis Ianuariis magiſtratum inierunt propter ſubitũ Celtiberiæ bellum.

M.Marcellus,& L.Valerius.

L.Lucullus,& A.Poſtumius.

L.Quinctius,& M'.Acilius.

L.Marcius,& M'.Manilius.

Sp.Poſtumius,& L.Piſo.

P.Africanus,

P.Africanus,& C.Liuius.
Cn.Cornelius,& L.Mummius.
Q.Fabius Maximus, & L.Hoſtili'.
Ser.Galba,& L.Aurelius.
Ap.Claudius,& Q.Metellus.
L.Metellus,& Q.Maximus.
Cn.Cæpio,& Q.Pompeius.
Q.Cæpio,& C.Lælius.
Cn.Piſo,& M.Popillius.
P.Scipio,& D.Brutus.
M.Aemilius,& C.Hoſtili' Mácin'.
P.Furius,& Sex.Atilius Serranus.
Ser.Fuluius,& Q.Calpurnius.
His Coſſ. Aemilianus Scipio ob Numātinum bellum, quum candidatus non eſſet, conſul creatur.
P.Africanus, & C.Fuluius Flaccus.
C.Mucius,& L.Calpurnius.
P.Popillius,& P.Rupilius.
P.Craſſus,& L.Valerius Flaccus.
Ap.Claudius,& M.Perperna.
C.Sempronius,& M'.Aquillius.
Cn.Octauius,& T.Annius.
L.Caſſius,& L.Cinna.
M Aemilius,& L.Aurelius.
M.Plautius,& M.Fuluius.
C.Caſſius Longinus,& C.Sextius.
Q.Cæcilius,& T.Quinctius.
Cn.Domitius,& C.Fannius.
His Coſſ. Sextius oppidum ædificauit, in quo Aquæ Sextiæ in Galliis.
L.Opimius,& Q.Maximus.
P.Manilius,& C.Papirius.
L.Cæcilius,& L.Aurelius.
M.Cato,& Q.Marcius.
L.Cæcilius,& Q.Mucius.
C.Licinius Geta,& Q.Maximus.
M.Metellus,& M.Scaurus.
His Coſſ. L. Metellus, & Cn. Domitius cenſores artem ludicram ex vrbe remouerunt, præter Latinum tibicinem cum cantore, & ludum talorum.
M'.Acilius Balbus,& C.Cato.
C.Cæcilius,& Cn.Papirius.
M.Liuius Druſus,& L.Piſo.
P.Scipio,& L.Calpurnius Beſtia.
Sp.Poſtumius,& M.Minucius.
Q.Metellus,& M.Silanus.
Ser.Galba,& M.Scaurus.
L.Caſſius,& C.Marius.
Q.Seruilius,& C.Atilius Serranus.
His Coſſ. per Seruilium Cæpionem conſulem iudicia equitibus & ſenatoribus communicata.
P.Rutilius Rufus,& C.Manilius.
C.Marius II.& C.Flauius Fimbria.
C.Marius III. & L. Aurelius Oreſtes.
C.Marius IIII.& Q.Lutatius.
C.Marius V.& M'.Aquillius.
C.Marius VI.& L.Valerius Flaccus.
M Antonius,& A. Poſtumius.
Q.Metellus,& T. Didius.
Cn.Lentulus,& P.Craſſus.
Cn.Domitius,& C.Caſſius.
His Coſſ. Ptolemæus Ægypti rex populum Romanum heredem reliquit.
P.Craſſus,& Q.Scæuula.
C.Coelius,& L.Domitius.
C.Valerius Flaccus, & M. Herennius.
C.Claudius Pulcher,& M.Perperna.
L. Marcius, & Sex.Iulius.
L.Cæſar,& C.Rutilius Lupus.
Cn.Pompeius,& L.Porcius Cato.
L.Sylla,& Q.Pompeius.
L.Cinna,& Cn.Octauius.
L.Cinna II.& C.Marius VII.
L.Cinna III.& Cn.Papirius.
L.Cinna IIII.& Cn.Papirius II.
His Coſſ. Aſiam in XLIIII. regiones Sylla diſtribuit.
L.Scipio,& C.Norbanus.
His Coſſ. Capitolium cuſtodum negligentia concrematur.
Cn.Carbo III.& C.Marius.
M.Tullius,& Cn.Dolabella.

L.Sylla II.& Q.Metellus.
P.Seruilius,& Ap.Claudius.
M.Lepidus,& Q.Catulus.
M.Æmilius,& D.Brutus.
Cn.Octauius,& C.Curio.
L.Octauius,& C.Cotta.
L.Licinus Lucullus,& M.Cotta.
M.Lucullus,& C.Caſſius.
L.Gellius,& Cn.Lentulus.
Cn.Aufidius,& P.Lentulus.
M.Craſſus,& Cn.Pompeius.
Q.Metellus,& Q.Hortenſius.
His Coſſ. à Q.Catulo reparatum dedicatúmque Capitolium eſt.
L.Metellus,& Q.Marcius.
C.Piſo,& M'.Glabrio.
M'.Lepidus,& L.Torquatus.
L. Cæſar,& Q.Marcius.
M.Cicero,& C.Antonius.
D.Silanus,& L.Muræna.
M.Pupius,& M.Valerius.
His Coſſ. Catilina in agro Piſtorienſi à C. Antonio bello peremptus eſt.
Q.Metellus,& L.Afranius.
C.Cæſar,& M.Bibulus.
L.Piſo,& A.Gabinius.
His Coſſ. Clodij rogatione Cicero in exilium eſt profectus.
P.Lentulus,& Q.Metellus.
His Coſſ. propter ciuiles diſſeſiones per S. C. de exilio Cicero reuocatur.
Cn.Lentulus,& L.Philippus.
Cn.Pompeius,& M.Craſſus.
Ap.Claudius,& L.Domitius.
Cn.Domitius,& M.Meſſalla.
Cn.Pompeius,& Q.Metellus.
M.Marcellus,& Ser. Sulpicius.
L.Paulus,& M.Marcellus.
L.Lentulus,& C.Marcellus.
His Coſſ. pernicioſæ in Curia conflantur de Pompeio Cæſaréque diſcordiæ. Sed C.Iulius Cæſar de Galliis veniens Pŏpeium fugauit Italia: aurum atque argentum Romæ de ærario ſuſtulit, ac primus Romanorum ſingulare obtinuit imperium, à quo Cæſares Romani principes appellati: Imperauit autem annis IIII. *menſibus* VI. *Sub quo hi Conſules fuerunt.*

IMPERATORES ROMANI.

C.Iulius Cæſar I.
C.Iulius Cæſar II.& P.Seruilius.
Q.Fufius,& P. Vatinius.
His Coſſ. Cæſar Pompeiũ Pharſalico prælio ſuperauit, Pompeius fugiens in Ægyptum occiſus eſt.
C.Iulius Cæſar III.& M.Lepidus.
C.Iulius Cæſar IIII.& Fabius Maximus.
His Coſſ. C. Iulius Cæſar per quatriduũ triumphauit.
C.Iulius Cæſar V.& M.Antonius.
His Coſſ. M. Antonius Lupercalibus ſella aurea ſedenti Cæſari diadema renuenti impoſuit, atque Idibus Martiis Cæſar in Pompeia curia occiſus eſt: cui ſucceſſit Octauianus Cæſar, qui regnauit annis LVI. *menſibus* VI. *Per quæ tempora hij conſules extiterunt.*

OCTAVIANVS AVGVSTVS II.

C.Panſa,& A.Hirtius.
His Coſſ. Cæſar Octauianus, Antonius, & Lepidus amicitiæ fœdus inierunt, M.Cicero per Popillium militem Caietæ occiſus eſt annorum LXIII. *Cæſar Octauianus forum Auguſteum ædificauit.*
M.Lepidus,& L.Plancus.
P.Seruilius II.& L.Antonius.
C.Domitius,& C.Aſinius.
L.Cenſorinus,& C.Caluiſius.
Ap.Claudius,& C.Norbanus.
M.Agrippa,& L.Caninius.
His Coſſ. lacus Lucrinus in portum conuerſus eſt.
L.Gellius,& M.Cocceius.

Sex.

Sex.Pompeius,& L.Cornificius.
L.Scribonius,& L. Atracinus.
C.Caeſar,& L.Volcatius.
Cn.Domitius,& C.Soſius.
C.Caeſar II.& M.Meſſalla.
His Coß.apud Actium M.Antonius à Caeſare ſuperatur.
C.Caeſar III.& M.Craſſus.
His Coß.Nicopolim Caeſar conſtruit, ludos Actiacos inſtituit, Antonius à Caeſare prœlio peremptus, Alexandriae in mauſoleo cum Cleopatra reconditur.
C.Caeſar.IIII & Sex.Appuleius.
C.Caeſar V.& M.Agrippa II.
His Coß.Parthorum diſſenſiones per Caeſarem ſedata.
C.Caeſar VI & M.Agrippa III.
Cæſar leges protulit, iudices ordinauit, prouincias diſpoſuit, & ideo Auguſtus cognominatus eſt. Cuius temporibus floruerunt Virgilius, Horatius, & Liuius.
C.Auguſtus Caeſar VII.& T.Statilius.
C.Auguſtus Caeſar VIII.& M.Silanus.
His Coß. Cantabros, Germanos, Salaſſos Caeſar perdomuit.
C.Auguſtus Caeſar IX.& C.Norbanus.
His Coß. Aſturices & Cantabros per L.Lamiam Caeſar perdomuit.
C.Auguſtus Caeſar X.& Cn.Piſo.
M.Marcellus,& L.Arruntius.
M.Lollius,& Q.Lepidus.
M.Appuleius,& P.Silius.
His Coß. aquilas & ſigna Craßiana de Parthis Caeſar recepit.
C.Sentius,& Q.Lucretius.
His Coß. Caeſari ex prouinciis redeunti currus cum corona aurea decretus eſt, quo aſcendere noluit.
Cn.Lentulus,& P.Lentulus.
C.Furnius,& C.Silanus.
L.Domitius,& P.Scipio.
M.Druſus,& L.Piſo.
Cn.Lentulus,& M.Craſſus.
Ti.Nero,& P.Quinctilius.
M.Meſſalla,& P.Sulpicius.
Paullus Fabius,& Q.Ælius.
Iulus Antonius, & Africanus Fabius.
Druſus Nero,& L.Quinctius.
His Coſſ.apud Lingonum gentem templũ Cæſari Druſus ſacrauit.
C.Aſinius,& C.Marcius.
His Coß. inter Albim & Rhenũ Germani omnes Ti.Neroni dediti, per Sex. Appuleium Pannonii ſubacti.
Ti.Nero,& Cn.Piſo.
D.Lælius,& C.Antiſtius.
C.Auguſtus Cæſar XI.& L.Sylla.
C.Caluiſius,& L.Paſſienus.
C.Lentulus,& M.Meſſalla.
His Coß. dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei in Bethleem naſcitur anno imperij Auguſti XLI.
C.Auguſtꝰ Cæſar XII.& M.Plautius.
Coſſus Lentulus,& L.Piſo.
C.Auguſtꝰ Cæſar XIII.& L.Paullus.
P.Vinicius,& P.Alphenus.
M.Seruilius,& L.Lamia.
Sex.Ælius,& C.Sentius.
Cn.Cinna,& L.Valerius.
His Coſſ. per dies VIII. *impetu miſeranda clades hominum domorúmque fuit.*
M.Lepidus,& L.Arruntius.
Q.Cæcilius,& A.Licinius.
M.Furius,& Sex.Nonius.
Q.Sulpicius,& C.Poppæus.
P.Dolabella,& C.Silanus.
M.Lepidus,& T.Statilius.
Germanicus Cæſar,& C.Fonteius.
L.Plancus,& C.Silius.

Sex.Pompeius,& Sex.Appuleius.

His Coſs.Imp. Auguſtus obiit LXXVI. *anno ætatis ſuæ, imperij autem* LVI. *Nolæ.Huic ſucceſsit in imperium Ti. Cæſar, qui imperauit annis* XXIII. *Sub quo hi Conſules fuerunt.*

TIBERIVS CÆSAR III.

Druſus Cæſar,& C.Norbanus.

Seſenna Statilius,& L.Scribonius.

His Coſſ.mathematici vrbe pelluntur.

L.Pomponius,& C.Cæcilius.

Ti.Cæſar,& Germanicus Cæſar.

M.Silanus,& C.Norbanus.

His Coſ.Germanicus Cæſar in Syria mortuus.

M.Valerius,& M. Aurelius.

Ti.Cæſar,& Druſus Cæſar.

D.Haterius,& C.Sulpicius.

C.Aſinius,& C.Antiſtius.

His Coſſ. Druſus Cæſar publice funeratur.

Ser.Cornelius,& L.Viſellius.

M. Aſinius,& Coſſus Cornelius.

C.Caluiſius,& Cn.Getulicus.

L.Piſo,& M.Craſſus.

Ap.Silanus,& P.Silius.

C.Rubellius,& C.Fufius.

M.Vinicius,& L.Caſſius.

Ti.Cæſar V. * Coss.

His Coſſ. dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt, VIII. *Kalend. Aprilis,& defectio ſolis facta eſt, qualis ante vel poſtmodum nunquam fuit.*

Vinicius,& Longinus.

Sulpicius,& Silla.

Perſicus,& Vitellius.

Gallus,& Nonianus.

His Coſſ. Perſius Flaccus ſatyricus poëta Volaterris naſcitur.

Gallienus,& Plautianus.

His Coſſ. Tiberius Imperator in Campania moritur, cui ſucceſsit C. Cæſar cognomento Caligula, qui regnauit annis tribus & menſibus X. ſub quo hi conſules extiterunt.

C. CALIGVLA IIII.

Proculus,& Nigrinus.

Iulianus,& Aſprenas.

Publicola,& Nerua.

His Coſſ.Pilatus in multas incidens calamitates,propria ſe manu interfecit.

Cæſar,& Iulianus.

His Coſſ. C. Cæſar cognomento Caligula à protectoribus ſuis occiditur in Palatio, anno ætatis XXIIII. *cui ſucceſsit Claudius, qui imperauit annis* XIII. *menſibus* VIII. *diebus* XXVIII. *ſub quo hi Conſules fuerunt.*

CLAVDIVS V.

Cæſar II.& Saturninus.

Secundus,& Venuſtus.

His Coſſ. Petrus apoſtolus Romam mittitur, vbi euangelium prædicãs XXV. *annis eiuſdem vrbis epiſcopus perſeuerat.*

Tiberius,& Gallius.

Criſpinus,& Taurus.

His Coſſ. Claudius de Britannis triumphauit, & Orcadas inſulas Romano adiecit imperio.

Vinicius, & Cornelius.

His Coſſ.inter Therã, & Theraſiã exorta eſt inſula habens ſtadia XXX.

Aſiaticus,& Cornelius.

His Coſſ. deſcriptio Romæ facta eſt, & inuenta ſunt ciuium Romanorum ĉetena millia, et XLIII. *Thracia hucuſque regnum in prouinciam redigitur.*

Tiberius II.& Vitellius.

Vitellius II.& Publicola.

Verannius,& Gallus.

Vetus,& Seruilianus.

Claudius,& Orfitus.

Siluanus,& Siluius.

Tiberius III.& Antoninus.

Silanus,& Otho.

His Coſſ. Claudius moritur in Palatio anno ætatis LXIIII. *Huic ſucceſsit Nero,*

Nero, qui regnauit annis XIII. *menſibus* VII. *diebus* XXVIII. *Sub quo hi conſules fuerunt.*

NERO CLAVDIVS VI.

Silanus II. & Antoninus II.
Marcellinus, & Auiola.
His Coſſ. ſanctus Paulus Apoſtolus Romam vinctus a Felice praeſide deſtinatur.
Probus etiam eruditiſſimus grammaticus Romae cognoſcitur.
Vrſulus Tholoſenſis celeberrime in Gallia rhetoricam docet.
Nero, & Vetus.
Nero II. & Piſo.
Nero III. & Meſſalla.
Nero IIII. & Cornelius.
Pius, & Turpilianus.
Macrinus, & Gallus.
Craſſus, & Baſſus.
His Coſſ thermae à Nerone aedificatae, quas Neronianas appellauit, cuius odio mutato vocabulo nunc Alexandrinae nominantur.
Siluanus, & Paullinus.
His Coſſ. Nero vt ſimilitudinem Troiae ardentis inſpiceret, plurimam partem Romae vrbis incendit.
Teleſinus, & Appuleius.
His Coſſ. duae prouinciae factae ſunt, Pontus Polemoniacus, & alpes Cottiae, Cottio rege defuncto.
Captio, & Rufus.
Italicus, & Turpilianus.
Siluanus, & Otho.
His Coſſ. Romae ſanctus Petrus & Paullus apoſtoli trucidati ſunt à Nerone, qui turpiter viuēs, cum à ſenatu quaeretur ad poenam, è Palatio fugiens ad quartum vrbis milliarium in ſuburbano Nomentana via ſeſe interfecit, anno aetatis XXXII. *cui ſucceſſit Galba, qui regnauit menſibus* VII. *Poſt hunc Otho menſibus* III. *diebus* V. *Poſt Vitellius regnauit menſibus* VIII. *die vno. Qui omnes infra ſcriptos duos Conſules tenuerunt.*
Veſpaſianus, & Titus.
Veſpaſianus II. & Titus II.
His Coſſ. Veſpaſianus ſuſcepit imperium, qui regnauit annis IX. *menſibus* XI. *dieb⁹* XXII. *ſub quo hi cōſules fuerūt.*

VESPASIANVS VII.

Veſpaſianus III. & Nerua.
Veſpaſianus IIII. & Titus III.
His Coſſ. Titus filius Veſpaſiani Iudaea capta, praeter quos gladio interfecit, cētum millia captiuorum publicè venūdauit.
Veſpaſianus V. & Titus IIII.
Veſpaſianus VI. & Titus V.
Veſpaſianus VII. & Titus VI.
His Coſſ. Veſpaſianus incenſum Capitolium aedificare orſus eſt.
Commodus, & Rufus.
Veſpaſianus VIII. & Titus VII.
His Coſſ. coloſſus erectus eſt habens altitudinis pedes C. & VII.
Veſpaſianus IX. & Titus VIII.
Siluanus, & Verus.
Domitianus, & Meſſallinus.
His Cos. Veſpaſianus eſt mortuus profluuio ventris, in villa propria circa Sabinos, cui Titus filius eius ſuccedens, in vtraque lingua diſertiſſimus regnauit annis II. menſibus II. ſub quo hi conſules extiterunt.

TITVS VESPASIANVS VIII.

Domitianus II. & Rufus II.
His Cos. Titus amphitheatrum Romae aedificauit, et in dedicatione eius quinque millia ferarum occidit.
Domitianus III. & Sabinus.
His Cos. Titus morbo periit in eadem villa qua pater eius, anno aetatis XLII. *Qui ob inſignem manſuetudinem deliciae humani generis appellatus eſt,*

cui ſucceßit Domitianus frater Titi iunior crudeliſſimus, qui imperauit annis XV. menſibus V. ſub quo hi cõſules fuerunt.

FLAVIVS DOMITIANVS IX.

Domitianus IIII. & Rufus III.

His Coſſ. Domitianus eunuchos fieri prohibuit.

Domitianus V. & Dolabella.

Domitianus VI. & Rufus IIII.

Flauius, & Traianus.

Domitianus VII. & Nerua.

Traianus II. & Glabrio.

His Coſſ. primus Domitianus dominum & deum ſe appellari iuſſit.

Domitianus VIII. & Saturninus.

Siluanus, & Priſcus.

His Coſſ. Quinctilianus ex Hiſpania primus Romæ ſcholam publicam, & ſalarium è fiſco accepit, & claruit.

Aſprenas, & Clemens.

His Coſſ. multa mœnia, & celeberrima Romae facta ſunt, id eſt Capitolium, forum Tranſitorium, Diuorum porticus, Iſeum, Serapium, Stadium, Horrea piperataria, Veſpaſiani templum, Mineruæ Chalcidica, Odaeum.

Domitianus IX. & Clemens II.

His Coſſ. inſigniſſima Romae facta ſunt, id eſt forum Traiani, thermae Traianae, & Titianae, Senatus, ludus Matutinus, Meta aurea, Meta ſudans, et Pantheon.

Nerua II. & Rufus.

Fuluius, & Vetus.

Sabinus, & Antoninus.

Nerua III. & Traianus III.

Senecio, & Palma.

Traianus IIII. & Fronto.

His Coſſ. Apollonius Tyaneus philoſophus inſignis habetur. Domitianus occiſus in Palatio, anno aetatis XXXV. cui Nerua ſuccedens regnat annum vnum, menſes IIII. Sub quo hi conſules fuerunt.

NERVA COCCEIVS X.

Traianus V. & Orfitus.

Senecio II. & Sura.

His Coſſ. Nerua morbo periit in hortis Saluſtianis anno aetatis LXXII. cum iam Traianum adoptaſſet in filium, cui ſuccedens imperauit annis XIX. menſibus VI. diebus XV. Sub quo hi conſules fuerunt.

D. TRAIANVS XI.

Traianus VI. & Maximus.

Senecio III. & Sura II.

Vrbanus, & Marcellus.

Candidus, & Quadratus.

His Coſſ. Traianus de Dacis, & Scythis triumphauit.

Commodus, & Cerealis.

His Coſſ. Traianus Hiberos, Sauromatas, Oſroenos, Arabas, Boſphoranos, Colchos in fœdus accepit. Seleuciam, Cteſiphontem, & Babilonem occupauit & tenuit.

Senecio IIII. & Sura III.

His Coſſ. Traianus in mari rubro claſſem inſtituit, vt per eam Indiae fines vaſtaret.

Gallus, & Bradua.

Africanus, & Criſpinus.

Criſpinus II. & Solenus.

Piſo, & Ruſticus.

Traianus VII. & Africanus.

Celſus, & Criſpinus.

His Coſſ. Plinius Secundus Nouocomenſis orator & hiſtoricus inſignis habetur, cuius ingenij plurima opera extant.

Aſta, & Piſo.

Meſſalla, & Pedo.

Aemilius, & Vetus.

Niger, & Apronianus.

His Coſſ. Traianus Armeniã, Aſſyriã, & Meſopotamiam prouincias fecit.

Clarus, & Alexander.

Hadrianus, & Salinator.

Hadrianus II.& Ruſticus.
Catilius, & Fuluus.

His Coss.Traianus apud Seleuciā Iſauriae profluuio ventris extinctus eſt, anno aetatis LXIII. *menſe* IX. *die* IIII. *Cuius oſſa in urna aurea conlocata ſub columna fori, quae eius nomine vocitatur, recondita ſunt: cuius columnae altitudo in* CXL. *pedes erigitur. Huic ſucceſſit Hadrianus vtraque lingua peritiſſimus, Italicae natus ex conſobrina Traiani, qui regnauit annis* XX. *menſibus* X. *diebus* XIX. *Sub quo hi conſules fuerunt.*

HADRIANVS XII.

Verus,& Augur.

His Coſſ. Adrianus Alexandriam à Romanis ſubuerſam, publicis inſtaurauit expenſis.

Auiola,& Panſa.

His Coss. Hadrianus reliqua tributorū vrbibus relaxauit, chartis publicis incenſis, plurimos etiam ipſis tributis liberos fecit.

Paternus,& Torquatus.

His Coss. Plutarchus philoſophus inſignis habetur.

Glabrio,& Apronianus.

His Coss. Nicomediae & Nicenae vrbis plurimis terraemotu conlapſis Hadrianus ad inſtaurationem earum publicas largitur expenſas.

Aſiaticus,& Quintus.
Verus,& Ambiguus.

His Coss. Athenienſibus leges petentibus Hadrianus ex Draconis & Solonis reliquorūque libris iura cōpoſuit.

Gallicanus,& Titianus.

His Coss. iuxta Eleuſinam ciuitatem in Cephiſo fluuio Hadrianus pontem conſtrauit.

Torquatus,& Libo.
Celſus,& Marcellinus.
Pontianus,& Rufinus.
Augurinus,& Sergianus.
Hiberus,& Silanus.

His Coss. Hadrianus a Chriſtianorum perſecutione ceſſauit, & pater patriae eſt appellatus.

Sergius II.& Verus.
Pompeianus,& Atilianus.

His Coss. templum Romae & Veneris factum eſt, quod nunc Vrbis appellatur.

Pompeianus II.& Commodus.

His Coss. Hadrianus cum inſignes & plurimas aedes Athenis feciſſet agonē edidit, bibliothecamque miri operis extruxit.

L. Aelius,& Balbinus.
Camerinus,& Niger.
Antoninus,& Praeſens.
Antoninus II.& Praeſens II.
Seuerus, & Syluanus.

His Coss. Aelia ciuitas, id eſt Hieruſalem ab Aelio Hadriano condita eſt, & in fronte eius portae qua Bethleē egredimur, ſus ſcalptus in marmore, ſignificans Romanae poteſtati ſubiacere Iudaeos.

Rufinus,& Torquatus.

His Coss. Hadrianus morbo intercutis aquae apud Baias moritur, maior ſexagenario, cui ſucceſſit Antoninus Pius, qui regnauit annis XXI. *Sub quo hi conſules fuerunt.*

ANTONIVS PIVS XIII.

Torquatus II.& Herodes.
Auiola,& Maximus.
Antoninus III.& Aurelius.
Gratus,& Seleucus.

His Coss. Iuſtinus philoſophus librum pro Chriſtiana religione ſcriptum tradidit Antonino.

Antoninus IIII.& Aurelius II.
Largus,& Meſſalianus.
Torquatus III.& Iulianus.

Orſitus,& Priſcus.
Glabrio,& Verus.
Gordianus,& Maximus.
Glabrio II.& Homulus.
Praeſens,& Rufus.
Commodus,& Lateranus.
His Coſſ. Apollonius ſtoicus, natione Chalcidicus, & Baſilides Scythopolitanus, philoſophi illuſtres habetur, qui Caeſaris praeceptores fuerunt.
Verus,& Sabinus.
Siluanus,& Augurinus.
Barbatus,& Regulus.
Tertullus,& Sacerdos.
Quinctillus,& Priſcus.
Verus II.& Bradua.
Antoninus V.& Aurelius III.
P.C. Antonini V.& Aurelij IIII.
Hoc tempore Antoninus Pius apud Lorium villam ſuam duodecimo ab vrbe miliario moritur, anno vitae LXVII. Vſque ad hoc tempus ſinguli Auguſti fuerunt. Cui ſucceſſerunt filij ſui, id eſt Marcus Antoninus Verus, & Lucius Annius Antoninus Seuerus, qui regnauerunt an. XIX. Sub quibus hi Conſules fuerunt.

M. ANTONINVS VERVS XIII.& L. ANNIVS ANTONINVS SEVERVS

Duo Auguſti coſ.
Ruſticus,& Aquilinus.
His Coſſ. Lucio Caeſari Athenis ſacrificanti ignis in caelo ab occidente in orientem ferri viſus eſt.
L. Aelianus,& Paſtor.
Macrinus,& Celſus.
His Coſſ. Fronto Orator inſignis habetur, qui Marcum Antoninum Latinis litteris erudiuit.
Orſitus,& Pudens.
His Coſſ. Lucius Caeſar de Parthis cũ fratre Antonino triumphauit.
Pudens II.& Pollio.
Verus III.& Quadratus.
Apronianus,& Paullus.
Priſcus,& Apollinaris.
Cethegus,& Clarus.
Seuerus,& Herennianus.
His Coſſ. Lucius Annius Antoninus Seuerus anno regni vndecimo inter Concordiam, & Altinum apoplexi extinctus eſt, ſedens cum fratre in vehiculo.
Orſitus,& Maximus.
Seuerus II.& Pompeianus.
Gallus,& Flaccus.
Piſo,& Iulianus.
Pollio,& Aſper.
Commodus,& Quinctillus.
His Coſſ. Marcus Antoninus Verus Imperator Commodum filium ſuum conſortem regni facit.
Orſitus,& Rufus.
His Coſſ. Imperatores de hoſtibus triumphant, & pecuniam quae fiſco debebatur prouinciis concedentes, tabulas debitorũ in medio Romanae vrbis foro incendio cõcremarũt, ac ne quid bonitatis deeſſet, ſeueriores quaſque leges nouis conſtitutionibus temperarunt.
Commodus II.& Verus II.
His Coss. Antoninus Verus adeo in editione munerum magnificus fuit, vt cẽtum ſimul leones exhibuerit, qui poſt in Pannonia morbo periit. Commodus filius eius à ſenatu Auguſtus eſt appellatus, qui regnauit annis XIII. Sub quo hi conſules fuerunt.

ANTONINVS COMMODVS XV.

Praeſens,& Gordianus.
Commodus III.& Byrrhus.
Mamertinus,& Rufus.
Commodus IIII.& Victorinus.
Marullus,& Aelianus.
His Coſſ. Thermae Commodianae, Romae factae ſunt.

Maternus,& Bradua.
Commodus V.& Glabrio.
Criſpinus,& Aelianus.
Fuſcianus,& Silanus.
Duo Silani.
His Coss.Commodus Imperator Coloſſi capite ſublato,ſuae imaginis caput iuſsit imponi.
Commodus VI.& Septimianus.
Apronianus,& Bradua.
Commodus VII.& Pertinax.
His Coss. Commodus ſtrangulatur in domo Veſtiliani,cui ſucceſsit Heluius Petinax,qui regnauit menſib.VI.

HELVIVS PERTINAX XVI.

Falco,& Clarus.
His Coss.Pertinax occiditur in Palatio maior ſeptuagenario ,cui ſucceſsit Seuerus,prouincia Tripolitana natus oppido Lepti ,ſoluſque Afer imperator Romanus fuit , qui regnauit annis XVIII.*Sub quo hi conſules fuerunt.*

SEVERVS XVII.

Seuerus,& Albinus.
Tertullus,& Clemens.
Dexter,& Priſcus.
Lateranus,& Ruffinus.
Saturninus,& Gallus.
Annulinus,& Fronto.
His Coss.Seuerus Parthos *& Adiabenos ſuperauit , Arabaſque interiores ita caecidit,vt regionem eorum Romanam prouinciam faceret.*
Seuerus II.& Victorinus.
Fabianus,& Mucianus.
His Coss.Thermae Seuerianae apud Antiochiam & Romae factae, & Septizonium inſtructum eſt.
Seuerus III.& Antoninus.
Geta,& Plantianus.
Cilo,& Libo.
Antoninus II.& Geta II.
Albinus,& Aelianus.
Aſper,& Maximus.
His Coss.Seuerus in Britannos bellum mouit, vbi vt receptas prouincias ab incurſione barbarica faceret ſecuriores, vallum per CXXXII. *paſſuum millia a mari ad mare duxit.*
Antoninus III.& Geta III.
Pompeianus,& Auitus.
His Coss.Tertullianus Afer Chriſtianorum ſcriptor celeberrimus habetur.
Fauſtinus,& Rufus.
His Coss.Origenes ſcriptor Alexandriae ſtudiis eruditur.
Gentiauus,& Baſſus.
*His Coss. Seuerus Imperator Eboraci in Britannia moritur,cui ſucceſsit Antoninus Caracalla Seueri filius,qui regnauit an.*VII.*Sub quo hi conſules fuerunt.*

ANTONINVS CARACALLA XVIII.

Duo Aſpri.
Antoninus,& Balbinus.
Meſſalla,& Sabinus.
His Coss.Antoninus Caracalla cognominatur propter genus veſtis,quod Romae erogauerat.
Laetus,& Cerealis.
Sabinus II.& Venuſtus.
His Coss. Antoninus Romae Thermas ſui nominis aedificauit.
Praeſens,& Extricatus.
Antoninus,& Aduentus.
His Coss. Antoninus interficitur inter Edeſſam & Carras, anno aetatis XLIII.*cui ſucceſsit Macrinus praefecturam praetorianam gerens: Regnauit autem annum vnum. Sub quo hi conſules fuerunt.*

MACRINVS XIX.

Antoninus II.& Sacerdos.
His Coſſ.Macrinus occiditur in Archelaide,cui ſucceſsit M. Aurelius Antoninus,qui regnauit annis IIII. *Sub quo hi conſules fuerunt.*

MARCVS AVRELIVS. ANTONINVS XX.

Antoninus III. & Camazon.

Gratus & Seleucus.

His Coss. Heliogabalum templum Romae aedificatur.

Alexander, & Auguſtus.

His Coſſ. in Palaeſtina Nicopolis, quae prius Emmaus vocabatur, urbs condita eſt.

Maximus, & Aelianus.

His Coss. M. Aurelius Antoninus Romae occiditur tumultu militari, cui ſucceſſit Alexander Mammaeae filius, qui regnauit annis XIII. Sub quo hi conſules fuerunt.

ALEXANDER MAMMAEAE XXI.

Iulianus, & Criſpinus.

His Coss. Alexander Xerxem regem Perſarum vicit.

Fuſcus, & Dexter.

Alexander II. & Marcellus.

Annianus, & Maximus.

His Coss. Vlpianus Iuriſconſultus aſſeſſor Alexandri inſigniſſimus habetur.

Albinus, & Maximus.

His Coss. Thermae Neronianae Alexandrinae vocatae ſunt.

Modeſtus, & Probus.

Alexander III. & Dio.

Gratus, & Seleucus.

His Coss Origenes Alexandriae clarus habetur.

Pompeianus, & Felicianus.

Lupus, & Maximus.

His Coſſ. Alexāder in matrem Mammaeam vnice pius fuit, & ob hoc cūctis amabilis.

Maximus, & Paternus.

Maximus II. & Vrbanus.

Seuerus, & Quinctianus.

His Coſſ. Alexander occiditur Moguntiaci tumultu militari, cui ſucceſſit Maximinus regnans annis III. primus omnium ex corpore militari Imperator electus. Sub quo hi conſules fuerunt.

MAXIMINVS XXII.

Maximinus, & Africanus.

Perpetuus, & Cornelianus.

Pius, & Proculus.

His Coss. Maxim. Aquileia occiditur, cui ſucceſſit Gordianus qui regnauit annis VI. Sub quo hi Conſules fuerunt.

GORDIANVS XXIII.

Gordianus, & Auiola.

Sabinus, & Venuſtus.

His Coss. Gordiano Romam ingreſſo, Pupienus & Balbinus, qui imperium arripuerant, in Palatio occiſi ſunt.

Gordianus II. & Pompeianus.

Atticus, & Praetextatus.

Arrianus, & Papus.

Peregrinus, & Aemilianus.

His Coss. Gordianus admodum adoleſcens, Parthorum natione ſuperata, cum victor reuerteretur ad patriam, fraude Philippi praefecti praet. haud longe à Romano ſolo interfectus eſt. Gordiano milites tumulum aedificant ſupra Euphratem, oſſibus eius Romam reuectis: cui ſucceſſit Philippus, qui regnauit annis VI. Qui mox Philippum filium ſuum conſortem regni facit, primuſque omnium ex Romanis imperatoribus Chriſtianus fuit. Sub quo hi conſules fuerunt.

PHILIPPVS XXIIII.

Philippus, & Titianus.

Praeſens, & Albinus.

Philippus II. & Philippus.

Philippus III. & Philippus II.

Aemilianus, & Aquilinus.

His Coss. Milleſimus annus urbis Romae expletus eſt, ob quam ſolemnitatem

tem

tem innumerabiles Philippus cum filio ſuo beſtiariis Circo magno interfecit, ludoſque in campo Martio theatrales tribus diebus ac noctibus populo peruigilante celebrauit: quadriginta etiam miſſus natali Romanae vrbis concurrerunt, & Agon mille annorum actus. Philippus vrbem nominis ſui in Thracia conſtruxit.

Decius,& Gratus.

Decius II.& Etruſcus.

His Coſſ. Philippus ſenior Veronae, Romae vero iunior occiditur. His ſucceſſit Decius, qui regnauit anno I. menſibus III. Quantum ad conſulatum autem annum vnum. Sub quo hi conſules fuerunt.

DECIVS XXV.

Gallus,& Voluſianus.

His Coſſ. Decius lauacra publica aedificauit, quae ſuo nomine appellari iuſſit. Decius cum filio ſuo in Abricio Thraciae loco a Gothis occiditur, cui ſucceſſit Gallus cum Voluſiano filio, qui regnauerunt annis II & menſibus IIII, quantum ad conſulatum autem annis tantum duobus, Sub quibus hi conſules fuerunt.

GALLVS ET VOLVSIANVS XXVI.

Voluſianus II. & Maximus.

His Coſſ. Nouatianus apparuit.

Valerianus,& Gallienus.

His Coſſ. Gallus & Voluſianus Interrãnae interfecti ſunt, quibus ſucceſſerunt Valerianus & Gallienus, qui regnauerunt annis XV. Sub quibus hi conſules fuerunt.

VALERIANVS ET GALLIENVS XXVII.

Valerianus II.& Gallienus II.

Maximus II.& Glabrio.

Valerianus III.& Gallienus III.

His Coſſ. Cyprianus primum rhetor, deinde presbyter, ad extremum Carthaginenſis episcopus martyrio coronatur.

Tuſcus,& Baſſus.

His Coſſ. Valerianus in Chriſtianos perſecutione commota, ſtatim a Sapore Perſarum rege capitur, ibique ſeruitute miſerabili conſeneſcit.

Aemilianus,& Baſſus.

Secularis,& Donatus.

Gallienus IIII.& Gentianus.

Gallienus V.& Victorinus.

Albinus,& Maximus.

His Coſſ. Graecia, Macedonia, Pontus, Aſia depopulatae per Gothos, aliaſque prouincias Barbarorum quaſſauit irruptio.

Gallienus VI.& Saturninus.

Valerianus,& Lucillus.

Gallienus VII.& Sabinillus.

Paternus,& Arceſilaus.

Paternus II.& Marinianus.

Claudius,& Paternus.

His Coſſ. Mediolani occiditur Gallienus, cui ſucceſſit Claudius, qui regnauit anno vno, menſibus IX. Sub quo hi Conſules fuerunt.

CLAVDIVS XXVIII.

Antiochianus,& Orfitus.

Valerianus, & Baſſus.

His Coſſ. Claudius barbaros vaſtantes repellit, & Syrmij moritur. Huic ſucceſſit Quintillus Claudij frater, a ſenatu Auguſtus appellatus, qui XVII. imperij ſui die Aquileiae occiditur. Poſt quem Aurelianus factus eſt Imperator, qui regnauit annis V. mẽſibus VI. Sub quo hi conſules fuerunt.

AVRELIANVS XXIX.

Quietus,& Voldumianus.

Tacitus,& Placidianus.

Aurelianus,& Capitolinus.

His Coſſ. Aurelianum Romae triumphantem captiui Tetricus & Zenobia praeceſſerunt.

Aurelianus II. & Marcellus.

His Coſſ. Aurelianus templum Soli aedificauit, Romam firmioribus muris uallat.

Probus, & Paulinus.

Probus II. & Paternus II.

His Coſſ. inter Constantinopolim & Heracleam Aurelianus occiditur: cui ſucceſsit Tacitus, qui regnauit menſes VI. Sub quo hi conſules fuerunt.

TACITVS XXX.

Probus III. & Paternus III.

His Coſſ. Tacitus in Ponto occiſus eſt, & obtinuit Florianus imperium diebus LXXXIII. Hoc quoque apud Tharſum interfecto, Probus factus eſt imperator, qui regnauit annis VI. menſibus III. Sub quo hi conſules fuerunt.

PROBVS XXXI.

Meſſalla, & Gratus.

His Coſſ. Galliae, quae fuerant a barbaris occupatae, a Probo Romano reſtituuntur imperio.

Probus IIII. & Tiberianus.

Probus V. & Victorinus.

His Coſſ. inſana Manichaeorum haereſis exorta eſt.

Carus, & Carinus.

Carus II. & Numerianus.

Diocletianus, & Ariſtobolus.

His Coſſ. Probus apud Syrmium tumultu militari in turri, quae vocatur Ferrata, occiditur: cui ſucceſsit Carus cum filiis ſuis Carino & Numeriano, qui regnauerunt annis II. Sub quibus hi conſules fuerunt.

CARVS XXXII.

Maximus, & Aquilinus.

His Coſſ. quum Carus deuictis Parthis caſtra ſupra Tigridem poſuiſſet, fulmine ictus interiit.

Diocletianus II. & Maximianus.

His Coſſ. Numerianus occiditur, Carinus apud Margum praelio victus interiit. Poſt quos Diocletianus Dalmata ſuſcepit imperium, qui regnauit annis XX. Sub quo hi conſules fuerunt.

DIOCLETIANVS XXXIII.

Maximianus II. & Ianuarius.

Baſſus, & Quinctianus.

His Coſſ. Diocletianus in conſortium regni Herculium Maximianum adſumpſit.

Diocletianus III. & Maximianus III.

Tiberianus, & Dio.

Hannibalianus, & Aſclepiodotus.

Diocletianus IIII. & Maximianus IIII.

Conſtantius, & Maximus.

Tuſcus, & Maximus.

Tuſcus, & Annulinus.

Diocletianus V. & Conſtantius II.

Fauſtus, & Gallus.

His Coſſ. primus Diocletianus adorari ſe iuſsit vt deum, & gemmis veſtibus, calceamentiſque conſeruit, cum ante eum omnes imperatores in modum iudicum ſalutarentur, & tantum chlamidem purpuream a priuato habitu plus haberent.

Diocletianus VI. & Maximianus VI.

Conſtantius III. & Maximus III.

Titianus, & Nepotianus.

Conſtantius IIII. & Maxim⁹ IIII.

His Coſſ. LX. millia Alemannorum caeſa ſunt.

Diocletianus VII. & Maximianus VII.

Diocletianus VIII. & Maximianus VIII.

Conſtantius V. & Maximus V.

Conſtantius VI. & Maximus VI.
His Coſſ. Diocletianus & Maximianus Aug. inſigni pompa Romae triumpharunt, antecedentibus currum eorũ Narſei coniuge, ſororibus, liberis, & omni pompa, quã Parthos expoliaberant.
Diocletianus IX. & Conſtantinus.
Diocletianus X. & Maximus VII.
His Coſſ. Diocletianus Nicomediae, Maximianus Mediolani purpuram depoſuerunt ob aetatis defectum. Et creati ſunt Conſtantius & Galerius: Sed Conſtantius tantum Auguſti dignitate contentus, cum eſſet ocioſus anni ipſius adſcribuntur filio eius Cõſtantino, qui natus dicitur ex Helena concubina, qui regnauit annos XXX. menſes X. Sub quo hi conſules fuerunt.

CONSTANTINVS ET GALERIVS. XXXIIII.

P.C. Diocletiani X. & Maximi VII.
II. P.C. Diocletiani X. & Maximi VII.
Maximus VIII. & Licinius.
Conſtantinus II. & Licinius II.
Conſtantinus III. & Licinius III.
Voluſianus, & Annianus.
Conſtantinus IIII. & Licinius IIII.
Sabinus, & Rufinus.
Gallicanus, & Baſſus.
Licinius V. & Criſpus.
Conſtantinus V. & Licinius Caeſar.
Conſtantinus VI. & Conſtantinus Caeſar.
Criſpus II. & Conſtantinus Caeſ. II.
Probianus, & Iulianus.
Seuerus, & Rufinus.
Criſpus III. & Conſtantinus III.
Paulinus, & Iulianus.
Conſtantinus VIII. & Conſtantinus IIII.
Conſtantinus V. & Maximus.
Ianuarius, & Iuſtus.
His Coſſ. vicennalia Conſtantini Nicomedia acta, & ſequenti anno Romae edita.
Conſtantinus VIII. & Conſtantinus VI.
Conſtantinus VII. & Symmachus.
Baſſus, & Ablabius.
Pacatianus, & Hilarianus.
His Coſſ. ciuitas, quae prius Byzantium dicta eſt, mutato nomine à Conſtantino Conſtantinopolis dedicatur.
Delmatius, & Xenophilus.
Optatus, & Paullinus.
Conſtantinus, & Albinus.
Nepotianus, & Facundus.
Felicianus, & Titianus.
Vrſus, & Polemius.
Conſtantius II. & Conſtans.
His Coſſ. Conſtantinus Imperator dum bellum pararet in Perſas, in Acyrone villa publica, iuxta Nicomediam moritur, anno aetatis LXVI. Poſt quem tres liberi eius, id eſt Conſtantinus, & Cõſtans, qui regnauerunt annis XXIIII. menſibus V. diebus XXIII. Sub quibus hi conſules fuerunt.

CONSTANTINVS, CONSTANTIVS, ET CONSTANS XXXV.

Acyndinus, & Proculus.
Marcellinus, & Probinus.
Conſtantius III. & Conſtans II.
His Coſſ. Conſtantinus bellum fratri Conſtanti inferens, iuxta Aquileiam Alſe occiditur.
Placidus & Romulus.
Leontius, & Saluſtius.
His Coſſ. Franci a Conſtante perdomiti, in pacem recepti ſunt.

His Coſſ. Valentinianus apoplexi Brigitione moritur. Poſt quem Gratianus adſumpto in imperio Valentiniano fratre cum patruo Valente regnat.

Gratianus IIII. & Merobaudes.

His Coſſ, Alemannorum circiter XXX. millia apud Argẽtariam oppidũ Galliarũ caſa. Gothi diffundũtur in Thracia.

Valens VI. & Valentinianus II.

His Coſſ. à Gothis in Thracia Valentis trucidatur exercitus. Ipſe quoque Imperator incenſa domo vbi ſe occultauerat, igne combuſtus eſt: cui ſucceſſit in oriẽte Theodoſius Theodoſij filius, quem ſibi in conſortium Gratianus aſciuit. Gratianus itaque cum XIIII. regnaſſet annis cum Theodoſio regnat annis VI. Sub quibus hi conſules fuerunt.

THEODOSIVS XXXIX.

Auſonius, & Olybrius.

Gratianus V. & Theodoſius.

His Coſſ. Ambroſius Epiſcopus de Chriſtiana fide multa ſublimiter ſcribit.

Syagrius, & Eucherius.

His Coſſ. Martinus Epiſcopus Turonum Galliæ ciuitatis clarus habetur.

Antonius, & Syagrius.

His Coſſ. Athanaricus rex Gothorum Conſtantinopolim venit, ibique vitam exegit.

Merobaudes II. & Saturninus.

His Coſſ. Arcadius Theodoſij Imperatoris filius Auguſtus appellatur.

Ricimer, & Clearchus.

His Coſſ. Gratianus apud Lugdunum captus occiditur. Reſidui Valentinianus & Theodoſius regnant annis VIII. Sub quibus hi conſules fuerunt.

VALENTINIANVS ET THEODOSIVS XL.

Arcadius, & Bauto.

His Coſſ. Hieronymus presbyter in Bethleem p̃ ſtus, toto mundo mirabilis habetur.

Honorius N.P. & Euodius.

Valentinianus III. & Eutropius.

Theodoſius II. & Cynegius.

Timaſius, & Promotus.

Valentinianus IIII. & Neoterius.

Titianus, & Symmachus.

Arcadius II. & Rufinus.

His Coſſ. Valentinianus vitæ tædio apud Viennam laqueo periit. Theodoſius cum iam per XIIII. annos regnaſſet, cum Arcadio & Honorio regnat annis II. Sub quibus hi conſules fuerunt.

THEODOSIVS, ARCADIVS, ET HONORIVS XLI.

Theodoſius III. & Habundantius.

Arcadius III. & Honorius II.

His Coſſ. Ioannes monachus gratia præditus Theodoſium conſulentem de euentu belli, quod aduerſum Eugeniũ mouebat, victorem fore pronuntiat.

Olybrius, & Probinus.

His Coſſ. Theodoſius Eugenium tyrannum vincit & perimit. Auguſtinus beati Ambroſij diſcipulus multa facundia doctrináque excellens, Hippone regionis Africae Epiſcopus ordinatur.

Hoc tempore Claudianus poëta inſignis habetur.

Theodoſius Imperator Mediolani moritur. Poſt quem Arcadius cum iam regnaſſet annis XII. cum fratre Honorio regnat annis XIII. Sub quibus hi conſules fuerunt.

ARCADIVS XLII.

Arcadius IIII. & Honorius III.

Cæſarius, & Atticus.

Honorius IIII. & Eutychianus.

Mallius, & Theodorus.

Stilico, & Aurelianus.

His Coſſ. Gothi Halarico & Radagaiſo

regibus ingrediuntur Italiam.
Vincentius,& Frauitra.
Arcadius V.& Honorius V.
His Coſſ.Polentiae Stiliconem cum exercitu Romano Gothi victum acie fugauerunt.
Theodoſius Aug.I.& Rumoridus.
Honorius VI.& Ariſtenetus.
Stilico II.& Anthemius.
Arcadius VI.& Probus.
His Coſs. Vandali, & Alani traiecto Rheno Gallias intrauerunt.
Honorius VII.& Theodoſius II.
Baſſus,& Philippus.
His Cos. Arcadius Imperator Conſtantinopoli moritur. Honorius cum Theodoſio fratris filio regnauit annis XV. Sub quibus hi conſules fuerunt.

HONORIVS ET THEODOSIVS XLIII.

Honori° VIII. & Theodoſius III.
His Cos. Vādali Hiſpanias occupauerūt.
Flauius Varari,& Tertullus.
His Cos. Roma à Gothis Halarico duce capta eſt, vbi clementer vſi victoria
Theodoſius Aug. IIII.Cos. (*ſunt.*
Honorius IX.& Theodoſius V.
His Cos. Gothi rege Ataulpho Gallias intrauerunt.
Lucianus V.C.Cos.
His Coss. Burgundiones partem Galliae Rheno tenuere coniunctam.
Conſtantius,& Conſtans.
Honorius X.& Theodoſius VI.
Theodoſius VII.& Palladius.
His Cos.Gothi placati,Conſtantio Placidiam reddiderunt, cuius nuptias promeretur.
Honorius XI.& Conſtantius II.
Honori° XII.& Theodoſius VIII.
Monaxius,& Plinta.
Theodoſius IX.& Cōſtantius III.
His Cos. Conſtantius ab Honorio in ſocietatem regni recipitur.
Agricola,& Euſtathius.
His Cos.Conſtantius Imperator moritur.
Honorius XIII.& Theodoſius X.
His Coſſ. exercitus ad Hiſpanias contra Vandalos miſſus eſt.
Marinianus & Aſclepiodotus.
His Cos.Placidia Auguſta à fratre Honorio ob ſuſpicionem inuitatorum hoſtium cum Honorio & Valentiniano filiis ad orientem mittitur, Honorius moritur, & ſolus Theodoſius Romanum imperium tenet annis XXVII.
Sub quo hi conſules fuerunt.

THEODOSIVS XLIIII.

Caſtinus,& Victor.
His Cos. Theodoſius Valentinianum cōſobrinum Caſarē facit, & cum Auguſta matre ad recipiendum occidentale mittit imperium.
Theodoſius XI. & Valentinianus Caeſar.
His Coſſ. Ioannem tyrannum Valentinianus Imperator extinxit, Hunnóſque, qui in Italia erant Ioannis praeſidio,per Aetium mira foelicitate dimouit.
Theodoſius XII.& Valenrinianus II.
Hierius,& Ardabures.
His Coſſ.Bonifacio Africam tenenti infauſte bellum geritur. Gens Vandalorum à Gothis excluſa, de Hiſpaniis ad Africam tranſit.
Felix,& Taurus.
His Coſſ. Aetius multis Francis caeſis, quem occupauerant propinquam Rheno partem recepit Galliarum.
Florentius,& Dionyſius.
Theodoſius XIII. & Valentinianus III.
Baſſus,& Antiochus.
Aetius,& Valerius.
Theodoſius XIIII.& Maximus.
Aſper,& Areobinda.

Theodoſ. XV. & Valētinian. VIII.
His Coſſ. pax facta cum Vandalis, data eis ad habitandum Africæ portione. Cundicharium Burgundionum regem Aetius bello ſubegit, pacémque ei reddidit ſupplicanti, quem nō multo poſt Hunni peremerunt.

Iſidorus, & Senator.

Aetius II. & Sigiſuultus.
His Coſſ. Aug. Valentinianus ad Theodoſium principem Conſtantinopolim proficiſcitur, filiámque eius in matrimonium accipit.

Theodoſius XVI. & Fauſtus.

Theodoſius XVII. & Feſtus.
His Coſſ. bellum aduerſus Gothos Hunnis auxiliaribus geritur, & Litorius dux Romanus ab eis capitur. Ginſericus, de cuius amicitia nihil metuebatur, Carthaginē dolo pacis inuadit.

Valentinianus Aug. V. & Anatolius.
His Coſſ. Ginſericus Siciliam grauiter affligit.

Cyrus V. C. COS.
Hoc Coſſ. Theodoſius Imperator bellum contra Vandalos inefficaciter mouit.

Dioſcorus, & Eudoxius.
His Coſſ. Hunni Thracias & Illyricum ſaeua populatione vaſtarūt, cum Ginſerico ab Aug. Valentiniano pax cōfirmata, & certis ſpaciis Africa inter vtroſque diuiſa eſt.

Maximus II. & Paternus.

Theodoſius XVIII. & Albinus.
His Coſſ. Attila rex Hunnorum Bledam fratrem & conſortem in regno ſuo perimit, eiúſque populos ſibi parere compellit.

Valentinianus VI. & Nonius.

Aetius III. & Symmachus.

Callepius & Ardabures.

Poſtumianus, & Zeno.

Aſterius, & Protogenes.

Valentinianus VII. & Auienus.
His Coſſ. Theodoſius moritur. Poſt quem Marcianus adſcitus in imperium, qui regnauit annis VII. Sub quo hi. Coſſ. fuer:

Marcianus Aug. & Adelphius.
His Coſſ. Romani Aetio, duce Gothis auxiliaribus cōtra Attilam in cāpis Catalaunicis pugnauerūt, qui virtute Gothorum ſuperatus abſceſſit.

Herculanus, & Asporatius.
His Coſſ. Attila redintegratis viribus Aquileiā magna vi dimicās introiuit, cūq; quo à Valentiniano Imperatore Papa Leo directus pacem fecit.

Opilio, & Vincomalus.
His Coſſ. Attila in ſedibus ſuis moritur.

Aetius, & Studius.
His Coſſ. Aetius patricius in Palatio manu Valentiniani Imperatoris extinctus eſt. Boetius vero praefectus praetorio amicis eius circonſtantibus interemptus.

Valētinianus VIII. & Anthemius.
His Coſſ. in cāpo Martio ab amicis Aetij Valētinianus occiditur. Poſt quē Maximus inuaſit imperiū, qui intra duos menſes à militibus extinctus, in Tiberim proiicitur. Eodem anno per Ginſericū omnibus opibus ſuis Roma vacuata eſt. Poſt Maximum Auitus in Galliis ſumit imperium.

Ioannes, & Varari.
His Coſſ. Placentiæ depoſuit Auitus imperiū.

Conſtantinus, & Rufus.
His Coſſ. Marciano defuncto Leo Orientis, Maiorianus Italiae ſuſcepit imperium. Sub quibus hi Cos. fuerunt.

LEO XLVI.

Leo Aug. & Maiorianus Aug.
His Coſſ. Maiorianus in Africam mouit procinctum.

Ricimer, & Patricius.

Magnus, & Apollonius.

Seuerinus,& Dagalaiphus.
His Coſſ. Maiorianus immiſſione Ricimeris extinguitur, cui Seuerum natione Lucanum Rauennae ſuccedere fecit in regno.
Leo Aug. II.& Seuerus Aug.
Baſilius,& Vibianus.
Ruſticus,& Olybrius.
His Coſſ. rex Halanorum Beorgor apud Bergomum à patricio Riciniere peremptus eſt.
Herminericus,& Baſilicus.
His Coſſ. vt dicitur, Ricimeris fraude, Seuerus Romæ in Palatio veneno peremptus eſt.
Leo Aug. III. Cos.
Puſaeus,& Ioannes.
His Coſſ. Anthemius à Leone Imperatore ad Italiam mittitur, qui tertio ab vrbe milliario in loco Brontotas ſuſcepit imperium.
Anthemius Aug. II Cos.
Hoc Coſſ. in Sicilia Marcellinus occiditur.
Marcianus,& Zeno.
His Coſſ. Ardaburius imperiũ tentans, iuſſu Anthemij exilio deportatur.
Seuerus,& Iordanes.
His Coſſ. Romanus patricius affectans imperium capitaliter eſt punitus.
Leo Aug. IIII.& Probianus.
His Coſſ. Conſtantinopoli affectata tyrãnide à Leone principe Aſper occiditur.
Feſtus,& Marcianus.
His Coſſ. patricius Ricimer Romæ facto Imperatore Olybrio, Anthemium cõtra reuerentiam principis & ius affinitatis, cum graui clade ciuitatis extinguit, qui non diutius peracto ſcelere gloriatus, poſt XL. dies defunctus eſt, Olybrius autem ſeptimo imperij menſe vitam peregit.
Leo Aug. V. Cos.
Hoc Cos. Gundibato hortante Glicerius Rauennae ſumpſit imperium. Eodem anno Leo nepotẽ ſuum Leonẽ cõſortem facit imperij.
Leo iunior Aug. Cos.
Hoc Cos. Imperator Leo ſenior defunctus eſt, cui Zeno ſucceſſit in imperio, qui regnauit annis XVII. ſub quo hi Coſſ. fuerunt. Eo etiam anno Romae Glicerio Nepos ſucceſſit in regno. A
Poſt Cos. Leonis Aug. iunioris.

ZENON XLVII.

Eodem anno Oreſtes, Nepote in Dalmatias fugato filio ſuo Auguſtulo dedit imperium.
Baſiliſcus II.& Armatus.
His Coſſ. ab Odouacre Oreſtes & frater eius Paullus extincti ſunt, nomenque regis Odouacer adſumpſit, cum tamen nec purpura, nec regalibus vteretur inſignibus.
P.C. Baſiliſci II.& Armati.
Illus v.c. cos.
Zeno Aug. II. cos.
Baſilius v.c. Iun. cos.
Placidius v.c. cos.
Hoc Cos. Odouacer in Dalmatiis Odiuã vincit & perimit.
Seuerinus v.c. cos.
Fauſtus v.c. cos.
D.N. Theodericus,& Venantius.
Symmachus v.c. cos.
Decius,& Longinus.
Boetius v.c. cos.
Hoc Cos. Odouacer Phaeba rege Rugorũ victo captóque potitus eſt.
Dinamius,& Sifidius.
Probinus,& Euſebius.
His Coſſ. feliciſſimus atque fortiſſimus D.N. Rex Theodericus intrauit Italiam, cui Odouacer ad Iſontium pugnam parans, victus cum tota gente fugatus eſt. Eodem anno repetito conflictu Veronae vincitur Odouacer.
Fauſtus Iun. cos.

Hoc

Hoc Coſ. ad Ducam Fluuium Odoacrē D.N.Theodericus rex tertio certamine ſuperauit, qui Rauennam fugiens, obſidetur incluſus.

Olybrius Iun. Coſ.

Hoc Coſ. Odoacer cum Erulis egreſſus Rauenna, nocturnis horis ad pontem Candidium à D. noſtro rege Theoderico memorabili certamine ſuperatur. Tunc etiam Vandali pace ſuppliciter poſtulata, à Siciliae ſolita depraedatione ceſſarunt. Eodem anno Zeno occubuit, cui Anaſtaſius in orietali ſucceſſit imperio.

ANASTASIVS XLVIII.

Anaſtaſius Aug. & Rufus.

Albinus V.C. Coſ.

Hoc Coſ. D.N. rex Theodericus Rauennā ingreſſus, Odoacrem molientem ſibi inſidias interemit.

Aſterius & Praeſidius.

Viator V.C. Coſ.

Paullus V.C. Coſ.

Anaſtaſius Aug. II. Coſ.

Paullinus, & Ioannes.

Ioannes V.C. Coſ.

Patricius, & Hypatius.

Hoc anno D.N. Rex Theodericus Romā cunctorum votis expetitus aduenit, & ſenatum ſuum mira affabilitate tractans, Romanae plebi donauit annonas, atque admirandis moenib. deputata per annos ſingulos maxima pecuniae quantitate ſubuenit, ſub cuius felici imperio plurimae renouātur vrbes, munitiſſima caſtella conduntur, conſurgunt admiranda palatia, magniſque eius operibus antiqua miracula ſuperantur.

Auienus, & Pompeius.

Auienus Iun. & Probus.

His Coſſ. D.N. Rex Theodericus aquam Rauennā perduxit, cuius formā ſun̄ditus proprio inſtaurauit, quae longis ante fuerat ad ſolum reducta temporibus.

Cethaeus V.C. Coſ.

Hoc Coſ. virtute D.N. regis Theoderici victis Bulgaribus Syrmium recepit Italia.

Theodorus, & Sabinianus.

Meſſalla, & Areobinda.

Anaſtaſius Aug. III. & Venantius.

Venantius Iunior, & Celer.

His Coſſ. contra Francos à Domino noſtro deſtinatur exercitus, qui Gallias Francorum depraedatione confuſas, victis hoſtibus ac fugatis ſuo adquiſiuit imperio.

Importunus V.C. Coſ.

Boetius V.C. Coſ.

Felix, & Secundinus.

Paullus, & Muſchianus.

Probus, & Clementinus.

Senator V.C. Coſ.

Me etiam Coſ. in veſtrorum laude temporum adunato clero vel populo Romanae eccleſiae rediit optata concordia.

Florentinus, & Anthemius.

His Coſ. D.N. rex Theodericus filiam ſuam Domnam Amalaſuintam glorioſi viri D.N. Eutharici matrimonio, deo auſpice, copulauit.

Petrus V.C. Coſ.

Eo Anno D.N. Eutharicus Cillica mirabili gratia ſenatus & plebis ad edendum exceptus eſt feliciter conſulatum.

D.N Eutharicus Cillica, & Iuſtinus Auguſtus Coſſ.

Eo anno multa vidit Roma miracula editionibus ſingulis, ſtupente etiam Symmacho orientis legato diuitias Gothis Romaniſque donatas dignitates ceſſit in Curia: muneribus amphitheatralibus diuerſi generis feras,

quae praeſens aetas pro nouitate miraretur, exhibuit. Cuius ſpectaculi voluptates etiam exquiſitas Africa ſub deuotione tranſmiſit. Cunctis itaque eximia laude completis, tanto amore ciuibus Romanis inſederat, vt eius adhuc praeſentiam deſiderantibus Rauennam ad glorioſi patris remearet aſpectus, vbi iteratis editionibus tanta Gothis Romaniſque dona largitus eſt, vt ſolus potuerit ſuperare quem Romae celebrauerat conſulatum.

Igitur vt effuſam annorum ſeriem auctorum teſtificatione digeſtam, ſub breuitatis compendio redigamus.

Ab Adam vſque ad diluuium, ſicut ex Chronicis Euſebij Hieronymi collegimus, anni ſunt ∞ ∞ *CCXLII.*

A diluuio vſque ad Ninum Aſſyriorũ regem anni ſunt DCCCXCIX.

A Nino vſque ad Latinum regem anni ſunt DCCCLII.

A Latino rege vſque ad Romulum anni ſunt CCCCLVII.

A Romulo vſque ad Brutum & Tarquinium primos Conſules anni ſunt CCXL.

A Bruto & Tarquinio vſque ad conſulatum veſtrum, ſicut ex Tito Liuio & Aufidio Baſſo, & Paſchali virorum clarorũ auctoritate firmato collegimus, anni ſunt ∞ *XXXI.*

Ac ſi totus ordo ſaeculorum vſque ad conſulatum veſtrum colligitur, anni ſunt V ∞ *DCCXXI.*

M. AVRELII CASSIODORI CHRONICORVM FINIS.

CHRONICA IORDANI EPISCOPI RAVENNATIS CIVITATIS DE ORIGINE AC VOCABVLIS

Gentis Gothorum, edita ad Caſtalium, ſumptáque ex auctoribus, id eſt, Senatore, Ablabio, Priſco, Ioſyppo, Lucano, Pōponio, Dione, Pōpcio Trogo, Virgilio, Dicineo, Comoſaco, Samolxe, Zeuta, Deuxippo, Libio Titio, Oroſio Paulo, Simmacho, Strabone, Cornelio, Claudio Tholomeo.

Caßiodorus Senator ſcripſit xij. libres hiſtoria Githorum, ſicut ipſe aſſerit in prologo epiſtolarum ſuarum. huius hiſtoria ſummam, aliorúmque prænotatorum, Iordanus Epiſcopus in vnum coartauit.

IORDANVS CASTALIO S. D.

VOlentem me paruo ſubuectum nauigio, oram tranquilli [a] litoris attingere, & minutos de priſcorum (vt quidam ait) ſtagnis piſciculos legere, in altū frater Caſtali laxare vela compellis, relictóque opuſculo quod intra manus habeo, id eſt de [b] breuiatione Chronicorum. ſuades vt noſtris verbis duodecim Senatoru volumina de origine [c] actúque Getarum ab olim [d] vſque nunc per generationes regéſque deſcendente, [e] in vnum, & hoc paruo libello coartem. Dura ſatis imperia, & tanquam ab eo, qui pondus huius operis ſcire nolet, impoſita. Nec illud aſpicis, quòd tenuis mihi eſt ſpiritus ad implendam eius tam magnificam dicendi tubam. [f] Superat nos hoc pondus, quòd nec facultas eorumdem librorum nobis datur, quatenus eius ſenſui inſeruiamus. Sed vt non mentiar, ad triduanam lectionem diſpenſatoris eius beneficio libros ipſos antehac relegi. Quorum quanuis verba non recolo, ſenſus tamen & res actas credo me integrè tenere. Ad quos [g] nonnulla ex hiſtoriis Græcis ac Latinis addidi conuenientia, initium, finémque, & plura in medio mea [h] dictatione permiſcens. Quare ſine contumelia quod exegiſti, ſuſcipe libens, libentiſſime lege: & ſi quid parum dictum eſt, & tu, vt vicinus genti, commemoras, adde. [i] Ora pro me frater chariſsime.

a maris ſtringere.
b abbreuiatione.
c actiſque.
d &.
e Deſcendendum.
f Super enim omnes eſt.
g & ex nonnullis.
h dictione.
i Orans.

INCIPIT HISTORIA GOTHORVM.

a triquadrum.

MAIORES noſtri, vt refert Oroſius, totius terræ circulum oceani limbo circumſeptum [a] triquetrum ſtatuere, eiúſque tres partes, Aſiam, Europam, & Africam vocauere. De quo tripartito orbis terrarum ſpacio innumerabiles penè ſcriptores exiſtunt, qui non ſolum vrbium, locorúmve poſitiones explanant, verùm etiam & quod eſt liquidius, paſſuum miliariúmque dimetiuntur quantitatem. Inſulas quoque marinis fluctibus intermixtas, tam maiores, quàm etiam minores, quas Cycladas, vel Sporadas cognominant, in immenſo maris magni pelago ſitas determinant. Oceani vero intranſmeabilis vlteriores fines non ſolum deſcribere quis aggreſſus [b] eſt, verùm etiam nec cuiquam licuit transfretare: quia reſiſtente vlua, & ventorum ſpiramine quieſcente [c] inpermeabiles eſſe ſentiantur, & nulli cogniti, niſi ſoli ei, qui eos conſtituit. Citerior verò eius pelagi ripa, quã diximus, totius mundi circulum in modum coronæ ambiens, fines ſuos curioſis hominibus, & qui de hac re ſcribere voluerunt, perquaquam innotuit, quia & terræ circulus ab incolis poſſidetur. Et nonnullæ inſulæ in eodem mari habitabiles ſunt, vt in orientali plaga, & Indico oceano. [d] Hippodes, Iamneſia, ſole peruſtæ, quamuis inhabitabiles, tamen omnino ſui ſpacio longo latóque extenſæ. [e] Taprobane quoque, in qua exceptis oppidis, vel poſſeſſionibus, [f] dicunt munitiſſimas vrbes, decoram Sedaliam, omnino gratiſſimam [g] Sileſtantinam, necnon [h] Etheron, licet non ab aliquo ſcriptore dilucidas, tamen ſuis poſſeſſoribus affatim refertas. Habet in parte occidua idem oceanus [i] aliquantulas inſulas, & pene cunctas ob frequentiam euntium & redeuntium notas. Et ſunt iuxta fretũ Gaditanum haud procul, vna Beata, & alia quæ dicitur Fortunata, quamuis nonnulli & illa gemiua Galliciæ & Luſitaniæ promontoria in oceani inſulis ponant. In quorum vno templum Herculis, in alio monumentum adhuc conſpicitur Scipionis, tamen quia extremitatem Galliciæ terræ continent, ad terram magnam Europæ potius, quàm ad Oceani pertinent inſulas. Habet tamen & alias inſulas interius in ſuo æſtu, quæ dicuntur Baleares. Habet & aliam Meuaniam: necnon Orcadas numero [k] xxxiiij. quamuis non omnes excultas. Habet [l] & in vltimo plagæ occidentalis aliam inſulam nomine Thyle, de qua Mantuanus:

— tibi ſeruiat vltima Thyle.

Habet quoque [m] is ipſe immenſus pelagus in parte arctoa, id eſt, ſeptentrionali [n] amplam inſulam nomine [o] Scanziam, vnde nobis ſermo, ſi dominus iuuerit, eſt aſſumendus: quia gens, cuius originem flagitas,

b non.

c inremeabilis eſſe ſentitur & nulli cognita niſi ei qui eam conſtituit.

d Hippopodes iam neſciam ſolibus peruſtã quamuis inhabitabilem, tamẽ omnino ſui ſpacio in longũ latúmque extẽſam.

e Taprobanã.

f decem minutiſſima vrbes decorantur, ſed & aliam.

g Silephantinam.

h Et Theron.

i aliquantas.

k XXIII.

l & nec.

m ipſum immẽſum.

n ampliſſimã.

o Scandzã. al. Scauram. al. Scandiam. al. Scandram.

ab huius inſulæ gremio velut examen apum erumpens, in terram, Europæ aduenit. Quomodo verò, aut qualiter, in ſubſequentibus (ſi dominus donauerit) explanabimus. Nunc [a] autem de Britannia inſula, quæ in ſinu Oceani inter Hiſpanias, Gallias, & Germaniam ſita eſt, vt potuero, paucis abſoluam. Cuius licet magnitudinem olim nemo (vt refert Liuius) circumuectus eſt, multis tamen data eſt varia opinio de ea loquendi. Quamdiu ſiquidem armis inacceſſam Romanis, Iulius Cæſar præliis, ad gloriam tantum quæſitis, aperuit: deinceps mercimoniis, aliáſque ob cauſas multis patefacta mortalibus, non indiligenti, quæ ſecuta eſt, ætati, certius ſui prodidit ſitum: quem, vt à Græcis Latiniſque autoribus accepimus, perſequimur: [b] Triquetram eam plures dixere, cono ſimilem, inter ſeptentrionalem, occidentalémque plagam proiectam, vno, qui magnus eſt, angulo in Rheni oſtia: [c] dehinc correpta latitudine obliqua retro [d] abſtractam in duos exire alios: geminóque latere longiorem [e] Galliam prætendit, atque Germaniam. In duobus milibus trecentis decem ſtadiis latitudo eius vbi patentior: longitudo non vltra ſeptem millia centum triginta duo ſtadia fertur extendi: modò verò dumoſa, modò ſylueſtri iacere planicie, montibus etiam nonnullis increſcere: mari tardo circumflua, quod nec remis facilè impellentibus cedat, nec ventorum flatibus intumeſcat, quia remotæ longius terræ cauſas motibus negant. quippe illuc latius, quàm vſquam, æquor extenditur. Refert [f] autem Strabo, Græcorum nobilis ſcriptor, tantas illam exhalare nebulas, [g] madefactam Oceani crebris excurſibus, vt [h] ſubtectus ſol per illum penè totum fœdiorem, qui ſerenus eſt, diem negetur aſpectui, noctem quoque clariorem. In extrema eius parte [i] Memma, quam Cornelius etiam annalium ſcriptor narrat, metallis plurimis copioſam, herbis frequentem, & his fetaciorem [k] omnibus, quia pecora magis, quàm homines [l] alat. Labi verò per eã multa quã maxima, relabique flumina, gẽmas margaritáſque voluẽtia, ſylorũ colorati vultus, torto plerique crine & nigro naſcũtur. Calidoniam verò incolentibus, rutilæ comæ, corpora magna, ſed [m] fluida: qui Gallis ſiue Hiſpanis quibuſque attenduntur [n] aſſimiles. Vnde coniectauere nonnulli, quod [o] ea ex his accolas [p] continuo vocatos acceperit. inculti æquè omnes populi, Regéſque populorum: cunctis tamen in Calidoniorum [q] metallum conceſſiſſe nominandi, autor eſt Dio celeberrimus ſcriptor annalium. Virgeas habitant caſas, communia tecta cum pecore, ſiluæque illis ſæpè ſunt domus. Ob decorem neſcio, an aliam [r] ob rem, ferro pingunt corpora. Bellum inter ſe aut imperij cupidine, aut amplificandi, quæ poſſident, ſæpius gerunt, non tantùm equitatu vel pedite, verùm etiam bigis, curribúſque falcatis: quos more vulgari Eſſedas vocant. Hæc pauca de Britanniæ inſulæ forma dixiſſe ſufficiat. ad [ſ] Scanziæ inſulæ ſitum, quam ſuperius reliquimus, redeamus. De hac enim in ſecundo ſui operis libro Claudius Ptolemæus orbis terræ deſcriptor egregius meminit, di-

a enim.
b triquadrã.
c ſpectantem.
d abſtractam.
e Galliæ prætendi ac Germaniæ.
f enim.
g Madefacta humo.
h Subtextus ſol per illã pene totã qui ſerenus eſt diẽ negetur aſpectus.
i Maniámque.
k omnibúſque.
l alant.
m fluida, vt.
n obſimiles.
o terra.
p contiguo.
q meatarúmque conceſſiſſe nomina Dio auctor eſt.
r quam.
ſ Scandria.

cens. Eſt in oceani arctoo ſalo poſita inſula magna nomine [a] Scanzia, in modum folij [b] cedri, lateribus pandis [c] poſt longum ductum concludẽs ſe: eius ripas influit oceanus. Hæc à fronte poſita eſt Viſtulæ fluuij, qui Sarmaticis montibus ortus, in conſpectu Scanziæ ſeptentrionali Oceano triſulcus illabitur, Germaniam Scythiámque [d] determinans. Hæc ergo habet ab oriente vaſtiſſimum lacum, in orbis terræ gremio: vnde Vagi fluuius velut quodam vẽtre generatus in oceanum vndoſus euoluitur. Ab occidente nanque immenſo pelago circundatur: à ſeptentrione quoque innauigabili eodem vaſtiſſimo concluditur oceano, ex quo quaſi quodam brachio exeunte, ſinu diſtento, Germanicum mare efficitur. Hic gentes, quæ carnibus tantùm viuunt: [e] ibi etiàm paruæ, [f] ſed plures perhibentur inſulæ eſſè diſpoſitæ, ad quas ſi congelato mari ob nimium frigus lupi tranſierint, luminibus feruntur orbari. ita non ſolum inhoſpitalis hominibus, verùm etiam beluis terra crudelis eſt. In Scanzia verò inſula, vnde nobis ſermo eſt, licet multæ & diuerſæ maneant nationes, ſeptem [g] tamen earum nomina meminit Ptolemæus. Apum ibi turpa mellifica ob nimium frigus [h] nunquam reperitur. In cuius parte arctoa gens Adogit cõſiſtit, quæ fertur in æſtate media quadraginta diebus & noctibus luces habere continuas: itémque brumali tempore, eodem dierum noctiúmque numero lucem claram neſcire. Ita alternato mœrore cum gaudio, beneficio aliis damnóque impar eſt. & hoc quare? Quia prolixioribus diebus ſolẽ ad orientem per axis marginem vident redeuntem, breuioribus verò non ſic conſpicitur apud illos, ſed aliter, quia [i] auſtrina ſigna percurrit, & qui nobis videtur ſol ab imo ſurgere, [k] illis per terræ marginem dicitur [l] circuire. Aliæ verò ibi ſunt gentes [m] tres Creſennæ, qui frumentorum non quæritant victum, ſed carnibus ferarum, atque ouís auium viuunt: vbi tanta paludibus fœtura ponitur, vt & augmentum prǽſteut generi, & ſatietatem ac copiam genti. Alia verò gens ibi moratur Suethans, quæ velut Thuringi equis vtuntur eximiis. Hi quoque ſunt, qui in vſus Romanorum Saphirinas pelles commercio interueniente, per alias innumeras gentes tranſmittunt, famoſi pellium decora nigredine. Hi quum inopes [n] viuunt, ditiſſimè veſtiuntur. [o] Sequuntur deinde diuerſarum turba nationũ, Thenſthes, Vagoth, Bergio, Hallin, Liothida: quorum omniũ ſedes ſub [p] humo plana ac fertili, & propterea inibi aliarum gentium incurſionibus infeſtantur. Poſt hos Athelnil, Finnaithæ, Feruir, Gautigoth, acre hominum genus, & ad bella promptiſſimum. Dehinc mixti [q] Euageræ Othingis. Hi omnes exciſis rupibus, quaſi caſtellis inhabitãt, ritu beluino. Sunt [r] ex his exteriores Oſtrogothæ, Raumaricæ, [s] Raugnaricij, Finni mitiſſimi, Scanziæ cultoribus omnibus mitiores: necnon & pares eorum Vinouiloth, Suethidi, Cogeni in hac gente reliquis corpore eminẽtiores, quamuis & Dani ex ipſorũ ſtirpe progreſſi, Erulos propriis ſedibus expulerunt: qui inter omnes Scanziæ nationes nomen ſibi ob nimiã proceritatem affectant pręcipuum. Sunt quanquam & illorum poſitura

a Scandria.
b citri.
c per longum ducta.
d diſterminãs.
e vbi.
f quidem.
g tantum.
h nuſquam.
i Auſtrinis ſigna.
k illos.
l circuiſſe.
m Screrefennæ.
n viuant.
o ſequitur.
p vna planicie ac fertiles.
q Euagra.
r & Tethis.
ſ Ragnaria.

[a] Grannij, Aganziæ,[b] Vnixæ, Ethelrugi, Arochiranni, quibus non ante omnes, ſed ante multos annos Rodulf rex fuit, qui contempto proprio regno, ad Theoderici Gothorum regis gremium conuolauit, & vt deſiderabat, inuenit. Hæc itaque gentes Romanis corpore & animo grandiores,[c] infeſtæ ſæuitia pugnæ. Ex hac igitur Scanzia inſula quaſi officina gentium, aut certè velut vagina nationum, cum rege ſuo nomine Berig, Gothi quondam memorantur egreſſi: qui vt primùm è nauibus exeuntes, terras attigere, illico loco nomen dederunt. Nam hodie illic, vt fertur,[d] Gothiſcanzia vocatur. Vnde mox promouentes ad ſedes Vlmerugorum, qui tunc Oceani ripas inſidebant, caſtrametati ſunt, eóſque commiſſo prælio, propriis ſedibus pepulerunt, eorúmque vicinos Vuandalos iam tunc ſubiugantes, ſuis[e] appellauere victoriis. Ibi verò magna populi numeroſitate creſcente, etiam penè quinto rege regnante, poſt Berig, Filimer,[f] Filogud, Arigis conſilio ſedit, vt exinde cũ familiis Gothorum promoueret exercitus, qui aptiſſimas ſedes, locáque dum quæreret congrua, peruenit ad Scythiæ terras, quæ lingua eorum Ouim vocabantur: vbi delectato magna vbertate regiónum exercitu, & medietate tranſpoſita, pons dicitur, vnde amnem tranſiecerat,[g] inſeparabiliter corruiſſe, nec vlterius iam cuiquam licuit ire aut redire. Nam is locus, vt fertur, tremulis paludibus voragine circumiecta concluditur: quem vtraque confuſione natura reddidit inperuium. Veruntamen hodiéque illic & voces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, commeantium adteſtatione, quamuis à longè audientium credere licet. Hæc igitur pars Gothorum, quæ apud Filimer, dicitur in terras[h] Ouim emenſo amne tranſpoſita, optatum potita ſolum. Nec mora, illico ad gentem Spalorum adueniunt, conſertóque prælio victoriam adipiſcuntur: exindéque iam velut victores ad extremam Scythiæ partem, quæ Pontico mari vicina eſt, properant: quemadmodum & in priſcis eorum carminibus penè hiſtorico ritu in commune recolitur: quod Ablabius deſcriptor Gothorum gentis egregius veriſſima adteſtatur hiſtoria. In quam ſententiam & nonnulli conſenſere maiorum:[i] Ioſephus quoque Annalium relator veriſſimus, dum vbique veritatis conſeruat regulam, & origines cauſarum a principio reuoluit, hæc verò, quæ diximus, de gente Gothorum principia cur omi[illegible] ramus. Sed tamen ab hoc loco eorum ſtirpem com[illegible]ns, Sythas eos & nat[illegible]e & vocabulo aſſerit appellatos: cuius ſo[illegible] terminos antequam aliud ad medium deducamus, neceſſe eſt[k] vti iaceant, dicere. Scythia ſiquidem Germaniæ terræ cõfinis, eotenus vbi Hiſter oritur amnis, vel ſtagnum dilatatur[l] Myſianum, tendens vſque ad flumina Tyram,[m] Danaſtrum, & Vagoſolam, magnúmque[n] illum Danubium, Taurúmque montem, non illum Aſiæ, ſed proprium, id eſt Scythicum per omnem Mæotidis ambitum, vltráque Mæotida per anguſtias Boſphori vſque ad Caucaſum montem, amnémque Araxem: ac deinde in ſiniſtram partem reflexa, poſt mare

a Aigrandi.
b Vnixi, Hethelrugi, Arochi, Ranni.
c pugnabant belluina ſæuitia.
d Gothiſcandra.
e applicuere.
f filio Hadarici.
g miſerabiliter.
h Oium.
i Ioſeppus.
k vt iacent, edifferere.
l Morſianus.
m Daſtrum.
n illud Danaprum.

Caſpiũ, quæ in extremis Aſiæ finibus ab Oceano Euroboreo in modũ fungi primum tenuis, poſt hæc latiſſima & rotũda forma exoritur, vergens ad Hunnos, Albanos, & Seres vſque digreditur. Hæc inquam patria, id eſt Scythia, longè ſe tendens, latéque aperiens, habet ab oriente Seres, in ipſo ſui principio ad littus Caſpij maris commanentes, ab occidente Germanos, & flumen Viſtulæ: ab arctoo, id eſt ſeptentrionali, circundatur Oceano, à meridie Perſide, Albania, Hiberia, Ponto, atque extremo alueo Hiſtri, qui dicitur Danubius ab oſtio ſuo vſque ad fontem. In eo verò loci latere, [a] quo Ponticum littus attingit, oppidis haud obſcuris inuoluitur, [b] Boriſthenide, Olbia, Callipode, Cherſone, Theodoſia, [c] Pareone, Mirmycione, & [d] Trapezunte: quas indomitæ Scytharum nationes Græcos permiſere condere, ſibimet commercia præſtaturos. In cuius Scythiæ medio eſt locus, qui Aſiam, Europámque ab alterutro diuidit, Riphei ſcilicet montes, qui Tanain vaſtiſſimum fundunt intrantem Mæotida, cuius paludis circuitus paſſuum millia cxliiij, nuſquam [e] octo vlnis altius [f] ſubſidentes. In qua Scythia prima ab occidẽte gens [g] ſedit Gepidarum, quæ magnis, opinatíſque ambitur fluminibus. Nam Tiſianus per aquilonem eius [h] chorúmque diſcurrit. Ab africo verò magnus ipſe Danubius, ab [i] euro fluuius Tauſis ſecat, qui rapidus ac verticoſus in Hiſtri fluenta furens deuoluitur. Introrſus illi Dacia eſt, ad coronæ ſpeciem arduis alpibus emunita, iuxta quorũ ſiniſtrũ latus, quod in aquilonẽ vergit, & ab [k] ortu Viſtulæ fluminis per immẽſa ſpacia [l] venit, Vuinidarũ natio populoſa cõſedit. Quorũ nomina licet nũc per varias familias & loca mutẽtur, principaliter tamen [m] Sclauini & Antes nominãtur. Sclauini à ciuitate noua, & Sclauino Rumunnẽſe, & lacu qui appellatur Muſianus, vſque ad Danaſtrũ, & in Boreã Viſcla tenus cõmorantur. hi paludes, ſyluáſque pro ciuitatibus habent. Antes verò, qui ſunt eorum fortiſſimi, [n] qui ad Ponticum mare curuantur, à Danaſtro extenduntur vſque ad [o] Danubium, quæ flumina multis mãſionibus abinuicem abſunt. Ad littus autem oceani, vbi tribus faucibus fluenta Viſtulæ fluminis ebibuntur, [p] Vidioarij reſident, [q] ex diuerſis nationibus aggregati, poſt quos ripam oceani Itemeſti tenent, pacatum hominum genus omnino. Quibus in [r] auſtro adſedit gens [ſ] Agazzirorum fortiſſima, frugum ignara, quæ pecoribus & venationibus victitat. Vltra quos diſtenduntur ſupra mare Ponticum Bulgarum ſedes, quos notiſſimos peccatorum noſtrorum mala facere. Hinc iam Hunni quaſi fortiſſimarum gentium fœcundiſſimus ceſpes, in bifariam populorum rabiem pullularunt. Nam alij [t] Aulziagri, alij [u] Auiri nuncupantur, qui tamen ſedes habent diuerſas. Iuxta Cherſonem Aulziagri, quò Aſiæ bona auidus mercator importat, [x] qui æſtate campos peruagantur effuſos, ſedes habentes, prout armentorum inuitauerint pabula: hyeme ſupra mare Ponticum ſe referentes. Hunugari autem hinc ſunt noti, quia ab ipſis pellium murinarum venit commercium: quos tantorum virorum formidauit audacia. Quorum manſionem primam

eſſe in

a qua.
b Boriſtheni.
Deolbia.
c Careon.
d Trapeſunta.
e Septem.
f ſubſedentis.
g reſidet.
h corúmque.
i eoo fluitans.
k aſtu.
l Veneidarũ.
m Sclauini à ciuitate noui & Aucuſe & lacu qui appellatur Nurſiane.
n quia.
o Danaprum.
p Vidiuarij.
q &.
r Auſtrum adſidet.
ſ Acatzirorum.
t Alizíagiri.
u Greci Auares vocant.
x quia.

eſſe in Scythiæ ſolo iuxta paludem Mæotidẽ, ſecundò in Mœſia, Thraciáque, & Dacia, tertiò ſupra mare Ponticum, rurſus in Scythia legimus habitaſſe: nec eorum fabulas alicubi reperimus ſcriptas, qui eos dicunt in Britannia, vel in vna qualibet inſularum in ſeruitutem redactos, [a] & vnius caballi precio [b] quondam redempros. Aut certè ſi quis eos aliter dixerit in noſtro orbe, [c] quàm quod nos diximus, fuiſſe exortos, nobis aliquid obſtrepit. nos enim potius lectioni credimus, quàm fabulis anilibus conſentimus. Vt ergo ad noſtrum propoſitum redeamus, in prima [d] parte Scythiæ, iuxta Mæotidem paludem commanentes præfati, vnde loquimur, Filimer regem habuiſſe noſcuntur. In ſecundo, id eſt, Daciæ, Thraciæque & Mœſiæ ſolo [e] Zalmoxen, quem miræ philoſophicæ eruditionis fuiſſe teſtantur plerique ſcriptores annalium. Nam & Zeutam prius habuerunt eruditum, poſt etiam Diceneum, tertium Zalmoxen, de quo ſuperius diximus. Nec defuerunt, qui eos ſapiẽtiam erudirent. Vnde & penè omnibus barbaris Gothi ſapientiores ſemper extiterunt, Græcíſque penè conſimiles, vt refert Dio, qui hiſtorias eorum, annaléſque Græco ſtilo compoſuit. Qui dixit primum [f] Zarabos Tereos, deinde vocitatos Pileatos hos, qui inter eos generoſi extabant: ex quibus eis & reges, & ſacerdotes ordinabantur. Adeo ergo fuere laudati Getæ, vt dudum Martem, quem poëtarum fallacia deum belli pronũciat, apud eos fuiſſe dicant exortum. Vnde & Virgilius.

[a] & in vnion. [b] quodam erepios. [c] quanquam. [d] ſeda. [e] alias Zamolxen. al. Salmoxen. [f] Taraboſteos.

Gradiuúmque patrem Geticis qui præſidet aruis.

Quem Martem Gothi ſemper aſperrima placauere cultura. Nam [g] victimæ eius mortes fuere captorum, [h] opinantes bellorum [i] præſulem aptius humani ſanguinis effuſione placandum. Huic prædæ primordia vouebantur, huic truncis ſuſpendebantur exuuiæ. erátque illis religionis præter cæteros inſinuatus affectus, quum parenti deuotio nominis videretur impendi. Tertia verò ſedes ſupra mare Ponticum, iam humaniores, & vt ſuperius diximus, prudentiores effecti, diuiſi per familias populi, [k] Veſegothæ familiæ Balthorum, Orogothæ præclaris Amalis ſeruiebant. Quorum ſtudium fuit, primum, inter alias gentes vicinas, arcus intendere neruis, Lucano plus hiſtorico quam poeta teſtante:

[g] victimum. [h] opinantur. [i] præſidẽ aptè. [k] Veſſchotla.

Armenióſque arcus, Geticis intendere neruis.

Ante quos etiam cantu maiorum facta, modulationibus, citharíſque canebant, [l] Etheſpamaræ, [m] Hanalæ, Fridigerni, Vuidiculæ, & aliorum, quorum in hac gente magna opinio eſt, quales vix heroas fuiſſe miranda iactat antiquitas. Tunc, vt fertur, Veſoſis Scythis lachrymabile ſibi potius intulit bellum, eis videlicet, quos Amazonum viros priſca tradit autoritas. De [n] queis fœminas bellatrices & Oroſius in primo volumine profeſſa voce teſtatur. Vnde cum Gothis eum dimicaſſe euidenter probamus, quem cum Amazonum viris abſolutè pugnaſſe cognoſcimus, qui tunc à Boriſthene amne, quem accolæ [o] Danubium vocant, vſque ad Tanain fluuium circa ſinum paludis Mæotidis

[l] Etherpamara. [m] Amala. [n] quibus &. [o] Danaprum.

confidebant. Tanain verò hunc dico, qui ex Ripheis montibus deiectus adeo præceps ruit, vt quum vicina flumina, ſiue Mæotis, vel Boſporus gelu ſolidentur, ſolus amnium confragoſis montibus vaporatus, nunquam Scythico dureſcit algore. Hic[a] inter Aſiam, Europámque terminus famoſus habetur. Nam alter eſt ille, qui montibus Chrinnorum oriens, in Caſpium mare dilabitur. [b] Danubius autem ortus grandi palude, quaſi ex mari profunditur. Hic vſque ad medium ſui dulcis eſt & potabilis, piſcéſque nimij ſaporis gignit, oſſibus carentes, cartilaginē [c] tantum habentes in corporis continentiam. Sed vbi fit Ponto vicinior, paruum fontem ſuſcipit, cui ex Ampheo cognomen eſt, adeo amarum, vt cum ſit xl. dierum itinere nauigabilis, huius aquis exiguis immutetur, infectúsque, ac diſſimilis ſui, inter Græca oppida Callipidas & Hipanis in mare defluat. Ad cuius oſtia inſula eſt in fronte, Achillis nomine. Inter hos terra vaſtiſſima, ſiluis conſita, paludibus dubia. Hic ergo Gothis morantibus, [d] Veſogis Aegyptiorum rex in bellum irruit: quibus tunc Taunaſis rex erat. Quo prælio ad Phaſim fluuium, à quo Phaſides aues exortæ, in toto mundo epulis potentum exuberant, Taunaſis Gothorum rex Veſoſi Ægyptiorum occurrit, eúmque grauiter debellans, in Aegyptum vſque perſecutus eſt: & niſi Nili amnis intranſmeabilis obſtitiſſent fluenta, vel munitiones, quas dudum ſibi ob incurſiones Aethiopum Veſoſis fieri præcepiſſet, ibi in eius eum patria extinxiſſet. Sed dum eum ſemper ibi poſitum non valuiſſet lædere, reuertens penè omnem Aſiam ſubiugauit, & ſibi tunc charo amico [e] Sorno rege Medorum ad perſoluendum tributum [f] ſubditū fecit. Ex cuius exercitu victores tunc nonnulli prouincias ſubditas contuentes, & in omni fertilitate pollentes, deſerto ſuorum agmine ſponte in Aſiæ partibus reſederunt. Ex quorum nomine vel genere Trogus Pompeius Parthorum dicit extitiſſe proſapiam. Vnde etiam hodiéque lingua Scythica fugaces, quod eſt Parthi, dicuntur: ſuóque generi reſpondentes, inter omnes penè Aſiæ nationes ſoli ſagittarij ſunt, & acerrimi bellatores. De nomine verò, quod diximus eos Parthos, id eſt fugaces, ita aliquanti etymologiam traxerunt, vt dicerentur Parthi, quia ſuos refugere parentes. Hunc ergo Taunaſim regem Gothorum mortuum inter numina ſui populi coluerunt. Poſt cuius deceſſum exercitu eius cum ſucceſſore ipſius in aliis partib. expeditionē gerente, fœminæ Gothorum à quadam vicina gente [g] tentatæ [h] in prædámque ductæ à viris, fortiter reſtiterunt, hoſtéſque ſuper ſe venientes cum magna verecundia abegerunt. Qua [i] parta victoria, fretæque maiori audacia, inuicem ſe cohortantes, arma arripiunt, eligentéſq; duas audaciores Lampeto & [k] Marpeſiam principatui ſubrogarunt. Quæ dum curam gerunt, vt [l] propria defenderent, & aliena vaſtarent, ſortitò Lampeto reſtitit, fines patrios tuēdo: Marpeſia verò fœminarum agmine ſumpto, nouum genus exercitus duxit in Aſiam, diuerſaſque gentes bello ſuperans, alios verò pace concilians, ad Caucaſum venit: ibique certum tempus demorans, loco

a Aſia Europæque terminus.
b Danaper enim.
c tamen.
d Seſoſtris Agathie.
e Sorni regi.
f ſubditos.
g temptantur.
h in prædāque ductæ.
i patrata.
k Marſepiam.
l & patriam.

nomen dedit, ſaxum Marpeſiæ. Vnde Virgilius:

Ac ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes.

In eo loco vbi poſt hæc Alexander Magnus portas conſtituens, Pylas Caſpias nominauit: quod nunc Lazorum gens cuſtodit pro munitione Romana. Hic ergo certum temporis Amazones commanentes confortatæ ſunt. Vnde egreſſæ, & Alym fluuium, qui iuxta [a] Garganum ciuitatem præterfluit, tranſeuntes: Armeniam, Syriam, Ciliciámque, Galatiam, [b] Piſidium, omniáque Aſiæ oppida, ęqua felicitate domuerunt: Ionium Aeoliámque conuerſæ, deditas ſibi prouincias effecerunt. Vbi diutius dominantes, etiam ciuitates, caſtráque ſuo nomini dicauerunt. Epheſi quoque templum Dianæ ob ſagittandi, venandíque ſtudiũ, quibus ſe artibus tradidiſſent, effuſis opibus, miræ pulchritudinis condiderunt.[c] Tali ergo Scythiæ gentis fœminæ caſu Aſiæ regno potitæ, per centum penè annos tenuerunt, & ſic demum ad proprias ſocias in cautes Marpeſias, quas ſuperius diximus, repedarunt, in montem ſcilicet Caucaſum. Cuius montis quia facta iterum mentio eſt, non ab re arbitror eius tractum ſitúmque deſcribere, quãdo maximam partem orbis noſcitur circuire iugo continuo. Is nanque ab Indico mari ſurgens, quà meridiem reſpicit, ſole vaporatus ardeſcit. Quà ſeptentrioni patet, rigentibus ventis eſt obnoxius & pruinis. Mox in Syriam curuato angulo reflexus, licet amnium plurimos emittat, in Aſianam [d] tamen regionem Eufratem Tigrímque nauigeros ad opinionem maximam perennium fontium copioſis fundit vberibus. Qui amplexantes terras Aſſyriorum, Meſopotamiam & appellari faciunt, & videri, in ſinum maris rubri fluenta deponentes. Tunc in boream reuertens, Scythias terras, iugum antefatum magnis flexibus peruagatur: atque ibidem opinatiſſima flumina in Caſpium mare profundẽs, Araxem, Cyſſum, & Cambyſen continuatóque iugo ad Ripheos vſque montes extenditur. Indéque Scythicis gentibus dorſo ſuo terminum præbens, ad Pontum vſque deſcendit: conſertíſque collibus, Hiſtri quoque fluenta contingit, quo amnis ſciſſus dehiſcens, in Scythia quoque Taurus vocatur. Talis ergo, taurúsque, & penè omnium montium maximus excelſas ſuas erigens ſummitates naturali conſtructione præſtat gentibus inexpugnanda munimina. Nam [e] locatim reſciſus, qua diſrupto iugo vallis hiatu pateſcit, nũc Caſpias portas, nunc Armenias, nunc Cilicas, vel ſecundum locum [f] qualis fuerit, facit: tamen plauſtro meabilis, lateribus in altitudinem vtrinque directis, qui pro gentium varietate diuerſo vocabulo nũcupatur. Hunc enim [g] Iamnium, mox [h] Propaniſmum Indus appellat. Parthus primùm caſtra poſt Niſacen edicit. Syrus & Armenius Taurum, Scythæ Caucaſum ac Ripheum, iterúmque in fine Taurum cognominant: [i] aliáque complura gentes huic iugo dedere vocabula. Et quia de eius continuatione pauca libauimus, ad Amazones vnde diuertimus, redeamus.

a Gorgaram.
b Piſidiam.
c Tales Scythia genuit.
d tantum.
e paulatim.
f æqualem.
g forte Imaũ.
h Propaniſũ.
i aliæque complures.

Quæ veritæ,ne earum proles rareſceret,à vicinis gentibus concubitum petierunt, [a] facta nundina ſemel in anno, ita vt [b] futuris temporibus eis deinde reuertentibus in idipſum,quicquid partus maſculini edidiſſet,patri redderet:quicquid verò fœminei ſexus naſceretur,mater ad arma bellica erudiret. Siue,vt quibuſdam placet, editis maribus, nouercali odio infantis miſerandi fata rumpebant. ita apud illas deteſtabile puerperium erat,quod vbique conſtat eſſe votiuum. Quæ crudelitas illis terrorem magnum cumulabat,opinione vulgata. Nam quæ, rogo, ſpes eſſet capto,vbi ignoſci vel filio nefas habebatur? Contra has,vt fertur,[c] pugnabat Hercules,& Melanes penè plus dolo quàm virtute ſubegit. Theſeus verò Hippolyten in prædam tulit,de qua genuit & Hippolytum. Hæ quoque Amazones poſt hęc habuere reginã nomine Pentheſileam, cuius Troiano bello extant clariſſima documenta. Nam hæ fœminæ vſque ad Alexandrum Magnum referuntur tenuiſſe regnum. Sed ne dicas,de viris Gothorum ſermo adſumptus,cur in fœminis tamdiu perſeueret:audi & virorum inſignem, & laudabilem fortitudinem. Dio hiſtoricus,& antiquitatum diligentiſſimus inquiſitor, (qui) operi ſuo Getica titulum dedit: quos Getas iam ſuperiori loco Gothos eſſe probauimus,Oroſio Paulo dicente. Hic Dio regem illis poſt tempora multa commemorat,nomine Telephum. Ne verò quis dicat hoc nomẽ à lingua Gothica omnino peregrinum eſſe: nemo qui neſciat animaduerti vſu pleraque nomina gentes amplecti, vt Romani Macedonum, Græci Romanorum, Sarmatæ Germanorum, Gothi plerunque mutuãtur Hunnorum. Is ergo Telephus Herculis filius, natus ex Auge ſorore Priami, coniugio copulatus, procerus quidem corpore, ſed plus vigore terribilis,qui paternam fortitudinem propriis virtutibus ęquãs, Herculis [d] genio formæ quoque ſimilitudinem referebat. Huius itaque regnum Mœſiam appellauere maiores. Quæ prouincia ab oriente oſtia fluminis Danubij, à meridie Macedoniam, ab occaſu Hiſtriam, à ſeptentrione Danubium habet. Is ergo antefatus habuit bellum cum Danais,in qua pugna [e] Theſſandrum ducem Græciæ interemit:& dum Aiacem infeſtus inuadit,Vlixémque perſequitur vicibus equo cadente, ipſe corruit,Achillíſque iaculo fœmore ſauciatus, diu mederi nequiuit. Græcos tamen quamuis iam ſaucius, è ſuis finibus proturbauit. Telepho verò defuncto [f] Eurypilus filius ſucceſſit in regno,ex Priami Phrygum regis germana progenitus. Qui ob Caſſandræ amorem bello intereſſe Troiano, [g] ac parentibus ſoceróque [h] ferre auxilium cupiens, mox vt venit,extinctus eſt. Tunc Cyrus rex Perſarum poſt grande interuallum, & penè poſt ſexcentorum triginta annorum tempora, Pompeio Trogo teſtante, Getarum reginæ Thamiri (ſibi) [i] exitiale intulit bellum. Qui elatus ex Aſiæ [k] victoria, Getas nititur ſubiugare, in quibus (vt diximus) [l] regnauerat Thamiris. Quæ cùm ab Araxe amne Cyri arcere potuiſſet acceſſus, tranſire tamen permiſit, eligens armis eum vincere, quàm locorum beneficio ſubmouere.

a factis nundinis.
b futuri temporis eodẽ die.
c pugnauit.
d ingenium.
e Therſandrũ.
f Eurephilus.
g vt.
h ferret.
i exitiabile.
k victoriis.
l regina erat Thamiris.

Quod & factum eſt, & veniente Cyro, prima ceſſit fortuna Parthis [a] tanta: vt & filium Thamiris, & plurimum exercitum trucidarent: ſed iteratò Marte, Getæ cum ſua regina Parthos deuictos ſuperant atque proſternunt, opimámque prædam de eis auferunt: ibíque primum Gothorum gens ſerica vident tentoria. Tunc Thamiris regina [b] acta victoria, tantáque præda de inimicis potita, in partem Mœſiæ (quæ nūc ex magna Scythia nomen mutuata, minor Scythia eſt appellata) tranſiens, ibi [c] in ponte Mœſiæ colitur, & Thamiris ciuitatem ſuo de nomine ædificauit. Dehinc Darius rex Perſarum Hyſtaſpis filius [d] Antriregiri regis Gothorum filiam in matrimonium expoſtulauit, rogans pariter atque deterrens, niſi ſuam peragerent voluntatem. Cuius affinitatem Gothi ſpernentes, legationem eius fruſtrarunt. Qui repulſus, furore flammatus eſt, & octoginta millia armatorum contra ipſos produxit exercitum, verecundiam ſuam malo publico vindicare contendens. Nauibúſque penè à Chalcedonia vſque ad Byzantium in inſtar pontium tabulatis [e] æquè conſertis, petit Thraciam & Mœſiam. Pontéque rurſus in Danubio pari modo conſtructo, duobus menſibus crebris fatigatus [f] intaphis octo millia perdidit armatorum, timenſque ne pons Danubij ab eius aduerſariis occuparetur, celeri fuga in Thraciam repedauit: nec Mœſiæ ſolum credens ſibi tutum fore aliquantum remorandi. Poſt cuius deceſſum iterum Xerxes filius eius paternas iniurias vlciſci ſe æſtimans, cum ſuis [g] ducentis & auxiliatorum trecentis millibus armatorum [h] roſtratas naues habens mille ſeptingentas, & onerarias tria millia, ſuper Gothos profectus ad bellum: [i] nec tentata re in conflictu præualuit eorum animoſitate [k] conſtantiæ ſuperatus. Sic nanque vt venerat, abſque aliquo certamine ſuo cum rubore receſſit. Philippus quoque pater Alexandri magni cum Gothis amicitias copulans [l] Medopam Gothilæ filiam regis accepit vxorem, vt tali affinitate roboratus, Macedonum regna firmaret. Qua tempeſtate, Dione hiſtorico dicente, Philippus inopiam pecuniæ paſſus, Vdiſitanam Mœſiæ ciuitatem inſtructis copiis vaſtare deliberat, quæ tunc propter viciniam [m] Thamiris, Gothis erat ſubiecta. Vnde & ſacerdotes Gothorum aliqui, illi qui pij vocabantur, ſubitò patefactis portis, cum citharis & veſtibus candidis obuiam ſunt egreſſi paternis diis, vt ſibi propitij Macedones repellerent, voce ſupplici modulantes. Quos Macedones ſic fiducialiter ſibi occurrere contuentes, ſtupeſcunt, & ſi dici fas eſt, ab inermibus [n] tenentur armati. Nec mora, acie ſoluta, quam ad bellum conſtruxerunt, non tantùm ab vrbis excidio remouere: verùm etiam & quos foris fuerunt iure belli adepti, reddiderunt, fœdereque inito ad ſua reuerſi ſunt. Quem dolum poſt longum tempus reminiſcens, egregius Gothorum ductor Sitalcus cl. virorum millibus congregatis, Athenienſibus intulit bellum, aduerſus Perdiccam Macedoniæ regem, quem Alexander apud Babyloniam miniſtri inſidiis potans interitum, Athenienſium principatui hereditario iure reliquerat ſuc-

a intantum.
b aucta victoria.
c in pōte Mœſiaco littore Thomes ciuitatem.
d Antiri.
e atque.
f in ſcaphis.
g ſeptingentis & auxiliariis.
h roſtratiſq; nauibus mille ducentis, onerariis tribus millibus.
i temptare.
k conſtantia.
l Moderum Gudila.
m Thomes.
n terrentur.

ceſſorem. Magno prælio cum hoc inito, Gothi ſuperiores inuenti ſunt: & ſic pro iniuria quam illi in Mœſia dudum feciſſent, iſti in Græciam diſcurrentes, cunctam Macedoniam vaſtauere. Dehinc regnante in Gothis Sitalco, Boroiſta Diceneus venit in Gothiam, quo tẽpore Romanorũ Sylla potitus eſt principatu,[a] quem Diceneus ſuſcipiens [b] Boroiſta, dedit ei penè regiam poteſtatem: cuius conſilio Gothi Germanorum terras (quas nunc Franci obtinent) depopulati ſunt. Cæſar verò, qui ſibi primus omnium [c] Romanum vindicauit imperiũ, & penè omnem mundũ ſuæ ditioni ſubegit, omniáque regna perdomuit, adeo vt extra noſtrum orbem in Oceani ſinu repoſitas inſulas [d] occuparet, & qui nec nomen Romanorum auditu quidẽ nouerant, eos Romanis tributarios faceret: Gothos tamen crebro tentans, nequiuit ſubigere. Gaius Tiberius iam tertius regnat Romanis, Gothi tamen ſuo regno incolumes perſeuerant. Quibus hoc erat ſalubre [e] aut commodum, aut votiuum, vt quicquid Diceneus eorum conſiliarius præcepiſſet, hoc modis omnibus expetendum, hoc vtile iudicantes, effectui mancipa- rent. Qui cernens eorum animos ſibi in omnibus obedire, & naturale eos habere ingenium, omnem penè philoſophiam eos inſtruxit. erat enim huius rei magiſter peritus. Nam Ethicam eos erudiuit, vt barbaricos mores ab eis compeſceret: Phyſicam tradens, naturaliter propriis legibus viuere fecit, quas vſque nunc conſcriptas Bellagines nuncupãt: Logicam inſtruens, eos rationis ſupra cæteras gentes fecit expertos: Practicem oſtendens, in bonis actibus conuerſari ſuaſit: Theoricem demonſtrans ſignorum duodecim, & per ea planetarũ curſus, omnémque aſtronomiam cõtemplari edocuit, & quomodo lunaris orbis augmentum ſuſtinet aut patitur detrimentũ edixit, ſolíſque globus igneus quantum terrenum orbem in menſura excedat, oſtendit: aut quibus nominibus, vel quibus ſignis in cœli polo vergentes, aut reuergentes [f] cccxliiij. ſtellæ ab ortu in occaſum præcipites ruant, expoſuit. Qualis erat, rogo, voluntas, vt viri fortiſſimi quando ab armis [g] quadriuium vſque vacaſſent, doctrinis philoſophicis imbuebantur? videres vnum cœli poſitionem, alium herbarum [h] frugũmque explorare naturas? iſtũ lunæ commoda incommodáque, illum ſolis laborem attendere, & quomodo rotatu cœli raptus, retro reduci ad partem occiduam, qui ad orientalem plagam ire feſtinarit, ratione accepta quieſcere. Hæc & alia multa Diceneus Gothis ſua peritia tradens, mirabilis apud eos [i] inuenitur, vt non ſolum mediocribus, imò & regibus imperaret. Elegit nanque ex eis tunc nobiliſſimos prudentiores viros, quos ad Theologiam inſtruens, numina quædam & ſacella venerari ſuaſit, fecítque ſacerdotes, nomen illis Pileatorum contradens, vt reor, quia opertis capitibus tiaris, quos pileos alio nomine nuncupamus, litabãt: reliquam verò gentem Capillatos dicere iuſſit, quod nomen Gothi pro magno ſuſcipientes, adhuc hodie ſuis cantionibus reminiſcuntur. Decedente verò Diceneo, penè pari veneratione habuere Comoſicum, quia nec

a quem Diceneũ ſuſcipiens Boroiſtam Sitalcus.
b Buruiſta.
c Romanorũ.
d occupaſſet et nec nomine Romanorum audito,
e hoc ad commodum, hoc ad votiuum.
f ducenta xl. & ſex.
g quatriduum al. quantulumcunque.
h fruticũmque.
i enituit.

impar erat ſolettia. Hic etenim & rex illis, & pontifex ob ſuam peritiã habebatur, & in [a] ſua iuſticia populos iudicabat. Et hoc rebus excedẽte humanis, Corillus rex Gothorum in regnum conſcendit, & per xl. annos in Dacia ſuis gentibus imperauit. Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi poſſidere noſcuntur. Quæ patria in conſpectu Mœſiæ trans Danubium corona montium cingitur, duos tantum habens acceſſus, vnum per Bonras, alterum per Tabas. Hanc [b] Gothicam, quam Daciam appellauere maiores (quæ nunc, vt diximus, Gepidia dicitur) tunc ab oriente [c] Roxolani, ab occaſu Tamazites, à ſeptentrione Sarmatæ & Baſtarnæ, à meridie amnis Danubij fluenta terminant. [d] Tamazites à Roxolanis [e] alueo tantum fluuij ſegregantur. Sed quia Danubij mentio facta eſt, non ab re iudico pauca de tali amne egregia indicare. Nam hic in [f] Almanicis aruis exoriens, lx. habet à fonte ſuo flumina vſque ad oſtia in Pontum vergentia, per mille ducentorum paſſuum millia hincinde ſuſcipiens flumina in modum ſpinæ, quæ coſtas vt cratem intexunt: omnino ampliſſimus eſt, qui in lingua Beſſorum Hiſter vocatur, ducentis tantum pedibus in altum aquam in alueo habet profundam. Hic etenim amnis inter cætera flumina [g] immanis, omnes ſuperat, præter Nilum. Hæc de Danubio dixiſſe ſufficiat. Ad propoſitum verò, vnde nos digreſſi ſumus, adiuuante domino, redeamus. Longum nanque poſt interuallum, Domitiano Imperatore regnante, eius auaritiam metuentes, fœdus, quod dudum cum aliis principibus pepigerant Gothi, ſoluentes: ripam Danubij iam longè poſſeſſam ab imperio Romano [h] deiectis militibus cum eorum ducibus vaſtauerunt, cui prouinciæ tunc poſt Agrippam [i] Pompeius præerat Sabinus. Gothis autem Dorpaneus principatum agebat, quando bello commiſſo Gothi Romanis deuictis, [k] Pompeij Sabini capite abſciſſo, multa caſtella & ciuitates inuadentes de parte Imperatoris publicè deprædarunt: qua neceſſitate ſuorum Domitianus cum omni virtute ſua in Illyricum properauit, & totius penè reipublicæ militibus ductore Fuſco prælato cum electiſſimis viris amnem Danubium [l] confertis nauibus ad inſtar pontis tranſmeare coëgit ſuper exercitum Dorpanei. Tum Gothi haud ſegnes reperti arma capeſſunt, primóque armati conflictu, mox Romanos deuincunt. Fuſcóque duce extincto diuitias de caſtris militum deſpoliant, magnáque potiti per loca victoria, iam proceres ſuos [m] quaſi qui fortuna vincebant, non puros homines, ſed ſemideos, id eſt Anſes vocauere. Quorum genealogiam vt paucis percurram, [n] vt quo quis parente genitus eſt, aut vnde origo accepta, vbi finem efficit, abſque inuidia qui legis vera dicentem auſculta. Horum ergo [o] (vt ipſi ſuis fabulis ferunt) primus fuit Gapt, qui genuit [p] Halmal, Halmal verò genuit Augis, at Augis genuit eũ, qui dictus eſt Amala, à quo & origo Amalorũ decurrit. Et Amala genuit Iſarna, Iſarna autẽ genuit Oſtrogotha, Oſtrogotha genuit Vnilt, Vnilt genuit Athal, Athal genuit Achiulf, Archiulf genuit Anſilã & Ediulf, Vuldulf & hermerich: Vuldulf verò genuit Valerauãs, Valerauãs autẽ genuit

a ſumma.
b Dacia quam Gothiam.
c Arozolani.
d Taziges.
e aluta.
f Alemãnicis.
g in magno.
h delectis.
i Oppius.
k Oppij.
l conſertis.
m quorum fortuna.
n vel quo.
o Heroum vt ipſi ſuis in fabulis referunt.
p Humal, Humal.

Vuinitharium, Vuinithatius quoque genuit Theodemir & Vualemir & Vuidemir. Theodemir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amaleſuentam, Amalaſuenta genuit Athalaricum & Mathaſuentam, de [a] Vtherico viro ſuo, cuius affinitati generis ſic ad eam cõiunctus eſt. Nã ſupradictus Hermericus filius Achiulfi genuit Hũnimundũ, Hunnimũdus autẽ genuit Thoriſmundũ, Thoriſmundus verò genuit [b] Betimund, Betimund genuit Vuidericum, Vuidericus genuit Euthaticum, qui cõiunctus Amalaſuentæ genuit Athalaricum & Mathaſuentam. Mortuóque in puerilibus annis Athalarico, Mathaſuentæ Vuitichis eſt ſociatus, de quo non ſuſcepit liberum, adductíque ſimul à Beliſario in Conſtantinopolim, & [c] Vuitichi rebus excedente humanis, Germanus patricius fratruelis domini Iuſtiniani Imperatoris eandem in coniugio ſumens, patriciam ordinariam fecit, de qua filium genuit item Germanũ nomine. Germano verò defũcto ipſa vidua perſeuerare diſponit. Qualiter autem, aut quomodo Amalorum regnum deſtructum eſt, loco ſuo (ſi dominus voluerit) edocebimus. Nunc autem ad id, vnde digreſſum fecimus, redeamus, doceamúſque quando ordo gentis, vnde agimus, curſus ſui metam expleuerit. Ablauius enim hiſtoricus refert, quia ibi ſuper limbum Ponti, vbi eos diximus in Scythia commanere, pars eorum, qui orientalem plagam tenebant, eiſque præerat Oſtrogotha, [d] (vtrum ab ipſius nomine, an à loco orientali) dicti ſunt Oſtrogothæ, reſidui verò Veſegothæ in parte occidua. Et quidem iam ſicut diximus, eos tranſito Danubio aliquãtum temporis [e] apud Mœſiam Thraciámque duxiſſe. Ex eorum reliquiis fuit & Maximinus Imperator, poſt Alexandrum [f] Mammeam, vt dicit Symmachus in quinto ſuæ hiſtoriæ libro. Maximinus, inquiens, Cæſar, mortuo Alexandro, ab exercitu factus eſt Imperator, ex infimis parentibus in Thracia natus, à patre Gotho nomine Mecca, matre Alana, quæ Ababa dicebatur. Is triennium regnans, dum in Chriſtianos arma [g] commoueret, imperium ſimul & vitam amiſit. Nam hic Seuero Imperatore regnante, & natalem filij diẽ celebrante, poſt primam ætatem & ruſticam vitam de paſcuis in militiã venit. Princeps [h] Seuerus quidem militares dederat ludos. Quod cernens Maximinus, [i] qui erat ſemibarbarus adoleſcens, poſitis præmiis, barbara lingua petit ab Imperatore, vt ſibi luctandi cum expertis militibus licentiam daret. Seuerus admodum miratus magnitudinem formæ, (erat enim, vt fertur, ſtatura eius procera vltra octo pedes) iuſſit eum cum lixis corporeo nexu contendere, ne quid à rudi homine militaribus viris veniret iniuriæ. Tunc Maximus ſedecim lixas tanta felicitate proſtrauit, vt vincendo ſingulos, nullam ſibi requiem intercapedine temporum daret. Hic captis præmiis iuſſus eſt in militiam mitti, primáque ei ſtipendia equeſtria fuere. Tertiam poſt diem, cum Imperator prodiret in campum, vidit eum exſultantem more barbarico, iuſsítque tribuno, vt eum coercitum ad Romanam imbueret diſciplinã. Ille verò vbi de ſe intellexit principem loqui, acceſſit ad eum, equitantémque

[a] quem Eutaricum hiſtoria vocant.
[b] infra Bermuth.
[c] Vitigis.
[d] incertum vtrum.
[e] in Mœſia Thraciáque vixiſſe.
[f] Mamma filiũ. nam, vt.
[g] conuerteret.
[h] ſiquidem.
[i] quamuis.

témque præire pedibus cœpit. Tum Imperator equo [a] adiecto in cur- *a adacto.*
ſum calcaribus incitatum, multos orbes huc atque illuc vſque ad ſuam
fatigationem variis inflexibus [b] interpedauit, ac deinde ait illi: Num- *b impediuit.*
quid vis poſt curſum Thraciſce luctari? reſpondit, quantum libet, Im-
perator. Ita Seuerus ex equo deſiliens, recentiſſimos militum cum eo-
dem certare iuſſit. At ille ſeptem valentiſſimos [c] milites ad terram eli- *c iuuenes.*
ſit, ita vt antea nihil per interualla reſpiraret. Solus à Cæſare argen-
teis præmiis, & aureo torque donatus eſt, iuſſus deinde inter ſtipatores
[d] degere corporis principalis. Poſt hæc ſub Antonino Caracalla ordi- *d decore c.p.*
nes duxit, ac ſæpè famam factis extendens, inter plures militiæ gradus *flare.*
[e] centuriáſque ſtrenuitatis ſuæ pretium tulit. Macrino tamen poſtea in *e cẽturiatúm-*
regnum ingreſſo, recuſauit militiam penè triennium, tribunatúſque *que.*
habens honorem, nunquam ſe oculis obtulit Macrini, indignum ducẽs
eius imperium, [f] quod per patratum facinus erat quæſitum ab Helio- *f quoad.*
gabalo. Dehinc quaſi ad Antonini filium reuertens, tribunatum ſuum
adiit, & poſt hunc ſub Alexandro [g] Mammea contra Parthos mirabili- *g Mammeæ.*
ter dimicauit. Eóque Mongontiaco militari tumultu occiſo, ipſe exer-
citus electione abſque Senatus conſultu effectus eſt imperator, qui cũ-
cta bona ſua in Chriſtianorum perſecutione malo voto fœdauit, occi-
ſúſque Aquileiæ à Pupione, regnum reliquit Philippo. Quod nos idcir-
co huic opuſculo de Symmachi hiſtoria mutuauimus, quatenus gẽtem,
vnde agimus, ad regni Romani faſtigium vſque veniſſe doceamus. Cæ-
terùm cauſa exigit, vt ad id, vnde digreſſi ſumus ordine redeamus. Nam
gens iſta mirum in modum in ea parte, qua verſabatur, id eſt Ponti in
littore Scythiæ ſoli innotuit, ſine dubio tanta ſpacia tenens terrarum,
tot ſinus maris, tot fluminum curſus, ſub cuius ſæpè dextra Vuandalus
iacuit, ſtetit ſub precio Marcomannus, Quadorum principes in ſerui-
tutem redacti ſunt. Philippo nanque antedicto regnante Romanis,
qui ſolus ante Conſtantinum Chriſtianus cum Philippo, [h] id eſt filio *h eiuſdem.*
fuit, cuius & ſecundo anno regni Roma milleſimum annum expleuit,
Gothi, vt aſſolet, diſtracta ſibi ſtipendia ſua ferentes ægrè, de amicis
facti ſunt inimici. Nam quamuis remoti ſub regibus viuerent ſuis, Rei-
publicæ tamen Romanæ fœderati erant, & annua munera percipie-
bant. Quid multa? Tranſiens tunc Oſtrogotha cum ſuis Danubium,
Mœſiam Thraciámque vaſtauit: ad quem repellendum Decius ſenator
à Philippo dirigitur, qui veniens dum [i] genti nihil prævalet, milites *i Getis.*
proprios exemptos à militia fecit vita priuata degere, quaſi eorum ne-
glectu Gothi Danubium tranſiſſent, factáque vt puta in ſuis vindicta,
ad Philippum reuertitur. Milites verò videntes, ſe eſſe poſt hos labo-
res militia pulſos, indignati ad Oſtrogothæ regis Gothorum auxilium
confugerunt. Qui excipiens eos, eorúmque verbis accenſus, mox [k] tri- *k ccc. millia*
ginta millia virorum armata produxit ad prœlium, adhibitis ſibi [l] Ta- *ſuorũ armata.*
philis & Aſtringis nonnullis. Sed & Carporum tria millia, genus ho- *l Thaifalis &*
minum ad bella nimis expeditum, qui ſæpe Romanis infeſti ſunt, quos *Aſdingis.*

tamen poſt hæc imperante Diocletiano & Maximiano Galerius [a] Maximus Cæſar de ciuitate Reipublicæ Romanæ ſubiecit. Is ergo [b] habens Gothos & Peucenos, ab inſula Peuce, quæ oſtio Danubij Ponto mergenti adiacet, Argaitum & Gunthericum nobiliſſimos ſuæ gentis præfecit ductores. Qui mox Danubium vadati, & ſecundò Mœſiam populari, Marcianopolim eiuſdem patriæ vrbem famoſam metropolim aggrediuntur, diúque obſeſſam, accepta pecunia ab his qui inerant, reliquere. Et quia Marcianopolim nominauimus, libet aliqua de eius ſitu breuiter intimare. Nam hanc vrbem Traianus Imperator hac re ædificauit, vt fertur: eò quòd [c] Marciæ ſororis ſuæ puella, dum [d] lauat in flumine illo, quod nimiæ limpiditatis ſaporíſque in media vrbe oritur, Potami cognomento, exindéque vellet aquam haurire, caſu vas aureum, quod ferebatur, in profundum cecidit, metalli pondere grauatum, [e] & longè poſt emerſit, quod certè non erat vſitatum, aut vacuum ſorberi, aut certè ſemel voratum vndis reſpuentibus renatare. His Traianus ſub admiratione compertis, fontíſque numinis quiddam ineſſe credens, conditam ciuitatem germanæ ſuæ in nomine Marcianopolim nominauit. Ab hinc ergo, vt dicebamus, poſt longam obſidionem accepto præmio ditatus Geta, receſſit ad [f] patriam: quem Gepidarum cernens natio ſubitò vbique vincentem, prædíſque ditatum, inuidia ductus, arma in [g] parentes mouet. Quomodo verò Getæ, Gepidæque ſint parentes ſi quæris, paucis abſoluam. Meminiſſe debes, me initio de Scanziæ inſulæ gremio Gothos dixiſſe egreſſos cum [h] Berich ſuo rege, tribus tantùm nauibus vectos ad citerioris Oceani ripam, quarum trium vna nauis, vt aſſolet, tardius vecta, nomen genti fertur dediſſe. nam lingua eorum pigra Gepanta dicitur. Hinc factum eſt, vt paulatim & corruptè nomen eis ex conuitio naſceretur. Gepidæ nanque ſine dubio ex Gothorum proſapia & hi trahunt & ducunt originem: ſed quia, vt dixi Gepanta pigrum aliquid tardúmque ſignat, pro [i] gratuito conuicio Gepidarum nomen exortum eſt, quod nec ipſum credo falſiſſimum. ſunt enim tardioris ingenij, & grauiores corporum velocitate. Hi ergo Gepidæ tacti inuidia, dudum ſpreta prouincia, commanebant in inſula Viſclæ amnis vadis circumacta, quam pro patrio ſermone dicebant Gepidos. Nunc eam, vt fertur, inſulam gens Viuidaria incolit, ipſis ad meliores terras meantibus. Qui Viuidarij ex diuerſis nationibus ac ſi in vnum aſylum collecti ſunt, & gentem feciſſe noſcuntur. Ergo (vt dicebamus) Gepidarum rex Faſtida, [k] qui etiam gentem excitans, patrios fines per arma dilatauit, [l] Burgundines pænè vſque ad internecionem deleuit, aliáſque nonnullas gentes perdomuit. Gothos quoque malè prouocans, conſanguinitatis fœdus priùs importuna concertatione violauit ſuperbáque admodum elatione iactatus, creſcenti populo dum terras cœpit addere, incolas patrios reddidit rariores. Is ergo miſit legatos ad Oſtrogotham, cuius adhuc imperio tam Oſtrogothæ, quàm Veſegothæ, id eſt vtrique eiuſ-

a Maximinus.
b addens Gothis.
c Marcia ſoror ſua.
d lauatur.
e longéque poſt ab imo remerſit.
f propria.
g hoc eſt cognatos.
h Beria.
i grauitunc.
k quietam.
l nam Burgozanes.

dem gentis populi ſubiacebant, incluſum ſe montium queritans aſperitate, ſyluarúmque denſitate conſtrictum, vnum poſcens è duobus, vt aut bellum ſibi, aut locorum ſuorum ſpatia præpararet. Tunc Oſtrogotha rex Gothorum (vt erat ſolidi animi) reſpondit legatis, bellum ſe quidem tale horrere, durúmque fore, & omnino ſceleſtum, armis confligere cum propinquis, loca verò non cedere. Quid multa? Gepidæ in bella irruunt, contra quos ne [a] nimij iudicarentur, mouit & Oſtrogotha procinctum, conueniúntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluuius [b] Aucha, ibíque magna patrium virtute certatum eſt: quippe quos in ſe & armorum, & pugnæ ſimilitudo commouerat. ſed cauſa melior [c] viuáxque ingenium iuuat Gothos: inclinata denique parte Gepidarum, prœlium nox diremit. Tunc relicta ſuorum ſtrage, Faſtida rex Gepidarum properauit ad patriam, tam pudendis opprobriis humiliatus, quàm fuerat elatione erectus. Redeunt victores Gothi, Gepidarum [d] deſcenſione contenti, ſuáque in patria [e] noſtri in pace verſantur, vſque dum eorum præuius exiſteret Oſtrogotha. Poſt cuius deceſſum Cniua exercitum diuidens in duas partes, nonnullos ad vaſtandum Mœſiam dirigit, ſciẽs eam negligentibus principibus defenſoribus deſtitutam. Ipſe verò cum [f] ſeptuaginta militibus ad Euſteſium, id eſt Nouas conſcendit: vnde à Gallo duce remotus, Nicopolim accedit, quæ iuxta Iatrum fluuium eſt [g] conſtituta notiſſima: quoniam deuictis Sarmatis, Traianus eam fabricauit, & appellauit Victoriæ ciuitatem: vbi Decio ſuperueniente Imperatore, tandem Cniua in Hemoniæ partes, quæ non longè aberant, receſſit: inde apparatu diſpoſito, Philippopolim ire feſtinans. Cuius receſſum Decius Imperator cognoſcens, & ipſius vrbi ferre ſubſidium geſtiens, iugo [h] montis tranſacto, ad [i] Beroam venit. Ibíque dum equos exercitúmque laſſum refoueret, ilico Cniua cum Gothis in modum fulminis ruit, vaſtatóque Romano exercitu Imperatorem cum paucis, qui fugere quiuerant ad [k] Thuſciam, rurſus trans Alpes in Mœſiam proturbauit, vbi tunc Gallus dux limitis cum plurima manu bellantium morabatur. Collectóque tam exinde, quàm de hoſte exercitu futuri belli reparat aciem. Cniua verò diu obſeſſam inuadit Philippopolim, prædáque potitus, Priſcum ducem, qui inerat, ſibi fœderauit, quaſi cum Decio pugnaturum. Venientéſque ad conflictum, ilico Decij filium ſagitta ſaucium, crudeli vulnere confodiunt. Quod pater animaduertens, licet ad confortandos animos militum dixiſſe fertur: Nemo triſtetur: perditio vnius militis, non eſt reipublicæ diminutio: tamen paternum affectum non ferens, hoſtes inuadit, aut mortem, aut vltionem filij expoſcens, venienſque [l] abrupto Mœſiæ ciuitatem, circumſeptus à Gothis & ipſe extinguitur, imperij finem, vitæque terminum faciens. Qui locus hodiéque Decij ara dicitur, eo quòd ibi ante pugnã miſerabiliter idolis immolaret. Defuncto tũc Decio, Gallus & Voluſianus regno potiti ſunt Romanorum, quando & peſtilens [m] morbus pænè iſtius neceſſitatis conſimilis,

a minor indicaretur.
b Houna.
c viuacitáſque ingenij iuuat.
d diſceßione.
e feliciter.
f lxxx. militibus.
g conſtructa.
h Hemi mõtis.
i Berraam.
k Euſibiam.
l ad Abitrũ.
m annum morbus.

vt nos ante hos nouem annos experti ſumus, faciem totius orbis fœdauit, ſupra modum quoque Alexandriam, totiúſque Ægypti loca deuaſtans, Dionyſio hiſtórico ſuper hanc cladem lachrymabiliter exponente, quam & noſter conſcripſit venerabilis martyr Chriſti epiſcopus Cyprianus in libro, cuius titulus eſt de Mortalitate. Tunc & Æmilianus quidam, Gothis ſæpe ob principum negligentiam Mœſiam deuaſtantibus, vt vidit licere, nec à quoquam ſine magno reipublicæ diſpendio remoueri, ſimiliter ſuæ fortunæ arbitratus poſſe euenire, tyrannidem in [a] Mœſiam arripuit, omníque manu militari aſcita, cœpit vrbes & populos deuaſtare. Contra quem intra paucos menſes multitudo apparatus accreſcens, non minimum incommodum reipublicæ parturiuit, qui tamen in ipſo pænè nefario conatus ſui initio extinctus, & vitam & imperium, quod [b] inuadebat, amiſit. Supradicti vero Gallus & Voluſianus Imperatores, quamuis vix biennio in imperio perſeuerantes, ab hac luce migrarint: tamen ipſo biennio, quo affuere, vbique pacati, vbique règnauere gratioſi, [c] proptérque quod vnum eorum fortunæ reputatum eſt, id eſt generalis morbus: ſed hoc ab imperitis & calumniatoribus, qui vitam ſolent aliorum dente maledico lacerare. Hi ergo mox, vt imperium adepti ſunt, fœdus cùm gente Gothorum pepigere, & nec longo interuallo vtriſque regibus occumbentibus, Gallienus arripuit principatum, quo in omni laſciuia reſoluto, Reſpa & Veduco, [d] Thuro Varóque duces Gothorum ſumptis nauibus Aſiam trãſire, fretum Helleſponticum tranſuecti: vbi multis eius prouinciæ ciuitatibus popularis opinatiſſimum illud Epheſi Dianæ templum, quod dudum dixeramus Amazonas condidiſſe, igne ſuccendunt: partibus Bythiniæ delati, Chalcedoniam ſubuertere, quam poſt Cornelius Auitus aliqua parte reparauit. Quæ hodiéque quamuis regiæ vrbis [e] ciuitate congaudeat, ſigna tamen ſuarum ruinarum aliquanta ad indicia retinet [f] poſteritatis. Hac ergo felicitate Gothi, qua intrauere [g] partibus Aſiæ præda ſpolióque potiti, Helleſponticum fretum retranſmeant, vaſtantes in itinere ſuo Troiam Iliúmque, quæ vix à bello illo Agamemnoniaco aliquantulum reſpirantes, rurſus hoſtili mucrone deletæ ſunt. Poſt Aſiæ ergo tale excidium, Thracia eorum experta eſt feritatem. Nam ibi ad radices Hemi montis mari vicinam Anchialos ciuitatem aggreſſi mox adeunt, vrbem quam dudum Sardanapalus rex Parthorum inter limbum maris & Hemi radices locaſſet. Ibi enim multis feruntur manſiſſe diebus, calidarum aquarum delectati lauacris, quæ [i] à quintodecimo miliario Anchialitanæ ciuitatis ſunt ſitæ, ab imo ſui fontis [k] igni ſcaturientes, & inter reliqua totius mundi thermarum innumerabilium loca omnino præcipuè ad ſanitatem infirmorũ efficaciſſimæ. Exinde ergo ad proprias ſedes regreſſi poſt hæc à Maximiano Imperatore ducuntur in auxilia Romanorum contra Parthos rogati, vbi datis auxiliariis fideliter decertati ſunt. Sed poſtquam Cæſar Maximianus pænè cum eorum ſolatio Narſeum

a Miſia.
b inhiabat.
c præter.
d Taruaróque ducibus.
e viciniitate.
f poteſtatis.
g partes.
h ſe reparãtes.
i ad xv. miliarium.
k ignei.

regem Perſarum Saporis Magni nepotẽ fugaſſet, eiúſque omnes opes, ſimúlque vxores & filios deprædaſſet, Achilléuque in Alexandria [a] cũ Diocletiano ſuperaſſet, & Maximianus Herculius in Africa [b] Quinquangentianos attriuiſſet, pacem reipublicæ nacti, cœpere quaſi Gothos negligere. Nam ſine ipſis dudum contra quaſuis gentes Romanus exercitus difficile decertatus eſt. Apparet namque frequenter, quomodo inuitabantur, ſicut & ſub Conſtantino rogati ſunt, & contra cognatum eius Liciniũ arma tulere, eúmque deuictũ & in Theſſalonica clauſum, priuatum imperio, Conſtantini victoris gladio trucidarunt. Nam & dum famoſiſſimam & Romæ æmulam in ſuo nomine conderet ciuitatem, Gothorum interfuit operatio, qui fœdere inito cum Imperatore, xl. ſuorum millia illi in ſolatia contra gentes varias obtulere. Quorũ & numerus, & millia vſque ad præſens in republica nominantur, id eſt fœderati. Tunc etenim ſub [c] Ararici & Aorici regum ſuorum florebant imperio. Poſt quorum deceſſum ſucceſſor regni extitit Geberich, virtutis & nobilitatis eximiæ. Nam is Helderich patre natus, auo Ouida, pro auo Cniuida, gloriam generis ſui factis illuſtribus exæquauit, primitias regni ſui mox in Vuandalica gente extendere cupiens contra Viſumar eorum regem (qui) Aſdingorum è ſtirpe, quæ inter eos eminet, genúſque indicat bellicoſiſſimum, [d] Deuxippo hiſtorico referente, qui eos ab Oceano ad noſtrum limitem vix in anni ſpatio perueniſſe teſtatur præ nimia terrarum immenſitate. Quo tempore erant in eo loco manẽtes vbi Gepidæ ſedent, iuxta flumina Mariſia, Miliare, & Gilfil, & Griſia, qui amnes ſupradictos excedit. Erant nanque illis tunc ab oriente Gothi, ab occidente Marcomanni, à ſeptentrione [e] Ermundnli, à meridie Hiſter, qui & Danubius dicitur. Hic ergo Vuandalis commorantibus, bellum indictum eſt à Geberich rege Gothorum, ad littus prædicti amnis Mariſæ, vbi tunc diu certatum eſt ex æquali. Sed mox ipſe rex Vuandalorum Vuiſimar magna cum parte generis ſuæ proſternitur. Geberich verò ductor Gothorum eximius ſuperatis deprædatíſque Vuandalis ad propria loca, vnde exierat, remeauit. Tunc perpauci Vuandali, qui euaſiſſent, collecta [f] imbellium ſuorũ manu, infortunatam patriam relinquentes, Pannoniam ſibi à Conſtantino principe petiere, ibíque per lx. annos plus minùs ſedibus locatis, Imperatorem decretis vt incolæ famularunt. Vnde etiam poſt longum ab Stilicone magiſtro militũ, & exconſule ac patricio inuitati, Gallias occupauere, vbi finitimos deprædantes non adeo fixas ſedes habuere. Nam Gothorum rege Geberich rebus excedente humanis, poſt temporis aliquod [g] Ermanaracus nobiliſſimus Amalorum in regno ſucceſſit, qui multas & bellicoſiſſimas [h] arctoi gentes perdomuit, ſuíſque parere legibus fecit. Quem meritò nonnulli Alexandro magno comparauere maiores. Habebat ſiquidem quos domuerat, Gothos, Schytas, Thuidos in Aunxis, Vaſinabroncas, Merens, Mordenſimnis, Caris, Rocas, Tadzans, Arhual, Nauego, Bubegentas, Coldas: & cum tantorum ſerui-

[a] Diocletianus.
[b] Quinquegentianos infrà, & Quinquagintanos ſuprà.
[c] Ariarici & Atrici.
[d] Dexippo.
[e] Hermũdui.
[f] in bellum.
[g] Ermanaricus.
[h] Arctoa vndecim gentes.

a clarus. tio [a] carus haberetur, non paſſus eſt, niſi & gentem Erulorum, quibus præerat Alaricus, magna ex parte trucidatam, reliquam ſuæ ſubigeret ditioni. Nam prædicta gens (Ablauio hiſtorico referente) iuxta Mæotidas paludes habitans in locis ſtagnantibus, quas Græci [b] Ele vocant, Eruli nominati ſunt omnes, quanto velox, eo amplius ſuperbiſſima.

Nulla ſiquidem erat tunc gens, quæ non leuem armaturam in acie ſua ex ipſis elegerint Sed quamuis velocitas eorum ab aliis ſæpe bellantib' nou euacuaretur, Gothorum tamen ſtabilitati ſubiacuit & tarditati, fecítque cauſa fortunæ, vt & ipſi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico ſeruiuerint. Poſt Erulorum cædem idem Ermanaricus in [c] Ve-
c Venthos. netos arma commouit, qui quamuis armis [d] diſperiti, ſed numeroſita-
d deſpecti. te pollentes, ptimi reſiſtere conabantur. Sed nihil valet multitudo [e] in
e imbellium. bello, prẹſertim vbi & multitudo armata aduenerit. nam hi, vt initio expoſitionis, vel catalogo gentis dicere cœpimus, ab vna ſtirpe exorti, ttia nunc nomina reddidere, id eſt Veneti, Antes, Sclaui: qui quãuis nũc ita facientibus peccatis noſtris vbique deſæuiunt, tamẽ tunc omnes Ermanarici imperiis ſeruiere. Aeſtrorum quoque ſimiliter nationem, qui
f prudẽtia & virtute. longiſſima ripa Oceani Germanici inſident, idem ipſe [f] prudentiæ virtute ſubegit, omnibúſque Scythiæ & Germaniæ nationibus ac ſi propriis laboribus imperauit. Poſt autem non longi temporis interuallum, vt refert Oroſius, Hunnorum gens omni ferocitate atrocior exarſit in Gothos. Nam hos, vt refert antiquitas, ita extitiſſe comperimus. Fimiler rex Gothorum, & Gandarici magni filius, qui poſt egreſſum Scanziæ inſulæ iam quinto loco tenens principatum Getarum, qui & terras Scy-
g Aliorunas hodie dicimus Alrunas. thicas cum ſua gente introiſſet, ſicut à nobis dictum eſt, repperit in populo ſuo quaſdam magas mulieres, quas patrio ſermone [g] Aliorumnas is ipſe cognominat, eáſque habens ſuſpectas, de medio ſui proturbat,
h ſolitudine coegit errare. longéque ab exercitu ſuo fugatas, in [h] ſolitudinem coëgit terræ. Quas ſpiritus immundi per eremum vagantes dum vidiſſent, & earum ſe cõplexibus in coitu miſcuiſſent, genus hoc ferociſſimum edidere: quod fuit primùm inter paludes minutum, tetrum atque exile, quaſi hominũ genus, nec alia voce notum, niſi quæ humani ſermonis imaginem aſſignabat. Tali ergo Hunni ſtirpe creati, Gothorum finibus aduenere.

Quorum natio ſæua, vt Priſcus hiſtoricus refert, in Mæotide palude vlteriorem ripam inſedit, venatione tantùm, nec alio labore experta, niſi quòd poſtquam creuiſſet in populos, fraudibus & rapinis vicinam gentem conturbauit. Huius ergo (vt aſſoleut venatores) dum in vlteriori Mæotidis ripa venationes inquirunt, animaduertunt quomodo ex improuiſo cerua ſe illis obtulit, ingreſſáque palude nunc progrediens, nũc ſubſiſtens, indicem ſe [i] viæ tribuit. Quam ſecuti venatores paludem
i præbuit. Mæotidem, quam imperuiam vt pelagus [k] exiſtimabant, pedibus tran-
k affirmabant. ſiere. Mox quoque vt Scythica terra ignotis apparuit, cerua diſparuit. Quod credo ſpiritus illi, vnde progeniem trahunt, ad Scytharum inuidiam (id) egere. Illi verò, qui præter Mæotidem paludem alium mun-

dum eſſe penitùs ignorabant, admiratione inducti terræ Scythiæ, & vt ſunt ſolertes, iter illud nulli ante hanc ætatem notiſſimum, diuinitùs ſibi oſtenſum rati, ad ſuos redeunt, rem geſtam edocent. Scythiam laudant, perſuaſaque gente ſua via, quam ceruа indice didicere, ad Scythiã properant, & quantoſcunque prius in ingreſſu Scytharum habuere, litauere Victoriæ, reliquos perdomitos ſubegere. Nam mox ingentem illam paludem tranſiere, illicò [a] Alipzuros, Alcidzuros, Itamaros, Tuncaſſos, & Boiſcos, qui ripæ iſtius Scythiæ inſidebant, quaſi quidam turbo gentium rapuere. Alanos quoque pugna ſibi pares, ſed humanitatis victu formáque diſſimiles, frequenti certamine fatigantes ſubiugauere. Nam & quos bello forſitã minimè ſuperabant, vultus ſui terrore nimium pauorem ingerentes terribilitate fugabant, eò quòd erat eis ſpecies pauẽda nigredine, ſed velut quædã (ſi dici fas eſt) deformis offa, non facies, habénſque magis puncta quàm lumina. Quorum animi fiduciam toruus prodit aſpectus, qui etiam in pignora ſua primo die nata deſæuiũt. Nam maribus ferro genas ſecant, vt antequam lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur [b] ſubire tolerantiam. Hinc imberbes ſeneſcũt, & ſine venuſtate ephebi ſunt: quia facies ferro ſulcata, tempeſtiuam pilorum gratiam per cicatrices abſumit. Exigui quidem forma, ſed arguti, motibus expediti, & ad equitandum prõptiſſimi: ſcapulis latis, & ad arcus, ſagittáſque parati: firmis ceruicibus, & in ſuperbia ſemper erecti. Hi verò ſub hominum figura viuunt beluina ſæuitia. Quod genus expeditiſſimum, multarúmque nationum graſſatorem Getæ, vt viderunt, expaueſcunt: ſuóque cum rege deliberant qualiter ſe à tali hoſte ſubducant. Nam Ermanaricus rex Gothorũ, licet (vt ſuperius retulimus) multarum gentium extiterit triumphator, de Hunnorum tamen aduentu dum cogitat, [c] Roſolanorum gens infida, quæ tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum nanciſcitur occaſione decipere. Dum enim quandam mulierẽ Sanielli nomine ex gente memorata, pro mariti fraudulento diſceſſu, rex furore commotus, equis ferocibus illigatam, incitatíſque curſibus, per diuerſa diuelli præcepiſſet: fratres eius Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt: quo vulnere ſaucius, ægram vitam corporis imbecillitate contraxit. Quam aduerſam eius valetudinem captans Balamir rex Hunnorũ, in Oſtrogothas mouit procinctũ: à quorũ ſocietate iam Veſegothæ diſceſſere, quã dudum inter ſe iuncti habebant. Inter hęc Ermanaricus tam vulneris dolorẽ, quàm etiam incurſiones Hunnorũ nõ ferẽs, grandæuus & plenus dierum centeſimo decimo anno vitæ ſuæ defunctus eſt. Cuius mortis occaſio dedit Hunnis præualere in Gothis illis, quos dixeramus orientali plaga ſedere, & Oſtrogothas nuncupari. Veſegothæ, id eſt, alij eorum ſocij, & occidui ſoli cultores, metu parẽtum exterriti, quid nã de ſe propter gentẽ Hunnorũ deliberarent, ambigebãt, diúque cogitantes, tandem communi placito legatos ad Romaniã direxere, ad Valentem

[a] Alpidzyros Alchridzyros, Itamaros, Tuncarſer & Bairchos.

[b] ſuſcipere.

[c] Roxolanorũ.

Imperatorem fratrem Valentiniani ſenioris, vt partem Thraciæ ſiue Mœſiæ ſi illis traderet ad çolendum,eius legibus viuerent, eiúſque imperiis ſubderentur.Et vt fides vberior illis haberetur,promittuntur ſe, ſi doctores linguæ ſuæ donauerit,fieri Chriſtianos. Quo Valens comperto,mox gratulabundus annuit,quod vltrò petere voluiſſet: ſuſceptóſque in Mœſiæ partibus Getas quaſi murum regni ſui contra cæteras gentes ſtatuit. Et quia tunc Valens Imperator Arianorum perfidia ſaucius,noſtrarum partium omnes eccleſias obturaſſet, ſuæ partis fautores ad illos dirigit prædicatores,qui venientibus rudibus & ignaris, illicò perfidiæ ſuæ virus defundunt.Sic quoque VViſigothæ à Valente Imperatore Ariani potius,quam Chriſtiani effecti.De cætero tam Oſtrogothis,quam Gepidis parentibus ſuis [a] per affectionis gratiam euangelizantes,huius perfidiæ culturam edocentes, omnem vbique linguæ huius nationem ad culturam huius ſectæ inuitauere.Ipſi quoque (vt dictum eſt) Danubium tranſmeantes,Daciam Ripenſem,Mœſiam,Thraciaſque permiſſu principis inſedere:quibus euenit (vt adſolet gentibus necdum bene loco fundatis) penuria famis. Cœpere autem primates eorum & duces,qui regum vice illis præerant, id eſt Fridigernus, Alatheus & Safrach exercitus inopiam cõdolere,negociationémque à Lupicino Maximóque Romanorum ducibus expetere. Verùm quid non auri ſacra fames compellit adquieſcere? Cœperunt duces (auaritia compellente) non ſolum ouium,boúmque carnes, verumetiam canum, & immundorum animalium morticina eis pro magno contradere: adeo, vt quodlibet mancipium in vnum panem aut decem libras in vnam carnem mercarentur.Sed iam mancipiis & ſupellectili deficientibus, filios eorum auarus mercator [b] victus neceſſitate expoſcit.Haud enim ſecus parentes faciunt,ſalutem ſuorum pignorum prouidentes, [c] ſatius deliberant ingenuitatem perire, quàm vitam: dum miſericorditer alendus quis venditur,quàm moriturus ſeruatur.Contigit enim illo ſub tẽpore ærumnoſo Lupicinus vt ductor Romanorum, Fridigernum Gothorũ regulum ad conuiuium inuitaret,dolúmq; ei,vt poſt exitus docuit,moliretur.Sed Fridigernus doli neſcius,cum paucorum comitatu ad conuiuium veniens,dum intus in prætorio epulatur,clamorem miſerorum morientium audiret,iámque alia in parte ſocios eius recluſos, dum milites ducis ſui iuſſu trucidare conarentur, & vox morientium durior emiſſa,iam ſuſpectis auribus intonaret,ilicò apertos ipſos dolos cognoſcens Fridigernus,euaginato gladio in conuiuio non ſine magna temeritate velocitatéque egreditur,ſuóſque ſocios ab imminenti morte ereptos ad necem Romanorum inſtigat. Qui nacti occaſionem votiuam elegerunt viri fortiſſimi in bello magis,quàm in fame deficere, & ilicò in ducum Lupicini & Maximi armantur occiſionem. Illa namque dies Gothorum famem,Romanorumque ſecuritatem ademit: cœperuntq; Gothi iam non vt aduenæ & peregrini,ſed vt ciues & domini poſſeſſoribus imperare,totáſque partes ſeptẽtrionales vſque ad Danubium ſuo iure

[a] pro cauſa affectionis.

[b] victor famis.

[c] facultáſque.

iure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens imperator mox armato exercitu, in Thraciarum partes digreditur: vbi lachrymabili bello commiſſo, vincentibus Gothis, in quodam prælio iuxta Hadrianopolim ſaucius ipſe refugiens, ignorantibus quoque quòd imperator in tā vili caſula deliteſceret Gothis, ignéque (vt aſſolet) ſæuiente ab inimico ſuppoſito cum regali pompa crematus eſt haud ſecus, quā dei prorſus iudicio, vt ab ipſis igne combureretur, quos ipſe veram fidem petentes in perfidiam declinaſſet, & ignem caritatis ad gehennæ ignem detorſiſſet. Quo tempore [a] Veſegothæ Thracias Daciáque Ripenſem poſt tanti gloriam trophæi, tanquam ſolo genitali potiti, cœperunt incolere. Sed Theodoſio ab Hiſpania à Gratiano Imperatore electo, & in orientali principatu loco Valentis patrui ſubrogato, militaríque diſciplina mox in meliori ſtatu repoſita, ignaniam priorum principum & deſidiam excluſam Gothus vt ſenſit, pertimuit. Nam imperator acri omnino ingenio, virtutéque & conſilio clarus, cum præceptorum ſeueritate, & liberalitate, blanditiéque ſua remiſſum exercitum ad fortia prouocaret. At verò vbi milites principe meliore [b] mutato fiduciā acceperunt, Gothos impetere tentant, eóſque Thraciæ finibus pellunt: ſed Theodoſio principe pænè tunc vſque ad deſperationem ægrotāte, datur iterum Gothis audacia, diuiſóque exercitu, Fridigernus ad Theſſaliam prædandam, Epiros, & Achaiam digreſſus eſt: Alatheus verò & Safrach cum reſiduis copiis Pannoniam petierunt. Quod quum Gratianus imperator, qui tunc Roma in Gallias ob incurſionem Vuandalorum receſſerat, compeтiſſet: quia Theodoſio fatali deſperatione ſuccumbente, Gothi magis ſæuirent, mox ad eos collecto venit exercitu, nec tamē fretus in armis, ſed gratia eos muneribúſque victurus, pacémque & victualia illis concedens, cum ipſis [c] inito fœdere fecit. Vbi verò poſt hæc Theodoſius conualuit imperator, reperítque Gratianum cum Gothis & Romanis pepegiſſe fœdus, quod ipſe optauerat, admodum grato animo ferens, & ipſe in hac pace conſiſtit. Atanaricum quoque regem, qui tunc Fridigerno ſucceſſerat, datis ſibi muneribus ſociauit moribus ſuis benigniſſimis, & ad ſe eum in Conſtantinopolim accedere inuitauit. Qui omnino libenter acquieſcens, regiam vrbem ingreſſus eſt, miránſque: En, inquit, cerno quod ſæpe incredulus audiebam, famam videlicet tantæ vrbis: & huc illuc oculos voluens, nunc ſitum vrbis, commeatúmque nauium, nunc mœnia clara proſpectans miratur. Populóſque diuerſarum gentium quaſi fonte in vno, è diuerſis partibus ſcaturiēte vnda, ſic quoque militem ordinatum aſpiciens: Deus, inquit, ſine dubio terrenus eſt Imperator, & quiſquis aduerſus eum manum mouerit, ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. In tali ergo admiratione, maioréque à principe honore ſuffultus, paucis menſibus interiectis ab hac luce migrauit. Quem princeps affectionis gratiā pænè plus mortuum, quàm viuum honorans, dignæ tradidit ſepulturæ, ipſe quoque in exequiis feretro eius præiens. Defuncto ergo Atanarico, cunctus exercitus in ſeruitio Theodoſij im-

Oo

[a] *Vviſigothæ.*

[b] *renouato.*

[c] *inita fœdera.*

peratoris perdurans, Romano ſe imperio ſubdens, cum milite velut vnum corpus efficit,[a] milliáque illa dudum ſub Conſtantino principe fœderatorum renouata, & ipſi dicti ſunt Fœderati. E quibus Imperator contra Eugenium tyrannum, qui occiſo Gratiano Gallias occupaſſet, plus quàm xx. millia armatorum fideles ſibi & amicos intelligens ſecũ duxit, victoriáque de prædicto tyranno potitus, vltionem exegit. Poſtquam verò Theodoſius amator pacis, [b] generiſque Gothorum, rebus exceſſit humanis, cœperunt eius filij vtramque Rempub. luxurioſè viuentes adnihilare, auxiliariiſque ſuis, id eſt Gothis conſueta dona ſubtrahere. Mox Gothis faſtidium eorum increuit, verentéſque ne longa pace eorum reſolueretur fortitudo, ordinant ſuper ſe regem Alaricum, cui erat poſt Amalos ſecunda nobilitas, Balthorúmque ex genere origo mirifica, qui dudum ob audaciam virtutis Baltha, id eſt audax nomen inter ſuos acceperat. Mox vt ergo antefatus Alaricus creatus eſt rex, cũ ſuis deliberans ſuaſit ſuo labore quærere regna, quam alienis per ocium ſubiacere: & ſumpto exercitu, per Pannonias, Stilicone & Aureliano conſulibus, & per[c] Firmium dextro latere quaſi viris vacuam intrauit Italiam. Nullo penitùs obſiſtente ad pontem applicuit Condiniani, qui tertio milliario ab vrbe [d] aberat regia Rauennate. Quæ vrbs inter paludes, & pelagus intérque Padi fluenta vni tantum patet acceſſui, cuius dudum (vt tradunt maiores) poſſeſſores Eneti, id eſt laudabiles dicebãtur. Hæc in ſinu regni Romani ſuper mare Ionium conſtituta, in modũ influentium aquarum redundatione concluditur. Habet ab oriente mare, ad quod qui recto curſu de Corcyra atque [e] Elladæ partibus nauigat dextrum latus, primùm Epirum, dein Dalmatiam, Liburniam, Hiſtriámque, & ſic Venetias radens palmula nauigat. Ab occidente verò habet paludes, per quas vno anguſtiſſimo introitu vt porta relicta eſt. A ſeptẽtrionali quoque plaga ramus illi ex Pado eſt, qui foſſa vocatur Aſconis. A meridie idem ipſe Padus, quem ſolum fluuiorum regem dicunt, cognomento Eridanus, ab Auguſto imperatore [f] altiſſima foſſa demiſſus, qui ſeptima ſui alueí parte mediam influit ciuitatem. Ad oſtia ſua amœniſſimum portum præbens, claſſem ccl. nauium, Dione referente, tutiſſima dudum credebatur recipere ſtatione. Qui nunc, vt Fabius ait, quòd aliquando portus fuerat, ſpacioſiſſimos hortos oſtendit, arboribus plenos: verùm de quibus non pendeant vela, ſed poma. Trino ſiquidem vrbs ipſa vocabulo gloriatur, trigemináque poſitione exultat, id eſt, prima Rauenna, vltima Claſſis, media [g] Cæſarea, inter vrbem & mare plena mollicie, arenáque munita, vectarionibus apta. Enimvero quum [h] in ea ciuitate Veſegothatum applicuiſſet exercitus, & ad Honorium imperatorem (qui intus reſidebat) legationem miſiſſet, quatenus ſi permitteret, vt Gothi pacati in Italia reſiderent, ſic eos cum Romanorum populo viuere, vt vna gens vtraque credi poſſet: ſin autem aliter, bellando quis, quem valebat, expelleret, etiam ſecurus qui victor exiſteret, imperaret. Honorius imp. vtramque pollicitationem formidãs, ſuóque

[a] militiáque.
[b] gentiſque.
[c] Sirmium.
[d] αὐτοὶ.
[e] Helladis.
[f] latiſſima.
[g] Ceſſuria.
[h] eius vicinitate.

cum ſenatu inito conſilio, quomodo eos extra fines Italos expelleret, deliberabat. Cui ad poſtremum ſentẽtia ſedit, quatenus prouincias longè poſitas, id eſt Gallias Hiſpaniáſque, quas iam pænè perdidiſſet, Gizericíſque Vuandalorum regis vaſtaret irruptio: ſi valeret Alaricus, ſua cum gente ſibi tãquam lares proprios vendicaret, donatione ſacro oraculo confirmata. Conſentiũt Gothi, hac ordinatione, & ad traditam ſibi patriam proficiſcuntur. Poſt quorum diſceſſum nec quicquam mali in Italia perpetratum, Stilico patricius & ſocer Honorij imperatoris, (nam vtramque eius filiam, id eſt Mariam & [a] Ermantiam (quas) ſibi princeps vnam poſt vnam ſociauit, vtramque virginem & intactam deus ab hac luce migrare præcepit) hic ergo Stilico ad Polentiam ciuitatem in alpibus Cottiis locatam doloſè accedens, nihílque mali ſuſpicantibus Gothis, ad necem totius Italiæ, ſuámque deformitatem ruit in bellum. Quem ex improuiſo Gothi cernentes, primò perterriti ſunt, ſed mox recollectis animis, & (vt ſolebant) horrationibus excitati, omnem pænè exercitum Stiliconis in fugam conuerſum, vſque ad internecionem deiiciunt, furibundóque animo arreptum iter deſerunt, & in Liguriã poſt ſe, vnde iam tranſierant, reuertuntur: eiúſque prædis, ſpoliíſque potiti, Aemiliam pari tenore deuaſtant, Flaminiæ que aggerem inter Picenum & Thuſciam, vſque ad vrbem Romã diſcurrẽtes, quicquid inter vtrumque latus fuit, in prædam diripiũt, ad poſtremum Romam ingreſſi, Alarico iubente ſpoliant tantùm, non autem, vt ſolent gentes, ignem ſupponunt, nec locis ſanctorum in aliquo penitùs iniuriam irrogare patiũtur. Exindéque egreſſi, per Campaniam & Lucaniam ſimili clade peracta, Brutios acceſſerunt: vbi diu reſidentes, ad Siciliã, exinde [b] ad Africam tranſire deliberant. Brutiorum ſiquidem regio in extremis Italiæ finibus auſtrali interiacens parti, angulus eius Apennini montis initium facit, Adriçque pelagus vt lingua porrecta à Tyrrheno çſtu ſeiungẽs, nomen quondam à Brutia ſortitur regina. Ibi ergo veniens Alaricus rex Veſegothorum, cum opibus totius Italiæ, quas in præda diripuerat, exinde (vt dictum eſt) per Siciliam in Africam quietam patriam tranſire diſponit. Cuius, quia non eſt liberum quodcunque homo ſine nutu dei diſpoſuerit, fretum illud horribile aliquantas naues ſubmerſit, plurimas conturbauit. Qua aduerſitate repulſus Alaricus dum ſecum quid ageret, deliberaret: ſubitò immatura morte præuentus, rebus exceſſit humanis. Quem nimia dilectione lugentes [c] Barentinum amnem iuxta Conſentinam ciuitatem de alueo ſuo [d] detiuant. Nam hic fluuius à pede montis iuxta vrbem dilapſus, fluit vnda ſalutifera. Huius ergo in medio alueo collecto captiuorum agmine ſepulturæ locum effodiunt, in cuius foueæ gremio Alaricum cum multis opibus obruunt, rurſúſque aquas in ſuum alueum reducentes, ne à quoquam quandoque locus cognoſceretur, foſſores omnes interemerunt, regnúmque [e] Veſegotharum Ataulfo eius conſanguineo, & forma & mente conſpicuo tradunt. Nam erat quamuis non adeo

[a] Thermantiã.
[b] in Africa terras.
[c] al. Buſentũ.
[d] deriuato.
[e] Vviſigothorum.

proceritate ſtaturæ formatus, quantum pulchritudine corporis, vultúq; decorus. Qui ſuſcepto regno reuertens item ad Romam, ſi quid primũ remanſerat, more locuſtarum eraſit: nec tantùm priuatis diuitiis Italiam ſpoliauit, imò & publicis, imperatore Honorio nihil reſiſtere præualente, cuius & germanam Placidiam Theodoſij Imperatoris ex altera vxore filiam ab vrbe captiuam abduxit. Quam tamen ob generis nobilitatem formæque pulchritudinem, & integritatem caſtitatis attendens, [a] in Fotoliuij Aemiliæ ciuitate ſuo matrimonio legitimè copulauit, vt gentes hac ſocietate comperta, quaſi adunata Gothis Republica efficacius terrerentur, Honoriúmque Auguſtum quamuis opibus exhauſtũ, tamen quaſi cognatum grato animo derelinquens, Gallias tendit: vbi cum aduenisset, vicinæ gentes perterritæ, in ſuis ſe finibus cœperunt cõtinere, quæ dudum crudeliter Gallias infeſtaſſent, tam Franci, quàm Burgundiones. Nam Vuandali & Alani, quas ſuprà diximus, permiſſu principum Romanorum vtraque Pannonia reſedere, nec ibi ſibi ob metum Gothorum arbitrantes tutum fore, ſi reuerterentur, ad Gallias tranſiere. Sed mox à Galliis, quas ante non multum tempus occupaſſent, fugientes, Hiſpania ſe recluſere, adhuc memores ex relatione maiorum ſuorũ, quid dudum Geberich rex Gothorum genti ſuæ præſtitiſſet incommodi, vel quomodo eos virtute ſua patrio ſolo expuliſſet. Tali ergo caſu Galliæ Ataulfo patuere venienti. Confirmato ergo Gothis regno in Galliis, Hiſpanorum caſu cœpit dolere, eóſque deliberans à Vuandalorum incurſibus eripere, per ſuas opes Barcilonam cum certis fidelibus [b] delectis, plebéque imbelli interiores Hiſpanias introiuit, vbi ſæpe cũ Vuandalis decertans, tertio anno poſtquam Gallias, Hiſpaniáſque domuiſſet, occubuit, gladio ilio perforato Vernulfi, de cuius ſolitus erat ridere ſtatura. Poſt cuius mortem Regericus rex conſtituitur: ſed & ipſe ſuorum fraude peremptus, ocyus vitam cum regno reliquit. Dehinc iã quartus ab Alarico rex conſtituitur Valia, nimis deſtrictus & prudens: contra quem Honorius Imperator [c] Conſtantinũ virum induſtria militari pollentem, multíſque prœliis glorioſum cum exercitu dirigit, veritus ne fœdus dudum cum Athaulfo initum ipſe turbaret, & aliquas rurſus in Repub. inſidias moliretur vicinis ſibi gentibus repulſis: ſimúlque deſiderans germanam ſuam Placidiam ſubiectionis opprobrio liberare, paciſcens cum [d] Conſtantino, vt aut bello, aut pace, vel quoquo modo ſi eam potuiſſet, ad ſuum regnum reuocaret, eique eam in matrimonium ſociaret. Quo placito [e] Conſtantinus ouans cum copia armatorum, & penè iam regio apparatu Hiſpanias petit. Cui Valia rex Gothorum non minori procinctu ad clauſtra Pirenæi occurrit: vbi ab vtraque parte legatione directa, ita conuenit paciſci, vt Placidiam ſororem principis redderet, ſuáque ſolatia Romanæ reipublicæ, vbi vſus exigeret, non denegaret. Eo namque tempore Conſtantinus quidam apud Gallias inuadens imperium, filium ſuum Conſtantem ex monacho fecerat Cæſarem, ſed non diu tenens regnum præſumptum,

[a] in Forocorneli.
[b] derelictis.
[c] Conſtantiũ.
[d] Conſtantio.
[e] Conſtantius.

mox fœderatis Gothis Romaníſque, ipſe occiditur Arelati, filius verò eius Viennæ. Poſt quos item Iouinus ac Sebaſtianus pari temeritate Rempub. occupandam exiſtimantes, pari exitio periere. Nam duodecimo anno regni Valiæ, quando & Hunni poſt penè L. annos inuaſa Pannonia à Romanis & Gothis expulſi ſunt, videns Valia Vuandalos in ſuis finibus, id eſt Hiſpaniæ ſolo, audaci temeritate ab interioribus partibus [a] Galliæ (vbi eos fugauerat dudum Athaulfus) egreſſos, cuncta in prædis vaſtare, eo ferè tempore, quo Hierius & Ardaburius conſules [b] extitiſſent: nec mora, mox contra eos mouit exercitum. Sed Gizericus rex Vuandalorum iam à Bonifacio in Africam inuitatur, qui Valentiniano principi veniẽs in offenſam non aliter quàm ſe malo Reipub. potuit vindicare. Is ergo ſuis precibus eos inuitans, per tractum anguſtum, quod dicitur fretum Gaditanum, & vix ſeptem millibus Africam ab Hiſpaniis diuidit, oſtióque maris Tyrrheni Oceani æſtum egerit, tranſpoſuit. Erat nanque Gizericus iam Romanorum clade in vrbe notiſſimus, ſtatura mediocris, & equi caſu claudicans, animo profundus, ſermone rarus, luxuriæ contemptor, ita turbidus, habendi cupidus, ad ſollicitandas gentes prouidentiſſimus, ſemina contentionum iacere, odia miſcere paratus. Talis Africæ Rempub. precibus Bonifacij, vt diximus, inuitatus intrauit, vbi ad diuinitatem (vt fertur) accepta autoritate diu regnans ante obitum ſuum filiorum agmine accito ordinauit, ne inter ipſos de regni ambitione eſſet diſſenſio, ſed ordine quiſque & gradu ſuo, aliis ſi ſuperuiueret, id eſt, ſeniori ſuo filio fieret ſequens ſucceſſor, & rurſus ei poſterior eius. Quod obſeruantes per annorum multorum ſpatia, regnum feliciter poſſedere, nec quod in reliquis gentibus adſolet, inteſtino bello fœdati ſunt, ſuóque ordine vnus poſt vnum ſuſcipiens regnum, in pace populis imperarunt. Quorum ordo iſte ac ſucceſſio fuit. Primus Gizericus, qui pater & dominus, ſequens Hunnericus, tertius Gundamundus, quartus Tranſamundus, quintus Hilderich. Quo, malo gentis ſuæ, Gelimer immemor ataui præceptorum, de regno iniecto & interempto, tyrannidem præſumpſit. ſed non ei ceſſit impunè quod fecerat. Nam Iuſtiniani Imperatoris vltio in eo apparuit, & cum omni genere ſuo, opibúſque, quibus more prædonis incubabat, Conſtantinopolim delatus per virum glorioſiſſimum Beliſarium, magiſtrum militum orientalem, & conſulem ordinarium atque patricium, magnum in Circo populo ſpectaculum fuit, ſerámque ſui pœnitudinem gerens, quum ſe videret de faſtigio regali deiectum, priuatæ vitæ, cui noluit famulari, redactus occubuit. Sic Africa, quæ in diuiſione orbis terrarum tertia pars mundi deſcribitur, centeſimo ferè anno Vuandalico iugo erepta in libertatem reuocata eſt regni Romani: & quam dudum ignauis dominis, ducibus infidelibus, à Reip. Romanæ corpore gentilis manus abſtulerat, ſolerti domino & fideli ductore tunc reuocata, hodiéque congaudet. Quamuis & poſt hæc aliquãtum inteſtino prœlio, Maurorúmque infidelitate

[a] Callicia.

[b] proceſsiſſent.

adtritam ſe lamentauerit: tamen triumphus Iuſtiniani Imperatoris à deo ſibi donatus, quod inchoauerat, ad [a] finem vſque perduxit. Sed nobis quid opus eſt, vnde res non exigit, dicere? Ad propoſitum redeamus. Valia ſiquidem rex Gothorum adeo cum ſuis in Vuandalos ſæuiebat, vt voluiſſet eos etiam in Africa perſequi, niſi eum caſus, qui dudū Alarico ad Africam tendenti cōtigerat, reuocaſſet. Nobilitatus nanque intra Hiſpanias, incruētáque victoria potitus, Toloſam reuertitur: Romano imperio, fugatis hoſtibus, aliquantas prouincias (quod promiſerat) derelinquens, ſibíque aduerſa poſt longum valetudine ſuperueniente, rebus humanis exceſſit, eo videlicet tempore, quo [b] Beremurh Thoriſmundo patre genitus, de quo in catalogo Amalorum familiæ ſuperius diximus, cum filio Vuiticho ab Oſtrogothis qui adhuc in Scythiæ terra Hunnorum oppreſſionibus ſubiacebant, ad Veſegotharum regnum migrauit. Conſcius enim erat virtutis & generis nobilitatis, facilius ſibi credens principatum à parentibus deferri, quem heredem regum conſtabat eſſe multorum. Quis nanque de Amalo dubitaret, ſi vacaſſet eligere? ſed nec ipſe adeo voluit, quis eſſet, oſtendere. Et illi iam poſt mortē Valię Theodericum ei dedere ſucceſſorem, ad quem veniens Beremund animi pondere, quo valebat, eximiam generis ſui amplitudinem commoda taciturnitate ſuppreſſit, ſciens regnantib. ſemper de regali ſtirpe genitos eſſe ſuſpectos. Paſſus eſt ergo ignorari, ne faceret ordinanda cofundi. Suſceptúſque eſt cum filio ſuo à rege Theoderico honorificè nimis, adeo vt nec conſilio ſuo expertem, nec conuiuio faceret alienum: non tātum pro generis nobilitate, quā ignorabat, ſed pro animi fortitudine & robore gentis, quam nō poterat occultare. Quid plurimū? Defuncto Valia, vt ſuperius quod diximus repetamus, qui parum fuerat felix Gallis, proſperrimus feliciórque Theodericus ſucceſſit in regno, homo ſumma moderatione compoſitus animi corporíſque [c] vtilitate habendus. Contra quem Theodoſio & Feſto conſulibus pace rupta Romani Hunnis auxiliariis ſecum iūctis, in Gallias arma mouerunt. Turbauerat nanque eos Gothorū fœderatorum manus, quæ cum Gaina Comitę Conſtātinopolim [d] ſe fœderaſſet. Ætius ergo patricius tunc præerat militibus, fortiſſimorū Mœſiorū ſtirpe progenitus, [e] in Doroſtena ciuitate, à patre Gaudentio, labores bellicos tolerans, Reipub. Romanæ ſingulariter natus, qui ſuperbiam Sueuorum, Francorúmque barbariem immenſis cædibus ſeruire Romano imperio coëgiſſet. Hunnis quoque auxiliariis Litorio ductante, contra Gothos Romanus exercitus motus procinctū, diúque ex vtraque parte acie ordinata, quū vtrique fortes, & neuter firmior eſſet, datis dextris, in priſtinam concordiam redierunt, fœderéque firmato, ab alterutro fida pace peracta, receſſit vterque. Qua pacātur Attila Hunnorum omniū dominus, & penè totius Scythiæ gentium ſolus in mundo regnator, qui erat famoſa inter omnes gentes claritate mirabilis. Ad quem in legationē ſe miſſum à Theodoſio iuniore Priſcus hiſtoricus tali voce inter alia

[a] pacem.
[b] ſupra Berimund.
[c] vt illa ætate.
[d] eſſ riſſet.
[e] Doroſtorena.

refert. Ingentia ſiquidem flumina,id eſt Tyſiam,Tibiſiámque,& Driccam tranſeuntes, venimus in locum illum, vbi dudum [a] Vidicula Gothorum fortiſſimus Sarmatum dolo occubuit. Indéque non longè ad vicum,in quo rex Attila morabatur,acceſſimus: vicum inquam, ad inſtar ciuitatis ampliſſimæ,in quo lignea mœnia ex tabulis ingentibus fabrefacta reperimus, quarum compago ita ſolidum mentiebatur, vt vix ab intento poſſet iunctura tabularum comprehendi. Videres triclinia ambitu prolixiore diſtenta, porricúſque in omni decore diſpoſitas. Area verò cortinis ingenti ambitu cingebatur, vt amplitudo ipſa regiam aulam oſtenderet. Hæ ſedes erant Attilæ regis barbariā totam tenentis: hæc captis ciuitatibus habitacula præponebat. Is nanque Attila patre genitus Mundzucco, cuius fuere germani, Octar & Roas, qui ante Attilam regnum Hunnorum tenuiſſe narrantur, quamuis non omnino cunctorum. [b] Eorum ipſe poſt obitum cum [c] Bleta germano Hunnorum ſucceſſit in regnum,& vt antè expeditioni, quā parabat, par foret: augmentum virium parricidio quærit, tendens ad diſcrimen omnium nece ſuorum. Sed [d] liberante iuſtitia deteſtabili remedio creſcens, deformes exitus ſuæ crudelitatis inuenit. [e] Bleta enim fratre fraudibus perempto, qui magnæ parti regnabat Hunnorum, vniuerſum ſibi populum ſubiugauit, aliarúmque gentium, quas tunc in ditione tenebat, numeroſitate collecta, primas mundi gēres, Romanos Veſegothóſque ſubdere peroptabat. Cuius exercitus quingentorum millium eſſe numerus ferebatur. Vir in confuſionē gentium natus in mundo, terrarum omnium metus: qui neſcio qua ſorte terrebat cuncta, formidabili de ſe opinione vulgara. Erat namque ſuperbus inceſſu, huc atque illuc circūferēs oculos, vt elati potēria ipſo quoque motu corporis appareret. Bellorum quidē amator, ſed ipſe manu tēperans, conſilio validiſſimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius in fide ſemel receptis. Forma breuis, lato pectore, capite grādiori, minutis oculis, rarus barba, canis aſperſus, ſimo naſo, teter colore, originis ſuæ ſigna reſtituens. Qui quamuis huius eſſet naturæ, vt ſemper magna confideret, addebat ei tamen confidentiā gladius Martis inuentus ſacer apud Scytharum reges ſemper habitus. Quem Priſcus hiſtoricus tali refert occaſione detectum. Quum paſtor, inquiens, quidam gregis vnam buculam conſpiceret claudicantem, nec cauſam tanti vulneris inueniret, ſollicitus veſtigia cruoris inſequitur: tandémque venit ad gladium, quem depaſcens herbas bucula incautè calcauerat, effoſſúmque protinus ad Attilam defert. Quo ille munere gratulatus, vt erat magnanimus, arbitratur ſe totius mundi principem conſtitutum, & per Martis gladium poteſtatem ſibi conceſſam eſſe bellorum. Huius ergo mentem ad vaſtationem orbis paratam comperiens Gizericus rex Vuandalorum, quem paulo antè memorauimus, multis muneribus ad Veſegotharum bella præcipitat, metuens ne Theodericus Veſegotharum rex filiæ vlciſceretur iniuriam, quæ Hunericho Gizerici filio iuncta, prius quidem tanto coniugio lætaretur:

[a] Vidigoia.
[b] poſt quorū.
[c] Bleda.
[d] librante.
[e] Buda.

toribus congregatis, aduerſus ferocem & infinitam multitudinem non impar occurreret. His enim adfuere auxiliares Franci, Sarmatæ, Armoritiani, [a] Litiani, Burgundiones, Saxones [b] Riparioli, Ibriones, quondam milites Romani, tunc verò iam in numero auxiliariorum exquiſiti, aliæque nonnullæ Celticæ vel Germanicæ nationes. Cōuenitur itaque in campos Catalaunicos, qui & Mauricij nominātur, c. leugas, vt Galli vocant, in longū tenentes, & lxx. in latū. Leuga autem Gallica mille & quingentorū paſſuum quantitate metitur. Fit ergo area innumerabiliū populorū pars illa terrarum. Conferuntur acies [c] vtræque fortiſſimæ, nihil ſubreptiònibus agitur, ſed aperto Marte certatur. Quæ poteſt digna cauſa tantorū motibus inueniri? Aut quod odiū in ſe cunctos animauit armari? Probatū eſt humanū genus regibus viuere, quando vnius mentis inſano impetu ſtrages ſit facta populorū, & arbitrio ſuperbi regis momento [d] deiicitur, quòd tot ſæculis natura progenuit. Sed antequā pugnæ ipſius ordinē referamus, neceſſariū videretur edicere, quæ in ipſis bellorū motibus accidere, quia ſicut famoſum prœlium, ita multiplex atque perplexum. Sangibanus namque rex Alanorū metu futurorū perterritus, Attilæ (ei) ſe tradere pollicetur, & Aurelianā ciuitatē Galliæ, vbi tunc conſiſtebat, in eius iura trāſducere. Quod vbi Theodericus & Ætius agnouere, magnis aggeribus eandem vrbē ante aduentum Attilæ deſtruunt, ſuſpectūmque cuſtodiunt Sāgibanum, & inter ſuos auxiliares medium ſtatuunt cum propria gente. Igitur Attila rex Hunnorū tali perculſus euētu, diffidens ſuis copiis metuens inire conflictū, intúſque fugam reuoluens, ipſo funere triſtiorem, ſtatuit per haruſpices futura inquirere. Qui more ſolito nunc pecorum fibras, nunc quaſdam venas in abraſis oſſibus intuentes, Hunnis infauſta denuntiant. Hoc tamen quantulum prædixere ſolarij, quod ſummus hoſtium ductor de parte aduerſa occumberet, [e] relictáque victoria, ſua morte triumphum fœdaret. Quúmque Attila necem Ætij, [f] quòd eius motib. obuiabat, vel cum ſua perditione duceret expetendam, tali præſagio ſollicitus, vt erat conſiliorū in rebus bellicis exquiſitor, circa nonam diei horā prœlium ſub trepidatione committit, vt ſi non ſecus cederet, nox imminēs ſubueniret. Conuenere partes, vt diximus, in campos Catalaunicos. Erat autem poſitio loci decliui tumore, in [g] modum collis excreſcens. Quem vterque cupiens exercitus obtinere, quia loci opportunitas non paruum beneficium cōferret: dextram partem Hunni cum ſuis, ſiniſtrā Romani & Veſegothæ cum auxiliariis occuparunt. Relictóque de cacuminis eius iugo certamen ineunt. Dextrum (itaque) cornu cum Veſegothis Theodericus tenebat, ſiniſtrum Ætius cum Romanis, collocantes in medio Sangibanum, quem ſuperius retulimus præfuiſſe Alanis, prouidentes cautioni [h] militari, vt eum, de cuius animo minus præſumebant, fidelium turba concluderent. Facilè namque adſumit pugnādi neceſſitatem, cui fugiendi imponitur difficultas. E diuerſo verò fuit Hunnorum acies ordinata, vt in medio Attila cum ſuis fortiſſimis loca-

a Litigiani. b Libari, Gilbriones. c vtrinque. d deſicit. e reliquamque victoriam. f qui. g editum. h familiari.

retur, ſibi potius rex hac ordinatione proſpiciens, quatenus inter gentis ſuæ robur poſitus, ab imminenti periculo reddereiur exceptus. Cornua verò eius multiplices populi, & diuerſæ nationes, quas ditioni ſuæ ſubdiderat, ambiebant. Inter quos Oſtrogotharum præeminebat exercitus, Vualamire & Theodemire, & Vuidemire germanis ductantibus, ipſo etiam rege, cui tunc ſeruiebant, nobilioribus: quia Amalorum generis eos potentia illuſtrabat. Erátque & Gepidarum agmine innumerabili rex ille fortiſſimus & famoſiſſimus Ardaricus, qui ob nimiam ſuam fidelitatem erga Attilam, eius conſiliis intererat. Nam perpendens Attila ſagacitatem ſuam, eum & Vualamirem Oſtrogotharum regem ſuper cæteros regulos diligebat. Erat namque Vualamir ſecreti tenax, blandus alloquio, doli ignarus Ardaricus fide & conſilio, vt diximus, clarus. Quibus non immeritò contra parentes Veſegothas debuit credere pugnaturus. Reliqua autem ſi dici fas eſt, turba regum, diuerſarúmque nationum ductores, ac ſi ſatellites, nutibus Attilæ attendebant, & vbi oculo annuiſſet, abſque aliqua murmuratione cum timore & tremore vnuſquiſque adſtabat, aut certè quod iuſſus fuerat, exſequebatur. Sed ſolus Attila rex omnium regum, ſuper omnes, & pro omnibus ſolicitus erat. Fit ergo de loci quem diximus, opportunitate certamen. Attila ſuos dirigit, qui cacumen montis inuaderēt, ſed à Thoriſmundo & Ætio præuentus eſt. Qui eluctati collis excelſa vt conſcenderent, ſuperiores effecti ſunt, venientéſque Hunnos montis beneficio facilè turbauere. Tunc Attila, quum videret exercitum cauſa præcedente turbatum, eum tali ex tempore credit alloquio confirmandū. Poſt victorias tantarum gentium, poſt orbem [a] ſic conſtitutis edomitum, ineptum iudicauerim, tanquam ignaros rei verbis acuere. Quærat hoc aut nouus ductor, aut inexpertus exercitus. Nec mihi fas eſt aliquid vulgare dicere, nec vobis oportet audire. Quid autem aliud vos quàm bellare conſueti? Aut quid forti ſuauius, quàm vindictam manu quærere? Magnū munus à natura animos vltione ſatiare. Aggrediamur ergo hoſtem alacres, audaciores ſunt ſemper, qui inferunt bellum. Adunatas deſpicite diſſonas gentes. Indicium pauoris eſt ſocietate defendi. En ante impetum terroribus iam feruntur, excelſa quęrunt, tumulos capiunt & ſera pœnitudine in campis munitiones efflagitant. Notum eſt vobis, quàm ſint leuia Romanorum arma: primo etiā non dico vulnere, ſed ipſo puluere grauantur. Dū inordinatē coëunt, & acies teſtudinémque connectunt, vos confligite, præſtantibus animis, vt ſoletis, deſpiciētéſque eorum acies, Alanos inuadite, in Veſegothas incumbite. Inde nobis eſt citam victoriam quærere, vnde ſe continet bellum. Abſciſſa autem neruis mox membra relabuntur, nec poteſt ſtare corpus cui oſſa ſubſtraxeris. Conſurgant animi, furor ſolitus intumeſcat. Nunc conſilia Hunni, nunc arma depromite, aut vulneratus quis aduerſarij mortem depoſcat, aut illæſus hoſtium clade ſatietur. Victuros nulla tela conuenient, morituros & in ocio fata præcipitant. Poſtremò cur for-

[a] ſi conſiſtatis.

tuna Hunnos tot gentium victores adſereret, niſi ad certaminis huius gaudia præparaſſet? Quis denique Mæotidarum iter aperiret maioribus noſtris tot ſeculis clauſum ac ſecretum? Quis adhuc inermibus cedere faciebat armatos? Faciem Hunnorum non poterit ferre adunata collectio. Non fallor euentu, hic campus eſt, quam nobis tot proſpera promiſerant. Primus in hoſtes tela coniiciam. Si quis potuerit Attila pugnante ocium ferre, ſepultus eſt. His verbis accenſi, in pugnam cuncti præcipitantur. Et quamuis haberent res ipſæ formidinem, præſentia tamen regis cunctationem hærentibus auferebat. [a] Manu manibus cō- *a manum.*
grediuntur, bellum atrox, multiplex, immane, pertinax, cui ſimile nulla vſquam narrat antiquitas, vbi talia geſta referuntur, vt nihil eſſet, quod in vita ſua conſpicere potuiſſet egregius, qui huius miraculi priuaretur aſpectu. Nam ſi ſenioribus credere fas eſt, riuulus memorati campi humili ripa prolabens, peremptorum vulneribus ſanguine multo prouectus, non [b] actus imbribus, vt ſolebat, ſed liquore concitatus *b auctus.*
inſolito, torrens factus eſt cruoris augmento. Et quos illic coëgit in aridam ſitim vulnus inflictum, fluenta mixta clade traxerunt: ita conſtricti ſorte miſerabili ſorbebant, potantes ſanguinem, quem fudere ſauciati. Hic Theodericus rex dum adhortans diſcurreret exercitum, equo depulſus, pedibúſque ſuorū [c] conculcatus, vitam matura ſenectute con- *c proculcatus.*
cluſit. Alij verò dicūt eum interfectum telo Andagis de parte Oſtrogotharum, qui tūc Attilanum ſequebantur regimen. Hoc fuit, quod Attilæ præſagio haruſpices priùs dixerant, quamquam ille de Aetio ſuſpicaretur. Tunc Veſegothæ diuidentes ſe ab Alanis, inuadunt Hunnorum cateruas, & penè Attilā trucidaſſent: niſi prius prouidus fugiſſet, &
ſe ſuóſque ilico intra ſepta caſtrorum, quæ [d] plauſtris vallata habebat, *d paluſtris.*
recluſiſſet. Quamuis fragile munimentum, tamen quæſierunt ſubſidium vitæ, quibus paulo antè nullus poterat [e] naturalis agger obſiſte- *e muralis.*
re. Thoriſmund autem regis Theoderici filius, qui cum Aetio collem anticipans, hoſtes de ſuperiori loco [f] proturbauerat, credēs ſe ad agmi- *f perturbauerat.*
na propria peruenire, nocte cæca ad hoſtium carpenta ignarus incurrit. Quem fortiter dimicantem quidam capite vulnerato equo deiecit, ſuorúmque prouidentia liberatus, à prœliandi intentione deſiit. Aetius verò ſimiliter noctis cōfuſione diuiſus, quum inter hoſtes medios vagaretur, trepidus ne quid incidiſſet aduerſi [g] Gothis, inquirens, tādémque *g Vr Viſegothos inquirit.*
ad ſocia caſtra perueniens, reliquum noctis ſcutorum defenſione tranſegit. Poſtrema die luce orta, quum cadaueribus plenos campos aſpicerent, nec audere Hunnos erumpere: ſuam arbitrantur eſſe victoriam, ſcienteſque Attilam non niſi magna clade confuſum, bello confugiſſe: quum tamen nil ageret vel proſtratus abiectum, ſed ſtrepēs armis tubis canebat, incurſionémque minabatur: velut leo venabulis preſſus, ſpelūcæ aditus obambulās, nec audet inſurgere nec deſinit fremitibus vicina terrere. ſic bellicoſiſſimus rex victores ſuos turbabat incluſus. Cōueniūt itaq; Gothi Romaníq;, & quid agerēt de ſuperato Attila delibetār.

Placet eum obſidione fatigari, qui annonæ copiam non habebat, quando ab ipſius ſagittariis intra ſepta caſtrorum locatis, crebris ictibus arceretur acceſſus. Fertur autem deſperatis in rebus prædictum regem adhuc & in ſupremo magnanimum, equinis ſellis conſtruxiſſe pyram, ſeſéque, ſi aduerſarij irrumperent, flammis iniicere voluiſſe, ne aut aliquis eius vulnere lætaretur, aut in poteſtatem tantorum hoſtium gentium dominus perueniret. Verùm inter has obſidionum moras Veſegothæ regem filij patrem requirunt, admirantes eius abſentiam, dum felicitas fuerit ſubſequuta. Quúmque diutius exploratum, vt viris fortibus mos eſt, inter denſiſſima cadauera repeƒiſſent, cantibus honoratum, inimicis ſpectantibus abſtulerunt. Videres Gothorum globos diſſonis vocibus confragoſos, adhuc inter bella furentia funeri reddidiſſe culturam. Fundebantur lachrymæ, ſed quæ viris fortibus impendi ſolent. noſtra mors erat, ſed Hunno teſte glorioſa, [a] vnde hoſtium putaretur inclinata fore ſuperbia, quando tanti regis efferre cadauer cum ſuis inſignibus inſpiciebant. At Gothi Theoderico adhuc iuſta ſoluentes, armis inſonantibus regiam deferunt maieſtatem, fortiſſimúſque Thoriſmund bene glorioſus, ad manes cariſſimi patris, vt decebat filium, exequias eſt proſequutus. Quod poſtquam peractum eſt, orbitatis dolore commotus, & virtutis impetu, qua valebat, dum inter reliquias Hunnorum, mortem patris vindicare contendit: Aetium patricium, ac ſi ſeniorem, prudentiáque maturum, de hac parte conſuluit, quid ſibi eſſet in tempore faciendum. Ille verò metuens, ne Hunnis funditus interemptis, à Gothis Romanorum premeretur imperium, præbet hac ſuaſione conſilium, vt ad ſedes proprias remearet, regnúmque quod pater reliquerat, arriperet: ne germani eius opibus ſumptis paternis, Veſegotharum regnum peruaderent, grauitérque dehinc cum ſuis, & quod peius eſt miſerabiliter pugnaret. Quo reſponſo non ambiguè, vt datum eſt, ſed pro ſua potius vtilitate ſuſcepto, relictis Hunnis, redit ad Gallias. Sic humana fragilitas dum ſuſpicionibus occurrit, magna rerum agendarum occaſione intercipitur. In hoc enim famoſiſſimo & fortiſſimarum gentium bello ab vtriſque partibus [b] clxij. millia cæſa referuntur, exceptis xc. millibus Gepidarum & Francorum, qui ante congreſſionem publicam noctu ſibi occurrentes, mutuis concidere vulneribus, Francis pro Romanorum, Gepidis pro Hunnorum parte pugnantibus. Attila igitur diſceſſione cognita Gothorum, quòd de inopinatis colligi ſolet, & inimicorum magis æſtimans dolum, diutius ſe intra caſtra continuit. Sed vbi hoſtium abſentia ſunt longa ſilentia conſecuta, erigitur mens ad victoriam, gaudia præſumuntur, atque potentis regis animus in antiqua fata reuertitur. Thoriſmund ergo patre mortuo, in campis ſtatim Catalaunicis, vbi & pugnauerat regia maieſtate ſubuectus, Toloſam ingreditur. Hic licet fratrum & fortium turba gauderet, ipſe tamen ſic ſua initia moderatus eſt, vt nullius reperiret de regni ſucceſſione certamen. Attila verò nacta

[a] *inde hoſtium inclinantē fore ſuperbiam.*

[b] *dxv.*

occaſione de receſſu Veſegotharum, & quod ſæpè optauerat, cernens hoſtium ſolutionem per partes, mox iam ſecurus ad oppreſſionem Romanorum mouit procinctum, primâque aggreſſione Aquileienſem obſedit ciuitatem, quæ eſt metropolis Venetiarum, in mucrone vel lingua Adriatici poſita ſinus. Cuius ab oriente muros Natiſſa amnis fluens, à monte Picis elambit, ibíque quum diu, multóque tempore obſidens, nihil penitus præualeret, fortiſſimis intrinſecus Romanorum militibus reſiſtentibus: exercitu iam murmurante & diſcedere cupiente, Attila deambulans circa muros, dum verum ſolueret caſtra, an adhuc moraretur delibetat, animaduertit candidas aues, id eſt ciconias, quæ in faſtigio domorum nidificant, de ciuitate fœtus ſuos trahere atque contra morem per rura forinſecus comportare. Et vt hoc, ſicut erat ſagaciſſimus inquiſitor præſenſit, ad ſuos inquit: Reſpicite aues futurarum rerũ prouidas perituram relinquere ciuitatem, caſuráſque arces periculo imminente deſerere. Non hoc vacuum, non hoc credatur incertum: rebus præſciis conſuetudinem mutat ventura formido. Quid plura? Animus ſuorum rurſus ad oppugnandum Aquileiam inflammatur. Qui machinis conſtructis, omnibúsque tormentorum generibus adhibitis, nec mora, inuadunt ciuitatem, ſpoliant, diuidunt, vaſtántque crudeliter, ita vt vix eius veſtigia, vt appareant, reliquerint. Ex hinc iam audaciores, & necdum Romanorum ſanguine ſatiati, per reliquas Venetûm ciuitates Hunni bacchabantur. Mediolanum quoque Liguriæ metropolim, & quondam regiam vrbem pari tenore deuaſtãt, nec non & Ticinũ ęquali ſorte deiiciunt, vicináque loca ſæuientes allidũt, demoliuntúrque penè totam Italiam. Quúmque ad Romam animus fuiſſet eius attentus accedere, ſui eum (vt Priſcus refert hiſtoricus) remouere, non vrbi, cui inimici erant, cõſulentes: ſed Alarici quondam Veſegotharum regis obiicientes exẽplum, veriti regis ſuis fortunam, quia ille poſt fractam Romam diu non ſuperuixerat, ſed protinus rebus exceſſit humanis. Igitur dum eius animus ancipiti negocio inter ire & non ire fluctuaret ſecumque deliberans tardaret, placita ei legatio à Roma aduenit. Nam Leo Papa per ſe ad eum accedit [a] in Acrouentu Mamboleio, vbi Mincius amnis commeantium frequentatione tranſitur. Qui mox [b] depoſuit excitatum furorem, & rediens qua venerat, id eſt, vltra Danubium, promiſſa pace diſceſſit: illud præ omnibus denuncians, atque interminando diſcernens, grauiora ſe in Italiam illaturum, niſi ad ſe Honoriam Valentiniani principis germanam, filiam Placidiæ Auguſtæ, cum portione ſibi regalium opum debita mitteret. Ferebatur enim, quia hæc Honoria, dum propter aulæ decus ac caſtitatem teneretur nutu fratris incluſa, clandeſtino eunucho Attilam inuitaſſet, vt contra fratris potentiã eius patrociniis vteretur: prorſus indignum facinus, vt licentiam libidinis malo publico compararet. Reuerſus itaque Attila in ſedes ſuas, & quaſi ocij pœnitens, grauitérque ferens à bello ceſſare, ad orientis principem Marcianum legatos dirigit, prouinciarum teſtans vaſtationem,

a in agro Venetum Amboleio.

b depoſito excitatus furore.

quod ſibi promiſſa à Theodoſio quondam Imperatore minimè perſolueret, & inhumanior ſolito ſuis hoſtibus appareret. Hæc tamen agens, vt erat verſutus & callidus, alibi minatus, alibi arma ſua commouit, & quod reſtabat indignationi, faciem in Veſegothas retorſit. Sed nô eum, quem de Romanis, reportauit euentum. Nam per diſſimiles anteriori-bus vias recurrens, Alanorum partem trans flumen Ligeris conſidentẽ ſtatuit ſuæ redigere ditioni, quatenus mutata per ipſos belli facie, terribilior emineret. Igitur ab Dacia & Pannonia prouinciis, in quibus tûc Hunni cum diuerſis ſubditis nationibus inſidebant, egrediens Attila, in Alanos mouit procinctum. Sed Thoriſmund rex Veſegotharum fraudẽ Attilæ non impari ſubtilitate præſentiens, ad Alanos tota velocitate prius aduenit, ibíque ſuperuenientis iam Attilæ motibus præparatus occurrit, conſertóque prælio, penè ſimili eum tenore, vt prius in campis Catalaunicis, à ſpe remouit victoriæ, fugatúmque à partibus ſuis ſine triumpho remittens in ſedes propias fugere compulit. Sic Attila famoſus, & multarum victoriarum dominus, dum quærit famam perditoris abiicere, & quod prius à Veſegothis pertulerat, abolere, geminatã ſuſtinuit, ingloriúſque receſſit. Thoriſmund verò repulſis ab Alanis Hunnorũ cateruis, ſine aliqua ſuorum læſione Tholoſam migrauit, ſuorúmque quieta pace compoſita, tertio anno regni ſui ægrotans, dum ſanguinem tollit de vena, ab [a] Aſcalcruo cliente inimicos nunciante, armis ſubſtractis, peremptus eſt. Vna tamẽ manu, quam liberam habebat, ſcabellum tenens, ſanguinis ſui extitit vltor, aliquantos inſidiantes ſibi extinguens. Poſt cuius deceſſum, Theodericus germanus eius Veſegotharum in regno ſuccedens, mox Riciarium Sueuorum regem cognatũ ſuum repperit inimicũ. Hic item Riciarius affinitatẽ Theoderici præſumens, vniuerſam penè Hiſpaniam ſibi credidit occupandam, iudicans opportunum tempus ſurreptionis compoſita initia tentare regnantis. Quibus ante Gallicia & Luſitania ſedes fuere, quæ in dextro latere Hiſpaniæ per ripam Oceani porriguntur, habentes ab oriente Auſtrogoniam, ab occidente in promontorio ſacrũ Scipionis Romani ducis monumentum, à ſeptentrione Oceanum, à meridie Luſitaniam, & fluuium Tagum, qui arenis ſuis permiſcens auri metalla, trahit cum limi vilitate diuitias. Exinde ergo exiens Riciarius rex Sueuorum, nititur totã Hiſpaniam occupare. Cui Theodericus cognatus ſuus, vt erat moderatus, legatos mittens, pacificè dixit, vt non ſolum recederet à finibus alienis: verùm etiam nec tentare præſumeret, odium ſibi tali ambitione acquirens. Ille verò animo prætumido ait: Si hic murmuras, & me venire cauſaris: Toloſam, vbi tu ſedes, veniam: ibi ſi vales, reſiſte. His auditis, ægrè tulit Theodericus, compacatúſque cum cæteris gentibus, arma mouit in Sueuos, [b] Burgundionum quoque Gnudiacum, & Hilpericum reges auxiliares habens, ſibíque deuotos. Ventum eſt ad certamen iuxta flumen Vrbium, quod inter Aſturicam, Hiberiámq; prætermeat. Conſertóque prælio, Theodericus cum Veſegothis, qui ex iuſta parte pugnabat, victor efficitur, Sueuorum gentẽ penè totam vſque ad internecio-

[a] Aſcalihamo.

[b] Burgundionũ.

nem proſternens. Quorum rex Ricarius [a] relicta infecta victoria, hoſtẽ fugiens, in nauim conſcendit, aduerſáque procella Tyrtheni oſtij repercuſſus, Veſegotharum eſt manibus redditus miſerabilem non differens mortem, cùm elementa mutauerit. Theodericus verò victor exiſtens, ſubactis pepercit, nec vltra certamina ſequire permiſit, pręponẽs Suæuis, quos ſubiecerat, clientem proprium nomine Athiuulfum. Qui in breui animum ad præuaricationẽ ex Sueuorum ſuaſionib. cõmutans, neglexit imperata complere, potius tyrannica elatione ſuperbiẽs, credénsque ſe ea virtute prouinciam obtinere, qua dudum cũ domino ſuo eã ſubegiſſet. Is ſiquidem erat Vuarnorum ſtirpe genitus, longè à Gothici ſanguinis nobilitate ſeiunctus: idcirco nec libertati ſtudens, nec patrono fidẽ ſeruans. Quo comperto, Theodericus mox cõtra eum, qui eũ de regno peruaſo deiicerent, deſtinauit. Qui venientes, ſine mora in primo eũ certamine ſuperantes, cõgruam factorum eius ab eo exegerunt vltionem. Captus nánque & ſuorum ſolatio deſtitutus, capite plectitur: ſenſitque tandem iratum, qui propitiũ dominum crediderat cõtemnendum. Tũc Sueui rectoris ſui interitũ contuentes, locorum ſacerdotes ad Thedericum ſupplices direxerũt. Quos ille pontificali reuerentia ſuſcipiens, nõ ſolum impunitatem Sueuorũ indulſit, ſed & vt ſibi de ſuo genere principem conſtituerent, flexus pietate conceſſit. Quod & factum eſt, & Remiſmundum ſibi Sueui regulũ ordinauerunt. His peractis, pacéque cũctis munitis, tertio decimo regni ſui anno Theodericus occubuit. Cui frater Euricus percupida feſtinatione ſuccedens, ſæua ſuſpicione pulſatus eſt. Nam dum hæc circa Veſegotharum gentem & alia nõnulla geruntur, Valentinianis imperator dolo Maximi occiſus eſt, & ipſe Maximus tyrannico more regnum inuaſit. Quod audiẽs Gizericus rex Vuandalorum, ab Africa armata claſſe in Italiam venit, Románque ingreſſus cuncta deuaſtat. Maximus verò fugiens, à quodam Vrſo milite Romano interemptus eſt. Poſt quẽ, iuſſu [b] Marciniani imperatoris orientalis [c] Maiorianus occidentale ſuſcepit imperiũ gubernandũ. Sed & ipſe nõ diu regnans, dũ contra Alanos, qui Gallias infeſtabãt, mouiſſet procinctũ, Dertonæ iuxta fluuiũ [d] Ira cognomẽto occiditur. Cuius locũ Seuerus inuaſit, qui tertio anno imperij ſui Romæ obiit. Quod cernẽs Leo imperator, qui in oriẽtali regno Marciono ſucceſſerat, Anthemium patricium ſuũ ordinans, Romæ principẽ deſtinauit. Qui veniens illico Ricimerẽ generũ ſuũ cõtra Alanos direxit, virum egregium, & penè tunc in Italia ad exercitum ſingularem. Qui multitudinem Alanorum, & regem eorum Beurgum in primo ſtatim certamine ſuperatos, internecioni proſtrauit. Euricus ergo Veſegotharum rex crebram mutationem Romanorũ principum cernẽs, Gallias ſuo iure niſus eſt occupare. Quod cõperiens Anthemius Imperator, protinus ſolatia Britonum poſt[illegible]. Quorum rex Riothimus cũ xij millibus veniens, in [e] Biturigas [illegible] oceano è nauibus egreſſus, ſuſceptus eſt. Ad quos rex Veſegoth[illegible]ricus innumerũ ductãs exercitum aduenit, diũ; pugnans, R[illegible] Britonum regem, antequã Romani in eius ſocietate cõiung[illegible]

a relicta infeſto hoſte.

b Marciani.

c Maioranus.

d Hira.

peraūit. Qui ampla parte exercitus amiſſa, cum quibus potuit fugiens, ad[a] Burgundionum gentem vicinam, Romanis in eo tempore fœderatam aduenit. Euricus verò rex Veſegotharum Auernam Galliæ ciuitatē occupauit, Antemio principe iam defuncto, qui cum Ricimere genero ſuo inteſtino bello ſæuiens [b] Romaniam triuiſſet, ipſéque à genero ſuo peremptus, regnum reliquit Olibrio. Quo tempore à Conſtantinopoli Aſpar primus patriciorum, & Gothorum genere clarus, cum Ardabure & Patriciolo filiis, illo quidem olim patricio, hoc autem Cæſare, generóque Leonis principis appellato, ſpadonum enſibus in palatio vulneratus interiit. Et nec dum Olibrio viij. menſe in regnum ingreſſo obeunte, Glycerius apud Rauennam plus præſumptione, quàm electione Cæſar effectus eſt. Quem anno vix expleto, Nepos Marcellini quondam patricij ſororis filius, à regno deiiciens, in portu Romano epiſcopum ordinauit. Tantas varietates mutationésque Euricus cernens, vt diximus ſuperius, Aruernam occupat ciuitatem, vbi tunc Romanorum dux præerat Decius nobiliſſimus ſenator, & dudum Auiti Imperatoris, qui ad paucos dies regnum inuaſerat, filius. Nam hic ante Olibriū paucos dies tenens imperium, vltro receſſit Placentiam, ibíque epiſcopus eſt ordinatus. Huius ergo filius Decius diu certans cum Veſegothis, nec valens anteſtare, relicta patria, maximéque vrbe Aruernate hoſti, ad tutiora ſe loca collegit. Quod audiens Nepos Imperator, præcepit [c] Decio, relictis Galliis ad ſe venire, in locum eius Oreſte magiſtro militum ordinato: qui Oreſtes ſuſcepto exercitu, & contra hoſtes egrediens, à Roma Rauennam peruenit, ibíque remoratus, Auguſtulum filium ſuū Imperatorem efficit. Quo comperto, Nepos fugit in Dalmatias, ibíq; defecit priuatus regno, vbi iam Glycerius dudum imperator epiſcopatum Salonitanum habebat. Auguſtulo verò à patre Oreſte in Rauenna imperatore ordinato, non multum poſt Odouacer Turcilingorum rex, habens ſecum Scyros, Herulos, diuerſarúmque gentium auxiliarios, Italiam occupauit, & Oreſte interfecto, Auguſtulum filium eius de regno pulſum, in Lucullano Campaniæ caſtello exſilij pœna damnauit. Sic quoque Heſperium Romanæ gentis imperium, quod ſeptingenteſimo nono vrbis conditæ anno primus Auguſtorum Octauianus Auguſtus tenere cœpit, cum hoc Auguſtulo periit, anno deceſſorum prædeceſſorúmque regni quingenteſimo vigeſimo ſecundo, Gothorum dehinc regibus Romam Italiámque tenentibus. Interea Odouacer rex gentium omnem Italiam adeo ſubiugauit, vt terrorem ſuum Romanis indicaret, mox initio regni ſui Brachilam comitem apud Rauennam occidit, regnóque ſuo cōfortato penè per quatuordecim annos vſque ad Theodorici præſentiam, de quo in ſubſequentibus dicturi ſumus, obtinuit. Interim tamen ad eum ordinem, vnde digreſſi ſumus, redeamus, & quomodo Euricus rex Veſegotharum Romani regni vacillationem cernens, Arelatum & Maſſiliam propriæ ſubdidit ditioni. Gezericus etenim Vuandalorum rex ſui cum muneribus ad iſta committenda

a Burgundionum.

b Roman.

c & Decium.

tenda illexit, quatenus ipſe Leonis vel Zenonis inſidias, quas contra eũ direxerant, præcaueret. Egitque vt orientale imperium Oſtrogothæ, Heſperium Veſegothæ vaſtarent, vt in vtraque Repub. hoſtibus decernentibus, ipſe in Africa quietus regnaret. Quod Euricus grato ſuſcipiẽs animo, totas Hiſpanias Galliáſque ſibi iam iure proprio, tenens ſimul quoque & Burgundiones ſubegit, Arelatóque degens, decimonono anno regni ſui vita priuatus eſt. Huic ſucceſſit proprius filius Alaricus, qui nonus in numero ab illo Alarico magno regnum adeptus eſt Veſegotharum. Nam pari tenore, vt de Auguſtulo ſuperius diximus, & in Alaricis proueniſſe cognoſcitur, & in eis ſæpe regna deficiunt, à quorum nominibus inchoant. Quo interim nos prætermiſſo, ſicut promiſimus, omnem Gothorum texamus originem. Et quia dum vtræque gentes tam Oſtrogothæ, quàm etiam Veſegothæ in vno eſſent, vt valui, maiorum ſequens dicta reuolui, diuiſóſque Veſegothas ab Oſtrogothis ad liquidum ſum proſequutus: neceſſe nobis eſt, iterum ad antiquas eorũ Scythicas ſedes redire, & Oſtrogotharum genealogiam, actúſque pari tenore exponere. Quos cõſtat (morte) Ermaarnici regis ſui deceſſione à Veſegothis diuiſos, Hunnorum ſubditos ditioni in eadem patria remoraſſe, Vuinithario tamẽ Amalo principatus ſui inſignia retinẽte. Qui aui Atauſſi virtutem imitatus, quamuis Ermanarici felicitate inferior, tamẽ (hæc) moleſtè [a] referens Hunnorũ imperio ſubiacere, paululũ ſe ſubtrahebat ab illis, ſuámque dum nititur oſtentare virtutem, in Antarum fines mouit procinctum, eóſque dum aggreditur, prima congreſſione ſuperatur: deinde fortiter egit, regémque eorum Box nomine cum filiis ſuis & lxx. primatibus in exemplo terroris cruci adfixit, vt dediritiis metum cadauera pendentium geminarent. Sed cum tali libertate vix anni ſpatio imperaſſet, non eſt paſſus [b] Balamber rex Hunnorum, ſed [c] aſcito ad ſe Sigiſmundo Hunnimundi magni filio, qui iuramenti ſui & fidei memor cum ampla parte Gothorum Hunnorum imperio ſubiacebat, renouatóque cum eo fœdere, ſuper Vuinitharium duxit exercitum. Diúque certantibus, primo & ſecundo certamine Vuinitharius vincit. Nec valet aliquis commemorare, quantam ſtragẽ de Hunnorum Vuinitharius fecit exercitu. Tertio verò prœlio ſubreptionis auxilio ad fluuium nomine Erac, dum vterque ad ſe veniſſent, Balamber ſagitta miſſa, caput Vuinitharij ſaucians, interemit: neptémq; eius [d] Vualadamarcam ſibi in coniugio copulans, iam omnẽ in pace Gothorum populum ſubactum poſſedit: ita tamẽ, vt genti Gothorum ſemper vnús proprius regulus (quamuis Hunnorum conſilio) imperaret. Et mox defuncto Vuinithario, rexit eos Hunnimundus filius quõdam regis potentiſſimi Ermanarici, acer in bello, totiúſque corporis pulchritudine pollens: qui poſt hæc contra Sueuorum gẽtem feliciter dimicauit. Eóque defuncto, ſucceſſit Thoriſmund filius eius flore iuuentutis ornatus, qui ſecundo principatus ſui anno contra Gepidas mouit exercitum. Magnáque de illis potitus victoria, caſu equi dicitur interemptus. Quo defuncto, ſic

[a] ferens.

[b] ſupra Balamur.

[c] accerſito ad ſe Geſiſmundo.

[d] Vallamaricam.

eum luxere Oſtrogothæ, vt lx. per annos in eius loco rex alius non ſuc-
cederet, quatenus & illius memoriam ſemper haberent in ore, & tẽpus
a habitum. accederet, quo Vualamir [a] ambitũ repararet virilẽ, qui erat ex cõſobri-
no eius genitus Vuãdalatio: quia filius eius, vt ſuperius diximus, Beriſ-
mund, iam contempta Oſtrogotharum gente propter Hunnorum do-
minium, ad partes Heſpetias Veſegotharum fuiſſet gentem ſequutus, de
quo & ortus eſt Vedericus. Vederico quoque filius natus eſt Eutharic',
qui iunctus Amaleſuentæ filiæ Theoderici, item Amalorum ſtirpem iã
diuiſam coniunxit, & genuit Athalaricum & Matheſuentam. Sed quia
Athalaricus in annis puerilibus defunctus eſt, Matheſuenta Conſtanti-
nopolim inlata, de ſecũdo viro, id eſt Germano fratruele Iuſtiniani im-
peratoris genuit poſtumum filium, quem nominauit Germanũ: Sed no-
bis, vt ordo, quem cupimus, decurrat: ad Vuandalarij ſobolem, quæ tri-
no flore pullulabat, redeundum eſt. Hic etenim Vuandalarius fratruelis
b liberis. Ermanarici, & ſuperſcripti Thoriſmundi conſobrinus, tribus editis [b] li-
bris, in gente Amala gloriatus eſt, id eſt Vualamir, Theodemir, Vuide-
mir. Ex quibus per ſucceſſionẽ parentum Vualamir in regnũ conſcẽdit,
adhuc Hunnis eos inter alias gentes generaliter obtinentibus. Erátque
tunc in tribus his germanis contemplatio grata, quãdo mirabilis Theo-
demir pro fratris Vualamir militabat imperio. Vualamir verò pro alte-
ro iubet ornando, Vuidemir ſeruire pro fratribus ęſtimabat. Sic eis mu-
tua affectione ſe tuentibus, nulli penitus deerat regnum, quod vtriq; in
ſua pace tenebant. Ita tamen, vt ſæpè dictum eſt, imperabant: vt ipſi At-
tilæ Hunnorum regis imperio deſeruirent. Quibus nec contra parentes
Veſegothas licuiſſet recuſare certamen, ſed neceſſitas domini etiam ſi
paricidium iubet, implendum eſt. Nec aliter ab Hunnorũ dominio di-
uelli potuit gens aliqua Scythica, niſi optata cunctis nationibus in cõ-
mune, & Romanis mors Attilæ prouenerit, quæ tam vtilis fuit, vt vita
c exitus ſui. mirabilis. Qui, vt Priſcus hiſtoricus refert, [c] extinctionis ſuæ tempore
puellã, Ildico nomine decoram valde, ſibi in matrimonium poſt innu-
merabiles vxores, vt mos erat gentis illius, ſocians: eiúſque in nuptiis
d nimia. [d] magna hilaritate reſolutus, vino ſomnóque grauatus, reſupinus iace-
bat, redundánſque ſanguis, qui ei ſolitè de naribus effluebat, dum cõ-
ſuetis meatibus impeditur, itinere ferali faucibus illapſus eum extinxit.
Ita glorioſo per bella regi temulentia pudendum exitum dedit. Sequẽ-
ti verò luce, quum magna pars diei fuiſſet exempta, miniſtri regij triſte
aliquid ſuſpicantes poſt clamores maximos fores effringunt, inueniũnt-
que Attilæ ſine vulnere necem ſanguinis effuſione peractam, puellámq;
demiſſo vultu ſub velamine lachrymantem. Tunc, vt illius gentis mos
eſt, crinium parte truncata, informes facies cauis turpauere vulneribus,
vt prælíator eximius non fœmineis lamentationibus & lacrymis, ſed
ſanguine lugeretur virili. De quo id acceſſit mirabile, vt Martiano prin-
cipi orientis de tam feroci hoſte ſollicito in ſomnis diuinitas adſiſtens,
arcum Attilæ in eadem nocte fractum oſtenderet, quaſi quòd gens ipſa

eo telo multa præſumat. Hoc Priſcus hiſtoricus vera ſe dicit adteſtatione probare. Nam in tantum magnis imperiis Attila terribilis habitus eſt, vt eius mortem in locum muneris ſuperna regnantibus indicarent. Cuius manes quibus modis à ſua gente honorati ſunt, pauca de multis dicere non omittamus. In mediis ſiquidem campis, & intra tentoria ſerica cadauere collocato, ſpectaculum admirandum, & ſolenniter exhibetur. Nam de tota gēte Hunnorum electiſſimi equites in eo loco, quo erat poſitus, in modum Circenſium curſibus ambientes, facta eius cantu funereo tali ordine referebat. Præcipuus Hunnorum rex Attila patre genitus Mundzucco, fortiſſimarum gentium dominus, qui inaudita ante ſe potentia ſolus Scythica & Germanica regna poſſedit, necnon vtraque Romanæ vrbis imperia captis ciuitatibus terruit, & ne præda reliqua ſubderent, placatus precibus, annuum vectigal accepit. Qúmque hæc omnia prouentu felicitatis egerit, non vulnere hoſtium non fraude ſuorum, ſed gente incolumi inter gaudia lætus, ſine ſenſu doloris occubuit. Quis ergo hunc [a] dicat exitum, quem nullus ęſtimat vindicandum? Poſtquam talib. lamētis eſt defletus, ſtrauam ſuper tumulum eius, quam appellant ipſi, ingenti commeſſatione concelebrant, & contraria inuicem ſibi copulentes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, noctúque ſecreto cadauer eſt terra reconditum. Cuius [b] fercula primū auro, ſecundo argento, tertio ferri rigore communiūt, ſignificantes tali argumento potentiſſimo regi omnia conueniſſe: ferrū quo gentes edomuit; aurum & argentum, quod ornatum reipublicæ vtriuſque acceperit. Addunt arma hoſtium cædibus acquiſita, phaleras vario gemmarū fulgore precioſas, & diuerſi generis inſignia, quibus colitur aulicum decus. Et vt tot & tantis diuitiis humana curioſitas arceretur, operi deputatos deteſtabili mercede trucidarunt, emerſítque momentanea mors ſepelientibus cum ſepulto. Talibus peractis, vt ſolent animi iuuenum ambitu potentiæ concitari, inter ſucceſſores Attilæ de regno orta contentio eſt, & dum inconſulti imperare cupiunt cuncti, omnes ſimul imperium perdidere. Sic frequenter regna grauat plus copia, quàm inopia ſucceſſorum. Nam filij Attilæ, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit, gentes ſibi diuidi ęqua ſorte poſcebant, vt ad inſtar familiæ bellicoſi ręgis cum populis mitterentur in ſortem. Quod dum Gepidarum rex comperit Ardaricus, de tot gentibus indignatus, velut viliſſimorum mancipiorum conditione tractari, contra filios Attilæ primus inſurgit, illatúmque ſeruiendi pudorem ſequuta felicitate deterſit: nec ſolum ſuam gentem, ſed & cæteras quæ pariter premebantur, ſua diſceſſione abſoluit: quia facilè omnes appetunt, quæ pro cunctorum vtilitate tentantur. In mutuum igitur armantur exitium, bellúmque cōmittitur in Pānonia, iuxta flumen cui nomē eſt [c] Netad. Illic cōcurſus factus eſt gentiū variarum, quas Attila in ſua tenuerat ditione. Diuiduntur regna cum populis, fiúntque ex vno corpore mēbra diuerſa, nec quę vnius paſſioni compaterentur, ſed quæ exciſo capite inuicem inſanirēt. Quæ

[a] puta.
[b] coopercula.
[c] Nedao.

nunquam contra ſe pares inuenerant, niſi ipſi mutuis ſe vulneribus ſauciantes, ſe ipſas diſcerperēt fortiſſimæ nationes. Nam ibi admirandum reor fuiſſe ſpectaculum, vbi cernere erat [a] cunctis, pugnantem Gothū enſe furentem, Gepidam in vulnere [b] ſuorum cuncta tela frangentem, Sueuum pede, Hunnum ſagitta præſumere, Alanum graui, Herulum leui armatura aciem inſtruere. Poſt multos ergo grauéſque conflictus fauit Gepidis inopinata victoria. Nam triginta ferè millia tam Hunnorum, quàm aliarum gentium, quæ Hunnis ferebant auxilium, Ardarici gladius, conſpiratorúmque peremit. In quo prælio filius Attilæ maior natu, nomine Ellac occiditur: quem tantum pater ſuper cæteros amaſſe perhibebatur, vt eum cunctis diuerſíſque filiis ſuis in regno præferret: ſed non fuit voto patris fortuna conſentiens. Nā poſt multas hoſtium cædes ſic viriliter eum conſtat peremptum, vt tam glorioſum ſuperſtes pater optaſſet interitum. Reliqui verò germani eius eo occiſo fugantur iuxta littus Pontici maris, vbi prius Gothos ſediſſe deſcripſimus. Ceſſere itaque Hunni, quibus cedere putabatur vniuerſitas. Adeo diſſidium pernicioſa res eſt, vt diuiſi corruerint, qui adunati viribus territabant. Hæc cauſa Ardarici regis Gepidarum felix adfuit diuerſis nationibus, qui Hunnorum regimini inuiti famulabantur, eorúmque diu mœſtiſſimos animos ad hilaritatem libertatis votiuæ erexit. Veniéréſque multi per legatos ſuos ad ſolum Romanorum, & à principe Marciano gratiſſimè ſuſcepti, diſtributas ſedes, quas incolerent, accepere. Nam Gepidæ Hunnorum ſibi ſedes viribus vendicantes, totius Daciæ velut victores potiti, nihil aliud à Romano imperio, niſi pacem & annua ſolemnia, vt ſtrenui viri, amica pactione poſtulauere. Quod & libens tunc annuit Imperator, & vſque nunc conſuetum donum eſt. Nam gens ipſa à Romano ſuſcipit principe. Gothi verò cernentes Gepidas Hunnorum ſedes ſibi defendere, Hunnorúmque populum ſuas antiquas ſedes occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, quàm cum diſcrimine ſuo inuadere alienas, accipientes Pannoniam, quæ in longa porrecta planitie habet ab oriente Mœſiam ſuperiorem, à meridie Dalmatiam, ab occaſu Noricum, à ſeptentrione Danubium. Ornata patria ciuitatibus plurimis, quarum prima Sirmis, extrema [c] Vindomina. Saurómatæ verò, quos Sarmatas diximus, & Cemandri, & quidam ex Hunnis in parte Illyrici ad caſtrum Martenam ſedes ſibi datas coluere. Ex quo genere fuit [d] Bliuilas dux Pentapolitanus, eiúſque germanus [e] Froilas, & noſtri temporis [f] Beſſa patricius. Sciri verò, & [g] Satagarij, & cæteri Alanorum cum duce ſuo nomine Candax Scythiam minorem, inferiorémque Mœſiam accepere. Cuius Candacis Alanouuamuthis patris mei genitor Paria, id eſt, meus auus, notarius quoúſque Candax ipſe viueret, fuit; eiúſque germanæ filius Gunthigis, qui & Baza dicebatur, magiſter militum, filius Andagis, [h] filij Andalæ, de proſapia Amalorum deſcendens. Ego item (quamuis agrāmatus) [i] Iornandes, ante conuerſionē meā notarius fui. Rugi verò, aliæque nationes

a cunctis.
b ſuo regum tela.
c Vendomia.
d Bliuiliorum.
e Ferollas.
f Beſsa.
g Sadacarij.
h Filuandelẽ.
i Iordanis.

nonnullæ [a] Biozimetas, Scandiopolim, vt incolerent, petiuere. Hernac quoque iunior Attilæ filius cum ſuis in extremo minoris Scythiæ ſedes delegit. [b] Emnedzar & Vzindur conſanguinei eius in Dacia Ripenſi. Vto & [c] Iſcalmus, qui ea potiti ſunt, multíque Hunnorum paſſim proruentes tunc ſe in Romaniam dederunt. E quibus nunc vſque Sacromontiſij & Foſatiſij dicuntur. Erant ſiquidem & alij Gothi, qui dicuntur Minores, populus immenſus, cum ſuo pontifice, ipſóque primate Vulfila, qui eos dicitur & literis inſtituiſſe, hodiéque ſunt in Mœſia regione incolentes [d] Eucopolitanam. Ad pedes [e] enim montis gẽs multa ſedit pauper & imbellis, nihil abundans, niſi armento diuerſi generis pecorum, & paſcua, ſiluáque lignorum parum habens tritici, cæterarum ſpecierum eſt terra fœcunda. Vineas verò nec ſi ſunt alibi, certi eorum cognoſcent, ex vicinis locis ſibi vinum negociantes, nam lacte aluntur. Plerique ergo, vt ad gentem, vnde agitur, reuertamur, id eſt Oſtrogotharum, qui in Pannonia ſub rege Vualemir eiúſque germanis, Theodemir & Vuidemir morabantur, quamuis diuiſa loca, conſilia tamen habuere vnita. Nam Vualemir inter Scarniungam & Aquam nigram fluuios, Theodemir iuxta [f] lacum Pelſodis, Vuidemir inter vtroſque manebat. Contigit ergo, vt Attilæ filij contra Gothos, quaſi deſertores dominationis ſuæ, velut fugacia mancipia requirentes, venirẽt, ignaríſque aliis fratribus, ſuper Vualemir ſolum irruerent. Quos tamẽ ille, quamuis cum paucis, excepit, diúque fatigatos ita proſtrauit, vt vix pars aliqua hoſtium remaneret, quæ in fugam verſa, eas partes Scythiæ peteret, quas [g] Danubij amnis fluenta prætermeant, quæ lingua ſua Hunniuar appellant. Eóque tempore quum ad fratrem Theodemirem gaudij nuncium direxiſſet, eo mox die nuncius veniens felicius in domo Theodemiris repperit gaudium. Ipſo ſiquidem die Theodericus eius filius quamuis de Erelieua concubina, bonæ tamen ſpei puerulus natus erat. Poſt tempus ergo non multum rex Vualemir, eiúſque germani Theodemir & Vuidemir, conſueta dum traderent dona à principe Marciano, quæ ad inſtar ſtrenuæ gentis acceperunt, vt pacis fœdera cuſtodirent, miſſa legatione ad Imperatorem, vident Theodericum [h] Triarij filium, & hunc genere Gothico, alia tamen ſtirpe, non Amala procreatum, omnino florentem cum ſuis, Romanorúmque amicitiis iunctum, & annua ſolennia conſequentem, & ſe tantum deſpici. Illico furore commoti, arma arripiunt, & Illyricum penè totum diſcurrentes, in prædam deuaſtant. Sed ſtatim Imperator animo mutato, ad priſtinam recurrit amicitiam, miſſáque legatione, tam præterita cum inſtantib. munera tribuit, quam etiam de futuro ſine aliqua controuerſia tribuere compromittit, pacíſque obſidem ab eis, quem ſupra retulimus, Theodericum infantulum [i] Theodemiris accepit. Qui iam annorum ſeptem incrementa conſcendens, octauum intrauerat annum. Quẽ dum pater cunctatus daret, patruus Vualemir extitit ſupplicator, tantũ vt pax firma inter Romanos Gothóſque maneret. Datus igitur Theo-

a Brizim & Archadio polim.
b Eumezar et Vlczindur.
c Hiſlo Alinoq; dederunt.
d Nicopolitanam.
e Emi montis
f loca.
g Danapri.
h Triani.
i Theodemiri accipiunt.

dericus obſes à Gothis,ducitur ad vrbem Conſtãtinopolitanam Leonî
principi. & quia puerulus elegás erat,meruit gratiã imperialem habere.
Poſtquam ergo firma pax Gothorum cũ Romanis effecta eſt, videntes
Gothi non ſibi ſufficere ea, quæ ab imperatore acciperẽt ſolatia,ſimúl-
que cupientes oſtentare virtutẽ, cœperunt vicinas gentes circumcirca
prædari: primo contra Satagas, qui interiorẽ Pannoniam poſſidebant,
a Dindzic. arma mouentes. Quod vbi rex Hunnorũ [a] Dinzio,filius Attilæ,cogno-
uiſſet,collectis ſecum,qui adhuc videbantur,quamuis pauci,eius tamen
ſub imperio remanſiſſe, Vlzingures, Angiſciros,Bittugores, Bardores,
veniens ad Baſſianam Pannoniæ ciuitatem,eámque circumuallás, fines
eius cœpit prædari. Quo comperto Gothi,vbi erant, expeditionémque
ſoluentes,quam contra Satagas collegerant, in Hunnos conuertunt, &
& ſic eos ſuis à finibus inglorios pepulerunt,vt iam ex illo tempore,qui
remanſerant Hunni, & vſque hactenus, Gothorum arma formident.
Quieſcente verò tandem Hunnorũ gente à Gothis,Hunimundus Sue-
uorum dux dum ad prædandas Dalmatias tranſit, armenta Gothorum
in campis errantia deprædauit: quia Dalmatiis Sueuia vicina erat, nec à
Pannoniis multum diſtabat,præſertim vbi tunc Gothi reſidebãt. Quid
plurimum? Hunnimundo cum Sueuis vaſtatis Dalmatiis ad ſua reuer-
tente, Theodemir germanus Vualemiris regis Gothorum non tantum
iacturam armentorum dolens, quantum metuens, ne Sueui, ſi impu-
ne hoc lucrarentur, ad maiorem licentiam proſilirent; ſic vigilauit in
eorum tranſitu, vt intempeſta nocte dormientes inuaderet ad lacum
Pelſodis, conſertóque inopinato prœlio, ita eos oppreſſit, vt etiam
ipſo rege Hunnimundo capto, omnem exercitum eius, qui gladium
euaſiſſent, Gothorum ſubderet ſeruituti. Et dum multum eſſet ama-
tor miſericordiæ, facta vltione, veniam condonauit, reconciliatúſque
cum Sueuis eundem, quem ceperat,adoptans ſibi filium, remiſit cum
ſuis in Sueuiam. Sed ille immemor paternæ gratiæ, poſt aliquod tem-
pus conceptum dolum parturiens,Scitorum gentem incitauit,qui tunc
ſupra Danubium conſidebant, & cum Gothis pacificè morabantur,
quatenus ſciſſi ab eorum fœdere, ſecúmque iuncti,in arma proſilirent,
gentémque Gothorum inuaderent. Tunc Gothis nihil mali ſperanti-
bus, præſertim de vtriſque amicis vicinis confiſis, bellum inſurgit ex
improuiſo, coactíque neceſſitate ad arma confugiunt; ſolitóque certa-
mine arrepto, ſe ſuámque iniuriam vlciſcuntur. In eo ſiquidem præ-
lio rex eorum Vualemir dum equo inſidens ad cohortandos ſuos an-
te aciem curreret, proturbatus equus corruit, ſeſſorémque ſuum deie-
cit; qui mox inimicorum lanceis confoſſus, interemptus eſt. Gothi ve-
rò tam regis ſui mortem,quàm ſuam iniuriam à rebellionib. exigentes,
ita ſunt prœliati, vt penè de gente Scirorum, niſi qui nomen ipſum
ferrent, & hic cum dedecore non remanſiſſent, ſic omnes extinxerunt.
Quorum exitium Sueuorum reges Hunnimundus & Alaricus veriti, in
Gothos arma mouerunt, freti auxilio Sarmatarum, qui cum Beuga &

Babai regibus ſuis auxiliariis eorum deueniſſent, ipſáſque Scirorum reliquias quaſi ad vltionem ſuam acrius pugnaturas accerſentes cum Edica & [a] Vulfo eorum primaribus, habuerunt ſimul ſecum tam Gepidas, quàm ex gente Rugorum non parua ſolaria. Cæteríſque hincinde collectis, ingentem multitudinem aggregantes, ad amnem Bolliam in Pannoniis caſtrametati ſunt. Gothi tunc Vualemire defuncto, ad fratrem eius Theodemir confugerunt. Qui quamuis dudum cum fratribus regnans, tamen auctioris poteſtatis inſignia ſumens, Vuidemire fratre iuniore accito, & cum ipſo curas belli partitus, coactus ad arma proſiliuit. Conſertóque prœlio, ſuperior pars inuenitur Gothorũ, adeo vt campus inimicorum corruentium cruore madefactus, vt rubrum pelagus appareret. Armáque & cadauera in modum collium cumulata, campum plus quàm decem millibus oppleuerunt. Quod Gothi cernentes, ineffabili exſultatione lætantur, eo quod regis ſui Vualemiris ſanguinem & ſuam iniuriam cum maxima inimicorum ſtrage vlciſcerentur. De innumerabili verò variáque multitudine hoſtium qui valuerunt euadere, effugati vix ad ſua inglorij peruenerunt. Poſt certum verò tempus inſtãti hiemali frigore, amnéque Danubij ſolitè congelato: (nam iſtiuſmodi fluuius ita rigeſcit, vt in ſilicis modum vehat exercitũ pedeſtrem, plauſtráque & [b] triaculas, vel quicquid vehiculi fuerit, nec cymbarum indigeat lintre) ſic ergo eum gelatum Theodemir Gothorum rex cernens, pedeſtrem ducit exercitum, emenſóque Danubio, Sueuis improuiſus à tergo apparuit. Nam regio illa Sueuorum ab oriente Baiobaros habet, ab occidente Francos, à meridie Burgundiones, à ſeptentrione Thuringos. Quibus Sueuis tunc iuncti Alemanni etiam aderant, ipſíque Alpes erectas omnino regentes: vnde nonnulla fluenta Danubium influunt, nimio cum [c] ſono vergentia. Hic ergo taliter munito loco, Theodemir rex hiemis tempore Gothorum ductauit exercitum, & tam Sueuorũ gentem, quàm etiam Alemannorum vtraſque ad inuicem fœderatas deuicit, vaſtauit, & penè ſubegit. Inde quoque victor ad proprias ſedes, id eſt Pannonias reuertẽs, Theodericum filium ſuum, quem Conſtantinopolim obſidem dederat, à Leone imperatore remiſſum cum magnis muneribus gratanter recepit. Qui Theodericus iam adoleſcẽtiæ annos cõtingens, expleta pueritia, octauũ decimum peragens annum, adſcitis ſatellitibus patris ex populo amatores ſibi clientéſque conſociauit, penè ſex millia viros; cum quibus inſcio patre, emenſo Danubio, ſuper Babai Sarmatarum regem diſcurrit, qui tunc de Camundo duce Romanorum victoria potitus, ſuperbiæ rumore regnabat, eúmque ſuperueniẽs Theodericus interemit, familiámque & cenſum deprædans, ad genitorem ſuum cum victoria repedauit. Singidonum dehinc ciuitatem, quã ipſi Sarmatæ occupaſſent, inuadẽs; non Romanis reddidit, ſed ſuæ ſubdidit ditioni. Minuentibus deinde hincinde vicinarum gẽtium ſpoliis, cœpit & Gothis victus, veſtitúſque deeſſe: & hominibus, quibus dudum bella alimoniam præſtitiſſent,

[a] *Hunnulfo.*

[b] *tragulas.*

[c] *ſonitu.*

pax cœpit eſſe contraria. Omnéſque cum clamore magno ad regem
Theodemir accedentes Gothi orant, quacunque parte vellet ductaret
exercitum. Quia accito Germano, miſſaque ſorte, hortatus eſt, vt ille in
partem Italiæ vbi tūc Glycerius regnabat imperator, ipſe verò ceu for-
titer ad fortius regnum accederet orientale quidem. Quod & factum
eſt. Et mox Vuidemir Italiæ terras intrauit, & extremum fati munus
reddens, exceſſit rebus humanis, ſucceſſorem relinquens regni Vuide-
mir filium ſuúmque Synonimum. Quem Glycerius Imperator mune-
ribus datis, de Italia ad Gallias tranſtulit, quæ [a] à diuerſis circum circa
a aduerſis. gentibus premebantur, aſſerens vicinos ſibi Veſegothas eorum paren-
tes regnare. Quid multa? Vuidemir acceptis muneribus, ſimúlque mā-
datis à Glycerio Imperatore, Gallias tendit, ſeſéque cum parētibus iun-
gens Veſegothis, vnum corpus efficiunt vt dudum fuerant, & ſic Gal-
lias, Hiſpaniáſque tenentes, ſuo iure defendunt, vt nullus ſibi alius præ-
b Spadum. ualeret. Theodemir autem frater ſenior cum ſuis tranſit [b] Saum am-
nem, Sarmatis militibúſque interminans bellum, ſi aliquis obſtaret ei.
Quod illi verentes, quieſcunt, imò nec præualent ad tantam multitu-
dinem. Videns Theodemir vndique ſibi proſpera prouenire, Naiſſum
primam vrbem inuadit Illyrici: filióque ſuo Theoderico conſociatus
adſtat, & in villam comites per caſtrum Herculis tranſmittit Vlpianam.
Qui venientes, tam eam, quàm & opes mox in deditionem accipiunt,
nonnulláque loca Illyrici inexceſſabilia ſibi tunc primùm peruia faciūt.
Nam Heracliam & Lariſſam ciuitates Theſſaliæ primùm præda capta,
iure bellico potiuntur. Theodemir verò rex animaduertens tam felici-
tatem ſuam, quàm etiam filij: nec hac tamen contentus, egrediés Naiſ-
tanam vrbem, paucis ad cuſtodiam derelictis, ipſe Theſſalonicam pe-
c Hilarianus. tiit, in qua [c] Clarianus patricius à principe directus, cum exercitu mo-
rabatur. Qui dum videret vallo muniri Theſſalonicam, nec ſe eorum
conatibus poſſe reſiſtere, miſſa legatione ad Theodemir regem, mune-
d excidione. ribúſque oblatis ab [d] obſidione eum vrbis retorquet. Initóque fœde-
re, Romanus ductor cum Gothis loca eis iam ſponte, quæ incolerent,
e Retinaberā. tradidit, id eſt Ceropellas, Europá, Medianam, [e] Petinam, Beteum, &
f Phtium. alia quæ [f] Sium vocantur. Vbi Gothi cum rege ſuo armis depoſitis,
compoſita pace quieſcunt. Nec diu poſt hæc & rex Theodemir in ciui-
tate Ceitas fatali ægritudine occupatus, vocatis Gothis, Theodericum
filium regni ſui deſignat heredem, & ipſe mox rebus humanis exceſſit.
Theodericum verò genti ſuæ regem audiens ordinatum imperator Ze-
no graue ſuſcepit, eíque euocatoria deſtinata, ad ſe in vrbem venire
præcepit, dignóque ſuſcipiens honore, inter proceres ſui palatij collo-
cauit. Et poſt aliquod tempus ad ampliandum honorem eius, in arma
ſibi eum filium adoptauit, de ſuíſque ſtipendiis triumphum in vrbe do-
nauit. Factúſque eſt conſul ordinarius, quod ſummum bonum, pri-
múmque in mundo decus edicitur. nec tantum hoc, ſed etiam eque-
g contra. ſtrem ſtatuam ad famā tanti viri [g] ante regiam palatij collocauit. Inter
hæc

nec ergo Theodericus Zenonis imperio fœdere ſociatus, dum ipſe in vrbe bonis omnibus frueretur, gentémque ſuá in Illyrico (vt diximus) reſidenté, non omnino idoneam, aut refertá audiret, elegit potius ſolito more gentis ſuæ labore quærere victú, quàm ipſe ocioſe frui regni Romani bona, & gentem ſuá mediocriter victitare, ſecúmque deliberans, ad principem ait: Quamuis nihil deeſt nobis, imperio veſtro famulantibus: [a] rantú ſi dignum ducit pietas veſtra, deſideriú mei cordis libenter exaudiat. Qúmque ei vt ſolebar, familiariter facultas fuiſſet loquédi conceſſa; Heſperia (inquit) plaga quæ dudum deceſſorú, prædeceſſorúmve veſtrorú regimine gubernata eſt, & vrbs illa caput orbis & domina, quare nunc ſub regis Turcilingorum & [b] Rugorú tyrannide fluctuat? Dirige cum gente mea, ſi præcipis, vt hic expenſarú pondere careas, & ibi, ſi adiutus à domino vicero, fama veſtræ pietatis irradiet. Expedit namque, vt ego, qui ſum ſeruus veſter & filius, ſi vicero, vobis donátibus, regnum illud poſſideá; haud ille, quem nó noſtis, tyranni iugo ſenatum veſtrú, partémque reipublicę captiuitatis ſeruitio premat. Ego enim ſi vicero, veſtro dono, veſtróq; munere poſſidebo: ſi victus fuero, veſtra pietas nihil amittit, imò, vt diximus, lucratur expenſas. Quo audito, quamuis ægrè ferret imperator diſceſſum eius, nolens tamen eum cótriſtare, annuit quæ poſcebat, magníſque ditatum muneribus, dimiſit à ſe, ſenatum populúmque ei cómendans Romanum. Igitur egreſſus vſque vrbe regia Theodericus, & ad ſuos reuertens, omné gentem Gothorum, quæ tamen ei præbuerat conſenſum aſſumés; Heſperiam tédit, rectóque itinere per Sirmas aſcendit, vicinas Pannoniæ. Indéque Venetiarú fines ingreſſus, ad pontem Sontiú nuncupatum caſtrametatus eſt. Qúmque ibi ad reficienda corpora hominú iumentorúmque, aliquáto tempore [c] reſediſſet; Odouacer armatum cótra eum direxit exercitum. Quem ille ad cápos Veronenſes occurrens, magna ſtrage deleuit, caſtríſque ſolutis fines Italiæ cum potiore audacia intrat; tranſactóque Pado amne ad Rauenná regiam vrbem caſtra componit, tertio ferè miliario ab vrbe, loco qui appellatur Pineta. Quod cernés Odouacer, intus ſe in vrbe communiuit. Indéque ſubreptiuè noctu frequenter cum ſuis egrediens, Gothorú exercitum inquietat. Et hoc nó ſemel, nec iterum; ſed frequenter, & pænè molitur toto triennio. Sed fruſtra laborat, quia cúcta Italia dominú iam dicebat Theodericum, & illius ad nutum res illa publica obſecundabat. Tantum ille [d] ſolus cum paucis ſatellitibus, & Romanis, qui aderant, & fame & bello quotidie intra Rauenná laborabat. Quod dum nihil proficeret, miſſa legatione, veniam ſupplicat. Cui & primum cócedens Theodericus, poſtmodú hac luce priuauit. Tertióque, vt diximus, anno ingreſſus in Italiá, Zenoníſque imperatoris cóſulto priuatum habitum ſuæq́ gentis veſtitum reponens, inſigne regij amictus, quaſi iam Gothorum Romanorúmque regnator, adſumit. Miſſaque legatione ad Lodoin Francorú regem, filiam eius [e] Audefledam ſibi in matrimonio petit. Quam ille gratè libentérque con-

[a] tamen.
[b] Rotgorum.
[c] conſediſſet.
[d] plus.
[e] Oddefledam.

Rr

a Heldibertũ. b Childebertũ & Theodebertum.

ceſſit,ſuos filios [a] Ildebertum,&[b] Cheldebertum,& Tuidepertum credens hac ſocietate cum gente Gothorum,inito fœdere,ſociari. Sed non adeo pacis ad concordiã profuit iſta coniunctio, quia ſæpenumero propter Gallorum terras grauiter inter ſe decertati ſunt,& nunquã Gothus

c Adelfleda.

Francis ceſſit,dum viueret Theodericus. Antequam ergo de [c] Audefleda ſobolem haberet, naturales ex concubina, quas genuiſſet adhuc in

d Thiudigutũ & aliam Oſtrogotham.

Mœſia,filias habuit,vnam nomine [d] Theudicodo, & aliã Oſtrogotho. Quas mox vt in Italiam venit,regibus vicinis in coniugio copulauit, id eſt vnã Alarico Veſegotharum,& aliam Sigiſmundo Burgũdionum. De Alarico ergo natus eſt Amalaricus. Quem auus Theodericus in annis puerilibus vtroque parẽte orbatum dum fouet atque tuetur, comperit

e Veterici.

Eutharicũ [e] Vuiterichi filiũ,Beremũdi & Toreſmũdi nepotẽ, Amalorũ de ſtirpe deſcendẽrem, in Hiſpania degere, iuuenili ætate, prudentia & virtute,corporíſque integritate pollẽtem. Ad ſe eum facit venire,eíque Amalaſuentham filiam ſuam in matrimonio iungit. Et vt ad plenum

f Theodahadi.

progeniem ſuã dilataret,Amalafredam germanam ſuã,matrem [f] Theodati, qui poſtea rex fuit, in Africam regi Vuandalorum coniugem dirigit Traſemundo;filiámque eius, neptem ſuã Amalabergam Thuringo-

g Hermeredido.

rum regi conſociat [g] Hermendefredo.ſuum comitem inter primos electum ad obtinendam Sirmienſem dirigit ciuitatem. Quam ille expulſo rege eius Tranſarico, filio Traſtile, retenta eius matre obtinuit. Indéque contra Sabinianum Illyricum magiſtrum militiæ, qui tunc cum

h Margũplanũ ſuprà. i Margũmque.

Mundone parauerat,ad ciuitatem cognomine [h] Margoplano, quæ inter Danubium,[i] Martianúmque flumina adiacebat,cum duobus millibus peditum, equitibus quingentis, in Mundonis ſolatia veniens, Illyricianum exercitum demoliuit. Nam hic Mundo Attilanis quondam origine deſcendens,Gepidarum gentem fugiens,vltra Danubium in incultis locis,ſine vllis terræ cultoribus debacchatur.Et pleriſque abactoribus,Scamaríſq; & latronibus vndecunque collectis,turrim quæ Her-

k prædáſque innectens vicinus. l fecerat.

ta dicitur,ſupra Danubij ripã poſitã occupans,ibíque agreſti ritu [k] prædans vicinos,regẽ ſe ſuis graſſatoribus [l] nuncupat. Hũc ergo pænè deſperatum,etiam de traditione ſua deliberantem,Petza ſubueniens,è manibus Sabiniani eripuit, ſuóque regi Theoderico cum gratiarũ actione fecit ſubiectum. Non minus trophæum de Francis per Hibbã ſuum comitem in Galliis acquiſiuit, plus xxx. millibus Francorũ in prœlio cæſis. Nam & Thiodem ſuum armigerum poſt mortem Alarici generi,tutorem in Hiſpaniæ regno Amalarici nepotis conſtituit. Qui Amalaricus in ipſa adoleſcentia Francorum fraudibus irretitus,regnum cum vita amiſit. Poſt quem Thiodis tutor eiuſdem regnum ipſum inuadens, Frãcorum inſidioſam calumniam de Hiſpaniis pepulit, & vſque dum

m Thudigiſ Toloſa. n hactenus Agil continet.

viueret, Veſegothas continuit. Poſt quem [m] Thiodigiſgloſa regnum adeptus, non regnans defecit,occiſus à ſuis. Cui ſuccedẽs [n] Hactenuſagil,continuat regnũ. Contra quẽ Athanagildus inſurgẽs Romani regni concitat vires. Vbi & Libetius patricius cũ exercitu deſtinatur. Nec fuit

in parte occidua gens, quæ Theoderico, dum viueret, aut amicitia, aut ſubiectione non deſeruiret. Sed poſtquã ad ſenium perueniſſet, & ſe in breui ab hac luce egreſſurum cognoſceret, conuocans Gothos comites, gentíſque ſuæ primates, Athalaricum infantulũ adhuc vix decennem filiũ filiæ ſuæ Amalaſuenthæ, qui Eutarico patre orbatus erat regẽ cõſtituit, eíſque in mandatis dedit, ac ſi teſtamentali voce denuntians, vt regẽ colerẽt, Senatum, populúmque Romanum amarent, principémque orientalem placatum ſemper propiciúmque haberẽt. Quod præceptũ quamdiu Athalaricus rex, eiúſque mater viuerent, in omnibus cuſtodiẽtes; pænè per octo annos in pace regnarunt, quamuis Francis de regno puerili deſperantibus, imò in contemptu habentibus, belláque parare molientibus, quòd pater & auus [a] Gallias occupaſſet, eis conceſſit. Cætera in pacis tranquillitate poſſeſſa. Dum ergo ad ſpem iuuẽtutis Athalaricus accederet, tam ſuam adoleſcentiam, quàm matris viduitatem orientis principi commendauit: ſed in breui infeliciſſimus immatura morte præuentus, rebus humanis exceſſit. Tum mater, ne pro ſexus ſui fragilitate à Gothis ſperneretur, ſecum deliberans, [b] Theodatum conſobrinum ſuum germanitatis gratia accerſitum à Thuſcia, vbi priuata vita degẽs, in laboribus propriis erat, in regnum collocauit. Qui immemor conſanguinitatis, poſt aliquantum tempus à palatio Rauennate [c] abſtractam, in inſulam laci Bulſinenſis eam exilio relegauit. Vbi [d] pauciſſimos dies in triſtitia degens, ab eius ſatellitibus in balneo eſt ſtrangulata. Quod dum Iuſtinianus imperator orientalis audiſſet, quaſi ſuſceptorum ſuorum mors ad ſuã iniuriam redundaret, ſic eſt commotus. Eodem nanque tempore [e] de Africa à Vuandalis quum per fideliſſimũ ſuum [f] Beliſarium patricium reportaret triumphum, nec mora, in ipſo tempore madentibus adhuc armis cruore [g] Vuandalico, contra Gothos per eundem ducem mouit procinctum. Qui dux prudentiſſimus haud ſecus [h] arbitratur Getharum ſubigere populum, ſi prius nutricem eorum occupaſſet Siciliam. Quod & factũ eſt. Trinacriámque ingreſſo, mox Gothi, qui Syracuſanum oppidum inſidebant, videntes ſe nihil prævalere, cum ſuo duce Sinderich vltrò ſe Beliſario dediderunt. Quúmque ergo Romanos ductor Siciliam peruaſiſſet, [i] Theodatus comperiens, [k] Euermor generum ſuum cum exercitu ad fretum, quod inter Campaniam Siciliámque interiacet, & de Tyrrheni maris ſinu vaſtiſſimus Hadriaticus æſtus euoluitur, cuſtodiendum dirigit. Vbi cùm Euermor acceſſiſſet, ad Rhegium oppidum caſtra compoſuit. Nec mora, deterioratam cauſam cernens ſuorum, ad partes victoris cum paucis & fideliſſimis famulis conſciis mouit, vltróque ſe Beliſarij pedibus aduolũs, Romani regni optat ſeruire principibus. Quod Gothorum exercitus ſentiens, ſuſpectum [l] Theodatum clamitat regno pellendum, & ſibi ductorem ſuum Vuitigim, qui armiger eius fuerat, in regem leuãdum. Quod & factũ eſt. Et mox in campis barbaricis Vuitigis in regnũ leuatus, Romã ingreditur, præmiſsíſque Rauennã fideliſſimis

a per Gallias.

b Theodahadum.

c abiit, & poſtea in inſulam.

d Amalaſuntha plures dies.

e de Africa & Vuand.

f Bertramũ.

g Vuandalorũ, mox ſuperi.

h annis tribus.

i Theodahadum.

k Euermundum.

l Theodahadum.

ſ[...]bi viris, Theodati necem demandat. Qui venientes, imperata ſibi perficiunt, & [a] occiſum Theodatum regẽ, qui à rege miſſus adueniebat, vt adhuc in cãpis barbaricis erat, Vuitigim populis nũciat. Inter hæc Romanus exercitus emenſo freto, Campaniam accedẽs, ſubuerſáque Neapoli, Romam ingreditur. Vnde ante paucos dies rex Vuitigis egreſſus, Rauennam profectus, Mathaſuẽtam [b] filiã Amalaſeunthæ, Theoderici quondam regis neptem, ſibi in matrimonium ſociatat. Cúmque his nouis nuptiis delectatus, aulam regiã fouet Rauennæ, Romæ egreſſus imperialis exercitus, munita vtriuſque Thuſcię loca inuadit. Quod cernens per nuncios Vuitigis [c] Cumunilam ducem Gothorum [d] manu armis conferta mittit Peruſiam. Vbi dum magnum comitem cum paruo exercitu reſidentẽ, obſeſſione longa euellere cupiunt, ſuperueniẽte Romano exercitu, ipſi euulſi, & omnino extincti ſunt. Quod audiens Vuitigis, vt leo furibundus, omnem Gothorum exercitum congregat, Rauennámque egreſſus, Romanas arces obſidione longa fatigat. Sed fruſtrata eius audacia, poſt xiiij. menſes ab obſidione Romanæ vrbis aufugit, & ſe ad Ariminenſem oppreſſionem præparat. Vnde pari tenore fruſtratus, fugatúſque Rauennam ſe recepit. Vbi obſeſſus, nec mora, vltrò ſe ad partes dedit victoris, cum Mathaſuenta iugali, regiíſque opibus. Et ſic famoſum regnum, fortiſſimámque gentem, diúque regnantem, tandem [e] deinde milleſimo & treceſimo anno victor gentium diuerſarum Iuſtinianus imperator per fideliſſimũ conſulem vicit Beliſarium, & perductum Vuitigim Cõſtãtinopolim patricij honore donauit. Vbi plus biennio demoratus, imperatoríſque in affectu [f] conuictus, rebus exceſſit humanis. Mathaſuentam verò iugalẽ eius fratri ſuo Germano patricio coniunxit imperator. De quibus poſtumus patris Germani natus eſt filius, item Germanus. In quo coniuncta Aniciorũ gẽs cum Amala ſtirpe, ſpem adhuc vtriuſque generis domino præſtãte promittit. [g] Huc vſque Getarum origo, ac Amalorum nobilitas, & virorũ fortium facta, ac laudanda progenies laudabiliori principi ceſſit, & fortiori duci manus dedit: cuius fama nullis ſeculis, nullis ſilebitur ætatibus. [h] Sic victor ac triumphator Iuſtinianus imperator, & Conſul Beliſarius, Vuandalici, Africani, Geticique dicentur. Hæc qui legis, ſcito me [i] veterum ſecutum ſcripta [k] ex eorum ſpacioſis pratis paucos flores collegiſſe, vnde inquirenti pro captu ingenij mei coronam cõtexerem. Nec me quis in fauorem gentis prædictæ, quaſi ex ipſa trahẽtem originem, aliqua addidiſſe credat, quàm quæ legi, aut comperi. Nec ſic tamen cuncta, quæ de ipſis ſcribuntur, aut referuntur, complexus ſum: nec tantum ad eorum laudem, quantum ad laudem eius qui vicit, exponens.

Explicit de antiquitate Getarum actibúſque eorum, quos deuicit Iuſtinianus Imp. per fidelem Reip. Beliſarium Conſulem.

a occiſo Theodahado rege.
b Matheſuetæ filia.
c Cum Humila duce.
d Manum armis conſertam mittit Peruſia.
e penè mil. & triceſimo.
f conuictus.
g Huc vſque hæc.
h ſed.
i maiorum.
k & ex eorum latiſſimis.

LECTORI.

Hunc Paneg yricum Enodij Ticinẽſis,vt à quibuſdam ſcribitur,Epiſcopi,cùm præter natiua vitia, tot aliũde vulneribus ſcateret,vt non maioris modò otij, ſed & integrioris exemplaris ope indigere videretur, lubens ſanè omitti paſſurus fui, niſi iis quoque ſatisfactum vellem, qui eum & hoc loco, vt Oſtrogothicæ hiſtoriæ particulam,inſeri,& cæteris eius generis laudationibus aliquando adiici cupiunt, quas non adeò meliore fato hactenus toties editas dolent. Cui aliter viſum erit, is, velim, non tam à nobis propoſitum,quàm vel depoſitum, vel,ſi malit,ex xij.tab.lege Regia expoſitum putet.

PANEGYRICVS DICTVS CLEMENTISSIMO REGI THEODERICO AB ENNODIO.

I†L L I, Princeps venerabilis,in laudibus tuis * præſcribat profeſſio,illum à præconiis propoſiti repellat cõſideratio,quem à defenſione tua aliquod ſubtraxit officium. † Refundat tibi generalitas rebus obligata ſermonem, dum inæqualis viciſſitudo cõpenſat laudibus,quòd adepta eſt de ſudore. Armis tuis libertas obnoxia, quòd ſolum poteſt, hilaritatẽ didicit annunciare præconiis. Tuum eſt, Inclite, deuotioni pretium dare,quam intelligis vires ſubditorum non poſſe tranſcendere. Erit diſpenſationis ſacræ,de famulis æſtimare quid exigas, in quibus cognoſcis totum tibi militare quod præualent. Propriis maieſtas tua oblationem literariam dignetur altaribus, quia ne ſeneſcat claritudo operum,aduocanda ſunt linguarum exercitia.quid egeris,ne vetuſtas ſibi vindicet,obliget catena * refertarum diſciplinarum.Eis quietem vos tribuetis,per quas vobis continget æternitas. Nihil amplius

† Illum.
* proſcribat.
† referat.
* referentiũ.

cœleſtis diſpenſator arcani ab humanis poſcit ingeniis, niſi vt intelligāt quo veniat auctore quod ſapiunt. Inter Deos, proximè, agnouiſſe qui præſtitit, reddidiſſe eſt beneficium. quod deſcendit à ſuperis, ſola † animorum licet mercede taxari. Fabricator mundi ad potiora munera modulatis inuitatur eloquiis. diſcite ſi non præmij loco * opifici lingua blanda adiungitur, quòd de ſacrario mundi pectoris laudatio debet principalis effluere. Nec ſolum linguæ nitorem poſtulat † cõmemoratio numinis tui, bona adferenda conſcientia. In diuinis obſequiis, feriato ore, peragit mens ſerena ſacrificium. actuum munitus claritate in * ætherio cultu etiam mutus obſequitur. Ergo & me titulus qui obſtare putabatur, inuitat. Vtinam mundior profeſſio habeat concordiam cum ſecretis, nec diſſentiat ſplendor cordis à corpore. Salue nũc Regum maxime, in cuius dominio ſaporem ſuum ingenuitatis vigor agnouit. Salue ſtatus reipublicæ. nam nefas eſt † ſpeciatim à te ſimul collata uarıate, & vnius bona temporis verborum diuiſione diſcernere. Si bella Regis mei numerem, tot inuenio quot triumphos. congreſſui tuo nullus hoſtium, niſi qui laudibus adderetur, occurrit. Militauit trophæis, qui reſtitit voluntati. Nam ſemper aut pietati tuæ peperit ſubiectus gloriam, aut qui præſumpſit, tela, virtuti. Qui te in acie conſpexit, ſuperatus eſt: qui in pace, nihil timuit. Nec promiſſio venerabilis claudicauit inter proſpera, nec paſſus eſt moram vigor in præliis. Callis tuus multo vallatus obſtaculo, & cotidianas victorias vidi, & * profeſſionis detrimenta non attulit: ſic inimicorum interclufus agminibus, vt negaret acceſſum: ſic tuo patefactus impulſu, quaſi hoſtium prouidentia nil noceret. Hæc ſi fœlicitati tuæ adſcribenda ſunt, eſt plena dos principis omni honore auguſtior: ſi labori, prima dextris ominibus contra naturam certamina ſuſcipiens, ne reſiſtendi ſpes relinqueretur inimicis, varias tibi loco principe cœli leges terrarum munimina, fluminum ſuperba ſubdidiſti. ſi mētior vnquam diſpoſitis tuis, impedimentum exhibuit † ardore vt frigora, ſi tu more gurgitum, ſi bibendi neceſſitate conſtrictus es, ſi Alpium iuga conuexi poli ſublimitate ſociata curſibus tuis attulere tarditatem. Neſcierunt reſiſtere quos deuictis locorum munitionibus inueniſti. Quin, ſecutos faciunt interrupta quos protegunt, & laxatis in otio animis viuunt * qui tutiora poſſidēt. Aduerſus te nec campeſtris habitatio pares protulit, nec quos amplexa ſunt inuia, niſi extiterunt ſupplices, à deprædatione ſubduxit. In poſſeſſione tua poſitus, ſine formidine diuitias indicauit: nec rebellem tuuit, ſi pauper innotuit. Nemo indignationi tuæ niſi humilitate ſubtractus eſt, cum in ſociorum profeciſſet numero qui rogauit. Non tibi ignotus eſt algor Scythiæ, non † Meroë æſtum, vt alterius poſſeſſor orbis, ignoras. Didiciſti vniuerſa ſubigendo, quæ nobis vix auditu patuerunt. Hæc quidem maiora ſunt homine: ſed qui ad mundi paratur gubernacula, neceſſe eſt vt vniuerſis veniat cardinibus inſtitutus. Nimis velociter tempus maturæ laudis arripui, & quaſi non in primordiis fluuius etiam torrentis fatiſcat ingenij, ſic per narra-

† hymnorum licet merc.
* opifici ſuo lingua blandiatur, iungitur.
† commemoratio num in iis tui bono adſer.
* æthereo.
† ſeparatim.
* profectionis.
† ardor aut frigus.
* al. qui potiora poſſederunt.
† iuuet.
* Merdenæ aut anhelum æſtibus cancrum.

tionis famem fruges perfectæ ętatis innaſi. Laurearum ordines quærit, qui & celeritate earũ ſuperatur & numero? Citius à te inuictiſſime inſignia quæreret. eximiùs impleta ſunt, quàm dicantur. Quis ferat in geſtorum ſuorum elocutione torporem, quem in actione non pertulit? Educauit te in gremio ciuilitatis Græcia, præſaga venturi, quem ita † ingens uitæ limen erudiuit, vt, dum adhuc de puero haberet hilaritatem, mox cum ſequeretur ſecuritas de turore. Adhuc in cano flore degebas adoleſcentiæ, nec virtutum meſſem lacteus ante experimentum culmus attulerat, adhuc blanda erat imago pubeſcentis, nec * tingens faciem lanugo veſtiebat, quando æui purpura & floſculos ſuperuenientis imperij promittebat ſollicitis de gratiæ commutatione terrorem: Cùm ad probationem † ruboris & clementiæ tuæ ruptis vinculis furor * emicuit, & euiſceratos diuturna quiete mentis occaſionis pabulo ſubiugauit. Pulſa eſt extemplo principalis vrbe reuerentia, & in vacuam poſſeſſionem nullo adſcitus ſanguine Tyrãnus acceſſit, qui aula potitus definiuit, poſtquam metu hoſtes ſuos debellauerat, nihil ſupereſſe quod gereret, cùm animos tuos ſine annorum ſuffragio impulit lux naturæ, ne aut cauſa melior te coram poſito ſubiaceret, aut non beneficium neceſſitatis tempore redderes, quod pacis acceperas. In ipſis congreſſionis tuæ foribus ceſſit inuaſor; cum profugo per te ſceptra redderentur, de ſalute dubitanti. Ventilemus hiſtorias, interrogẽtur annales: Apud quos conſtitit refuſum exuli, quem cruore ſuo rex genitus emerat principatum? Caſtrenſis gloria turmarum participatione diſpergitur, nec ad vnũ referri poteſt quod venerit collatione multorum. Singularis boni fructus eſt, ambitionis reſtenatio, illo maxime tempore, quo, ſine opinionis damno, poſſis adquiſita retinere. † Par te, inclite Domine, laus reſpicit donari diadematis & defenſi. Si te illarum rector partium non amauit, perculſus præfuit reipublicæ: ſi dilexit, obnoxius. Vſus es in tuorum fidem meritorum teſte purpurato. Iam tunc in ius tuum ſe palatia ipſa * contulerant. Nemo credidit non te poſſe ad quem voluiſſes transferre quod redderes. † In exigendis præmiis, quaſi ſufficerent ad viciſſitudinem operum tuorum, faſces accepiſti: * non quo tibi accederet genius de curuli, ſed vt de te precium † palmarum mereretur. Quis hanc ciuilitatem credat, inter familiares tibi viuere plena executione virtutis. * Ille vnus habuit conſulem, qui rempublicam, non tam ſollicitudine, quàm opinione tueretur, quo in † figmentis poſito quæ ab hoſtibus ſumpta fuerunt, arma tremuerunt. quod talis cõtigit ſorte rectoris, qualem dedit ab ipſa mundi infantia regum examinata claritudo. Nolo per caſus errare * dominatuum. in tuo ſtemmate probati ſunt qui reperti Serranum ſcipionibus aratra pepererunt, qui dum grandia ſulcis ſemina commendaret, honorum ei meſſis oborta eſt. Sed minùs diligo proſpera, quæ ſumunt à deſperatione principium. Vix paucos contigit degenerare nobiliter, cùm familiæ tuæ debeas actus generis nobiliter cuſtodiri. Quid mihi vetuſtas obiicias agreſtia membra paludamentis

† ingreſſum.
* fingens.
† roboris.
* miſcuit, al. leg.
† Per te.
* cõtulerunt.
† Sed parcus in exigendis.
* non quòd.
† palmata.
* Ille annus.
† lictoris.
* dominantium.

decorata?Ego tibi,quod admirationem vincat,oppono principem meũ * ita ortum vt illum non liceat improbari, ita agere quaſi inter imperatores adhuc precetur adiungi. Sed quid faciam, cui fœcunda actuum tuorum ſeges occurrit, vbi vniuerſa eligentem ſuperát? Neſcio quas ariſtas horreis inferam, quas relinquam. Stat ante oculos meos Bulgarum ductor † Libertem dextera tua adſerente proſtratus: nec extinctus, ne periret monumentis; nec intactus, ne viueret arrogantiæ: in gente indomita domeſticus adſtipulator ſuperfuturus roboris tui. qui ſi ſufficiens leto vulnus excepiſſet, perſonam viceras; quod in luce ſubſtitit, ſubmiſit originem. Hæc eſt natio, cuius ante te fuit omne quod valuit, in qua titulos obtinuit, qui emit aduerſariorum ſanguine dignitatem: apud quã campus eſt vulgator natalium. nam cuius plus rubuerunt tela luctamine, ille putatus eſt ſine ambage ſublimior. quàm ante dimicationem tuã contigerat agnouiſſe reſiſtentem: quæ prolixis temporibus ſolo bella conſummauit excurſu. Hos non montanæ ſtrues, non fluminum obiectio, non negati egeſtas alimenti in arctum neceſſitatis lege continuit, dum credunt ſatis eſſe ad delitias equini pecoris lac potare. Quis ferat aduerſarium, qui pernicis iumenti beneficio currit & paſcitur? Quid quod & illis animalibus indicunt ſtudioſè famis patientiam, per quæ eſuriem vitare didicerunt? quemadmodum fit, vt è ieiunæ cornipedis ſeſſor viſceribus cibos extrahat, quos illa, nec conderet, diligentia inſtruente, proſpexit? His ante mundus peruius eſſe credebatur: nunc illã ſibi tantùm orbis partem interclufam æſtimant, quam tueris. Curſim multa tranſcendo, ne pigrioris ſtyli vitio ſeriùs aduenias, ne Romanæ fax curiæ diu in vmbra coacta tardiùs eluceſcat. Inter vitæ tyrocinia & triumphorũ maturitatem, pectori ſacro affectum noſtri, cœleſtis fauor infudit. Iam diuturnæ quietis diſpendio, per gubernantium vtilitatem, potens terra conſenuerat, iam attulerat publicis opibus pax intemerata defectum; cum apud nos cotidianæ deprædationis auctus ſucceſſibus inteſtinus populator egeret; qui ſuorum prodigus, incrementa ærarij non tam poſcebat ſurgere vectigalibus, quam rapinis. Sæuientem ambitum pauper dominus odioſa effuſione contraxerat. Sed nec defraudatis viribus quod minuebat opulentiæ tuæ iungebatur affectu. Tunc enim aulæ anguſtia in arctum res priuatas agitabat, nec micare vſquam ſcintillas famulantium extinctus tyranni fomes indulſerat. Metuebat parentes exercitus, quem meminiſſe originis ſuæ admonebat honor alienus. nam ire ad nurum ſuum legiones & remeare pauor algidus imperabat. Suſpecta enim eſt obedientia quæ famulatur indignis, & quotiens prælatos conuenit cõſcientia ſtirpis vltimæ, & illud metuũt quod timentur. Nata eſt felicis inter vos cauſa diſcordiæ, dum perduelles animos in propinquorum tuorum necem Romana proſperitas inuitauit. Generata eſt inualidis cauſa certandi, & ne vel in negotio peritutis veniret fiducia, pars fugacium prælia concitauit. Tunc à te commonitis longe latéque viribus, innumeros diffuſa per populos gens vna contrahitur:

* al. leg. ita ornatum vt edm.

† Libertatẽ.

hitur: migrante tecum ad Auſoniam mundo, nullus præter parentem
iter arripuit. Sumpta ſunt plauſtra vice tectorum, & in domos inſtabi-
les confluxerunt omnia ſeruitura neceſſitati. Tunc arma Cereris & ſol-
uentia frumentum bobus ſaxa trahebantur, oneratæ fœtibus matres
inter familias tuas obliræ ſexus & ponderis, parandi victus cura labora-
bant. Tunc in campo hyems & iugi pruinarum candore velata cæſa-
ries, barbam ſtiriis implicuit crine poſſeſſo. Nam quod diligentius in-
dumentum matrona neuerat, durante gelu vt adhæreret corpori fran-
gebatur. Paſtum agminibus tuis aut indeuotæ nationes, aut educata lu-
ſtris fera ſuggeſſit. Inter hæc, quæ tibi cum glacie aut ardore ceſſerunt,
vna certaminis tui linea ſummotenus libet adtingere. Vlca fluuius eſt
tutela Gepidarũ, quæ vice aggerum munit audaces, & in iugorum mo-
rem latus prouinciæ quibuſdam muris complectitur nullo ariete fru-
ſtrandis. Ad hunc te callis tui rigor adduxit, vbi pro legatis & gratiæ po-
ſtulatione obſiſtendi animi gens diu inuicta properauit. Cùm pene co-
hortes tuas ante inimicos famis neceſſitas obſideret, dic quæſo, clemen-
tiſſime Domine, quid præter te ſpei erat reſiduum in populo arenæ aut
ſideribus comparando? inſtantibus Gepidis, amne, peſtilentia, iter quod
declinaſſet fugiens, contra nudatos vagina gladios tranſuolaſti. Nullius
inſcij merſa cœno hæſere veſtigia. Nullus vitæ prodigus periculũ igna-
rus incurrit. vincitur humanæ mentis auctoritas præuiſione diſcrimi-
nis: labaſcit fortium conſcientia quotiens formidanda oculis ingerun-
tur. Stetit ante indomitam iuuentutem † certa de moeribus optio, cùm † certa de moribus.
nulla videretur ſecuritas de ſalute. Quid Catonem extuliſtis priſca mo-
nimenta, quod per Lybicas Syrtes duxit exercitum, dum humanas ne-
ces ludibria faceret eſſe ſerpentum? vel cùm, ſine virtutis precio, educa-
tum cœli vaporibus veneni frigus expertus eſt? Neminem contigit Cy-
lindros antè videre quam exitium, dum per flumen prodigioſum, è cor-
poris fabrica, vt adſolent, animæ in auras volarent. Non cum viri fortis
laude perimitur, qui, vnde veniat, neſcit occaſus. Nec illius militis cu-
neis tuis fortitudo comparanda eſt, nec par eſt in duce ſapientia. Illum
ciuilis belli furor agitabat: te orbis domina ad ſtatus ſui reparationem
Roma poſcebat. Sed quid differo, quod tibi euentus dexter exhibuit?
Ceſſerunt confertiſſimis hoſtium tuorum turmis, quos * vlterior ripa * vberior.
ſuſceperat. Vrgebatur telis vorago, & quos irruptio non tenebat, ieiu-
nas pectore crates acta validioribus lacertis lancea tranſmeabat: cùm
inter naufragia terrena & cruoris vndas, inuictiſſimus ductor apparuit
tali muniens adſtantes alloquio: Qui in hoſtili acie viam deſiderat, me
ſequatur. Non reſpiciat alterum qui dimicandi poſcit exemplum. Vir-
tus multitudinem non requirit. Ad paucos vadunt bella, bellorum fru-
ctus ad plurimos. de me æſtimabitur exercitus, & in his quæ geſſero, gẽs
triumphabit. Attollite ſigna, per quæ, ne lateam, prouidetur. Nouerint
quem petant, aut cuius iugulis adquieſcant. Qui congreſſui meo occur-
rerit, nobilitetur exitio. His dictis poculum cauſa popoſcit auſpicij; &

honore vniuerſis nota nationibus, quòd natalis mei temporevirum fœcunda genuiſti: dies eſt quo filij tui ſexum campus adnunciet. Telis agẽdum eſt, vt auorum per me decora nõ pereant. Sine cauſa parentũ titulis nitimur, niſi propriis adiuuemur. Stat ante oculos meos genitor, de quo nunquam fecit incertum me fortuna ludibriũ, qui dextros ſibi ipſe peperit valetudine exigente ſucceſſus. Hoc oportet duce contendi, qui omnia incerta nõ timuit, ſed ipſe ſibi ſecunda conſciuit. Vos tamen elaboratas veſtes & liciorũ †tormenta deuehite. cultiorẽ me acies ſuſcipiat quam feſta cõſuerunt. qui me de impetu non cognouerit, ęſtimet de nitore. Inuitat cupidorum oculos honor indumenti, * precioſior, ſpecies † feriẽdas exhibeat. Habeat laboris ſolatium, cui iugulum meum fortuna præſtiterit. Inhient iacentes ſplendori, quos non cõtigerit videre pugnantem. His dictis excipit te tergo ſonipes, litnorum deſideriis inquietus. Sed dum indulſiſti * affectibus, inimica legiones tuæ premebantur inſtantia. Dediſti inertibus fiduciam dum moraris, & hoc, credo, prouiſione cœli ſolum, ne deberetur multitudini quod viciſti. Protinus aduẽtum tuum indicauit hoſtibus populus occiſorum: executorem prodidit cædis enormitas. Sed neç illis remedia defuere conſueta. Continuo alas, quas tribuit formido, ſumpſerunt, curſu præcipiti, interitum metu mortis eligentes. Qui me veritati neſcit obſecutum, † Athesis vndas videat tua vi copulatas extitiſſe cadaueribus; & dum * tu faceres gurgites de cruore, in parte alia ſiſtebatur impetus fluentorum. Itaque ne enſibus non ſufficeres, pro te & lympha militauit. Salue fluuiorum ſplendidiſſime, qui ex maiore parte ſordes Italiæ eluiſti, mundi fæcem ſuſcipiens ſine diſpendio puritatis. Ecce ille tectus armatis cãpus eniruit humanorũ oſſiũ cãdore nobiliſſimus. Habemus, quotiẽs vetuſti doloris vrgemur memoria, quod tueris. Scænã pulchertimã ſeruet terra ſublimis, tandiu maneat quod paſſi ſunt, quandiu deleat obliuio quod fecerũt. O vtinã voracibus abripere aliquid beſtiis nõ liçeret Perit deſiderabili ſpectaculo, quod acquiſiuerint furta belluarũ. Illic velim vt ętatis immemor Roma cõmeares. Si venires laſſantibus tremebunda veſtigiis, æuum gaudia commutarent. Quid ſemper delubris immerſa concluderis? hic actũ eſt vt plures habeas conſules, quã ante videris candidatos. Agnoſce clemẽtiam Domini tui. Saporem te voluit haurire triumphorum, † quem dubia licet neſcire certaminũ. Ecce iterũ ad deditionẽ ſibi cognitã hoſtiũ letho debita pars cõcurrit, & cum exceſſiſſent occubentes numerum, ad ſeruitium tamẽ armis inſtructa radiantibus agmina cõuenerunt. Flexus eſt animus tuus, pronus ſemper ad veniã. Credidiſti quod fidem adſueſceret magiſterio neceſſitatis, quã nunquã exhibuerant ſtudio cõciliante Principibus, ſeruauit, tẽpore regum præcipuè quod abieciſti ſacramẽti cõfidentia auctionẽ. pependimus anxij, ne mererentur quos de hoſtibus tuis receperas, non perire. Gratias tibi mundi arbiter Deus, qui conſciẽtias * æterno errore poſſeſſas ad vltores gladios impuliſti. Puderet me receẽſere leuitatẽ originariã, niſi eam viderẽ tuis laudibus obſequentem.

† ornamẽta.
* precioſoiã.
† feriendum.
* affatibus.
† à cæſis.
* tumefaceres.
† quem dubia narrantibus elegit.
† à veterno.

Quid diſſimulo geſta perſequi? Libuit eis rurſus tendenti inermem dextram Odouacri regna polliceri. Innotuit illico rebus in luce deprehenſis hoſtilium error animorum, aduocaſti prouidētiam actuum tuorum comitem, & ne impunita eſſet libido diſcurrentium, vltionis vexilla cōcutiens, feciſti conſiliorum participem in ſecretis populum iam probatum. Neminem aduerſarium agnouiſſe contigit, quod tecum pars mundi porior diſponebat. mandata eſt per regiones diſiunctiſſimas † nex votiua. Quis hæc præter ſupernam voluntatem præſtitit, vt vnius ictu temporis, effunderetur Romani nominis clades longa temporum improbitate collecta? Hic quo me vertam neſcio: Gratias referam, qui ſuſcepi officium laudatoris, an arreptum prçconiorum tuorum iter ingrediar? Conſumpta res eſt proſpero fatalíque bello. ſuccíſa eſt Odouacris præſumptio, poſtquam eum contigit de fallacia non iuuari. Quid Herulorum agmina hic cōmemorem? qui ideò aduerſus te deducti ſunt, vt fuſa gnoſcerent * te etiam in propriis ſedibus quem timerent. Egit cauſas longæ quietis tuæ furor alienus. Taceo vbi tibi iniuncta eſt pax diuturna Burgundio, quando ſic fœderibus obſecutus es vt deputatur quod viues, feriatur conſtantiæ non pauori. Illud quoque quis patiatur notitiæ perire, quod bono fœlicitatis tuæ concurrentia inter ſe vidimus tela perfidorum, & inimicas acies, re, occupatum in aliis, pia congreſſione cecidiſſe? Quotiens tibi vicit, qui contra te ſumpſerat vota pugnandi dicat Fredericus, qui poſtquam fidem læſit, hoſtes tuos interitu comitatus eſt, contra illos arma concutiens, quibus fuerat errore ſociatus: quando nata eſt inter ſceleratos de hoc quod intelligebant ſe vnum velle, diſcordia. Adſit diuinitas, & beneficia ſua in æuum producat: qua diſponente votiua inter † eos euenere litigia. Nam Fredericus poſtquā tibi de aduerſariis tuis peregit triumphum, de ſe præbuit. Trahit me ad aliā partem venerabilium pars magna meritorum. Video inſperatum decorem vrbiū cineribus eueniſſe, & ſub ciuilitatis plenitudine palatina vbique tecta rutilare. Video ante perfecta ædificia, quàm me contegiſſet diſpoſita illa ipſa mater ciuitatum Roma * inueniſſet marcida ſenectutis membra reſecando. Date veniam Lupercalis Genij ſacra rudimenta. plus eſt occaſum repellere, quàm dediſſe principia. Huc accedet, quòd coronam Curiæ innumero flore velaſti. Nullum de honoribus tetigit deſperatio, quem iuuerunt deprecantem bonæ conſcientiæ, neſcit de effectu petitionis dubitare, qui ſplendidis inops meritis, non rogauit. Aut boni ſumus propoſito noſtro, aut tuo informamur exemplo. Creuerūt reipublicæ opes cum priuatorum profectibus. nuſquā iu aula tua ambitio, & opū vbiq; diffuſio eſt. nemo indonatus abſcedit, & nullus incōmoda proſcriptionis ingemiſcit. Legationibus tuis ineſt vigor immortalis. mandatorū ordinē digeris, priuſquam legatos aſpicias: nec replicationibus reperiuntur contraria, nec obiectionibus facilis occurrit reſolutio. Excubat pro armis opinio principalis: otia noſtra magni regis ſollicitudo cuſtodit. Nec tamen deſiſtis caſtella propagare, curas

† vox.

* vt.

† reos euenire.

* iuueneſcit.

tuas in longum producens. Nec viri fortis in te deeſt ſecuritas,nec cautela metuentis. O geminam in vno principe virtutum plenitudinem, quæ* Dominum reſignat auctorem, quia non habet inter homines à quo videatur ſumpſiſſe quod exhibet. Sed ecce, rurſus poſt quietem ſolidam ad acies verba reuocamus. Iterũ ad excubias vocat eloquium. Sirmienſium ciuitas olim limes Italiæ fuit, in qua ſeniores Domini excubabant, ne † coacerbata illinc finitimarum vulnera gentium, in Romanum corpus excurrerent. Hæc poſtea per regentium neglectum,in Gepidarum iura conceſſit. *hinc cotidiana inſultatio & incompoſita legationum frequentia mittebatur. Vrebant animum principis doloſi blandimenta commenti, & circa alios Gepidas, quorum ductor eſt † Gunderit,intempeſtiua Traſerici familiaritas. Credebas in tuam iniuriam redire,quia diu licebat Italiæ poſſeſſionem te dominante retineri. Nec ſufficiebat conſolatio, quòd eam tu non perdideras: cùm immenſus eſſet dolor, cur illam retentator non inter dominationis tuæ exordia reddidiſſet. Minui æſtimas quod non creſcit imperium. Poſtquam tamen liquido Traſerici patuere commenta, Gothorum nobiliſſimos * Pitzia, Herduic, & pubem nullis adhuc dedicatam prælijs deſtinaſti, vt ſi oblatis pactionibus adquieſceret, ſemel † inuaſa locorum potiretur arbitrio. Sed vſus inconſtantis fœlicitati tuæ obſecutus eſt. Fugit ſponte aliena, & ſine impulſu exercitus tui deſeruit quod debebat. Cõtinuo * Pitzia (qui & de te euentus vtiles ſumpſerat, & conſiliorum momenta † deliberarat) non adquiſitam eſſe terram credidit, ſed refuſam: nec rapinis, vt lucratiua, populatus eſt, ſed diſpenſationibus ſeruauit vt propria. quibus ibi ordinationem moderantibus per fœderati Mundonis adtrectationem Græcia eſt profeſſa diſcordiam, ſecum Bulgares ſuos in tutela deducendo, quibus inter Martios conflictus ac* teli vice vſa minitatur. Tunc Mundo credens ad præſidium ſufficere, ſi cohortes tuæ quid paterentur, agnoſcerent, pernicibus nunciis periculi ſui fidem commiſit. qui ante defenſores inire pro partibus ſuis cõſpexit certamina, quàm moliri didiciſſet. Vt tamen eminus † Pitzia indomitam Bulgarum iuuentutem ſpeculatus eſt, ardentes ad * vlciſcendum impetum potioribus verborum armauit incendiis. Meminiſtis,ſocij, cuius ad hæc loca commeaſtis imperio. Nemo abſenteis credat regis noſtri oculos,pro cuius fama dimicandum eſt. Si cœlum lancearum imber obtegeret, qui fortius telum iecerit, non latebit. Ferro pectora immergite, vt veniat de horrore vitæ ſpes manifeſta victoriæ. Credo regij teſtem roboris iam defunctum, nec † ſupereſſe qui illi quem * habeamus dominum, conſueuerat indicare: aut forte gentem noſtram dedignantur æſtimare de principe. † Intelligant ab eo fluxiſſe quod gerimus: nec liceat illis quod rector noſter tranſmiſit ad originem vni tãtum debere perſonæ. Hæc eloquia lituis commutauit. continuo, vt adſolet, ater nimbus tectis crepitantibus procellarum mugire diſcurſum, ſic ſe præcipitem plebs Martis immiſcuit, incerta diu conflictus lance

* al. Deum.
† coacervata.
* nec.
† Gũderich.
* Prahaberedius.
† inuaſo locor.
* Pitia.
† librabat.
* caſtelli.
† Pitia.
* adoleſcendũ impetus.
† ſupereſt.
* habebam.
† Intelligebant.

† ſurrexit aſperitas. titubauit: dum par ex vtroque latere pugnandi † ſurrexiſſet aſperitas!
Concurrebant duæ nationes, quibus nunquam inter gladios fuga ſub-
uenerat. Miratæ ſunt mutuo ſui ſimiles inueniri, & in humano genere
vel Gothum reſiſtentem audere, vel Bulgares. Interea, dum anceps eſ-
ſet fortuna certaminis, & pennatæ mortes ſibi æthera vindicarent, ſupe-
rauit noſtri memoria principis. dum agerent vt ſingulorum apud eum
merita campus adſereret, verſa eſt in fugam natio punita grauiùs quòd
euaſit. Tellus excita tremuit concuſſione cornipedum. Cum ingenti
lamentatione properabant, poſtquam viderunt non eſſe ſe dubios de
ſalute. Cœli arbiter Deus, munera collata multiplica. Illi nunquam
dubij de triumphis, illi quos ſuſpexit vniuerſitas, perditis bellorum ſi-
gnis & perculſi incolumitate diſcedunt, terque & quater beatos eſſe
clamitantes, quos oppetere contigiſſet. Quid ſtrages militum reuol-
uam & Sabiniani ducis abitionem turpiſſimam, cùm à ratione diui-
datur retexere exterminatis patrociniis quid euenerit indefenſo? Tunc
* Piria. ne videretur celebrandus ſæculis * Pitzia non tam militaſſo gloriæ
quàm cupiditati, liquit feris aut auibus, campi laborem, cùm ieiu-
† iuuaret. num militem opulentis detrahere cadaueribus nihil † iuberet. Sed
* facundiæ dote reſecari. hæc quibus linguis ſufficienter explicanda ſunt? qua poterunt * facun-
dia doceri? Diu tu viciſti in vniuerſis congreſſibus: nunc incipies in
obſequio habere victores. Interea ad limitem ſuum Romana regna
† Dictat. remearunt. † Dictas more veterum præcepta Sitmienſibus. de ſuis per
viciniratem tuam dubitant, qui hactenus noſtra tenuerunt. Quid ca-
ſtigatas Vvandalorum venditis parentibus eloquar deprædationes,
quibus pro annua penſione ſatis eſt amicitia tua? euagari vltra poſſi-
bilitatem neſciunt. duce ſapientia affines eſſe meruerunt, quia obe-
* digeſta re plicaui. dire non abnuunt. Hæc * de geſtorum tuorum cumulis, maiore voto
quàm eloquentia, ſtrictim deguſtare placuit, melioribus intacta de-
relinquens. Video qui me vincat facundia: nemo circa te tranſcen-
dere valebit affectu. Habes hanc deo inſpirante manſuetudinem, vt te
plus credas poſſe diligentia quàm timore. Excellentia bona ſunt glo-
riæ tuæ inſerta monumẽtis; vt cùm te reges metuant, amẽt famuli. nam
† credas. quæcũque tibi meritis ſubiectorum viribus dari imperas, † credes poſ-
ſe denegari. O regem omni tranquillitate compoſitum, qui deuotioni
noſtrę imputat, quod impendimus ſeruituri! Quid, quòd à te Alemanię
generalitas intra Italiæ terminos ſine detrimento Romanæ poſſeſſionis
incluſa eſt? cui euenit habere regem, poſtquam meruit perdidiſſe. Facta
eſt Latiaris cuſtos imperij, ſemper noſtrorum populatione graſſata: cui
feliciter ceſſit, fugiſſe patriam ſuã. Nam ſic adepta eſt ſoli noſtri opulen-
tiam. adquiſita eſt iis quæ nouerit ligonibus tellus adquieſcere. Quam-
uis nos cõtigerit damna neſcire, ſub te vidimus euentus optimos de ad-
* ſolidiori ſic emergebat beneficio. uerſitate generari, & fieri ſecundorum matrẽ occaſionem periculi. Vl-
uis liberata, gratulatur terram incolens, quæ hactenus dehiſcẽtibus do-
miciliis ſolidiori * ſcheniem mergebat. Beneficio par fuit etiam vt elo-

quentiam laudis præmiis incitares, ne adoreas tuas ſilẽtio perderemus. Nullarum artium ceſſat induſtria. ſolers, vbicunque latet, inquiritur. Magiſtratum, etiam ſi longè deguerit, exiget qui meretur, nunquam abſconditur, quem prodiderit innocentia. Dum ſubtilis arbiter non placares * voces edactibus patentum noſtrorum, qui occubuerunt, apud te bene acta ſeruantur, cuius manſuetudine tuæ fides innotuerit, hereditatis iure, quod auctori debueris, ſoboli mox refundis. Habemus de maiorum obſequiis fructum, & tamen de exceſſibus ſupplicia non timemus. Finitur indignatio moderata cum homine, cùm propter retributionem quærat tua pietas ſucceſſorem. Reſtanr adhuc multa quæ dicerem, ſed inter plures actuum ruorum præcones conuenit illibatum aliquid reſeruari. Debent tibi veneranda ſtudia quod loquuntur. Amauerunt † præceſſores tui inſcitiam, quia nunquam laudanda geſſerunt. Sordebat inter aratra facundiſſimus: & quod petitia dederat, ius negabat. muto mærebant actore tribunalia, nec vlla cõcedebatur palma dicenti. In caſu negotiorum nutabat euentus, quando litteris * ingenuis non dabatur: vnus vbique ingenia mæror oppreſſerat: quia atterebant oria eloquentium facultates, pampam ſeniorum edax negligentia poſſidebat: nec accendebatur tyro æmulatione ſectanda. Vide diuitias ſæculi tui. Tunc vix fora habuere præfectos: nunc Eccleſia dirigit laudatorem. Eat nunc & cothurnatis relationibus Alexandrum iactet antiquitas, cui famæ opulentiam peperit dos eloquentum, vt per adiutricem facundiam videatur creſcere rebus mendica laudatio. Regis noſtri merita ſolatium non poſtulant adſerentis. Minora ſunt eius veris actibus, quamuis aucta ſint veterum geſta mendaciis. Simulaſtis, Poëtæ, grandia: ſed fateri vos conuenit præſentem dominum geſſiſſe priora. Pellæus ductor præconiorũ ſuorum ſummam Chœrili voluit conſtare beneficio, ne fallendi votum multitudo deprehenderet, & fieret teſtis impudẽtiæ, qui adſciſcebatur in adſtipulatione victoriæ. Nihil detraho ſenioribus, quos præcipuos habuiſſet antiquitas, niſi Romani nominis erectio te dediſſet. Illum veræ religionis ignarũ obtinuit erroris mater iuſtitia: te ſummi Dei cultorem ab ipſo lucis lumine inſtructio vitalis inſtituit. Nunquam amplificas laboribus tuis quod euentus dexter obtulerit. ſcis in te curam, penes Deum perfectionis eſſe ſubſtantiam. Agis vt proſpera merearis adipiſci, ſed potius vniuerſa adſcribis auctori: exhibes robore, vigilantia, proſperitate principem, manſuetudine ſacerdotem. Quid fruſtra? maiores noſtri Diuos & Pontifices vocarunt, quibus ſceptra collata ſunt. Singulare eſt actibus implere ſanctiſſimum, & veneranda nomina nõ habere. Rex meus ſit iure Alemanicus, dicatur alienus, vt diuus vitam agat ex fructu conſcientiæ, nec requirat pompoſæ vocabula nuda iactantiæ, in cuius moribus veritati militant blandimenta maiorum. Vellem, fateor, ad orationis terminum, victus geſtorum tuorum enormitate, deſcendere, & nouellas adoreas, hebetatus priſcorum luce, tranſire. Quemadmo-

* voce ſed actibus.

† al. prædeceſſores tui.

* genius.

dum ſi ætherij axis in numerum redigere ornamenta voluiſſem, & trio-
num fulgore comprehenſo, cœli decorem impotenti lingua deſcribe-
rem, cederet diuino ſplendori mortalis obſcuritas, iubaris lampadi nõ
ſufficeret humilium ſcintilla ſermonum. Hæc me conditio ſignat im-
parem, quæ teſtata eſt obſequentem. Nam illud quo ore celebrandum
eſt, quod Getici inſtrumenta roboris, dum prouides ne interpellen-
tur otia noſtra, cuſtodis, & pubem indomitam ſub oculis tuis inter bo-
na tranquillitatis facis bella proludere? Adhuc manent in ſoliditate vi-
rium victricia agmina, & alia iam creuerunt. Durantur lacerti miſſili-
bus, & implent actionem fortium dum iocantur. Agitur vice ſpecta-
culi, quod ſequenti tempore poterit ſatis eſſe virtuti: dum à pueris ha-
ſtilia lenta torquentur, dum arcus, quotidianæ capiunt neces, longius
diriguntur. Vrbis omne pomerium ſimulachro congreſſionis atteri-
tur: agit figura certaminum, ne cum periculo vera naſcantur. Ad hæc
* procinctus. quis credat vnum pectus poſſe ſufficere, vt per * procinctos indomi-
tus vincat in prælijs, & agat conſilio, ne dimicandi cauſa contingat?
Rutilium & Manlium comperimus gladiatorium conflictũ, magiſtran-
te populis prouidentia, contuliſſe, vt inter theatrales caueas plebs diu-
turna pace poſſeſſa, quid in acie gereretur, agnoſceret. ſed tunc feriatis
manibus fruſtra ſociæ mortes ingerebantur aſpectui. Nunquam bona
ſunt quæ à crudelitate veniunt inſtituta. vt armarentur contra inimi-
† alumni. cos † animi, prius videre exitia ſuorum. Interea illa congreſſio (quod
docuit exitus) non tam peperit incrementa robori, quàm pauori. Inter
ſecundas res didicit imbellium animus quod timeret. Vide adinuentio-
num diuerſitates pleno calle diſtantes. Illis vera cruoris effuſio animos
à dimicatione ſubmouit: his adoleſcentium vigor, de imagine menti-
* priorum. tæ concertationis, incanduit, quos * præcox ætas tot mortes aduerſa-
riorum repoſitas docuit habere, quot ſpicula. non terret exoticus diſ-
curſus adſueti pharetrarum diſpendia negligenter effundere, nec in au-
ras exitia manifeſta torquere, tot exacturi animas, quot tela vibraue-
rint. Sed inter præliares forte ſucceſſus quibus omnes inſtruis, & con-
cilias omina ſecunda vincendi, ciuilitatis dulcedini nil reſeruas. Quis
credat Heroas tuos peregrinam non reſpuere, dum ſunt tranquilla, for-
midinem? Nam indomita inter acies ingenia lex cohercet: ſubmittunt
præceptis colla poſt laureas, & calcatis hoſtium cuneis quibus arma
† tu ille es. al. ſolus es. ceſſerint, decreta dominantur † fulues meritis & natura compoſitus,
cuius magnanimi iuſſa ſectemur. Origo te quidem dedit dominum,
ſed virtus adſeruit. ſceptra tibi conciliauit ſplendor generis: cuius ſi
deeſſent inſignia, eligi te in principem mens feciſſet. Sed nec formæ
tuæ decus inter poſtrema numerandum eſt, quando regij vultus pur-
* Seres. † fucatis & non vno. pura oſtrum dignitatis irradiat. Exhibete * Syres indumenta precioſo
murice, quæ † facta & non vno aëno bibentia nobilitatem regnina
prorogare. Diſcoloribus gemmis ſerium texatur, & quem vehemen-
tior vipera cuſtodit, lapis adueniat. Quæcunque ornamenta mundo
obſequente

obſequente tranſmiſſa fuerint, decorata venerandi genio corporis plus lucebunt. Statura eſt quæ deſignet prolixitate regnantem. Nec genarum habet concordiam cum rubore, vernant lumina ſerenitate continua, dignæ manus, quæ exitia rebellibus tribuant, honorum vota ſubiectis. Nullus intempeſtiuè poſitum iactet. quia quod agunt in aliis dominis diademata, hoc in rege meo operata eſt, Deo fabricante, natura. Illos faciunt tot diuitiarum adiumenta conſpicuos: ſed hunc edidit ſimplex, & immutabilis figura meliorem. quid cultu laborent, qui cupiunt peregrinam optinere pulcritudinem? Italiæ rector in amicitiam colligit duo diuerſiſſima, vt ſit in ira ſine cõparatione fulmineus, in lætitia ſine nube formoſus. feriato ore legatis gentium, aut pacem blanda promittit effigies, aut bella terribilis. Tantis conſtas inſignibus, quanta facerent viritim diſtributa perfectis. Sed vtinam aurei bona ſeculi † purpuratum ex te Regem amplificet. vtinam heres regni in tuis finibus ludat, vt hæc quæ tibi offerimus, verborum libamina ſacer paruulus à nobis exigat ſimilium adteſtatione gaudiorum. Ecce ſatisfaciens debito & obſecutus officio, orationem meam concluſi.

† purpuratũ germen.

ACHILLI HARLÆO SVMMI SENATVS PARISIEN. PRÆSIDI S.

Mitto ad te, V. Clariſ. auctiores in Caſſiodorum notas, dum te hîc patriarum legum vindicem exſpectant ciues noſtri: & ipſe promptum quid è meis commentationibus amplius in æſtatem proximam paro. Aurelianenſes te quidem obuiis vlnis aduenturum amplexabuntur: qui Fornerium pietate aut ſtudio vincat, offendes neminem. Te noſtræ, Harlæe, myricæ, te nemus omne canet.

Te

GVLIELMI FORNERII ANTECESSORIS AVRELIAN. IN XII. VARIARVM formularum libros Aurelij Caſſiodori Notæ.

CVM in hunc auctorem, quem & ab adoleſcentia in deliciis habui, & in noſtris de iure recitationibus ſæpe laudare ſoleo, quædam obſeruaſſem, eáque ad oram libri mihi vni annotaſſem, mecũ egerunt amici, vt deſcripta ſinerẽ euulgari. Quę etſi leuiora ducerem, quàm vt ederentur: tamen cùm nullum facerent orandi finẽ, ad rẽ tandem conquiſitis vndique exemplarium auxiliis aggredior. Horũ quatuor ad me Niuellius, quæ à lectiſſimo viro Bapt. Briſſonio ſummi fiſci patrono ſumpſerat, vtẽda miſit: abs Ioann. Præuotio in ſenatu Diuionẽſi cauſidico alterũ: à Franc. Iuretio alterũ item, & notas quamplurimas variarum lectionum accepimus. Denique Franc. Margarij Cõgroſolienſis Iuridici, & Claud. le Begue Regij apud Biturigas aduocati ope conſilióque vſi ſumus. Et quamuis ſingulis acceptam ferri gratiam potiùs quàm mihi velim, tamẽ quoties veteris codicis meminero, Præuotianum intelligi profiteor, à quo ſeu Oceano, reliqua, ſi quid laudis habeant, mihi diminaſſe videntur. Sed ad rem accedamus.

Ad lib. I. Epiſt. I. Legatio eſt ad Imperatorem Romanum pro pace. THEODERICVS REX] Hic primus ſe regem dixit, cùm Odoacer ante eum ſe Imperatorem Romanũ diceret, & ante Odoacrem Auguſtalis. Theoderici Regis Gotthorum formam & habitum elegãter deſcribit Sidonius Apollinaris lib. I. epiſt. 2. Quomodo autẽ inuaſerit Italiam, vide Annonium, de geſtis Francorum lib. I. Theodericus Odoacrem interemit Albino V.C. Conſ. anno Chriſti 495. imperij Anaſtaſij ſecundo. Hæc epiſtola videtur aliquot pòſt annis ſcripta. Ex magiſtri Præf. Præt. prępoſiti atque) vox, *Præpoſiti*, abundat, nec eam vetus codex agnoſcit, in quo ita legitur: *Ex mag. off. P. Poſiti atque*. ex cuius veſtigiis reponendũ videtur: *Ex mag. off. P. Prætorio atque*. Cùm diſertorũ mihi) vox *mihi*, abeſt à cod. vetere. ſinceris conſcientiæ) v. *non ſincera*. vt quod modò) v. *vt quod mihi*. furioſa contentionũ) vet. *intentionum*. feſtinatione nimia ingeritur) v. *feſt. n. geritur*. copiã poſſimus) v. *c. poſſumus*. cura circumuolat) vet. *cura circumuoluat*. fortè, *circumuoluit*. populi requirunt) vet. *populi plus requirunt*. ne deſint alimon.) vet. *deſit*. ſed illi me potiùs) *me*, abeſt *à vetere*. cui dignitati) vetus, *quod dignitati*. ſolos ſpei labores) vox ſpei, abeſt à vetere. quæ cõtinuo labore) v. *quæ tu continuo labore*. quaſi in obſcurum) *quaſi*, abeſt à vet. prauos corrigis) vet. *prauos regis*. veracius æſtimat) v. *æſtimatur*. cùm tendit ad terminos) v. *intendit*. conueniunt) v. *conuenienter*. pulchra definitio eſt) vet. *pulchra definitione ſic*. quibus alia cõting.) v. *quibus aliqua cont*. in ædito conſtitutũ) vet. *in aditione c*. incongruo) vet. *incongruè*. aliquid ineſſe) *ineſſe*, abeſt à vetere. & nos maximè) *&*, abeſt à vetere. glorioſiſſimam carita-

tem)v.*glorioſam carit*.vt nec epiſt.) v.*vt ne epiſt*. dominâtes iure ſuſcipiût) vet.*dom.iu.ſuſcipit*.fortè leg.*ſuſpiciunt*.

2. THEONI V.S.) vetus, THEONIO VIRO SENATORI: alius habet, Theodonio Comiti veſtis, vt blattam in ſacrû cubiculum inferre feſtinet. cui vſum ſubſtrahendo) rectè vetus Prauotij codex, *curſum ſubſtrahendo*. térque ſatiati) vet *térq.ſanati*. auxerint fortè legend. *ſuxerint*. qui ſolet) v.*quod ſolet*. ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſſimæ) ideſt, *nô fæ tent*. hæc cum infecta) vet. *hic cum infecta*. omnia conſtiterint) vet.*conſtiterunt*. dum ſacrilegus ſit reatus negligentiæ) quidam ſic legunt: *dum ſacrilegij ſit reatus negligenter*. lectio tamen excuſa cum veteribus côgruit. caterua) quæ ſcilicet huius veſtis faciendæ cauſa inſtituuntur. familiæ ruſtic.) Conchylegulorum, quæ & mancipia textrini principis dicuntur, Cod.Theod.lib.10.tit.20.l.4.l.5.l.9.l.14. l. 15. pen. cum blatta) vet. *cum oblata*.al.*blacta*. Nam cum) vocula, *nam*, abeſt à ve. in Tyrio litore) v.*in Tyro l*. vt eſt mos) *mos*, abeſt à vet. quæ ſubſtantiam) v.*quod ſubſt*.

3. CASSIOD. V.I.) Dat ei Theodericus ſummum Patriciatus apicem, cùm tum fuiſſet corrector Brutiorum & Lucaniæ propriæ patriæ, & Præfecturam prætorianam geſſiſſet: nec enim aliter dari debet Patriciatus, lib.3.C. de Conſulib. nec deſint probatæ) al.*nec deſinat probare*. cùm generat animo) vet.*cùm gerat ani*. cùm qui à nobis prouehitur, præcipimus) vet *quando quia nobis præcipuis*.al.*quoniam*. elegerit) vet.*elegit*. ibi inueniſſe) vet.*hic inueniſſe*. derogationibus) vet.*denegationibus*. Sicul. naturam) vet.*Sicul.natura*. de qua Cic.in Verrem.

4. Semel in vniuerſum admonere operæprecium eſt, quod in his formulis obſeruaui cômendari ſolitum à Principe candidatum Senatui, vt iure ac meritò honos magiſtratus mandari, iuriſdictio aut comitiua deferri videatur. Cuius moris exempla occurrunt hîc, & lib.2. epi.16. li.4. epi.4.& 25. vbi ſolita) v.*vt ſolita*. putabamus) v.*putamus*. inde applicâdo debitû) v.*inde ampliando d*. alius habet, *amplificâdo*. vt aut gratiâ) *vt* abeſt à ve. notiſſimû bonû) v.*nouiſſimû b*. credimus) v *ſêdimus*: al.*dedimus*. perpetrata) al.*perpetua*. ali⁹ habet, *ſint hæc diuina perpetua, vt* &c. vt hæc) v. *vti hoc*. ad meliora) *ad*, abeſt à vet. exigamur) v.*exigâtur*. gratulatione côſpicitur) v.*gra.reſpicitur*. illuſtri & magnifico) v.*illuſtri atq; m*. vt honore magni nominis) v.*vt per honorê mag nom*. rep. ſucceſſibus) v.*ſucceſſionibus*. creuit tantùm) *tâtùm*, abeſt à v. monimêta iuſtitiæ) v.*momêta iuſtitiæ*. & inſtrueret) v. *& inſtituere*. diſtributionis geniû) in veterib.cod.*gremiû*. in excelſum inde magis. v.*in celſum inde magna*. terminos magis cohibuit] v.*termin.magna cohib*. potuerit adipiſci] abeſt, *adipiſci*. à vet. quod bonæ actionis] v.*vt qui bonæ action*. inuicti animi] v.*indigi animi*. ſemper eligere] v.*ſæpe eligere*. fortè *deligere*. Carpilione] v.*Carpilome*. nec dubitarat] v.*nec dubitauit*. quo raptatus] v.*quo raptus*. præcinctus] v.*cinctus*. quê truculentû] v.*quem poſteà trucul*. decêter aptatû] v.*dec.aptatis*. oculatû] v.*oſculatû*. cunctis vel nobilitate] lege ſic, *cunctis illus nobilitate*. inuidiâ nominis] vox, *nominis*, abeſt a vet. codic.

5. FLORIANO Viro Senatori) v. *Floriano* V.S. Confirmat auctori-

tatem rerum iudicatarum. affamur) *effamur*. ſupplicatur) v. *ſuſpicatur*. rectius impreſſum. ſeculi beatitudo) inf. li. 2. epiſt. 13. ſanat) al. *ſaluat*.

6. Inſcriptio in quibuſd. AGAPITO VIRO ILLVSTRI PRÆF. al. PATRITIO. al. PONTIFI VRBIS ROMÆ. rectè vt inf. epiſt. 32. Petit autẽ marmoreos artifices ſibi mitti ad opus Baſilicæ Herculis Rauennæ. impares non ſumus beatitudine ſeculorum) inf. l. 2. ep. 17. breue ſubrer annexum) al. *breuem*. in pleriſq. manuſc. inf. lib. 4. epiſt. 21. *infrà ſcriptis breuibus definita*: & lib. 2. epi. 39 *pecunia quæ tibi data eſt, miſſis breuibus indicabis*. lib. 2. Cod. Theod. de excuſ. artif. *Artifices artium breui ſubdito cõprehenſarum*. D. Hieronymus epi. ad Florentiũ, breuẽ ſubditũ, eodẽ planè ſenſu vſurpauit. Breues, l. 13. C. Theod. de indul. tribut. l. vlt. C. de iur. fiſc. Symmach. li. 1. epi. 34. ſubuentiones) v. *ſubuectiones*. marmorios] vet. *marmoris*. Laudabiliter metiãtur) vet. *laud. mẽtiantur*. diſcolorea) v. *diſcolor*. his ſumpt⁹ ſubuẽtionéſq; prꝫſtatis) v. *his ſumpt⁹, ſubuectiones præſt*.

7. FELICI V.C.) vet. FLORIANO V. *Senatori*. Venantij tutoris) v. *Senantij*. ſed mẽdoſè: nam ſequẽs epiſtola, *Venantij*, habet. debueras) v. *debuiſſes*. ſolatia) v. *ſola etiam*. incorporanda militi) quidã, *incomparanda*. Iubet rem à prodigo emptã incorporari militi ſuo. qui nũc videmini) lege ex vet. *qui nunc videmur*. ad noſtrum Com.) v. *ſic ad noſt. Comit*.

8. Largiamur) vet. *largiatur*. fortuna minor) v. *fortuna mitior*. quod nos pro rerum) *nos*, abeſt à vet. retentoris obiiciat legali poſitione) v. *retentatoris e l. ſponſione*.

9. Nec dubio debet rumore) vet. *nec dubio d. ratio rum.* à quo debetur) v. *à quo debent*. cognitione) v. *cogitatione*. tranſmittimus) tranſmiſimus.

10. Vt ſolidi imminuti, & legitimo numero dẽtur. ocioſo enim gratuitè] *ocioſa gratuitate*. ſenarium perfectum] quia 1. 2. 3. faciũt 6. Vide Seuer. Boëtij Arithmeticam, & Iordani de ſenarij numeri vi ac religione. Macrob. lib. 1. in Somn. Scipion. ſic centenarium numerum multis laudibus extulit Iulian. epiſtola ad Serapionem.

Orig. Adamantius in Euangelium Ioannis tomo 28. *Qui naturas*, inquit, *numerorũ inueſtigarunt, primum quidem ſenarium definierunt perfectum, cum ex ſuis ipſius conſtet partibus, & cõpoſitione duplali ab vnitate, vnius et duorum: quod eſt tria: numerus primus, & in quem ex iis duplicatio, dico autem duo. multiplicatus enim duo in tria facit ipſum ſex.* Ætatem mundi] Ergo Caſſiodorus exiſtimat mundum ſex annorum millibus duraturum. Lactan. lib. 7. de diuino præm. deridens Chaldæos: *Sciant*, inquit, *philoſophi, qui ab exordio mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum: quo numero expleto, conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari*. Idem in diuinar. inſtit. epitome. *Nondum ſex millia completa ſunt, quo numero conſummato tum demum malum omne tolletur, vt regnet ſola iuſtitia.* Quæ ſententia Rabbi Heliæ exſtat in libro Sanhedrin, in cap. Helech, & lib. Hauoda Zaza, in cap. Liphne edehen. *Sex millia annorũ erit mundus, & iterũ deſtruetur. duo millia inanitatis*, id eſt, vt Theologis placet, ante legẽ, *duo millia*

legis, duo millia dierum Meßia. Galatinus lib. 4. cap. 20. Iſidorus ſub finem libri 6. Etymologiar. cùm de diſcretione temporum & ſex mundi ęta tibus ageret, diſputationem his tandem concluſit verbis, *reſiduum ſextæ ætatis tempus ſoli Deo eſt cognitũ*. cui perlubenter aſſentior. domeſtici patris) v. *domeſtici patres*. quidam emendant: *domeſtici protectores*. ſub modio) vet. *ſub modo*. erectis) v. *rectis*. reducitur) v. *redditur*. mirabili) v. *innumerabili*. ali⁹ codex rectiùs, *numerabili*. quoniam duodecies) v. *quàm duodecies*. tanta igitur) v. *talia ig*. negociationes) v. *negociatores*. immunita) v. *imminuta*. conſuetudines) inf. lib. 3. epiſto. 23. & lib. 7. epiſt. 2. huc pertinet Nou 43. l. Frãciæ à Karolo Magno promulgata lib. 3. tit. 12. De teloneis. *Placet nobis vt antiqua & iuſta telonea à negociatoribus exigantur*. & lib. 4. tit. 24. De iniuſtis occaſionibus & conſuetudinibus nouiter inſtitutis, ſicut ſunt tributa. & tit. 52. de Teloneis & Ciſpaticis, *teneant id vt ubi antiqua conſuetudo fuit, exigantur: & ubi noua fuerint inuenta, deſtruantur*. Congruit l. vn. de auro coron. C. li. 10. Nihil. Cod. Theod. de extraord. ſine ſord. mund.

11. SERVATO DVCI) v. SENATO, al. SERVITATO. Maniarij) v. *Moniarij*. omni proteruia) v. *quapropter omni prot*.

12. EVGENIO V. I.) v. EVGENITO *viro illuſtri*. approbare) v. *probare*. quid enim aduocationis officio, ſi purè impendatur, ornatius?] vet. ita: *quid enim aduocationis officio, ſi ſemper eam impendam, ornatus qui*. al. habet, *ſi per eum impendatur*. Magiſteriæ] v. *Magiſterij*.]ætate ſuſcepto] vox. *ſuſcepto*, abeſt à vet. arborei pullulauerunt iterum decenter abſciſſi) v. *arbores pullulauerunt iter. dec. abſciſſa*.

13. Commouemur] v. *commonemur*. deducitur] v. *ducitur*. habetis euidens) v. *habetis certè euidens*. qui licet ſuſceptum diem) vox, *ſuſceptum*, abeſt à vet. & ſonantium) v. *& inſonantium*. vt à multis animalib.) v. *vt à mutis animalib*.

14. Quod à Chatalienſibus inferebatur genere tertiarum faciat annis) vetus ita: *quod à Catalienſibus inferatur genus Tertiarum faciat annis*. ſuper hac parte) v. *ſuper hanc partem*.

15. bona de nobis de te creſcat) v. *vt bona vobis creſcat*. decreuimus vt domus patricij Angeli) v. *decernimus vt. d. p. Agnelli*. vt inf. epiſt. 37. diſcedentis) v. *deſcendentis*. iniuriis) v. *in vitiis*. de reſultatione) v. *deſolatione*. quã notum eſt habere vicinam, erigat humiles) vet. codic. *quam votum pium conuenit habere, erigat humiles*.

16. Accuſare deſideria) v. *accuſ. deſidiam*. releuandum potiùs æſtimemus) v. *releuati eſſe æſtimemus*. detrahatis) v. detrahatur.

17. DERTONÆ) v. DERCONÆ. ipſe non poteſt) v. *ipſum non poteſt*. in laboribus propriis) vet. *in laribus propriis*.

18. ET VVILIÆ) v. ET IVLIÆ æquitatem populo) v. *æquitas populis*. ad laudabile.) v. *ad habile*. ſonti fluenta) v. *fontis fluenta*.

PETITIONE) ſcribe, *pictatio*. ſic infra li. 12. pictarium eſt ſyngrapha, manu emiſſa. ingreſſus, aduerſus quam præſcriptio probatur) v. *omnes ingreſſus, quoniam præſc. prob*.

CALVMNIANDI LOCVS NON RELINQVITVR] fortè, *pratexitur*. *Huiuſmodi portēta &c.*] Cicero in Verrem: *ſcelus in vltimas terras exportandum.*

SOCIETAS PARENTVM.] gradus amicitiæ. Cic. de offic. 1.

19. SATVRNINO ET VERBVSIO VV. SS. TH. R.] SATVRNINO & vxori ſuæ Th. r. Alij leg. *Saturnino & Verbiſuo viris illuſtr. Senator. Th. r.* Et ideò vobis] *vobis*, abeſt à v. quod conſtat] v. *qui conſtat.*

20. Fructus] v. *fluctus*. vndecumque] v. *quodcunque*. populi] al. *populorũ*. Praſini inſinuatione cōperimus] v. *Praſ. inſinuata petitione comp.* vocitētur] v. *notentur*. ſi pacem] v. *vbi pacem*. ſi bonorum] v. *ſi honorũ*. eorum vtilitat.] v. *illorum vtil.* ſpectatoribus de Gelladio & Theodoro] vet. *ſpec. de Gelleãdo & Thorodon.* alius legit, *Thoronde*. Populi] aliàs, *populorum*. Populi iam his temporib. cœpere in qualibet ciuitate in factiones colorum Veneti ſcilicet & Praſini diuidi. Colorum quidam nomina & fullonia, quorũ gratia inter ſpectatores & pecunias erogare, & corpora diris cruciatib' affligere non dubitant, per colores diſſidentes, ait Procopius li. 1. de bello Perſico: ſeditionem Conſtantinopoli hinc natam deſcribens, cuius meminit Iuſtinianus ſub finem Nouel. 17. iubétque auctores ſeditionis, qui aufugerant, conquiri, & in vrbem vt puniantur, adduci. Huiuſce autem formulæ meminit infr. huius lib. epiſt. 33.

21. MAXIMIANO V.I. ET ANDRAE V.S. &c.] v. *M. viro illuſtri & Andreæ viro Senatori.* vel apud] v. *vel ſi apud*. ad indaginem] v. *ad imaginem*. animalia vbi] *ubi*. abeſt à vet.

22. MARCELLO V.S. &c. v. MARCELLANO. qui bonæ diſpóſitionis] v. *quod bona diſp.* inquiramus] v. *inquirimus*. cùm ſe cōmoditas iniuſta] v. *cùm ſe cōmunitas iuſta*. exoneres] v. *exhonores*. compendio] al. *ſtudio*.

23. CELIANO ET AGAPITO] in quodam exempl. legitur: FELICIANO atque AGAP. in aliis conſtanter, CELIANO: quæ vox etiã eſt hoc lib. epiſt. 27. quippe regalis] vox, *regalis*, abeſt ab omnib. vet. contra] v. *circa*. decreuimus] v. *decernimus*. quacunque parte] v. *quaque parte*. relaturi gratiæ] v. *relaturam gratia*, litem negligit abolendam] v. *litem neg. abuoluendam*. al. *abſoluendam*.

24. Prouectus occaſionem] v. *prou. occaſionum*. Pernandium Saionem] v. *per Nandium Saionem*. ne molle ocium cōſueſcant] v. *ne molli ocio conſueſcant*. quales veſtros] præpoſterè ſcriptus hic verſus ex veteri ſic in ordinem reſtituatur: *quales vos conſtat veſtros patres habere.*

25. SABINIANO V.S. &c.] v. SABINIANO *viro Senatori*. incipit] vet. *incitat*. ideo non minor] v. *ideo maior*. de initis] vet. *de initiis*. propter Romæ mœnia] v. *Romana mœnia*. portum Sicini] in omnib. v. *portũ Lucini*. præſtaret] v. *præſtarentur*. formatas cameras tegularum regimine] v. *tornatas c. t. tegumine*. reluceant] al. *transluceant*. veternoſa] al. *ventuoſa*. ſed perperam.

26. Verſillæ antiſtitis] v. *Verſcilla*. perpetuo] v. *in perpetuum*. trãſlata poſ-

ſeſſio]v.omnes,*tranſlata profeßio*.ſuperindictorum]al.*ſuperindictionū*. beneficij]fortè,*Bonifacij*,poſſeſſionibus]vet.omnes,*poſſeſſoribus*. lucrū cum inuidia periculum eſt]Heſiodium illud eodem recidit,*κακὰ κέρδεα ἶσα ἀτῇσι*.

27. A patre Theodoro]v.*à patre Theodorico*.ęquabiliter.] v. *æqualiter*. perſonas]ideſt,procuratores. illuſtres adm.] v. *illuſtres viros adm*. virorū æque]v.*virorum vel ad æquè*.

28. Agris ſuis iacentia]*agris ſ.iacentibus*,vt in vet.qui tunc]vet.*quod tūc*.

29. VNIVERSIS LVCRISTANIS ſuper fontium &c.]vet. *Lucrutanis ſuper ſumptum*,al.*Luſtrianis ſup.ſonum*.vt qui]v.*vt equi*.curſus conſtituti] v.*excurſus*.lab.præuenta]v.*lab.prabenda*.incipiat iter fieri] v.*incipiat tū fieri*.al.*effici*.multa in hanc ſententiam li.8.C.Theod.tit.5.cōſtituuntur.Veredi] inf. li.5. epiſt.5.mutationes]infr.li.4.epiſt.47.poſtas vulgò vocāt. Ammian.Marcellin.li.21.*maturè deceßit,vectúsque mutatione celere curſus publici tránſitus Alpibus Iuliis &c.*

30. Vindicare]v.*iudicare*.delicta velle] v. *delicta vnius*. ſe decem librarum]v.*ſex librarum*.ciuitas]v.*ciuilitatis*.ſarciatur ciuibus ſciſſa concordia] vet.*reſarciatur ciuibus concordia*.aſſerere]v.*exercere*. Impœnitenda eſt vltio, quæ de legibus venit]auctior eſt ſcriptura veteris cod.*Impœnitenda eſt vltio de cine,q.d.l.v*.certatio]v.*concertatio*.tamen] v.*tunc*.debet] v. *debet &c*. Vnde & pugna]à pugno nempe:Caius;pignus quoque à pugno appellatum ſcribit:quia res quæ pignori dantur,manu capiuntur,l.238. plebs de verb.ſignific.donario ſeu δῶρον,à doro,ideſt palmo, quia munera oblata manu caperentur,vt Victruuius Pollio li.2.c.3.Plin.li.35.c.14.quo alluſum à Paulo videri poſſit in l.35.ſenatus, de mort. cauſ. don. Belus] Quod Caſſiodorus patri,Iſidorus tribuit filio li.18.c.1.Etymol. Primus bella intulit Ninus Aſſyriorum Rex. Sudas ἄρης propriè ὁ σίδηρος,σημαίνει δὲ καὶ τὸν πόλεμον: quoniam in bello non verbis, ſed facto opus eſt: ἐν τῷ πολέμῳ γὰρ οὐ λόγων ἀλλ' ἔργων χρεία. & Homerus, ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ.Euſtathius in Homeric.illud Iliad.π. χάλκεος ἄρης ὁ σίδηρος ἄρης.Vide Varronem & Feſtum in dict. *duellum*.

31. Edictali programmate]lib.ſeq.epiſt.24.& 25.credere quàm clamores]v.*credere potiuſquam clam*.veſtri fautores]ſic in vetere:alij quidam legunt,*fauores*.

32. AGAPITO]eidem reſcripta eſt formula ſexta huius lib.Præcipuè autem Theodericus ſeditiones in ludis excitari ſolitas compeſci à Præfecto vrb.voluit, eodem ſpectat epi.44.huius lib. Praſini pātomimus] ſic legendum(non *partium*,vt in excuſſis)ex epiſt.ſequ. & ſup.epiſt.20.ciuilitatis]v.*ciuitatis*.mulctam perculſus excipiat]v.*mulctam percultam excipiat*.qui præſumpſerit vetita ipſe]v.*quis p. vetitam ipſi*.

33. Atque Albienum patricios noſtros[v atque Abienū patricios viros.colligerēt]v.eligeretur:fortè,eligerēt.cōfuſionis]vet.cōpulſionis.

34. Argumentum eſt,vt priùs inuehantur publica frumēta,quàm alienis vendantur.

35. FAVSTO PRAEP.) v. *Terriolo viro Senatori Gother. Th. r.* Eiuſ. ferè cum ſuperiore ſententiæ. Iubet Theodericus frumenta publica de Calabria Apulo litoribus cura præfecti præt. aduehi. imbrium nomina) vt September, quaſi ſeptimus imber, October, Nouember. ex Varrone, cui ab imbribus menſes iſtos dictos placet. Echeneis morſus) v. Echinais morſus. Echineis, Remora, ſcilicet παρὰ τὸ ἔχειν τὴν ναῦν, à ſiſtendis nauibus. deſæuire) v. *deſeruire.* reſuſcitat) v. *ſuſcitat,* fides) v. *fide elementa complere.*

36. THEORIOLO V.S. TH. R.) v *Criſpiniano.* al. *Criſpiano Th. rex.* Hæc æqualitas) vet. *æqua veritas.*

37. CRISPIANO) alij habent, COIONI viro Senatori Th. r. al. CYPRIANO. Liberat autem pœna exilij eum, qui ſuæ vxoris adulterũ occidit. Confer cum l. Marito D. ad l. Iul. de adult. inſæuire) v. *inſeruire.* petitionis minimè veritate fraudaris) v. *pet. ſis minimè veritate fraudabilis.* nec ſub præt. v. *ne ſub præt.* ſi malè initos complexus) v. *ſi male vinctos comp.* al. *malè iunctos.* & Angelo.) v. *& Agnello,* vt ſup. epiſt. 15.

38. COIONI) vetus, CORONI. Concedit Hilario liberam rerũ ſuarum adminiſtrationem, & eam ab intruſo curatore reſtitui ei iubet. Hilarij) v. *Viliarij:* al. *Vniliani.*

39. FESTO) al. FASTO. Petit ſtudiorum cauſa retineri filios Filagrij. inuidia) gratia, vt infr. li. 4. vbi totidem verbis conſcripta eſt epiſtola cuſtodiat) v. *cuſtodiatur.* Filagrius) v. *Flagrius.* Non enim ſine inuidia) hæc formula eadem ferè ſeq. li. 4. ſecunda iuſſione) lib. 2. ſeq. epiſt. 11. iterata iuſſione: quæ maioris momẽti eſt. Iuſtinian. Nouel. 17. ἐὰν μήν τι πράξεις ἐξ αὐτοῦ πρὶν ἂν εἰς ἡμᾶς μηνύσας, δευτέραν, ὑπὲρ τούτων ἐπιτροπὴν ἡμετέραν προσλάβοις. & Nouel. 134. ὥστε δευτέραν ἡμῶν περὶ τούτου γίνεσθαι κέλευσιν. Iterata enim eadem de re poſtulatio, & conceſſio obreptionis & erroris ſuſpicionem amouet. ſecundarium præceptum prioris liberalitatis, & iteratam ſupplicationem vocat l. 2. l. 3. de incorporatione Cod. Theod. li. 10. titu. 9.

40. ASSIO) al. ASSVMIO. al. legitur AGAPITO. V.I. Pontifici. Mandat Comiti rei militaris, vt Salonitanis militibus arma neceſſaria procurentur. vt cuique) vet. *aut cuique.* non exigunt) v. *non exigunt.*

41. AGAPITO) al. leg. AGAP. V.I. Pontifici: al. Archedemiro illuſtri Pontificio. eidem reſcripſit Theodericus ſuprà hoc lib. epiſto. 20. & 33. Nunc petit ei attribui, quæ circa Referẽdarios curiæ priſcus ordo donauit. & admittendos) *& admittendum.* Recipiat alius ordo) al. *reijciat.* al. or. dictauit) v *deſignauit.* ornatus ipſorum eſt) v. *ornatus enim ipſ. eſt.*

42. PATRITIO.) legendum ex manuſc. PRAEF. vrbis ROM. Creatur enim per hanc formulam Arthemidorus præfect. vrb. remuneratio meritorum iuſtum) v *demuneratio iuſtum.* initium) vet. *intuitum.* al. *intutum.* in te congenita] vet. *in te geminata.* al. *congeminata.*

43. Hæc formula deeſt in vno vetere, nec abſurdè, cum ſequens formula idem habeat argumentum, nempe Candidati commendationem.

Mandat

Mandat enim Senatui ſe Arthemidorum præfeciſſe vrbi Romæ. gaudium) vet. *gaudium*. quod enim] v. *quicquid enim*. longo labore) v. *longo tempore*. vim naturæ) *iura naturæ*. fuiſſe contempta] v. *fuiſſe contenta*. liberè videretur) v. *libenter videretur* geniatus amauit) v. *g. ornauit*. reparet itaque) v. *repériet itaque*.

44. Idem ferè cum ſuperiore argumentum. Nunciat Theodericus ſe feciſſe Arthemidorum vrbi præfectum: eíque in ſeditioſos cognitionem dediſſe. ſic ſup. formula 32. l. 1. D. off. præf. vrb.

45. ILLVSTRI PATRICIO] de ſe ipſo in libro 1. proſa de conſolatione Philoſophiæ:

Quod ſolis immenſi comprehenſa illuminatione] vet. *quod ſolum comp. ill.* longè poſiius) v. *longæuum poſ.*

PYTHAGORAS MVSICVS] Conſcripſit librum de muſica Boëtius, qui exſtat: & ex manuſcripto, legem Lacedæmoniorum ſeu pſephiſma, quo Timotheum muſices corruptoré terra Laconica exegerunt, græco ſermone conſcriptam propediem in lucem, quando in exaratis à Typographis codicibus deſideratam, multúmque totis votis expetitam proferemus.

ARCHIMEDEM SICVLIS REDDIDISTI.] Is fuit Syracuſanus, de quo Cic. lib. 5. Tuſculan. quæſtion. & Victruuius. lib. 9. cap. 3. de Architectura. Cuius incredibile nec vnquã intermiſſum ſtudium Plutarchus commemorat, an ſeni ſit adminiſtrand. reſp. Quirinali voce diſceptant) à Boëtio Latinitati donati, in Rom. ſermonem tranſlati leguntur. Plutarchus in commentario an ſeni ſit obeunda reſp. ἀρχιμήδην δὲ τῇ σανίδι προσκείμενον ἐπιστάντες βίᾳ καὶ ἀποδύοντες εἵλκον οἱ θεράποντες, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος ἀληλιμένου διέγραφε τὰ σχήματα. Ptol. aſtronomus) v. *Ptolemæus aſtronomicus*. Euclides audiuntur Auſoniis) rectius, *Eucl. aud. Auſonij*. fœcunda Græcia) al. *facunda Græcia*. té vno auctore) v. *te nunc auct*. naturæ penetralibus) v. *naturæ penetrabilibus*. vſus moſtrare propoſitum eſt) ſic repone ex vet. membranis: *vſus miracula monſtrare prop. eſt*. vt iniuncta) v. *vt minuta*, al. *vt muſica*. Diomedis in ære grues) v. *Diomedes in ære g.* al. *Diomedes* in ære gruis buccinat. al. *Diomedea in ære grauius buccinant*. ab ære dulcediné] v. *habere dulcedinem*. ſed mendoſè. Zodiacum circulum) vox, *circulum*, abeſt à vet. incomprehenſibili] v. *indeprehenſibili*. diei iudex] v. *diei index*. venientium] v. viuentium. cœlú voluitur] v. *cælo voluitur*. noſſe perquiritur] v. *noſſe perquirit*. veritas æſtimetur) v. *veritas putetur*. Legiſſe comperimus) v. *legiſſe cognouimus*. quod viderint) v. *qui viderint*.

Ad epiſt. vlt. GVNDIBADO) al. GVNDIBALDO: al. *apud Adonem Viennenſem*. is Gundibaldus paucis poſt temporibus victus eſt à Clodoueo Francorum rege, apud Greg. Turon. li. 2. cap. 32. huic Theod. mittit duo horologia, vnum totius motionis cæleſtis, alterum horarú 46. Solis, portitores) núcios ſæpe hoc nomine ſignificat & li. 8. epi. 8. li. 10. epi. 8. *nã ante charta vſum in dolatis ex ligno codicillis epiſtolarũ eloquia ſcribebantur*.

Vnde & portitores earum tabellarios vocauerunt,inquit Iſidor.li.6.cap.8. Etymol.l.7.C.Th.Si cert. petatur, de chirogr.portitores & baiuli pecuniæ & gerulus litterarũ,l.23.omnes & l.31.quoniá C.Th.de appel.l.1.C.Th. ne quid public.lætit.Portitores alioqui ſunt telonatij,qui portum obſidẽtes,omnia ſciſcitarẽtur,vt ex eo vectigal acciperẽt,Non.Marcel.Donat.in Terent.Phormion.affinitate] Nam Gundibaldus duxerat filiam Theoderici,Gregor.Turon.li.3.ca.5.per vos)lege,*quos*.attributum)ſic in vet.non vt in excuſſis,*contributum*.

L I B. I I. epiſtol.1.Felix à Cõſule ſumat]vetus liber: *Felix à Conſule conſumat*. minus rectè,ex epiſt.1.lib.6.anni per coſſ. numerabãtur. tali nomine dicatum tẽpus introeat]v.li.*tali enim dicatus annus introeat*.Quid enim vobis credi]rectiùs in vetere: *quid enim nobis.& in venerando nominis cœtu Senatum numeret Gallicanum*? Agnoſcat &c.]ver.ſic:*cœtu annumeret Gallicanum*? Agnoſcit &c.fortè legendum videtur,*& in venerandi*. ad patriá viſus eſt]lego,*iuſſus eſt*.ex vno manuſc.ſecuta]v.*ſecura*. Bonum iudiciũ] vet.*indicium*. prouectus]v.*prouectib*.ad honoram Rempub.vet.*qui ad honorem Reipub*.

2. Arbitria nõ habere]vet.omn.*non hærere*.te retines]vet.*me tenes*. difficultate]v.*difficultatibus*.viuacitatis inſtantia] v.omn.*vicinitatis inſtantia*. ſignum bonæ diſpoſitionis]vet.l.*Nam q.ſ.magis bona diſpenſationis &c*. liberalitates publicas]paulò poſt *effuſionem* nominat τὰς ὑπατείας,& miſſilia Cõſulum intelligit,& munera eorum ſumptu eduntur populo:inf. li.6.epi.1.l.36.Publius,D.de cond. & demonſt. Quod poſtea Leonis & Zenonis conſtitutionib.prohibitum,& ad aquæ ductum inſtauratioñe tranſlatum eſt,l.2.3.4.C.de Conſul.li.12.Martianus quoque Imperator ſpargi pecunias à Cõſulib.vetuit.Nouel.105.περὶ ὑπατων, de eius opib. v.*opinione*.celſos curſus]v.*currus*.quẽ præcipit natura prodire] habet neſcio quid argutius liber Præuot.*quem præcipitat natura.redit*. Sume igitur] vet.*Sume itaque*.per indictionem quartam]anno Chriſti 513.Felice & Secundino Coſſ.cùm tamen videatur eſſe ſexta indictio.dignus trabea] in vet. omnib.*dignus trabeis*.

3. De tali auſpicio]*de*,abeſt in v.& auorum antiquitas]ſic v. *& annorũ antiquas lauros ab ornata,&c*.cuius habeatis]v.*habeas*.fabris]vet.*flabris*. cui accidere]v.*accedere*.de ipſo]v.*de illo*.transfudiſſe]v.*fuiſſe*.conſtantiá quáquam]vet.*ſententiam,& quanquam*.amicitia deſiderata]*deſiderata*. abeſt à vet.de mœnibus Gallicanis]v.*de mentib.Gallicanis*.inhonora ceſſaret]vet. *inhonoraſceret*.proficit]v.*proficiet*.Fauete ergo P.C.]Solebãt Principes ita Senatui ſuos Candidatos cõmendare, vt non ambitioſè, ſed iudicio dignos legiſſe viderentur.

4. HECDICTIO]vetus *Hedictio*: alij,*Edito*.habiturum]vet.*habiturus*. defenſio tua]v.*defen.veſtra*.ſi quæ tibi petis &c.] ſic vet.*ſi quẽ tibi pietatis prodeſſe,per te ſentiant aliter ſent.obſ*.

5. FAVSTO PRÆPOSITO] fortè legendum, FAVSTO PRÆF. PRÆT. largiatur]v.*largiamur*.delectamur]v.*delectatur*.ſexagita mihtib*

in Auguſtanis cluſuris] v. ita: *ſex milibus Augu. clauſuris*. l. 2. C. de off. Præf. Præt. Clauſuris & burgis, & l. 4. C. de off. mag. off. l. vlt. C. de off. mil. iud. & inſcriptio epi. 19. huius li. 2. Sanè in Pandect. Florentin. carcere cluſus eſt, legen. l. 216. Verũ, de verb. ſig. Anton. Auguſti. li. 1. cap. 8. Emẽdation.

6. Committitur iudicandus] vet. *vindicandus*. Mutua iſtorum verborum, *iudicare, indicare, vindicare*, cõmutatio eſt. Seneca li. 10. Controuerſiarum, vlt. D. Auguſt. epi. 164. Sed & in libris iuris frequens, l. 3. ad Syllan. l. 18. deferre, 9. Veterani, D. de iur. fiſc. l. pen. ne de ſtat. defunc. l. vlt. D. ad exhib. Florent. *ad vindicandos*: al. *iudicandos*, pro, *indicandos conſcios*. Et Cod. Theodoſiano, l. pen. de fid. teſtam. li. 11. tit. 39. l. 12. *indicare nititur*: leg. *in dicare*. eſt enim ſententia l. 11. Cogi. C. de petit. hered.

7. SVRÆ V. I.) à SVNAE, AL. SYMAE, vtrumuis optes, nihil moror. magnificentia] v. *ſublimitas in* decorẽ publicũ priſca conſtructio] in vno vet. ſic legitur: *in decorem publica re priſca conſt*. fortè ſic *in decorem publicũ rei priſca deſtructio*. Eò pertinet l. 1. De tign. iniunct. l. 7. D. de off. præf. vrb. l. 4. C. de op. publ. l. 4. l. 5. C. de ædif. priu. l. 2. §. ſi quis nemini, l. vlt. D. Ne quid in loco publ. Plinius lib. 10. epiſt. ad Traian. de loco Balinei. Pruſienſibus concedendo: *nunc deformis ruinis conſequeretur, vt fœdiſſima facies ciuitatis ornetur*. Vide inf. lib. 3. epiſt. 29. temaria violari] v. *temerari*.

8. SEVERO] vet. SEVERINO. iura deligitur] v. *dirigitur*. perſonaliter neſciat iudicare] ſine perſonarũ delectu: quæ à D. Paulo 2. ad Rom. προσωποληψία dicitur: vt lex non in ſingulos, ſed generaliter in omnes perſonas cõcipitur, l. 1. l. 7. iura, 8. neque D. de legib. Quintil. decla. 254. Phil. de mũdo: νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς θεός. Et Leo initio Nouel. 21. de lancis & legum æqualitate pereleganter. Imperator Commenus. IIII. viros iudiciis præfecit, quorum vnus erat Epiſcopus, à quibus iuſiurandum exegit, vt nõ habita perſonarũ ratione incorruptè iudicarẽt, ἀπροσωπολήπτως τε καὶ ἀδωροδοκήτως ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις. Nicephorus Gregora li. 9. hiſt. Rom. Philo. Iudæus περὶ τοῦ δικαστοῦ tertium iudici præceptum tradit, τὰ πράγματα πρὸ τῶν κρινομένων ἐξετάζειν καὶ πειρᾶσθαι πάντα τρόπον ἀφέλκειν αὐτὰ τῆς τῶν δικαζομένων φαντασίας εἰς ἄγνοιαν καὶ λήθην βιαζόμενον ὧν ἐπιστήμην ἔχει καὶ μνήμην οἰκείων, φίλων πολιτῶν καὶ πάλιν ἀλλοτρίων ἐχθρῶν ξένων ἵνα μήτ' εὔνοια μήτε μῖσος ἐπισκιάσῃ τὴν γνῶσιν τῶν δικαίων: id eſt, vt in res prius, quã in reos inquirat: eáſque à perſona litigantium conetur abducere: veniátque in eorum quos norit obliuionem; neceſſariorum, amicorum, ciuium, rurſus alienorum, inimicorũ, exterorum, ne vel beneuolentia vel odio temerè iuſti & ęqui offendantur.

9. Benigni quippe] vet. *Ben. quoque*. Sola miſericordia eſt, cui omnes virtutes cedere non recuſant] Idem quoque Seneca de Clementia. mendicitate] ſic emendamus ex vet. cùm prius malè *mendacitate*, eſſet editum. præſenti iuſſione] vet. *& ideò præſenti iuſſ*. gaudemus quoties] v. *gaudemus enim quoties*. onerantur] v. *honorantur*. largimur] v. *largiamur*. Nunc autem, quoniam Iſtório] verſiculum hunc variè ſcriptum offendimus

in veterib. ſcedis: *Nūciante quāuis Hiſtorio*.al.*qua in Iſtrio*.al. *quoniā nos Yſtrio*.

10. Cohertio)al.*comitiaco*:vet.*coemitio*.decreuimus) v. *decernimus*. genialis thori reuerenda ſocietas) de tuendo coniugij pudore, Plutarch. *ἐν παραγγ. γαμικοῖς*: D.Baſilius orat.7.in Hexaëmer.Vxor dignitatis nomen, l.13.ſi is, C.de capitu.l.29.quæ adulterum, C. ad l. Iuliam de adult. l. 49.item legato quæ, de leg.3.l.41.probrum, de verb.ſign.l.antep. C.de nat.lib. Afranius apud Non.Marcellum: *tuam maieſtatem & nominis matronæ ſimilitudinem*.ſed hoc aliàs.*ſacramentum*] D. Paul.*μυστήριον* ad Epheſ. 5.*ſollicitatores*)*alienarum nuptiarum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiti nō ſint, propter voluntatem pernicioſæ libidinis, extra ordinem puniuntur*. l.1.D. de extr. criminib.Paul.l.5.tit. 4.ſent.12.

11.*Omne facinus auctores ſuos inſequitur*)actores ſuos, vet. habet. Omne facinus auctores ſolos inſequitur, l.22.Sancimus, C.de pœnis, l.21. Crimē paternum, D.eo.Bion apud Plutarch.*περὶ βραδέως τιμωρ*.æquè abſurdum eſſe aiebat innocentem filium ob delictum patris plectere, ac ſi ob paternum morbum filio bona valetudine vtenti medicinam præſcriberet. Excipitur læſæ maieſtatis crimē, l.5.C.ad l.Iul.mai.quam abrogaram nego: etſi Budæo, Duareno, Balduino videatur ſecùs, verum ſingulare odium parduellionis cōmuni iuri, de quo tit.generali de pœnis, d. l.22.derogauit, d.l.arg.l.5.in toto, de reg.iur.petitio firmauit)vet.*petitione firm*.eccleſiæ ſepta refugiſſet)infrà li.3.epiſt.47.cauſam atcinaticiam) vet.caſā *Arecinatinā*.alter codex, *cauſam armaticā*.vnde nūc reſpiciens)lege, vt in vet.*vnde nunc reſipiſcens*: : alij, *reſipiens*. quæ honeſtam non videtur commendare perſonam)in vno vet.*quæ honeſta non videtur commēdare perſona*.famam noſtram)rectè vet.*veſtram*.iterata iuſſione)ſup.lib.1.epi. 39. ſecunda decernamus iterum iuſſione. quæ nullis culpis)v. *quæ vllis culp*: Alienatio rerum ſolidum deſiderat iudicium)id eſt *προαίρεσιν*: quaſi dicat, nemo errans facilè rei ſuæ dominiū transfert, aut amittit, l.35.ſi procurator, D.de acq.rer.dom.l.18.ſi ego, D.ſi cert.pet.l.antep.D.de iur. & fact.ignor.Error autem iudicio & conſenſui aduerſatur, l.15.ſi per errorem, D.de iuriſdict.

12. Externa deuotio)v.*æterna deu*.menſuram non quærit iniuria. Imperium ſi in paruo contemnitur, in omni parte violatur] dignitates ſunt indiuid.gl.in l. 7.D.comm.diu. Cor.Tac.l 1.de Tib.C.Imperial. §. præterea, De prohibita feu.alien.per Frider.c.in apibus 7.q.1.c.maioris, extr. de præb. Qui autem hominis tetigit, totum hominis corpus affeciſſe iniuria videtur, l.21.vulgaris, D.de furt.

13. FRVINAIT) vet. FRVMARITH: alij, in Fruinarit. exigendo) Exactor publicus, qui fideiuſſorem idoneum accipit, fideiuſſore non ſatisfaciente, non tenetur. Vlpianus)v.*Vulpianus* Frequenter multorū) *frequenter*, abeſt à vet.alterum grauet)Nemo innocēs alieno debet odio laborare, l.33.Si quis ſuo, C.de inof.teſt.quod in regulas iuris à Bonifacio coniectū eſt, c.Nō debet, de Reg.iur.6.& dū metus talibus imponitur] eadem ſententia inculcatur ab auctoribus l.16.aut facta ſi.l.28. Capitalium, §.famoſos, de pœn.acerbitas plerumque vlciſcendi maleficij bene

atque cautè viuendi diſciplina eſt. Sext. Cæcilius apud Aul. Gell. lib. 20. cap. 1.

14. Tonuerit] v. *tenuerit*. trucem] vet. *hoſtem*. parũ eſt]. vet. *paruum eſt*. paruuli ſuſceperunt] v. *paruuli receperunt*. IPSIS LABORATVR, &c.] Simplicius apud Epictetum de cauſa, ortu, vi & effectu patriæ poteſtatis apud Romanos vſurpatæ differẽs eandẽ propemodum, quã hîc Caſſiodorus expreſſit, ſententiã his verb. οἱ δὲ παλαιοὶ τὸν ῥωμαίων νόμοι πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὑπεροχὴν ἀποβλέψαντες καὶ πρὸς τοὺς πόνους οὓς οἱ γονεῖς ὑπὲρ τῶν τέκνων πονοῦσιν, ἅμα καὶ τοὺς παῖδας παντοδαπῶς ὑποτάξαι βουλόμενοι. καὶ τῇ τῶν γονέων οἶμαι φυσικῇ φιλοστοργίᾳ θαῤῥήσαντες. καὶ πιπράσκειν εἰ βούλοιντο τοὺς παῖδας τοῖς γονεῦσιν ἐπίτρεψαν καὶ φονεύειν ἀτιμωρήτως. Quintil. declam. vet. Quædã animalia, &c. p. 218. & ſeq. ADOPTIONE ALIEN. SOB. ET POST ELIGIMVS MORES VESTROS. Euripideum illud ex Erechtheo profertur à Stobæo cap. 74. præſtãtiores oportet iudicare naturales adoptiuis, θετῶν δὲ παίδων τί κέρδος. τὰ φύντα γὰρ κρείσσω νομίζειν τῶν δοκιμάτων χρεών. fœtibus educentur] vet. *fetibus educ*. auibus ineſſe] vet. *in auibus eſſe*. inimicum trucem ratio &c. Sic ratiocinatur Tullius in Roſciana, & Lucian. epigram. οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι φύσις χαλεπώτερον εὗρεν Ἀνθρώπου καθαροῦ ψευδομένου φιλίην. Οὐ γὰρ ἔθ' ἔχθρον προφυλασσόμεθ' ἀλλ' ἀγαπῶντες ὡς φίλον ἐν τούτῳ πλείονα βλαπτόμεθα. Ciconia] Ariſtot. Oeconom. νόμοι πελαργικοὶ: Quintil. declam. 387. aliíque multi. ala] v. *alis* reparet] v. *reparent*. adoptione alienæ ſobolis] Theoph. de adopt. Cor. Tacit. Aul. Gell. lib. 5. cap. 19. Timotheus Epiſcopus lib. 2. ad eccleſiam catholic. *Multi filios non habentes, quærunt quibus ſubſtantiam propriæ facultatis addicant: id eſt, quibus vmbratile aliquod propinquitatis nomen inſcribant, quos ſibi quaſi adoptatos imaginarij parentes filios faciant: & in locum eorum quæ non ſunt pignorum perfidia generante ſuccedant*, l. pen. C. de adopt.

15. Fuerit fortè] v. *fuerit fortaſſe*. æſtimato] leg. *æſtimatum*. quis enim in te quantis futura] vetus ita: *quis enim vitæ quantus futurum*. inueniret] v. *inueniret̃*. quod maximũ p. n. indicium eſt.] vet. quod maximè p. n. decus eſt. ſuffragiis] v. ſuffragia. honoribus ſuo ſunt digna] vet. *honoribus nõ ſunt digna*. remunerata] vet. munerata.

16. Conditione] vet. *cognitione*. ſibi procuraret] v. *ſibi precaretur*. niſi primitus] vet. *niſi rectorem primitus*. humanam gratiam] vet. *humanam grauitatem*, His igitur] vet. *Is igitur*. videtur procuraſſe comp.] vet. *videatur procreſſe comp*. communitus] vetus Briſſonij, *communiter*. conuenit] v. *conuenerit*. poſſeſſiones iunxerit] v. *poſſeſſores iunxerit*. in parte agri] in omnib. vet. *& ex parte agri*. debet enim] vet. *debet ergo*. Tertiatum deputatione] vet. *in tertia deputatione*. perperam: nam tertiarum illationes, deputationes, exhibitiones epiſtola ſequenti, & 37. huiuſce libri, al. *Thermarum*. CVM SE HOMINES SOLEANT DE VICINITATE COLLIDERE, ISTIS PRÆDIORVM COMMVNIO CAVSAM NOSCITVR PRÆSTITISSE CONCORDIÆ.] Scitum eſt ex rer. communione

inter ſocios diſcordias excitat. l. 77. cùm pater §. dulciſſimis. de leg. 2. Theophil. §. quædam de actionib. ideò eſſe comparata iudicia diuiſoria, vt communio, ex qua lites oriri ſoleant, telleretur, ἐπὶ τούτῳ γὰρ συγκροτεῖται τὰ δικαστήρια ταῦτα, ἐπὶ τὸ τὴν κοινότητα κατὰ παῦσαι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐξειρομένην φιλονεικίαν. l. vlt. C. comm. diuid. lib. 84. cùm amplius de reg. iur. l. 2. quand. & quib. quant. pars deb. C. lib. 10. Ariſtotel. lib. 2. cap. 3. Politicῶn Mamertinus in Panegyric. quem Maximiano dixit elegantiſſimè. Vbi obiter pro æmulationis ſtipulis, emendabis, ſtimulis. Plutarchus de Tuberonum familia in vita Marcel.

17. Tridentinæ] in vno vet. ſcriptum eſt, *Frudentia*. Butiliano] vet. *Butilano*. debere ſoluere] vet. *debere perſoluere*.

18. Ad honores tranſite] vet. *ad honorem tranſ.* Curionem Reipub. ſic in vetuſtis. malim tamẽ, *Curialem Reipub.* minor Senatus] infr. lib. 6. epiſt. 3. lib. 9. epiſt. 7. fin. implendis iniuriis] lege vt in ſcriptis, *implendis muniis*. Sarcenates] Briſſon. *Farcinates*. deſideria pectorum] Si preces veritate nitantur, mendax precator careat impetratis, l. 3. D. in integ. reſtit. l. pen. l. vlt. C. ſi contra ius vel vtilit. publ. l. vlt. C. de diuerſ. reſcript.

19. VEL CLVSVRIS] in vno vet. VEL CLAVSTRIS. Vide ſup. hoc lib. epiſt. 5. inhumatam quoque reuerentiam eius funeris abiecerũt] malim ſic, quanquam ſcriptis libris repugnantib. *inhumati quoque eius funeris reuerentiam abiecerunt*. Porrò veterum de ſepulturæ cura leges & exẽpla commemorem? ſatis ſit vel indice oſtendiſſe tit. de relig. & ſumpt. fun. l. pen. de cond. inſt. Lactant. lib. 6. cap. 12. Agathius de bello Gottico lib. 2. ſub finẽ, Petron. Arbiter extremo Satyrici, Val. Max. lib. 6. cap. 3. de ſeueritate, Ælian. lib. 12. hiſt. var. de Alexand. magno, & infrà huius lib. epiſt. 22. Sed de iis alius olim, vt ſpero, diſſerendi locus dabitur. reſecetur] vet. *reſecatis*. pœnis arceantur aſpectis] lego, *aſperis*. probatur infeſtũ] vet. omnes, *probatur infeſtus*. pôdere] v. *pectore*. quo poterat] vet. *quos poterat*. domeſticis præſidiis] Vlpian. Cùm nulla domus tuta eſſe poſſit, niſi periculo capitis ſui cuſtodiam dominis tam ab domeſticis, quàm ab extraneis præſtare ſerui cogãtur: ideò ſenatuſcõſulta introducta ſunt de publica quęſtione à familia necatorum habenda, l. 1. de Sc. Syllan. Seneca lib. 1. cap. 16. natu. quæſt. Plin. in epiſtol.

20. VNILIGIS] alij, VVILIGIS. decreuimus] al. *decernimus*. ſulcatorias potueris] v. *culcatorias potu.* alius codex habet. *faicatorias*. neceſſario pop.] vet. *neceſſaria pop.*

21. Graue nimium eſt] vet. *graue nimis eſt*. debet] v. *debetur*. in Spoletino] vet. *in Polino*, torpore] rectius quàm in cheirographis, *tẽpore et corpore*, offendimus, opera vel labore] vet. *opera ac lab.* ad initiũ] non dubito quin *ad inritum*, ſeu, *irritum*, legendum ſit. cœpta] Briſſonianum exẽplar, *accepta*: ſic paulò pôſt, cœptæ: vet. *accepta*. ſupplicãtibus] v. *ſupplicãti*: quod excudi iuſſimus. ſi ipſe poſtulata] veteres lib. omn. ſic: *vt ſi opera poſtulata*.

22. FESTO] vet. FAVSTO. vt cõmodet ſe regalis pietas] vet. *vt ſe cõmodet benignitas regalis fati*. Conueniunt quæ à Iureconſultis de cadauc-

ribus damnatorum ſepeliendis diſputantur lib. 48. Pandect. tit. vlt. Arrianus in Epictetum lib. 1. cap. 9. Petron. Arbiter fragm. Satyrici, de cura ſepulturæ, huiuſce lib. epiſt. 19. vulnus geminetur afflictis] aduerſa fortuna vtentib. non eſt calamitas nouo dolore cumulāda. In eandem ſententiam l. 6. de iur. dot. l. 14. Diuus, de off. præſid.

22. Operam nauanter imp.] in duob. manuſc. *operam ouāter imp.* aliàs *ornanter.* Idē Caſſiod. poſt epiſt. 33. *nauanter inſiſte.* quo loci tamen vetus cod. habet, *gratanter.* ceſſauit,] v. *ceſſet.* contra vos] v. *circa vos.*

24. Subditos] vet. *ſubiectos*, exultationis] in omnib. vet. *moderationis*; prouinciatū iudicium] rectè in vet. *Prouincialiū iudicum.* vt in edicto proximè ſeq *Nuper itaque Prouincialiū iudicum relatione.* nimietas] vt infra, lib. 7. epiſt. 6. *pluuiarum nimietas.* craſſetur] vet. *graſſetur.* quos magis decuerat] *magis*, abeſt à vet. & qui) vet. *vt qui.* reperti] rectè vet. *reparati.* Hoc etiam ed.] v. *nos edic.* fortè *nunc*, vt prox. ſeq. epiſt.

25. Si noſtra] vet. *qui noſtra.* deinde] v. *demum.* obducite] v. *ſubducite.* Iam in vobis erit huius ſumma cōſilij, quibus adiacet eligere, quod vobis proſpicitis expedire] in veteri ſtrictiùs hæc concluſa ſunt: *iam in vobis adiacet eligere quod vobis proſpicitis expedire.*

FAVSTO] vet. FESTO: contra quàm epiſt. 22. huius lib. nullis compendiis] v. *nullius compend.* ſi conceptā] v. *ſi coemptā.* mediatio] rectius quā in ſcript. *moderatio.* quę reſpuit] v. *quod reſpuit.* potiatur diſp. qui imp. fe. al.] tractum à iure. inſtituta] vet. *conſtituta.* Confirium] v. *Coſinum.* al. *officium.* Siliquatario] v. *Siliquario.* & mox *Siliquatarius.* v. *Siliquarius.* indicat] v. *indicat.* monopolium] infrà epiſt. 30. beneficia veſtra] Briſſon. *noſtra*, vt aliàs ſæpenumerò.

27. Non ergo] v. ne ergo. figendis] v. reficiendis. al. fulciēdis. damus ſiquidem] ſi, abeſt vet. l. vlt. C. de Iudæis. religionem imperare non poſſumus, quia nemo cogitur, vt credat inuitus] Iuſtiniano Imperatori Theodahadus inf. li. 10. epiſt. 26. *Cū diuinitas diuerſas patiatur religiones eſſe: nos vnā non audemus imponere. Retinemus enim legiſſe voluntariè ſacrificandū eſſe domino: nō cuiuſquā cogentis imperio.* Tertullianus ad Scapulā in fi. *Non eſt*, inquit, *religionis cogere religionem: quæ ſponte ſuſcipi debet, non vi.* Clemēs initio libri 10. Recognit. ad Iacobum fratr. dom. D. Bernardus in Cātica, ſerm. 66. *Fides ſuadenda*, inquit, *non imponenda.* Porrò huius reſcripti ad Iudæos Gennenſes emiſſi inſcriptione admonitus conicio in l. 8. C. de Iudæis, ex Cod. Theodoſ. negatione addita, legendum eſſe, *non tam.*

28. STEPHANO] vet. FAVSTO. OFFICII. Briſſonianum *offi. fiſci.* comitiuæ primi ordinis] princeps officij eo munere perfunctus euadit in comitem primi ordinis. Cuius comitiuæ mentio eſt in l. 59. C. de Decurionib. l. 10. C. de comit. rei milit. & tit. de comit. & archiatr. Erant & comites ſecūdi ordinis, inf. lib. 7. epiſt. 26. & comites tertij ordinis, vt l. 227. quicunque, C. Theodoſ. de decurionib. primi ordinis ex principe officij noſtri] deſunt hęc verba in vno exemplari manuſc. ſed legūtur in inſcriptione ſeq. epi. expectāt etiā equi] in veter. omnib. & Briſſoniano,

expectant etiam equos. In nonnullis,*expectat equum.*omnibúſque ſordidis]v. *oneribúſque ſordidis.* regum impetrata) v.*regum bonum , impetrata.* nec beneficium dici poteſt quod nulla vtilitate ſentitur] ſic Vlpian. *naturaliter ex eo bona dicuntur,quod beant,hoc eſt,beatos faciunt.* beare eſt prodeſſe, l.49. Bonorum,de verb.ſign.Tull.Parad.1.vt τὰ χρήματα παρὰ τὸ χρῆσθαι, opes quod ſint vſui dictas eſſe,eleganter apud Xenoph. Oeconom. Socrates ediſſerit.

29. ADILÆ V.S.Comiti Th.rex.] vet. *Auila.* al. *Aduo viro Senatori Comiti primi ordinis ex principe noſtri officij.* Sed verba hæc,*primi ordinis*, temerè videntur ex inſcriptione tituli antecedentis epiſtolę huc fuiſſe cõgeſta. prædiis vel hominibus] vet.*honoribus.*magis placet,*hominibus*.exẽpros]vet.*exceptos.*

30. Frænetur]v.*refrænetur.*deſiderabant.]vet.*deſiderant.*peremptoris] v.*pro emptoris.*

31. Dromanariis]vet.*Dromonariis*,al.*Dromandriis*,qui dromonib.præſunt:de quibus infrà nõnihil adnotabo,profeſſo]vet.*profeßio.* nec commoda]*nec*,abeſt vet.nec gloria ſtrenuitatis] ſcribe,*nec gloriam ſtrenuit.*

32. Effectum] vet.*affectum.*vt infrà extremo ſeq.epiſt. magnificus atque patricius]*atque*,abeſt à veterib.veſtræ pietatis] vet.*noſtræ pietatis.*paludem Decennonij]v.*Decemnouij*.conſedit]v.*poſſedit.* auxiliarib.]v.*auxiliatoribus* quantum ſpatij negaris incurſibus paludeſtris] vet.*quanti ſpatiq reſtagnatis menſib. paludeſtris.* illuuies] ſequenti formula,*gurgites fœdas.* vocat.

33. DECIO. V. I. PATRITIO] vet. *Artemidoro Præf. vrb.* iuſſionum] v.*actionum.*conſequatur augmenta]vet.*exequatur augmenta.*operis] ver *corporis.* nauanter inſiſte] vet.*gratanter inſiſte.*in aſſumptis] *in*, abeſt à vet.effectum]v.*affectum*,vt initio ſuperioris epiſtolæ.

34. ATEMIDORO PRÆF. VRB] vetus ſic: TANTILÆ VIRO SENATORI. diſcuſſione] de cuius ratione præſcribitur Imperatoris Zenonis conſtitutio,lib.7.Cod.de ratiocin.oper.public.iuncta]vet.*iniuncta.*vendicauerat]vet.*iudicauerat.*

35. TANTILÆ V.S.] in vet. legitur horum verborum loco, ſed corruptè, *Edictum Theoderici Regis.* Furtum indicanti præmium proponitur,quod & iure fit.l.16.ſolent,de præſc.verb.l.13. ſi Balſaroram C. de fideiuſſ.l.4.l.5.D.de cõd.ob tur.cauſ.Et Athenis vſitatum ex Sudæ collectaneis in Diagora,Melio & Ammonio in dictione ἐπικηρύξαι manifeſtum eſt.

36. EDICTVM THEODERICI REGIS] vet. *Fauſto Præpoſito.* ſed malè.rapuerit] v. *rapuerint.*noſtra detexerit] vet. *noſtra fortè detex.* vltimo diſcrimine] .i. morte , quod vltimum ſupplicium & animaduerſio vltima definitur,l.vlt.D.de pœn.l.vlt.de ſepult. viol.l.31.omnes,C.de epiſc. & cler.vltima pœna,Sueton. in Iulio,ἐσχάτη τιμωρία Harmenop.& Nouel.153.nouiſſima exempla Corn. Taciti lib.12.& 15.

37. Ad exhibitionem tertiarum] lege vt in vet.*ad exhibitionem Thermarum,*

marum, quemadmodum epiſt.39. huius li. *Thermarum ædificia decora, & lauacbrum mundius*. idem mendum epiſt.16. huius lib. inſidet.

38. Commotione vexari] vet. *coemptione*.

39. Perennitas aquar.] Vlpian. l.1. §. quanquam, de aqu. quotid. & æſtiu. Theophr. de rerum diuiſ. τὸ ὕδωρ τὸ ἀέναον expoſuit. circunducto tereti labio] in omnib. veter. *cõducto tenti labio*. ore pleniſſ.] os fontis, infr. lib.3. epiſt. vlt. paulò pòſt, caput fõtis vocat: & Vlpiã. l.1. D. de aqu. quotid. & æſtiu. in calores ſint maximè rediturae] vet. *calores ſint maxime red. Alij, calores ſint maximus reddituræ*. cõplexib. illigari] vet. *complexionib. ill*. nã protinus ſaxo ſuſcipiente colliſa] v. *nam protinus à ſuſcipiente colliſſa*. influẽtem intus] v. *defluens intus*. non fuiſſet admiſſum] v. *non eſſet amiſſum*. repetit algorem.] v. *recipit algorem*. protinus inueniri] v. *potius inu*. illic tacita] v. *hic tacita*. germine] v. *gramine*. amœnia] v. *amæna*. APONVM BENEFICIALIS NOMINAVIT ANTIQVITAS] ſi veterum amamus, nullum homini maius à Deo donum concedi poteſt, ſecunda corporis valetudine: ex qua morum cõditio quadamtenus temperatur. Ælianus de Socrate. hinc ἄπονος id eſt labore carẽs, à Iulio Polluce Onomaſticῶ lib. ἄνοσος καὶ ἀνόσητος exponitur. Fontem igitur Aponum morborũ expertem, quod ſummi beneficij ac felicitatis loco ponitur, ſignificat Caſſiodorus. Virgulta quoque noxia] Arborum radices fabricis inferunt ruinã, inf. lib.7. epiſt.6. l.1. C. de aquæ duct. l.1. C. de interd. Harmenop. lib.2. tit.4. περὶ φυτῶν ἢ τῶν φυτῶν καταφύτευσις ὡς τὰς ψυχάσας ταῖς οἰκίαις ἐπιφέρει βλάβας ῥιζοβολοῦντα γὰρ φυτά, &c. Locus huic ſimilis ac ferè geminus.

40. Rex Francorum] Luduin, vel Ludouic. ad quem ſequẽs epiſtola ſcribitur, à Theoderico citharœdum dono tulit, ſicut rex Burgundionum Gundibaldus duplex horologium, vnum totius motus cæleſtis, alterum 46. horarum Solis, epiſt poſtrema ſup. lib. complẽdum] *compellendum*. adiacet enim nobis] v. *vobis*. dulcedine modulatur] *modulatur*, abeſt vet. viratã turpi] *humatã tur. am*. appetentiã bonorũ] v. *appetitũ. bon*. ſaltationes] vet. *ſolutiones*. auctorũ] v. *actorũ*. modis quindecim] *modis omnib*. vt in vet. & fide dicente lyra] vet. & *fidem dante lyra*. attributa] v. *tributa*. non poterat m.n.a. ſuperabat] rectiùs in vet. *non poterant melius non aduertendo ſuperabant*. Hæc enim verba ad nautas & ſocios Vlyſſis omninò referẽda ſunt. pro ãnimæ ſoſp. v. *pro animi ſoſp*. En quod ſeculũ] vet. *Et quod ſec*. promouendos animos] al. *permouendos anim*. non præualeant] al. *non valeant*. muſarum] in v. *nuſſarum tela*. texitur] v. *tegitur*. cæleſtis illius] vet. *cal. illis*.

vlt. epiſt. LVDVIN] ideſt Clodouæo, quia Ludouicus dicebatur, inquit Hermann. Contractus in Chronico: & ait victoriam Alemanorũ, quã hîc nunciat Theodericus circa annum Chriſti 508. Anaſtaſiani verò imperij 18. contigiſſe, Felice & Secundino Coſſ. affinitate] nam Theodericus, vt regni ſui vires ſtabiliret, Adelphedam ſororem Francorum Regi copulauerat. Matthæus Palmerius. parentum veſtr.] Nam Theodericus ſororem Clodouei in matrimonio habuit. Gregor. Turonen. gẽtili-

tas]erat ergo tunc Clodouæus non amplius gẽtilis,ſed Chriſtianus iam factus.innumerabilem nationem]reparabilem vocat Ammian.Marcellin.in auctoribus]v.*in actorib.* quia ex primariorum] v. *quando & primariorum*.illis remiſſi] vet.ſic,*illis remiſſus*.celantur exterriti]al. *celantur exterriti*.quia ad vos eum iudicaſtis]v.*quia vos iudicatis*.

LIB. III. Epiſt.1. VISIGOTHARVM] ideſt Viſigothorum qui Aquitaniam tunc obtinebant. Clodouæus & Alaricus elegere arbitrum belli Theodericum : cuius arbitrio nolens parere Alaricus à Clodouæo victus eſt. Ammon.Monach.lib.1. cap.20. Francorum Regem]Luduin ſeu Clodouęũ,de quo in nouiſſima ſuperioris libri formula,& huius li. epiſt.3.populorũ ferocia corda.]rectius in vet. *populorũ ferocium corda.* vt nobis]vet.*vt vobis*.duos nobis]vet.*duos enim.* affinitate cõiũctos] vt ſup. li.prox.epiſt.vlt.Gundibaldũ]regem Burgundionum,de quo ſup. extr. lib.1.epiſt ad quem hac de re epiſtola ſequ.proximè ſcribitur.

2. Hundibaldo]v.*Gundibaudo*.de quo ſup.epiſt.ſuperiore.quia illud in vobis]v.*quia illi in nobis*.

3. Herulorum Regi,&c.] *Thoringorum Regi*.is eſt Herminifridus , ad quem extat Theoderici epiſt.cap.1.lib.ſequ.Gundibadi Regis]vet.*Gundibaldi R.*Regem Luduin]v.*regem Cluderium*.arbitrium]v.*iudicium*.cui offertur]v.*offeretur*.Henrici]vet.li. *Enrici*.idem Caſſiodorus Enrici meminit lib.5.epiſt.39.ſenioris]patris ſcilicet Alarici Regis Viſigothorum,vt epiſtolis ſequentib.patet.Reddite filio]*Alarico*.

4. LVDVIN REGI]vetus,*Ludouico R.*adeo inter]v.*ideo int.*ſe poſſint gentium vota]vet.*ſe poßint gentibus gentium vota*.arma mouere]v.*arma cõmouere*.expetatur]v.*exſpectatur.* & illis]v. *& illos et illos*.amicos veſtros] v. *amicos noſtros*. ideſt regem Gundibaldum & Herulorum regem, &c. magno opere] v.*magnopere*.vult alium]v.*vult alterum*.

5. In pluribus]vet.*in plurimis*.ſub leuitate præſtatur]in veterib.*ſub leuitate preparatur*.maximum felicitatis genus]vet.*maximo felicitatis genere*.

6. Frondeſcat]v.*floreſcat*.nobiſcum gig.*vobiſcum g.*qui cùm]v.*quẽ cum*. al.*qua*.dona conf.] v.*dicta confirmat*. adunate ſententias veſtra] v. *adunate ſententiam veſtram.veſtra eſt*.

7. Iuſtè debentur]v.*iure deb.*

8. Binorum & Ternorum]inf.lib.7.epiſtol.20.fidei tempora]*fidem tempora*.legitur in vet.

9. Conſtruere]vet.*conſtituere*.quàm dolorem]in vet.*antequam dolorẽ*. contrahat]*contradat*.

10. ARGOLICO]inf.epiſt. 29. huius lib. Hic per hanc formulam creatur præfectus vrb.in locũ Agapiti,de quo ſup.lib.1.epiſt.6.30.& 32.

11. Laude virtutis]v.*laude virtus*.cuius maximam facundiam]in manuſcr.*cuius innoxiam*.abundaret] v.*abundauerit*. tedamus] v.*credamus*. nos numerum]v.*nimirum*.

12. MAGISTERIA DIGNITAS]de hac pòſt lib. 10.epiſt.33. Magiſter officiorũ,qui militibus prætorianis præficiebatur,Zoſimus libro

hiſtoriar. Cuiacius in tres poſtremos Codicis libros. Maximã] v. *innoxiã*.

13. Indiſcreto] v. *diſcreto*.

14. VENERABILI.] adde, EPISCOPO. in auctorem] v. *in actorem*. ſæpenumerò iſtæ inuicem voces commutantur.

15. THEODAHADO] hic poſteà regnum Gothorũ adeptus eſt: ad quem extat Theoderici epiſt. 39. lib. ſeq. illuſtris Sonæ] v. *ill. Sano*. inuenta calliditate] repone ex vet. *inueterata calliditate*. machinatione dilato] v. *machinatione dilatato*.

16. GEMELLO] vet. *Gegiello*. ſubiectas] rectiùs ex manuſcriptis, *ſubiugatas*. in Gallias] Theodericus Gallias Francorum oppreſſione liberauit, Venantio & Importuno Coſſ. vt idem Caſſiodor. noſter in faſtis cõſularib. ſcribit.

17. Noſtros] vet. *veſtros*. moribus togatis] Togati mores barbaris opponũtur. Toga Romana fuit, l. 32. ſed etſi accepto, D. de iur. fiſc. Plin. li. 4. epiſt. Audiſtine. Cic. pro Cor. Balbo. *Carent vſu toga peregrini, barbari, & ij quibus aqua & igni interdicitur*. Paul. lib. 3. tit. 4. cingulũ Romanos cinxiſſe annotatũ à Macrobio eſt lib. 6. ca. 5. Saturn. & infrà Caſſiod. in formula præfect. vrb. *habitu te togatæ dignitatis ornauimus, vt indutus veſte Romulea iura debeas affectare Romana*. æquitate noſtri temporis] Solenne eſſe Principibus ſui ſeculi ſectam, felicitatẽ, mores, leges, laudes denique celebrare, crebra in eorum conſtitutionibus mentio docet, ſup. lib. 1. epiſt. 6. *ſeculi beatitudo*. lib. 2. epiſt. 13. *noſtri tẽporis iuſtitiam*. Iuſtinian. *ſecta noſtrorum temporum non patitur*. l. vlt. C. de pact. *obtrectator noſtrorum temporũ*. l. vn. C. ſi quis Imp. mal. ad quam legem Græcus ſcholiaſtes Baſilicon lib. 60. colligit, eum qui principis ſeculum criminatur, principi ipſi maledicere videri, quo de inſtituto aliquando in Selection. libris, quos propediem editos curabo, ediſſeram.

18. potueris] v. *poterit*.

19. DANIELI THEOD. R.] in vet. leg. *Commonitoriũ Danieli Theod. Rex*. ab hac occaſione taxari] veteres, *ſub hac occaſione taxata*. moderatio pro merentibus] rectiùs in manuſc. *miſeratio pro ementibus*.

20. GRIMODÆ SAIONI] alij *Kinula*, al. *Trimulæ S*. ſalutaribus inſtitutis] v. *ſalut. conſtitutis*. præfatus] v. *præfectus*. cum alio eiuſd. meriti] Iure ciuili raptores in triplum teneri nemo neſcit. In peruaſorem qui in alienos agros irrumpit, actio in duplum redditur, ex Conſtãtini ad Baſſum conſtitutione, quæ extat apud Iul. Frontinum, de limitib. agror. & l. 4. C. fin. reg. nequeat inueniri ad nos reducite] vet. *neq; reperiri ad nos deducite*.

21. Plus ſapiant] in manuſc. *plus capiant*. renouata regreſſio] vet. *renouata egreſſio*. hab. Romæ] vet. *hab. Romana*.

22. Habere propiciũ. nam cui licet habere] v. *videre propiciũ. nam cuilibet hab*. credis] v. *credis*. noſtra colloquia] Colloqui cũ Imperatore magnũ quidpiã rex Theodericus cẽſet: vt & menſæ adhiberi, qua de re infrà pluribus lib. 6. epiſt. 9. & nos nonnihil lib. 3. cap. 13. Select. attigimus.

23. COLOSSEO] al. COLLESO, de quo epiſt. prox. ſequ. Sirmien-

ſem Pannoniam)Sirmienſis Pannonia quondam ſedes Gothorum,non paucæ Cæſarum conſtitutiones in Codice extant datæ Sirmij,earũ ſubſcriptio indicat.Gothorũ poſſis demonſtrare iuſtitiam)Gotthorum tamen gentem perfidam,at pudicam ait Saluian.lib.7.de prouidentia: inter quos nulli ſcortatores,nulli impudici ſint,niſi Romani. conſuetudines inolitas)inf.lib.7.epiſt.2.& ſuprà li.1.epiſt.10.Conſuetudinis nomine intellige id quod ſolet pendi,videlicet tributum.Solennia vectigalia vocat l.1.ff.de munerib.& honorib. Iuſtinian. τὰς ὡρισμένας συνηθείας, Nou.123.& 128.cùm propriè abiurator alieni) v. *cũ pro re abiuratus alien.* noſtris verè iudiciis)v.*noſt.ver.iudicibus.*)

24. concitentur)vet.*conferantur*.Coloſſeo)v.*Colleſo*.viribúſque potenti)v.*vir præpotenti*.in futurum)v.*in futuris*.patientiam) v.*parentiam*, vt infrà lib.7.epiſt.27.l.1.C. qui pro ſua iuriſd. ind. da. poſ.*parentiam* autem paulò pòſt,& obſequia pro eodem vſurpauit. Non nemo *parentiã* legit, d.l.vn vbi vulgò *patientiam*, vt hîc mendoſè prius ſcriptum Iacobi Cuiacij διὸσοχία reſtituit lib.1.cap.6.obſeruat.

25. Indictionis)ſic veteres:al.*indictum*.explorante repertum)vet. *exp. compertum*. deprehendere feſtinamus)v.*comprehendere feſt*.vbi rigorẽ) vet. ſic:*vbi auxiliante domino.*

26. OSVNI)alij,SIMEONI.Simeonem itaque)aliàs,*Simeonium*,vel, *Simecinum itaque.*

27. Comprobatum)v.*probatam*.ad noſtram laudem) *noſtram*, abeſt à manuſc. diu & varia perſecutione) v.*diuuaria & varia* p.ſociarentur) v. *ſatiarentur*.qui te)v.*quid te.*

28. Ornaſti conſcientiæ)v.*orn. de conſcientia.* quia multi te poſitum in poteſtate neſciunt)vet.*& qui voluit te poſitum in poteſtate neſciuit*. precio)v. *præmio*.gratiã contuliſſe)v.*gratiã retuliſſe*.quod benigna)v.*quod de benigna.*

29. ARGOLICO)eidem reſcribitur epiſt.11.30.& 33. huius lib.hoc ſunt.) v:*hæc ſunt*.ac eorum)fortè legend.*actorum*.in vet. lib.ſcripiũ offendi,*actoris*.habentur) v.*habetur*.in ſegetem coaleſcunt) in vet. ſcribitur, *in ſegetem caleſcunt*.cum interlineari hac gloſſa,*coaleſcunt*. quibus illud atque illud vocabulum)v.ſic:*quibus illud atque vocabulum*.al *aqua*. locus videtur corruptus.voluerit)*maluerit* ac eorum ſupplicatione) vet.*actorum*. al. *auctorum ſupp*.deformis ruina) Deformitas ruinam ædificiorum ac murorũ ſignificat,vt inf.lib.7.epiſt. 6. in Comitiua formarum oſtendimus. Virgil.12.Æneid.*accendere bellum.Deformare domum*,id eſt,euertere, l.23. Léxque tutores.C.de adm.tut.iubet tutorem deformatum pupilli ædificiũ reficere,deformes ruinæ,l.4.l.5.C.de ædif.priu. Lamprid. Alexãdro Seuero,*theatrum Marcelli reficere voluit multis ciuitatibus, quæ poſt terræmotus deformes erant, ad inſtaurationem operum & priuatorum & publicorum pecuniam ex vectigalibus dedit*.l.4.& l.16.quicunque,C.de oper.publ.adde quæ infrà in Comitiua for.adnotaui lib.7.epiſt.6.

30. Debeamus)v.*debemus*.erigere,quæ)v.*eligere quã*.ciuitatis cloacas) de cloacis vrbis Romæ inf.li.8.epiſt.29.fluuios,quaſi) vet.*fluuios quoque.*

per ingentia ſigna) al. *per ingentia ligna*. ſuſpicor legendum, *ſtagna*. arg.l. vn.vt in fluminib.publ.nauig.li.& l.2.§.ſi quis cloacam.§.ideò, Ne quid in loco publ.& Salluſt.lib.4.hiſtoriar.apud Nonium. *Mœnia oppidi ſtagnabant redundantibus cloacis aduerſo æſtu maris*. Stagnum enim Varroni ac Feſto dici placet, quòd in eo aqua ſtet. Sed & infrà lib. ſequ. epiſto.50. *liquida fluenta decurrere*. ne præcipitato torrẽti marina poſſint) vet. *nec præcipitatorem marina poſſunt*.

31. Reip.noſtræ infatigabilem curam] v. *Reipub.noſtram inf.cur.* vbi quicquid) vet. *vt quicquid*. exhibetur] v. *exhibeatur*. parua) v. *praua*. aquam formarum) emendo, *aquarum formam*, ex l.1.l.6. omnis, de aquæduc. Cod. lib.11.epiſto.6.lib.7.in formula Comitiuæ formarum vrbis. Formæ autem pro ædificio ac ſtructura, l.27.ſi pẽdentes, §.ſi quid cloacam, D.de vſufr.formam aquæductus Vlpian. Harmenopolus libr.2.tit.1.agens de ędificiis ex aliena extructis materia, τὰ εἴδη vocat, περὶ τῶν ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης ſιſνομένων εἰδῶν legum culmina) in vno manuſcr. *longa culmina*. Tricennij præſumptione) rectiùs in vet. *præſcriptione*. tentatum) al. *tentandum*. quæ ſupra mem.) *ſupra*, non eſt in vet. infrà lib.5.epiſto.37.in fin. Procop.lib.3.de bello Vindelic. æs) vet. *æris*. more iuſtit.) in duobus veteꝛib. *noſtra*.

32. Perdurantes) vet. *perdurantem*. Per indictionem) v. *per indictam*, vt inf.eo.lib.epiſt.40. Precioſum vectigal.) in ſcriptis legitur, *prec. vectigale*. Pecunias exigamus) al *pecuniæ exiguntur*. *Quid enim à domino agri exigas, quẽ eum nõ coluiſſe cognoſcas?* Auidiores tributorum à principe inductorum exactores D. Chryſoſtomus inſectatur, qui ab agricolis ea quæ ne terra quidem protuliſſet, flagitarent: eóſque in comparatione reg. & monach. communes regionis hoſtes vocat, nempe κοινούς τινες πολεμίους τῆς χώρας ἅπερ οὐκ ἐξεώλισκεν ἡ γῆ ταῦτα τοὺς γεωργοὺς εἰσπραττομένους. Puteolanis ſemel c l м.modiorũ donata: Symmachus lib.1.epiſt.39. Et publicanos remiſſionem petentes tertia mercedis parte releuauit Iul. Cæſar, auctor Sueton. Huc pertinet l.25.ſed addes, §.vis maior, D. Locati: & lib.4.epiſto.7.infr.& quæ à Bartolo in hanc ſententiam diſſeruntur, in l.11. Cotem, §.vlti.D.de public.vect. & commiſſ.

33. Vota veſtra) v. *vota noſtra*. extraneus) vet. *extrinſecus*. ſuperbo) al. *ſuperne*. viros eligere) v. *viros emergere*. circa referendos Curiæ) in vet. *circa reuerendos Cur.* alij malunt, *Referendarios*, *Referendos* tamen legitur etiam li.1. epiſto. 41. Fortè digamma Aeolicum eſt, cuiuſmodi & illa in Etruſcis Pandect. *Ventorum Fi*, pro, *ventorum vi*, l.9. ſi poſt, de petic. & comm. rei vend. *Præfuerint*, pro *Præbuerint*. l.3.de vacat.& excuſ. mun. *Aduixa*, pro *Adfixa*, l.52.librorum.§.ſi quid igitur, De leg.3. *Prouecta*, pro *Profecta*. l.35. ex facto, in fin. De hæred.inſtit. & ea quæ Donat. in Terentij Andriam adnotauit, *Dafus*, *Serfus*, *corfus*, pro *Dauus*, *ſeruus*, *coruus*. Quintil.lib.1.ca.13. ita hîc *referendos*, pro *reuerendos*, eodem Aeolum more ſcriptum fuerit. Viderint qui in iſtis minutiis oculatiores ingenioſarum ſecularum laudem captant.

34. MASSILIENSIB. TH. R.] al. OMNVLO.ad ſecuritatem veſtram vel vtilitatem] v. *ad ſec. vel ciuitatem veſtram.* Comitem Maradũ) al. *Comitem Marabadum.* ſecuritatem] v. *ſeueritatem,* vnde noſtrum] *noſtrum,* abeſt veterib.

35. Conuelli] v. *euelli.*

36. ARIGERNO] al. AVRIGENO. Proinde firmius] v. *pro. Firminus.* permittat] v. *promittat,* motus veſtro] vet. *monitus veſt.* al. *monitu noſtro iudices.*

37. Probat ſibi iure] v. *probatis iure.* magis quàm imponenda] v. *magis quàm vobis imp.*

38. Bene geri] Al. *bene agere,* nitimur] v. *innitimur.* reſides] v. *regis.*

29. FELICI V. I. COMITI] in quibuſd. ſolùm legitur, FELICI. vitiantur] v. *iuuantur.* ſub antiquitate] v. *ab antiquis.*

40. Inſpeximus] v. *aſpeximus.* per indictionem quartam] v. *per indictã quartam,* vt ſup. epiſt. 32. cùm virius corporis fuerit deſtituta] ſic vet. codic. *cùm virtus robore fuerit deſtituta.*

42. Nimis] vet. *minima.* grauentur] v. *grauarentur.* de tam magna] *tam,* abeſt à vet. præbendæ] id eſt militaris annona. Vlpian. eius meminit, qui præbenda exercitui conduxerunt 19. inniti de teſtib. T. Liuius li. 2. belli ſecundi Punici, Gellius li. 15. cap. 4. Plaut. Perſa, *Aediles præbenda locauerũt.* Cæterùm, tribuenda, quod more ſolito tribuerentur, vt & probenda dixit Symmachus li. 1. epi. 6. & 8. Eo nomine beneficia eccleſiaſtica ſignificantur, tit. de præbend. & dign. & tit. de cõceſſ. præbend. & can. ſi quis dator, c. ex multis 1. q. 3.

43. VNIGIS SPATARIO] vet. VVINGIS PARTHARIO, al. *Spectario.* videbantur] v. *debebantur.* dubietate] v. *diminutione.* decent] v. *debent.* vt ſæpe aliàs.

44. Tempus nauigationis] Tempore hyemis nauigatio periculoſa: inde maria claudi dicuntur. Vegetius lib. 4. cap. 31. l. 6. Ciuitas, C. de off. rect. prou. Cic. lib. 2. epiſto. 6. ad Q. fratrem: *Adhuc mare clauſum fuiſſe ſcio, ſed quoſdam tamẽ venisse Hoſtia dicebant.* Hinc lucem mutuatur ſpecies à Scæuola tractata l. 122. qui Romæ, §. Callimachus de verb. oblig. prouiſione] Præuotianum exemplar, *promiſſione,* aliquantò rectiùs, tum ex eo quod ſequitur mox, *habetote fiduciam,* tum verò verſic. *quod noſtris verbis,* &c. id eſt promiſſione: quaſi diceret, quam vobis nũc de victualib. damus, non fallemus fidem.

45. ARIGERNO] al. AVRIGENO. Samareæ ſuperſtitionis] vet. *amara ſupereſt.* cùm ad humanos] vet. *cùm in humanos.*

46. Pietatis] v. *pietas.* puellæ Valerianæ] v. *lib. Valeanæ.* tibi patr.] *ſibi patr.* vt in vet. reformatus] vet. *reformato.* ius tibi ſit liberum] *liberum,* abeſt ab vno vet. minimè videatur] v. *minima vid.*

47. CASV FACTA CÆDES INDVLGETVR.) conſuliæ nõ fit gratia. Imò excepta ſemper intelligitur, quia capite vindicatur. l. 1. l. 3.

l.4.l.7.l.8.C.Th.de Indulgentiis criminum.

INTRA ECCLESIÆ SEPTA REFVGIENS]C.Theod.li 9. tit. 47.de his qui ad Eccleſias confugiunt.li.1.C.Theod.tit.12. Luithprandus li.1.c.9.li.3.ca.4.c.6.ext.de imm.Eccleſ.Sozomenus li.8.c.7. Soctates.li.13.cap.5.

Humani ſanguinis effuſione polluũ]Præclarè Lactāt. li.1.& in epitoma diuin.inſti.Plat.li.9.de legib.Phil. de legib.ſpecialibus,Porphyrius περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς.Imperatores Gratian.Valen. & Theo. cùm cæteris reis vinctis crimina condonarent,exceperunt eum qui *parricidali furore raptus ſanguine proprio manum tinxit,& qui cuiuſque hominis cæde maculatus eſt*.l.6. Paſchalis,tit.38.de indulgẽtiis,C.Theod.li.9. abſumit) v.*aſſumat*.ſcilicet quia naturæ] vox,*natura*,abeſt ab vno exempl.primitus erupiſſe] v.*ignitus erupuiſſe*.apud Pruſiam] v.*apud Burſiam*.

48.MVNITIO IN OTIO FIAT] Senec.li.2.epi.18.In ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparet, & cõtra iniurias fortunæ inter beneficia firmetur: Miles in media pace decurrit ſine vllo hoſte,vallum iacit,& ſuperuacuo labore laſſatur,vt ſufficere neceſſariò poſſit. Quem in ipſa re trepidare nolueris,ante rem exerceas. Iſocrates monet, ſpontaneos eſſe labores adeundos,vt ardentius perferamus.

Vobis] lege,*nobis*.craſus] v.*craſſus* cum inferiori] vet.*cùm in inf*.ſine pugna] Briſſon.*ſub pugn*.prudentiæ] al.*prouidentia* quæ non putatur] al. *quod non putatur*.vnde) vet.*vndu*.quando neceſſaria iudicatur,aliàs, *neceſſe indicitur*: quo modo Lucas de Ponna ad l.3. C. de quib. munerib. & præſtat. li.10.hunc locum proferens legiſſe videtur.

49. Latenenſis] vet.*Cathemenſis*.vet.ſubditi] *ſubiecti*.ſi id quod poſſ.] al.*ſi quid poſſ*.al.*quicquid*.eripitis] vet.*eripit*.

50. Inſtitutis] v.*conſtitutis*.ad labores] v. *ad laborem*.

51. Euacuatio] v.*euacuator*.lubricum] v.*ludibrium*.Ænomaus] v. *Inomagus*.vt putabatur cõſilio geri,vbi magis capitis] v.*vt putabant c.g. vbi imago capitis*.roſeus coſtati] v.*ruſſeus aſt*.quadrigæ celetes] vet. *quadrifaga*.cel. Roiæ orientis] in manuſc.*Eoa orientis*.poſtulati] v.*poſtulanti*.menſibus cõditio] v.*miſſib.cond*.puretur] v.*videtur*.erectionibus] v.*exceptionibus*. profiterur] v *profiteretur*.volitantes] v.*voluntates*.potior turba] *potius turba*.paucos enim] al.*paucas enim*.

52. Leontium] al. *Lucentium*. Grammaticam diſciplinam] in vno exempl.*drammaticam diſciplinam*.artem logiſticam] ſic in veteri: al. *logicam*,alij etiam,*logiſtam* nomen eſt veſtra] vet.*nomen eſt impoſitum veſtra*.diſciplinæ illæ] *illa*,abeſt à vet.deberet oculis] vet. *debet ocul*. dictis auditoriis] in manuſc.*dicas audit*.Hyrummetricus] al. *Trometricus*. more vaſtiſſimi fluminis] & contrà flumina vice cenſitorum funguntur,l.30.ergo,alluuio,De acq.rer.dom.

53. Salix lenta] ſic in veterib.rectè.Virgil.ecloga.3. *Lenta ſalix fœto pecori*. in quibuſd. *lata*. ſunt & alia] vet.*ſunt & illa*. ſapores aquarum]

vox, *aquarum*, abeſt à veterib. de ſapore aquæ Vitruuius lib. 8. cap. 1. quo in lib. & Seneca lib. 3. natur. quæſt. multa de aquis, quæ nunc prudens omitto, diſputantur.

Lib. 4. epiſt. 1. HERMINAFRIDO] alij HERMAFRIDO REGI THORINGORVM, de quo epiſto. 3. lib. 3. deitate) v. *diuinitate*, neptem caro pigniori) v. *neptis*. impleat] al. *compleat*. veſtris) v. *noſtris*. Hi ſunt ſub] *ſunt*, abeſt à vetere. incedunt enim molliter, ſeſſores ſuos inſanis] v. *incedunt molliter ſeſſores inſanis*. deſtinauimus] al. *deſtinamus*. copulauimus) al. *copulamus*. litteris doctam] Vxoris dotes doctrina, mores, forma, genus, dignitas: ſed principem locum eruditioni tribuit. Solebant autem veteres, puellas erudire. Liuius li. 3. de Virginia, Plin. li. 1. epiſt. 17. Athen. lib. 13. Lucian. *περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων*, Plutarc. *περὶ παίδων ἀγωγῆς*. Galieni Imp. tempore puellæ & viduæ Plotini philoſophi ſcholam diſciplinæ cauſa frequentabant, cuius inſtituti meminerunt Iulian. lib. 4. Vbi pupil. educ. Gordia. lib. 15. ſi paterno, C. de neg. geſt. argentea] Veluteus color nuptiis dicatus fuit, ſicut ex Catullo & Apuleio eximiæ doctrinæ vir Turneb. probat lib. 28. cap. 2. Aduerſar. ita & argenteus ſeu candidus, vt ex hoc loco conſtat, Apuleio lib. 7. de Aſino, Val. Max. li. 2. cap. 1. Plutarc. in Problem, Vnde in luctu interdicebatur, Paul. lib. 1. ſentent. tit. vlt. *Qui luget*, inquit, *abſtinere debet à conuiuiis, ornamentis & alba veſte*. Aeſchines oratione contra Cteſiph. exprobrat Demoſtheni, quòd triduò poſt filiæ vnicæ obitum λευκὴν ἐσθῆτα λαβὼν ſacrificarit.

2. Videantur] v. videatur. Sume itaque arma] arma, abeſt à vetere. adoptio per arma] infr. lib. 8. epiſto. 1. & 9. de qua ne quidquam hîc amplius adnotem, impedior doctiſſimi viri Pithœi, ſagaciſſimi rerum antiquarum perſcrutatoris diligentia; qui hunc ritum lib. 1. Aduerſ. exſequutus eſt. Sic inueſtitura fiebat baculi & anuli traditione: ca. 4. de conceſſ. præb. ſic manumiſſio apud Longobardos per ſagittam. Paul. Diacon. li. 1. de geſt. Longobard. Sed hæc aliàs fortaſſe fuſiùs.

3. SENARIO V. I.] al. SENATORI V. I. ad ornatum palatij] in vno vet. *ad ornamentum pal.* videre decet] al. *viuere decet*. per indictionem quartam] al. *per indictam quartam*. alij, *indictam materiam*. tede itaque adhuc bonis actibus tuos ad potiora ſucceſſus, ſciens gratiam noſtram] exemplar Præuotij hanc ſcripturam habet: *tende itaque adhuc bonis actibus tuis ad potiores voces. Suſcipiens gratiam enim, &c.* Lectio ſatis arridet, ſed fortè pro, *ſuſcipiens*, legendum, *ſciens*, vt in excuſſo libro.

4. Relinquitur] Diuionenſe exemplar, *requiritur*, ſed minùs apto ſenſu. Senarium] idem exemplar, *Senatorium*, rectè, infrà hoc lib. epiſt. 7. inſcriptio, SENARIO. Vtilitas] in veteribus lib. legitur, *humilitas*, & rectiùs. imponitur] v. *interuenit*. Verùm inter] in exempl. Præuotiano auctior hæc verbis aliquot habetur ſententia hoc modo: *Modus etiam, raró interuenit. garrula res eſt lætitia, nec enim præ gaudio poteſt ſpiritus contineri: verū inter &c.* Itaque reponendum videtur ex varia codicum collatione: *Modus etiam raró lætis rebus imponitur, qui magis triſtibus interuenit. garrula res eſt lætitia.*

lætitia. Huic ſententiæ ſuffragatur Symmach. lib. 2. epiſto. 7. *Quippe lætitia,* inquit, *loquax res eſt atque oſtentatrix ſui, adeò vt magnæ parti hominum nulla ab hac cautio ſit.* Idem epiſt. ſequ. *In ſerenis frontibus animorum indicia perleguntur. non enim ſe capit exundantis lætitiæ magnitudo, ſed delignata pectorum latebras ita multa & candida foris prominet, vt intelligatur non ingentior eſſe quàm verior.* Apuleius lib. 3. Florid. *Nam nunc lætitia facundiæ obſtrepit, & cogitatio voluptate impeditur, ac mens occupata delectatione mauult impræſentiarum gaudere, quàm prædicare. Quid faciam? cupio gratus videri. ſed præ gaudio nondum mihi vacat gratias agere.* Nouum eſt enim) γνώμη perpulchra. *nouum eſt, ſub amore principis cuſtodire modeſtiam.* pro eo quod diceremus, arduum eſt eos qui apud principem plurimũ poſſunt, ſe moderatè ſummiſſéque gerere. Nouum, id eſt magnum, tit. de publ. iudic. *noua pœna,* pro atroci Seruius Honorat. in illud Virg. *Pollio & ipſe facit noua carmina:* & in illud, *Quis nouus hic noſtris,* &c. Galenus apud Hippocrat. νεανικῶς interpretatur γενναίως, vel σφοδρῶς, vel ἰσχυρῶς id eſt, generoſè, valdè, vehemẽter. hæreas rectè.) non, *habeas,* vt al. *perperam habeas.*

5. Extollere deuotorũ] deuoti pro ſubditis. empta largiùs anguſtiore precio diſtrahantur] locus communis. grande commodum) hic precia rerum variantur, l. 63. precia, ad Falcid. commerciorum mater neceſſitas, l 1. de contr. empt. vẽditoribus) Præuot. lib. *Venditionibus.* ſiue Thuſciæ] al. *Syriæ Tuſciæ.* Fideiuſſoribus] al. *fideiuſſionibus.* quando fames totũ ſolet contemnere &c.] Famis tempore omnia carius venduntur: imò & liberi à parentibus diſtrahuntur. Valentin. Nouell. 11. *Notum eſt.* inquit, *proximè obſcœniſſimam famem per totam Italiam deſæuiſſe, coactóſque homines filios & parentes vendere, vt diſcrimen inſtantis mortis effugerent.* Paul. lib. 5. tit. 1. ſentent. l. 2. de patrib. qui fi. diſtr. Annibale Caſſitium oppidum obſidẽte, Strabo lib. 5. teſtatur ὡς ὑπὸ λιμοῦ διακοσίων δραχμῶν πραθέντος μεδίμνου, imò murẽ ea in obſidione 20. nummis vænisse, refertur à Plinio lib. 8. cap. 57. Val. Max. lib. 7. cap. 6. Vide epiſt. 27. lib. 12. infrà. expellere] vnus ex veterib. cod. *explere.* vulgata lectio magis placet. depellere famẽ dicunt alij.

6. Rempub. noſtram ſicut arma &c.] & Iuſtin. procœmio inſtit. & l. vn. C. de relig. & ſumpt. fun. Syneſius ad Pæonium ὑπὲρ τοῦ δώρου. Athenis fuit Eleaticum gymnaſium, vbi pari litterarum & armorum cura ſtudióque exercerentur, διδασκαλεῖον λόγων τε καὶ ἅμα καὶ ὅπλων ὁμοτίμως ἐπεμελήθησαν. Studiorum cauſa liberos] Fuere olim domicilia literarum omnium optimarum Athenæ, Rhodus, Roma, Berythus, Conſtantinopolis, Alexandria. affatus] lib. Diuion. *affectus.* clatum] v. *charum.*

7. SENARIO] lego, *Senatorio.* trabium] v. triremium. reſtitiſſe] al. *extitiſſe.* modiationem tritici] modiatio, modius. Epiphanius περὶ σταθμῶν. l. vlt. C. de naufrag. li. 11. l. 32. cum Nauarchorum de nauiculariis li. 13. C. Th. l. 16. cùm non frumentum, C. de vſur. Calculus modiationis d. l. vlti. vbi obiter obſerua, *lacunam diſpendij* eo ſenſu dici ab Honorio & Theo. quo *lacuna ærarij,* Symmacho li. 1. epi. 19. Gellio *famæ lacuna.* li. 11. c. 3. Cice-

roni Vertina 4. *μοδισμὸς* longè aliud in legibus naualibus Iuſtiniani. vltra naufragium velle deſæuire] Humana ſententia: cui non abſimile illud Vlpiani videtur, *Si labes facta ſit, omnémque fructum tulerit, damnum coloni non eſſe: ne ſupra damnum ſeminis amiſſi mercedes agri præſtare cogatur.* Nam vis diuina, quam θεοῦ βίαν, vel vt apud Harmenopulum eſt, θεομηνίαν vocant, *non debet conductori eſſe damnoſa, ſi plusquàm tolerabile eſt, læſi fuerint fructus.* l. 11. ex conducto §. ſi vis l. 25. ſi merces. ff. locat. & cond. Naufragiorum legibus hæc quoq; adſcribitur, NAVFRAGIA AD PVBLICANOS PERTINENTO. l. 1. C. Th. de naufrag. lib. 13. tit. 8. Quod per anriquum eſſe ex Hermogene & Fortunatiano liquet: ne ex calamitate miſerorum fiſcus luctuoſum lucrum captet. d. l. 1. l. 2. l. 5. l. 11. C. Iuſtinianeo, de naufrag. intra anni ſpatium naufragus remedium ex indulgentia conſequitur. Hoc addit l. pen vt confeſtim & leuato velo eiuſmodi cauſæ cognoſcantur. immania elementa] In manuſc. Præuot. non *elementa*, ſed *pericula conceſſiſſe*, legitur. excuſſa tamen lectio defendi poteſt. Noſter Caſſiod. inf. hoc lib. epiſt. 19. de nautis, *quos frequenter plus affligunt damna, quàm ſolent nudare naufragia.* Seneca li. 7. Cõtrou. 1. *O maria, iuſtiora iudicijs, ô meliores procellæ patre, &c.*

8. FOROIVLIENSIBVS] al. FORÆLIVIENS. profeciſtis) vet. *vnus, proſpicitis.* al. *profuiſtis.* Alſuanum] al. *Alſuanum.*

9. Adoleſcentia peruia videtur incommodis] Circunſcriptio adoleſcentum Lætoria lege prohibita, Cic. 3. offic. & de nat. Deor. Iul. Capitolin. in Antonio philoſopho, l. 2. C. Theod. De donat. lib. tit. 12. Inſidiæ fiunt adoleſcentibus. l. 1. de Minoribus iuuenibus] al. *iuuentibus*, vt Præuot. lib alij, *viuentibus.* Paula) al. *Palla.* tenorē] duo veteres, *tenore.* rectiùs. Pœnale murmur, Iuſtinianus Nouell. 115. γοητείαν dixit, id eſt magicos ſuſurros, interprete Iuliano, qui fiunt manibus accitis. l. 6. C. de malefic. & mathem. Aurelius Prudentius li. 1. cõtra Symmachi relationem, *Murmure nam magico tenues excire figuras, Atque ſepulcrales ſcire incantare fauillas.* Cedrinus de Apollonij Tyanei præſtigiis pag. 33. γοητείαν ab eiulatu ad ſepulchra deducit, nempe ἀπὸ τῶν γόων καὶ θρηνῶν τῶν περὶ τοὺς τάφους τοῖς τὸ τοιοῦτο ἐπιτηδεύουσι γινομένων. infrà lib. 9. epiſt. 18.

10. Fœdum eſt &c.] Pignorationes, & quas Repræſalias dicunt, prohibet Theodericus & Zeno l. vn. vt nullus ex vicanis pro alienis vicaneorum debitis teneatur. lib. 11. C. Iuſtinianus Nouel. 52. & 134. & vim omnem à Repub. abeſſe iubet, vt non manu, ſe actione experiatur. Idq; iuri noſtro conſentaneum eſt, l. extat, & l. pen. quod met. cauſ. l. 9. negantes, C. de obligat. & act. Nihil manu] χειρῶν νόμῳ, id eſt vi, Pompon. l. 2. de orig. iur. *Omnia manu regis gubernabuntur.* Florent. *manu à regibus.* manuſcript. liber, *manuum legib.* Paulus, *aduerſus extraneos homines, ſi quid manu commiſerint.* Quod genus dicendi qui minus perſpexerunt, auſi ſunt integræ Pandect. Florentinarum lectioni ſubſtituere, modò, *manus*: modò, *in alium*: modò, *malum.* Et in Photij Nomocanone, tit. 9. ca. 7. Si epiſcopus aduerſus collegam συνεπίσκοπον actionem habens non agat, ſed cū

illo tractet χειρὶ πράξει, id eſt *manu, & vi agat*. Malè Henricus Agylæus, χειροτελέσει conatus emendare. fruſtrà, vt ex Concilij Carthagin. can. 121. & Iuſtiniani Nouell. 123. conuincitur. Vis omnis legibus infeſta, cũ inſuper habito magiſtratus imperio priuati ſibi ius ipſi dicunt. l. non eſt ſingulis, de reg. iur. ἀναρχίαν δικαιεστῶν vocat Harmenop. lib. 3. Epitom. titu. 5. ἀνάρχως Iuſtinian. le. Ruſtic. titu. 1. l. 6. conſuli) vet. *conſulari*.

Si per vim litigia] al. *ſi per iura litigia non terminentur*. Filius obligationibus paternis ſi non ſit hæres, exuitur] al. *alligationibus*, &c. Scribit verò Sextus Empyricus libr. 1. capit. 14. in fin. Pyrrhon. hypotheſ. legem eſſe apud Romanos, vt qui paternis bonis renunciat, non perſoluat patris nomina: Apud Rhodios autem diſſoluere æs alienum paternum compellatur. Quanuis non omnis filius eſt hæres, nec ſtatim inuitus obſtringitur æri alieno à patre conflato: à cuius hereditate (quod hodie licet) abſtinuerit, tot. tractatu de iur. delib. l. 12. cùm à matre, C. de rei vindicat. l. 15 æris, l. 24. ſi patri, C. de donat. c. non omnis 32. q. 2. Quare Alexander Pontifex Rom quod indiſtinctè reſcribit, filium patris debita exſoluere teneri, c. 1. de ſolut. id non ſimpliciter de filio, ſed ſecundum ea quæ ſæpius contingunt, de filio herede tantùm patris adeunte, accipiendum eſt, arg. l. 4. 5. 6. de legib. Vt plurimùm filius exiſtit hæres patris: cuius hereditas tacita quadam natura liberis addicitur. l. 11. in ſuis, de lib. & poſthu. l. 7. cùm ratio, D. de bon. damn. redimitione) repone ex Præuotiano cod. *redhibitione*. Sic ſæpe librarij m in b. contráque commutarunt. Martian. Capella typis editus, *currum ſumit*, ex manuſcripto emendandus, *ſubit*. Apud Luciferum pag. 3. *Caim ſumit ſententiam*. Io. Tilius, qui princeps eum auctorem luci reddidit, rectè interpretatur, *ſumere ſententiam*, pro, *condemnari*: ſed lectionis vitium non deprehendit, *ſubire, ſubit*. In vetere gloſſario, *tames*, pro, *tabes*: *colobella*, pro, *columella*. Apud Græcos connectuntur & hæc σάμος & σάβος, κόλυμος & κόλυβος, vt alij ante me obſeruarunt. In veteri lapide, *pectus commurat pice*: pro *comburat*. *direbere*, & *dirimere*: *proboſcis* & *promuſcis* promiſcuè, Plin. li. 6. ca. 8. & ibi Hermol. Barbar.

12. Semper auget princeps] ex vet. *ſemper augent principes*. mariti poſtpoſita] al. *mariti ſui poſtpoſ*. Archotamia] duo ex vet. cod. *Archotomia*. ſummota] v. *ſubmota*: quod quanuis leuiuſculum, non contempſi, vt varietate ſcripturæ admoniti ſtudeamus errorũ emẽdationi ſenſim aſſueſcere. auiæ cura tenerior) Ea vis eſt στοργῆς φυσικῆς πρὸς τὰ τέκνα, vt parentes malint liberis, quàm ſibi bene eſſe: & amor à natura hominibus inſitus deſcẽdat magis, quã aſcẽdat, l. 19. Inſti. D. quod met. cau. l. pen. §. de vno, D. de rit. nupt. propter propagationem ſcilicet tuendã ſtudio educãdæ prolis immortalitatem quandam generis humani natura commenta videtur, Ariſtot. in OEconom. καὶ τοῦτο γὰρ μόνον ἐκ τῶν ἀνθρώπων κατάστασις οὖσα θνητὴ ἐκ τῆς διαδοχῆς τοῦ ἀεὶ εἶναι τυγχάνει. καὶ αἱ τῶν γονέων εὐχαὶ τοῦτο πᾶσαι συντείνουσι. Quod Theoph. tit. de iure nat. adũbrauit,

ἡ φύσις ὁρῶσα δ' καθ' ἕκαστον τῶν ζώων θανάτῳ δαπανώμενον, διὰ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἐντεῦθεν παιδοποιΐας, καὶ τῆς πρὸς τυχόντας στοργῆς τέ καὶ διαδοχῆς τὴν ἀθανασίαν τούτοις ἐμηχανήσατο. Val. Max. de cēſoria nota: *Natura vobis quemadmodum naſcendi ita gignendi legem ſcribit, parentéſque vos alendo nepotum nutriendorum debito (ſi quis eſt pudor) alligauerunt.*

13. Vt quod poteſt) al. vt qui poteſt. ieiunus exercitus) En, cur tam multa annonæ militari noſtris legibus iure quodam ſingulari conſtituta ſint, de quibus aliàs. habeat quod emat) Miſerrima omninò caſtrenſis fames. quid deſignarit in Spendianis militibus Polybius lib. Porphyrius περὶ ἐμψύχων ἀποχῆς. lib. 2. quid Numantinis Val. Max. lib. 7. ca. 6. quid Romanis Liuius lib. 4. & Ammian. Marcellin. lib. quid Hieroſolymitanis Euſeb. 3. cap. 4. eccl. hiſtor. Ioſeph. antiquit. lib. 9. cap. 4. idem de bello Iudaico li. 6. ca. vlt. & li. 7. cap. 6. Vide huius li. 12. epi. 5.

14. GESILAE] vetus, BESILAE. ſua quiſque) vet. *quenque*, multò rectiùs. nam tributi & vectigalis nomine, prædia ipſa & poſſeſſores cōueniuntur, l. 7. Imperatores, D. de publican. Demoſthen. aduerſus Timocratem, ait tributa non à corporibus, ſed à poſſeſſionibus ſeu fundis deberi, τὰς εἰσφορὰς τὰ κτήματα οὐ τὰ σώματα ὀφείλειν. τὰ γὰρ ἀπὸ τούτων εἰσφέρομεν. l. 1. & 3. C. ſi propter publ. penſ. & tit. ſine cenſu vel reliq. fund. comp. non poſſ. Legem de publicanis & vectigalib. nō aduerſus homines, ſed aduerſus rem ſcriptam eſſe docet Quintil. declam. 341. Saluian. lib. 5. de prouidentia.

15. BENENATO] al. BENATO. quidam habent, BENEMATO. cùm nec robuſtiſſimos) vet. *cùm nos robuſtiſſimos*. debilibus] *flebilibus*, in vet.

16. Bellorum inſignita reportarat) vet. *bell. inſignia reportauit*. auctoribus) vet *actoribus*.] quoniam verſari) al. *quoniam aduerſari*.

18. Effoſſis cineribus) al. *effoſſis funeribus*. ſed nihil muta: ſic enim pòſt, epiſt. 34. Vbi inueſtigandi theſauri ius conceditur, *abſtineatis manus à cineribus mortuorum*. τὰ ἀκίνητα κινεῖν, Sudas. veritati dicta) *dicta*, abeſt ab vno vetere.

19. Siliquatici namque prſtationem) Siliquatici præſtatio rebus omnibus vænalibus imponebatur.

21. Nos eis reſpicis velle) al. *nos reſpicitis velle*.

22. Ritus de medio) al. *ritus è medio*. relatione] tres veteres habent, *relevatione*. prætextatum) v. *prætaxatum*. ſpectare) pro *expectare*: vt contrà, *exſpectant*, pro *ſpectant*. l. 3. C. de red. act. Paul. lib. 1. tit 9. lib. 5. tit. 6. ſenten. qui) ver. *quod*. Arigerno præcepta dedimus.) Inuit. epiſtolam ſequētem, quæ eiuſd. cum hac argumenti ad Arigernum inſcribitur. accumulat) vet. *cumulat*.

24. IVS PVBLICO IN LOCO ÆDIFICANDI CONCESSVM] cum hac tamen exceptione, *Si publico vſui non deſeruit* addit & alteram, *Ne vicino quoque officiat ædificatum opus*. l. 2. ff. ne quid in loco public. In Spoletina) al. *in Spolica*. Catafi] al. *Thuraſi*. al. *Poſturaſ*.

25. Bonæ apparentiæ niſus] ſcribe ex vet. *bonæ appetentiæ niſus*. quod virtutis conſcientiam]rectius ita:*quod virt. conſcientia*.

26. MASSILIENSIBVS] libri vet. VNIVERSIS MASSILIÆ CONSTITVTIS. quam regionem]al.*quam religionem*.

27. TERVTHAR] al.SVZVZAN.al.FERZ.alij etiã, THEZVTHZAR. aliquos]v.*aliquatenus poſtmodò*. ciuiles]v *inciuiles*. lecti] v. *elati*. tuitionem]noſtrates,*ſauue-garde*,vocãt,de qua infrà quoque lib.7.epiſt.39.

29. Culmen vrbanum]Præfecturæ vrbanæ dignitas omnes vrbanos magiſtratus ſuperabat, l.3. C.de off. præf.vrb. Symmac.lib.1. epiſt. 22. Vrbanum præſulem, noſter Caſſiod. ſuperioris lib.epiſt. 11. dignitatem honorum vocat:de quo infrà quoque lib.6.epiſt.4. leuis] v.*lenis*. decreuimus]v.*decernimus*.

30. Curbæ] in trib.vet.*curiæ*. vetuſtatis decoctione] omnia tempus depaſcitur,ædificia quoque, Victruuius lib.1.cap.8.Plin.36.cap.6.l.15.ſi quando,2.C.de oper.publ. l.58. domus, de leg.1. Paulinus in 10. Natali Felicis.Æmil.]v.*Emiliano*.

31. Debet]al.*decet*.ægrè]vet.*agra*.copioſos latices eduxit.] Pſal. 114. *Qui conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum*. conſtructione]vet.*conſtitutione*.

32. Tuam facere offenſam]vt iudex malè iudicando, litem ſuam facere dicitur.Publius Mimus: *Amici vitia ſi feras, facis tua*. Qui intentata] al.*Quod ſi inteſtata*.

33. Adunatio]Gellius lib.2.cap.29.*adunare meſſem*.tractum à Græco, qui eodem ſenſu ἡνώμενον & συνημμένον vocãt,l.30.Rerum,D.de vſucap. *vnita corpora*,Senecæ lib.2.cap.2.natu.quæſtion.

34. Loquuntur]v.*linquantur*,in vet.quo nondum inſpecto ipſe ſuſpicabar legẽdum,*locantur*.teſtatione]v. *teſtificatione*. à cinetibus mortuorũ. Idem ſup.epiſt.18.huius lib.4. NVLLVS SE DOMINVS INGEMISCAT AMISISSE] à iure tractum. Theſaurus enim fauente Paulo eſt vetus quædam depoſitio pecuniæ:cuius non extat memoria:vt iam dominum non habeat.ſic enim fit eius,qui inuenit,quod non alterius ſit:alioquin ſi quis aliquid vel lucri cauſa vel metus vel cuſtodiæ condiderit ſub terra,non eſt theſaurus:cuius etiam furtum fit.l.31.nunquam. ff. de acq.rer.dom.Scæuola li.1. reſponſor.à tutore pupilli domum mercatus ad eius refectionem fabrum induxit. is pecuniam inuenit : quæritur ad quem pertineat.Reſpondit Scæuola: Si non theſauri fuerunt,ſed pecunia fortè perdita,vel per errorem ab eo,ad quem pertinebat , nõ ablata: nihilominus eius eam eſſe cuius fuerat.l.67.à tutore ff.de rei vindicat.

35. Minores contractus liberos non habent]Dion Chryſoſt. περὶ ἀπιςίας τοῖς νεωτέροις τοσούτων ἐτῶν νόμος οὐκ ἐᾷ συμβάλλειν, ὡς ἀπίςοις οὖσιν. inſidiantium laquei]Inſidiæ pro dolo,l.vlt.C.de re milit.lib.12.l.pen.ſi. de iur.dot. l. antep. C. de dol.vbi quod antè, *indiciis*, legebatur paſſim, meritò in *inſidiis*, docti viri mutant. Ideóque probanda eſt l. pen. C. de dol.Ioan.Fabri lectio,qui quod poſteà aliis placere video, nõ ex *indiciis*,

ſed *inſidiis* legit : quod libri manuſcripti confirmant & conſimiles iuris loci, l. vlt. C. de re milit. in fi. D. de iure dot. Hinc inſidiæ fortunæ, l. vlt. C. de neceſſ. ſer. her. inſt.

36. Vnde neceſſe fuit] Remiſſa quoque ob ſterilitatem tributa indictionum epiſt. 38. huius lib.

37. Obliterentur] vet. *obliuiſceremur*. metuiſſe] vet. *meruiſſe*. vincendi votum] Papinian. *Videtur*, inquit, *heredi ſuccurri debere, cùm animus litigantis, & obtinendi votum hanc opinionem admittat*, l. 11. in ratione, ad l. Falcid.

38. Eiuſdem argumenti epiſt. 36. huius lib.

39. THEODAHADO] al. THEOBALDO, qui poſteà rex fuit, lib. ſequ. epiſt. 12. diuina lectio] Paul. ad Timoth. genus purpuratum] regiũ. tempora ſuffragantur.] Interdicta enim ſunt annalia. Anianus in tit. 6. lib. 5. ſenent. Paul.

40. Auctoribus] vet. *actoribus*. circa] al. *contrà*. ſolicitatam] al. *ſollicitam*. ocyus] v. *ſocia*, ſed vitioſè. patron. veſter] v. *noſter*.

41. Iniuriæ] abeſt hæc vox ab exempl. Præuot. patriæ te rebúſque omnibus] Sententiam paſſi reſtitutio: lib. ſuper. epiſt. 46. exemplum famæ reſtitutæ fuit. Antoninus, *Reſtituo te in integrum prouinciæ tuæ : & adiecit, vt autem ſcias quid ſit in integrum reſtituere, honoribus & ordini tuo, & cæteris omnibus reſtituo*, l. 1. C. de ſent. paſſ. & reſtit. Iulianus Imp. Zenonem medicum religionis cauſa epulantem reuocans, ita reſcripſit, κάτιθι ζήνων ἐπίτιμος, καὶ τὸ πρότερον ἔχων ἀξίωμα. Ammian. Marcell. lib. 29. *Illi verò exilio & pecuniariis afflicti diſpendiis paulò poſtea reddita ſibi militia ſunt reuocati, dignitatibus integris & ſplendore.*

42. Germen ſenatorium] ſenatorum velut paternarum laudum heredes eximio quodam nobilitatis honore cenſebãtur, l. 6. l. 7. ſenatoris, l. 9. filius, D. de ſenatorib. l. 39. exemplo, C. de decurion. multa Bud. l. vlt. D. de ſenatorib. nonnihil etiam nos notauimus lib. 1. cap. 12. ſelect.

43. De Synagogæ Iudeorum tuitione, lib. ſeq. epiſt. 47. auctoribus] al. *actoribus*. deteſtabilis] vet. *deteſtabilis incendij aſpectus*. culpas hominum] γνώμη eadem ab Honorio & Arcadio vſurpata : *Sicut ſacrificia templorum prohibemus, ita volumus publicorum operum ornamenta ſeruari. Ac ne ſibi aliqua auctoritate blandiantur, qui ea conantur euertere*, & c. l. 3. C. de pagan. & ſacrif. & templ. non eſſe in innocentia ædificia, ſed ciuium reos animaduertendum. Exſtat Beliſarij epiſtola ad Totilam, ne Romanos muros dirueret: qua lecta ſtatim ab incœpto mœnium excidio hoſtis abſtinuit. Procopius lib. 3 de bello Gothico. Interdum tamen reorum ædes ſolo adæquantur, vel certè fiſco vindicantur, veluti perduellium, tyrãnorum, falſæ monetæ artificum, cæterorúmque, quorum culpa grauior, aut contumacia in exemplum, ædificiorum euerſione vindicantur ; aut cùm id publica vtilitas videtur poſtulare, lege 24. ff. de pœn. l. 20. ſi is cum quo, D. comm. diuid. l. 2. §. ſi quis nemine, l. vlt. D. ne quid in loco publ. l. 11. fidei commiſſa, §. quis illiciti, D. de leg. 3. quos potueritis] ſic in veteri. Huius reos incendij potueris reperire. reſeceris] leg. *reſeretis*.

43. Si ita factum] *Omnes in integrum reſtitutiones cauſa cognita à Prætore promittebantur*, vt Modeſt. ſcribit, *ſcilicet vt iuſtitiam earum examinet an veræ ſint*, &c. l. 3. D de in integ. reſtit. ſuprà epiſt. 40. huius li. cauſam] ex vetere, *caſam*. quæ vox etiã reſtituẽda videtur lib. ſequ. epiſt. 14. prædeceſſ. veſtrum. al. *noſtrum*. infrà lib. 6 epiſt. 22. momenti iure] ſup. huius lib. epiſt. 40. quod verò ſequitur, *in tam momentaria* &c. ſic emenda, *in cauſa momentaria vel principali iuſtitiam* &c. inſtructam perſon. id eſt procuratorẽ, paulo pòſt epiſt. 46. & lib. ſequ. epiſt. 12. ſacerdotem] Sacerdotes improbè litigare non modò dedecet, ſed vix etiam litigare, niſi per procuratores, qui Apocriſiarij nominãtur Nouell. 123. nec fideiubere, pro aliis poſtulare, & cæt. cap. 1. de fideiuſſ. ἐγγυὰς διδοῦσαι, can. 20. Apoſtol. Syneſij epiſtola 121. Optatus Afer lib. 1. Photius Nomocanone, tit 8. cap. 13.

46. MIRABANDO] vet. MARABANDO. inſidioſa] v. inuidioſa. mancipibus] aliàs princip. Mancipes curſus publici, & mancipes clabularij curſus, l. 15. mancip. l. 23. ad procurationem l. 26. curſus l. 35. à nullo l. 62. vſurpationem C. Th. de curſu public. Ammian. Marcellinus lib. 20. & ſuprà lib. 1. epiſt. 29. pathippum] inf. lib. ſequ. epiſt. 5. Iulian. epiſt. ad Ætium, l. 14. qui contrà eod. tit. Cod. Theod. grues] de iiſdẽ li. 9. epiſt. 2. perculerit] v. *pertulerit*, ſed minùs rectè. emerſum] lege *emẽſum*, ex vet. lib.

49. Fridiladum] ſic vet. alij *Fridibadum*, & *Fridibandum*. ſed varietatem in eiuſmodi Gotthorum nominibus ne flocci quidem fecerim. ſecuritate] Nemo non videt rectiùs ex Præuotij membr. legi, *ſeueritate*, & paulo pòſt pro *natio*, *ratio* reponendum.

50. De tributorum remiſſione & reliquorum condonatione ob calamitatem non vno loco actum eſt. Cæterùm hîc notanda ſunt montis exarſuti ſigna, quibus non abſimilia deſcripſit Plin. lib. 6. epiſt. 16. & 20. fluenta decurrere] ſup. lib. 3. epiſt. 31. *ſtagna decurrrere*. damna ſentire]. i. deminutionem. Paul. lib. 3. D. de damn. inf. Gellius *damna lunæ & aucta*, pro deminutione & augmento, lib. 20. c. 7.

52. Comptor] curaui excudendum, *compoſitor*, ex veterib. ſchedis & Victruuio. ſermo probatur eſſe cũ docto, libet repetere] Prӕuotian. cod. *cum doctioribus repetatur, cur &c.* pennarum] vet. *pinnarum*. CONCAVIS REPERCVSSIONIBVS ROBORATA] rectè roborata, non vt quidam ſuſpicabãtur, reboata. COMÆDIA A PAGIS DVCTA] Græcũ eſt κώμη. MVSÆ, QVASI ὁμοῦσαι.] aliis placet Muſas appellatas ἀπὸ τοῦ μαςεύειν, id eſt à quærendo, quod per ipſas ſicut antiqui voluerunt, vis carminis & modulatio quæreretur. Caſſiodorus hîc noſter infrà de muſica ex Clemente Alexandrino. Etymologici magni auctor, μοῦσα τινὲς φασὶ μύουσαν εἶναι αὐτήν. ἡ γὰρ μουσικὴ οὐδὲν διαφέρει τῶν μυστηρίων. ὡς δὲ ἄλλοι μῶσα τίς οὖσι. μῶ γὰρ καὶ μῶμαι, τὸ ζητῶ. &c. vide totum locum.

Lib. 5. epiſt. 1. REGI VVANDALIORVM] Sic ſcribendum cenſeo, non *Vvarnorum*. gentili candore] v. *geniali candore*.

2. Hæc quodam] *hæc quodam*. purgata] al. *purata*. amor veſter] al. *amor noſter*.

3. Eant nunc] vet. *vt ſiant nunc*. diuinitatis] v. *deitatis*. venturatum] *veteranorum*. quaſi obliuiſci] *quaſi ſcienter*. igitur homine] leg. *igitur nomine*. nimirum gratus] vet. *gratus*.

4. Quæſtoris officium deſcribitur, de quo etiam lib. ſequ. epiſt. 5. li. 8. epiſt. 11. & 14. tantùm non ſinunt] vet. *tantùm animo non ſinunt*. aduocationis labor] l. 9. moris, de pœnis, l. 1. in fi. de offic. præf. vrb. Plin. lib. 1. epiſt. 21. Aduocatio, ſeu aduocatia, ſpecies quædam eſt ſeu fundi, ſeu cõmodi, quam vulgò penſionem dicimus, in vſib. feud. tit. de pace tenend. Si quis aduocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficium. ac Theodorus quidem Balſamon duo aduocatorum genera conſtituit, vnum eorum qui ſtationem in foro haberent & teſſeras frumentarias ab Imperatore acciperent: Alterum eorum qui tanquam liberalem artem exercerent, in officio aduocationis verſarentur, tit. 8. Nomocan. Photij cap. 13. naſcendi ordine primus] honorariores ſunt & chariores primogeniti. Philo Iudæus in Agrippę oratione ad Caium, Plutarc. in vit. 10. Rhetorum: Hinc Procopius de bello Perſico, lib. 1. Cabadem natu maiorem, ætatis gratia, lex vocabat. Idem de bello Vandelico lib. 3. Gizericus ſenex decedens teſtamentum condidit: in quo mandauit Vandalis, vt per manus eius regni ſucceſſores illi propinquiori ex genere virilis prolis traderentur, & ex iis qui ætate præcederent.

5. Auis ipſa] ſcribo ex vet. *nauis ipſa*. Pathippis] epiſt. 47. lib. 4. noluit] v. voluit. degenies] corrupta vox, ex inuerſo litterarum ordine, pro, *deneges*, fortaſſe.

6. Remedium quær.] v. *remedium communiter quær*. fixis titulis &c.] v. *fixis titulis iuris publico deb. appl*. i. δημοσιεύεσθαι ſeu publicari, & fiſco vindicari. Vt enim Athenis ſignata prædia, oppignerata dicebantur, libera verò ἄστικτα. Harpocrationi in dictione ὅρος, & in ἄστικτον χωρίον: Polluci lib. 3. Onomaſtic. ita affixi fundo priuato tituli principis (*pannonceaux*, Gallicè) rem fiſco vindicatam arguunt. Hic & epiſtola proximè ſequenti, & infrà lib. 9. epiſt. 18.

7. Libellario titulo] libellario nomine, lib. 1. tit. 5. Quib. mod. feud. amittit. nomine libelli: & lib. 2. tit. 55. De prohib. feud. alien. per Frider. An quia breui libello & ſcriptura contraheretur, vt perpetua, l. 1. verſi. ſcriptura interueniente, C. de iu. Emphit. Leo, Nouell. 13. περὶ τῶν ἐμφυτευτικῶν ἐμφυτεύσεων. προστάγματα ῥωμαίοις δηλονότι τὰ εἰσφορὰς ἀπαίσας ἐν τοῖς τῶν ἐκδόσεως χάρταις. procetibus] al. *precibus*.

8. Ingrat. næuo] eleganter: quanuis in quibuſdam, *vitio*, ſcriptum, vt Cic. ad Attic. ingrati crimen dixit.

9. Hac cõditione ſcilicet] alij: *Hac conditione ſcilicet defuncta vt*. omnes in commune] à iure ciuili ſumptum: quo vicini ac ciues pro viribus in operis publici exſtructionem vel reſtaurationem conferunt. l. 11. Omnes, C. de operib. publ. l. qui ex vico, D. ad municip. & de incol. Et quidem

dem inſtructè ſublata etiam eccleſiaſticorum immunitate, l. 6. ad portus, C. de operis. publ. l. ad extructionem C. de ſacroſ. eccleſ. Nouell. 133. ſolatio] ſuprà lib. 3. epiſt. 26. pro mercede ac ſalario, l. 13. venditor, fi. D. commun. pręd. l. 33. à tutorib. fin. de adm. tut l. 3. l. 5. C. de aduoc. diu. iud. l. 32. cum nauarchorum, C. Theod. de naucul. ſolaciis pro mercedula præſtitis, &c. Aliter ac vulgò, pro παραμυθία ſolet accipi, §. fœminæ, de adopt. l. 6. D. de iur. dot. l. 2. C. Theod. ſi petitionis ſocius ſiue hered. deceſſ. nec diuina domus excipitur] l. 7. ad inſtructiones, C. de ſacroſ. eccleſ. Harmenop. lib. 2. tit. 5.

10. Commercij facultas] id eſt frumenti, Vlpiano emendi, vendédíque inuicé ius, frag. tit. 19. Theophil. §. 1. de inutilib. ſtipulat. κομμέρκιον γάρ ἐστιν ἡ τοῦ δύνασθαι πιπράσκειν ἢ ἀγοράζειν ἐξουσία, l. 1. §. eam, D. quæ res pign. Nam quod Paulus negociandi cauſa dixit, l. 12. ſenatus, de cōtrah. empt. Vlpian. in eodem verſans argumento, commercij & promercij nomine denotant l. 41. Cætera, de leg. 1. Martianus & Alexander negociandi quoque verbo in eandem rem vtuntur, l. vlt. D. de dam. inf. l. 2. C. de ædific. priuat. quod ipſum Græci interpretes πραγματείας χάριν, & δι' ἐμπορίαν, & ἐπὶ τῷ πραγματεύεσθαι expoſuerunt. lib. 19. Baſilicôn.

11. Quale debet] *quale decet*. iter agentibus] l. 1. D. furti aduer. naut. camp. ſtab. l. 5. C. de metat. & epidem. Quo tamé in loco *interagens*, vir doctus reſtituit.

12. THEOBALDO] alij, THEODAHADO. is poſteà rex fuit, epi. 39. ſuperioris libri. nullo mendacio] tranſlatitium reſcriptorum principalium caput, *ſi preces veritate nitantur*. ſuprà lib. 2. epiſt. 28. creuiſſe culpando] al. *creuiſſe culpandum*. perſona inſtructa] id eſt procurator. ſuprà epiſtola 44. lib. 4. conflig. iuribus] fortè *viribus*. quilibet] v. *qualibet*.

13. Suſtinere moleſtiam] v. *ſuſt. violentiam*.

14. Non ſolum cauſarum] v. *non ſolum caſarū*. qua in voce etiam erratū erat epiſtola 44. lib. huius 5. reliſiſſe fortunā] al. *reſiliſſe fortunā*. æquabilitatem] al. *æqualitatem*. quod tabularius à cubiculo veſtro] ſcribe ex vet. *quod t. a. c. noſtro*. Sic epi. 39. hoc lib. *ad librā cubiculi noſtri*. & paulo pòſt *quā noſtro cubiculo cōſtat inferri*. ab iniuſto retentatore] al. *ab iniuſto detētatore*. cōcinnatis terroribus] v. *continuatis errorib*. quibus iuſtitia veſtra] al. *quibus inſtātia noſtra*. His ergo ac talib.] al. *His ergo talib*. Polypticis] infrà hoc lib. epiſt. 36. & 39. Andr. Alciatus lib. 2. cap. 26. parerg. Greg lib. 7. epiſt. 40. & li. 12. epi. 30. QVIA ABROGARI VOLVMVS SEMINA FRAVDIS] Ob eam olim cauſam tabulæ tributorum publicitus incidebantur. cét. 6. cap. 34. & 40. cent. 1. cap. 72.

5. Nulla redemptione] al. *nulla ratione*. oracula] lib. 1. C. Theod. de rei vindic. & l. 2. de epiſc. iud. & l. 1. ſi per obrept. & l. 5. de hęret. l. 18. de med. eod. Superba principú de ſeipſis oratio: qualis & illa, *ad orationis æternitatē noſtrā*, l. 3. C. Theod. de fabricen. l. 2. C. eo. Sed nec feréda iſta, *noſtris altaribus ſuggeſtio offerebatur*, l. vlt. de relationib. C. Theod. Nouel. Authen. de mulier. quę ſe ſeru. Valentin. Nou. 1. de teſtam. l. 8. quicūq;, C. Theod.

numen noſtrum, l.vn.Cod.Theod.de imaginib.quaſi non mortali hominum cõditione ac lege, ſed ſingulari diuinóque iure Imperatores cenſeanrur.

16. ABVNDANTIO PRÆPOSITO] error natus ex notarum cõpendio hoc P.P.legendum enim, ABVND. PRÆFECTO PRÆTORIO, vt diſertè ſcriprum eſt epiſt.19.& 20.infrà lib.5.ſub moderatioue] vet.*ſub hac moder.*mille dromones] de quib. ſup.lib. 2. epiſt.31. laborum patientes] v.*laborum impatientes.*curarum nomine] ſcribe ex vet. *arrarum nomine.* Dromones naues ſunt, vt Ethicus Hiſter ſcribit lib. 5. harum vt ad rem frumentariam aptarum meminit hîc Caſſiod. à quibus & dromonarij, nauicularij dicti. Et Procopius lib.3. de bello Gothico: Iſidor. lib.19.Etymol.cap.1.Dromones longas naues vocat: quæ quoniam fugæ curſuíque opportuniores ſunt, ἀπὸ τοῦ δρόμου dictæ videntur, quaſi curſuariæ. Iul.Pollux Onomaſt.ad Cõmod.Imp.holcadas vocauit: Fulgentius verò δρομάδιον, lembum: ſed & Moſchopulo θώνναυς: vſitatâ etiam nautis Ligerim noſtrum accolentibus voce, *Thouë*, παρὰ τὸ θεῖν. Fluminum alueos coucludere: & rurſus, libertatem fluminis impedire.] Prodita ſunt in hanc rem à Prætoribus interdicta, ne impediatur nauigatio: *Ne quid in flumine publico, ripâve eius facias: Ne quid in flumine publico, néve in ripa eius immittas, quo ſtatio itérve nauigio deterior ſit, fiat.*l.1. D. de fluminib.Item *vt in flumine publico nauigare liceat*, lib.43.tit.13.& 14.Pandect.. Sed & veterum Prætorum de retandis fluminib. locandis edicta refert & interpretatur Aul.Gell.lib.11.cap.17. Cui reſpondet inſtitutum Ligerim aluei purgandi: quod Aurelianenſes accolæ, *baliſer la riuiere de Loire.* procura] leg.*procurate.*abies] Virgil.2.Georgic.—*caſus abies viſura marinos.*

17. ABVNDANTIO PRÆPOSITO] ſcribe, *Abund. Praf.Praf.*vt epiſt.prox.ſup.claſſeam ſyluam domos] v.*claſſ.ſyl.hominum domos.*procura] al.*procurate.*res vicino fine] al.*de vicino fine.*concludere] *colludere*, al.

18. Dignâ principe ſententiâ clauditur hæc formula. *Volumus hoc exẽplũ à noſtris prædiis inchoare, vt nulli grauior ſit iuſſio quæ cõſtringit et principẽ*, l. 4.Cod.de legib.Legẽ ſtatuens legi ſe ſubiicere deber. Seueca de legumlatorib.epi.91.Auſonius ex Pitthaco, *Pareto legi quiſquis legẽ ſanxeris.* Quãuis princeps, ſit ſolutus legibus, l.princeps, D. de legib. Dion lib. 53. λέλυνται δὲ τῶν νόμων, inquit τοῦτ' ἐστίν, ἐλεύθεροι ἀπὸ πάσης ἀναγκαίας νομίσεως εἰσὶ καὶ οὐδενὶ τῶν γεγραμμένων ἐνέχονται. Quare Theodahadus rex infrà lib.10.epiſt.16. Cùm poſſimus, inquit, *omnia, ſola nobis credimus licere laudanda.*

19. Neglectus vrbis] repone ex vet.*neglectus turpis.* honeſtum ſuffragium eſt] l.non omnes, §. à barbaris, D.de re milit.

20. Inuiolati aluei tractus nauium relinquatur excurſibus] Retibus non ſepibus eſſe piſcandum, flumina purganda eſſe & iureconſulti præcipiũt lib.43.Digeſt.tit.*ne quid in flumine publ.*l.vn.C.lib.10.tit.29. de Alexandrinis primatib. Congruit huic loco quod Aul.quoque Gellius in veterũ Prętorũ edictis, quid ſignificet *flumina retanda, publicè redempta ha-*

bere: interpretatur purgare, à tetis, id eſt arborib. quæ aut ex ripis fluminũ eminerent, aut in alueis eorum exſtarent: appellata autẽ eſſe quaſi à retibus, quòd prætereuntes naues impedirent, & quaſi irretirent. Hæc ille lib. 11. cap. 17. noct. Attic. idémque] ver. atque ideò.

21. Acquieſcit] al. *acquieſcat.* Decumanarum] ex vet. *Decuriarum*: quæ lectio etiam confirmatur epiſt. ſequ. quantorum] *quoniam eorum.* ad ſolutiones] l. *abſolutiones.* naturæ] v. *natu vtere.*

23. ABVNDANTIO PRÆPOSITO] lego, ABVND. PRÆF. PRÆT. Tatanem Saionem] al *Tamnem* S.

24. Caduca bona fiſco noſtro cõpetere] Ex iure, quo ἀδέσποτα καὶ ἀκληρονόμητα principis fiſco cedunt, vt theſauri, vt vacantia bona, quæ heredem non inueniunt, vel indignis relicta aut incapacibus auferuntur. Vlpian. fragm. tit. 17. & 18. l. vn. C. de cad. toll. Plinius Panegyrico ad Traian. ſuprà lib. 6. epiſt. 3.

26. Quondam] v. *quod.* nec poſſeſſorum ſegetes, nec prata vaſtetis] Trãſitus militũ ſit innocẽs, néve fruges lædat: Itaque quod de iure ſeruitutis haſtæ rectæ illæſis fructibus ferendæ à Paulo ſcriptum eſt l. 7. qui ſella. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. quidam tractum à regibus ſuſpicantur, qui extero exercitui commeare ditionis ſuæ regionem per aliquam permittunt. Vnde Lyſander Laconum dux apud Plutarchum videns Bœotos incertæ fidei, quum per eorum agros tranſiret, ſciſcitatus eſt, vtrum rectis an inclinatis haſtis tranſiret. ſed ego putem Iureconſultum de priuato iure, non Imperatorio ſenſiſſe. l. 13. item quæritur §. exercitu l. 15. ex conducto verſ. exercitus præteriens per laſciuiam ff. licet. Idem Iuſtinianus Nouel. 130. *περὶ παρόδου στρατιωτῶν* conſtituerat: cuius auſpiciis ac legibus Beliſarius rexit exercitum. Nam cùm militum quidam in agros diſcurrentes, fructus attingerent, eos ignominia notatos conuocans, ſic eſt allocutus: *Vim afferre, & ex alienis paſci turpe ſemper ac probroſum videtur, quod iniuſtum in ipſo feratur.* Auctor Procop. lib. 4. de bello Vindelico. infrà lib. 12. epiſt. 5. in talibus, non] v. *in talibus cauſis non.* ſolennia dona] & annua munera, infra epiſt. 42. huius lib. 5. ſingulorum facta perquirere] Idem tribuit Alexandro Mammeæ filio Lampridius.

27. Expectet] ver. expeteret. al. *expediret.* SINGVLORVM FACTA PERQVIRERE: VT NVLLI POSSIT PERIRE, QVOD FACIT IN ACIE] Regia munera hæc donatiua, præter ſtipendia cõſueta militibus in prẹmiũ fortitudinis cedebãt: nec temerè neque paſſim omnib' citra delictum. Fuit ſub Iuſtiniano quæſtor præmiorum. Agathius lib. 3. de bello Gotth. *in exercitu,* inquit, *nec ducis nec præfecti munere fungebatur: nec miles quidem.* Quæſtor alioquin & regiæ pecuniæ cuſtos, haud tamen earum quæ militibus in ſtipendium pendebantur: Nam altori erat hæc cura demandata: ſed quæ ex Imperatoris ærario ad exercitum his & in præmium mittebantur, qui inſigne aliquod facinus in bello geſſiſſent. qua ex re nõ obſcurus is erat, ſed præpotẽs factus, atq; adeò vt arcanorũ eſſet inter cẹteros particeps, ita vt firmitatis tũ plurimũ & fidei principũ

dicta viderentur habere,quum illi placerẽt: quod hic Caſſiodorus quoque ſubindicare videtur, dum ait, *ſingulorũ ſacta* &c. quaſi eſſet in caſtris quidam explorator induſtriæ & fortitudinis cuiuſque militum: cuius renuntiatio apud principem valeret ad militis ſtrenui commendationem.

28. Noſtræ mauult] al. *noſtra maluit.*

29. Oceri fuſa] al. *Doceri fuſa*. ſibi Gudilæ vel Oppanæ] al. *ſibi Gundila vel Appina*. nouus ambitus,talem] v. *nou.amb.eſt talem*. adiiciens enim huiuſmodi] *enim*,abeſt à vet. ſibi examinationem ſubmotam] leg. *ſibi examinatione ſubmotas*. ingenium] al. ingenuum.

30. Quæ magis] legend. *quem magis.*

31. Quantitatem redhibere] leg. *quantitatem debere.*

32. MARITALIS DISTRICTIO] l. vn. C. Theodoſ, de emendat. propinq. Matronas proſtratæ pudicitiæ, quibus accuſator publicus deeſſet, vt propinqui more maiorum de communi ſententia coërcerẽt auctor fuit Tyberius, Suetonius in ipſius vita ca. 35. DE MVLIERIS IMPROBITATE] Fœminis ad ſcelera vires eſſe ait Fabius Quintil. decla. 2. l. vlt. C. Theod. ad leg. Corn. de Sicar. mitior enim circa eas debet eſſe ſententia, quas pro infirmitate ſexus minus auſuras eſſe confidimus.

33 Adulterium ſimulata, matrimonium fuerit lege commiſſum] ſcribe ex vet. *ſimulata matrimonij f.l.c.* paucorum damnatio] Statuerunt veteres, auctore in Cluentiana Cicerone, vt ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerteretur: vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret. Hinc decimandi ortus mos fuit, quod δεκατεύειν dicebant. Liuius lib. 2. & lib. 28. Polybius lib. 6. Sueton. & Dion in Auguſto: Xiphilin. in Galba: Capitolin. in Opilio Macrino: Tertul. ad Scapulam; *decimanda Carthago*. Bene igitur cum paucorũ ſupplicio reliqui ſapiunt ciues, exemplo alieni mali commonefacti, l. 16. aut facta, ſi. de pen Gellius lib. 16. cap. 14.

34. ABVNDANTIO PRÆPOSITO.] lege vt ſup. *Abund. Præf. Prat.* cyanea] al. *tiranea.*

35. Simile triginta] ſcribe, *mille trig.*

36. Ignobile] al. *ignorabile*. ſup. hoc lib. epiſt. 14.

37. Poſtulamur] al. *Poſtulatur*. in fide noſcuntur errare] v. *in fide cognoſcuntur errare*. iure reſcindi] v. *iura reſcindi*. quod à præfatæ] *quod ad præfata*. Perſonas certè] ſcribo, *Perſonas cæteras.*

38. Vt Signini albei] fortè, vt *Sig. aluei*. videtur, *ſignum aluei*, legendũ. *Signini aluei*, vt apud M. Tullium 7. in Verrem, in ſi. Briſſon. 1. Parerg.

39. Nolentes] Etiam qui patiuntur facinora, delinquere videntur. præbendarum] al. *præbendorum*, l. 19. Inuiti, de teſtib. Plaut. in Perſa, *Præbenda ædiles locauerunt*. Aul. Gell. lib. 15. cap. 4. Symmach. lib. 1. epiſt. 19. eadémque forma *tribuenda* dixit, *vt præbenda*, quæ more ſolito tribuebãtur, lib. 1. epiſt. 6. & 28. Paraueredorum] Paraueredorum meminit & inf. lib. 11. epi. 14. & l. 2. l. 22. C. de curſ. pub. l. 2. C. de prępoſ. ſacr. cub. ordinationis noſtræ nouitate] le. *ord. veſtra nou.* remedia tribuamus] al. *remedia cõfe-*

ramus.illorũ iura]v.*illorũ rura*.Vos attonitè]v.*Vos attẽtè*.Thelonei]al.*Thelonei*.reperitis fuiſſe verſaros]*repereris*.f.v.licentiam]vet.*licentia*.quam de priuata]*tam de priu*.patiuntur volentes]*p.nolentes*.

40. Nulla de generi]*n.de generis*.alternis præconiis. al. *alternis pramiis*. de addita venuſtate]al.*aduncta ſibi venuſt*.mentis infirmitas non adeſſet] repone,*mentis firmitas non ad*.

41. Æquina exercitia]*equina exer*.

42. truculenter aſſumitur]v.*truc abſumitur*.ad illuſionem] v.*ad irriſionem*.qui ſpeciem]*cui ſpeciem*.rotabili]*roborali*.venire ſuſpenſus]v.*vẽtre ſuſpenſus*.oſteolis.]*hoſtiolis*.iſtos ſæpe refouet.] *iſtos ſpe refouet*.

43. generis Haniali]*gen.Amali*. quæ vox etiam reddenda fuit epiſt. 2.inf.lib.8.fuiſſe ſuſceptam]vet. *fuiſſe ſuſceptum*.ſi noſtri propter]*ſi noſtri PP.Ex Nicephoro lib.17.eccleſ.hiſtor.cap.11.Traſmundus* forma eximia & animo magno iit ad Theodericum Gotthorum regem legatione miſſa Amalaſuentham eius Germanam in matrimonium petens impetrauit, & præterea mille armatos,& quinque hominum millia,quæ ſatellitum ordinem implerent.Hoc autem defuncto Hulderichus Henrici ex Genſericho prognati filius regnauit,vir mitis,& non,vt hic Traſmũdus,Arrianus,& Chriſtianorum virorum perſecutor. Ad hunc Hulderichum Athalaricus ſcribit infrà lib.9.epiſt.1.diuerſis regib.] Frácorum & Herulorum.Germanam]Amalaſuentham.

Ad epiſt.44.Hominum prauis]hominem prauis.

Lib.6.Hoc libro dignitatum formulæ conſcriptæ, quarum ſingulis quid cuique propriè conueniat oſtenditur. earum autem hic ordo eſt: 1.Conſul:2.Patricius:3.Præfectus Prætorio:4.Præfectus vrbis:5.Quæſtor palatij:6.Magiſter officiorum:7.Comes ſacrarum largitionum:8.Comes rerum priuatarum:9.Comes ſacri patrimonij:10.vacantes proceres,ideſt,conſules vacantes,patricij vacantes,&c. 11.Illuſtres vacátes: 12. Comes primi ordinis: 13.Magiſter ſcrinij:14.in ſenatum referendus, cui laticlauiam dignitatem princeps dedit: 15.Vicarius vrbis Romæ.

CONSVLATVS INSIGNIBVS] inſignia magiſtratus,παράσημα, qualia Iuſtinianus Nouella 24.de Prætore Piſidij,deſcribit,δίφρον τε ἐξ ἀργύρου, καὶ πέλεκυν, καὶ ῥάβδους,&c.

Et veſtrum nomen annum deſignat] Nominibus conſulum Roman. anni numerabantur.infrà lib.9.epiſto.29.Iuſtinian. Nouel.105. ὄνομα τῷ χρόνῳ γίνεσθαι. Seneca lib.3.cap.31.de ira:*Dedit duodecim faſces,ſed nõ fecit ordinarium conſulem:à me numerari volunt annum,ſed deeſt mihi ſacerdotiũ.* Pacatus Panegyriſtes Theodoſio ſeniori, *Conſul quis creatur, habiturus eſt nomen annus*.Apuleius Apologia 2.ad Claud. Maximum Proconſulem: *ſigna quæ impreſſa ſunt recognoſcat, conſules legat, annos computet.* In veteri lapide,

Ter vice qui ſacra diſcinxit iurgia iudex,
Conſul & æterno decorauit nomine faſtos.

Hinc editæ rationes cum die & conſule,l.1. l.6. ſi quis ex §. ſi initium, D.de edendo.Libellis accuſatorum dies & conſules exprimebantur,l.3. de accuſ.Leges inter Cod.conſtitutiones ſine die & conſule promulgatæ.Vt mihi non ſit dubium,quin Lactantius lib. 6. Conſules his verbis intelligat:*Qui ad gerendos,inquit,magiſtratus vita ſua operam conuertunt,vt faſtos ſignent,& annis imponant nomen*.argumentum)vetus liber, *augmentum:* ego nihil mutandum cenſeo.augmentum conſulatus,ſeruorum manumiſſio eſt,l.vn.De offic.conſul.l.5.& l.20.ſi rogatus, de manumiſſ. vindic. Sunt autem octo hîc obiter obſeruanda, à Caſſiodoro accuratiùs, quàm vſquam à quoquam notata conſulatus argumenta: 1. faſtis dare nomen: 2.faſces & ſecures habere:3.manumittere:4.veſtis palmata:5.victorialis ſcipio:6.aurati calcei: 7.ſella curulis:8.denique miſſilia, quæ hoc verſu ſignificantur:*Ad has largitates veniatis,qui vos pares tantis expenſis eſſe cognoſcitis*.de quib. ſup.li.2.epi.2.egimus.inſignia Cõſularitatis ac poteſtatis dicuntur initio li.6.Cod.Theod.

2. Patriciatus ſummus honos, vt curia, ſic patria poteſtate liberat, Hîc,& §.filiusfamilias,tit.Quib.mod.ius patr.pot.ſolu.l. vlt. C. de decur.li.10.l.vlt.de Conſul.lib.12.Cod.infrà li.8.epiſt.21.& lib.10.epiſt.7. vnitatum)vitioſè,ſed reponi iuſſi,vni tantum:quod ipſius ratio ſententiæ exigit.à patribus)Suidas, πατρίκιος, ὁ πατὴρ τοῦ κοινοῦ: Iuſtin.d.§.filius fam.d.l.vlt.C.de Conſulib.

3. Vos præconis) infrà li.11.epi.3. quæ in iudiciis tùm publicis tum priuatis adhibeatur.l.2.de iur.immunit.l.pen.de in integ.reſtit.l. vlt. C. de feriis.Quintil.li.6.c.4.Euſeb.li.4.eccl.hiſt.ca.15. Agathius iudicium abs Iuſtiniano inſtitutum deſcribens li.4.de bello Gotthico ait:inſtrués iudicem.Donatus in Terentianam Phormionem act.1.ſcena 2. Demoſthen.pro Cteſiphonte. Lucianus in Biſaccuſato: qua de re aliàs fortè pluribus.verbo ſententiam dicit) inter iura & poteſtatis Præfecti Prætorio inſignia,ne ex ſcripto ſententiam ferat,l.2.C.de ſent.ex breuic.recit.Quod cæteris iudicibus non eſt permiſſum, qui ex tabella litigantibus ſententiam edebãt.Symmachus li.1.epi.27.l.34.l.vlt.Cod.de præd. dec.l.vlt.C.de princip.agent.in reb.l.in ſacris,C.de prox. ſact. ſcrin. 12. ſed opportuniore aliquando loco nos id proſequemur.

4.Indutus veſte Romulea)togam intelligit, qua Romani ciues vtebantur,l.32. ſed & ſi accepto,de iur.fiſc.quo alluſum lib.3.epi.17.*Veſtimini moribus togatis:exuite barbariem.* Notatur Antonius à Dione lib.50. ἐσθῆτι ἐκ τῆς πατρίων ἔχρητο.Tertullianus de pallio: Saluian.li.4.de Prouidentia:Claudian.in Ruffinum.

Barbariem reuocat-
Nec pudet Auſonios curas & iura regentem
Sumere deformes ritus, veſtémque Getarum,
Inſignémque habitum Latij mutare,togaq́.

Toga aduocatorum li.3. C. de aduoc.diuerſ.iudic.Præfecturæ vrbanæ familia quæ hîc dicitur,Vlpiano ſunt Stationarij l.1.D.de off.præf. vrb.

8. Perſonam non habent] Serui perſonam non habent:ideóque à Theophilo,initio tit.De ſtipul.ſeru. ἀπρόσωποι nominantur. de quibus Dion,περὶ ἀπιστίας,& l.vn.Cod.ſi per vim,vel alio modo.Baſil. δουλίαν vocat ἀτιμίαν. impolita]vetus,*impolluta*.ingeniorum]v.*ingenuorum*. Defunctorum ſup.lib.4.epiſt.18.Cõſtantius l.3. & l.4. ædes ac domum defunctorum vocat ſepulchra,Tit.de ſepulch.violato,Cod.Theodoſ. Ea autem cognitio Pontificum olim fuit, l.2. verſ.cum pontificibus,eod. tit.l.50 hereditas,D.de petit.hered.l.vlt.de mort. inf. hic *ſacram quietem* vocat.Vide Sueton.in Domitiano cap.17.Tull.2.de legib.Plin. 10. epi. perpetuo]v.*perpetuario*.legaliter]in ſucceſſionibus ab inteſtato fiſcus nouiſſimum locum occupat,&agnatis,cognatis,collegis,commilitonibus poſtponitur,Tit.de hered.decurion. Cod. Inde Harmenop. cæteríque Græci iuris interpretes aptè,vacantia bona ἀδέσποτα καὶ ἀκληρονόμητα definiunt.depoſitiuæ]vet.*repoſitiuæ*:vtrumque rectè,ſed tamen prius arridet magis,ex l.31.Nunquam,D.de acq.rer.dom.Vbi.à Paulo,theſaurus definitur,*vetus quædam depoſitio pecuniæ,cuius non exſtet memoria,vt iam dominum non habeat,& inuentori conceditur.* Hîc vero fiſco applicatur, præter iuris diſciplinam,§.Theſauros, D.de rer.diuiſ.Inſtit.l.3. in fi. D. de iure fiſci,l.vn.C.de Theſauris. Sanè Plato initio li.11.de legibus,Theſauros tollendos eſſe negat.Porrò ſecuritas cauſa in monumentis ac ſepulchris pecuniæ credebantur,vt hinc,& Eunuchi Terentianæ prologo conſtat: quod poſteà vetitum fuit:exſtátque titulus li.45.Baſilic. Ne pecuniam cum mortuis ſepelire liceat,οὐκ ἔξεστι συνθάπτειν τοῖς τεθνεῶσι χρήματα.Sed & quod in d.l.vn.legitur,*condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiore, mobilia*,ſeu *monilia*,huius formulę deſcriptioni conſentaneum eſt,ſic enim & poëta,

Auxiliúmque via veteres tellure recluſit
Theſauros,ignotum argenti pondus & auri.

& Homeri ſcholiaſtes Iliad.3. κειμήλια expoſuit ἀργὰ καὶ ἀπόθετα χρήματα, opes abditas & reconditas.

9. Regalis]vet.*legalis*.varicatis greſſibus]id eſt doloſè:vnde præuaricatores,l.212.Præuaricatores de verb.ſign.l.1.ad SC.Turpil. Pli.li.18. cap.9.*Arator*,inquit,*niſi incuruus præuaricatur. Inde tranſlatum id nomen in forum.ibi itaque caueatur vbi inuentum eſt.* Vlpian. tamen ex Labeone in l.1. de Præuaricatoribus à varia concertatione nomen tractum ait:quæ notatio defendi poſſet, quia varij,doloſi nominantur,l.1. D. de dolo,ὁ ποικίλος χρηστηφορῶν à Græcis vertitur,tit.1.lib.60.Baſilic. diſcinge] rectiùs, quàm in vet.exemp.*diſtingue*.vt infra hoc lib.epiſt.19.vbi notaui quędã. quo modo &c.]hic verſic.in veteri exemplari paulò aliter legitur detracta interrogationis notul.*quoniam ille iuſtus poteſt dici,ſub quo non probatur*, &c.tantæ]vet.*tanta*.delinitus]vet.*delicatiſſimus*. Obiter notandus mos, quo Regum conuiuiis legati adhibebantur : quod perhonorificũ fuit. Ammian.Marcell.li.15.*honoréque menſæ regalis adeò antepoſitus aliis*.Pacatus Panegyriſtes:*ille cohoneſtatus,affatus,ille menſa beatus,ille oſculo conſecratus eſt.*

Q. Curtius lib.8. *Præcipuus honor habebatur, quòd licebat ſedentibus veſci cum rege*. Val. Max. lib. 5. capit. 1. de Paulo loquens: *nec indignum menſæ honore.*

15. Voluntatibus] aliȷ, *voluptatibus*. vice ſacra ſentent. dicis] ſuprà hoc lib. epiſto. 6. *ſacra*. i. principe, l. 38. ſi quis aliquid, 2. D. de pœnis. *ſacra vice iudicant*. epiſt. 3. lib. 6. Vice ſacra iudicauit Præfectus Prætorio, d. epiſt. 3. Vicarius vrbis, epiſt. 15. in inſcriptionibus] ideſt, accuſationibus, Cod. Theod. lib. 9. tit. 1. De accuſ. & inſcript. Nemo ad crimen deferendum admittitur, niſi qui ſolennia accuſationis impleat, & ſeſe ad pœnam, quæ calumniantibus impendet, obſtringat, l. 7. Cod. De calumn. l. 11. §. quidam, ad l. Iul. de adult. l. 3. D. de accuſ. l. 1. C. ad Turpill. inſcriptionis vinculi, l. 11. & vlt. nullus, C. de accuſat. l. vltim. C. Theod. exihibend. vel tranſmitt. reis. l. pen. & vlt. C. de accuſat. l. vlt. D. de priuat. delic. Exemplum l. 3. D. de accuſ. & apud Lucianum, ἐν δίκῃ φανέντων. gloſſ. Baſilic. lib. 60. tit. 42. Quadrageſim.] quadrageſimum lapidem, ſeu milliarium intelligit, ſanctiſſ.] v. *ſacratiſſim.*

19. Palmares] vet *palmates*. in ſeipſo] vet. *ipſo*. lectioni] lege *actioni*. ſic in Toxari Lucian. τὰ ἔργα τὰς λόγους ἐπερφθέσεται. huic peritiæ deeſſe iudicem) id eſt Medicina non habet iudicem. ſacramẽta] intelligit ὅρκον Hippocratis, quo nihil ſanctius & caſtius, integrius nihil. nam videro] adde ex veteri, *ſi*: vt legas, *Nam ſi videro*. exponimur] le. *exponimini*. effectus] vet. *affectus*. diſcinge] v. *diſtingue*. minùs ſcitè. Idem mendum inſedetat hactenus l. 6. ſicut C. Theodoſ. de legitim. hered. *pendentium negociorum fata diſtingunt*, pro, *diſcingant*. vt ſup. hoc lib. epiſt. 9. *querimonias poſſeſſorum ſine venali protractione diſcingue*: in manuſcriptis membranis, *diſtingue*. Sic iurgium diſcingere, l. 4. C. Theod. fin. regund. l. 64. non ignoramus, C. Theod. de appel. l. 2. l. 3. C. eo. quor. appell. non recip. *cauſam ſine dilatione diſcingere*. viſitatio ægrotantium] hi περιοδευταὶ à Modeſtino dicuntur, l. 6. de excuſ. tut. & περιερχομένους Lucas vocat Actuum Apoſto. cap. 19. circuibant enim & obambulabãt vrbes Medici, vt ex lege Hippocratis colligitur, τὰς πολιὰς φοιτεῦντες μὴ λόγῳ μοῦνον ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὺς νομίζεσθαι. Sic philoſophi ſe frequentes atque vtiles per eandem ſtudiorum ſectam contendentibus præbere, l. 8. in honoribus, D. de vacat. mun. Sudas in Δημοσθένης: Nomocan. tit. 1. cap. 34.

21. Purpuram cernerent, de rigore principis admonerent] Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio: *Vt omnes purpuratos Auguſtos cognoſceres*. Herodian. lib. 1. ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφύρα. *me ex aluo prodeuntem purpura imperatoria ſuſcepit*. Idem lib. 2. τὴν βασίλειον πορφύραν vocat; vbi ait Nigrum à Syriaco exercitu Imperatorem factum, amictúmque purpura, & reliquo Auguſti apparatu. Lamprid. in Alexandro, de Vlpiano, Quẽ ſæpe à militum ira, obiectu pupuræ defendit. Peplum Imperatorum dixit Trebellius Pollio in Saturnino 21. tyranno.

22. Vt in prouincia lites dirimantur, ne neceſſe ſit ad comeatũ Principis accedere, iiſdem propemodum verbis Maiorianus Nouell. de indulgentiis

dulgentiis,reliquorum vtitur:*nec de longinquis Prouinciæ regionibus cum magno ſumptuum expenſarúmque detrimento ad comitatum noſtrum venire audeat ille,qui queritur, cùi ſub durum patientiæ gemitum tolerabilior videtur deprædatio ſæuientis,quàm ſub magno obſeruationis incommodo ſuſtinendus impetrandæ vltionis euentus*.Et infrà noſter Caſſiodor.lib.9.epiſto. 20. Iuſtin. Nouel.17. de mand.princip.§.ſi tibi, præcipuè vt lites quanta poterunt celeritate definiant.Valentin. Nóuel. 4. *Prouidere decet ne prouinciales tenues homines defenſoris inopia ad requirenda auditoria ſumptuosè venire cogantur.* Nouel.Martiani 1.cauetur,Neminem exhiberi de prouincia ad comitatum, niſi ad relationem iudicis à quo fuerit appellatum:Occurrit, inquit, quòd duro *poßint longi temporis interuallo, & enormibus ſumptibus legitimo egentes auxilio liberari.videtis enim agmina, videtis cateruas adeuntium infinitas,non ſolùm à finitimis prouinciis;verùm extremo orbis limite confluentes,& aduerſum ſuos aduerſarios conquerentes. Quod profectò nullatenus accidiſſet, ſi in locis integritas vel ſeueritas iudicum floruiſſet*.vltrò requirimus] legendum, ni fallor, *occurrimus*.

Lib. 7. epiſtol.1. FORMVLA COMITIVÆ] In notitia imperij Rom.nominantur Comes Africæ, Aſiæ, Ponticæ, Thraciæ: comes rei militaris per Ægyptum:comes Tingitanæ;comes litoris Saxonici: comes Iſauriæ &c.gladio bell.aliis vigorem] hinc Præſidis prouinciæ & Comitis differentiam notare licet. Præſides enim prouinciarum non erant magiſtratus militares.ciuilibus veſtibus] Præſcriptum fuit veſtiũ genus,li.4.tit.10.Cod.Theod.De habitu quò vti oportet intra vrbem. l.1.*Nullus Senatorum habitum ſibi vendicet militarem, ſed chlamidum terrore depoſito,quieta coloborum ac penularum induat veſtimenta. Cùm autem vel conuentus &c.togatum eundem intereſſe iubemus*.nempe hic habitus eſt ciuilis,quo intra vrbem, & extra caſtra magiſtratuum,vti conſtitutum erat,cuius mẽtio in antiqua fori Traiani inſcriptione eſt, STATVAM PONI HABITV CIVILI IN FORO DIVI TRAIANI PECVNIA PVBLICA CENSVIT.Huc pertinet l 7.iiſdem,C.de aduoc. diu. iud. induci]legebam prius,*indui*,ſed pòſt,*induti*,ex manuſc. arridet magis læſi de optata vltione gauderent]humanum eſt vt doloris remedium ſit inimici dolor.hinc vindictæ ſolatium Calliſtrato,l.28.Capitalium, §.famoſos,de pœnis:Apuleio lib.3.& lib.5.Metamorph. vltionis ſolatium: Plinio lib.3.epiſto.14 *diffugiunt ſerui,quorum magna pars comprehenſa eſt, ceteri requirũtur. ipſe paucis diebus ægrè refocillatus nõ ſine vltionis ſolatio deceßit,ita viuus vindicatus,vt occiſi ſolent.* Quintil,declam.381.*nihil dulcius eſt vltione læſæ*.Senec.1.de clement.cap.21.*Vltio duas res præſtare ſolet, aut ſolatium affert ei qui accepit iniuriam,aut in reliquum,ſecuritatem.* cunctator debet eſſe qui iudicat de ſalute.alia ſententia poteſt corrigi:de vita tranſacta non patitur immutari]Aurea & Caſſiodoro digna & ab aliis auctoribus tractata ſententia.Iuuenal.ſatyra 6.

--meruit quo crimine ſeruus
Supplicium?quis teſtis adeſt?quis detulit? audi.

Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa eſt. l.20.ſi vindicari,C.de pœ.l.5.de pœn.Cic.pro Roſc.Amer.Ariſtot.problem.ἕκαστος ἡμῶν μᾶλλον ἂν προέλοιτο τοῦ ἀδικοῦντος ἀποψηφίσασθαι ὡς οὐκ ἀδικεῖ, ἢ τοῦ μὴ ἀδικοῦντος καταψηφίσασθαι, ὡς ἀδικεῖ. Quod ſi in alterutram partem peccandum ſit,longè æquius fuerit nocentem abſoluere,quam damnare ac perdere innocentem. illud quidem peccatū eſt,hæc verò etiam impietas: vt ex Antiphonte Stobęus gnomolog.ca. 44.εἰ δέοι τι ἁμαρτεῖν, τὸ ἀδίκως ἀπολῦσαι ὁσιώτερον, ἢ τὸ ἀδίκως ἀπολέσαι,τὸ μὲν γὰρ ἁμάρτημα ἐστὶ:τὸ δ' ἀδίκως ἀποκτεῖναι ἀσέβημα. Cuiꝰ ſententiæ inſigne eſt apud Aelian.exemplum lib. Var.hiſt. 14. de Ptolemæo & Berenice,&c.

2. Diutina]lege,diuturna.Huius epiſtolæ argumentum epiſtola poſtrema ſuperioris lib. tractatur.bonæ]leg.*bona*.ſit]v.*ſic*.ſtultitiæ]ver. *iuſtitiæ*.præſidentis]vet.*præcedentis*.hortet]vet.*horrere*. conſuetudo] tributum, τὸ τέλος.ſup.lib.1.epiſt.10. Theodericus Boëthio reſcribens:*arbiter arca habeat conſuetudines iuſtas*.ruiſus lib.3.epiſt.23.*Remoue conſuetudines abominanter inolitas*.Iulianus Miſopogone εἰθισμένων εἰσφορῶν πέμπτον:cōſuetorum vectigalium quinta. Idem epiſtola vlt.εἰσέλθοντου κατὰ τὸ ἔθος. nam conſuetudo in exactionibus & tributis maximè ſpectanda eſt,l. 15. Quoniam C.Theod.de exact.lib.23.Aetariæ,de annona & tribut.Cod. Theod.li.13.Imperatores,in fin.D.de pollicitation.& in vectigalib. l.4. l.9.Locatio,§.pen.D.de publicanis.

3. Adhibito prudente Ro.]ideſt , iureconſulto : qui non patietur ad arma & rixam procedere,quos poſſit ſua iuriſdictione componere,l. 13. ſi cuius,verſ.cur enim, D.de vſufr.Nam vt ſubiicit : *in cauſa poſſint iura nō brachia*:id eſt,vis non adhibeatur in diſceptatione à litigantibus, vt apud Græcos ὁ χειρῶν νόμος,ſic Latinis manus , Pompon. *omnia manu à regibus gubernabantur*,l.2.de orig.iuris,Paul.5.ſentent.tit.31.*qui cuſtodiam militi proſequenti magna manu excuſſerint,capite puniuntur.*

4.Confinales pop.]nā duces mittebantur tantùm ad prouincias limitum Imperij.munimina & clauſtra prouinciæ] alluſio nominis Retiæ, quaſi retia dictæ:& vt ſubiicit,velut quædam plagarum obſtacula.nos] v.*vos*, clypeis)v.*clypeus*.ad gentes]vet. *agentes*.

5.Hac formula prima laus ędificiorum & architecturæ origo continetur.voluntas]rectiùs ex veterib. *voluptas* palatij membra] membrum ædificij pro parte domus,l.13.ſi ita,§.Idem quæri,D.de manu.teſta.l. 52. librorum,§.plenè,de leg.3.Plin.lib.2.epiſt. 17. Apuleius lib. 3. de aſino, Cic.lib.3.ad Q.frat.epiſto.1. *nec habere poterat adiuncta cubicula & eiuſmodi membra*. Quare non diſſimulandum eſt Græcos paulò anguſtius videri membrum κοιτῶνα expoſuiſſe,d.§.idem quæri.te ordinante] te præeunte,ex tuo præſcripto.formulas enim & ideas,& typos , & ſchemata , & ichnographias futurarum fabricarum faciebat & pingebat architectus. Muſiuarius]à Muſiuario opere,quod ſectilibus,paruiſque varij coloris cruſtis conſtat,formas & imagines rerum effingens. Aelius Spartian. in

Peſcennio, D. Auguſtin. lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 8. Guliel. Philander in Vitruuij lib. 7. cap. 1. Muſiuum interpretatur, quod nunc Moſaycum dicitãt: cuius artifices hîc, & lib. 10. Cod. tit. de excu. artif. Muſiuarij nominantur.

6. COMITIVÆ FORMARVM vrbis] ideſt, aquæductuum. formis] *forma aquarum*, li. 1. de aquæduct. Cod. libro vndecimo, vbi malè Alciat. *formarum*. formæ enim aquæductuum extructionem ædificiúmque ſignificant. leg. 27. ſi pendentes, §. ſi quid cloacarij, D. de vſufr. leg. 41. idem Iulianus, vulgò l. 39. Cùm ſeruus, §. idem vult, verſ. heres, de leg. 1. pro, *aquæ forma*. comitiua formarum] de eo dicitur qui curator ædificiis præficitur, vnde deformitas ædificiorum, & deformes ruinæ: Sueton. in Nerone: *deformitate veterum ædificiorum offenſus, & anguſtiis flexuriſque viarum*. l. 22. lex quæ tutores, C. de admin. tut. l. 1. D. de tign. iniuncto. l. 7. præſes, de off. præſ. Caſſiod. ſup. lib. 3. epi. 29. in fi. *ne inter tot decora mœnium, deformis appareat ruina ſaxorum*. Et in pragmatica Iuſtiniani ſanctione, quæ veteri Iuliani Nouellarum conuerſioni additur: *Reparationi formarum*, &c. ſic τὸ εἶδος Harmenopulo ædificium eſt, lib. 2. ἐπιτομ. arbores quæ inferunt fabricar. ruinas) Arboreis ædificiis noxiæ, l. 1. C. de interd. ſup. lib. 2. epiſt. 39. ſenio) ſenium ędificiorum, epiſtola ſuperiore initio.

9. delinquere] quid ſi ita legas, *non eſt leue in illa vbertate non delinquere*.

10. Conuerſatione) excudi iuſſi ex veteri, *moderatione*. paulopoſt pro, *pronunciata prædicta* repoſui.

11. Iudicio] vet. *iudiciorum*. niſi ſtatuta] nouo dicendi genere pro, *ſed*. noſtræ electioni] *noſtra electione*.

19. Conſuetudines] aliàs vectigalia & tributa, hîc pro annonis. quinetiam in formula ad commendandos Comiti principes, vtrumque coniunctim, *annonis & conſuetudinibus*, ſcriptum eſt. epiſt. huius libri 25. ſub finem.

20. Binorum & ternorum titulos] de exactione binorum & ternorũ ſupra li. 3. epi. 8. & inf. duab. ſeq. formulis.

23. Extat. Cod. lib. 12. tit. de litor. & itinerum cuſtodia.

27. Patientiam] l. 1. Cod. qui pro ſua iuriſd. & ſuprà lib. 3. epiſt. 24.

31. Denarij olim tam penſo, quàm numero vendebantur.

39. Hîc eſt formula tuitionis, id eſt ſecuritatis ἀσφαλείας, de qua ſup. lib. 4. epiſt. 27. in fin. & l. 6. illicitas, §. ne potentiores, D. de offic. præſid. l. 1. §. quies, D. de off. præſ. vrb. Exemplũ apud Liuium, lib. 2. de Thraſybulo.

40. LIBERIS LEGITIME CONSTITVENDIS] Ergo hæc formula derogat l. primæ, C. de natur. lib. qua vetat Cõſtantinus id per reſcriptum peti.

41. Liberos contractus non habent minores ſup. lib. 4. epiſt. 9. Inſidias hîc, vt illic quoque dolum vocat. l. pen. C. de dolo, l. 8. ſi voluntate, C. de reſc. vend. *Dolus ex calliditate atque inſidiis emptoris argui debet.*

Dolum ex inſidiis perſpicuis probari conuenit, l.pen.C.de dolo: ſed & hac de re ſup.epiſt.35.lib.4.id tempus] nempe in maribus vigeſimi anni metæ: in fœminis octaui & decimi, Conſtantini conſtitutione definiuntur, l. 2. C.de iis qui ven.ætat.imperr.quam ætatem, hîc, *acerbam maturitatem*, eleganter vocat.vt Vlpian.in l.2.verſic.*maturius*, l.3.verſi *quaſi ambitioſa*. D. de minoribus: & Philoſtrat.lib.1.de vita Apollonij Tyanei videtur aliquandò maturiùs adoleſcentes ſuæ tutelæ fieri ſolitos innuere. Quamobrem prædiorum alienatio non permittitur, ac ne hypotheca quidem immobilium, l.3.Cod.eod.vnde vſu quoque Gallorum clauſula ſolennis in concipiendis eiuſmodi codicillis venialibus (vulgò, *bail à gouuernement*) adiicitur, *à la charge de n'aliener les immeubles*. Cuius exceptionis vis hac quoque formula excipitur, verſic.*ita vt in alienandis*, &c. Athenis adoleſcentes in Lexiarchico commentario relati ac cenſiti ſuæ tutelæ efficiebantur, vt ſcribit Pollux: túmque iis adminiſtrandi patrimonij ius erat Sudas οἷς ἐξῆν τὰ πατρῷα οἰκονομεῖν. huius moris meminit & Aeſchines. καὶ κύριος ἐγένετο τῆς οὐσίας. Sed de adoleſcentibus ætatis veniam principis indulgentia conſecutis, alio loco certum eſt pluribus agere.

43. De chartariis, ſeu chartulariis, inf.li.8.epiſtola adnotabimus.

44. Hodie ſublata eſt competitio, l.2.C.de petitionib.bon.ſubl.lib.10.tit.12, grande ſe] addēdū, *de ſe*, ex vet.ſquallida & inculta ornatis opponit. Sic varij auctores Frōtino, Aggeno & Hygeno, de limitib. agrorum coniuncti, *ſquallidum agrum, quaſi excolidum, quod iam à cultura exierit*, definierunt: ſicut Exconſulem, quod à conſulatu diſceſſerit.

45. Hodie vetita eſt petitio releuationis, vel tranſlationis, vel adærationis &c.lib.10.Cod.tit.28.de collat.donatorum vel releuatorum &c. cauſam] leg, *caſam*.l.4.D.de cenſib.& tit.Cod.de cenſitoribus. & peræquat.Nouel.163.Vlpian.Rhetor.in orat.de malè obita legat. ſcribit vacationem à muneribus pauperibus (qui hîc mediocres dicuntur) conceſſam fuiſſe vt rem domeſticam curarent. Baſilij Porphyrogenetes cōſtitutio recenſetur à Cedreno, & lib.1.iuris Orientalis, qua pauperum, qui minùs ſoluēdo eſſent, tributum à locupletioribus exigeretur, quod *allelengium* vocabatur: de quo aliàs pluribus. Totius autem huius epiſtolæ argumentum conuenit diſputationi.l.4.D.de cenſib. *Vaſaria publica* hîc ſunt, archiuòrum ac cenſus tabulæ, vt in l.tz.loca, de cenſitoribus, & peræquat.Cod.Theodoſ. quibus ſingulorum ciuium facultates deſcribebantur, ideſt, vt Theophili definitionem ſequar, tit. de libert. σανὶς ἤτοι χάρτης, ἔνθα ῥωμαῖοι ἀπεγράφοντο τὰς οἰκείας περιουσίας, ἐπὶ τῷ ἐν καιρῷ πολέμου κατὰ μέτρον τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἕκαστον εἰσφέρειν: alioqui Vaſarium eſt pecunia quæ publicè datur magiſtratibus in prouincias euntibus, vt equos, mulos, vaſa & ſupellectilem, cæteráque quæ magiſtratus inſtrumentum implerent, quod publico ſumptu compararent. meminit Cice. in Piſon. *Seſtertium centies & octogies, quod quaſi vaſarij nomine, in venditione mei capitis ex ærario tibi tributum Romæ in quæſtu reliquiſti?*

Huius moris idem meminit 2.in Rull & 5.in Verrem: Sueton.in Auguſto, Lampridius in Alexand. Budæus de aſſe, lib.3.

46. Hodie tale reſcriptum iure noſtro prohibetur, l.1. C. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur. vt concubitus] Ratio vitandarum inter conſobrinos ſeu patrueles nuptiarum: de quo D. Auguſtin. lib. 15. cap. 16. de ciuit. Dei: quas inter conſobrinos ius ciuile olim permiſerat, l. 23. Veter. in fi. l. ſequ. D. de condit. inſtit. l. pen. de ritu nupt. l.19. celebrandis, C. de nupt. §. duorum, eod. tit. Inſt. Quintilian. proœmio, lib. 6. de filij obitu querens: *tene conſulari nuper adeptione ad omnium ſpes honorū patris admotum, te auunculo Prætori generum deſtinatum?* Cōſobrinorum nuptias vetuit Theodoſ. d. c. 16. l. 3. C. Theod. de inceſt. nupt. Ambroſ. epiſt. 66. & lib. 1. Cod. Theodoſiani, ſi nuptiæ ex reſc. pet. Caius lib. 1. tit. 4. Inſtit. Harmenop. lib. 6. tit. 4. Vnde accidit vt apud Theophilum, d. §. duorum, ὀ δυνάνται quibuſd. exemplarib. legatur, cùm ab archetypo Latino abſit negatio.

47. AD PRÆFECT. PRÆT.] ſic excudi curauimus, cùm in excuſis legeretur perperam, AD PRÆPOSITVM: error natus ex notarum inſcitia, vt aliàs ſæpe. venena iuuare] veneni verbum, medium eſt: ideóque *qui venenum dicit, adiicere debet, an bonum, an malum: nam. & medicamenta venena ſunt: quia eo nomine omne continetur quod adhibitum naturam eius cui adhibitum eſſet, mutat*, l. 236. qui venenum, de verb. ſign. diſtrahi] Decurionum ſeu curialium prædia ſine decreto & cauſæ cognitione alienare non licuit, tit. 33. lib. 10. Cod. noſter Caſſiodorus lib. 9. epiſt. 2. *Prædia*, inquit, *Curialium, vnde maximè mediocribus parantur inſidiæ, nullus illicita emptione peruadat: quia contractus dici non poteſt, niſi qui de legibus venit*. Iuſtinian. Nouell. 101. Cauſa prohibitionis ſubiungitur, *vt ad neceſſitates publicas melius ſufficerent*: ſic enim emendādum cenſeo, cùm priùs perperam ſcriberetur, *efficerent, ſi ſubſtantiæ iuuamina plus haberent*. egenti ſimilis] *Bona etenim cuiuſque intelliguntur, quæ deducto ære alieno ſuperſunt*. l. Subſignatum, de verb. ſignif. l. 72. Mulier, de iur. dot. l. 11. non poſſunt, de iur. fiſc. l. 69. Vſufructu, D. ad l. Falcidiam: Quintilian. declam. 233. Harpocratiō in dict. ἐνεπίσκημμα. additum] in veteri quidem manuſc. legitur, *à debito*. quod antequam conſuluiſſem, *addictum*, ipſe emendaram: an rectiùs, alij viderint. mihi certè non omnino coniectura diſplicebat: & *liberare dominum addictum*, tanquam oppoſito relata accipiebam, quando is qui debet creditori obnoxius eſt, ὑπόδικος, vt & Gordianus ait, *quaſi cliens*, l. 3. C. de Nouat. nerui] Curiales, nerui ciuitatum epiſt. 2. infrà lib. 9. & in Maiorani Nouell. vbi non *ſeruos*, ſed *neruos*, legend. Nouell. 5.

† Frater vocatis] fratris nomen amicitiæ cauſa poſitum, Symmac. lib. 2. epiſt. 21. 45. 67. & 71. *Non poteſt eſſe amicitia tam felix, quæ imitetur fraternitatem*. Quintil. declam. 321. hinc, opinor, l. 58. Nemo, ff. de hered. inſtit. l. 63. Verùm, pro ſocio *Ius quodammodo fraternitatis in ſe habet*. Eos quoque qui in magiſtratu eſſent, amicos à Principib. quibus merebār, quod & nunc in vſu eſt, dictos obſeruaui. l. 1. C. ſi mancip: ita ven. l. vlt. D. de

off.præf.vigil.11.ſi iuncta, C.de nupt.l.1.D.de appell.l.17.diui,D.de iure patron. ſic Vlpianum Alexander, non ætate, vt Gloſſularius cenſet, ſed obſeruantia & dignitate, parentem nuncupauit, l.4. C.de contrah. & comm.ſtipul.Iul.Firmicus Maternus, lib.8. cap.27.Matheſeos, *erunt aduocati optimi, & regum amici.* Nō ſecus hîc frater principis ſumitur. Nec enim epiſtolis, cautionibus, teſtationibus fraternitas contrahitur l. 13. nō epiſtolis C.de prob. Huc referēda eſt l.58.nemo fin.de hered.inſtit.l. 63.verum fin. pro ſoc. Nec aliorſum opinor Theodaldum fratrē Amalaſuntha,nec hanc ille ſororem dixit,quàm quòd eſſent conſortes imperij,inf.lib.10.epiſt.1.2.3.

Lib.8.epiſt.1. IVSTINIANO]Rectius ex veteribus ſchedis, IVSTINO:nam hic Athalaricus ſucceſſit auo pro materno Theoderico, cum matre ſua Amalaſuentha, anno CHRISTI 522. Patres meos] v.*parentes m.* vt curaui excudendum, *non vos.* Maiorum] liber Præuotij: *nec vos maiorum, nec nos mai.* ſed &] v.*ſed vt.* vos amaſſe] v.*nos amaſſe.* vnis nobis æquemus] al.*quamuis vobis.* alij etiam, *nimis*: ſed & plærique, *annis*, legūt: quod P.Pithœus, vir ſagax, indicauit. idémque adoptionis per arma fieri ſolitę ritū aperuit lib. 1. ca. r. Aduerſar. noſtrū iam tranſire debet affectus] li. Præuotij. *iam noſter tranſire debet aff.* illis pactis, illis conditionibus] *illis pactis*, abeſt à lib.Præuotiano. domno auo] v.*domino auo.*] Hæc tamen ſcriptura non eſt perpetuò conſtans. legatos noſtros] *noſtros*, abeſt à vet. intimanda] al.*inſinuanda.* quod in idem recidit.

2. Erigunt] vet.*exigunt.* fidelitatis] vet.*felicitatis.* generis à malis cedit] ſcribe ex vet.*generis Amalis ced.* quæ emendatio comprobatur epiſtol.9. huius lib.8.& hæc eadem vox reddenda eſt epiſtolæ 43.ſup.lib.5.Eſt autem Amalis cognomen Athalarici.inf.hoc lib.epiſt.5.& 9. tanta in nobis] vet.*tāta in nos.* quia dilatum quàm mutatum videtur imperium] lib. Diuionenſis, *quia dilatatum videtur imperium.* reliqua verba non agnoſcit. Eſt autem notanda phraſis, qua ſubauditur dictio *magis*, vt apud Græcos μᾶλλον: infrà lib.11.epiſt.8.& epiſt.25.lib.ſequent. Pindar. Nemæis ὑπνῶμεν πάντες ἢ πισεύομεν. Tertullian.exhortatione ad caſtitatem, *puto nobis non licere naſcentem necare, quàm & natum.* Ammian.Marcellin.lib.31.*concito, quàm conſiderato ciuium aſſultu perterritus eſt.* vtrobique *magis*, vel quidpiā ſignificationis comparatiuæ ſubintelligitur, quod Helleniſmum vel Iudaiſmum redoleat, quale illud eſt, *functionem recipiunt per ſolutionē, quàm ſpecie*, l.2.ſi cert.pet. *& meritis liberos quàm pactionibus adſtringi placuit*, Paul. lib.4.tit.5.ſent. *& nihil eſt gratum his præſtari poſſe, quàm libertatem*, l. 39. de fideicomm.libert.l.2.fin.de iudic.l.7.ſi hominem, §.1. depoſiti. Anton. Auguſtinus lib.4.cap.8.emendation. primus omnium admonuit. indubita ſententia] vet.*indubitata ſ.* ſtudio oſtendit] repone ex vet. *nunc ſtudio debetis oſtendere* curiam noſtram] veteres rectius, *curiam veſtram.* Illuſtrem Sigiſinem] al.*Illuſt. Sigiſmerem.* al.*Illuſt. Sigiſmere.*

3. Fama lætatur] rectè vet.*fama lentatur.* in mediocri natione] repone ex vet. *in mediocri actione.* quapropter auſpice Deo] vet. *quap. quod auſpice*

Deo.harum portitores] ideſt tabellarios,vt epiſt. vlt. lib. 1. oſtentatione diuina] lege ex vetere, *ſub obteſtatione diu*.ad condictionem clem.] v. *ad conditionem clem*. Traiani noſtri] v.*Traiani veſtri*.

4. Indepti regni] al. *incept.regni*. relligione promitti] v. *colligione prom*.

5. Voluiſſemus quidem domni]v.*voluiſſ. quidem vobis domni*. comitē nobis] v.*comit.vobis*.Amalorum regalem, baltheum germen] placet lectio libri Diuionenſ. *Amalorum regalem proſapiam,lacteum germen*. de diuinitate]*de*,abeſt ab vno ver.

6. LIBERIO PRÆPOSITO GALLIARVM]in vetere,*Liberio populo Galliar*.ſed error manauit ex notis. legendum videtur, *Liberio Praef. Prat.Galliarum*:quam emendationem cōfirmat epiſtola.1. lib.11. nos dominos]v.*nos dominus*.

7. PER GALLIAM] v.*per Gallias*.qui illi paruit] v.*quod illi p*. rebus futuris] v.*rebus humanis futuris*.ſacramento confirment] al.*ſacramento firmarent*.ſi nobis hac ratione proſpicitis]v.*ſi vobis hac ratione proficiatis*.

8. deſiderio noſtro] vet.*deſiderio veſtro*. larga poſſimus pietate] in vno vet.*longa poſſimus piet*.AD PROVINCIALIVM, CONVENIT ADVNATIONES ANIMARVM]Aul.Gellius lib.2.c.29.*veniāt operámque mutuam dent,& meſſem hanc nobis adiuuent*.quamquam nonnullis in libris adiuuent ſcriptum ſed perperam legatur.

9. TOLONICO] alij habent, TVLLIO: quidam etiam, TVILLIO.adoleſcentiæ flore decenter adhuc poſſumus intelligere]vet. *adoleſcentis flore adh.poſſim indigere*.humiliter parere] ver.*humil.pareri*. ſura ſetis]al.*ſura ſeris*. alij etiam,*ſura ſericis*. & dignatus viſus eſt] vet.*& dignāter viſus eſt*.alij ſic,*& dignanter iuſſus eſt*.Eois populis. bellicoſus creditur]al. *bellicoſ. eſſe credit*. diligit omnis morem mens] al. *diligit omnem more mens*. quid ſi legas: *Diligit omnem memor mens*.ſecurè tibi pandebat arcana] vet. *ſecurè tibi pectoris pandebat arcana*.reſponſis ludebas] al.*reſp. fallebas*. prouenerant.]*peruenerant*.facta conſortia]vet.*facta conſocia*.acturus eſt] vet. *auctfurus eſt*.paruulis conf.]v *paruulus conf*.

10. Noſtra affinitate]v.*noſtra auctoritate*.quoniam illa eſt] v.*quando illa eſt*.qui mox inter] v.*qui mox vt inter*. has procellas] v.*hos proceſſus*.In ora libri veteris etiam legitur,aliàs verò legitur,*has procellas*. eſt Sirmienſem] vet.*eſt Firmenſem*. Egit de hymnis inter alios nymphum] lib. Præuotij eleganter habet, *egit de hymnis inter alios triumphum*. Alij libri,*egit de Hunnis*. virtus prona]al.*virtus manus prona*.tabularum pontem]v.*tabulatum pontē*. foletter eliditur] v.*ſol eluditur*. ne quid aduerſa manus præſumeret] v. *ne quid aduerſarius præſum*. Atqui ſunt Reip.] repone ex fide vet. *adquiſiuit Reip.Rom*. fatigatione prouinciarum] v.*fatigat prouinciam*. Aquileienſes quoque tempeſtates] v.*Aquileienſem quoque tempeſtatem*.memorantur]al. *memoramus*.ſenſum relinquunt]aliàs,*ſenſus relinquunt*.ad Patriciatus præſentale] v. *ad Patritiatus præſentalis*.

11. Ordinis bene nobis] v.*ordinis veſtri nobis*. patritiorum genus per

nos conſtat erectum] al.*patriæ genius per nos conſtat erectus*.potuiſſet] al.*potuiſſem*.ſuauitatis] al.*felicitatis*.actuum formam] liber Præuotij *actuum famam*.

12. Parci prouidimus] v.*parti prouidimus*. munus cum ver.] v. *munus eſt cum ver.* cum claſſe] v.*qui claſſe*. Hinc Hellen] v. *Hinc Hellenus*. Beatum magnum] ſcribo,*Beatum magiſtrum* & ibi Tullia] v. *& ibi te Tull.*

13. Nec inexplorati] liber Præuotij,*nec inexploratum*.dum inter gymnaſia] v.*dudum inter gymn*.non habetet] vet.*non habebat*. commeans euenit ingenio] repone, *cum immenſo venit ingenio*. & aduerſus] vet.*& aduerſum*. pro Repub.à me] vet. lib.*pro Repub. & me*. poſt aliena pericula.] v. *poſt al.tempora*. ad conſilium adſciſceris] vet. *ad conſ. noſt. adſc.* vox legum diceris, dum noſtra iura condimus] in vet.lib.Diuionenſi, *vos leges diceris,dum nos iura condimus*. Sed placet,*vox legum diceris*.Nam & Sidonius Apollinaris in panegyr.Maioran.ſub finem:

-- cuius dignatur ab ore
Cæſar in orbe loqui,licet & quæſtore diſerto
Polleat.

Et noſter Caſſiodorus lib. 6. in forma Quæſturæ : *Quantò facundior debet eſſe,qui ore principis populos noſcitur admonere?* Notum eſt etiam Quæſtorum opera vſos Imperatores,cùm orationes,aut quid aliud in ſenatu recitarent,vt ex Suetonio liquet in Auguſto cap.65. in Tito cap.6.in Nerone cap.15.

14. Quod iudicia noſtra] lib.Diuion.*quod initia noſtra*.ſi ortum] *ſi*,abeſt ab vno vet.culta laboribus] vet.*exculta lab.* cogitamus] vet. *cogitauimus*. & moderna quæ] v.*& mod.ſint quæ*.paruerunt] vet.*patuerunt*. ornator] vet.*orator*.ſecuritatis] v.*ſecuritati*.

15. Quæuis in al.] v.*quamuis in al.*optaueritis:ctinea ſunt iſta] v.*optauit. ciuia ſunt iſta*.viro Publiano] al.*viro publicano*.

16. Molent quidem] vitioſè: ſed,*volent quidem*, aut vt alij, *ſolent*. rectè. in ſui genere] al.*in ſuo gen.*larem paruit] vet.*lar. poſuit*. & furtorum] v.*& futurorum*. & iudices] vet. *& indices*. haberis errorem. Nam quod] hæc lacuna explenda eſt ex veterib. codicib. *haberis errorem. fructibus veſtrarum vtimini dignitatum. nam quod.* conſuetudo longa] al. *conſuetudo longæua*. conſcientiæ] al.*conſtantiæ*. & iuſtitiam laudatus] *& iudicia laudatus*, alij legunt. quid geſſerit.] al.*quid egerit*.

17. apertior] vet.*aptior*. quem proficere] vet.*cùm profic*.abiectis ſeculi vitiis ditatus] vet.*abiectis ſeculi Hodouacris*.al. *adiectis ſeculi Odouacris*. potius ſit victum] emenda ex veterib. *potius ſit incertum*. ſub breuitate] vet.*ſub puritate*. illuſiſſe collegio] vet.lib. Præuotij *illuſiſſe collegiis*. magnitudo dignitatibus] v. *ingratitudo dignitatibus*. amicitiam colligebar] al. *amicitias collig*.quando ad audientiam non] in vno vet.*quando ad indicis audientiam non*. ſed vox,*indicis*, videtur eſſe gloſſema.

18. Et quo gradu] rectè vet.*æquo gradu*.aptamus munera] al.*optamus mun.*

19. gemino

19. gemino ſplendore] vet. *genuino ſplendore* & ſic aſſiduè crebras egiſſe victorias] in vet. ſic: *& ſic aduocationis ſuæ crebras egiſſe victorias*. nobiliſſimus pudore] al. *nobiliſſimo pud*. palmis felicibus inauguratus] in vno vet. *palmis felicibus laureatus vobis*. impetratámque] melius vet. *imperatámque*. veſtro iudicio] v. *noſtro iudicio*. ſi collegæ] v. *ſic collegæ*. nos] v. *vos*. ſublimatis] vet. *ſubleuatis*.

20. ALBIENO V.I. PRÆPOSITO] al. ABIENO : ſed mox lege PRÆF. PRÆ. vt repræſentari iuſſi, quod verba epiſtolæ ſuadent. quoniam verè laudanda] v. *quando illa verè*. al. *illaudata*. tantùm miſericordiæ habere debet. Beneficia lenitatis, ſiquidem] in vno ita legend. *tantùm nũc habere debet beneficia lenitas . ſiquidem &c*. placet lectio exemplaris Diuionenſis, *tanta nunc habere debet beneficia lenitatis. ſiquidem*. nec priuata intromittere] al. *nec priuatim introm*. al. *nec priuatim introd*. cuius indocta fuiſſe neſcitur] ſcribo ex fide veterum, *cuius origo indocta f n*.

21. Expeditur] vet. *expenditur*. quaſi ad iudicium] in vno exemplari vetere, *quaſi in dictum*. ſonuerunt] al. *ſonauerunt*. qui ſe actionis] al. *qui ſe actionibus* obſtaturus] *obſtiturus*. apertiſſimũ munus] vet. *aptiſſimum manus*. agenda] vet. *augenda*. honore reuerendus] *liber* Piæuotij *honore iudiciali reuer*. & vitæ ſuperna] v. *in te & ſuperna*. quoniam educ.] vet. *quando educ*. primum quidem] v. *primum quod*. eſſe palatio] v. *eſt palatio*. interim beneficiis] lib. vet. *iterum benefic*. FLVENDO SICCATVR. Baſil. de Eleemoſyna : vt putei quo ſæpius hauriuntur, eorũ aquæ purius fluunt, τὰ φρέατα πολλάκις ἐξαντλούμενα, θιροσώτερα ἐστί. NEC FRVCTVS TAMEN ÆTATI.] D. Hieronymus c. presbyterorum c. ſeq. *Non enim in homine ætas, ſed virtus ſpectanda eſt*: Menander, οὐχ αἱ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν, ἀλλ' ὁ τρόπος ἐνίων ἐστὶ τῇ φύσει γέρων. Quam ſententiam adumbrans in Catone Maiore Cicero, *non cani*, inquit, *non rugæ repente auctoritatem adferunt: ſed rectè acta ætas auctoritatis fructus prabet extremos*.

22. Olympicos curſus] v. *Oly. currus*. prouecta] v. *prouectu*. non expendunt meritum] lib. vet. *non expediunt merit*. hic vir] v. *vir ille*. conciliauit arbit.] *reconciliauit arb*. iam & ſub.] v. *nam & ſub*. addidimus] al. *addimus*. Curiæ noſtræ] vet. *Curiæ veſtræ* infantia] vet. *inſtantia*.

23. Sub iudice gratioſo] v *ſub iudice glorioſo* feliciter domino] v. *feliciter dominio*. patrimonij omni adiecta] vet. *matrimonij cum adiecta*. quo nomine bona quæ liberis à matre obuenerint, interdum ſignificari Franc. Connanus lib. 8. cap. 3. notat, aliíque ex Seneca, Val. Maximo, & Suetonio contendunt. Plutarchus cõtrà, nõ leui ratione diſputat ἐν παραγγέλμασι γαμικοῖς: cui huius loci lectio (patrimonij duorum manuſcriptorum codicum auctoritate confirmata) ſuffragatur. qui eum prox.] *quod eum*. dilectiſſ. ſed. noſt. auct.] v *directiſque ſedis veſtræ atiorib*.

24. Ipſa tamen gratia] v. *ipſi tamen gratia*. negociis potius] v. *officiis pot*. inſeruiſſe] v. *inſeruire*. conuentionis irreuerenter nefariis iniuriis] v. *conuentionibus irr. expoſ. nefar. iniur*. Alij, *concuſſionibus. irr. &c*. plectẽda ſubuentio] vet. rectè, *plect. ſubretio*. nobis obtulit] al. *nobis contulit*. quod ſi quis ex-

titerit] v.*quod ſi quis extitit*.inſtituris] v.*conſtitutis*.

25. IOANNI V.S.&c.*Cuuigaſto*.V.S. ſeruare. quid enim] hæc lacuna ſic explenda ex fide vet. codic.*ſeruare quibus nos oportet propria dona conferre. quid enim*. diuæ memoriæ] al.*diuinæ memoriæ*. Tholuit] v. *Tholui*. libertate conceſſa] v.*liberalitate conceſſa*. Lucullario caſtro] al. *Lucullano caſt*. vel priuati nominis vel publici poſthac] v. *vel priuati vel publici nominis poſt hanc*. & noſtra quoque] v.*ex noſtra q*.dum in ſedibus] al.*dum in cædibus*.

28. CVNIGASTO] alij *Hunigaſto*, alij, *Inigaſto*. reperi & in aliis, *Geneſio viro*, &c. vt omni] v.*vbi omni*. proferre] *proferte* competunt primitus inuaſa] lege ex vet. *comp. prim. reddantur inuaſa*. Tranſlatitia iuris ſententia eſt, deiectum vi de rei ſuæ poſſeſſione, ſeu ſpoliatū ante omnia reſtitui oportere. l.1. C. ſi per vim vel alio modo, l.7. ſi quis ad ſe C. ad l. Iul. de vi publ. c.7. conquerente, de reſtitut. ſpol.

29. De cloacis, etiam ſup. lib.3. epiſt. 30. de Parmenſi ciuitate lib. 6. epiſt. penult. vt nos ad] *vt & nos ad*.

30. GENESIO VIRO SVBL.] Aliàs, *Geneſio viro venerabili*. Al. *Geneſio*. V.S. in epi. ſuperiore dicitur, vir ſpectabilis. cuius iſta ſalubritas] malim: *cuius ita ſalub*. operi nouiter] vet. *op. gnauiter*. nulla abiecti] al. *n. adiecti*. quæ pulchrè riuis] vet. *quæ publicè riuis*. ſed cùm naturali] v. *ſed cùm in naturali*. VT MERITO ANTIQVA PRVDENTIA, QVOS A CIVICA CONVERSATIONE SEGREGANDOS ESSE IVDICAVIT, AQVARVM INTERDICTIONE PVNIERIT] Lucianus in Alexādro ſeu Pſeudomāt. de præſtigiatoris oraculis, ὐκ ἔτι τὸν τιοῦτον οὔτε στέγη τις ἐδέχετο, οὔτε πυρὸς ἢ ὕδατος ἐκοινώνει, ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι ὡς ἀσεβῆ καὶ ἄθεον. id eſt, huiuſmodi hominem neque tecto quiſquam excipiebat, neque igni aquáve impertiebat: verùm erat illi ſolum alio vertendum, tanquam impio deorúmque contemptori. Feralia in Chriſtianos edicta recēſens Victor Vticēſis lib.3. de perſecutione Vandalica, addit, vt nullus quēpiā illorū hoſpitio reciperet, aut alimoniā præſtaret.

31. SEVERO VIRO &c.] al. SEVERO *Venerando viro*. al. SEVERO V.S. conſiliis inhætētem] v.*conſiliis laudabiliter inhær*. de illo aliquid] ſcribe ex vet. *nec poteſt de illo al*. Ceres vbi] v. *Ceres ibi*. inelaboratæ deliciæ] v. *inelabor. diuitiæ*. tale eſt neruum.] v.*tale eſt vernum*. penu in ciuitate] rectiùs vet. *penu vicinitate*. vt nec minima] al. *vt nec nimia*. ſcholarium] v.*ſcholarum*. ſi videant] al. *ſi videamus*. fœdum ergo nimis eſt filios] vet. *fœdum ergo nimis eſt nobis ita filios*. Alij ſic: *filios ergo nimis eſt nobili filios*. videat alites] al: *videas alit*. an non af.] v.*cui non af*. Palmediacis] *Palamediacis*. ad balnea] al. *ad balneas*. nec voluptas deneg.] *nec voluntas den*.

32. Cùm Infandius] vet. *Cùm Nimfadius*. vir ſublimis] v. *vir ſpectabilis*. in Scyllatino] al. *in Siciliano*. paſtutarum vbertate] al. *paſcuarum vbert*. cannis in coronæ] repone ex vet. *cannis cingentibus in coron*. vt hominum] v. *ita vt homin*. immurmurant] vet. *immurmurent*. ſtrepitu tibi reſpōdeat] al. *ſtrepore tibi reſ*. al. *ſtrepitu reſp*. Infadius] v. *Nimfadius*. perquirantur ſontes] v. *perq. fures*. inſecutor] al. *executor*. in voces proſiliat, & ſe t.m. cōfundant]

uet Diuion.*in voces proſiliant, & ſic ter.m.confundantur.* qui præſtita] v. *qui priſca,*Leucorea)v.*Locotea,*al.*Leucothea.* hoſtili direptione) lib.v. *hoſt. diſceptatione.* potius vltioni)v.*protinus vlt.*mala nota)vet.*mala vota.*vt quilibet emptor)*malim quamlibet empt.*ſuburbanum quidam) v.*ſub quoddam.* aëris claritate) v.*oculis clar.* lectiſſimi piſces qui ad m.poſcentium) lib. Præu. *lectiſsimi piſces, qui ad m.paſcentium.* cœperit) al.*cæpit.* cumulóſque)al. *cumulúmque.*fiat venerabilis omnium ſermone) vet.*fiat memorabilis, fiat venerabilis omn.ſermon.*habet &)vet.*habeat &.*

33. præſtita)leg.*priſca.*Leuorea)*Leucothea.*vt atro)*ne atroci.*fuſtuariæ vltioni)inf.lib.4.epiſt.2.fin.lib.11.epiſt.11.fi.ſup.lib.4.epiſt.10. fi. potius) leg.*protinus.*ſtationibus) v.*ſationibus.*vt l.1.de agric.& cenſ. C. lib. 11. ſed nihil temerè mutauerim, rectum videtur *ſtationibus,* quibus officinæ ac pergulæ nundinarum ſignificantur. Quid enim aliud his verbis, *mercimonijs ac momentaneas domos,* Athalaricus innuit, niſi pergulas, l.19.heres, de in dic.l.5.in fin.D.de iis qui deiec. parentes vendunt)C.de patrib.qui fil. diſtr. Hieremiæ cap. 5. populus fame oppreſſus in hæc verba prorupit: *filij noſtri & filiæ noſtræ multæ ſunt nimis: accipiamus pro precio eorum frumẽtum, & comedamus & viuamus.* Quod & tempore Maximini Imperatoris accidiſſe teſtatur Euſeb.Ouid.8.Metamorp.

- & tandem demiſſo in viſcera cenſu
Filia reſtabat, non iſto digna parente,
Hanc quoque vendit inops.

Lib.9.epiſt.1.Et quam habuiſtis pridem dominam) vet. *& quam pridẽ habuiſt.domin.*viuere nunc)*viuere nec.rectè.*regna trãsfundit)al.*regn.profundit.*diuorum ſtirpem)al.*Dingorum ſtirp.*al.*Dirigorum.*al.*dignorum.*quod reſecandum)vet.Præuot.*quod recuſandum.*aut nos reddat)melius in vet.*aut vos redd.*

2. Illicita emptione)idem epiſt.vlt.lib.7.Iuſtinian. Nouell.101. vetat τὰς οὐσίας τῶν βουλευτῶν καὶ οὐδένα τρόπον ἀλλοτριοῦσθαι τῆς βουλῆς τῆς πόλεως ἧς εἰσὶ βουλευταί. arbor quã florere)lib. Præu. *arborem quã flor.* quod continet)v.*quod continetur.* quando debuit) v. *quod debuit.* vexatus fuerit aut)v.*verſatus fuerit in.* pertulerit) v. *pertulit.* vnde maximè mediocribus parantur)v.*vnde maximè Curialibus parab.*pœna iſta peccati)v.*pœna itaque pec.*poteſtates in ciuibus)vet.*poteſtatem in ciuib.*

3. Solita cõmunione)rectè vet.*ſolita commutatione.*prouectus) al. *prouentus.*vobis vſualiter)v.*nob.vſual.*vt ſtudioſius expectatur)v.*vbi ſtudioſ. exſpectatur.*ruris noſtri) v.*iuris noſtri.*moderatis rebus) v. memoratis reb᷒. fœcunda officinis)v.*fæc.eſt offi.*ſolemniter)al.*ſolerter.*cauernis enim)v.*cameris enim.*ſine vſu)al.*ſine cultu.*inſpectione)v.*inſpectatione.*

4. ABVNDANTIO Præp.)melius, ABVND. PRÆF. PRÆT.apponitur)v.*opponitur.*al.*ſupponitur.*& dum adeſſe quid)fortè leg.*& tum adeſſe q.*Tampanini)v.*Campaniani.* qui vetatur abigere) v. *quod vetatur abig.* perpetiuntur)v.*patiuntur.*qui fuerant)v.*qua fuerant.*

5. Panitij.v.*panici ſpeciẽ.*infra lib.12.epiſt.26. ſpem conceptã)ſcribe ex

vet. *ſpeciem coemptam*. redigere ſubſtantiam) malim, *redigere ſubſtantiam*. quos ſe ſpoliare cognoſcunt)v. *quos ſe ſpoliare poſſe cogn*.ſcilicet gerulis) v *ſcilicet harum gerul*.quia nobis)v.*quia vobis*.Siue in gradu) Panis gradilis, de gradibus dari ſolitus ciuibus ſine pretio: vt ex ſingulis ferè legibus tit.17.lib.14.C. Th.oſtẽditur. Prudẽtius libro priore contra Symmach. Cuiacius ad tit.de conditis in public.horr.lib.10.Cod.

6. Te emolumentarij)al.*emolumentij*,al.*emolumentitij*. humana colloquitur)al.*humana componitur*. vita regitur) al. *vita regitur*. illi globi) v. *illic globi*.ad tui emolum.)v.*ad tua emolum*.

7. REPARATO) ſic repoſui ex veterib.cùm alij habent REPERATO.malè iacere inter)v. *iacere intra*. Prætorianam egit) al. *Pratoriam egit*. accidentibus) v.*accedentibus*. ad tuam notitiam litterarum) v. *ad tuarum notitiam litterarum*. ſocietate coniungit) v.*ſocietate contingit*.æſtimãdus eſt) vox,*æſtimandus*,abeſt à vetere.

8. OSVM) al.OSVINO.cùm probabiliter)v.*cùm ſe probabiliter*.quiſquam)v.*quiſpiam*.debitum illi)v.*debitum eſt illi*.affectum)v.*effectum*.

9. Bellicum quam ſæua)v.*belli vitaſſe quàm ſæua*.Iudicis impietate) v. *Iudicis iniquitate*.melos efficere) vet.libri,*melos educere*. iuſta cordis voce) v.*iuſta cõcordi voce*.obſequia veniret,fecimus t.h.deſtinare) vet. Præu.*obſ. venire fecerimus t.h.deſtinate*,magnis ſperare) *magis ſp*.

10. VNIVERSIS PROVINC.) aliàs concepta hæc epigraphe ſic legitur,HONORATIS POSSESSORIBVS, DEFENSORIBVS SYRACVSANÆ ciuitatis Rex.profuſè vtimur) v.*prof.nitimur*. ſtatuit flagitari)al.*ſtatuit ſubflagitari*.al.*efflagitari*. à diſcurſoribus noui) rectè vet. *à diſcuſſoribus,n*.ad veſtram eos)v.*ad noſtram eos*.

11. GILDIÆ V. &c.) al. GILIDÆ viro ſublimi Comiti &c. Vintigiſelum)v.*VVitigiſclum*.al.*VVigicidium*.vero eorum) v. *vero aliquem eorum*. nos conuenit)v.*vos conuenit*.

12. Quos etiam ſeris præceptionibus credimus)lib.Præu.*quos & ſecundis præcrept.credidit admonendos*.

13. VILLIÆ)al.VVILLIÆ.alij ſcribunt VVILIÆ.in damnis prouincialium]al.*in damnis prouincialibus*.

14. Conſtat enim dubium]v.*conſtat enim eſſe dub*. ſui nominis) v. *ſui amoris*.offertur) al.*offeretur*.amittitur)v.*admittitur*.belluinis morib⁹)Præu. lib.*belluinis motibus*. ne dum ius iudicum incompetenter)puto legendũ, *ne dum vis iudicium &c*. ſi vobis litigator obſeruet vos] liber Præuot. *ſi vobis rarus litigator.Vos*.Alij cod.*ſi vobis rarius litig.ob.v*.vitare fortunas) v. *pertinere fort*.

15. IOANNI PAPÆ) huius nominis ſecũdo,cuius ad Iuſtinianum Imp.epiſtola,ac Iuſtiniani ad ipſum exſtat in l.vlt.inter claras C.de ſum. trin.& fid.cathol.de quo inf.hoc lib.epi.17.& lib.11.epiſt.2.Papæ Bonifacij ſecundi prædeceſſoris ſcilicet tui.efferetur)vet,*effætetur*.à noſtro ſeculo) l.vlt. C. de pact.ſuprà lib.1.epiſt.5.lib.2.epiſt.13. lib.8.epiſt.28.interpoſitas perſonas)quarũ interuẽtu fraudes ſæpe fiũt,l.18.deferre, l.45. in fraudẽ, §.cõductor,l.46.confertur,§.quod à præſide, de iure fiſci,l.vn,

de mulieribus quæ ſe prop.ſeru.iunx.l.vn.C.de cont. iud. l.9. quanuis, de reb.eor.Cicero in Cluent.de Auilio ſe Aſinium ſimulante:*qui ſuppoſita*,inquit,*perſona falſum teſtamentum obſignandum curauit*, Nouel. 124. περὶ δικαζομένων. Quod enim plærique per ſe ipſi verentur id per alios verêtur efficere: vt Stolo,qui cùm legem rogaſſet, ne quis plus quàm 500. iugera poſſideret, ſuppoſita filij emancipari perſona,mille poſſidere inuentus,ſua ipſius lege damnatus eſt. Vario lib.1. cap. 2. de re ruſtica. A. Gellius lib.21.cap.1.Plin.lib.18.ca.3.ſuffragij ambitione)Iuſtinianus cũ ſine ſuffragio,ideſt pecunia ac ſordibus,magiſtratus deferri prohiberet, Nouel.8.grauiſſimè adiecit,nundationem magiſtratuum, omnium ſcelerum fontem eſſe, iniquitatis principium ac finem, ἀργυρολογεῖν τὰς ἀρχὰς πάσης ἐστὶ πονηρίας προοίμιόν τι καὶ πέρας: quantò magis ambitũ largitionum & ſordes eccleſiaſticorum munerum & ſacerdotiorũ collatione fugere neceſſe eſt? Concilio Chalcedonenſe, εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσατο, καὶ εἰς πρᾶσιν κατάγαγον τὴν ἄπρατον χάριν, &c. *Qui precio gratiam, quæ vendi nequit, vendiderit* &c.c.ſiquis Epiſcopus, c.ſanctorum,1.q.1.c.ex multis,1.q.3.hanc vænalitatem etiam Anthemi⁹ deteſtatur l.ſi quenquam,C.de Epiſc. & cler. Exſtant & Pontificum de ſimonia conſtitutiones lib.5.Decretal. Eodem pertinet ſeqnens Athalarici ad Saluantium epiſto.16.quem conſtitutio] vet. *quoniam conſtitut.* ſiue per parentes,nos ſeruientium quaſcunque perſonas]lib.vet. *ſiue per par.ſuos,ſeu etiam quaſcunque perſon.* ſiquis Apoſtolicæ Præſul.eccleſiæ] fortè ſic:*ſi quis Apoſt.præſulem Eccleſiæ.* vt approbatione inſequentes] v. *vt ad probationem inſeq.* rei illius percipiat) vetus, *re ille percipiat.* voluerit applicare] lib. Præuot. *voluerit approbare.* fortè legendum, *voluerit publicare.*

16. Cauſa noſcitur] al.*cauſa naſcitur.* potius occulantur) vet. *potius occulantur.* hoc nos ad notitiam) v. *hoc vos ad not.* Hîc obiter animaduerſione digna duco,quòd ſenatuſconſulta ad diuturnitatem marmoreis tabulis incidi iuſſit Athalaricus,vt olim æreis,l.2.de orig.iur. Plato in Minoë refert,Talum regem Cretæ pagos quotannis luſtrantem leges æneis tabulis cælatas circumtuliſſe, indéque ærei nomen ei inditum, ἐν χαλκοῖς γραμματείοις ἔχων γεγραμμένους τοὺς νόμους, ὅθεν χαλκοῦς ἐκλήθη. Alterum,quòd in edito & conſpicuo loco,nempe atrio Beati Petri collocētur,quo cuique pateant, & de plano legantur. Sic idem Plato lib. 11. de Legibus præcipit rerum vænalium leges medio in foro columnæ affigi, θέντον ἐν στήλῃ τιθέντα τῆς ἀρχῆς νόμιμα. Demoſth.Philipp.3. γράμματα τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων δεικνύων ἃ ἐκεῖνοι κατέθεντο, εἰς στήλην χαλκῆν γράψαντες εἰς ἀκρόπολιν.

17. Mundi caput] Theodoretus in epiſtol.ad Roman. ait magiſtratus publicanos, & τοὺς ἐπαγγελόντας τὰς χάρτας, tributorum exactores, prouinciarum præſides à Roma manare, vt quæ Romæ fiant, omnibus nota eſſe debeant. Hinc Iuſtinianus in præfatione Pandectis præfixa, de cõceptione Digeſtorum tradit, conſuetudinem Romanæ vrbis ſequendã :

ab omnibus ciuitatibus: quia *Roma caput orbis terrarũ*, ἐπιτομὴ τῆς οἰκουμένης, vt ſcribit Athenæus: orbis compendium & communis omnium patria, l.33. Roma, D. ad municip. Romanæ tamen ciuitatis ita demum ſequi oportet, ſi non ſit corruptum exemplum. Et vt eleganter Proculus, *non tam ſpectandum quid Romæ factum ſit, quàm quod fieri debeat*, l.12. ſed licet, D. de offic. Præſid.

18. Ex decentis] v. *excedentis*. vito publico] leg. *iuri publico*. pollicitam] v. *pollutam*. perſuaſionis] legendum haud dubiè, *peruaſionis*. Peruadere, ſup. lib.1. epiſtola 15. & aliàs ſæpe. *Peruaſionis actio* l.5. l.6. Cod. Theodo. de denunt. & edit. reſcript. Nouell. Valentin. 12. de Epiſc. aud. Idem mendum ex cap. 25. lib. 5. Etymologiarum pridem ſuſtuleramus, quod tamen in recẽtiſſima editione repetitum, *perſuaſio*. pro *peruaſio*, ſcriptum vidimus. Quid, quod & aliis auctorum libris inſidet? Victruuius lib. 9. cap. 4. fin. *ſingulis menſibus ſol ſigna perſuadens* (pro, *peruadens*) *auget & minuit dierum & horarum ſpatia*. Saluianus Maſſilienſis epiſcopus lib. 4. de prouidentia, vbi diuitum rapinas increpat, *perſuaſionibus prapotentem*, &c. Idémque lib. 5. bis eodem verbo citra mẽdum vtitur, *peruaſoribus & peruaſionibus*. Euſeb. quoque Emiſſenus Homel. 11. de Paſcha *peruaſorem derelinquit, remanet præda deceptus & raptor orbatus*. conſueta] v. *conſecuta* illicitam] v. *pollutam*. al. *per illicitam*. in allegationem] locus hic mancus aliunde ita ſuppleatur: *in allegationem iuſtiſsima largitatis illam diſtrictionem velimus cuſtod.* maleficos] Conſtantinus: *cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat*. l.5. C. de malef. & mathem. de quib. lib. 4. epi. 22. actibus] Quanuis hæc lectio defendi poſſit ex l. 4. C. eo. magis tamen quod in manuſcriptis offendimus, *artibus*, arridet, argum. l.6. multi, & l. vlt. C. eo. & d. epiſto. 22.

19. Superioris edicti in ſenatu recitatio, ex Rom. inſtituto, quo leges & conſtitutiones Imperatorum in ſenatu recitatæ confirmabantur, l.8. humanum, C. de legib. & S.C. quem morem nos aliàs fuſiùs exponemus. Fœdiſſimæ vænalitatis) Sordes & nummariorum iudicum magiſtratuúmque his formulis grauiter à Caſſiodoro identidem exagitatas legimus apud Philonem Iudæum, de officio Iudicis diſſerentem.

20. Duras neceſſitates prouincialib.] Ne prouinciales cogantur ad comitatum Principis ius petere, cauetur etiam epi. 22. li. 6. & Nouel. Iuſtiniani 17.

21. Populi collectione] vet. *oblectatione*. Honeſta collectio eſt, ducto à voluptate ad morum cultum argumento, quo vtitur Demoſthenes Olynth. 2. dum Athenienſibus auctor eſt, vt ſpectaculorum voluptate poſthabita, vtilitati magis ſeruiatur, & pecuniæ theatrales in vſus militares transferantur: θεωρικὰ χρήματα κελεύω γίνεσθαι τὰ στρατιωτικά, Libanius. duabus curis ingenium non debet occupari] Quintil. lib. 10. cap. 3. *Neque enim bona fide ſimul ſe intendere animus totum poteſt, & quocunque reſpexerit, deſinit intueri quod propoſitũ erat*. ob eámque cauſam vetat Iuſtinianus Imperator ne ſimul quis pluribus militiis det nomen, & cingulum

cingulo coniungat,l.5.qui militare poſſ.C.lib.12.Iuſtinia. ſanxit ne quis duobus magiſtratibus aſſideret,& vtriuſque iudicij curam gereret,l.vlt. C.de aſſeſſ.T.Liuius lib.9.de bello Macedon. veterem Roman. legem oſtendit,duos ſimul magiſtratus,præſertim curules,ne quis capere poſſit,neque gerere:nec decet plures magiſtratus ab vno geri,cùm vnicum ab vno optimè perficiatur opus.φαῦλον εἶναι τὸ πλείους ἀρχὰς τὸν αὐτὸν ἄρχειν.ἐν γὰρ ὑφ᾽ ἑνὸς ἔργον ἄριστ᾽ ἀποτελεῖται. Ariſtot.lib.2.cap.10.Politic. Quod ita interpretandum cenſeo, Cùm animus in diuerſa negocia diſtrahitur:alioqui nihil vetat pluribus ſtudiis intendi,dum vnius cura ad alterum muniat viam,vt Iuris ciuili ſcientiam foro, iudiciiſque exercẽdis non mediocriter conducere: contráque vſum forenſem verè germanæque legum cognitioni in plurimùm conferre quotidie ſic experimur,vt alteram ſine alterius præſidio ſuos fines vix tueri poſſe arbitremur.ad bonarum artium ſtudia] ſic repoſui ex coniectura. erat enim in aliis,*literarum artium*.niſi quis malit,*liberalium artium ſtudia*.quod poſtremum magis accedit ad veteris ſcripturæ ſimilitudinem. Sed hæc ſatis. hac de re verò,l.1.de var.& ext.cogn.Sen.lib.13.epiſt.89.Plin. procœmio lib.14.

22. Morum pondere,non ætate) Virtutis enim, quàm ętatis curſus celerior,auctore M.Tullio 5.Philipp.*Nec enim cani,non rugæ repentè auctoritatem adferre poſſunt.ſed honeſtè acta ſuperior ætas auctoritatis fructus prabet extremos*,vt idem in Catone Maiore.Itaque D.Hieronymus, presbyterorũ nomen non ab ætatis ſenio, ſed morum grauitate & maturitate tractũ ait.Magnus verecundiæ ſtimulus eſt, laus parentum) γνώμη Virgilianæ gemina.

Et pater Aeneas, & auunculus excitet Hector.

Hic autem Theodericum, parentem ſuum Athalaricus intelligit. Vos crebrò nominat curſus annorum]Per Conſules anni Rom. numerabãtur: Athenis per Eponymos,Iul. Pollux lib. 8. Onomaſt.ἔστι δ᾽ ἐπώνυμος οὗτος καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ ὁ χρόνος ἀριθμεῖται: Nouel.περὶ τῶν ὑπάτων: & Nouel. 47.l.3 D.de accuſat.& ſup.lib.6.epiſt.1.in formula Conſulatus, nomen annorum,&c.Felicia genera naſcuntur] Leges Voconiæ, Salicæ mares fœminis prætulerunt,& ius Roman.l.in multis,de ſtatu hom. Hoc Menander columen familiæ vocat.

στῦλος γὰρ οἴκου παῖδές εἰσιν ἄρρενες.

Liberos conſimiles,æquales &c.] Similitudo fratrum vel gemellorum gratiam conciliat,l.39.l.40.hi enim,D.de ædil.edict.Plin.lib.7. cap.12. de M.Antonio triumviro.Martial.lib.9.

Quæ noua tam ſimiles genuit tibi Leda miniſtros,&c.

l.22.proinde,ad l. Aquil.

24. Abominabili taxatione vend.]Nouel.8.& ſup.hoc lib.epi.15. & 16.purpuratus philoſophus)inſtà epiſt.ſequ.*Purpurata laudes*.li.8.epiſt.5. *infantiam purpuratam.*

25. Gratioſa ſunt præconia, quàm tributa] hîc ſubauditur, *magis*

vt apud Græcos,*μᾶλλον*.ſuprà lib.8 epiſt.2.aliquot eius formulæ exempla proferre me memini.deuoluens]v.*deuotione perſoluens cautelam* præſtitit]v *ſumpſit*.fine litig.]v.*fine damno*.dictaium)v. *ducatum*. forte, *ductatum*.inficiatione collect.v.*infidelium nundinatione*.

Lib.10.epiſt.1.Amalaſuentha Gotthorum regina,Theoderici filia, Athalarici mater,cuius virtutes & animi magnitudinem Procopius commemorat libro 1.de bello Gotthico,& lib.1.de bello Vandalico:ex quibus libris multa ad ſequentiũ formularum cognitionem ſumi poſſunt, quæ mihi ſubſeciuo ſtudio hæc feſtinantiùs annotanti colligere non licuit,Filij noſtri Athalarici regis,in quo educando magnam curam mater adhibuiſſe dicitur.corruptus tamen fuit poſtmodum ab æqualibus. Obiit anno Chriſti 532. cùm regnaſſet annos 10. proximitate coniunctum]Theodahadum conſobrinum,regni ſocium:qui ob multas rapinas ab ea corripitur.Sed tandem vt ſolus regnaret, mox eam in carcerẽ detruſit,deinde occidi iuſſit,& regnũ annis quinq; obtinuit. Procopius lib.1.de bello Gotthico:Matthæus Palmerius in Chronicis,& Herman. Contractus. Purpureo)à regibus orto.Aurel.Prudẽtius priore in Symmachum libro,de cultu Adriani & catamiti eius.

--nunc diui principis illum

Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili.

Theodahadus enim regia ſtirpe ortus erat, nempe Theoderici ex ſorore Amalafreda nepos,Procop.li.1.de bello Gotthico.

Verba Purpurea,Paryſatis Cyri & Artaxerxis mater,iubebat eum qui regem liberius eſſet allocuturus, verbis nitidioribus & grauibus vtetur.Plutarchus Apophthec.ἐκέλευσε τὸν βασιλέα μέλλοντα μετὰ παῤῥησίας διαλέγεσθαι,βυσσινοῖς χρῆσθαι ῥήμασι.Purpuratum filium dixit libri ſequentis epiſt. 1. Crebrum & huic auctori familiare epithetum, cùm quid illuſtre regiúmque ſignificet: vt & Euodio in Panegyrico quem Theodorico regi dixit,*Vſus inquit*,inquit, *in tuorum fidem meritorum teſte purpurato*.& ſub finem:*Vtinam aurei bona ſeculi purpuratum ex te regem amplificet.Vtinam heres regni in tuis ſinibus ludat,&c*.ſup.lib.9.epiſt.24.& lib. 10. epiſto.1.Procopius ſub finem lib.2.de bello Gotthorum. Theudibaldũ communi omniũ Gothorũ conſenſu ex Verona accitum & ad ſe veniẽtem ſtatim veſte purpurea donauit, regémque cum adſtantium acclamatione & plauſu creauit.Plinius lib. 22. Coccum imperatoriis dicatũ paludamentis ſcribit:qua & duces exercituum prius vſos Plutarchus in Craſſo.

OLIVOS LENE-IACENTES.pro Cliuos.quod licet eruditis quibuſdam viris, quibus noſtram de hoc mendo coniecturam prius aperueram,rectum nec mutandum videatur, quaſi alluſum ſit ad Capitolinorum deorum ſimulacra:quorum alios quidẽ ſtare, alios verò recumbere leniterque iacere dicerent:Ego tamen vt in eadem adhuc ſententia permaneam, confirmor C.Plinij Secundi verbis ex epiſtola 6.lib. 5.

villa,

villa, inquit, *in colle uno ſita proſpicit quaſi eam ſummo: ita leniter & ſenſim cliuo fallente conſurgit, vt cum aſcendere te non putes, ſentias aſcendiſſe.* prudenti] fortè, prudentia. experimur] vet. *experimus*. quis] v. *quod*.

2 Nouis regibus mos eſt] hunc morem teſtatur l. vlt. tit. vlt. lib. 12. Cod. Philoſtratus lib. 5. de Apollonij vita, de Neronis in canendo victoria εὐαγγέλια θύειν, eo ſenſu οἱ ἐπαγγέλλοντες τὰς χάριτας dicuntur à Theodoreto in epiſtolam Pauli ad Romanos. ſororem] additur in veteri, dominam, vt Amalaſuentham, de qua ſuperiore epiſt. Facilè mutari non poteſt] certè non debet. l. 32. de quibus, l. ſequ. de legib. Nam *in rebus nouis conſtituendis, euidens vtilitas eſſe debet, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum viſum eſt*, l. 2. de conſt. princip. Concilij Nicæni cap. 6. Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατείτω. Locrorum ſatis nota lex. Amalos] epiſtola vlt. lib. ſuperioris: lib. 8. epiſt. 5. & epiſt. ſequ.

3. Hæc epiſtola laudes conſortis imperij Theodati continet: qui tandem fraudibus ac periurio ſolus regnum Gotthorum inuaſit, literis eruditus] Procop. lib. 1. ſcribit Theodatú, ſeu Theodahadum literarum Latinarum, & Platonicorum dogmatum peritum fuiſſe. nullam Theologiæ cognitionem tribuit: diſciplinæ militaris expertem, & pecuniarum cogendarum, & poſſeſſionum accumulandarum ſtudioſum. maiorum ſuorum] ad vitæ decora domeſticę laudis exempla prouocare debent, l. vn. Cod. Theod. de emend. propinq.

4. Inſinuat Theodahadus ſe in conſortium regni adſumptum. quicquid fulgemus] Laus Amalaſunthæ. de qua & Procopius libro 1.

5. HOMINI SVO] id eſt, domeſtico & clienti, l. 4. C. de dignit. l. pen. C. Theod. de cenſitorib. peræquat. & inſpect. l. 1. de conductorib. & hominib. domus Auguſtæ Cod. Theodoſ. l. 5. de reparat. appell. C. eod.

6. De Quæſtoris officio: de eloquentia, qua de re ſuprà lib. 6. epiſt. 5. lib. 8. epiſt. 13. & 14. & res] adde ex vetere, *communes*. decimatertia indictione] id eſt, *anno Chriſti* 538. Beliſario V. C. conſule.

7. Romana ſtudia] hîc de Romana eloquentia loquitur: & quidē tum inclinante Latini ſermonis dignitate haberi in precio cœperút qui Latinè ſcirent. Conſtat iam inde ab eo tempore, certè imperij Iuſtinianæi ætate contractus, qui à tabellionibus perſcriberentur, conceptos eo ferè ſermone, quo nunc vulgus Italiæ vtitur. vt conſtat ex inſtrumento Bibliothecæ regiæ, quo Stephanus tutor Gratiani pupilli cum ipſo tranſegit, quod Rauennæ ſcriptum eſt anno Iuſtinianæi Imperij 38. indictione 12. cuius exemplum à me deſcriptum in larario ſeruo.

8. IVSTINIANO] Amalaſuentha cogitauit ab Italia Conſtantinopolim vſque adire Iuſtinianum Imp. Procop. lib. 1. de bello Gotthico. portitorem] lib. 1. epiſt. vlt. lib. 8. epiſt. 8. orbis iſte Romanus] l. 17. in orbe Romano, De ſtatu hom. Plin. lib. 17. cap. 12. lib. 33. cap. 4. malè priùs, *in*

urbe Romana, legebatur, d.l.17. quod editio Florentina arguit: & iam Alciat. lib.2. cap.22. Diſpunct. annotatat, cui & hic locus ſuffragatur, & l.1. C. de Eunuchis.

9. Laudibus noſtris] aliàs, *veſtris*. principatui] adde ex veteri, *veſtro*. vt & ſi perſona] huius loci lacuna ſic complenda ex veteri: *rebus humanis ſubſtracta eſt, beneficia tamen veſtra ad nos, deo ordinante, veniant*.

10. THEODORÆ AVGVSTÆ] Iuſtiniani coniugi, de cuius fortitudine animi Procopius meminit. Ad eandem ſcribitur infrà epiſt.20. 21.23. huius libri.

11. Accuſarentur ſecula] diſciplina temporum, & ſeculi felicitas à principibus prædicatur, lib.1. epiſt.5. lib.2. epiſt.13 lib.4. epiſt.10. hoc lib. epiſt.18. & aliàs ſæpenumero. indictione decimaquarta] poſt cõſulatum Beliſarij V.C. proprio matrimonio] vetere & eleganti loquendi more, *propria vxor*: Seru. Honoratus in illud Virgilianum, lib.1. & 4. Æneid.

Connubio iungam ſtabili, propriámque dicabo.

Herſiliæ precatio apud Aul. Gelliũ lib.13. cap.21. *Vt liceat nuptiis propriis et proſperis vti*; nec enim vxor ad tempus, ſed in perpetuæ vitæ conſuetudinem ducitur, l.1. de rit. nupt. §.1. de patr. poteſt. inſtitut. c. vlt. Extrà, de cond. appoſ.

18. Noſtris temporib.] Identidem hoc inculcatum ſatis indicat, quanta fuerit principibus cura famæ ſui ſæculi, ſuprà epiſt.11. huius lib. epiſt.5. lib.1 epiſt.13. lib.7. & lib.4. epiſt.12.

20. 21. Theodahadus Iuſtiniano Imperat. ipſe quidem proxima ſuperiore epiſtola: Gudelina verò Theodahadi vxor Theodoræ Auguſtæ ſemel atque iterũ ſcribit: cui & Amalaſuentha hoc lib. epiſt.10. Obſeruã ſacerdotem, vt gratiorem & acceptiorem, legatum mitti.

23. NON TRANSLATITIA VSITATIONE VOCABVLI; SED HONORA SORTE NASCENDI] Tranſlatitiam vſitat. vulgarem & aſſuetam, quaſi neglectam vocat. Sic Plinius, lib.7. cap.5. *Tranſlatitium in Ægypto eſt*. lib.28. ca.2. *Si menſa adſit nullum ponere, tranſlatitium videmus: etiam quia multas religiones pollere manifeſtum eſt.* Sic etiam noſtri Iuriſconſulti l.55. ſi patroni ff. ad S. C. Trebel. ſed nec illud tranſlatitè omittendũ eſt, l.1. ff. de iur. patron. non tranſlatitiè exſequi debet l.1. ff. ad S. C. Turpil. Præuaricator eſt, qui tranſlatitiè munere accuſandi fungitur, id eſt negligenter, non verè, nec bona fide accuſatoris partes implet.

26. Cùm diuinitas patiatur multas religiones eſſe, nos vnam nõ audemus imponere] Nemo inuitus ad religionem compellendus, quæ ſponte ſuſcipienda ſit, non vi, ſupra lib.2. epiſt.27. Theodericus vniuerſis Iudæis, *Religionem, inquit, imperare non poſſumus: quia nemo cogitur, vt credat inuitus.* Athenagoras in legatione pro Chriſtianis ad Impp. Commodum & Antoninum ſtatim à principio.

27. Dare, reddere] diſcrimen hoc nos lib.3. cap.15. Selectionum tractauimus.

31. Corporali ſupplicio pœnam luat] l.1. D. de in ius voc. ſuprà lib.

4.epiſt.10.in fi.& ſup.lib.9.epiſt.2.*ſi facultas*,inquit, *vindicta non ſufficiat, per ſuſtinaria ſupplicia laceretur*. Item eod. lib.9.epiſt.18.in edicto Athalarici regis.

32. Huius epiſtolæ argumentum naſcitur ex victoria Iuſtiniani aduerſus Gotthos,hiſtoriis teſtata ſatis:à quo Vuitigis pacem per legatos petit.Mundus]hic erat dux exercitus Iuſtiniani,& vicit Dalmatas,& Salonem vrbem cœpit.In qua tamen victoria ipſe cum Mauricio filio occiſus eſt à Gottho fugiente percuſſus. Procopius lib.1.de bello Gotthico,Matthæus Palmerius in Chronic.Leonardus Aretin.de bello Italico aduerſus Gotthos lib.1.qui]v.*quod*.

34. Epiſcopis ſuis ſcribit V.S. incognitum] v.*ignotum*. noſtra] vet. *veſtra*.

vlt. PATRICIO VIRO QVÆSTORI] *Præfecto Theſſalonicenſi*.

Lib.11. epiſt.1.Hactenus decem libris ore regio loquutus eſt: duobus verò ſequentib.proprio Caſſiodorus.Præfinitio chartarum præfectus] ſubaudi,*prætoria*.fons eloquentiæ] Cicero ſeruum manumiſit, quod dilara in craſtinum comitia renuntiaſſet : adeò paratus meditatúſque tantus artifex ad dicendum accedebat. Plutarch. SENATOR.] id eſt Caſſiodorus POPVLO] Mendum in excuſſis perpetuum pro Præfecto Prætorio:quod & in ſequentibus inhæſit, inde & tollēdum. in animis puerilib.] Loquitur de Athalarico,& eius matre Amaleſuentha:ſub quibus Caſſiodorus Præfecturam Prætorianā geſſit. mediatoris] id eſt interpretis,τῦ μεσίτυ. Placidiā intelligit coniugem Theodoſij Magni. purpurato filio] crebrum & huic auctori familiare epithetum , cùm regium quid ſignificat.

2. IOANNI PAPÆ]ad quem exſtat Athalarici regis epiſtola , ac mentio ſuprà lib.9.epiſt.15.& 17.Narrat Nicephorus lib.17. ca.9.Ioannem Papam Romanum veniſſe Conſtantinopolim legatum à Theoderico rege, Arianorum fautore, ad Iuſtinū Imperatorē oratum ne damnarentur Ariani : alioqui in Homouſianos, qui in Italia erant, ſæuitum iri,idque Epiphanij Archiepiſcopi Conſtantinopolitani tempore.

7. Quoniam ſub quodam]vetus ita: quando ſub quodam gaudio, deſit fortaſſe quidpiam.cautum eſt] vet.*lautum eſt*,fortè rectiùs,*latum eſt*, *& intrepidum*.ſecuritas] ſecuritatis definitio. quibúſque temporibus] quadrimenſtruos,quia omnes illationes fiſco tribus penſionibus ſoluebantur, nempe quarto quoque menſe C.de apoch. lib.10. tit. 22. impia lucra aut à vobis]leg.*fint*.vænalis dilatio]vænales moras, inf.hoc lib.epiſt.35.& lib 33.ſi bene,D.de vſuris.

6. POPVLO] legendum P.P.id eſt,Præf.Præt.vt infrà prox.

7 Hinc]v.*hanc*.cunctos]v.*& cuſtos*.formā.]v.*famā*.clemētes] vet. *dementes*.procliuis fuit error, ex affinitate *cl.* cum *d.*vt aliàs eodem mendi genere laborat Gellius li.5.ca.14.in nomine ſerui *Androdi* à leone agniti,qui verè *Androclus* apud Ælianū,& Nemeſianus,*dmos lene iacentes*,pro

cliuus. Deſcribit enim Capitolij aſcenſum, in quo & cliuos fuiſſe conſtat vel ex Alpheno. l. 52. ſi ex plagis, §. in cliuo, ad l. Aquiliam. Simile peccatum apud Græcos in χαλίβια, pro χαλύπια, & χαλίσια, pro χαλύσια, Hartungus deprehendit. vacuam fiſtulam dicta perexeant) Simile illud Comici:

Plenus rimarum ſum: hac atque illa perfluo.

EDICTVM PER PROVINCIAS] Priſcorum mos fuit. Sic Vlpianus ait Proconſulem edictum eius aliquam ſui commendationem continens mittere debere, & cæt. l. 4. de offic. Proconſ. præconium voces] ſuprà lib. 6. epiſt. 3. l. vlt. C. de feriis. verba more veſtium ſuſpenſa venduntur] Imp. Conſtantinus: *Non ſit venale iudicis verbum, non ingreſſus redempti, non infame licitationibus ſecretarium,* l. 1. de offic. rect. prou. Cod. Theodoſ. quidam *verbum* pro *velum*: nihil temerè mutem: argum. l. 5. C. de nauf. l. 6. C. Theod. eo. tit. Vide infrà hoc lib. 11. epiſt. 32. officij innoxias manus τῶν ταξεωτῶν, manus puræ. Seneca lib. 7. Controu. Nouell. 8. καθαρὰς χεῖρας. partem faciatis, quàm iudicem] *quàm*, ſine comparationis particula, vt, *magis*, vel quidpiam ſimile ſuppleatur. ſup. lib. 8. epiſt. 2. & lib. 9. epiſt. 25. ſolennia commoda] id eſt ſalaria: l. Commodis, de re iudic. Victruuius in præfatione lib. 1. & inf. hoc lib. epiſt. 33. abſit à noſtris temporib.] Aliquoties iam hoc genus mali ominis à ſeculo principis auertandi notauimus ſuprà. acta] vet. *apta.*

11. Hoc ſup. in formula defenſoris & curatoris Reipub. l. 6. epiſt. 18. & 7. epiſt. 11. & 12. Precia iuſta rebus vænalibus ſtatuantur, Nouell. 122. edicto 6. Iuſtiniani ſup. lib. 9. epiſt. 5. c. 1. extra. de empt. & vend. Cedrenus in Theophilo Imperatore: Athenæus lib. 6. Dipnoſophiſt. cap. 2. de piſcium venditorib. Moſchopulus & Sudas in σιτοφύλακες. fuſtuario ſupplicio] huius mentio in iure crebra, l. 7. ſacculárij, ſi. de extr. criminib. Nouell. Maioriani Papinian. reſpõſ. tit. 14. & tit. 21. l. 5. Cod. Theod. de epiſc. & cler. Paulus lib. 5. ſent. tit. 4. & tit. 21. Et ſup. lib. 9. epiſt. 2. li. 4. epi. 10. lib. 8. epiſt. vlt. l. 2. tit. vlt. C. qui ad eccleſ. cõfug. Adrianus Papa apud Gratianum: *Qui in alterius famam,* inquit, *publicè ſcripturã aut verba contumelioſa cõfinxerit, flagelletur,* can. 1. 5. q. 1. renouat legẽ 12. tab. quæ famoſ. libelli auctorem fuſtuario puniri iubebat. Cornut. in Perſij ſatyr. 1.

14. Hæc inſcriptio paulò plenior ac rectior in veterib. libris legitur, Gaudioſo Cãcellario Prouinciæ Liguriæ P. P. Parauedor.] de quib. ſub. lib. 5. epiſt. 39. lib. 3.

32. Vbi non eſt iudicis vænalis auditus] meritò quis addubitet, num rectiùs aliquãtò legatur, *aditus*, arg. l. 1. Cod. Theod. de off. rect. prouinc. *non ſit venale iudicis velum, non ingreſſus redemptio.* Tullius in Verrẽ. *Vt adeas, tantùm dabis.* Saluianus Maſſilienſis lib. 3. de prouidentia: *Intra ianuas non modò illuſtrium ſed etiam præſidum aut præpoſitorum, nõ omnes paſſim intrare præſumunt, niſi quos aut iudex vocauerit, aut negocium traxerit, aut ipſa honoris proprij dignitas introire permiſerit: ita vt ſi quiſpiam ingreſſus inſolenter fuerit, aut cædatur, aut propellatur, aut aliqua verecundia atque exiſtimationis ſua labe mulcte-*

tur. Valentin. & Valens Impp. *apertis foribus intrò vocatis omnibus* &c. l. 2. Cod. Theod. de off. rect. prouinc. l. 9. quiſquis, C. Theod. de hæretic. *aperiat forum* &c. Nolim tamen ab antiqua & edita lectione *auditus*, facilè recedere. Nam aures præbere dicitur iudex, Martian. Nouell. 1. lib. 3. neminem exhiberi de prouinc. *integras adeuntibus aures præbere*. Contrà, *aures obſerata*. Val. Maximo li. 7. cap. 3.

35. Vænales moras] vænalem dilationem ſup. hoc lib. epiſto. 7. Vænalitas ſtudij, Maiorani Nouell. 7. de bon. caduc.

40. INDVLGENTIA] exſtat Cod. Theod. lib. 9. tit. 39. de indulgentiis. Hîc autem propter ſancti Paſchatis diei lætitiam, & l. 3. 4. 6. Cod. Theodoſ. religio anniuerſariæ obſecrationis vocatur, l. 7. Et ob Rempu. tyrannide liberatam, l vlt. ſed & ob partum Criſpi & Helenæ Conſtantinus indulſit, l. 1. eod. tit.

Lib. 12. epiſt. 5. Hâc formulâ tributum remittitur ob tranſitum militũ, quem innocentem eſſe debere conſtituitur Nouel. 130. vt ob eandẽ cauſam priuatis conductoribus cenſiones iure noſtro remittuntur, l. 15. ex conducto. §. ſi vis §. ſi exercitus præteriens. ff. locat. & cond. ſuprà libr. 5. epiſt. 26.

8. Suffragia) Nouell. 8. ea] fortè leg. *eam*, ſcilicet continentiam. auctorem] vetus, *auctoritatem*. qua feſtis] vet. *quia*. imperabit) vet. *imperauit*. vobis) *nobis*. patrem quam iudicem) debet enim in deuotos ſe gerere, vt pater in filios, Iuſtin. d. Nouell. 8. vadem] hoc eſt edictum.

9. Permiſimus] vetus, *promiſimus*. rectè: intelligit enim ſuperius & proximum edictum, quod vadem vocat. acta] *apta* proponi deſtinata) id eſt edictum ſuperius deſcriptum, quod ad te deſtino & mitto.

27. DATIO EPISCOPO MEDIOLANENSI] hoc ſcriptum eſt poſt conſulatum Beliſarij: quo tempore aduerſus Vuitigem Gotthorum regem, (cuius aliquot ſuprà libro 10. exſtant reſcripta) Beliſarius Romam vi obtinens reſiſtebat. Nam eo anno tanta per vniuerſum fames fuit, vt Datius Epiſcopus Mediolanenſis relatione ſua hoc euidenter cũrauerit, quaſdam mulieres in Liguriæ partibus ex familia eccleſiæ ſuæ proprios filios præ nimia fame comediſſe. Hæc ex libro Pontificali in vita Syluerij Papæ, quæ extat ſecundo tomo Conciliorum, item ex Paulo Diacono lib. 17. vide ſuprà, libro 4. epiſto. 5.

DIGNISSIMVS profectò hic auctor, ad cuius exornationem certatim ingenioſi omnes induſtriæ neruos intendant: verùm mihi hactenus hæc in procinctu notaſſe ſufficiat. Neque enim plura nunc, præſertim occupato, licet: & id quod ſubceſiuum à ſcholaſtico ac forenſi labore ocium conceditur, multò lubentiùs alio contuliſſem,

totóque hoc ſcribendi genere ſuperſediſſem, niſi me optimi & amiciſſimi collegæ Lugdus Triputius, & Ioan. Manfirmius reſtitãtem incitaſſent. Quibus acceſſit aſſidua & propè quotidiana ingenuorum maximæque ſpei adoleſcentum Ioan. Iacobi Memmij, Iacobi Daneſij & Lodoici Dureti cohortatio: qui cùm incredibili liberalium diſciplinarum ac iuris amore teneantur, tum Caſſiodori imprimis formulas ſtudioſè colant, non priùs vt iſta ederem, quàm exorarint, orare deſtiterunt.

Gulielmÿ. Forner Pariſienſis, Regÿ apud Aurelianenſes Conſiliarÿ & Anteceſſoris, annotationum & emendationum in Caſsiodori lib. 12. Variarum formularum finis.

INDEX RERVM NOTATV ET SCITV DIGNIORVM, QVÆ HOC TOTO CONTINENtur volumine, locupletiſſimus.

A

Abacti equi. 280
Abactores ſeu abigei coërcendi. 142
Abactores ſigna prętoris timeant. 214
Abies nauibus efficiendis percõmoda. 160
Abiurator, & adiurator. 366
Abſens adhæreat lateri principis. 366
Abſentium facultates iniuriis peruiæ. 22
Abſenti ſimilis quis dicatur. 288
Abſidatæ caueæ. 144
Abſoluti nulla grauamina metuãt. 385
Abſolutor aliis facilè eſt is, qui ſui eſt conſcius. 358
Abſtinens alieni. 208
Abſtinentia tenuat morbum. 396
Abſtinentia Caſſiodori. 394. & 395
Abundantia rerum quælibet ſe poteſt expedire perſona. 418
Abuſus theatri. 145. & 146
Accipitres animoſi, volatus cõcupiſcunt ſolitarios. 278
Accipitrum natura, & in educandis pullis cura, ac diligentia. 28. & 60
Acclamatio vulgi negligẽda principi. 32
Acinaticum vinum. 397
Acerniæ piſces. 397
Acquiritur illud bene, quod à nullis adhuc dominis abrogatur. 287
Actio plerumque accipere reuerẽtiam videtur de claritate perſonæ. 337
Actio inepta. 1
Actio pœnalis. 366
Acta ſcriniorum. 382
Actuum publicorum ſolicitudo laudabilis. 225. parit gratiam liberaliter ſeruienti. ibid.
Actuum regis Theoderici fœcunda ſeges. 512
Actus omnis eſt in qualitate propoſiti. 287
Actus noſtri ſanctorum orationibus adiuuandi. 366
Actus nullus perpetuò abſcõdi poteſt. 221

Actus ſuos nullus damnat in altero. 210
Actibus bonis ſtudendum. 371
Actus muſicus in theatris. 145
ab Adam ad diluuium quot intercipiuntur anni. 427. 454
Addua fluuius. 378
Admonitio eat ante pœnam. 130
Adoget, gens arctoa. 458
Adoleſcentia frugi felicis cõſulis. 48
Adoleſcentia incommodis peruia. 119
Adoleſcentia in ſenatu inchoat à maturitate conſilij. 302
Adoptio per arma fieri poteſt. 113
Adorare aſpectus principales. 381. & purpuram. 382. & 384
Aduerſis è rebus proſpera ſæpe naſci. 141
Adulterium quàm deteſtabile. 37
Adulterium quantum ſit crimen. 53. & 54
Adulterium relinqui nõ debet inultum. 37
Adulterij pœna. 170
Adulter gremium iudicis intremiſcat. 400
Aduocati deſcriptio. 150
Aduocati periti, palmates habentur. 206
Aduocati, eloquentiæ magiſtri. 188
Aduocati laus. 177
Aduocationis officium. 19
Ædes regias nequitiam introire non eſt patiendum. 268
Ædificandi facultas. 130
Aedificiorum regiorum laus. 217
Aedificandi ius conceſſum. 127
Aegros viſere. 207
Aegris non vna cauſa ſalutis. 396
Aeneas profugus quo tempore in Italiam venerit. 428
Aenomaus omnium primus ſpectaculum edidit. 108
Aeolius Tonus tempeſtates tranquillat, ſomnúmque in placatis attribuit. 76
Æquabilitas grata in omnibus cuſtodiendæ. 224
Aequitas naturalis. 233
Aequitatis affectus, eſt regni dec°. 131
Aequitas etiã in rebus ſcenicis deſideratur. 188
Aequitatem qui coluerit, fructum victoriæ poſſidebit. 275
Aequitati fauendum. 91
Aequora dulciſſima. 219
Aëra mellifluis implere clamoribus. 33
ex Aëris diuerſa temperie, & affectione, variè ac diuerſè tum corpora, tum animi etiam afficiuntur. 410
qui in Aere non habet, luat in corpore. 314
Aerarij. 402
Aerarij priuati cuſtodia. 261
Aes reperit Ionos rex Theſſaliæ. 96
Aeſtas ſine ſudoribus. 421
Aeſtates refrigeratæ. 409
Aetatis flos. 266
Aetas cana. 302
Aetates teneræ adhibita cuſtodia cuſtodiendæ. 223
Aetas lubrica maturis moribus frenanda. 47
Aetatis veniæ formula. 240
Affatus dominantis metuiſſe ſubiecti eſt dignitas. 249
Affectus cõiugalis humani generis curam ſibi præcipuam vẽdicat. 53

Affſictio.

Affictorum ſubſidium. 102
Agatha enituit manſuetudine. 363
Agendum nihil vi. 121
qui Agunt bene, accipiunt ignorãtes. 209
Ager delectabilis eſt domino, in quo ſupetuenire nõ timetur exactor. 369. & 370
Agricolæ diligentis officium. 201
Agricola grauatus humeris. 408
Agrippa Siluius annis. 40. regnauit. 429
Agrorum vtilitate viuitur. 242
Agricultura nihil fortunatius. 198
Alani Gallias inuadũt. 450. & 496
Alaricus, rex creatur Gothorum. 478
Alarici præcepta de reſtituendis poſſeſſionibus eccleſus ablatis. 123
Alaricus vrbis Romæ deprędatione ſatiatus. 415
Alba linea. 108
Alcidzuri populi. 475
Alemannorum fuga. 424
Alienatio prædiorum prohibita. 241
Alienatio rerum ſolidum deſiderat habere iudicium. 54
Alienum qui reddere nequit, ſimilis eſt egenti. 244
Alipzuri populi. 470
Alpha ſola nos complectitur, vbi ea litera non timetur. 385
Alpium montium laus. 278
Alys fluuius. 463
Amalaricus adoleſcens, Gothorum rex, Francorum fraudibus irretitus, regnum & vitã amiſit. 506
Amalaſuentha regina Iuſtiniano Auguſto ſcribit. 334
Amalaſuenthæ laudes. 330. & 331
Amaleſtida occiſa, & ob id querela & legatio Hilderici regis. 283. rex minatur bellum. 284
Purpurea dignitas. 283
Amalus enituit felicitate. 363
Amalorum proſapia. 250. & 482
Amare, quod expedit ſapientis eſt finis. 244
Amare noxiè. 2
Amazones, fœminæ bellatrices. 461
Amazones quando, & vbi regnare cœperunt. 463
Amazonum mores & facta deſcribuntur. 464
Ambitio cæca cupientium retundi debet. 401
Ambitus laudis vtilis, qui appetitur per augmenta virtutis. 239
Ambitio impatiens frenanda. 67
Ambitio rerum alienarum turpis præcipuè vitanda. 135
Ambitus, qui probat, quis & qualis. 184
Ambitus omnis ab eccleſia tollendus. 311
Ambitus honeſtus quis. 301
D. Ambroſius Epiſcopus de Chriſtiana fide multa ſublimiter ſcripſit. 449
Ambroſio Quæſtori ſcribit Athalaricus. 259
Ambulare manibus. 68
Amici medij. 78
Amicitia eo certior, quo vetuſtior. 328
Amicitiæ populorum per damna creuere. 58
Amittitur dolenter, quod ad procurandas delitias poſſidetur. 159
Amœnate. 77
Amor cunctorũ affectandus. 268
Amor publicus vi cõciliandus. 188

Amphion Dircæus canẽdo chordis, Thebanos condidit muros. 77. nam cantu mellifluo ſaxa, relictis rupibus, eò aduenerunt ſponte ſua. ibid.
Arbores floreſcentes reddunt in ſuperficiem, quod continent in radice. 284
Arbores ædificijs noxiæ euellẽdæ. 173
Arca vicarianæ ſedis. 63
Arcæ arbiter ſuas habeat cõſuetudines iuſtas. 19
Arcæ marmoreæ ſepeliendi cauſa. 88
Arcana principum celanda. 115
Arcarius præfectorum. 17
Arcarij, prorogatores tritici. 349
Archiatrorum comitis formula. 206. & eorum officium. ibid.
Archimedes, exquiſitor ſubtiliſſimus architectis perpetuò aſſiſtere debet. 218
Archimedes mechanicus, Latialis factus. 43
Archimedis laus. 44
Architecturæ origo. 217
Arelate, ciuitas ſupra vndas Rhodani conſtituta. 255
Arelatenſium murorũ reſtauratio. 102
Arenæ maris quantitate numerabili concluduntur. 18
Arenæ fertiles. 143
Arenariorum deſcriptio. 180
Aremulus Syluius annis 19. regnauit. 429
Arethuſæ fons. 279. & 280
Argentoratum, oppidum Galliæ. 448
Argonautarum nauigatio quo tẽpore facta. 428
Arida ſiccitas madentis pluuiæ beneficium exoptat. 103
Aries fabricarum. 173
Arietes pro ſuis ouibus capitaliter inſæuiunt. 37
Aurigæ menſtrua merces, ſolidus vnus. 52
Ariſtoteles logicus, Quirinali voce diſceptat. 43
Arithmeticæ munus, & laus. 17. & 18
Arithmetica vacat auditorijs. 111
Annus, temporum parer, quadrifaria ſe diuerſitate componit. 50
Anni deſignabãtur cõſulibus. 184
Antiquitas reuerenda. 151
Antiquitas docta. 18
Antiquitas prudens, 244. & prouida. 245
Antiquitas artifex. 227
Antiquitas, rerum moderatrix. 388
Antiquitas rudis. 144
Antiquitatis genius. 208
Antiquorum facta non innouãda. 226
Antiquorum decor non fœdãdus. 225
Antiquorum inuenta tuenda. 211
M. Antonius apud Actiũ à Cæſare ſuperatus. 437
Antoninus imp. cæſus. 443
Apochæ arcariorum. 402
Apollonius Stoicus quo tempore vixit. 442
Apollonius Tyaneus Philoſophus quo tempore floruerit. 440
Aponi fontis deſcriptio, & miracula. 73
Apoſtolicæ ſedis dignitas. 364
Apoſtolicæ ſedis vt petitur Antiſtes. 309
Apoſtolicæ ſedis honos. 273
Apparitio tollitur, quoties qui iubere poterat, abrogatur. 234

Apellatio ſecunda. 315
Appellatio quælibet ad declarandas res imponitur. 266
Apuli ideonei. 281
Aqua, elementum pulcherrimum. 277
Aqua virgo cur ſic appellata. 219
Aquæ materia ſenſibilis, ſicut peregrinum contrahit ignem, ſic iterum natiuum facilè recipit algorem. 74
Aquæ vtilitas, & neceſſitas. 173
Aqua, brutum elementum. 282
Aquæ perpetuis fumantes gurgitibus. 300
Aqua optima. 173
Aqua gratiam non habet, niſi iugiter fluat. 277
Aquæ perennes, per igneas terræ venas occultis meatibus fluentes. 74
Aquarū ſalubritas ſingularis. 219
Aquarum calidarum vſus. 73
Aqua nigra, fluuius ſic appellatus. 501
Aquarum ſulfurearum vis, & natura. 74
Aquæ Bornitiæ ſiccatiuæ, & ſalutares. 350
Aquæ Sextiæ, oppidum in Galliis, à quo conditum, & nominatū. 435
Aquarum aliquot fontium ſtupēda miracula. 280
Aquæ, quæ hominum voce commouentur. 280
Aquarum interdictione malefici puniebantur, & cur. 277
Aquarum indagādarum ratio. 111. & indicia. 112
Aquarum formulæ. 219
Aquæductus. 112. & 131
Aquilæ venatrices, & ſupra omnes alites acutiùs intuentes, volatus concupiſcunt ſolitarios. 278
Aquilarum natura mira in alēdis, & educandis pullis. 38
Aquilarum induſtria in probandis pullis. 270
Aquileia, Venetiarum metropolis ab Attila capta augurio Ciconiarum. 493
Aquilo faciem cœli tranquillam reddit. 268
Aratici populi. 473
Arbiter eſt inæqualis ille, qui ſententiam mittit in caſum. 418
Arborum inſitio. 201
Amphitheatri ety mō, ac definitio. 179. & 180
Amphitheatri arena. 180
Amphitheatrum Titus imp. ędificauit, in cuius dedicatione quinque millia ferarum occidit. 439
Amulius Syluius annis 44. regnauit. 429. fratrē ſuum Numitorē expulit regno. ibid.
Anaſtaſius, Lucaniæ Cancellarius. 405
Anaſtaſij imperatoris laudes. 7
Ancorago piſcis. 397
Ancus Martius annis. 23. regnauit. 429
Anguis æneus. 44
Animalia cuncta eo refugiunt, vbi longiſſima cupiunt ętate conſtare. 26
Animantia cuncta cōſociat copula ſpontanea. 240
Animæ arcana non violanda. 182
Animarū murmur ceſſat pœnale. 125
de Anima liber Caſſiodori. 358
Animi hominum leniter à teneris imbuendi. 39. & 40
Animus non poteſt eſſe in audaciā pronus, qui diuerſa fuerit cura ſolicitus. 23

Animo per cũctas ire prouincias. 2
Animi ſpeculum, oratio. 195
Animus læſus vociferatione paſcitur. 63
Animi fidi & conſtantis laus. 66
Animus doloſus nõ arbitrium ſequitur imperantis. 21
Animus literis formandus. 320
Annibal ſecũ ipſe veneno pugnauit. 105
Annona exercitus. 156
Annona militaris moderata eſſe debet. 211
Annonæ præfecti formula. 204
Annonæ ſemeſtres. 318
Annonæ illationes. 411
Annona auita. 306
in Annonis reputandis iudex ſolicitus eſſe debet. 400
Arma iuris, non furoris. 214
Arma & literæ acquirunt, & angẽt regna. 325
Arma & leges, prouinciarum defenſiones. 120
Arma & æquitas, reip. cuſtodes. 117
Arma vt, & quando capienda. 39
Arma ſalutem & mortẽ generant: nam cuſtodia bonorum, & interitus pecantium. 229. & contra improbos neceſſarium ſemper auxilium. ibid.
Arma bene conſtruere, ſalutem eſt velle omnium cuſtodire. 229
quod Arma frequẽtet explere nequeunt, oblectamina ſuauitatis imponunt. 43
ad Arma eſt concurrendum, cùm iuſtitia apud aduerſarium nõ inuenit locum. 75
Arma primus inuenit Phoroneus. 229
in Armis non peccandum. 229
de Armorũ factoribus formula. 29
Armorum vſus. 217
Armorum donatorum laus, atque deſcriptio. 146
Armorum in prouinciis vſus. 214
Armarium regis, eſt cunctorũ fortuna. 415
Armata facundia. 258
Armata manus vetita. 92. & 213
Armatus defenſor, fides eſt reipu. ſalus. 39
Ars prodiga. 227
Ars aliquando vincit naturam. 15
Artes ſpeculatiuæ, & artes actiuæ. 43
Ars magna, contra artifices loqui. 51
Artium ſtudia iuſtis nutrienda cõmodis. 226
Artis inæſtimabilis virtus, quæ dũ ſe dicit ludere, naturæ præualet ſecreta vulgare. 45
Artium ingenia nutrit larga manus. 118
Artes nutrit præmium. 317
Artibus bonis eruditus, mox eſt forenſibus aptus excubiis. 333
Artes alit honos. 57
Artium arbiter nullũ patitur vtilitate propria fraudari. 415. & 416
Artium multarum reparator Mercurius. 258
Artifices fabricæ regiæ. 218
Artifex remunerandus. 218
Artemidorus, vir illuſtris. 42
Arx, vrbium decus. 20
Aſcanius, Æneæ filius, apud Latinos regnauit. 38. annis. 428
Aſia in 44. regiones à Sylla diſtributa. 435
Ἀσφάλεια, i. tuitio, Gallis Salua gardia. 239
Aſſeſſores magiſtratuum. 189
Aſſis publicus. 404
Aſſis tributarius. 411
Aſſueſcẽdum laborib⁹ à teneris. 39

Aſſyriæ reges. 428
Aſtenſis ciuitas. 379
Aſtronomia ad ſcientiam ſolam diſcitur. 111
Aſtrorum curſus finitus. 386
Aſtra velocitate mirabili volui ſcimus, ſed cernere nequimus. 44.
Aſylum eccleſiæ. 54.104
Athalaricus, rex Gothorum, Cõſtantinopolim venit, ibíque vitã exegit. 449
Athalaricus ſenatui vrbis Romæ. 257
Athalaricus vix decennis rex Gothorum conſtitutus. 507
Athenæ, ſapientum ſedes, & cur. 410.
Athenæ quo tempore conditæ. 428.
Atheſis inter fluuios honoratus. 106
Athletam palma deſignat eſſe victorem. 66
Attila, Hunnorum omnium dominus; ac penè totius Scythiæ gentium ſolus in mundo regnator, & famoſa inter omnes claritate mirabils. 482.
Attila armorum potens. 13
Attilæ genealogia, ingenium, & natura, atque mores. 483
Attila ſolus rex omnium regum, ſuper omnes, & pro omnib⁹ ſolicitus erat. 490
Attila vaſtat Italiam. 493
Attila, multis bellis à ſe peractis, in ſedibus ſuis moritur. 451
Attilæ mors mirabilis, & mirum in modum miſerabilis. 498.499
Auaritia modis omnibus declinãda. 242
Auaritia, omnium malorũ radix. 135.
Auaritia, vitiorum procacium regina. 394. cui cuncta crimina deteſtabili deuotione famulantur. ibid.
Auarus obuncis vnguibus explanatur. 195
Auarus paruiſſe non aduertitur continenti. 393
apud Auaros ſepulta pecunia. 132.
Aucha fluuius. 471
Auctoritatem ſermo habere non poteſt ſine exemplo. 372
Audacia damnanda. 222
Audacia legũ pondere curatur. 55.
Audacia relinqui nõ debet impunita. 25
Audacia ſi laxaretur, obrueretur innocentia. 133
Auditoria feralium vocum. 391
Audiendi ſupplices. 98
Audentes facit homines fiducia ſui. 48
Auentinus Syluius annis 37. regnauit. 429
Auenio ciuitas. 99
Auerna, Galliæ ciuitas, à Veſegothis occupata. 496
Auernus non vnus. 417
Auerno mare ſtagneũ immiſſum. 300
de Auerno emittere victuros. 391
Aues gregatim volant, quæ innoxia voluntate miteſcunt. 278
Aues proprios amant nidos. 26
Aues ſimulatæ fritiniunt. 44
Aues peregrinæ. 106
Aues nocturnæ. 221
Aues Strymoniæ. 258
Augmenta patriæ. 11
Auguſtus, mundi dominus. 108
Auguſtinus, vir venerabilis, vita clarus & nomine. 422
Auguſtus vnde & cur ſic vocatus. 437. eius bella, & geſta. ibid.
Auguſtus totum diuiſit terrarum

orbem, & cenſuit. 111
Auguſti bini quando regnare cœperunt. 442
D. Auguſtinus, D. Ambroſij diſcipulus, facūdia atque doctrina excellens Hippone ordinatur epiſcopus. 449
Auguſtus obiit Nolæ annos natus 76. cùm imperaſſet 56. annis. 438
Auguſtales. 384
Auium pietas. 60
Aula regia præſentiam deſiderat bonorum. 237
Aulicæ famæ inſignia penes quæſtorem. 261
Aulicos quales eſſe deceat. 261
Auraria penſio. 68
Aurelianus templum ædificauit Soli. 446
Aurelius Antoninus imp. Romæ cæſus. 444
Auribus ſtudere. 2
de Aurifodinis. 286
Aurigæ menſtruum. 108
Aurora bigis in croceis ortum iubaris indicat. 514
Aurum bello quęrere, nefas: mari, periculum: falſitatibus, opprobrium, &c. 287
Auri vis & vtilitas. 286
Auri puritas. 404
Aurum negligi debet, vbi electū eſt conſcientiæ præmium. 182
vbi Aurum ſuſcipitur, gladius cōditur. 214
Auri coquendiratio & induſtria. 287
Aurum ſepulchris iuſtè detrahitur, vbi dominus non habetur. 132
Auri & argenti repertores. 133
Auſter ventus cœli turbat faciem. 268

B.

Babyloniæ muri, vnum ex ſeptem mundi miraculis. 227
Baiana otia. 300
Baianum lauacrum. 289
Balamber, Hunnorum rex, à Gothis victus. 497
Balnea miraculis plena. 300
Baptiſma, in quo ſtupendum contigit miraculum. 282
Barbaries exuenda. 87
Baſiliana familia. 265
Baſilius, vir ſpectabilis. 136
Baza, Alanorum lingua, idem eſt, quod magiſter equitum. 500
Beatitudo cœleſtis in quo conſiſtat. 78. 79
Beliſarij, militum magiſtri, laudes. 481
Beliſario Gothi ſe vltrò dedicat. 507
Bellagines, ſunt Gothorum leges ſic vocatæ. 466
Bellandi ars vt exercenda. 39
Bellis tractandis quinam apti ſint, & quales illi eſſe debeant. 38
Bella quemadmodum tractanda. 23
Bellorum fructus. 513
Bellum à Belo, qui primus ferreū gladium produxit, dictum eſt. 32
Belluæ ex ventris eſurie ſentiunt, ac diſtingunt horas. 46
Beneficium non eſt, quod præſtatur inuitis. 38
Beneficium auget recta iuſtorum voluntas. 423
Beneficia mediocribus præſtanda. 243
Beneficium vendat nemo, quod publica largitas contulerit. 99

Beneficium æternũ quod & quale. 240
Beneficij regij eccleſiæ collati cõfirmatio. 124
Beneficia principum tribuenda ſine fraude. 22
Beneficia ſublimant regna.83.plura vide in verbo Munificentia.
Beneficia deteſtatione fellita. 404
Beneficiis publicis obligandi etiã exteri. 403
Beneficia lenitatis. 268
Beneficiorum recordatio viuere debet. 148
qui Beneficiis non teneatur, iura mortalitatis neſciunt. 253
quæ Benemeritis conferuntur, in lucrum cedunt. 127
Benignitas ſyncera, ornamentum bonorum omnium. 532
Beurgus, Alanorum rex, ab imperatore Romano proſtratus. 496
Bibliotheca miri operis extructa per Hadrianum imper. 441
Biga lunæ imitatione reperta. 108
Binorum formula, ſi per iudicem agantur. 230. eorum exactio. ibid.
Biſſena librorum ordinatio. 4
Biturigæ ciuitas. 495
Blatta. 9
Bliuilas, dux Pentapolitanus. 500
Boëti᷉ ab amicis ſuis interemptus. 451
Boëtij laudes. 43
Boiſci populi. 475
Bonifacius Papa. 309
Bonorum exempla ſequenda. 260
Bonos comitatur laus. 166
Bona alicuius, deducto ære alieno, intelligi debent. 244
Bonorum omnium breuis eſt definitio. 268
Bonum omne ſuis locis eſt aptũ. 164
Bona certa ſunt, quæ fidem ab exordio trahunt. 56
Bona profeſſa non habentur ambigua. 163
Boues Alamãnorum cæteris precioſiores, & cur. 107
Bona caduca. 194
Bona caduca fiſco competere. 165
Bonum inſolidum. 268
Boriſthenes amnis. 461
Breues ad ſcrinia principis admittendi. 370
Breuia miſſa, pro epiſtola. 75
Britãniæ inſulæ ſit᷉, ac deſcriptio. 457
Britanni à Claudio imp. ſubacti. 438
Brutiana vina. 406
Brutiorum terræ ex adiunctis laudes. 287
Brutiorum mare. 397
Bruti᷉ opulenti. 281
Brutiorum mores. 10
de Brutiorum ciuitate incolenda. 278
Bulgares toto orbe terribiles. 255
Bulgarum globus. 269
Burgundio, vt ſua reciperet, deuotus eſt effectus. 361
Burgundiones Gallias ingrediuntur. 450
Byzantium tempore Tulli Hoſtilij conditum: nunc conſtantinopolis appellatur. 429

C.

Cadauerum cura. 194
Caduca bona. 194
Caduca fiſco cedunt. 165

Caduca vt fiſco vindicanda. 307
Cædis pœna. 315
Cælorum harmonia. 78
C. Cæſar primus omnium Romanorum vindicauit imperium, & penè omnem mundum ſuæ ditioni ſubegit, &c. 466
C. Cæſaris & Pompeij diſcordiæ: idem Cæſar primus obtinuit imperiũ: à quo omnes Romani principes Cæſares appellati: imperauit 4. annis. 436
C. Cæſar per quatriduum triumphauit. 436. occiſus, & à quibus. ibid.
Cæſar Octauius, Antonius, & Lepidus, ſimul imperant, &c. 436
Calabri peculioſi. 281
Calamitas felix, quæ & qualis. 425
Calamitas excuſat ignauiæ culpā. 172.
Calcis coctilis elegans deſcriptio. 228. inſtrumentum eſt maximũ fabricarum. ibid.
Caliculi riuulorum. 405
Calidonia inſula. 457
Caligula à ſuis protectoribus in palatio cæſus. 438
Calor vitalis dum adhibitus fuerit, frigus peſtiferum tunc recedit. 268
Calumniandi non relinquitur locus, cùm longi temporis prætcritur obſcuritas. 24
Campania induſtrioſa. 281
Campaniæ Rauennę vbertas ſcitè & eleganter deſcripta. 417
Cancellarij arcarij. 509
ad Cancellarios prouinciarũ ſcribit Senator. 404
Cancelli. 369
Cancellorum militia domeſtica. 368.
Cancellos agere. 394
Candax, Alanorum dux. 500
Candidati commendatoria. 149
Canis, qui purpuram inuenit. 9
Canon tranſmarinorum. 175. & canon Telonei. ibid.
Canonicaria fides. 82
Canonicarius. 401
Canonici ſolidi. 64
Capillari qui & quales fuerũt homines inter Gothos. 466
Capitolia celſa conſcendere, quid ſit. 219
Capitolium à Numa cõſtructum. 429
Capitolium cuſtodum negligentia cõcrematum. 435. reparatum dedicatúmque. 436
Caprarius mons. 412
Captiuitas felix. 403
de Captiuis relaxandis. 312
Carcer furoris, 163
Carcerio ſqualore qui torquetur, multifaria morte perimitur. 391
Carinæ, quę labores non ſentiunt, repletæ, grauiùs mouentur. 151
Carminum pręcipuorum duo genera. 77
Carpa piſcis naſcitur in Danubio. 397
Carpentum, quod vehiculi genus. 188
Carpento qui & quales perſonæ veherentur. 202
Cartariis maſſæ deſignatæ. 272
Vide Charitarij.
Carthago quo tempore in Africa condita. 428
Caſpiæ portæ à quo nominatæ. 463
Caſei Silani ſuauitas. 405
Caſibus aſperis eſt præſtandum moderamen. 103

Caſſio-

Caſſiodororum familia. 13
Caſſiodorus deprecatur eloquentiæ defectum. 358
Caſſiodoro patritiatus confertur dignitas. 10
Caſſiodorus iudex Palatinus. 364
Caſſiodorus petit à ſenatu probari, vt iam à principe fuit. 359
Caſſiodori honores. 11
Caſſiodori ſumma laus à ſuo profecta principe. 10
Sp. Caſſius, primus apud Romanos magiſter equitum. 429
Caſtitas diligenda. 223
Caſtitas decet mulieres. 170
Caſtitas animi in iudice deſideratur. 265
Caſtri muniendi tempus. 23
Catalaunici campi. 489
Catenarum collega. 391
Catilina in agro Piſtorienſi ab Antonio, bello peremptus. 436
Catones ad circum cõuenire neſciunt. 30
Catonis virtutes & eruditio. 49
Caucaſi montis deſcriptio. 463
Caueæ abſidatæ. 144
Cauſæ rerum obſcuræ. 320
ſine Cauſa nihil geritur. 420
Cauſarum forenſium copia ex inopia iuſtitiæ. 316
Cauſarum nodi iuris diſceptatione ſoluendi. 211
Cauſarum vincula. 163
Cauſæ cognitio. 245
Cautio vel neceſſaria, vel non ſuperflua. 105
Cecilius, verecundiæ pondus. 259
Celeritatis in ſcribendo incõmoda. 2
Cella gemituum. 391
Cenſitores. 305
non Cenſor, ſed laudator. 371
Cenſoriæ grauitas. 242
Cẽſus primùm à Sexto Tullio inſtitutus. 429
Cenſus orbis vniuerſi ab Auguſto deſcriptus. 111
Cenſus verus principis quis. 304
Cenſus immunitas. 128
Ceres, frumentorum inuentrix. 205
Ceres fœcunditate luxuriat. 278
Certamen omne ſeptẽ agitur metis, in ſimilitudinem hebdomadis reciprocæ. 109
Certamen infelix, cum beſtiis decertare. 179
in Certis non eſt dubitandi locus. 320
Ceſpitis diuiſio. 58
Chalchedon quando cõdita. 429
Chamæleontis natura. 170
Chartarum inuentarum vtilitas. 388. & vſus. 389.
Chartarum inuitatrix pulchritudo. 389
Chartarum monumenta quæ cõtinent, imitari debent armentaria. 202
Chartariorum formula. 242
Chlamydis deſcriptio. 209
Chlamys ſalutaris. 201
Chordæ muſicæ etymon elegans. 78
Chorus ſuauiſſimus. 78
Chriſti dies natalis. 380
Chriſtus anno 41. Auguſti imperij natus. 437. paſſus eſt 8. calendas Aprilis. 438
Ciborum ratio. 206
Cicero, magiſter eloquentiæ. 189
Cicero rogatione Clodij in exiliũ profectus. 436. & poſtea reuocatus, & cur ibid.
Cicero à quo, & vbi occiſus, & qua ætate. 436
Ciconiarum augurio Attila cepit

Aquileiam. 493
Ciconiarũ erga parẽtes pietas. 56
Cingulum otioſum. 199
Circenſes, quaſi circuenſes. 109
Circi etymon. 109
Citharæ vis, & præſtantia. 78
Citharœdus dono datus. 80
Ciues omnes à principe fouendi. 367
Ciui cuiq; vrbs ſua eſt reſpub. 285
Ciuilia munera. 279
Ciuitas cuſtodita, laus eſt principis. 308
Ciuitas ab armatis milibus intra-ꝯta cuſtodienda. 166
Ciuitatis ornatus. 127
Ciuitatum facies pulchra. 278
Ciuitatum facies ornatur magiſtratibus. 211
Ciuitatis munimina qui violare nititur, iure hoſtis eſt habendus. 412
Ciuitatũ cõmoda, & laudes. 279
Clariſſimatus formula. 239
Claudianus, poëta inſignis, quo tempore claruerit. 449
Clauſtra parentia. 369
Clauſtra Neptunia. 410
Clemens quis. 369
Clementia principem decet. 103
Clementia non habet legem. 67
Clerici ad epiſcopum remitti debent iudicandi. 17
Cloacarum cura, & opportunitas. 277
Coactus faciat, qui iuſta ſponte complere neglexerit. 397
Codicillares illuſtratus. 203
Codicilli ſenatoriæ dignitatis. 127
Codicilli procerum vacantium. 197. & eorum formula. ibid.
Cœlum imitari. 44
Cœlum geſtabile factum. 44
Cœlorũ muſica, & harmonia. 75
Cogitationes ſiniſtræ amputãdæ. 249
Cognitores. 308
Cognitor pro iudice. 215
Colloqui cum principe, honorificum. 249
Coloni qui dicantur. 278
Colores in vicem tẽporum quadrifaria diuiſione funduntur. 108
Coloſſus Romæ erectus. 107. pedes altitudinis habens. 439
Coloſſus Rhodi, mundi miraculũ. 227.
Comes priuatarum, parens publicus. 193
Comes Patrimonij. 161. 162
Comes ſacrarum. 262
Comitis militiæ formula. 234
Comitis archiatrorũ formula. 206
Comitis moderatio. 213
Comitatus principis. 169
Comitatus regij iuſtitia. 157
Comitiua ordinis primi. 199. & 200
Comitiuæ ſacrarum largitionum formula. 191. 263
Comitiuæ formarum vrbis formula. 218
Comitiua priuatarum. 193
Comitiuæ Romanæ formula. 225
Comitiua primi ordinis vacantis. 198
Comitiua priuatarum. 84
Conuiuia gaudium nec pariũt, nec de lætitia procreantur. 33
Comitiua domeſticorũ regis. 157
Comitiuæ patrimonij principis formula. 194
Comitiuæ portus vrbis Romæ formula. 222
Comitiua patrimonij. 115
Comitiuæ prouinciç formula. 213
Comitiuç Gothorum per ſingulas

prouincias formula. 215
Comitiuæ Syracuſanæ ciuitatis formula. 210
Comitiuæ Neapolitanæ formula. 211
Commeatalis formula. 238
Commeatus quadrimeſtris. 89.90
Commeatus ob morbum. 350
Commendatoria Caſſiodori ad ſenatum. 359
Cõmercia ciuibus ſecundũ tẽporum qualitatẽ diſponenda. 224
Commercij non eſt delectatio, quæ iubetur inuitis. 308
Comminatio plerumque plus efficit, quàm pœna componit. 142
Comminationes iudicum. 387
Commodum debet eſſe cum modo. 307
Commodum ſentire debet, qui ſentit onus. 65
Cõmodus imp. ſtrangulatus. 443
Cõmunio prędiorum inter populos noſcitur cauſam præſtitiſſe concordiæ. 58
Como ciuitas. 378
Comœdia quid, & vnde nomen habuit. 145
Comoſicus tãti fuit inter Gothos, vt rex illis, põtifex, & iudex fuerit. 466.467
Compendium & diſpẽdium. 256
Compendia iniuſta. 64
Compendia fiſci. 131
Compendia damnoſa horreãtur. 407
Compendia iniqua longè fugienda. 242
Cõpendia iuſta nõ aſpernãda. 165
Compenſatio imminuta præſtari debet ei, à quo fidelis exigitur actus. 18
Competitorum formula. 242
Compulſor. 288
Compulſores moderatè tributum exigant. 402
Concharum inſatiata cupiditas. 36
Conchiliorum qualitas non mutatur, &c. 9
Concordia non ſola præſentium, &c. 335
Concordia diuitum regum acquiſita ſemper prodeſt. 147
Concordia principum ſemper decet. 327
Concordiam diuina præſtant. 147
ad Concordiam cohortatio. 359
Concubinatus pœna. 315
Concurſationes iudicum. 157
Conductores domus regiæ. 175
Conductores maſſarum. 399
Coniugium, vide to Matrimoniũ.
Conſcientia ſyncera. 1
Conſcientia eius non mediocriter probatur, cui eſt veritas cõmiſſa ſeculorum. 164
Conſcientiæ probatæ gratiſſimus fructus. 12
Conſcientia cùm aliud nouerit, & aliud lingua decernat, nimis eſt execrabile malum. 409
Conſciẽtia recta vias publicas tenet. 412
Conſcientia læta, quæ prouehitur meritis. 266
in Conſeruãdis rebus non eſt minor cautela, quàm in quærẽdis. 28
Conſiliatij principum quales. 258
Conſilium mutare detrectat improuidus. 330
Cõſiliũ quærit omnis prudẽs. 206
Conſiſtorium aulicum. 190
Conſiſtoria antiqua. 178
Conſobrini. 243
Conſtituta rationabiliter ſeruata tollunt ſurreptiones. 50

Conſtantinus, vir induſtria militari pollens. 480
Conſuetudines maiorum defendendæ. 224
Conſuetudinis antiquæ mos ſequendus. 228
Conſuetudines inolitæ remouendæ. 91
Conſularia ſpectacula. 179
Conſularitatis inſignia, & excellentia. 184.207.208
Cōſulatus, dignitatū faſtigiū. 47
Conſulatus morum. 208
Conſulatus expenſæ. 196
Conſulatus laus. 183
Conſulis etymon. 184
Conſules annis dabant nomē. 184
à Cōſulibus primis vſque ad Caſſiodori tempora quot fluxerint anni. 454
Conſules magnanimos eſſe decet. 184
Conſulum liberalitas. 100
Conſules bini inſtituti pro vno rege, expulſo Tarquinio ſuperbo, & qui primi fuere. 429
Continentia iudici diligenda. 222
Continentiæ bonum. 47
Contractus liberi. 241
Contractus liberos non habent minores. 133
Cōtractus leuitatis errore firmus eſſe non poteſt. 53
Contraria contrariis curātur. 268
Conuenientiæ vis. 78
Conuinci voce propria, pondus eſt grauiſſimi pudoris. 163
Conuiuium principis quātum & quale eſſe debeat. 397
Conuiuium epuloſum, quod intuentium paſcit aſpectum. 300
Copia ſermonum. 2
Corallicum pelagus. 300
Corillus, rex Gothorū, per annos 40. in Dacia ſuis gentibus imperauit. 467
Cornicularij. 381.386
Corona ciuica bellicos teſtatur ſudores. 66
Corporis lacerationes in eos qui aliter vēdunt, quā oporteat. 376
Corporis membra gymnaſiis formanda. 320
Correctio accelerata, remedia bonum eſt in peccatum. 85
Coruini. 336
in Cothurnū poteſtatis erigere. 12
Creatorem vitæ relinquere, fatuitas eſt. 315
Creaturæ omnes auctori ſuo ſunt ſub numero. 18
Credere inuitus cogitur nemo. 66
Creſennæ frumentorum nō quæritant victum, ſed carnibus ferarum, & ouis auium viuūt. 458
Crimini eſt amicum, velle neſciri. 412
Criminis infantia coërcenda, ne iuueneſcat augmentis. 174
Crimino ſos vindictā euadere non licet. 104
Crudelitas in cōtrariū verſa exaggerat culpam. 128
Crudelitas ſubleuat humiles. 136
Crudelitas quodam modo de pietate naſcitur. 81
Crudelitas mentium procul abiicienda. 87
Crudele nihil ei faciēdum, qui ſequitur leges. 222
Crudelibus non parcendum. 56
Culmen vrbanum. 129
Culpa caret, qui imperata perfecerit. 397
Culpa tolerari non debet legibus impunita. 103
Cunctator eſſe debet, qui de ſalute iudicat. 214

Cupido ferreus in Dianæ templo ſine alligatione pendebat. 45
Cupiditas inimica ſapientiæ. 47
Cupiditas aliena turpis. 24
Cupreſſi nauibus ædificãdis aptæ. 158
Cura peruigil. 284
Cura infatigabilis. 58
Curæ edaces. 145
Curis duabus ingenium non occupandum. 318
Cura reip. glorioſa. 25
Cura principis qualis & quanta. 284
Cura inexplicabilis. 2
Cura rationalium. 193
quæ Cura cuſtodit, diuturna ſunt. 28
Curatoris ciuitatis formula, & munus. 224
Curia, ornamentum ordinum cæterorum. 20
Curia diſciplinis veterum patere debet. 97
Curia facunda diſertum requirit. 164
Curiã habere decet quidquid humani generis eſt floris. 20
Curia multiplici læditur numeroſitate. 288
Curia libertatis. 324
Curiæ albo abraſi ob delictum. 287. & 288
in Curiam regiam quoſnam intrare decet. 271
Curiales vnde ſic appellati. 284
Curiales, minor ſenatus. 186
Curialium formula. 233
Curialis conditio. 59
Curialis, ſi nulla valetudine corporis tenetur, ad ſolas direptiones apponitur. 301
Curſuale miniſterium. 151
Curſuales equi. 140
Curſus celſi, niſi confidentia magna, non appetendi. 48
Curſus cuſtodia 31
Curules inclytæ. 208
Cuſtodia in neceſſitate maximè vtilis. 125
Cuſtodis nomen ſit ſine mortibus alienis. 391
de Cuſtodibus portarum ciuitatis formula. 234
Cyclopes, fabricarum architecturæ repertores. 217
Cypriani comitis laus. 176
D. Cypriani natale. 281
D. Cyprianus primùm rhetor, deinde presbiter, ad extremũ Carthaginenſis epiſcopus, martyrio coronatur. 445
Cyrus quo tempore apud Perſas regnare cœpit. 429
Cyri, Medorũ regis, domus, vnũ ex miraculis orbis. 227

D.

Daciæ deſcriptio. 460. & 467
Dædalus per aërem volauit. 45
Dalmatiarum principis formula. 231. & 232
Dalmatiarũ comitiua. 302. & cõmendatio. 303
Damna ſua quiſque reſpicere debet. 121
Damna non ſentiũt idonei, ſed tenues. 226
Damna præſentia melius eſt contemnere, quàm exiguo quæſtu perpetua commoda nõ habere. 133
Danubij origo, curſus, atque deſcriptio. 467
Danubius Romanus. 361

in Dardanarios panicij ſpeciē ſibi vendicantes. 288
Darius, Mediolanenſis epiſcopus. 423
Dauid, Hebræorum rex quo tempore regnaret. 28
Dauidis pſallerium è cœlo lapſum. 77
Dauidica lyra diabolum ex Saule repulit: & ſonus ſpiritibus imperauit. 78
Debitor nequit eſſe liber. 404
Debitoris fruſtratoris inconſtantia, & vanitas notatur. 170
Debitoribus induciæ edicto datę. 72
Debitoris fiſci addicta bona. 153
Debitum prona mēte ſemper offerendum. 411
Debitum alterius exoluere nemo cogendus. 119
Debitis alienis alterum prægrauare, genus eſt magni peccati. 121
Decertare cum beſtis, actus delectabilis, & certamen infelix. 179
Decij. 271
Decreta veterum ſeruanda. 371
Decuriarum rector. 162
Decurionum ſenatus. 163
Decus publicum videre creſcere, nihil gratius cerni poteſt. 31
Defectus rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. 131
Defenſorum munus. 157
Defenſor ieiunus eſt inualidus. 100
Defenſoris cuiuſlibet ciuitatis formula. 224
Defunctorum iura. 193. eorum cadauerum cura. 194
Degeneraſſe, pudor eſt. 143
Delatores reiiciendi. 264
Delatori tertia pars attribui debet. 310
de Delegatoriis concedendis. 384. & 385
Delictorum vltrix pœna. 142
Delinquere ſponte, liberū non eſt. 27
Delitiæ inelaboratæ. 278
Delphines quo pacto, futuras denunciant tempeſtates. 106
Denarij numeri ratio perelegans, & myſtica. 18
Deportatio. 313
Depoſitum ſub chirographo. 131
Deputati. 384
Deſiderata cepiſſe, magnū eſt gaudium. 300
Deſideria aliena fideliter gerere, eſt bona propria perficere. 423
Deſideriis glorioſis nauanter inſiſtendum. 70
Deſides diligentium laboribus, & præmiis mordentur. 302
Deſipere expedit interdum. 110
Deus, arbiter mundi. 515. arbiter cœli. 518
Deo auctore proſperātur omnia. 28
Diademata vt cuſtodienda. 41
Diana, triplex dea, & quomodo. 179
Diana ſanguinis effuſione gaudebat. ibid.
Dianæ templum Epheſi à quo cōditum. 463
Dianæ tēplum à Gothis igne ſuccenſum. 472
Diapaſon, quis muſicæ modus. 76

Dicendi tria genera. 5
Dicendi apud ſapientes, arduum. 301
Diceneus, Gothorum conſiliarius, omnem penè Philoſophiam eos inſtruxit, &c. 466
Dictationes. 259
Dictationis eloquium. 2
Dictator primus quis, & quando inſtiturus. 429
Digiti horciſtarum linguoſi. 145
Dignitas magiſterij. 84
Dignitas purpurea. 283
Dignitas, quæ dulces delicias adminiſtrat. 213
Dignitatum labores magni. 198
Dignitatum duarum laborioſa cuſtodia. 193
Dignitatum lumine relucẽt vrbes, vt cœlum ſtellis. 197
Dignitas magiſteria. 322
Dignitatem excelſam qui expetit, bonum de ſe iudicium tradit. 127
Dignitas nulla minor fit, cùm bene geritur. 337
Dignitates prouinciarum annuæ. 214
Dignitatum omnium fons quis. 260
quod Dignis creditur, multis collatum eſſe cenſetur. 362
Dignitates relucentes exeunt à principe, tanquam à Solis radiis. 211
Dignitas ęſtimanda ex labore. 225
Dignitas militaris forenſi pręſtat. 199 & 200
Dignitas dum ad incognitum venit, donum eſt: cùm ad expertũ, compenſatio meritorum. 20
Dignitatum omnium officia à manu ſecludi debent armata. 213
Dignitas laticlauia. 201
Dignitas formæ. 80
Dignitatis inſignia. 208
Dignitas otioſa quæ dicatur. 13
Dilatio venalis. 370
quæ Diligimus ſtudioſius, ea maiori gratia cuſtodimus. 42
Diluuium vniuerſale quanto tempore ab origine mundi contigit. 427
Diocletianus adorari ſe iuſſit, vt Deum, &c. 446
Diomedis grues in ære buccinant. 44
Direptiones poſſeſſionum coërcẽdæ. 276
Diſciplina virorum veterum ſeruanda. 33
Diſciplina Martia. 28
Diſciplina robuſti' ſemper armat exercitum. 400
Diſciplina pluris eſt, quàm arma. 325
Diſciplina dici nequit, quæ fuerit corrigenda. 374
Diſcordiæ omne ſemen funditus amputandum. 33
Diſcordia principum, graue malũ. 75
Diſcordia regum, ruina populorum. 77
Diſtrahere ſub iniqua voluntate cupit, prædo ſimilis. 376
Diſtributor, non donator. 414
Diſtrictio feriata. 189
Diuiſio inęqualis. 16
Diuitem velle fieri de exiguitate mendici, crudelitas eſt omnes crudelitates excedens. 407
Doctores oportet odiſſe nequitiã, & amare puritatem. 207
Doctos praua ſuadere, pernicioſum. 258

Doctrina recondita, quæ. 323
Doctrinæ laudatio. 301
Doctrina naturam perficit. 329
Dolorem tegere, difficile. 63
Domeſticatus collatio. 335. & 336
Domeſticorum regis diſciplina. 332
Dominantis arbitrium quale fuerit, talé parit libertatis aſpectú. 84
Dominantium iuſſio prouida, debet eſſe cunctorum lætitia. 105
qui à Dominãte ſuo neſcitur, mortuo penè ſimilis. 166
Dominantium fama creſcit claritate ſeruientium. 115
Domitianus Dominum & Deum, ſe appellari iuſſit. 440
Domitianus occiditur in palatio. ibid.
Domus triſtitiæ. 391
Dona ſua lucrantur principes. 272
Dona ſolennia & annua. 166
Dona ad Calendas Ianuarias. 192
Donationes ſunt liberæ. 315
Donatio domus confirmata. 274
Donatiuum. 159
Donatiui commoda. 122
Donatiui priuatio. 241
Donatus grammaticus quo tépore floruerit. 448
Dorius tonus, pueritiæ largitor, & caſtitatis effector. 76
Doroſtena ciuitas. 482
Dromanarij reparati. 122
Dromones naues. 158. & 159
Dromonibus extruendis apta ligna. 162
Druentia. 101
Dubia ſine timore tranſire. 412
Ducatus Retiarum formula. 216
Dupli pœna. 129

E.

Eccleſia Catholica. 364
Eccleſiæ metropolitanæ. 309
Eccleſiæ ſacroſanctæ munerũ deuotione iuuandæ. 407
Eccleſias ab omni iniuria alienas reddere debet princeps. 67
Eccleſiæ immunitas. 29
Eccleſiis ablatarum poſſeſſionum reſtitutio. 123
Eccleſiæ aſylum. 104
ad Eccleſiaſticos alienę rei detentores, exhortatio. 99
Eccleſiaſticorum electionibus abſit pecuniæ datio. 309
Eccleſiaſticis inſtitutis viuendum. 274
Eccleſiaſtica traditio cuſtodienda. 17
Eccleſiaſtici viri per principes tuendi. 67
de Eccleſiaſtico munere pauperibus eſt conſulendum. 310
Echeneis piſcis ſiſtit naues, renitẽtibus ventis. 36
Echini, qui ſunt mella carnalia, qua ratione futuras agnoſcunt tempeſtates. 106
Edictale programma. 241
Edicti regis vis. 316
Edicta regia cuſtodienda. 311
Edictum 30. diebus in conuentib' promulgetur. 317
Edictum in peruaſores. 313
Edictum, quo electio populi confirmatur in quinquennium. 349
Edictũ in ſenatu recitetur, & proponatur. 316
Edictum Theodorici regis in exactores. 63. & 64
Edicta Theodorici confirmata. 308

Edictum Caſſiodori ſenatoris. 423
Educatio liberorum. 320
Elementorum ſocietas. 73
Elephantorum natura mira. 352. 353
Elephantum in bellis vſus. 353
Elephantes æ nei. 352
Eloquentiæ vis. 97
Eloquentiæ præſtantia ac dignitas. 189
Eloquentiæ flumen. 258
Eloquentiam auget officio meliore ditatus. 164
Eloquentia Romana affluens. 333
Eloquentia ſola Romanorum dominis obſecũdauit magis, quàm arma. 317
Eloquentiæ Romanæ doctorum præmia. 317
Eloquentiæ laus. 260. 332
Eloquentiſ nomen obtinuit nullùs. 5
Emphyteuſis à negligente reuocata. 61
Emptio rei pupillaris reſciſſa. 15
Enſes Vulcani. 147
Entheci aulici. 397
Epiſcopatus electio. 262
Epiſcopi venerabiles. 338
Epiſcopi docere debẽt, ne indices inuenire poſſint, quod puniant. 365
Epiſcopis ſcribit rex Athalaricus. 288
in Epiſcopum vix cadunt atrocia crimina. 17
Epiſcopus Auguſtanę ciuitatis falſò accuſatus, abſoluitur. 17
Epiſtolæ canonicæ. 382
Epiſtolarum breuitate vniuerſa ſufficienter nequeunt expediri. 327
Epiſtolaris ſermo. 77
Equi abacti. 280
Equi curſuales publicis vſibus, nõ priuatis inſeruire debent. 140
Equi deſultatorij. 108
Equi adiunctas ſibi fœminas colaphis ac morſibus vendicant. 37
Equi ad continuos curſus conſtituti. 31
Erogator obſoniorum. 404
Errores noxios vincere, eſt vitia maculoſa ſuperare. 208
Errores tollit obedientia. 228
non facilè Erroris vitio ſordeſcit quem doctrina purgauerit. 265
Errores amore clemẽtię non committendi. 306
Eruditis vitanda ruſticatio. 279
Eſſeda, quod genus currus. 457
Euclides geometra ſtudioſè legendus. 217. 218
Eucopolitana ciuitas, in quam poſtremò ſe ſe receperũt Gothi. 501. eius territorij deſcriptio. ibi.
Eufraſius Acolytus. 102
Eufratis fluuij curſus. 463
Eugenetis lingua diſerta. 267
Eugenis ſumma laus. 21
Euictiones publicæ. 374
Euricus, rex Viſegotarũ, Gallias & Hiſpanias ſibi iure proprio ſubegit. 497
Euripus maris. 109
Exactio tributorum. 209
Exactionum tempora. 395
Exactio ſine inſtantia grata. 402
Exactio pecuniæ publicæ præ omnibus ſit fidelis. 397
Exactio Binorum ac Ternorum. 81
Exactorum iniquitas. 63
Exactorum fraudibus occurrendum. 174
Exceptio perſonalis non præiudi-

cat iuri publico. 67
Exceſſus ignorantia non nutriēda. 63
Exceſſus eſt intolerabilis. 125
Excubiarum priuilegia. 135
Excubię laborioſę. 386
Excubię tyronum. 381
Excubię comitacenſes. 417
Executor iudicis arbitrium relinquere non debet. 397
Exemplar ceris imprimendum. 416
Exempla bonorum ſequenda. 260
Exemplis qui prouocantur peſſimis, pœnis arceantur aſperis. 60
Exercitatio, rerum magiſtra. 39
Exercitui quid prouidendum. 154
Exercitus ieiunus diſciplinam ſeruare nequit. 121
Exigentium pecunias qui non repellit, paupertatem ad ſe trahit. 407.
Exigere à quibus nihil oporteat. 97
Exigentium enormitas ambitioſa cohibenda. 175
nihil Exigendum à nudo. 401
Exormiſton, inter piſces regium genus, ſuis naturę qualitatibus elegāter deſcribitur. 408. 409
Expenſarum ratio. 396
Expenſarum modus, & ratio. 411
Expenſa rege digna. 75
Expenſę conſulatus. 196
Expenſę exercituales. 101. 160
Expenſę non ſemper ex iudicio fiunt. 110
Experimenta probabilia vbi ſuffragantur, nullus ambiguitati relinquitur locus. 86
Expertis creditur. 163
Expoſitio tacita, quæ. 145

F

Fabricatum architecturæ origo 217.
Fabricandi peritia quando in Italiam tranſlata. 217.
Fabricarum ſeptem orbis miracula. 227
Fabrilis exercitus. 218
Fabulis qui inſiſtit, vlciſcitur pœnis. 394
Facies ciuitatum 242
Facies minax, ac terribilis. 13
Facinus quodlibet ſuos inſequitur auctores. 53
Facinora omnia nobis diſplicere debent. 85
Factiones Praſinorum & Venetorum. 109
Facundia armata. 258
Facundiæ encomium. 178
Facundiſſimus inter aratra ſordēs. 519.
Facundior multò eſt is, qui ſententiam dictat, quàm qui ſupplicat. 164. & 165
Falſarius vocem præconis exhorreſcat. 400
Fama dominorum creſcit claritate ſeruientium. 115
Famæ commodum pulchrum. 155.
Famæ diligere commodum, indigni eſt animi ſignum. 13.

Famæ reſtitutio. 104
Fama teſte laudari. 319
Fames totum ſolet contemnere, vt ſuam neceſſitatem poſſit expellere. 117
Faſces ex faſcibus nati. 20
Faſces illigatæ ſummæ poteſtati. 183.& 184
Faſcium vigor. 213
Faſces terribiles. 163
Faſces laborioſi. 225
Faſces probatæ conſcientiæ. 10
Faſcibus obedire poteſtatis neceſſitas cogit. 265
Faſtida, Gepidarum rex, Burgundiones vſque ad internecionem deleuit. 470. deuictus à Gothis. 471
Faſtidium ex copia. 319
Faſtidium præſtat omne, quod ſatiat. 89.& 90
Faſtorum cognitio ad quid vtilis. 46
Fauere linguis, & fauete colloquiis. 42
Fauores gratiſſimi. 188
Februarium anno addidit Numa. 429
Felicis Galli conſulis laudes. 46 & 47
Felicitas fine inuidia. 78
Feræ erratiles ad cubilia dumoſa feſtinant. 26
Feris datum eſt, agros ſyluáſque quærere. 278
Feræ pro qualitate temporis cubilia quærunt. 106
Ferri vſus. 400
Ferrum quandoque adhibendum ad vulnera ſananda. 396
Ferrum deponendum, cùm non habetur hoſtis. 92
Ferrum iudicis incruentum. 214
Feſſa refouere debet princeps. 124
Fides non fallenda. 341
Fidem diuina diligunt, & mortalia venerantur. 177
laus Fidei. ibid.
Fides rei eſt perfecta, vbi conſentanei teſtes probantur eſſe ſummates. 188
Fides rerum à ratione colligitur. 17
Fides canonicaria. 82
Fides quàm ſuaues afferat fructus. 26.
Fides Chriſtiana non cogitur. 66
Fiducia ſui, homines facit audentes. 48
Figulinarum regia conceſſio. 62
Fila canentia. 78
Filij conſimiles. 320
Filiorum cauſæ ad patrum perſonas remittendæ. 317
Filios in deſolationibus educare, nimis fœdum. 279
Filium inobedientem declinare pœnas, non permittit humanitas. 55
Filius armis factus. 254
Filius per arma adoptari poteſt. 113
Fiſcalia onera. 370
Fiſcalium tributorum crementa iuſtiſſimo ſunt pēſanda iudicio. 135
Fiſci cauſa quando ſit mala. 27
Fiſci debitoris addicta bona. 153
Fiſco etiam creſcente, vtilitatem priuatam nulla ſentire damna. 58
Fiſci compendia. 24. & 131

Fluuius ſemper ſuum radit alueũ, &c. 154
Fœminæ bellatrices. 461
Fœnerarij. 349
Fons ſcintilloſus. 74
Fontium vena vitalis curſu perenni fertur. 56
Fontis limpidiſſimi bella deſcriptio. 282. eius miraculum. ibid.
Fontis Aponi deſcriptio, & miracula. 73
Fontes vrbis Romæ. 112
Fontium aliquot miracula ſtupenda. 280
Fontes ſancti. 282
Formæ dignitas. 80
Formarum comitiua. 219
Formulæ magiſteriæ dignitatis. 190
Formula reſtituti minoris. 133
Formula comitiuæ patrimonij principis. 194
Formula comitiuę ſacrarum largitionum. 191
Fortes viri ſemper in pace modeſti ſunt. 397
Fortitudo laudabilis later ſub otio. 28
Fortitudinis laus in comite. 115
Fortuna mutatur cum dominis. 48
Fortunæ fauor. 12
Forum Mediolanenſe. 267
Fori vſus. 177
Francorum validiſſima certamina. 255
Franci victoriis nobilitati. 361
Franci à Conſtante perdomiti, in pacem recipiuntur. 447
Fratrum concordia. 263
Fratri in honore frater ſuccedens. 264
Fratris percuſſor prouinciæ finibus abigi debet. 24
ne Fraus aſtutis machinationibus occulatur, prouidendum. 175
ſi Fraus ſubrepticium lucraretur effectum, cunctis eſſet fallendi ſtudium. 133
Fraudibus occurendum. 174
Fraudibus iniquis non pateat occaſio. 401
Frigus peſtiferum. 268
Frons index animi. 261
Fronto, orator inſignis, Marcum Antoninum imp. latinis literis erudiuit. 442
Fructus induſtriales. 408
Fructus aureos profert Italia 286
Frumentarij coacti vendere. 289
Frumentorum proſecutores. 118
pro Frumento vendito illata pecunia. 171
Frumentum quando, & quibus de cauſis exportari debeat. 35
Fruſtratori neganda dilatio. 152
Fugitiui dominis reſtituendi. 102
Funerum cura. 88
Funes hermuli. 108
Fur nocturnus. 221
Fur fora non rideat. 400
Furum conſcij ſunt obnoxij. 175
Furis nomen odioſiſſimum. 222
Furari non licet aliquid populo. 205
Furentes iuſta non ſentiunt. 119
Furor inſtantia præcipitat. 75
Furta condemnanda. 222
Furta condemnanda. 142
Fortis ſtudere, fœdiſſimæ contrarietatis eſt vitium. 208
Fuſilis artis laus. 227
Fuſtuaria vltio. 281
Fuſtuaria ſupplicia. 120.285.371
in Futuris inſtructus redditur animus, quando præteritorum cōmouetur exemplis. 183

G

Gaditanum fretum. 456
Galienus imperator in omni laſciuia reſolutus. 472
Galienus occiſus. 445
Garganus ciuitas. 463
Gariſmatia. 417
Gaudere inter triſtes, nefas. 381
Gaudia populi deſiderata continenda. 110
Gaudia ſemper inquietãt animos. 116
Gazæ Neptuniæ. 300
Gemituum cella. 391
Gemmarum venæ diuites. 176
Generalitas. 1.20
Genij Lupercalis ſacra rudimenta. 516.
Genſericus, Romanis hoſtis truculentus. 14
Genſimundus toto orbe cantabilis. 254
Gentibus ſuſpectis præeſſe, difficile. 216
Geometria, cùm tantum de cæleſtibus diſputat tantùm ſtudioſis exponitur. 111
Geometra eſt eligendus. 111
Geometriam primùm inuenere Chaldæi. 110. eiuſdem vſus. 111
Geometria, diſciplina mirabilis. 111
Gepanta, lingua Gothica idem eſt, quod piger. 470.
Gepidarum verſa conditio. 514
Gepidiæ regionis deſcriptio. 467
Gepidæ populi vnde id nominis habuere. 470.
Gerulus literarum. 76
de Geſalici regis iniuriis expoſtulatio. 181
Gigantum cauſa diluuium contigit. 427
Gizericus, Gothorum rex, animo profundus, ſermone rarus, luxuriæ contemptor, &c. 481
Gizericus Romam ingreſſus, cuncta vaſtat. 495
Gladius conditur, vbi aurum ſuſcipitur. 214
Gloria rara. 80
Gloria certa quæ. 271
Gloria principi cara. 86
Gloria principum, populi ſalus. 80
Gloria labore comparatur. 28
Gloria optimus quiſque ducitur. 21
Gloriam ſuam affectat quiſque. 267
Glorioſis dominis gratioſiora ſunt præconia, quàm tributa. 324.
Gothorum origo & genealogia. 467. & 468
Gothi, ſtirps bellicoſa. 28
Gothi, qui dicebantur minores, populus immenſus, &c. 501
Gothorum in eligendis regibus mos. 354
Gothorum iuſtitia. 91
Gothi Ariani potiùs, quàm Chriſtiani fiunt. 476
Gothorum & Romanorum ius commune. 248
Gothi ſe Romanos dici volebant. 8
Gothis ætatem legitimam ad arma tractanda facit virtus. 38

Gothorũm fortitudo, & æquitas. 232
Gothi foris prælia, intus norunt exercere modeſtiam. 92
Gothi faciem totius orbis fœdarunt. 471. & 472
Gothorum certamina validiſſima. 255
Gothi deuincunt Romanos. 467.
Gothi Gallias ingrediuntur. 450
Gothorum regnum in Galliis confirmatur. 480
Gothi Galliam & Hiſpaniam ſibi iure proprio ſubegere. 497
Gothi tandem ſuperati, quonam ſeſe recipiant. 501
Græcia diues. 253
Græcia artium, ac diſciplinarum fœcunda. 43
Græcia ingenioſa, multifariâ ſe diligentiæ ſubtilitate commendat. 398
Græcia, futuri præſaga. 511
Grammatica, verborum magiſtra, & humani generis ornatrix. 317
Grammatica, fundamentum literarum pulcherrimum, & mater glorioſa facundiæ. 317
Gratia dulcior poſt amaritudines expiatas. 356
Gratia non occumbere debet cum dilectis. 245
Gratiam localiter ſparſit diuina miſeratio, dum omnia ſua fecit eſſe laudanda. 76
Gratianus apud Lugdunum captus, occiditur. 449
Grauanter. 11
Grauitas publica. 193
Greſſus varicati. 195
Grues alphabeti formas deſcribunt in ſocianda claſſe. 258
Grues moralem nouerunt exercere concordiam. 285. mira earum natura. ibid. earumdem politia. 286
Grues pelagus tranſituræ, paruos lapillos vncis pedibus amplectuntur, & cur. 141
Grues Diomedis in ære buccinant. 44
Gryphes iugiter aurum effodiunt, & huius metalli inſpectione gaudent. 287
Gunderit, Gepidarum ductor. 517
Gundiacus, Burgundionum rex. 494
Gundibadus, Burgundiorum rex. 45
Gymnaſia literarum. 259
Gymnaſium forenſe. 267
Gypſoplaſtes. 218

H

Hadrianopolis. 477
Hadrianus imp. à Chriſtianorum perſecutione ceſſauit, & pater patriæ eſt appellatus. 441
Italia diues aureos affert fructus. 286
Itamari populi. 475
Harmonia citharæ theatrum perſonat. 33
Harmoniæ vis quanta. 78
Heliogabalum templum. 444

Helis, Aſiæ ciuitas. 108
Hellen, auctor Græcorum. 258
Heraclia, Theſſaliæ ciuitas. 504
Herbarum fœcunditas. 374
Hercules quo tempore Athleticam exercuerit. 418
Herculis Gothorum ſolatia. 114
Hereditas gloriæ. 245
Heres imperij. 323
Heredum iura. 240
Heres bonorum. 247
Heres regni. 250
Hernac, iunior Attilæ filius, mortuo patre, in extremam Scythiam minorem ſe recepit. 501.
Hieruſalem cur Ælia vocata. 441.
Hieruſalem cepit Titus: & præter quos gladio interfecit, centum millia captiuorum publicè venũdauit. 439
Hippopodes, qui & quales homines. 456
Hiſtriones, lætitiæ publicæ miniſtri. 53. eorum menſtrua merces. ibid.
Hiſtrionibus rara conſtantia. 107
Hiſtrionum vita vaga. 223
Homerus poëta quo tempore vixerit. 328
Homicidas regia maieſtas coërcere debet. 142
Homicidij crimen quàm horrendum. 37
Homicidium execrandum. 60
Homicidium legum auctoritate reſecandum. 374
Homo commutabilis. 238
Homo ſenſu liberior. 410
Hominum genus nimis acutum, & ſolicitum. 110
Hominum frequentia ſuam habet vltionem. 212
Homines bruti. 182
in Hominis ſalute peccare, eſt homicidium. 207
Hominibus datum eſt, focos patrios ſuprà cuncta diligere. 278
Honeſtas deſiderabilior eſt, cùm peruenit ad præmium. 20
Honor prudentium. 260
Honorem, quem gerimus, moribus exhiberi debet. 19
cui eſt Honor in nomine, laude perpetua fruitur. 333
Honorum comitiuæ ſcientiæ ordinis diuerſarum ciuitatum. 253
Honorem ſuum ſemper æqualiter retinet, quicquid probè retinet conſularis. 337
Honor, imperitis opprobrium. 266
Honores paſſim impendere gloria eſt principis. 116
Honor plerunque ex commendatis acquiritur. 41
Honor nullis adimitur, dum omnia ſub communione ſeruantur. 285.
ad Honores noui homines producti. 79
Honor, qui armis conuenit, & in pace ſplendet. 254
Honos ordinis ſecundi. 255
Honores ſecuri. 225
Honor ſacerdotalis. 124
Honos Apoſtolicæ ſedis. 273
Honorarorum formula. 233
Horciſtarum loquaciſſimæ manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, &c. 145

Horologiorum vſus, & vtilitas. 44.& laudes.45.& 46
Horologium, quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, &c. 43. eiuſdem elegans deſcriptio. ibid.
ab Hoſpitibus definita pretia exigenda. 376
Hoſtem qui confodere valet, ab omni ſe debet vindicare vitio.38
Hoſtia viſſena. 108
Humilitas in principibus eſt glorioſa. 182
Humilium leuamen nobis cordi eſſe debet. 89
Hunnorum gens omni ferocitate atrocior, exardet in Gothos. 474
Hunni in Gallias arma mouent. 482
Hydraulæ. 112
Hydron. 9
Hyemes apricæ. 409
Hyems ſine procellis. 421
Hyrunætricus auctor ſub Augusto cenſum orbis vniuerſi ad dogma conſcriptum redegit. 111

I

IAcere vetuſtate. 242
Iactantia in medioctibus odioſa. 182
Ianuæ feneſtratæ. 362
Ianuarius menſis à Numa Pompilio additus. 419
Iaſtius tonus intellectum obtuſis acuit, &c. 76
Ieiunia longa guſtum debilitant. 391
Ieiunium indictum. 365
Ieiunus defenſor eſt inualidus. 100
Ieiuna tenuitas laboribus pręuēta ſuccumbit. 31
Ieſus, ſucceſſor Moſis, terram Palęſtinorum Iudę, & genti diſtribuit. 428
Ieſus Chriſtus anno 41. Auguſti imperij natus. 437. paſſus eſt 8. calendas Aprilis. 438
Ignari frequenter offendunt eos, quibus ſunt poſtea parituri. 200
Ignauię non eſt culpa, quem excuſat miſeranda calamitas. 172
Ignauus nihil rectè iubere poteſt audacibus. 123
Ignorantia exceſſus non nutriēda 63
Ignorantia votiua. 288
Illuſtratus vacantis formula. 197
Illuſtratus codicillares. 205
Imago principum in numiſmatis ſculpta. 192
Imago perfectior in herede filio, quàm in ſtatuis. 247
Imbecillitati conuenienter remedia tribuenda. 103
Immobilia moueri. 45
Immunitas cenſus. 128
Immunitas eccleſię. 29
Impenſa circa vſus publicos. 68
Imperare debet vnus. 233
Imperat nemo plus pręſumentibus, quàm quem ſua facta commendant. 123
Imperari non poteſt multis id, quod nequeant cuſtodire pauciſſimi. 121
Imperandi diſciplinę eſt, amare quod expedit multis. 304
Imperatoris colloquium. 90

Imperatores

Imperatores bini quādo regnare cœperunt. 442
Imperatores Romani ordine numerati. 436
Imperium, ſi in paruo cōtemnitur, in omni parte violatur. 54
Imperium qui fecit alienum, diſpendium pati non debet. 65
in Imperiis prædicari, commune cunctis. 343
Impios punire, genus eſt pietatis. 56
Impunitum eſſe non debet, quod non eſt permiſſum. 120
Incerta diligenter examinanda. 310
Inchoatis incumbēdum, cùm iam vicinitas perfectionis arriſerit. 159
Incitamenti magnum genus, credere deſiderata compleri. 179
Incolæ laſi refouendi. 102
Indeliberata qui dicturus eſt, mali ſibi probatur eſſe cōſcius. 418
Index librorum. 5
Indigens non opprimendus. 400
cum Indigentibus paciſci, grande eſt commodum. 117
Indigentia ſuadet exceſſum. 24
Induciæ debitoribus datæ. 72
Induciæ ſeceſſus ab vrbe in octo menſes. 142
Induciæ tributi. 396
Indulgentia tributorum. 401
Indulgendi tempus. 391
Indulgentia, humani generis patrona, & ſingularis medicina. 391
Indulgentia fœcunda principis, natura eſt altera. 177
Indus, rex Scythiæ, argentum primus inuenit. 133
Induſtria ſemper amica ſapientiæ. 205
Infadius, vir ſublimis. 179
Infantia bonis artibus enutriēda. 320
Infantia criminis coërcēda, ne iuueneſcat augmentis. 174
Inferiorem erigere, eſt vituperabile, niſi meritis alios antecellat. 368
Infulæ curules. 47
Ingenia facunda in regio palatio nutrienda. 318
ab Ingenuis non decet famulatum quærere. 176
Ingratitudinis næuus. 153
Iniquum omne clemens execratur auditus. 60
de Initiis rerum prædicatio debetur inuento: de cuſtodiendis acquiritur laudata perfectio. 28
Iniuria qualibet deteſtabilis. 128
Iniuria vt coërcenda. 32
Iniuria non quærit menſuram. 54
Iniuria vnius loci copago tota cōtritur. 284
Iniuriæ atroces vt puniendæ. 33
Innocentes in tormentis. 312
Innocentia animi virtute defendenda. 91
Innocentia cuncta commendat. 203
Innocētia obtueretur, ſi laxaretur audacia. 133
Innocentia ne falſis criminationibus ingrauetur, prouidendum. 175
Innocentiæ adminiſtratio Epiſcopis attributa. 365
Innocētiæ templum, iudicē oportet eſſe. 20
Inopia non tam à ſterilitate, quàm à negligentia. 36
Inopia publica reſpicit omnes. 60
Inopibus parcendum. 402

Inquiſitor continens eſſe debet. 193
Inquiſitoribus ſolicitis ſæpe vultu proditur, quod tacetur. 203
Inſenſata viuere. 45
Inſidiæ rapaces innoxia conuenticula non requirunt. 278
Inſitio arborum. 201
Inſontibus delectandum. 42
Inſontes in carcere vincti. 312
Inſpectus permulcens. 261
Inſtituta maiorum laudabilia. 192
Inſtitutor prouidus. 261
Inſula recens exorta habens 30. ſtadia. 438
Inſularum pulcherrimus ordo. 417
Inſulæ fortunatæ. 411. & 456
Inſula Vulcania. 104
Integritatis deſcriptio. 12
Integritas ſi miſceatur fraudibus, cuncta turbantur. 18
Intẽtio probabilis oblectat ratos. 110
Interdictum vi. 136
Intyborum fibræ dulciſſimæ. 408
Inuenire, eſt naturale. 332
Inuentum lætum fundit ingeniũ. 358
Inuenta maiorum laudanda. 222
Inuenta veterum tuenda. 211
ſi Inuidentium vota permitterentur, nihil ſecurum, nec ſtabile foret. 350
Inuidia inſectatur bonos. 349
Inuidia premii potiores. 136
Inuidia rebus maximis eſt amica. 70
Inuidia regum in cauſis leuibus, ruina grauis populorum. 77
Inuidia cuiuſdam alium lędere nõ debet. 62
ex Inuidia quidquid dicitur, veritas non putatur. 17
Inuito frequenter redditur valetudo. 15
Inuitis non præſtatur beneficium. 38
Ioannes monachus, & propheta. 499
Ioannes tyrannus ab imp. Valentiniano extinctus. 450
Ionos, rex Theſſaliæ, æris inuẽtor. 96
Ioſeph, vir beatus, futura veraciter prædicebat, & periclitãti populo prudentiſſimè ſubueniebat. 185. & 186
Ioſeph erga fratres pietas, & humanitas. 416
Ira perit cum proteruis. 245
Iratum motus frenandus. 33
Iracũdus luminum feruore declaratur. 195
Iraſcendum ſub continentia. 396
Iſis, velorum inuentrix. 160
Iſtria prouincia, frugum fertilitate grauida. 416
Iubentis bonum eſt, ſi iuſtitia imponatur inuitis. 289
Iudæorum ſynagoga. 103
Iudæorum ſynagogæ ſecuritas, ac tuitio. 172
Iudæorum querela de cremata ſynagoga. 138
Iudæorum priuilegia. 132
Iudæis quaten⁹ Theodericus permittat. ibid.
in Iudæos aculeus argutus. 175
Iudęis neque legere, neque augere templa ex edicto licet. 65. & 66
Iudex datus. 85
Iudex delegatus. 158. & 168
Iudex voluntarius. 265
Iudex, arbiter. ibid.
Iudex vitæ cõtinẽs eſſe debet. 210
Iudex inauarus eſſe debet. 195

Iudex venalis. 91.& 92
Iudex intelligitur per ſuos milites. 393
Iudex ad tributorũ ęquationẽ. 156
Iudices tales, quales approbantur. 394
Iudicum conniuentium pœna. 313
Iudicis virtutes quæ & quales. 20
Iudicum munus. 23.& 24
Iudicis boni partes. 323
Iudices à principe legendi. 210
Iudices legitimas diſtrictiones teneant. 316
Iudicem rationabiliter iratum pari, periculoſum. 394
Iudicem mente noſſe vtilius eſt, quàm corpore. 373
Iudicis deliberatio probatos viros debet publicis actionibus adhibere. 418
Iudicum religio. 119
Iudices auari neſciunt, quantũ delinquunt. 210. nam cùm vendũt aliena crimina, ſua faciunt eſſe peccata. 210
Iudices ſi non accipiant, vbi ſunt qui multũ dare contendant, magnum & ſingulare eſt pręconiũ. 188
Iudicem oportet optimũ eſſe, quãdo ſe non poteſt occulere. 212
Iudicis factũ, ſermo ciuitatis. 212
Iudicis vocatio, iuſtitiæ ſpes eſſe debet, non mulcta. 307
Iudici priuato parere ſola ſententiatum probitas facit. 265
Iudices ad blanda deſcendere debent. 233
Iudices legum periti ordinãdi. 265
Iudicem vrgere non debet terror armatus. 382
Iudicum ſordes. 371
Iudicum comminationes. 387
Iudices liti dati. 27
Iudices in magos dati. 125
Iudices ordinarij. 308
Iudices prouinciæ. 157.& 191
Iudicum concuſſationes. 157
Iudices annui. 316.& 374
Iudicis prouinciæ formula. 209
ad Iudices exhortatio. 269
Iudicare vice ſacra. 201
Iudicatæ rei ſtandum. 14.& 134
Iudiciaria virtus eſt, linguæ bonis abundare, & mentis temperantiam cuſtodire. 334
Iudicium, quaſi iuridicium. 373
Iudicium liberale. 276
Iudicium quinquenale. 126
Iudicium regale, eſt pompa meritorum. 19
Iudicia quãdo equitibus & ſenatoribus communicata. 435
Iudiciũ eſt firmum, cuius tenetur exemplum. 86
Iudicij vmbratilis ordo. 223
Iuncea proceritas. 227
L. Iunius Brutus, primus Romanorum Conſul. 429
Iupiter annis 12. zodiaci peragit orbem. 386
Iouis Olympici ſimulachrum, vnũ è ſeptem orbis miraculis. 227
Iuramentum. 250
Iuramentum concordię mutuum. 251
Iurat rex populo, & populus regi. 249
Iurati principi ſubditi. 251
Iurgia vndoſa. 14
Iuriſdictio mandata. 120.
Iuriſdictio tacita. 208
Ius momenti. 276
Ius gladij. 213
Iuris ſcientia. 183
Iura vſualia publica. 315
Iure ciuili viuendum. 217.& 332

Iura publica certiſſima ſunt humanæ vitæ ſolaria, infirmorum auxilia, potentum frena. 87
Iura antiqua tuenda. 371
Iura armis defendenda. 308
Iura, non brachia. 216
Iuſiurandum violare, quàm grãde nefas. 373
Iuſſa regia lentreſcere nõ oportet. 153
Iuſſio dominantium prouida, debet eſſe cunctorum lætitia. 105
Iuſſiones principis non grauanter ſuſcipiendæ. 117
Iuſſio ſecunda. 39
Iuſtè viuere inter bonos, facile. 150
Iuſtiniano Auguſto ſcribit Amalaſuentha regina. 334
Iuſtinus Philoſophus librum pro Chriſtiana religione ſcriptũ tradidit Antonino imp. 441
Iuſtitia rarò in hominibus aperta. 322
Iuſtitia omnibus colẽda, ac maximè ſacerdotibus. 81
Iuſtitiam ſuadere mortalibus, laborioſum quidem, ſed non impoſſibile. 233
Iuſtitiæ ara, iudex eſſe debet. 20
Iuſtitia æquabilis. 168
Iuſtitiam qui violat, principi facit iniuriam. 86
Iuſtitia cùm locum apud aduerſarium nequit inuenire, ad arma concurrendum. 75
ſecundum Iuſtitiam omnia peragenda. 133
Iuſtitia pacem inter populos tuetur. 231
à Iuſtitiæ tramite oportet iudicem nullis muneribus, nulliſque terroribus abſtrahi. 189
Iuſtitiæ inexorabili qui excubat, neceſſe eſt, vt eũ pietas benigna diſcindat. 391
Iuſtitia obſeruata lædit nullum. 304
de Iuſtitiæ inopia copia venit cauſarum. 316
de Iuſtitia nemo quæritur. 416
Iuſtus ius habet proprium. 505
Iuuentus armis exercenda. 320
Iuuenes in ſenatu tractant cũ modeſtia ſenium. 302
Iuuenes oſtendãt in bello, quæ didicere in gymnaſiis. 165
Iuuenum virtus præſumptione laboris animatur. 166

L.

Labor ſtudiorum feliciſſimus. 80
Labori à teneris eſt aſſueſcendum. 39
Labor aſſiduus diuerſos exigit fructus. 286
Labor ſuus vnicuiq; proficere debet. 69
Laboris ſui fructu induſtriũ fraudari, iniquum, & graue nimium. 61
Laborem non refugit, qui virtutis gloriam concupiſcit. 28
Laboribus iuſtis debetur compẽſatio præmiorum. 66
Labores honeſti palma remunerationis ornandi. 302
Laboribus attributi vſu ſplendeſcunt. 387
Laborantibus quod datur, mutilari non debet. 18
Laboris præmium pro compenſatione meritorum. 235
Laborantibus emoluméta deeſſe non oportet. 121

Labor fit gratior, cùm ad fructum peruenit. 20
poſt Labores præmia. 385
Labor public' debet eſſe fructuoſus. 88
Labores dignitatum magni. 198
Lac montis Lactarij tam pingue, vt hæreat digitis, cùm exprimatur in vaſis. 375
Lactis deſcriptio perelegans. 405 406
Lachrymæ perennes. 392
Lætari reliqua, eſt neceſſe, ſi mundi caput gaudere proueniat. 312
Lætitia maior ex nuncij magnitudine. 246
Lætitia valetudini confert. 289
Lampeto, Amazonũ regina. 462
Lancearum imber. 517
Largitatis regiæ laus quando ſolida. 26
Largitiones priuatæ. 259
Largitiones ſacræ non tardandæ. 230
Largitionum ſacrarum comitiua. 263
Laridi omnes ſpecies ad peregrina tranſmitti prohibitæ. 54
Lariſſa, Theſſaliæ ciuitas. 504
T. Lartius, primus Romanorum dictator. 429
Laticlauia dignitas. 201
Latinorum reges. 428
Latrones perhorreant. 214
Latro timeat iudicium, quod ſemper expauit. 400
Lauacra miraculis plena. 300
Lauacra publica ædificata à Decio Imp. 445
Laudabilia quæque ſordeſcũt, niſi congrua ſede potiantur. 164
Laudari ab extraneis, ſingulare. 343
Laudari à principe, præclarum. 10
Laudis ambitus vtilis, qui appetitur per augmenta virtutis. 239
ad Laudis auiditatem nati ſumus. 21
Laus nobilitati connaſcitur. 79
Laus perennis. 269
Laurentius, vir experientiſſimus, & magnis in rep. laboribus cõprobatus. 418
Lectionis iugis beneficium. 359
Lectionis diuinæ vtilitas. 326
Lectio diuina acuit ingeniũ. 329
Legatio virum ſapiẽtem requirit. 51
Legatio obita. 258
Legatio, ne bellum ſuſcipiatur. 80
Legatio de pace. 245
Legati dotes, & conſtantia. 13
Legati mandata. 339. 346. 347. & munus 51
Legatorum gentium diuerſarum formulæ. 237
Legati citò dimittantur. 357
Legati conuiuio adhibiti. 196
Leucothea cur ſic dicta. 281
Leues inconſtantia prodit oculorum. 195
Leuitarum miniſteria. 415
Lex. 31
Legum vox. 260
Leges bonæ malis moribus claudunt actionem, & aperiunt bonis. 309
Leges & arma, prouinciarum defenſiones. 120
Legibus conſtitutis rationabiliter ſeruatis, locus non relinquitur ſurreptionibus. 50
Legibus patriæ vtendum. 371
ſecundum Leges omnia peragenda. 133
Leges remedio, non oneri, eſſe debent. 410
Legum reperta ſacra reuerentia, vt

nihil manu, nihil proprio agere-
tur impulſu. 119
Legum curam princeps gerere de-
bet. 101.102
cōtra Leges quidquid admittitur,
execratione iuſta damnatur. 128
Leges à litigantibus violari. 193
Legibus Romanis litigandum.
308
Legum cuſtos. 261
Libellarius titulus. 152
Libera colla ſeruili iugo premere.
276
Liberi à parentibus vendíti. 281
Liberalitas conſulum. 100
Liberius patritius, Galliarum præ-
fectus, vir exercitualis. 362
Libertas verba nutrit, metus au-
tem copiam frequẽter interci-
pit. 165
Libertas animi voluntatem pro-
priam ſemper oſtendit. 233
Libertatis curia. 324
Libra à quo probari debeat. 380
Libra cubiculi principis. 174
Libræ conſideratio. 18
Libri vnde dicti. 389
Libris ædificatus, locum non re-
linquit iniuriæ. 83 84
Licentia effrenata diligenter ſum-
mouenda. 284
Liguria mittit Tullios ſuos. 259
Liguribus ob famem ex horreo
publico datum frumentum. 348
349
Linea alba. 108
Lingua cũ aliud decernit, & aliud
conſcientia nouit, nimis eſt exe-
crabile malum. 409
Lingua diſerta omnia cumulat bo
na. 260
Linguarum cognitio laudabilis.
360
Lis de inuaſo prædio ad comitatũ
reuocata. 155
Litium cathena. 163
Litis portæ claudendæ. 163
Litium fines. 110
Lites rediuiuæ. 134
Literarum militia. 162
Literum dignitas. 15
Literarum ſcientia glorioſa. 97
Literarum doctrina naturam per-
ficit. 329
Literæ & arma acquirunt, & au-
gent regna. 325
Literas quis primus inuenit. 258.
& quomodo. ibid.
Literarũ ſtudia cunctis honoribus
ſuo ſunt digna ſuffragio. 57
Litigia in immenſum non trahen-
da. 14
Litigia damnoſa vitanda. 371
Litorum cuſtodia. 211
Locus in circo. 138
Loci publici conceſſio. 242
Locum primarium agere. 232
Lodoin, Francorum rex. 505
Luat in corpore, qui non habet in
ære. 89
Lucania montuoſa. 390
Lucanorum mores. 10
Luciferi præcurſoriæ velocitates.
108
Lucrinus lacus in portum conuer-
ſus. 436
Lucripetes. 405
Lucrum verum quod. 27.309
Lucra pecuniæ fœda. 155
Lucrum cum inuidia, periculum
eſt. 29
Lucra quænam ſint ſequenda.
370
Lucra illa ſunt honeſta, per quæ
nemo læditur. 287
Lucra impia iudicibus procul a-
bigenda. 370
Lucra ſua frequenter complecti-

*tur homo, cùm neceſſariò pro temporis qualitate largitur. 31
Lucra renuenda, quæ legum cauta profanant. 268
Lucri ceſſat ambitus, cùm vocatur ad planctus. 138
Ludicra ars ex vrbe remota, & quando, & per quos. 435
Ludus matutinus. 440
Ludus talorum. 435
Ludorum Olympicorum pręmia. 385
Lumina diutius tenebris obtuſa torpeſcunt. 391
Luna triginta dieb* peragit, quod anni ſpatio Sol aureus cucumactus impleuerit. 386
Luna defectu ſuo artis illuminatione reparabilis. 44
Lupus piſceus, & eius mirabilis natura. 392
Lycurgus apud Lacedæmonios quo tempore iura compoſuit. 429
Lydius tonus cōtra nimias curas, animíque tędia repertus, remiſſione reparat, & oblectatione corroborat. 76
Lyræ inuentor, Mercurius. 78. & in aſtra relata. ibid.

M.

MAchina ad infidi mundi exēplar formata. 180
Magia. 108
in Magicis artibus verſari non licet Chriſtianis. 125
Magorum quæſtiones quibus tribuendæ magiſtratibus. 126
Magorum pœna. 315
Magiſterij dignitas. 84
Magiſtri nomen ſemper de peritia venit. 190
Magiſtor equitum primus, & quis ordinatus. 429
Magiſtri ſcientiam diſcipuli produnt. 393
Magiſtri adiutor. 191
Magiſtrorum ſcholarum præmia. 317
Magiſtri violenti. 388
Magiſtri ſalutis. 207
Magiſtri ſcrinij formula. 199
Magiſterium. 20
Magiſteria dignitas 322
Magiſteriæ dignitatis formulæ. 190
Magiſteriæ dignitatis officium. 151
Magiſter officiorum. 356
Magiſtratum dedecet tenacitas. 100
Magiſtratus prodeſſe, & obeſſe poteſt. 226
Magiſtratus à principe lecti. 188
Magiſtratibus ornatur ciuitatum facies. 211
Magiſtratus Romani è Gallia. 50
Magiſtratus dignior quis. 230
Maiorum merita. 343
Maiora ſibi facit credi, quiſquis efficaciter iniuncta peregerit. 161
Malitia quælibet formidat contra manifeſta bona aliquid profiteri. 323
Malum, cū perſeuerat, augetur. 85
Malis principiis obſtandum. 173
Malis grauioribus priùs medendum. 174
Malis ſola ſunt tormenta. 374
Malos querela comitatur. 166
Mancipes mutationum. 141
Mācipia dominis reſtituenda. 102

Manichæorum hæreſis quando cœpit. 446
Manumiſſio. 184
Manus in hominibus rarò clauſa, & aperta iuſtitia. 522
Manuum præſumptio, actus probatur eſſe bellorum. 315
Manus armata prohibita. 92.213
Manus horciſtarum loquaciſſimę. 145
Manibus ambulare. 68
Mappa, quæ ſignum dabat circẽſibus. 109
Marcellus ſcripſit de aquis & fluminibus. 112
Marcianopolis deſcriptio, & ſitus, eiúſque nominis ratio. 470
Marcianus imperium orientale ſuſcipit. 496
Mare infidum. 122
Mare veligerum. 222
Mare placidũ damnat, qui vndas cupiditatis exaggerat. 222.223
Maris clauſtra. 410
Maris encomium. 300
Maritalis diſtrictio. 169
Maritus non calcat leges, ſi vxoris pudicitiæ cauſa porrigat ferrum. 37
Marij. 336
Marmor ruinarum. 52
Marmorarij ars. 88
Marpeſia, Amazonum regina. 462.
D. Martinus, Turonũ epiſcopus, quo tempore vixerit. 449
Martis ſidus decem & octo menſibus zodiacum abſoluit. 386
Maſculorum felicia genera. 319
Maſſarum conductores. 399
Maſſilia in Galliis quo tempore condita. 429
Matris hortor tranſit ad filios. 53
Mathematici Roma pellũtur. 438
Matheſis ardua miracula, eiuſque laudes. 44
Matrimonialis affectus humani generis curam ſibi præcipuam vendicauit. 53
Matrimonium, humani generis procreabile ſacramentum. 53
Matrimonium, reuerẽda ſocietas. ibid.
Matrimonij genialis affectus. 85
Matrimonium liberum. 240
Matrimonio poſteritatis acquiritur reparatio. 53
Matrimonia cum extraneis prohibita. 243
Matrimonium omne relinquetur incertum, ſi in tanta reuerentia ſine aliquo terrore peccetur. 170
Matrimonium alienum violare, quantum ſit crimen. 53.54
Matrimonij iura violate, deteſtandum ſcelus. 37
in Matrimonij diuiſores talionis lex. 314
Matrimonij confirmandi formula. 240
Maturitas mentis. 266
Maturitas acerba locum denegat actionis. 241
Maurorum infidelitas. 481. & 482
Mauſolęum, vnum ex ſeptem mũdi miraculis. 227
Maximus tyrannico more regnũ inuaſit. 495
Maximinus imp. occiſus. 444
Mechanichus, ſocius eſt naturæ. 45
Mechaniſmatis miracula, & laudes. 45
Medendi petitus frequenter inuitum ſanat ægrotum. 15
Medendi imperitia quàm periculoſa. 207

Medentium

Medentium manibus ſalutiferis, niſi infirma, valetudo non indiget. 103
Medicina iudicem non habet. 206
Medicina plerumque ſuccedit rebus contrariis. 268
Medicæ artis laus. 206
Mediocres non grauandi, ne opprimantur potiores. 285
Mediocribus præſtanda beneficia. 243
Mediolanum, Liguriæ metropolis, vaſtarum ab Hunnis. 493
Meditatio doloſa. 182
Mellis dulcedo, ſi aſſiduè ſumatur, horreſcit. 238
Melos dulciſſimum. 317
Memma, inſula plurimis metallis copioſa, &c. 457
Memoria, oratorum theſaurus. 164
Memnon ſtatuarius arte prodiga vnum è ſeptem mundi miraculis edidit. 227
Mendicitas triſtiſſima. 53
Mẽs honeſta cognoſcitur in qualitate deſiderij. 127
Menſæ principis apparatus quantus, & qualis eſſe debeat. 397
Menſium quatuor poſtremorum nomina ab imbre deriuata. 35
Menſura rerum omniũ tenẽda. 65
in Menſura peccare, graue ſcelus. 380
Menſura probabilis. 18
de Menſuris & ponderibus. 380
Merces ſit in poteſtate vendentiũ. 224
Mercurius, reparator multarum artium. 258
Mercurius planeta, velocitate ſuccinctus, duodecim menſibus Zodiacum præteruolat. 386
Mergi, quibus nomẽ eſt ex facto, quo pacto futuras præuideant tempeſtates. 106
Merita ſuggerunt bonæ apparentiæ niſus. 127
Meritum nullum eſt maius, quàm gratiam inueniſſe regnantium. 42
Meritorum remuneratio, iuſtũ dominantis prodit imperium. 40
Meſſis virtutum. 511
Meſſis principũ, ſubditorũ quies. 211
Meta aurea, meta ſudans. 440
Metarum circuitus ouorum erectionibus exprimebatur. 109
Metallorum ambitus, ſolatia ſunt hominum. 132
Metallum fuluidum vbi repetitur, ibi omnis acquiritur prouentus. 286
de Metallis fodiendis, & exercendis. ibid.
Metrobius, geometra ſubtiliſſimus. 218
Metrorum præcipuorum duo genera. 77
Metus cuncta cõponit, ſi reus crimen in iudicante nõ inuenit. 316
Metus verborum copiam frequẽter intercipit. 165
Metus ſolus cohibet eos, quos fides promiſſa non retinet. 51
Metus cùm ſceleratis hominibus imponitur, peccandi licentia nõ præbetur. 55
Midas, Phrygiæ regnator, reperit plumbum. 96
Miles deuotus. 418
Milites vt viuere debeant. 217
Miles ad ſecreta iudicis proximatus, præſulis ſui famã aut ornat, aut maculat. 369

Milites qui & quales eſſe debeāt. 38
Militum mores. 19
Militibus præbeatur victus. 121
Miles otioſus, culpa grauis. 231
Militibus electis eſt opus, cū fuerit neceſſitatis impulſus. 418
Militum tranſitus innocens. 166
Militi miſſio data, abrogato donatiuo. 172
Militum vſus. 217
Militis vacatio ob morbum. 288
Militum veteranorum priuilegiū. 200
Militum virtutum teſtis, princeps. 354
Milites publicis debent vtilitatibus inſudare. 68
Militum inſolentia coërcēda. 211
Militum principis formula. 234
Militandum ſuperis. 391
Militaris dignitas forenſi præſtat. 199.200
Militat ideò humanum genus, vt peractis ſudoribus conquieſcat 386
Militia domeſtica cancellorum. 368
Militia adempta ſacrilegis. 407
Militia delitioſa magis, quàm laborioſa. 222
Minerua Chalcidica. 440
Miniſterium curſuale. 151
Minotum cauſæ ad comitatum euocatio. 119
Mimus habetur deriſui. 145
Minores contractus liberos non habere. 133
Minoris reſtituti formula. 133
Miraculum perpetuum. 105
Miracula fabricarum, orbis miracula. 227
Miracula aquarum calidarum. 300
Miraculum ad fontem baptiſmatis. 282
Miracula Memphitica. 388
Miſericordia ſola eſt, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recuſant. 52
Miſericordia crudelis, quæ. 404
Miſeros premi, deteſtabile. 63.64
Miſſa breuia, pro epiſtola. 75
Moderamen electum. 213
Moderatio prouida ſeruat homines. 74.75
Moderationis laus. 233
Modeſtia humilis. 272
Modeſtia iudici ſequenda. 222
Modus vbique laudandus. 24
Modus rarò lætis rebus imponitur, qui magis in triſtibus inuenitur. 116
Modi muſici quindecim. 76
Modus vtillimus. 175
Moneta victualis. 420
Monetæ formula. 336
Monetarij in vſum publicum inuenti. 175
Monialium ager releuatus ob ſterilitatem. 348
Monomachia prohibetur. 91.92
Monopolium. 50.68
Mons Vulcani. 105
Montis Veſuuij exarſuri ſigna. 143
Mora. 130
Moræ ineptæ. 388
Moræ venales. 385.386.404
Morbis excreſcentibus, læſio debacchari permittitur, cùm medicina differtur. 100
Morbi vnde naſcantur. 206
Moribus ſanctis obediēdum. 274
Moribus bonis hoſtes vincendi. 275
ſi Moribus bonis ſeruiatur, melius proficitur. 242
Mores mali principis nomini aduerſantur. 339

Morum cura principi eſſe debet. 101.102
Moribus prauis qui obſecundat, vindictæ ſubiacere debet. 142
Mores peregrini procul abiiciendi. 33
Morum nobilitas. 155
Mores ventis ſimiles placandi. 231
Moribus debet eſſe conſpicuus, qui datur imirandus. 115
Morum cana maturitas. 164
Moribus notus, non ætate. 319
Mortale genus, vnus homo. 381
Mortuus quis viuere putatur. 247
Mortuus non cenſetur eſſe, qui ſucceſſorem reliquit. 252
Mortuorum fides non obliuioni tradenda. 36
Mortuorum cadauerum cura. 194
Mortuorũ cineres non attrectandi. 232
Mortuorum ſepulturæ. 88
Mortuorum oſſa eruere, grande nefas. 124
Mortuo ſimilis eſt, qui à ſuo dominante neſcitur. 166
Mortuorum ſubſtantiæ vt fiſco vendicantur. 307
Moſcius mons. 410
Moſes ſacer, diuina inſtitutione formatus. 243
Moſes quo tempore diuinam ſuſcipit legem. 428
Moſis miracula. 131
Mulcta. 375
Mulcta in exigentem iniuſta pretia. 65
Mulctæ comminatio. 411
Mulier ad mutabilitatis vitia patet. 54
Mulieribus caſtitatem ratio perſuadet. 170
Mulier, relicto marito, ad ſecundas nuptias conuolans. 120
Mundani humano iure coërcendi. 274
Mundus ſapientiâ, non caſu regitur. 420
Mundus quandiu duraturus. 18
Mundus ab Auguſto diuiſus. 111
Mundus infidus. 180
Mundi Chronologia. 454
Mundi error dolendus. 181
Munificentia principis nemini debet eſſe fraudi. 59
Munificentia regalis intra regulas arctari non poteſt. 67
quod Munificentia principis indulſit, viuit in æuum. 83
Munificus ærario. 12
Munitio ciuitatum. 412
Munitio quando præualida fit. 23
Munitio ſemper in otio tractãda. 106
Munitio ſubditorum, fortitudo principis. 107
Munus regale gaudium debet eſſe cunctorum. 379
Munera ſolennia, & annua. 166
Munera ſunt amplectenda, quæ ꝓbãtur omnimodis expedita. 45
Munera quiritum. 405
Murorum inſtauratio. 307
Muſæ, quaſi homuſæ dicuntur, & cur. 145
Muſarum tela loquax. 78
Muſæus, Orphei & Naturæ filius, apud inferos, per Elyſios cãpos, felices animas ſeptem chordarũ pulſibus amœnat. 77
muſica artificialis, quę & qualis. 76
Muſica ad ſcientiam ſolam diſcitur. 111
Muſicæ munus. 317
Muſica cœleſtis. 78
Muſica manualis. 77. & muſica naturalis. ibid.

Muſica muta, quæ & qualis. 25
Muſica dæmones abigit, Dauidis exemplum in Saüle. 78
Muſicę laudes, & virtutes, ſeu effectus mirabiles. 75. 76
Muſicorum inſtrumentorum genera, atque deſcriptio. 77. & 78
Muſiuarius. 218
Muta cantare. 45

N.

NÆuus ingratitudinis. 153
Natalis Chriſti dies. 380
Natio dum communiter viuit, ad vnum velle conuenit. 58
Natiſſa, amnis Aquileiam aluens. 493.
Natura in theſauris ſuis locuples. 286
Natura quod facit, eſt laudabile. 197
Natura tacita loquitur. 75
Naturæ myſteria. 108
Natura repugnante, quælibet cedit induſtria. 135
vltra Naufragium velle deſæuire, genus eſt crudelitatis. 118
Naufrago ſuccurrendum. 118
Nauigandi artifices. 161
Nauigationem à piſcatoribus impediri non oportet. 160
Nauigationis libertas non impediatur. 162
Nauigium pectus deſiderat animoſum. 164
Nauis onere grauata pigreſcit. 151
Nauis ſubuectio præbenda. 140
in Naues ligna cædantur. 161
Naues dromones. 158. 159
Naues indigenæ. 160
Nautarum numerus competens. 159
Neapolis, vrbs ornata multitudine ciuium, abundās marinis, terreniſque delitiis. 211
Neceſſitas inelu ctabilis. 244
Neceſſitas ad iniuſta compellit. 275
Neceſſitas cariùs emit omnia. 117
Neceſſitas moderamen non diligit. 121
Neceſſitatis tempore vir probatur fortis, qui ſe per multa non diſtrahit. 23
in Neceſſitate poſitis fauendum. 22
in Neceſſitate maximè eſt vtilis cuſtodia. 125
Negligentia vituperabilis. 2
Negligentia, mater inopiæ. 36
Negligentiæ pœna. 61
Negotia grauiora cui ſint cōmittenda. 161
Negotiatores humanæ vitæ neceſſarij. 192
Negotiatores viuunt lucro. 65
Nemus ſine frondibus. 388
Neptunia clauſtra. 410
Neptuniæ gazæ. 300
Nerei flucta marinis delitiis completa. 300
Nero annis 13. menſibus 7. & 28. diebus imperauit. 439
Neronis piſcina. 74
Nicomachus arithmeticus. 43
Nilotica ſylua ſine ramis. 388
Nilus aëre ſereno turbulentus per campos exæſtuat. 219
Nili diluuium quid faciat in Ægypto. 110. & eius augmenta. ibid.
quę nimia ſunt, iuſta dici nequeūt. 309
Nimium non placet, etiam quod bonum putatur. 329

Ninus quot annis natus poſt diluuium. 427. primus autem apud Aſſyrios regnauit. ibid.
Nobilis modeſtus. 272
Nobilis vena ſuis ſeculis producit primatios. 80
Nobilitatem quid faciat. 267
Nobilitas motum. 155
Nocẽtes ſoli pereant, in correctione multorum. 174
Nocte perpetua locus cæcatus. 391
Nolenti non fit beneficium. 38
Nomen alienum portare, nimis eſt abſurdum. 266
Nomina, rebus conuenire debent. ibid.
Nomina actiones deſignãtia, omninò grata. 191
aliud Noſſe, aliud decernere. 409
Notæ chaldaïcæ. 109
Notarios adorare aſpectus principales. 381
Nouitas proba, nõ debet eſſe moleſta. 87
Nubila ventorum ſpiratione terguntur. 268
Numa Pompilius regnauit annis xlj. & eius geſta. 429
Numero omnia concluduntur. 18
Numerorum quorundam cõſideratio perelegans. ibid.
Nundinatio iudicem fœdat, ac dehoneſtat. 371
Nuptiæ, vide Matrimonium. ibi.
Nuptiarum gratulatio. 337
Nuptiis inter reges cõciliatur pax. 181
Nuptiæ cum conſobrina reſcripto confirmatæ. 244

O.

Obediendum vni. 235
Obedientia, quæ famulatur indignis, ſuſpecta. 512
Obedientibus indulgendum. 302
Obeliſci Soli & Lunæ dicati. 109
Oblata vltro faſtidiuntur. 323
Obliuionis neſcire defectum, magnum eſt beneficium. 164
Obſoniorum erogator. 404
Occupati loci reſtitutio. 138
Oceanus intrãſmeabilis, & impermeabilis, vel etiam irremeabilis. 456
Oculus principis. 229
Oculus imperialis. 265
Odium publicum vitandum. 268
Odia cum ſepultis claudenda. 245
Odium ſibi excitat, qui iuſtis reſultat imperiis. 382
Odium vt vitandum. 188
Odouacer, rex gẽtium, Italiam totam occupat. 496
Olybrius magnus. 267
Olybrius ſeptimo imperij ſui mẽſe vitam finiuit. 452
Olympicos currus frequẽs palma nobilitat. 271
Onus impoſitum ſine quætela ſuſcipi debet. 305
Onus qui ſentit, commodum ſentire debet, & contrà. 65
Onus ſub communione diuiſum, minus grauat. 101
Onera indictitia. 157
Opilio ad excubias palatinas electus. 178
Opitulari quibus oporteat. 96
Oppreſſis diligenter intendendũ. 302

Optimus quiſque ducitur gloriâ. 21
Oratio, index animi. 195
Oratio, certa arbitrij proles. 4
Oratio agentis, ſpeculum morum. 164
Oratio diſpar moribus vix inueniri poteſt. 4
Oratio oratorum fortis & ſuauis ad quid inuenta. 77
Oratio Sanctorum. 363
Orator facundus, grauiſſimus patronus. 267
Oratorum pugna ciuilis iuris claſſicum canit. 317
Oratoris proprium munus. 189
Orcades inſulæ numero triginta quatuor. 456
Orcadas inſulas Claudius imp. Romano adiecit imperio. 438
Ordinatio grata, quæ. 107
Ordo frequenter defertur otioſis. 199
Ordinis primi comitiua. 199. & 200
Origenes ſcriptor, Alexandriæ ſtudiis eruditus, & quo tempore. 443
Origo deficere neſcit, quæ radicitus pullulare conſueuit. 56
Ornatus publicus. 82
Ornatus vrbis. 94. & 127
Ornatus ædium patritij. 144
Orphanis pręſtanda ſolatia. 365
Orpheus muſicus quo tēpore vixerit. 428
Orphei muſici laus, & miracula. 76
Oſtia ab Anco Martio condita. 429
Oſtrea inuiſa naſci. 417
Oſtrogotha, Gothorum rex animo ſolidus. 471
Oſtrogotha cum ſuis Gothis Danubium tranſiens, Mœſiā Thraciāmque vaſtauit. 469
Oſtrogothæ tādem ſuperati, quónam ſeſe receperint. 501
Oſtrogotha enituit caſtitate. 363
Oſus, comes illuſtris, & palatio regio clarus. 303
Otium naturam fatuat humanam. 39
Otio permittendus nō eſt vir præſtans. 21
Otio torpeſcere non ſinantur, qui probis actionibus innoteſcunt. 166
Otia Baiana. 300
Otioſum cingulum. 199
Otioſi rem laborantium accipere non debent. 172
Ouis difficilius errat, quæ voces deſiderat audire paſtoris. 364

P.

Padus, fluuiorum rex cognomento Eridanus, ab Auguſto imp. in altiſſimā foſſam demiſſus. 478
Padus pelago mittit naues. 160
Pædagogi ſoliciti. 388
Palamediacis calculis occupari. 279
Palatij curæ formula. 217
Palladiæ ſyluæ. 378
Palma ſine labore 256
Palma deſignat victorem. 66
Palmata claritas. 245
Palmatæ veſtes. 183. togæ palmatę. 184
Palmatam accipere. 321
Palumbi murmurantes proprias diligunt cohortes, &c. 278

Palus nec viſu grata, nec iumentis accommoda. 277
Pan, piſtor primus, ex quo nomen panis eſt deriuatum. 205
Pandiæ gemmæ natura mirabilis. 170.& 171
Panis æquus examinator. 205
Pantheon Romæ quãdo factum. 440
Pantomimi etymon,&c. 145
Pantomimorũ artes ſuis locis præfinitæ. 33
Papæ electio abſque pecunia. 311
Papa diſtributor, non donator. 414
Papa vrbis Romæ 343.eius authoritas. 344
Papæ,ſeu ſummi Pontificis officiũ cum regis officio collatum. 364.eiuſque dignitas. ibidem
Papæ iudicium. 273
Papa Bonifacius. 309
Parauerędi. 176
Parcitas priuata principis liberalitates publicas enutrit. 48
Parentes ſequuntur caruli ferarũ: igitur multò magis id præſtare debent homines. 55
Parentũ ſocietas quib⁹ exoſa fuit, ciuium nõ merentur habere cõſortium. 24
in Parentes qui pietatis officia nõ relinquunt,diu in hac vita ſerpãtur. 56
Parentum vota. 206
Parentum pro filiis quot & quãtæ ſint curæ. 55
Parentum iudicia tranſire debent ad poſteros. 163
Parentum excitamur gloriâ. 319
ex Parentum virtutibus prolis iudicatur ſucceſſus. 56
Parentum laus,magnus verecũdiæ ſtimulus. 319
Parhippi. 141. & 151
Parthi inter penè Aſiæ omnes nationes ſoli ſagittarij, & acerrimi bellatores. 462
Parthorum diſſenſiones à Cæſare ſedatæ. 437
Parua plerumque plus præualent præſtare, quàm magnæ poſſunt obtinere diuitiæ. 43
Patria ſua cuique chara. 26
Patriæ ſuæ augmenta cunctos cogitare decet. 130
Patriam negligere interdum expedit,vt ſapientiam quis acquirere poſſit. 39
Patriarchæ. 309.de eorum ordinatione. 310
Patrem violare, quantum nefas. 55
Patrum erga liberos officium. 365
Patritiatus columen. 256
Patritiatus dignitas. 252
Patritiatus inſignia. 79
Patritiatus exoluit patria poteſtate. 185. & vnde dicitur patritiatus. ibidem
Patritiatus dignitas morte ſola ſoluitur. 185
Patritiorum genius. 257
Patritiorum familia Ioui dicata. 184
Patritius ſuis iam vocabulis honoratus. 333
Patritius natura. 270
Paulino horreum donatum. 44
Pauor ciuilis quis. 214
Pauperes boni ſuas etiam habent diuitias. 208
Pauperum voces nõ negligendæ. 99

Phidias, ſtatuariorum primus. 227
Philippus, Romanorum imperator, ſolus ante Cõſtantinũ Chriſtianus. 469
Philomena mortalium penatibus fiducialiter ſuſpẽdit nidos, & intercommanẽtium turbas pullos nutrit intrepida. 279
Philoſophãtibus multis valetudo corporis ſubtrahitur. 196
Phrygius tonus pugnas excitat, & votum furoris inflammat. 376
Pietas in auibus inuenitur, quæ ab humana cõditione deſeritur. 360
Pietas principum, totum cuſtodit imperium. 406
Pignorationes prohibendæ. 119
Pilatus, in multas incidens calamitates propria ſe manu interfecit. 438
Pileati, ſacerdotes Gothorũ ſic appellati, & cur. 468
Pini conſtruendis nauibus perſcõmodæ. 158
Piſcandum retibus, non ſepibus, prouerbium. 161
Piſcatio quàm amœna. 300
Piſces, quibus apparati debet menſa principis. 397
Piſcium greges. 300
Piſces manſueti. 281
Piſces voluptuoſi cãpos liquidos tranſeuntes, ſuas cauernas indagatione perquirunt. 216
Piſcina Neronis. 74
Piſcinæ Neptuniæ. 417
Piſtorum cenſura. 204
Placidia Auguſta. 450
Placidia, imp., Theodoſij Germana, captiua. 480. ac deinde liberata. ibid.
Placidia opinione mundi celebrata. 161
Planetarum ſingulorum motus, & quot annis abſoluatur eorum ambitus. 386
Plato theologus. 43
Plebs tacere nequit. 205
Plebs Martis. 517
Plinius Secundus orator, & Hiſtoricus inſignis quo tempore claruerit. 440
Plumbum molliſſimum. 96
Plumbum reperit Midas Phrygiæ regnator. ibid.
Plutarchus Philoſophus quo tempore floruerit. 441
Plutonis hoſpitium apud ſuperos. 391
Pluuiarum guttæ numerabili quãtitate concluduntur. 18
Podagra, viua mors. 351
Podagræ deſcriptio. 350
Pœnam præcedat admonitio. 130
Pœnarum diuerſitas. 276
Pœna delictorum vltrix. 142
Pœna pecuniaria, & infamis. 275
Pœna pecuniaria in corporalẽ mutata. 350
Boëtis duo primùm metra principalia ſunt attributa, & quæ. 77
Polentia, ciuitas in Alpibus. 479
Polymnia muſa tacitam reperiit expoſitionem. 145
Polyphemus vnoculus ab Vlyſſe excæcatus. 217
Pompeius vnde magnus appellatus. 146. & 205
Pompeius à Cæſare ſuperatus, in Ægyptum fugiens, occiſus. 436
Pompeius Sabinus à Gothis capite cæſus. 467
Pondus & menſura. 18

Pondera exquiſita eſſe debent. 205
in Pondere peccare, graue ſcelus. 380
de Ponderibus ac menſuris. 380
Ponderatio iuſta ſeruanda. 367
Ponderationis iuſtæ quantitatem excedat nullus. 411
de Portarum ciuitatis cuſtodibus formula. 234
Portus vrbis Romæ comitiuæ formula, & eius deſcriptio. 222
Poſteritas ventura. 1
Potentia ſuſpecta. 98
Potentiores illationum onera in tenuiores ne transferant. 62
Poteſtatis ſuæ qui patitur habere participem, cōprobatur eſſe placabilis. 328
Præbenda. 101
Præbendarum tenor. 175
Præcepta magiſtratui data. 307
Præconis vox. 400
Præconiorum profeſſio eſt, collegium deſideraſſe ſummorum. 127
Prædicatio non niſi bono principi debetur. 324
Prædia curiatum non facilè diſtrahi. 244
Prædia curialium emere non licet. 285
Præfectura prætorij orbe toto laudabilis. 268
Præfecti prætorij poteſtas. 89. & 186
Præfecti militum. 209
Præfecti vrbis poteſtas. 187. & 188
Præfecti vrbis commendatio. 70
Præfectus vrbis carpento vectus. 188
ad Præfectum vrbis de architecto faciendo formula. 226
Præfecti annonæ formula. 204
Præfecti vigilum vrbis Romæ formula. 220. & eius officium. ibid. & vrbis Rauennatis. 221
Præfectura, ſolicitudinum omniū nobiliſſimum pondus. 57
Præfecturæ vrbanæ collatio. 301
Prælia qui frequenter tractauerunt, iuſtitiam nimis diligunt. 397
Præliorum res benè diſponitur, quoties in pace tractatur. 23
Præliis occupatus, non debet aliis cogitationibus occupari. 23
Præmium nutrit artes. 317
Præmium animat ad labores. 103
Præmia dignis conferenda. 387
Præmiis qui digni ſunt. 66
Præmia etiam expectant equos. ibidem
Pręmia fontibus propoſita, & cur. 71
Præpoſiti calcis formula. 228
Præpoſitus armorum fabricandorum, & eius formula. 229
Præſagium rerum bonarum. 413
Præſcriptio tricennij. 24. 66. 96. & 173
Pręſentia tempore decurſa ſemper habere, cæleſtium eſt ſimilitudo quædam. 164
Præſidatus formula. 214
Præſides cur annui. 212
quæ Præſtanda non coactè. 411
Præſul agere nō debet id, quod alter accuſet. 373
Præſul mirabilis partem nō habet cum delictis. 187
Præſumptio iniuſta ſemper metuit. 370
Prętoria longè, latéque lucentia. 417
Prætorianæ pręfecturæ competé-

tem agere dignitatem, quoddam eſt ſacerdotium. 187
Praſina pars. 30
Praſinæ factiones. 25
Praſinus color veri virenti dicat. 108
Precatio ſuſcipienda, quæ publicis vtilitatibus non repugnat. 152
Preces veritate niti debent. 136
quæ Preces audiendæ principi 152
Pretia moderanda. 418
Pretium rebus venalibus ſtatuiū. 375
Pretia communi deliberatione cōſtituenda. 308
Pretia ſtatuta caſtiſſimè cuſtodiēda. 224
Preria rerum moderata gratiam ciuium opulentiſſimam colligunt. ibidem
Pretia ſpecierum imminuta. 350
Pretia ab hoſpitibus exigenda, definita. 376
Pretia iniuſta exigentis mulcta. 65
Priamus quo tempore apud Ilium regnaret. 428
Priapus, Veneris filius. 209
Primiceriatus. 192. & 193
Primiceriatus dignitas. ibid.
Primiceriatus collatio. 335. & 336
Primicerius deputatorum, & primicerius Auguſtalium. 384
Primicerius exceptorum. 383
Primicerius ſingulariorum. 384
Primordia cuncta prauida ſunt. 40
Principium habet omen. 261
Principiis malis obſtandum. 76. & 173
Princeps, imitator naturæ. 71
Princeps, pater publicus. 137
Principis vocabulum nulla ſorde maculandum. 66
Principum gloria, populi ſalus. 80
Principis felicitas, ſubditi morigeri. 106
Principis boni munus. 32
Principi boni votum. 238
Principis boni imperium non eſt graue. 118
Princeps bonus quis dicatur. 260
ſub Principis boni imperio omniū fortuna proficit. 47
Principi pio ſub quodam ſacerdotio ſeruiendum. 20
Principi pio ſupplicare. 376
Principis benigni eſt, ad clemētiæ commodum, tranſilire terminos æquitatis. 52
Principis votum inconcuſſum eſſe debet. 98
Principis in ſubditos cura. 367
Principis cura qualis & quanta. 284
Princeps ea curare debet, quæ ad augendam rempub. ſpectant. 15
Princeps non iudicatur, quòd iudicem non habeat. 187
Principis perſona quo in caſu poſt omnes eſſe debeat. 194
Princeps multò plus confert in ſubditos, quàm ſubditi in principem. 212
Principis clementia. 313
Principem decet clementia. 103
Principē decet ſemper humaniora cenſere. 101

Principem nemo fallere poteſt. 195
Principem ſolutũ nihil latere poteſt. 147
Principẽ non decet id loqui, quod non videatur poſſe compleri. 239
Principem videre, eſt beneficium. 338
Principi nec fas eſt, malo inſtituto viuere. 198
Principis ſecretum meruiſſe, nimis arduum. 254
Principis æquitas in remiſſis tributis. 100
Principibus iuris cõmunione vtendum. 314
facilius eſt errare Naturam, quàm diſſimilẽ ſui Princeps poſſit formare rempublicam. 84
Princeps quidquid agit, eſt publicum. 262
Principi quorum aſpectus eſt gratus. 93
à Principe probari, magnum. 113
Princeps quos prouehere debeat. 115
Principum arcana celanda. ibidem
Principum diſcordiæ graue malũ. 75
Principum concordia ſemper decet. 317
Principis comitatus. 169
Principis comitatus ex quibus hominibus conflari debeat. 90
Principũ imago cur in numiſmatis ſculpta. 192
Principis tuitio. 129
Principis militum formula. 213. & 234
Principis libra. 174
Princeps cardinalis. 235
Princeps eccleſiaſticis literis erudiendus. 329
Principalem prouidentiam feſſa refouere decet. 124
Principatus in quo verſetur. 232
Principatus initia decet eſſe moderata. 99
Principatum obtinere ſine contẽtionibus, magnum fidelitatis genus. 246
Principatus vrbis Romæ formula. 235
Prior præficitur. 275
ſine Priore omnia confuſa ſunt. 228
Priuilegia excubiatum. 235
Probatoriæ chartariorum formula. 242
Probrum abſit à magiſtratu. 395
Procas Syluius annis 23. regnauit. 429
Procerem eſſe grãde quiddam eſt. 187. ſed multò grandius, de proceribus iudicare. ibid.
Profeſſio maturitatis acerbæ locũ denegat actionis. 241
Profeſſores illatorum. 156
Profeſſoribus Rom. ſtipendia integrè perſoluenda. 317
Profutura contemnere, ſapientis non eſt. 52
Profutura vulgare, grata res eſt. 311
Promittendum non eſt temere. 171
Propoſitum venale. 416
Prorogatio præſidatus. 215
Proſapies Caſſiodori. 13
Proſcriptorum bona applicantur fiſco. 131
Proſecutores frumentorum. 118
Proſerpina Herebipotens. 179

Proſpera aduerſis crebrò ſæpe naſcuntur. 141
Proſperitas iucunda illis blanditur, qui auſteritate nimia non rigeſcunt. 79
Protei mutabilitas mira. 171
Prouidentia dicitur, vt quæ ſunt futura, tractentur. 106
Prouinciis nouis qui magiſtratus præficiendi. 122
Proximitati naturali quid debeatur. 193
Prudens ante ſenium. 270
Prudens omnis conſilium quærit. 206
Prudens frequentiam non reſpuit hominum, in qua ſe nouit eſſe laudandum. 279
Prudens magis, quàm loquax. 331
Prudentum inuenta magna. 192
Prudentis ingenium vt cognoſcendum. 130
Prudentia vbique neceſſaria. 396
Prudentia vnde potiſſimùm quæritur. 39
Prudentia ſemper æqualis. 272
Prudẽtia ſola rebus omnibus præponenda. 197
quæ Prudentia incipit, diuturna ſunt. 28
Prudentia aliena frui. 252
Pruſias, rex Bithyniæ. 105
Pſalteriũ Dauidis è cœlo lapſum. 77
Ptolemæus, Ægypti rex, quo tempore populum Romanum heredem reliquit. 435
Ptolemæus aſtronomus. 43
Pudoris iacturã ſuſtinere neſciunt, qui ſe priùs iudice corrigunt. 150
Pueri liberalium ſcholarum quęrere debent conuentum. 279
Pueritia ignara. 133
Pugna à pugno dicta. 31
Pugna validas requirit manus. 164
Pugna ciuilis iudicibus cõpetens. 400
Pugna ſine ferro. 262
Pulchra, difficilia eſſe ſolent. 400
Pulchritudo inuitatrix. 389
Pulſatus. i. reus. 98
Pulueritica iudicis. 410
Puniendi remedium iudici datum pro ſalute multorum. 214
Puritas innocua. 245
Purpuræ elegans deſcriptio. 8. & eiuſdem inuentio. 9.
Purpura primus Tullus eſt vſus. 429
Purpuræ tectoriæ deſcriptio. 209
Purpuram adorare. 382. & 384
Purpuratus ordo. 245
Purpurati philoſophi. 323
Purpuratæ laudes. 324
Pyramides Ægypti, vnum è ſeptem mundi miraculis. 227. mira de iis ibidem legito.
Pythagoras muſicus. 43
Pythagoras phyſicus philoſophus quo tempore floruerit. 429

Q

Quadrati. 153
Quadriga ſolis imitatione reperta. 108
Quadrum pro ablatis reſtituendum. 308
Quæſtor, imago principis. 189
Quęſtor, theſaurus famę publicę, armarium legum, &c. 189
Quæſtor eloquens, reipublicæ decus. 333
Quæſtoris officium, & laudatio. 322

Quæſtus honeſta operatione debent eſſe continui, vt non inuidiam paueſcant. 287
Quæſtor quis & qualis olim fuerit. 334
Quæſtoris creatio. 332. & eius officium. 333
pro Quæſtoris receptione ad ſenatum commendatio. ibid.
penes Quæſtorem inſignia aulicæ famæ. 261
Quæſtoris ſumma laus. 48. eius officium. 149
Quæſtoris veri deſcriptio. 21
Quæſtura, honor prudentium, & fons omnium dignitatum. 260
Quæſtura, verè mater ſenatorum, quoniam ex prudentia venit. 267
Quæſtura, gloria literarum, ciuilitatis templum, genitrix omniũ dignitatum, virtutum omnium ſedes, &c. 189
Quæſturæ dignitas. 149
Quæſturæ inſignia. 260
Querela, vox eſt doloris. 63
Querela eſt felix, quando leges pietate ſuperantur. 287
Querelæ irrationabiles. 15
Quinctilianus prim⁹ Romæ ſcholam publicam, & ſalarium è fiſco accepit, & claruit. 440
Quinqueuirale iudicium. 126

R.

RAmus aureus. 150
Rapacitas principi diſpliceat. 158
Raptoris deſcriptio. 220
Raptorum conſcij, ſunt obnoxij. 175
Rationalium cura. 193
Ratio capit paucos. 110
Ratione omnia decet moderari. 309
Rationum publicarum reliquiæ infauſtæ. 404
de Ratiociniis fabricarum, & operarum publicarum. 26
Rauennenſis campaniæ vbertas ſcitè & eleganter deſcripta. 417
Rauennatis vrbis ſitus, atque deſcriptio. 478
Rectores. 400
Rector decuriarum. 162
Rector prouinciæ annalis. 198
Rectoris prouinciæ formula. 209
Redemptionibus nemo deflectat iudicem. 214
Referendarij officium. 270
Referendariorum formula. 203. & eorum fides. 204
Regale propoſitum eſt, grauatis per iniuriam ſubuenire. 53
Regalis gloriæ augmenta, quæ & qualia. 72
Regalis apicis curam decet, generalitatis cuſtodire concordiam. 27
Regendarius. 383. 384
Regentis mens, mater publici decoris. 84
Regina Sabæa ad Salomonem venit, vt diſceret ſapientiam. 331
Regnantium præconium, populi tranquillitas. 174
Regnantis felicitas eſt, famulantes amare, quod expedit. 106
Regnantis facultas tunc ditior fit, cùm remittit. 22
Regni decus eſt, æquitatis affect⁹. 131
Regno tranquillitas deſiderabilis eſſe debet. 7
Regni tranquillitas cui commiſſa. 217
Regni cõſors aſſumitur. 328. & 329

Regni paterni ſucceſſor, filius. 246
Regnum dicitur integerrimum, ſi nuſquã fuerit imminutũ. 284
Regum mos ad regni faſtigium aſſumptorum. 327
Regni communio aſſerit mores. 328
Regni ſucceſſor nõ externus. 248
Regni ſacramenta. 249
Relationis. 374
Relegatio. 314
Religio non imponenda. 348
Religio imperari non poteſt: quia nemo cogitur, vt credat inuitus. 66
Reliquatori ablata à fiſco prædia, in idoneum tranſlata. 152
Remigum labor operoſus valentes animo, & viribus quærit. 122
Remora piſciculus renitentibus ventis ſiſtit naues. 36
Remuneratio meritorum, iuſtum dominãtis prodit imperium. 40
Rei iudicatæ ſtandum. 134
Reſpublica non eſt vnius ciuitatis cura, ſed totius regni prouiſa cuſtodia. 284
Reipublicæ fida ſalus, eſt defenſor armatus. 39
Reipublicæ regi ſemper inuigilãdum. 69
Reipublicæ cura glorioſa. 25
Repræſaliæ prohibendæ. 119
Reſtitutionis petendæ tẽpora. 133
Retiæ quæ ſint, & vnde dictæ. 216
Rex, generalis eſt domin⁹, & omnium cuſtos. 331
Rex populo, & viciſſim populus regi iurat. 249
Rex cùm ſatisfacit, quælibet dura diſſoluit. 182
Reges cùm ſua conſtituta mutãt, ſuſpenduntur homines. 420
Regalis virtus quæ. 331
Regis voluntas in legibus. 215
Regis magnificentiã quotidie decet cum Sole relucere. 272
Regis conſilium ſolos decet ſcire grauiſſimos. 202
Regis ædes ingredi nequitiam nõ eſt patiendum. 268
quem Regis ſui notitia nõ defendit, non ſub honore viuit. 166
Regem decet ædificiis palatia decorare. 15
Regis Gothorum electio. 326
Regis eſt, preſſis labe fortunæ, pietatis remedio ſubuenire. 137
Regis munus in ſubditos. 134
Regum diſcordia, populorũ ruina. 77
Reges Latinorum. 428
Rex ſacramentum præſtat populo. 340.341
Regem iuuenẽ eſſe, difficillimum regnandi genus. 360
in Regibus eligendis Gothorum mos. 354
Reges augurales eſſe debere. 185
Rege vox digna. 237
Regis domeſticorũ diſciplina. 332
Rege optimo digniſſima vox. 194
Regis colloquium. 90
Regibus genus humanum viuere. 489
Regis menſam quibus epulis apparari deceat. 397
Regis ad exemplum totus componitur orbis. 84
Reges Aſſyrij. 428
Rex ex priuato. 330
vide Princeps.
Regiæ virtutes, quæ & quales. 324
Regius apparatus negligentibus affert periculum: & ſtrenuè laborãtibus præſtat ornatum. 412

Regia claritas nihil debet imperfectum admittere. 236
Regalium ſolicitudinum fructus ſaluriferi. 25
Rhegienſium regio exacta deſcriptio ſecúdum ſoli ingenium, & naturam. 408
Ricarius, Sueuorum rex, Veſegotharum manibus redditus, miſerabiliter obiit. 495
ῥήγιον quid ſit. 408
Riothimus, Britonum rex, cum 12. millibus, Romanis opitulans à Veſegothis ſuperatus. 495 496
Riphei montes. 460
Rixa ſine odio. 262
Roma, caput mundi. 312
Roma, mundi miraculum. 227
Roma, omnium dignitatum mater. 34
Romæ amplitudo. 390
Roma, eloquentiæ fœcunda mater, & virtutum omnium latiſſimum templum. 39.118
Roma continet vniuerſa. 188
Romæ deſcriptio, in qua inuenta ſunt ciuium centena millia, & quadraginta tria. 438
Roma ſemper ſe de morum probitate iactauit. 138
Roma nulli fit ingrata. 39
Romæ inſtauratio. 28. & eius ornatus. 29
Romæ proſopopœia. 311
Roma à Romulo condita & nominata. 429
Romana grauitas. 43
Romanæ vrbis præclarum elogium. 117
Romanæ vrbis laus. 367
Romanum nomé per orbem terrarum diffuſum. 343
Romana ciuitate perfrui, felix captiuitas. 403
Romanæ vrbis augmenta curat Theodericus. 95
Romani populi in ſuos principes amor. 339
Romani ex Latinis conditi. 429
Romanorum duces ſupra hoſtiũ dorſa ambulantes, laborum ſuorum gaudia percipiebant. 109
Romanorum reges. 429
Romuleam gentem cõuenit Martios viros habere collegas. 256
Romulus facti ſui acerbitate pollutus. 56
Romulus apud Romanos ſpectaculum edidit. 108
Romulus annis 38. regnauit, &c. 429
à Romulo vſque ad primos conſules quot anni præteriere. 454
Roſcus: color æſtati flammeæ dicatus. 108
Rotator camerarum. 218
Rythmus naturalis, animatæ voci cognoſcitur attributus, &c. 77

S.

Sacerdotalis puritas. 423
Sacerdotalis honor. 124
Sacerdotes colendi. 356
Sacerdotes præ cæteris iuſtitiam colere debent. 81
de Sacerdotibus iudicium nemo, niſi ſacerdos ſuſtinere debet. 99
Sacerdotem nõ decet improbam protendere litem. 139
Sacerdos reus ad Epiſcopum remiſſus. 273
Sacerdos legatus. 344. & 345
Sacerdotio nihil melius ad æquitatis iura deligi poteſt. 52
Sacramentum à rege præſtitum populo. 340.341

Sacrificandum voluntariè domino. 348
Sacrilegij perſuaſor, reus. 314
Sacrilegis quid familiare. 407. & eorum pœna. ibid.
Numerarij. 407
Saginari lectione. 181
Saiones. 241
Salamandra cur in igne viuat. 105
Salinæ. 419
Salis commertium. 192
ſine Sale cibus omnis eſt ingratus. 420.
Salomon, filius Dauidis, quo tempore regnabat. 428
Salus hominum obſcura. 206
Salutis propriæ cura. 392
Salutis magiſtri. 207
Sancti reuerendi. 415
Sanctorum oratio. 363
Sangibanus, rex Alanorum, metu futurorum perterritus, &c. 489
Sapientes frequenter irremunerati iacent. 196
Sapientis finis eſt, amare quod expedit. 244
Sapientia, non caſus, regit mundũ. 420
Sapientia meretur honores. 197
Sapientiam ille quærit in altero, penes quem eſt ſcientiæ magnitudo. 330
quod Satiat faſtidium præſtat. 89 & 90
ad Saturatos cum mercibus ire, certamen eſt. 117
Saturnus annis 30. cœli ſpacium peruagatur. 386
Saülem lyra Dauidis à dæmone vexatum liberauit. 78
Scari piſcis deſcriptio, & ſolertia mira. 392
Scari piſcis admirabilis natura. 392
Scandiopolis ciuitas. 501
Scanziæ inſulæ ſitus. 457
Scelerum duces per iudices comprimendi. 400
Scelera pecuniis non redimenda. 401.
Scelera cuncta iure deteſtanda. 60
Sceleratæ pecuniæ quæ dicantur. 401.
Scena quid ſit. 145
Scenici infames. 224
Scenicis præmia dantur, igitur profeſſoribus bonarum artium danda. 318
Schola Martia. 165
Scholarum magiſtrorum præmia. 317
Scholarum inſolẽtium mores procelloſi. 190
Scientia literarum glorioſa. 97
Scipio Æmilianus ob Numantinum bellum, cùm candidatus nõ eſſet, conſul creatus. 435
Scopulus vitandus, vbi alter offendit. 366
Scribarum officium. 415. & 416
Scribendi celeritas quot adfert incommoda. 2
Scrinia ſenatus conſcientiæ puritate ſeruari decet. 164
Scriniarij. 230
Scriniarius curæ militaris. 382
Scriptura, ſpeculum mentis. 4
Scyllacium, vrbs Bruriorum prima, Solis putatur eſſe patria, ab Vlyſſe condita: & eiuſdem perbella deſcriptio. 409
Scyllatinum territorium. r. Sicilia. 280.
Scythia minor vnde vocata. 465

Secretum principis meruiſſe,nimis arduum. 254
Secura eſt vera, quæ de nulla iudicis impietate formidat. 303
Securitas. 235
Secures illigatæ ſummæ poteſtati. 183.& 184.
Seditiones turbulentæ. 25
Seditio furioſa. 2
Seditionum amputanda ſemina. 32
Seges actuũm fœcunda. 512
Segnes otij rubigo conſumit. 235
Semiramis Babyloniam cõſtruxit, vnum è ſeptem mundi miraculis. 227. annos 42. regnauit. 428
Senarius, numerus perfectus: eiúſque ratio myſtica. 18
Senatoria dignitas. 79
Senatoria origo. 247
Senatoriæ dignitatis codicilli. 127
Senatorij ordinis laus. 97
Senatores primùm à Romulo conſtituti. 4.9
Senatores generaliter parentes & patres. 321
Senatorem qui afficit iniuriis qua pœna plectendus. 30
Senatores vtilitatibus publicis affectum impendere debent. 68
Senatorum nobilitas. 266
Senatores patres vocantur. 302
Senatores Romulei. 43
Senatorum filij. 138
Senatus, vrbis ornamentum. 62
Senatus ſeminarium. 267
Senatus honor ſolicitus. 40
Senatus concors. 27
Senatus minor. 59.& 286.
Senatus Romani dignitas. 11
Senatuſconſulta marmoreis inciſa tabulis. 311
Senectute quaſſatus. 74
Senum vita, otium. 166
Sententiam paſſi reſtitutio. 137
Sepultorum oſſa eruere, nefas. 124
Sepulturæ cura. 62. exempla.ibid. & 88
Serena iugiter adepta ſordeſcunt. 238
Sermo ſine exemplo auctoritatem non habet. 382
Sermones doctos committere tabulis. 389
Sermonis cautela. 189
Sermonibus euagari. 180
Seruientium immunitio. 135
Seruire domino viuenti, præmium eſt vitæ. 412
Seruitium fidele principi reddendum. 305
Serui caput non habent. 193
Seruorũ, qui dominos occiderint, pœna. 60
Seruus emptus reddito domino pretio. 159
Seuerinus, vir illuſtris. 303
Seueritas publica pro ſcelerum varietate, diuerſa eſſe debet. 276.
Sextarius. 65
Sextus Scholaris. 383
Sextus Tullius annis 34. regnauit. 419
Sibylla in Samo inſignis habita tempore Numæ Pompilij. 429
Siccitas madentis pluuiæ beneficium exoptat. 103
Siciliæ ardentis ratio. 104.& 105
Siculi ad querelas faciles. 10
Signa æneorum elephantorum. 352

Signa chaldaica. 109
Silentium in rebus gerendis. 360
Silentium horciſtarum clamoſum. 145
Siliquatici præſtatio. 124
Siliquatici exactio. 168
Siliquatici titulus. 92
Simonia iuſta damnatio. 310. & 311.
Simplices lenitate tractandi. 396
Singularij. 384
Sitalcus, egregius Gothorum ductor, centum quinquaginta virorum millibus congregatis, Athenienſibus infert bellum. 465
Socius operis. 70
Sol mūdi ſecundus in Archimedis ſphæra. 44
Sol mortalia cuncta conſumit. 105
Sol aureus. 18
Sol venetus. 420
Sol anni ſpatio zodiaci ſigna præteruolat. 386
Sol ortus corporum colores, nocte fugata, detegit. 195
Solis æneum ſignum Rhodi, vnum ex ſeptem mundi miraculis. 227
Solis flamma de Oceani lymphis ſurgit. 514
Solis aſpectum niſi clara lumina non requirunt. 237
Solis reflexus auſtralia ſigna diſcurrens, tumultuoſas aëris procellas permixtione reſuſcitat. 35
Solicitudinum pondus. 57
Solidus quanti valeret apud antiquos: & eius etymon. 18
Solidus menſtruus, aurigæ merces. 52
Solidus tributarius. 156
Solidi canonici. 64
Solitudo deteſtanda, & quæ. 278
Soluendi tempus. 401
Sontibus præmia propoſita & cur. 71
Spectabilitas. 38
Spectabilitatis formula. 258
Spectaculum, iurgiorum fons irriguus. 108
Spectaculorum origo. 144
Spectacula ad animi remiſſionem inuenta. 33
Spectaculorum diſtenſus amplexus. 390
Spectaculorum ſeditiones cauendæ. 34
Spectaculorum laſciuia. 30
Spectaculis modus impoſitus. 223
Spectaculum tantùm fabricis clarum, ſed actione deterrimum, in honore Scythicæ Dianæ repertū. 179
in Spectaculis moderatio ſeruanda. 33
Spectacula qui primi ediderint. 108
Spectacula conſularia. 179
Spectaculorum licentiam reprimit Caſſiodorus. 31. & 32
Spectaculum grauiſſimos expellit mores. 108
Spes laboris tædium aufert. 159
Sphæra Archimedis. 44
Sphingis ænigmata. 220
Spina infelicium captiuorum ſortem deſignans. 109
Stamina verboſa. 78
Statua ænea Comēſis ciuitatis furto ſubrecta, perquiritur edicto regio. 71
Statuæ veterum, eorum acta, & ſigna retinent. 226
Statuæ in toto non mutæ. 225

Statuæ principum. 247
Statuariæ artis laus. 227
Stellæ quantitate numerabili concluduntur. 18
Sterilitatis cauſa, indulta conceſſa. 408
Stipendium quid. 369
Stipendia auita. 306
Strabo, Grçcorum nobilis ſcriptor. 457
Strenæ Ianuariæ. 192
Strepitus furoris neſcius. 405
Studium longa lucubratione ſollicitum. 115
Studium illius rei non deficit, quæ præmium habet largius. 47
Studiorum labor feliciſſimus. 80
Studium fraudulentum excludendum. 323
Stultus prudentibus ſeruiſſe non creditur. 393
Sturdi ſtrepentes ſequuntur compares indeſinenter exercitus. 278
Suariorum munus. 205
Suaſio declinanda, quæ plus habet periculi, quàm decoris. 2
Suauiæ comitiua. 302. & commēdatio. 303
Suauitas Silanica. 405
Subditi morigeri, felicitas principis. 106
Subditos habere prudentes, magnū eſt munus. 207
Subdolus terrenum ſemper amat aſpéctum. 195
Subiecti quando beati. 287
Subiectorum conditio tuta, vbi ſub æquitate viuitur regnantium. 16
Subiectorū animi releuantur, quoties mærentium querela componitur. 140
Subiectorum tranquillitas, regnātis eſt gloria. 67
quod Subiectus acquirit, in laude proficit regnantis. 48
Subiecti remedia non poſtulāt ſub principe benigno. 101
Subita omnia probantur incauta. 23
Subſtantiam propriam non amare, genus eſt virtutis. 48
Suburbia. 144
Succina donata. 147. & vnde dicatur ſuccinum, ibid.
Donata ſuccina. 147
Suffragium laudis. 3
Suffragium honeſtum eſt ſecundi iudicij, documentum prioris. 161
Summum optare, generoſi eſt animi. 48
Supplices audiendi. 98
Superbia vana. 47
Superbia diuinitati ſemper exoſa. 76
Superbus varicatis greſſibus patet. 195.
contra Superborum potētium obſtaculum eſt erigendum. 89
Supplicantibus conſulendum. 153
Supplicationem præcedit humanitas. 101
Supplicum vota. 140
Supplicia fuſtuaria. 120. 285. & 375
Suſceptores. 380
Sylua Nilorica ſine ramis. 388
Syluius Tiberinus, Syluius Agrippa, Syluius Aremulus, Syluius Auentinus, Syluius Procas, & Syluius Amulius quandiu regnarunt. 429
Symmachi facundiſſimi eximium dictum. 363
Syracuſa tempore Romuli condita. 429

T

TAbellionum munus. 415. & 416.
Tabularius. 157
Tacens plerumque deſpicabilis eſt, ſi eum tantùm lingua nobilitat. 261
Taciturnitas. 266
Tactum pondera prementia defatigant. 391
Tagus fluuius. 494
Talionis lex in matrimonij diuerſores. 314
Talorum ludus. 435
Talparum natura. 286
Tanais fluuius. 461.& 462
Taprobane inſula. 456
Tarditatis vitium, multis obſtaculum fit. 39
Tarquinius Priſcus annis 37. regnauit. 429
Tarquinius ſuperbus regnauit 35. annis. 429
Tarquinius Collatinus, primus Romanorum conſul. 429
Tannaſis, Gothorum rex, Veſoſim Ægyptiorum debellauit. 462. inter numina ſui populi cultus. ibid.
Tauri ſuas fœminas cornuali concertatione defendunt. 37
Tauri montis deſcriptio. 463
Tela muſarum loquax. 78
Telephus, Herculis filius, &c. 464.
Telonei canon. 175
Temperantiæ ſacrarium, iudex eſſe debet. 20
Temperies cuncta moderatur. 410
Temperies ex contrariis conſtat. 206.
Templis ſanctis debetur reuerentia. 104
Templum Dianæ, vnum ex ſeptem orbis miraculis 272
Tenues leni diſpendio vulnerantur. 226
Tenuitas in imperante, res eſt perniciosa. 24
Ternorum exactio. 81
Ternorum formula, ſi per iudicem agantur. 230. eorum exactio. ibid.
Terra continens in ſuas partes præcipuas diuiſa: ipſa eſt Triquetra & oceano tota circumſepta. 456
Terrę circulus ab incolis poſſidetur. 456.
Terra vndoſa vindemiis, ſegetibus aduerſa, ſed oliuis accommoda. 408.
Terror plus corrigit, quàm pœna. 214
Tertiæ in pecuniam tribus conuerſæ. 21
Tertiarum immunitas. 59
Tertullianus Afer, Chriſtianorum ſcriptor celeberrimus, quo tempore claruerit. 443
Teſaurus in ſepulchro inventus à ſacerdote. 123
Teſtamentorum fauor. 162
Teſtis præſens quanti æſtimetur. 164
Teſtudo, inſtrumentum muſicum, inuentum Mercurij. 78
Theatrorum origo. 144
Theatrum Græcè, quod Latinè dici poteſt, viſorium. 144
Theatrum concauum. 35
Theatrum, quod eſt hemiſphęrium, Græcè aliàs dicitur, Amphitheatrum. 179
Theatri abuſus. 145. & 146
Theodahadi laus. 328
Theodatus Gothorum rex conſtitu-

tus. 507. occiſus. 508
Theodericus, rex omni tranquillitate compoſitus. 518
Theodericus, rex Romam, cunctorum votis expetitus, aduenit: catalogus eius præclarè geſtorum. 453
Theodericus ſimul cum mundo ad Auſoniam migrauit. 513
Theodericus pugnâ ſuperatus occubuit. 561
Theodericus, regum maximus. 510 eius educatio, & mores. 511
Theodericus quam ſibi proponat victoriam. 102
Theodericus pacis ſtudioſus. 215
Theodericus Romæ curat augmēta. 95
Theodoſius imperator, amator pacis. 478
Thermarum magnitudo mirabilis. 390
Thermarum formula. 219
Theſauri principis. 272
Theſauri inueſtigandi ius conceſſum. 132
Theudimer enituit pietate & patientia. 363
Thoringorum regi miſſa ſponſa. 113
Thracia in prouincia redacta. 438
Thuſcia prouincia. 389
Thyle inſula. 456
Tiberinus Syluius regnauit 8. annis 429
Tibiſia, Scythię flumen ingēs. 483.
Tigridis fluuij curſus. 463
Timiditas quo pacto tollatur. 40
Titulus libellarius. 152
Titulos affigere nomine publico, legum ordine prætermiſſo. 314
Tituli fixi principis. 153
Titulus librorum. 5
Titus imp. ob inſignem manſuetudinem, delitiæ humani generis appellatus, obiit morbo, anno 42. ætatis ſuæ, cùm imperaſſet, 15. annis. 439. & 440
Toga Romanorum, pallium Græcorum. 43
Togati mores. 87
Tonſicula piſcis. 397
Tolerabile fit omne, quod æquabili conſideratione diſponitur. 101
Tonus quilibet, ſummum & imum habet. 76
Toni muſici quinque, qui ſinguli prouinciarum, vbi reperti ſunt, nominibus vocitantur. 76
Tormenta ſola ſunt malis. 374
Torpedinis natura mirabilis. 36
Tortoris officium. 213
Trabea. 47
Trabea triumphalis. 321
Traditio Eccleſiæ ſeruanda. 17
Tragœdia ex vocis vetuſtate nominatur. 145
Traiani imp. vox præclara. 260.
Traianus imp. quo tempore regnabat, quo morbo mortuus, vbi, & eiuſdem facta. 440. & 441
Tranquillitas, bonarum artium decora mater. 7
ſub Tranquillitate omnia peragenda. 396
Tranſmarinorum canon. 175
Tranſmundus, Vandalorum rex. 181. regum prudentiſſimus. 182
Tranſportanei. 353
Tribunal excelſum. 187
Tribunatus prouinciarum formulæ. 255

Tribunatus perpetuus. 166
Tribunos adorare aſpectus principales. 381
Tribuni voluptatum formulæ. 223
Tribuni maritimorum. 419
Tribuni chartariorum formula. 242
Tributarij augmenti reſtitutio. 305.
Tributariorum facultas ſi illæſa conſtiterit, nimium ſoliditatis accipit reſp. 304
Tributorum exactio. 209
Tributa ob calamitatẽ remiſſa 142
ad Tributorum ęquationem iudex. 156
Tributorum induciæ. 396
Tributa remiſſa ob militum tranſitum. 399
Tributorum indulgentia. 96. 100. & 401
Tricennalis præſcriptio. 96
Tridentina regio. 154
Triumpha iura publica, largiri iuſtitiam. 208
Triumphare ex animi theſauro, nunquam naſcitur pœnitudo. 208
Triumphus ſine pugna. 256
Triſtitiæ domus. 391
Tritici ſpecies. 409
Tritici deuectio. 101
Troia quo tempore capta. 418
Troiæ ac Troianorum reliquiæ à Gothis omnino deletæ. 472
Trutina, domina ſapientiſſima. 330.
in Trutina peccare, quàm nefariũ. 174
Tuitio ac ſecuritas. 93
Tuitio principis. 129
Tuitio, turris validiſſima contra inciuiles impetus. 239
Tuitionis formula. 239. & quid ſit tuitio. ibid.
Tullus Hoſtilius annis 32. regnauit, qui primus purpurea eſt vſus. 429
Tuncaſſi populi. 475
Turdi canori amant ſui generis denſitatem. 278
Tyberius aluei duo meatus. 222
Tyſia, Scythiæ flumen ingens. 483

V.

Vacantia bona. 194
Vęnalitas cuſtodum. 220
Valens imperator Arianorum perfidia ſaucius, mittit doctores ad Gothos, &c. 476. tandem ab eis exuſtus. 477
Valentinianus vitæ tædio apud Viennam, laqueo periit. 449
Valentinianus imper. dolo Maximi occiſus. 495
Valentiniani lex de prędiis vrbanis & ruſticis. 313
Valerianus in Chriſtianos ſæuiens, ſtatim à Sapore, Perſarum rege capitur, ibique ſeruitute miſerabili conſeneſcit. 445
Valia, rex Gothorum, paciſcitur cum imper. Theodoſio. 480
Vallis Martia. 108
Vandali à Gothis excluſi. 450
Vandali Gallias inuadunt. 450
Varia tributa, quia nõ eſt agrorum vna fœcunditas. 135
Variatum libri. 5
Varicati greſſus. 195
Vaſa ſacra pignori data, reſtituta. 414
Vaſa ſacra vendita. 309
Vaſa D. Petri Apoſtoli rex Ala-

ricus excepit. 415
Vaſaria publica. 243
Vbertas amabilis. 417
Vberrate ſteriliras ſeruata. 422
Vehiculum trireme. 159
Velorum nauium origo. 160
Venalibus rebus pretium ſtatutum. 375
Venarum pulſus archiatro examinādus. 207
Venatio nocturna, actus præfecti vigilum. 210
Venatorum circenſium doli. 180
Vendere debet iuſta ratione is, qui diſtrahit. 289
Vendentium iniquè pœna. 376
Venena bona. 244
Veneris aſtrum menſibus quindecim ſpatia conteſſa tranſcendit. 386
Venetiæ prædicabiles. 419
Venetus color hyemi nubilæ dicatus. 108
Veneris ob famem ex horreo publico datum frumentum. 348. & 349
Ventri ſtudere. 2
Venuſtas oris in iudice requiritur. 265
Verba, ſpeculum ſunt cordis. 195
Verba cum ſuauiſſimo lepore abūdantia defluere. 258
Veredarij. 68
Veredi. 140. 151. & 176
Veredorum velocitas opportuna. 190
Veritatem deſpicere, peſſima eſt cōſuetudo. 76
Veritatis glorioſæ quanta ſit vis. 188
Verſutia deteſtabilis. 370
Verſutia in annonis reputamus cauenda. 400
Verſuum præcipuorum duo genera. 77.
Veruca, caſtellum. 105
Veſegothæ Gallias & Hiſpanias ſibi iure proprio ſubegere. 497
Veſogis, Ægyptiorum rex, in bellum ruit. 462
Veſpaſianus imper. moritur ventris profluuio, cùm 2. annis ac totidem menſibus regnaſſet. 439
Veſtarium aulicum. 9
Veſtis ſacra. 8
Veſtis ſacra cui erat commiſſa. 192
Veſtes ciuiles. 213
Veſtes palmatæ. 183
Veſte Romulea indutus, iura debet affectare Romana. 188
Veteranorum priuilegium. 200
Veterum decreta ſeruanda. 371
Vetuſtate omnia conficiuntur. 144
Vetuſtatis inuento delectamur. 50
Vetuſtate iacere. 242
Vicarianæ ſedis arca. 63
Vicarius præfectorum. 86. & 87
Vicarij portus formula. 231
Vicarij principis dignitas, & munus. 201
Vice ſacra ſententiam dicere. 201
Viciſſitudo grata. 50. & 238
Victori principi parere, commune gentium omnium exemplum. 79
Victoriæ votum. 134
Victoria ſine cæde. 256
Victorinus Rhetor quando vixit. 448
qui de Victu non cogitat, perficere iuſſa feſtinat. 218
Victualia. 102
Victualium rerum peræquatores. 191
Vidicula, Gothorum fortiſſimus, dolo Sarmatum occubuit. 483
Vidimus, non audinimus. 409
Viduis præſtanda ſolatia. 385

Vigilum munus. 220.& 221
Villicorum tuitio. 176
Vinci à principe, glorioſum. 262
Vincit is aſſiduè, qui nouit omnia temperare. 79
Vindemiæ vndoſæ. 408
Vindicta omnium maxima, quæ & qualis. 70
Vinum Palmatianum. 406
Vina, quibus debeat vti princeps. 397.398
Vinorum multa genera ſecundum regionum varietatem, & corũ natura. 398
Vina Italiæ fœcunda. 397
Vina Græca qualia. 398
Violenta vitanda. 371
Violenti execrandi. 216
Vir præſtans otio non eſt permittendus. 21
Viros generoſos omnia decet ſub moderata ciuilitate peragere. 136
Virga aurea decorari. 218
Virtus quadrifaria. 187
Virt⁹, quæ ſequeſtratur à præmio, credi nequit. 10
Virtute præditi, ſat ſunt noti. 319
Virtutibus fama tollitur, ſi earum merita in hominibus neſciantur. 279
Virtutũ deſideria per munera prouocanda. 47
Virtuti debentur præmia. 319
Virtutis gloria labore comparatur. 28
Virtutum iucundiſſimæ laudes. 201
Virtutes premiorum exempla nutriunt. 57
Vi nihil agendum. 121
Viſorium.i.theatrum 144
Viſtula fluuius. 458
Vitæ glorioſæ commoditas. 11
Vitæ propriæ modus imponẽdus. 571
de Vita tranſactum non patitur immutari. 214
Vitia blanda. 47
ad Vitia trahi, indocilis eſt animi. 83
Vitioſa tenebris occultare, ſatius eſt, quàm culpanda vulgare. 358
Vitis propago propriæ ſeruit origini. 55. multò igitur magis filij parentibus inſeruire debent. ibid.
Vituperandum non eſt id, quod nulla fuerit voluntate laſciuum. 287
Viuaria ſub libertate poſita. 300
Viuendum iuſtè, & continenter. 285
Viuere dum quiſque cogitat pro ſua voluntate, regula omittitur diſciplinæ. 228
Viuit relationibus, qui moritura contemnit. 254
Viuendum iure. 332
Viuere iuſtè inter bonos, facilè. 150
Viuere in agris, & in vrbe. 238
Vlca fluuius tutela Gepidarum. 413
Vlpianus iuriſconſultus quo tempore floruerit. 444
Vltio fuſtuaria. 281
Vltio vt ſumenda. 32
Vlyſſis ſapientia vnde quæſita. 39
Vlyſſis prudentia contra noxiam dulcedinem ſirenum cantus. 77
Vlyſſes, Troiæ deſtructor. 409

Vna lamet enituit fide. 363
Vnimundus enituit forma. 363
Vniuerſitati proficere decet. 406
Voluntas diuerſorum, eſt cõfuſio. 233
Voluntas recta iuſtorũ, auget beneficia. 423
Voluntas nôſtra de ratione metienda. 19
Voluptatum tribuni formula. 223
Voluptatum Tribunus. 206
Voluptates feruidæ impenſa maturitate frenandæ. 223
Voluptatum exhibitio admini-ſtranda ſub quadam diſciplina. 223
Voluptatibus populi obſequendum. 110
Voluptuoſa quatenus quærenda. 43
Voluſianus, pater ſupplicum. 138
Votiuum dici nequit, quod triſtis ſuſcipit. 385
Votum boni principis. 238. 262
Votum principis inconcuſſum eſſe debet. 48
Votum non reſpicit, qui prodeſſe contendit. 244
Vota parentum. 200.201
Vota pro imperatore ſoluenda. 329
Vox antiqua chartarum. 416
Vox præconis. 400
Voces diuerſæ ſine lingua. 78
Voces organo dulciores. 33
Vocum feralium auditoria. 391
Vrbanum culmen. 129
Vrbium ornatus augendus. 70.71
Vrbium vetuſtarũ reparatio, laus eſt temporum. 31
Vrbem habendi cautio. 279
Vrbium ornatus præſumptione temeraria non violandus. 52
Vrbium munitio. 412
Vrbem incolere, honeſtum. 279
Vrinæ medico iudicandæ ad morbi indagationem. 207
ſine Vſu iacere non debet, quod poteſt ad decorem creſcere ciuitatis. 52
Vtilitas perſonarum bonarũ debet ſucceſſione renouari. 36
Vtilitas publica ſapientum miniſterio complenda. 51
Vtilitates proprias improbus dominus vindicare nititur. 195
Vtilitas publica curanda ſingulis, quia reſpicit omnes. 161
Vtilitas publica frequenter compendioſa pietate ſeruatur. 422
Vuandalorum deprædationes caſtigatæ. 518
Vualamir, Oſtrogothorum rex, ſecreti tenax, blandus alloquio, ac doli ignarus. 490
Vulcani enſes. 147
Vuiſigothi Ariani potiùs, quàm Chriſtiani fiunt. 476
Vulfila, Gothorum primas, & pōtifex, eos literis inſtituit. 501
de Vulnere illato indicium. 128
Vultures exiguis patcunt alitibus. 60
Vxor, reuerenda ſocia. 53
Vxor, augmentum generis, ſolatiũ fidelis conſilij, dulcedo ſuauiſſima coniugalis. 113
de Vxore notio, marito mandata. 169
Vxor, mariti hæres. 165
Vxor relicto marito, ad ſecundas nuptias conuolans. 120
Vxor, legitima eſſe debet. 241
Vxorem alienam abducere, quantum ſit crimen. 53.54

32 FINE

Vxores duæ ſimul prohibentur. 314

X.

XEnia. 223
Xerxes Balaneus apud Aſſyrios annis 30. regnauit. 428

Y.

ὕδωρ ἄριστον. 173

Z.

ZOdiacus circulus humano cõſilio fabricatus. 44
Zodiaci decani. 109
Zalmoxis Philoſophus mirum in modum inſtructus. 46

FINIS INDICIS.

RESTAURO DEL LIBRO
di LELLI MARIO